

Φιλιώ Κυπρίζογλου

ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

Ο τρόπος διαχείρισης των μεταναστευτικών ροών προς τα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου και οι επιπτώσεις στην χώρα υποδοχής.

Επταμελής Εξεταστική Επιτροπή:

κ. Χαράλαμπος Τσαρδανίδης, Καθηγητής Τμήματος Μεσογειακών Σπουδών Πανεπιστημίου Αιγαίου

κ. Παναγιώτης Τσάκωνας, Καθηγητής Τμήματος Πολιτικής Επιστήμης και Δημόσιας Διοίκησης του ΕΚΠΑ

κ. Δέσποινα Παπαδοπούλου, Καθηγήτρια Τμήματος Κοινωνικής Πολιτικής του Παντείου Πανεπιστημίου

κ. Ιωάννη Στριμπή, Επίκουρο Καθηγητή Τμήματος Μεσογειακών Σπουδών Πανεπιστημίου Αιγαίου

κ. Παναγιώτης Γρηγορίου, Καθηγητής Τμήματος Κοινωνιολογίας Πανεπιστημίου Αιγαίου

κ. Εμμανουήλ Σαββάκη, Αναπληρωτή Καθηγητή Τμήματος Κοινωνιολογίας του Πανεπιστημίου Αιγαίου

κ. Ιορδάνης Ψημμενος, Καθηγητή Τμήματος Κοινωνιολογίας του Πάντειου Πανεπιστημίου

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2022

Περίληψη

Το ζήτημα της ελληνικής μεταναστευτικής πολιτικής από την άποψη των διεθνών σχέσεων αποτελεί έναν ακρογωνιαίο λίθο της σημερινής διεθνούς πολιτικής, με επιπτώσεις σε οικονομικοπολιτικό και πολιτιστικό επίπεδο. Η παρούσα διδακτορική διατριβή διερευνά το φλέγον αυτό θέμα με τη μεταναστευτική πολιτική. Η ελληνική επικράτεια και ιδιαίτερα τα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου, ταλανίζονται τα τελευταία χρόνια από την παράτυπη διέλευση των αλλοδαπών μέσω των θαλάσσιων συνόρων κυρίως από την Ασία, την Αφρική και τη Μέση Ανατολή. Στο πρώτο μέρος της μελέτης, πραγματοποιείται μια θεωρητική ανασκόπηση του νομοθετικού, του κοινωνικοπολιτικού πλαισίου, καθώς επίσης και των θεωριών. Στο δεύτερο μέρος, που αφορά το ερευνητικό τμήμα της μελέτης, η πορεία της προσανατολίζεται στην απάντηση ερωτημάτων που βασίζονται στον κοινωνικό κονστρουκτιβισμό. Μελετά επίσης τον τρόπο διαχείρισης της μεταναστευτικής πολιτικής στην Ελλάδα, με βασική εισόρμηση τα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου, από την άποψη όχι μόνο εκείνων που ασκούν πολιτική σε δημόσιο επίπεδο αλλά και της ελίτ της χώρας. Η μελέτη ολοκληρώνεται με την παράθεση των συμπερασμάτων που προκύπτουν από την παραπάνω έρευνα.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: Ελλάδα, νησιά Ανατολικού Αιγαίου, μεταναστευτική πολιτική, κονστρουκτιβισμός

Abstract

The issue of Greek migration policy in terms of international relations is a cornerstone of today's international policy, with implications at an economic and political and cultural level. The present doctoral dissertation explores this burning issue with migration policy. Greek territory and especially the islands of the Eastern Aegean have been beset in recent years by the irregular crossing of foreigners through the sea borders mainly from Asia, Africa, and the Middle East. In the first part of the study, a theoretical review of the legislative, socio-political framework, as well as theories is carried out. In the second part, which concerns the research part of the study, its course is oriented towards the answer to questions based on social constructivism. It also examines the management of migration policy in Greece, with the main contribution being the islands of the Eastern Aegean, from the point of view not only of those who practice politics at the public level but also of the country's elite. The study concludes with the juxtaposition of the conclusions arising from the above research.

KEY-WORDS: Greece, Eastern Aegean islands, migration policy, constructivism

Πίνακας περιεχομένων

Περίληψη	3
Abstract	4
Πίνακας Πινάκων	12
Κεφάλαιο 1 ^ο Εισαγωγή	14
1.1 Περιγραφή του θέματος	15
1.2 Περιγραφή των επιμέρους στόχων της διατριβής	23
1.3 Στοιχεία πρωτοτυπίας	24
1.4 Μεθοδολογία	25
1.5 Ποσοτική μεθοδολογική προσέγγιση	27
1.6 Ανάλυση δομής διατριβής	29
Κεφάλαιο 2 ^ο Μετανάστευση και Θεωρίες	38
2.1 Εισαγωγή	38
2.2 Ταξινόμηση των θεωριών μετανάστευσης	38
2.3 Ανάλυση των θεωριών μετανάστευσης	42
2.3.1 Νεοκλασική μακροθεωρία	43
2.3.2 Θεωρία συστημάτων μετανάστευσης	46
2.3.3 Η θεωρία της σωρευτικής αιτιότητας	49
2.3.4 Η νέα οικονομική θεωρία της μετανάστευσης	51
2.3.5 Η θεωρία της κατάτμησης του διρισμού της αγοράς εργασίας	51
2.3.6 Μαρξιστική και νεομαρξιστική θεωρία	55
2.3.7 Εθνοτικές πολιτισμικές θεωρίες	57
2.3.8 Πρότυπα μετανάστευσης και κινητικότητα	58
2.4 Σύγχρονες προσεγγίσεις στην μελέτη της μετανάστευσης	59
Κεφάλαιο 3ο Μεταναστευτική πολιτική στην Ελλάδα από το 1990 ως Σήμερα	61
3.1 Εισαγωγή	61

3.2 Οριοθέτηση του μεταναστευτικού φαινομένου.....	62
3.3 Η μεταναστευτική πολιτική.....	64
3.4 Πολιτικές ρύθμισης της μετανάστευσης στην Ελλάδα	70
3.5 Ελληνικό θεσμικό πλαίσιο	71
3.6 Οι πρώτοι νόμοι της μετανάστευσης: Ν. 3275/1925 & Ν.4310/1929.....	72
3.7 Η δεκαετία του 1990 και ο Ν.1975/1991	74
3.7.1 Υπομνηματισμός της νομοθεσίας.....	76
3.8 Πιέσεις και νομοθεσία νομιμοποίησης.....	78
3.9 Το πρώτο πρόγραμμα νομιμοποίησης του 1997-εφαρμογή 1998 (Π.Δ. 358/1997 & 359/1997)	79
3.9.1. Υπομνηματισμός της νομοθέτησης	85
3.10 Ίση μεταχείριση στην εργασία και στην παροχή αγαθών και υπηρεσιών : ο Ν.3304/2005	86
3.11 Προεδρικά διατάγματα 131/2006 και 150/2006.....	88
3.12 Νόμος 3536/2007	88
3.12.1. Υπομνηματισμός της νομοθέτησης	89
3.13 Ο Ν.4251/2014 “Κώδικας μετανάστευσης και κοινωνικής ένταξης και λοιπές διατάξεις”	90
3.14 Άδεια διαμονής για εξαιρετικούς και ανθρωπιστικούς λόγους Ν.4951/2014.....	92
3.15 Χάραξη εθνικής μεταναστευτικής πολιτικής	92
3.16 Φορείς μεταναστευτικής πολιτικής	93
3.17 Νομοθεσία του 2019 – (01/11/2019).....	99
3.17.1. Υπομνηματισμός της νομοθέτησης.....	100
3.18 Συνολική επισκόπηση της ελληνικής μεταναστευτικής πολιτικής.....	101
Κεφάλαιο 4ο Κοινωνικός Κονστροκτιβισμός και μετανάστευση	102
4.1 Εισαγωγή.....	102
4.2 Η σημασία της κονστροκτιβιστικής θεωρίας.....	106
4.3 Ο κοινωνικός κονστροκτιβισμός ως ενδιάμεση θεωρία.....	107
4.4 Η κοινωνική κονστροκτιβιστική άποψη των ιδεών	110
4.5 Επιστημολογική καταγωγή του κονστροκτιβισμού	112
4.6 Ο κοινωνικός κονστροκτιβισμός του Alexander Wendt.....	113
4.7 Κονστροκτιβισμός και καθορισμός ταυτοτήτων.....	116
4.8 Το έθνος και η εθνική ταυτότητα	118

4.9 Εθνική ιδεολογία	120
4.10 Συλλογικές ταυτότητες και μεταναστευτική πολιτική στην Ελλάδα.....	121
4.11. Κοινωνικός κονστρουκτιβισμός και μεταναστευτική πολιτική	122
Κεφάλαιο 5ο Ελίτ και μετανάστευση	131
5.1 Εισαγωγή.....	131
5.2 Η έννοια της ελίτ και η ιδεολογία της.....	141
5.3 Ο κλασικός και ανταγωνιστικός ελιτισμός	148
5.3.1 Ο κλασικός ελιτισμός.....	148
5.3.2 Ο ανταγωνιστικός ελιτισμός.....	149
5.4 Η Ιταλική σχολή και ο Gaetano Mosca.....	150
5.5 Ο Vilfredo Pareto	159
5.6 Robert Michels	163
5.7 Ριζοσπαστική φιλελεύθερη σχολή-οι πρώτες προσεγγίσεις των ελίτ σε δημοκρατικά πολιτεύματα.....	167
5.8 Η πολλαπλότητα στους ελίτ	168
5.9 Φιλελεύθερη θεωρία των ελίτ.....	170
5.10 Ελίτ και μετανάστευση στην Ελλάδα.....	173
5.11 Μεθοδολογικές εξελίξεις στην έρευνα ελίτ.....	175
Κεφάλαιο 6ο Μεθοδολογία και ποσοτική έρευνα	180
6.1 Εισαγωγή.....	180
6.2 Σκοπός της έρευνας.....	181
6.3 Ερευνητικά ερωτήματα	183
6.4 Ερευνητικό πλαίσιο	186
6.5 Δομή ερωτηματολογίου	186
6.6 Επεξεργασία ερωτηματολογίου.....	188
6.7 Επιλογή ομάδας.....	188
6.8 Αποτελέσματα της εμπειρικής ή ποσοτικής έρευνας.....	190
Κεφάλαιο 7ο Ποιοτική έρευνα	279
7.1 Εισαγωγή.....	279
7.2 Προσεγγίσεις της ποιοτικής κοινωνικής έρευνας.....	281
7.3 Στάδια στο σχεδιασμό της ποιοτικής έρευνας.....	282

7.4 Το προφίλ του δείγματος.....	285
7.5 Θεματική ανάλυση	289
7.6 Ποιοτικά αποτελέσματα της μελέτης	290
7.6.1 1 ^{ος} Θεματικός άξονας: προφίλ του δείγματος.....	292
7.6.2 2 ^{ος} θεματικός άξονας: μεταναστευτική πολιτική.....	294
Κεφάλαιο 8 ^ο Συμπεράσματα.....	332
Βιβλιογραφία	360
Παράρτημα.....	383
Ελίτ και μεταναστευτική πολιτική	383
Ερωτήματα	386

Πίνακας Γραφημάτων

Γράφημα 1 Vilfredo Pareto: Θεμελιώδης διάκριση κοινωνίας.....	161
Γράφημα 2 Κυκλικό διάγραμμα για την γνώμη των συμμετεχόντων ως προς την παρουσία μεταναστών στην Ελλάδα	195
Γράφημα 3 Κυκλικό διάγραμμα για την γνώμη των συμμετεχόντων ως προς την θέση της κοινής γνώμης για τους μετανάστες.....	199
Γράφημα 4 Κυκλικό διάγραμμα για την άποψη των συμμετεχόντων σχετικά με μια πολυπολιτισμική κοινωνία	200
Γράφημα 5 Δεντροδιάγραμμα για την ομαδοποίηση των συμμετεχόντων ως προς τις απόψεις τους για τους μετανάστες και τα προβλήματα που δημιουργεί το μεταναστευτικό και το προσφυγικό.....	202
Γράφημα 6 Ποσοστό ατόμων που κατανέμονται σε κάθε ομάδα.....	203
Γράφημα 7 Άποψη για τους μετανάστες σε κάθε ομάδα.....	204
Γράφημα 8 Άποψη για το αν το μεταναστευτικό ζήτημα δημιουργεί πρόβλημα στον ελληνικό τουρισμό	205
Γράφημα 9 Απόψεις των συμμετεχόντων για την μεταναστευτική πολιτική.....	209
Γράφημα 10 Κυκλικό διάγραμμα για το αν η πολιτική της ΕΕ είναι επαρκής όσον αφορά το μεταναστευτικό ζήτημα..	210
Γράφημα 11 Ραβδόγραμμα για το πόσο ικανοποιημένοι είναι από τον τρόπο με τον οποίο λειτουργεί η δημοκρατία της Ελλάδας	215
Γράφημα 12 Δεντροδιάγραμμα για την ομαδοποίηση των συμμετεχόντων ως προς τις απόψεις τους για την μεταναστευτική πολιτική της Ελλάδας και την συμβολή της Εκκλησίας, των ΜΚΟ και του στρατού.....	217
Γράφημα 13 Ραβδόγραμμα για το ποσοστό ατόμων που κατανέμονται σε κάθε ομάδα.....	218
Γράφημα 14 Ραβδόγραμμα για το αν θεωρούν σημαντικό το ρόλο της Εκκλησίας ανάλογα με την ομάδα	219
Γράφημα 15 Ραβδόγραμμα για το αν θεωρούν σημαντικό το ρόλο του στρατού ανάλογα με την ομάδα.....	220
Γράφημα 16 Ραβδόγραμμα για το αν θεωρούν σημαντικό το ρόλο των ΜΚΟ ανάλογα με την ομάδα.....	221
Γράφημα 17 Σχέση του επαγγέλματος των συμμετεχόντων και της ομάδας που ανήκουν.....	224
Γράφημα 18 Ραβδόγραμμα για το αν θεωρούν ότι το σύστημα του Δουβλίνου: οι αιτήσεις χορήγησης ασύλου θα υποβάλλονται σε επεξεργασία μόνο από το κράτος	227
Γράφημα 19 Δεντροδιάγραμμα για την ομαδοποίηση των συμμετεχόντων, ως προς τις απόψεις τους για την μεταναστευτική πολιτική της ΕΕ.....	229

Γράφημα 20 Ραβδόγραμμα για το ποσοστό ατόμων που κατανέμονται σε κάθε ομάδα.....	230
Γράφημα 21 Ραβδόγραμμα για το αν η ΕΕ δεν λαμβάνει υπόψιν της την δυνατότητα των κρατών-μελών της «πρώτης γραμμής», όπως η Ελλάδα να επεξεργάζονται και να φιλοξενούν επιπλέον αιτούντες άσυλο ανάλογα με την ομάδα	231
Γράφημα 22 Ραβδόγραμμα για το αν θεωρούν ότι υπάρχει αδυναμία της Ε.Ε. να διαχειριστεί το μεταναστευτικό ανάλογα με την ομάδα.....	232
Γράφημα 23 Ραβδόγραμμα για το αν θεωρούν ότι υπάρχει κοινό ευρωπαϊκό σύστημα μεταναστευτικής πολιτικής ανάλογα με την ομάδα	233
Γράφημα 24 Ραβδόγραμμα για την σχέση του επαγγέλματος των συμμετεχόντων και της ομάδας που ανήκουν	238
Γράφημα 25 Ραβδόγραμμα για το αν θεωρούν την ένταξη της Ελλάδας στην Ε.Ε. θετική.....	239
Γράφημα 26 Ραβδόγραμμα για το αν θεωρούν σωστό τον χειρισμό του μεταναστευτικού προβλήματος από τις εκάστοτε κυβερνήσεις	240
Γράφημα 27 Ραβδόγραμμα για το πώς κρίνουν το υφιστάμενο θεσμικό πλαίσιο στην Ελλάδα, όσον αφορά το μεταναστευτικό.....	241
Γράφημα 28 Δεντροδιάγραμμα για την ομαδοποίηση των συμμετεχόντων ως προς τις απόψεις τους για την πολιτική της Ελλάδας και την συνεργασίας της με την ΕΕ σε θέματα μεταναστευτικής πολιτικής	245
Γράφημα 29 Ραβδόγραμμα για το ποσοστό ατόμων που κατανέμονται σε κάθε ομάδα.....	246
Γράφημα 30 Ραβδόγραμμα για το αν θεωρούν ότι είναι απαραίτητα η δημιουργία περισσότερων κέντρων φιλοξενίας ανάλογα με την ομάδα	247
Γράφημα 31 Ραβδόγραμμα για το αν θεωρούν θετική την μόνιμη φιλοξενία των προσφύγων στην Ελλάδα ανάλογα με την ομάδα.....	248
Γράφημα 32 Ραβδόγραμμα για τη σχέση του επαγγέλματος των συμμετεχόντων και της ομάδας που ανήκουν.....	251
Γράφημα 33 Κυκλικό διάγραμμα για το αν η μετανάστευση ωφελεί ή βλάπτει την Ελλάδα	254
Γράφημα 34 Κυκλικό διάγραμμα για το αν η μετανάστευση ωφελεί ή βλάπτει την ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας	255
Γράφημα 35 Δεντροδιάγραμμα για την ομαδοποίηση των συμμετεχόντων ως προς τις απόψεις τους για την οικονομική κρίση και το μεταναστευτικό.....	257
Γράφημα 36 Ραβδόγραμμα για το ποσοστό ατόμων που κατανέμονται σε κάθε ομάδα.....	258

Γράφημα 37 Ραβδόγραμμα για το αν οι συμμετέχοντες είχαν ποτέ εργασιακές σχέσεις ανάλογα με την ομάδα.....	259
Γράφημα 38 Ραβδόγραμμα για το αν οι συμμετέχοντες θα συνεργαζόντουσαν με άτομα άλλης εθνικότητας ή θρησκείας ανάλογα με την ομάδα	260
Γράφημα 39 Ραβδόγραμμα για το αν θεωρείται ότι η μεταναστευτική πολιτική βλάπτει ή ωφελεί την Ελλάδα ανάλογα με την ομάδα.....	261
Γράφημα 40 Ραβδόγραμμα για το αν θεωρείται ότι η μεταναστευτική πολιτική ωφελεί ή βλάπτει την ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας ανάλογα με την ομάδα	262
Γράφημα 41 Ραβδόγραμμα για τη σχέση του επαγγέλματος των συμμετεχόντων και της ομάδας που ανήκουν	265
Γράφημα 42 Ραβδόγραμμα για το αν οι συμμετέχοντες συμφωνούν η διαφωνούν με το αν η ελληνική ιθαγένεια πρέπει να δίνεται σε μετανάστες.....	268
Γράφημα 43 Δεντροδιάγραμμα για την ομαδοποίηση των συμμετεχόντων, ως προς τις απόψεις τους για τα προβλήματα που προκαλούν οι μετανάστες	270
Γράφημα 44 Ραβδόγραμμα για το ποσοστό ατόμων που κατανέμονται σε κάθε ομάδα.....	271
Γράφημα 45 Ραβδόγραμμα για το αν θεωρείται ότι η μετανάστευση αλλοιώνει την εθνική ταυτότητα των Ελλήνων ανάλογα με την ομάδα	272
Γράφημα 46 Ραβδόγραμμα για το αν συμφωνούν οι συμμετέχοντες με το να δοθεί η ελληνική ιθαγένεια σε μετανάστες ανάλογα με την ομάδα	273
Γράφημα 47 Ραβδόγραμμα για το αν θεωρούν οι συμμετέχοντες ότι οι μετανάστες είναι επικίνδυνοι ανάλογα με την ομάδα	274
Γράφημα 48 Ραβδόγραμμα για το αν οι λανθασμένες πολιτικές μετανάστευσης συμβάλλουν στην εξάπλωση της τρομοκρατίας ανάλογα με την ομάδα	275
Γράφημα 49 Ραβδόγραμμα για τη σχέση του επαγγέλματος των συμμετεχόντων και της ομάδας που ανήκουν.....	278

Πίνακας Πινάκων

Πίνακας 1 Θεωρίες της μετανάστευσης που ορίζονται από το επίπεδο της ανάλυσης	39
Πίνακας 2 Θεωρίες μετανάστευσης που καθορίζονται από την έναρξη και τη διαίωσιση (perpetuation) της μετανάστευσης.....	41
Πίνακας 3 Μεγάλες απελάσεις από την Ελλάδα ανάλογα με την εθνικότητα (σε χιλιάδες)	77
Πίνακας 4 Δημογραφικά χαρακτηριστικά	191
Πίνακας 5 Εργασιακή κατάσταση	193
Πίνακας 6 Απόψεις για το αν οι συμμετέχοντες ενοχλούνται από ανθρώπους με διαφορετικό τρόπο ζωής από τον δικό τους, διαφορετικές απόψεις ή διαφορετικές συνήθειες και από πού ενημερώνονται για το μεταναστευτικό	194
Πίνακας 7 Γενικές απόψεις για τους μετανάστες και την ενσωμάτωσή τους στην Ελληνική κοινωνία	195
Πίνακας 8 Απόψεις για τα προβλήματα που δημιουργεί το μεταναστευτικό/προσφυγικό κατά την άποψη των συμμετεχόντων	197
Πίνακας 9 Αριθμός μεταναστών που μπορεί να φιλοξενήσει η Ελλάδα κατά την άποψη των συμμετεχόντων	198
Πίνακας 10 Αποτελέσματα ελέγχου χ^2 για την πιθανή εξάρτηση των κοινωνικό-δημογραφικών χαρακτηριστικών και της ομάδας.....	206
Πίνακας 11 Απόψεις για την πολιτική που πρέπει να ακολουθήσει η Ελλάδα στο μεταναστευτικό ζήτημα και το ρόλο που παίζουν τα ΜΜΕ και οι ΜΚΟ.	211
Πίνακας 12 Απόψεις για τον ρόλο της Εκκλησίας, της τοπικής αυτοδιοίκησης, των κατοίκων και του στρατού σε θέματα μεταναστευτικής πολιτικής.....	213
Πίνακας 13 Διαφοροποίηση των κοινωνικό-δημογραφικών χαρακτηριστικών των κατοίκων ως προς την ομάδα που ανήκουν.....	222
Πίνακας 14 Απόψεις για την μεταναστευτική πολιτική της Ε.Ε.	225
Πίνακας 15 Αποτελέσματα ελέγχου χ^2 για την πιθανή εξάρτηση των κοινωνικό-δημογραφικών χαρακτηριστικών και της ομάδας.....	235
Πίνακας 16 Απόψεις για την πολιτική της Ελλάδας σε θέματα μεταναστευτικής πολιτικής.....	242
Πίνακας 17 Αποτελέσματα ελέγχου χ^2 για την πιθανή εξάρτηση των κοινωνικό-δημογραφικών χαρακτηριστικών και της	

ομάδας.....	249
Πίνακας 18 Οικονομική κρίση και επίδραση στην καθημερινότητα.....	252
Πίνακας 19 Οικονομική κρίση και μεταναστευτικό.....	253
Πίνακας 20 Αποτελέσματα ελέγχου χ^2 για την πιθανή εξάρτηση των κοινωνικό-δημογραφικών χαρακτηριστικών και της ομάδας.....	263
Πίνακας 21 Προβλήματα που μπορεί να προκαλέσουν οι μετανάστες.....	266
Πίνακας 22 Αποτελέσματα ελέγχου χ^2 για την πιθανή εξάρτηση των κοινωνικό-δημογραφικών χαρακτηριστικών και της ομάδας.....	276

Κεφάλαιο 1^ο Εισαγωγή

Η παρούσα διδακτορική διατριβή εντάσσεται στο ευρύτερο πλαίσιο διερεύνησης της ελληνικής μεταναστευτικής πολιτικής από την οπτική της θεωρίας των διεθνών σχέσεων, έχοντας κύριο στόχο να αναδείξει τη διαχείριση της μεταναστευτικής πολιτικής στην Ελλάδα, ιδιαίτερα όσον αφορά στα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου που βρίσκονται κοντά στα θαλάσσια σύνορα της χώρας, από τα οποία τα τελευταία χρόνια διέρχονται παράτυποι αλλοδαποί μετανάστες με καταγωγή από την Ασία, την Αφρική και τη Μέση Ανατολή. Πρόκειται για ένα ζήτημα ιδιαίτερης βαρύτητας, τόσο για τη χώρα υποδοχής και δη την Ελλάδα, όσο και για την υπόλοιπη Ευρώπη. Τα θαλάσσια σύνορα της Ελλάδας ως εκ τούτων αποτελούν "πύλη εισόδου" για τους μετανάστες και πρόσφυγες που εισέρχονται στην Ευρώπη ετησίως. Εξαιτίας της σημαντικής μεγέθυνσης της κλίμακας, της εμβέλειας αλλά και της πολυπλοκότητας αυτού του φαινομένου, τα κράτη και οι εμπλεκόμενοι φορείς συνειδητοποιούν όλο και περισσότερο τις προκλήσεις που θέτει η διεθνής μετανάστευση ιδιαίτερα στις χώρες υποδοχής. Η μετανάστευση συνεπώς, βρίσκεται στην κορυφή των προτεραιοτήτων για τον σχεδιασμό πολιτικών, καθώς συνδέεται με τις κοινωνικοοικονομικές, πολιτικές και πολιτισμικές μεταβολές που έχουν δρομολογηθεί πλέον σε παγκόσμιο επίπεδο.

Η ελληνική μεταναστευτική στρατηγική και η διαχείριση της στην Ελλάδα του 21ου αιώνα δεν μπορεί παρά να αναλυθεί φυσικά και υπό το πρίσμα της μεταναστευτικής πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Τριανταφυλλίδου, 2010: 13-22).

Η συνεχής μεταναστευτική ροή, ως αντικείμενο διαχείρισης και εφαρμογής της δημόσιας πολιτικής από τις χώρες υποδοχής, παρουσιάζει ασταθή και αβέβαια χαρακτηριστικά. Οι εμπλεκόμενοι κοινωνικοί και πολιτικοί φορείς μεταβάλλονται τακτικά και αρκετά σύντομα, ενώ παράλληλα τα χαρακτηριστικά του φαινομένου (αριθμός μεταναστών, προέλευση, κατεύθυνση, στρατηγικές εισόδου στη χώρα υποδοχής) μεταβάλλονται και εξελίσσονται ραγδαία, με απότοκο την αλλαγή των στόχων της μεταναστευτικής πολιτικής (Κανελλόπουλος, 2006: 24-35). Η διατριβή επιδιώκει μέσα από τη μελέτη της θεωρητικής προσέγγισης του κοινωνικού κονστρουκτιβισμού των διεθνών σχέσεων, να προσεγγίσει τον τρόπο διαχείρισης της

μεταναστευτικής πολιτικής τόσο από την πλευρά των θεσμών (δημόσια πολιτική), όσο και από την πλευρά της κοινωνίας γενικότερα, εστιάζοντας ως επί το πλείστον στην ελίτ της χώρας υποδοχής (Scholten, 2007: 1-3).

Ως μελέτη περίπτωσης επιλέγεται το θέμα της μετανάστευση και των προσφυγικών ροών στην Ελλάδα, που κύρια είσοδό τους έχουν τα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου. Η ουσία και το βάθος της κονστρουκτιβιστικής προοπτικής στο ζήτημα της μετανάστευσης είναι η αντίληψη που διακατέχει τις ελίτ αυτές για το φαινόμενο της μετανάστευσης και η επιρροή των αντιλήψεων αυτών στη διαμόρφωση της μεταναστευτικής πολιτικής, ειδικά για την περίπτωση των νησιών του Ανατολικού Αιγαίου.

Οι παραδοχές του κοινωνικού κονστρουκτιβισμού όσον αφορά την πολιτική για την αναγκαστική μετανάστευση, τους πρόσφυγες και τους αιτούντες άσυλο είναι ζητήματα τα οποία εξελίσσονται διαρκώς και η πολιτική σημασία που απορρέει από αυτά μπορεί να αποτελέσει τα δομικά προϊόντα της διαδικασίας και της εφαρμογής του. Ο κοινωνικός κονστρουκτιβισμός είναι σε θέση να χρησιμοποιηθεί από τους αναλυτές ως εργαλείο που επιτρέπει μια θεωρητική ανάλυση, η οποία ορίζει το πού και το γιατί η δομή της σχέσης αυτής έχει αναπτυχθεί με μια ερμηνεία κοινωνικής κατασκευής, καθώς επιδιώκει να απαντήσει στο ποιες διαθρωτικές εξελίξεις επηρεάζουν την διαμόρφωση ενός θέματος, όπως η διαχείριση της μεταναστευτικής πολιτικής (Wendt, 1999:391-425).

Η κατάσταση αυτή, η οποία διαρκώς αναδιαμορφώνεται, συνιστά ένα ραγδαία αναπτυσσόμενο πεδίο έρευνας. Η εν λόγω μελέτη, έχοντας ως κύριο άξονά της τη μεταναστευτική πολιτική, θέτει ερωτήματα σχετικά με τους τρόπους διαχείρισής του φαινομένου, επιδιώκοντας παράλληλα να προσδιορίσει τις επιπτώσεις στη χώρα υποδοχής και δη στην Ελλάδα. Ταυτόχρονα, προτείνει και σκιαγραφεί ορισμένες λύσεις, τις οποίες δύνανται η ελληνική και ευρωπαϊκή μεταναστευτική πολιτική να υιοθετήσουν, ώστε δια της υπεύθυνης πολιτικής βούλησης και των θεσμών, να προληφθεί το φαινόμενο καθ' αυτό και οι μετανάστες να μην θεωρούνται “απειλή” με την ακριβή έννοια του όρου, επιλύοντας έτσι το σοβαρό αυτό πρόβλημα.

1.1 Περιγραφή του θέματος

Η σύγχρονη μορφή μετανάστευσης αρθρώνεται σε διακριτά επίπεδα ανάλυσης, διαφορετικά μεταξύ τους. Ένα εξ αυτών αφορά το παγκοσμιοποιημένο

κοινωνικοοικονομικό περιβάλλον, χαρακτηριστικά του οποίου επηρεάζουν την εθνική και κοινωνική διαστρωμάτωση, την κατεύθυνση και τη διαμόρφωση των μεταναστευτικών ροών. Ένα άλλο επίπεδο αφορά την τοπική ιδιαιτερότητα και το τοπικό περιβάλλον. Αποτελεί κοινό τόπο πλέον το γεγονός ότι κατά τις τελευταίες δεκαετίες η Ελλάδα έχει μετατραπεί σε χώρα υποδοχής σημαντικού αριθμού μεταναστών (enforced migration), γεγονός που αποτελεί μια σύγχρονη ιστορική τομή με μακροπρόθεσμες συνέπειες (Τσιγκάνου, 2010:13-25).

Οι πληθυσμιακές μετακινήσεις είναι απόρροια πολλών αιτιών, όπως λ.χ. η οικονομική ανέχεια, η οικονομική ανισότητα, η διαφορά βιοτικού επιπέδου, η αναζήτηση καλύτερης ζωής, η κλιματική αλλαγή, οι συρράξεις με συνακόλουθες βίαιες εκτοπίσεις. Σε αυτές θα μπορούσαν να προστεθούν οι δημογραφικές εξελίξεις σε διεθνές επίπεδο, λόγω της συνεχούς πληθυσμιακής αύξησης στις χώρες του αποκαλούμενου “Τρίτου Κόσμου” και της παράλληλης δημογραφικής συρρίκνωσης του πληθυσμού των ευρωπαϊκών κρατών, καθώς και της ανάγκης των ανεπτυγμένων χωρών για πρόσθετο εργατικό δυναμικό.

Στην Ελλάδα η μετανάστευση με τη σύγχρονη μορφή της αποτελεί φαινόμενο των τελευταίων είκοσι ετών, κατά τα οποία η χώρα έχει καταστεί χώρα υποδοχής μεταναστευτικών ροών. Ωστόσο, ήδη από τη δεκαετία του 1990 υπήρξε εισδοχή μεταναστών από την Αλβανία και τις χώρες της Πρώην Σοβιετικής Ένωσης, ως απόρροια των γεωπολιτικών αλλαγών που έλαβαν χώρα στην ευρύτερη περιοχή.

Η συζήτηση για τη μετανάστευση στην Ελλάδα δεν δύναται να μην λάβει υπόψιν την γεωγραφική θέση της χώρας στο Νότο της Ευρώπης, αλλά και την στρατηγική-γεωπολιτική της χωροθέτηση στο σταυροδρόμι των μαζικών μετακινήσεων των πληθυσμών από την Ανατολική Ευρώπη, την Αφρική και την Ασία προς την Ευρώπη. Η Ελλάδα περιγράφεται όχι απλώς ως χώρα υποδοχής μεταναστών, αλλά και ως ενδιάμεσος σταθμός (transit migration) προς την υπόλοιπη Ευρώπη (Παπαδόπουλος, 2010:81). Από το 2005 και μετά, παρατηρήθηκε το φαινόμενο πληθυσμιακές ομάδες με μεγαλύτερη ιδιαιτερότητα να προστίθενται στο χάρτη της μετανάστευσης, ερχόμενες από χώρες της Ασίας και της Αφρικής, αν και η Ελλάδα, ως νέα χώρα υποδοχής, δεν είχε δεσμούς με αλλογενείς μετανάστες π.χ. πρώην αποικίες, ίδια γλώσσα (Πουλοπούλου, 2007:13-36).

Με βάση τα στατιστικά των συλλήψεων¹ προκύπτει ότι μόνο το 2018 από

τις Αστυνομικές και τις Λιμενικές Αρχές της χώρας συνελήφθησαν συνολικά 93.367 παράτυποι μετανάστες από είκοσι δυο (22) χώρες, οι περισσότεροι από τους οποίους προέρχονταν από τις προαναφερόμενες χώρες. Το έτος 2015 αποτέλεσε μια χρονιά κατά την οποία δοκιμάστηκε η Ευρωπαϊκή Ένωση, οπότε και κλήθηκε να αντιμετωπίσει την πιο σημαντική προσφυγική κρίση που εμφανίστηκε μετά την περίοδο του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Όπως προκύπτει από τα στοιχεία της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους πρόσφυγες, συγκριτικά με το έτος 2014, το 2015 παρατηρήθηκε τεράστια αύξηση των προσφυγικών ροών σε παγκόσμιο επίπεδο, αφού οι μετανάστες και οι πρόσφυγες άγγιξαν τα 65,3 εκατομμύρια παγκοσμίως, νούμερο που υπερβαίνει ακόμα και τον πληθυσμό του Ηνωμένου Βασιλείου.

Το 2015, 12,4 εκατομμύρια άνθρωποι υποχρεώθηκαν να εγκαταλείψουν τις πατρίδες τους (8,6 εκατομμύρια παρέμειναν στη χώρα τους και 1,8 εκ. ζήτησαν διεθνή προστασία), ενώ παρατηρήθηκε αύξηση των αιτήσεων ασύλου κατά 2 εκατομμύρια. Ειδικά για την Ευρωπαϊκή Ένωση, το έτος 2015 αποτέλεσε αναμφίβολα μια δύσκολη περίοδο όσον αφορά το προσφυγικό ζήτημα και τις μεταναστευτικές ροές. Οι αφίξεις διαμέσου της θάλασσας από τη λεγόμενη “διαδρομή της Ανατολικής Μεσογείου” ανήλθαν συνολικά στις 1.015.078,50, ενώ ειδικά προς την Ελλάδα άγγιξαν τις 885.000. Παρατηρήθηκε δηλαδή μια αύξηση τέσσερις φορές μεγαλύτερη από τα επίπεδα του 2014 (Ζύγουρα, 2018:13-14).

Τον Ιούλιο του 2017, το Ελληνικό Γραφείο της Διεθνούς Αμνηστίας (Δ.Α.) εξέδωσε δελτίο Τύπου σχετικά με τους συνεχιζόμενους θανάτους στη Μεσόγειο, κατά το οποίο παρουσίασε την κατάσταση των προσφύγων και των μεταναστών που επιχειρούσαν να φθάσουν στις ευρωπαϊκές ακτές, ενώ στην Ετήσια Έκθεσή της (2017-

¹www.astynomia.gr/index.php?option=ozo_content&lang=%27.%27&perform=view&id=86396&Itemid=2273&lang=

2018) σημείωσε ότι 3,119 άνθρωποι έχασαν την ζωή τους, προσπαθώντας να διασχίσουν τη Μεσόγειο.²

Τη διετία 2013-2015, οι μεταναστευτικές προκλήσεις είχαν φτάσει σε πρωτόγνωρα επίπεδα, φέρνοντας στο επίκεντρο για άλλη μια φορά το ζήτημα της διαχείρισης της παράτυπης μετανάστευσης.

Σύμφωνα με τα προαναφερθέντα, η Ελλάδα είναι μία από τις χώρες που βιώνει τα τελευταία είκοσι χρόνια μια συνεχή αλλαγή στο ευρύτερο τοπίο της μετανάστευσης, μετατρέπόμενη από χώρα προέλευσης σε χώρα προορισμού και διέλευσης (Δημητριάδη, 2013 :22).

Μετά την κρίση, παρατηρείται το φαινόμενο της μετανάστευσης Ελλήνων πολιτών, συνήθως υψηλού μορφωτικού επιπέδου, προς το εξωτερικό. Σύμφωνα με την Γενική Γραμματεία Απόδημου Ελληνισμού, τη διετία 2013-2015 μετανάστευσαν περίπου 200.00 χιλιάδες Έλληνες προς το εξωτερικό³.

Την τελευταία δεκαετία η Ελλάδα προσπαθεί να επιτύχει μια ισορροπία όσον αφορά, αφενός μεν τις ευρωπαϊκές και διεθνείς νομικές και ανθρωπιστικές υποχρεώσεις της, αφετέρου δε την επιθυμία της να διαχειριστεί αποτελεσματικά τα χερσαία και θαλάσσια σύνορά της.

Επιπλέον η Ελλάδα, όπως και όλα τα κράτη μέλη των εξωτερικών συνόρων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, καλείται να εφαρμόσει τον κανονισμό Δουβλίνο III (αναδιατύπωση Ιούνιος 2013), ο οποίος μεταθέτει την ευθύνη διαχείρισης στο κράτος μέλος, όπου ο αιτών προσφυγικό άσυλο θα αφιχθεί ή/και συλληφθεί για πρώτη φορά, ορίζοντας συγκεκριμένα κριτήρια.

Καλούμενος να ξεπεράσει εμπόδια και πολιτικές αποτροπής, ο μετανάστης/πρόσφυγας εξαρχής στιγματίζεται ως “παράνομος”, ενώ η διαδικασία χορήγησης ασύλου εξελίσσεται σε ένα παιχνίδι τύχης, ανάλογα με το κράτος μέλος στο οποίο αιτείται προστασίας (Triandafyllidou & Dimitriadi, 2013:3).

Η συνέχιση της κρίσης στη Συρία και η απόσυρση των αμερικανικών στρατευμάτων από το Αφγανιστάν, που σύμφωνα με τον πρώην Πρόεδρο της Αμερικής

² <https://www.amnesty.org/download/Documents/POL1067002018ENGLISH.PDF>

³ <https://www.mfa.gr/index.html>

Barak Obama «οδήγησε τον πιο μακρόχρονο πόλεμο της Αμερικής στο τέλος του»⁴, είναι μερικοί από τους παράγοντες που προκαλούν μεταναστευτικά ρεύματα, τα οποία διέρχονται μέσω του πολύ επικίνδυνου θαλασσίου περάσματος στην Ανατολική Μεσόγειο. Έχει παρατηρηθεί ότι οι θαλάσσιες αφίξεις διπλασιάστηκαν κατά τους πρώτους μήνες του 2019. Συνολικά, όπως προκύπτει από τα στοιχεία του ΟΗΕ, από τις αρχές της χρονιάς καταγράφηκαν περίπου 17.000 παράτυποι μετανάστες και πρόσφυγες, οι οποίοι έφτασαν μέσω θαλάσσης στην Ευρώπη. Οι αφίξεις δε στην Ελλάδα είναι υψηλότερες σε σχέση με οποιανδήποτε άλλη χώρα της Μεσογείου. Συγκεκριμένα, από την 1η Ιανουαρίου έως τις 8 Μαΐου 2019, περισσότεροι από 7.800 παράτυποι μετανάστες έφτασαν στην Ελλάδα⁵ και σύμφωνα με τον Διεθνή Οργανισμό Μετανάστευσης (ΔΟΜ) μέχρι τις 18 Σεπτεμβρίου 2019 ο αριθμός ξεπέρασε τους 32.767.

Από τους παράτυπους Πολίτες Τρίτων Χωρών που έφτασαν στην Ελλάδα κατά τους πρώτους μήνες του 2019, οι περισσότεροι κατάγονταν από το Αφγανιστάν, ακολουθώντας στη συνέχεια οι Σύριοι και οι Ιρακινοί.

Το μεγαλύτερο βάρος επωμίστηκε η Λέσβος, αφού εκεί καταγράφηκε το 39% των αφίξεων σύμφωνα με τον ΟΗΕ⁶, ακολούθως τα Δωδεκάνησα (28%), η Σάμος (22%) και έπειτα η Χίος (11%). Αξιοσημείωτο δε τυγχάνει το γεγονός ότι όπως προκύπτει από τα στοιχεία του Δ.Ο.Μ., από τους 17.000 ανθρώπους που επιχείρησαν να φτάσουν διά της θαλάσσιας οδού κατά το πρώτο πεντάμηνο του 2019, οι 493 έχασαν τη ζωή τους.

Οι εισερχόμενες αυτές ροές είναι μικτές και χρήζουν ιδιαίτερης προσοχής. Αποτελούνται μεταξύ άλλων και από γυναίκες με παιδιά, ασυνόδευτους ανήλικους, οικογένειες και άτομα τρίτης ηλικίας. Η ως άνω μικτή σύνθεση σημαίνει ότι η ανάγκη για υποδοχή, φροντίδα, σωστή ταυτοποίηση, αλλά και εντοπισμό τυχόν ευάλωτων ομάδων ήταν και είναι περισσότερο επιτακτική από ποτέ. Παράλληλα, οι θαλασσοταραχές αποτελούν συχνό φαινόμενο, ιδίως κατά τη θερινή περίοδο, όπου

⁴<https://m.naftemporiki.gr/story/812659/ompama-aposursi-olon-ton-stratioton-apo-to-afganistan-eos-to-2016>

⁵ <https://www.iefimerida.gr/ellada/oie-stin-ellada-oi-perissoteroi-metanastes-fetos>

⁶ https://www.ethnos.gr/ellada/37992_oie-toylahiston-7800-metanastes-stin-ellada-apo-tis-arhes-ianoyariou

στο Αιγαίο πνέουν βόρειοι βορειοανατολικοί άνεμοι, γεγονός που καθιστά το θαλάσσιο πέρασμα ακόμα πιο επικίνδυνο. Τα περιστατικά ανατροπής λέμβων είναι πολλά και η ανάγκη για εκτενή έρευνα και διάσωση μεγάλη.

Με την παραδοχή αυτή καθίσταται ακόμα πιο επιτακτική η ανάγκη καθορισμού του τρόπου διαχείρισης των μεταναστευτικών ροών από τα θαλάσσια σύνορα και ειδικότερα προς τα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου, καθώς και οροθέτησης των επιπτώσεων στη χώρα υποδοχής και δη στην Ελλάδα.

Σύμφωνα με το Ενημερωτικό Δελτίο του Υπουργείου Μετανάστευσης και Ασύλου, κατά το 2020 οι αφίξεις μειώθηκαν σε μεγάλο βαθμό τόσο στην ενδοχώρα, όσο και στα νησιά όπου βρίσκονται Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης. Παρόλο που υπήρξαν μεγάλες δυσκολίες λόγω της γείτονας χώρας κατά το πρώτο τρίμηνο, αλλά εξαιτίας και της εμφάνισης της πανδημίας Covid-19, οι ροές μειώθηκαν κατά 80% στα νησιά, ενώ παράλληλα οι διαδικασίες εξέτασης αιτημάτων χορήγησης ασύλου επιταχύνθηκαν κατά 65%⁷.

Η ερευνητική μας προσπάθεια φιλοδοξεί να επιτύχει δύο αμοιβαία συναρτώμενους στόχους. Να διερευνήσει τα ζητήματα που άπτονται της άσκησης δημόσιας πολιτικής σχετικά με τη μετανάστευση στη χώρα, ιδιαίτερα όσον αφορά τα σημεία επαφής ελίτ και μεταναστών, των πεποιθήσεών τους και της στάσης τους στο φαινόμενο των μεταναστευτικών ροών, όπως επίσης και τον τρόπο που διαμορφώνουν την μεταναστευτική πολιτική.

Η τελευταία εκλαμβάνεται και αντιμετωπίζεται ερευνητικά ως παράδειγμα άσκησης δημόσιας πολιτικής. Έτσι ως τέτοια νοούνται τα θεσμοθετημένα μέτρα και οι άτυπες πρακτικές που στοχεύουν στην πολύπλευρη αντιμετώπιση των ζητημάτων και αναγκών που αναδύονται από το φαινόμενο της μετανάστευσης, τόσο στο πεδίο υποδοχής, δηλαδή κατά την επαφή κράτους-μεταναστών, όσο και στο πεδίο της κοινωνικής ένταξης των τελευταίων.

⁷<https://www.scribd.com/document/491216398/%CE%95%CE%BD%CE%B7%CE%BC%CE%B5%CF%81%CF%89%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8C-%CE%94%CE%B5%CE%BB%CF%84%CE%AF%CE%BF-%CE%94%CE%B5%CE%BA%CE%B5%CE%BC%CE%B2%CF%81%CE%AF%CE%BF%CF%85-%CE%91>

Το θεωρητικό πλαίσιο που υιοθετεί η συγκεκριμένη έρευνα είναι η προσέγγιση του κοινωνικού κονστρουκτιβισμού στον τομέα των διεθνών σχέσεων. Ο κοινωνικός κονστρουκτιβισμός προτείνει μια διάσταση που μεθοδολογικά μας διευκολύνει να μελετήσουμε το τεράστιο κοινωνικό ζήτημα των μεταναστευτικών ροών μέσα από την ανάδειξη μιας κοινωνικής πραγματικότητας, που δεν είναι αντικειμενικά δεδομένη, όπου το ανθρώπινο υποκείμενο με τη συμμετοχή του συντέλεσε στην κατασκευή αυτή (Delantry, 1997:53).

Το ιδιαίτερο έναυσμα για την υιοθέτηση της κονστρουκτιβιστικής προσέγγισης στην παρούσα διδακτορική διατριβή δόθηκε από ένα άρθρο των Kratochwil και Ruggie (1986), το οποίο είχε ως κύριο στόχο του να διασαφηνίσει τις έμφυτες αντιφάσεις μεταξύ της οντολογίας και της επιστημολογίας (Kratochwil και Ruggie, 1986:753-775). Συγκεκριμένα, τέθηκε το ερώτημα πως είναι δυνατόν από τη μια μεριά η μεταναστευτική πολιτική να είναι δομημένη με βάση το ισχυρό στοιχείο της έννοιας της διυποκειμενικότητας, όπου ως δημόσια πολιτική είναι κοινώς οριζόμενη σαν κοινωνικός θεσμός και βασίζεται σε κοινές αρχές και αμοιβαία αποδεκτές αντιλήψεις των επιθυμητών και αποδεκτών τρόπων της κοινωνικής συμπεριφοράς και αντιθέτως από την άλλη, η επικρατούσα επιστημολογία να είναι ολοκληρωτικά θετικιστική στον προσανατολισμό της.

Η μελέτη των Kratochwil και Ruggie αποκάλυψε απροσχημάτιστα τα όρια της θετικιστικής επιστημολογίας σε σχέση με την διυποκειμενική οντολογία, όσον αφορά γενικότερα τα θέματα της θεωρίας των διεθνών σχέσεων και ειδικότερα τα ερευνητικά ζητήματα της μεταναστευτικής πολιτικής (Γαλαριώτης, 2009 : 49-70).

Το εύρος και η κατανόηση της επιχειρηματολογίας απαιτούν μια ολοκληρωμένη ανάλυση των θεωρητικών υποθέσεων και ερμηνευτικών παραδοχών του κοινωνικού κονστρουκτιβισμού, ώστε να καταφανεί η σχέση του με τη μεταναστευτική πολιτική ως ένα κομμάτι της δημόσιας πολιτικής, αφού οι ρίζες του απλώνονται σε ένα τεράστιο θεωρητικό χώρο της φιλοσοφικής, κοινωνιολογικής, ιστορικής και πολιτικής επιστήμης.

Όπως πολύ εύστοχα επισημαίνει ο Adler(1997) «ο κονστρουκτιβισμός δεν είναι μια θεωρία πολιτικής αυτής καθαυτής», αλλά «μια

κοινωνική θεωρία πάνω στην οποία οι κονστρουκτιβιστικές θεωρίες των διεθνών σχέσεων- για παράδειγμα, σχετικά με την διεθνή κοινότητα, τη συνεργασία ,τον πόλεμο, την μετανάστευση βασίζονται» (Adler, 1997:332).

Η αντίληψη του διυποκειμενικού συλλογισμού συγκροτεί το κεντρικό συστατικό, πάνω στο οποίο βασίζεται όλη η θεωρητική και μεθοδολογική τοποθέτηση της κονστρουκτιβιστικής σκέψης. Είναι, κατά συνέπεια, ορατό ότι αυτό που έχει τον πρωταρχικό ρόλο στη διυποκειμενική άποψη της πραγματικότητας είναι το κοινωνικό περιβάλλον, που περιέχει τις ματεριαλιστικές πολιτικές και οικονομικές διαρθρώσεις μιας κοινωνίας.

Ο κονστρουκτιβισμός μπορεί να συνεισφέρει στην ανάλυση και τη διεπιστημονικότητα των θεωρητικών και μεθοδολογικών αναζητήσεων της μεταναστευτικής πολιτικής, δίνοντας έμφαση στους κανόνες της δημόσιας πολιτικής, υπογραμμίζοντας τη διυποκειμενική φύση της κοινωνικής πραγματικότητας και αναδεικνύοντας, ως πρότυπο ανάλυσης, τη σημασία της έννοιας της πολιτικής, διαφωτίζοντας τις πτυχές της διαχείρισης των μεταναστευτικών ροών στο Ανατολικό Αιγαίο (Γαλαριώτης, 2017:49-70). Γενικότερα επιδιώκει να δώσει έμφαση στη σημαντικότητα των διεθνών και εθνικών κανόνων και νορμών, καθώς και των κοινά μοιρασμένων ιδεών και νοημάτων. Έτσι, η προσέγγιση αυτή είναι σε θέση να δώσει στην έρευνα μια πληρέστερη ερμηνεία και ανάλυση του πολυποίκιλου φαινομένου της μεταναστευτικής και προσφυγική πολιτικής.

Σε αυτή τη νοητή γραμμή της διαρκούς αναζήτησης κινείται και η παρούσα διατριβή, έχοντας ως κίνητρο τη συμβολή της κονστρουκτιβιστικής προσέγγισης, με έμφαση στη δυνατότητα αλληλεπίδρασης που δύναται να επιφέρει η διαχειριστική πολιτική όσον αφορά τους θεσμούς και την τοπική κοινωνία, ώστε να καταστήσει το κράτος ικανό να αντιμετωπίσει ένα από τα δυσκολότερα προβλήματα του 21^{ου} αιώνα.

Ο δεύτερος στόχος της διατριβής είναι τα πορίσματα και ευρήματά της να συμβάλλουν στη δυνατότητα διαμόρφωσης πολιτικών, που θα επιτύχουν ευχερέστερα την κοινωνικοοικονομική ενσωμάτωση των μεταναστών και προσφύγων, ώστε να αποδυναμωθούν οι προκαταλήψεις και τα στερεότυπα που τείνουν να κυριαρχούν στο δημόσιο λόγο.

1.2 Περιγραφή των επιμέρους στόχων της διατριβής

Η παρούσα εργασία έχει ως στόχο να αποτυπωθούν ορισμένες βασικές διαστάσεις του ρόλου της μεταναστευτικής πολιτικής. Το ζητούμενο είναι να διερευνηθούν η διαχείριση και η διαμόρφωση της μεταναστευτικής πολιτικής από την ελίτ των νησιών του Ανατολικού Αιγαίου, μέσα από μια κωνστροκτιβιστική θεώρηση που θα ενσωματώνει τα στοιχεία που προβάλλονται σήμερα από τη σχετική βιβλιογραφία, από την ποσοτική και ποιοτική έρευνα πεδίου (field research) που πραγματοποιήθηκε, αλλά και από τις διαφορετικές πρακτικές της πολιτικής που έχουν εφαρμοστεί και εφαρμόζονται μέχρι σήμερα. Η παρούσα διατριβή, ως έρευνα μεταναστευτικής πολιτικής, επιδιώκει διαμέσου της θεώρησης μιας σύγχρονης προσέγγισης, να εστιάσει σε ένα συγκεκριμένο πρόβλημα, να αναλύσει τις διαστάσεις του και να προτείνει λύσεις για την υπέρβαση του.

Όλη αυτή η αλληλεπίδραση εστιάζεται στο κομμάτι του Ανατολικού Αιγαίου, το οποίο υπέστη τις μεγαλύτερες επιπτώσεις από τη μεταναστευτική ροή, η διαχειριστική δυνατότητα του οποίου είναι πολλές φορές εξαιρετικά προβληματική, λόγω της κλιμάκωση της μετανάστευσης.

Έχοντας υπόψιν όλα τα ανωτέρω, γίνεται μια προσπάθεια να κατανοηθεί η έννοια της διαχείρισης της μεταναστευτικής πολιτικής. Έτσι, οι προβληματισμοί αυτοί αποτέλεσαν τη βάση της βιβλιογραφικής αναζήτησης και οδήγησαν στον σχηματισμό των αρχικών ερευνητικών ερωτημάτων, τα οποία είναι:

- Ποιος ο τρόπος διαχείρισης των μεταναστευτικών ροών προς τα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου;
- Ποιος ο ρόλος της ελίτ στη διαμόρφωση της μεταναστευτικής πολιτικής;
- Πως συνδέεται ο κωνστροκτιβισμός με τις ελίτ και τη μετανάστευση;
- Ποια η άποψη των ελίτ των νησιών για τη μετανάστευση και πως μπορούν να εξευρεθούν λύσεις στη μεταναστευτική πολιτική;
- Ποιες οι πεποιθήσεις των ελίτ;
- Σε ποιους παράγοντες οφείλονται;
- Ποια η σχέση τους με την εθνική και κοινωνική ταυτότητα;

- Ποιες οι επιπτώσεις της μεταναστευτικής ροής στη χώρα υποδοχής;
- Ποιοι οι φορείς διαμόρφωσης της μεταναστευτικής πολιτικής και ποια η πολιτική που ακολουθούν για να συμβάλλουν στη λύση του προβλήματος;
- Υφίσταται η δυνατότητα αποτελεσματικής αντιμετώπισης της κλιμάκωσης των μεταναστευτικών ροών;
- Αν ναι, με ποια μέτρα πρέπει να ληφθούν;

1.3 Στοιχεία πρωτοτυπίας

Η βασική υπόθεση της έρευνας ξεκινά από μια διαφορετική αφετηρία, συνδυάζοντας τη θεωρία του κονστρουκτιβισμού από τους ελίτ, σημείο στο οποίο έγκειται η πρωτοτυπία της. Το βασικό ερευνητικό ερώτημα της διατριβής αφορά στο γιατί και το πώς διαμορφώνεται η δημόσια πολιτική από διαμορφωτές αποφάσεων, στο πώς αυτή γίνεται αντιληπτή από την ελίτ των νησιών του Ανατολικού Αιγαίου και στον τρόπο με τον οποίο διαχειρίζονται και αντιλαμβάνονται το πρόβλημα των μεταναστευτικών ροών αυτές στα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου. Είναι ένα ερώτημα που εμπνέεται από την οπτική του κοινωνικού κονστρουκτιβισμού, η οποία χρησιμοποιείται στον μεθοδολογικό σχεδιασμό για να αναδειχθεί η σημασία της μετανάστευσης ως δημόσιας πολιτικής στη χώρα υποδοχής.

Στόχος λοιπόν της παραπάνω οπτικής είναι να διερευνήσει τον σχεδιασμό και τα βασικά προβλήματα που προκύπτουν από τη διαχείριση των μεταναστευτικών ροών στα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου, κυρίως ως υπόδειγμα δημόσιας πολιτικής, χωρίς να αναφέρεται αποκλειστικά και μόνο στην πολιτική που οι θεσμοί ακολουθούν, αλλά και στις αντιδράσεις της τοπικής κοινωνίας. Βασική της επιδίωξη είναι να αξιολογήσει τους παράγοντες που προσδιορίζουν το υπόδειγμα αυτό.

Αρκετές μελέτες έχουν εκπονηθεί τα τελευταία χρόνια από ερευνητές σχετικά με το φαινόμενο της μετανάστευσης. Ορισμένες από αυτές επικεντρώνονται στην ελληνική πραγματικότητα και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της, ενώ άλλες συγκρίνουν την ελληνική εμπειρία με εκείνη των νοτιοευρωπαϊκών χωρών. Δεν υπάρχει ωστόσο κάποια μελέτη που να αφορά ειδικά τον σχεδιασμό της μεταναστευτικής πολιτικής και ιδιαίτερα τον ρόλο που διαδραματίζουν οι ελίτ σε αυτόν. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι η ελληνική μεταναστευτική πολιτική υστερεί ως

προς αυτό το επίπεδο. Εξ αυτού του λόγου, η παρούσα εργασία φιλοδοξεί να καλύψει αυτά τα κενά όσον αφορά το φαινόμενο της μετανάστευσης.

1.4 Μεθοδολογία

Σκοπός της επιστημονικής έρευνας είναι να δώσει απάντηση σε σημαντικά ερωτήματα μέσω της εφαρμογής επιστημονικών μεθόδων. Η ερευνητική μέθοδος και τα μέσα συλλογής των δεδομένων εξαρτώνται από τον σκοπό, τους ειδικότερους στόχους και τις ερευνητικές υποθέσεις μιας έρευνας (Φίλιας, 2005:17).

Στη συγκεκριμένη περίπτωση και με βάση τις τελικές επιδιώξεις, η διατριβή βασίζεται τόσο στην ποσοτική, όσο και στην ποιοτική έρευνα με ημι-δομημένες συνεντεύξεις. Οι συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν με δείγματα από την ελίτ των νησιών του Ανατολικού Αιγαίου, με μεθοδολογία η οποία βασίζεται στη θεμελιωμένη θεωρία. Δυνάμει της τελευταίας, ο αριθμός των συνεντευξιαζόμενων εξαρτάται από το πότε οι πληροφορίες που συγκεντρώνονται από τις συνεντεύξεις θα φτάσουν στο σημείο “κορεσμού”, οπότε πλέον οι πρόσθετες συνεντεύξεις δεν θα έχουν πλέον ουδεμία προστιθέμενη αξία.

Η έρευνα περιλαμβάνει τη σε βάθος μελέτη και την ανεύρεση πρωτογενούς και δευτερογενούς υλικού, τα οποία θα συμβάλλουν στην περαιτέρω διερεύνηση των υποθέσεων εργασίας.

Η ανασκόπηση τόσο της ελληνικής και ξενόγλωσσης, κυρίως αγγλικής βιβλιογραφίας, όσο και μιας σειράς επίσημων εγγράφων, αμφοτέρων συναφών με το αντικείμενο της έρευνας ως προς τη θεωρία, προχωρούν σε βάθος τις αναλύσεις που τεκμηριώνονται στην παρούσα διατριβή. Τα έγγραφα αυτά αποτελούν αναφορές και ετήσιες εκθέσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής, της Ύπατης Αρμοστείας του Ο.Η.Ε., των αρμόδιων φορέων για τη μεταναστευτική πολιτική στην Ελλάδα, του Οργανισμού Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ε.Ε. κ.ο.κ. Επίσης μνημονεύονται ανακοινώσεις και έγγραφα της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας (International Labor Organization, I.L.O), καθώς και του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (Ο.Ο.Σ.Α.) (Organization for Economic Co-operation and Development - OECD).

Τα στατιστικά δεδομένα προέρχονται από την Ύπατη Αρμοστεία του Ο.Η.Ε., τον ΟΟΣΑ και την Frontex και το οπτικοακουστικό υλικό που μελετήθηκε

(videos) αντλήθηκε από την ιστοσελίδα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Η παράθεση δευτερογενών πηγών, όπως βιβλία και άρθρα από επιστημονικές επιθεωρήσεις, κρίθηκαν απαραίτητα για την τεκμηρίωση των υποθέσεων εργασίας.

Ο ερευνητής που ακολουθεί ποιοτικές μεθόδους έρευνας οφείλει να διερευνήσει συγκεκριμένες δομές, να κατανοήσει το αλληλένδετο και τη διαπλοκή του ατομικού με το κοινωνικό, την ταυτότητα των ατόμων, την τοποθέτησή τους στην καθημερινότητα. Οφείλει επίσης να ερευνήσει το ποιόν των ανθρώπων αυτών (ποιοί είναι), δίνοντας έτσι μια ποιοτική ερμηνεία των στοιχείων που συλλέγονται επιτόπου.

Η αμεσότητα με τους ερευνώμενους, δηλαδή η προσπάθεια θεμελίωσης μιας σχέσης οικειότητας, θα δώσει την ευκαιρία στον ερευνητή να τους γνωρίσει και θα του επιτρέψει να λάβει γνώση της κοινωνικής τους πραγματικότητας, ώστε να κατανοήσει τον τρόπο με τον οποίο ανταπεξέρχονται στην καθημερινή ζωή και πως την οριοθετούν, γεγονός που θεωρούν απαράβατο νόμο, καλύπτοντας έτσι την προσωπική τους βούληση.

Η ξεχωριστή διαδρομή του ερευνητή, η ιδιαίτερη σχέση και το λεπτομερές που αναπτύσσει στην επαφή του μαζί τους και τα στοιχεία που συγκεντρώνει απευθείας θα συγκροτήσουν την κύρια βάση και εν συνεχεία θα ταξινομηθούν σε κατηγορίες, ώστε να διατυπωθεί η θεωρία που αφορά τη συγκεκριμένη ομάδα και η οποία πιθανώς να εφαρμόζει και σε άλλες παρόμοιες περιπτώσεις (Φίλιας, 2005:20). Έτσι επιλέχθηκε η πολυμεθοδική προσέγγιση, ως καταλληλότερη και προσφορότερη για τη συλλογή του εύρους πληροφοριών από τα διαφορετικά είδη των ποσοτικών και ποιοτικών δεδομένων που ελήφθησαν.

Για να απαντηθεί το γενικό ερώτημα της παρούσας διατριβής, το οποίο περιστρέφεται γύρω από τη διαμόρφωση της μεταναστευτικής πολιτικής στην Ελλάδα και δη στα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου ως μελέτη περίπτωσης, καθώς και γύρω από τη σχέση της με τους ελίτ, οργανώθηκε και διαμορφώθηκε σε περισσότερα υπο-ερωτήματα, τα οποία διευρύνουν με τρόπο διαλεκτικό και αδιάσπαστο τις πολιτικές, οικονομικές και κοινωνικές διαστάσεις του θέματος. Για αυτό:

Πρώτον, πραγματοποιήθηκε μια βιβλιογραφική έρευνα, που βοήθησε στη διατύπωση του ερευνητικού ερωτήματος γύρω από το ευρύτερο θέμα της σχέσης μεταξύ της μεταναστευτικής πολιτικής και των ελίτ. Ως σημείο εκκίνησης λειτούργησε

μια σειρά επιστημονικών μελετών, οι οποίες αναδεικνύουν ένα ευρύ φάσμα σχέσεων που αναπτύσσεται ανάμεσα στη διαμόρφωση της μεταναστευτικής πολιτικής και στους ελίτ, στις στρατηγικές που ακολουθούν και στις αντιλήψεις τους. Οι σχέσεις αυτές δεν είναι μονοσήμαντες, αλλά κυμαίνονται μεταξύ σχέσεων σύγκρουσης, εχθρότητας και διεθνοτικής επαφής, συμφερόντων, φιλίας και αλληλεγγύης.

Δεύτερον, δημιουργήθηκε ένα ερωτηματολόγιο, το οποίο κατασκευάστηκε βάσει των θεωρητικών δεδομένων της εργασίας και των ερευνητικών ερωτημάτων που προέκυψαν κατά τη διάρκεια της έρευνας και συγγραφής της παρούσας διατριβής. Το ερωτηματολόγιο αυτό αποτελείται από μια σειρά ερωτήσεων, που στόχο έχουν να βοηθήσουν τον ερευνητή να συλλέξει τα στοιχεία που χρειάζεται, προκειμένου να επιτύχει τους στόχους της ποσοτικής έρευνας.

Η πρωτογενής έρευνα σχεδιάστηκε και διαμορφώθηκε επί τη βάση δύο αξόνων, κατά τους οποίους στον πρώτο υπερλήφθηκε η “ομάδα στόχου”, η επιλογή της τοποθεσίας του πληθυσμού που θα προσεγγιζόταν, η διαδικασία προσέγγισής τους και ο εκ των προτέρων εντοπισμός των όποιων πιθανών προβλημάτων προέκυπταν, καθώς και των λύσεών τους.

Τρίτον, σχεδιάστηκε ο οδηγός συνεντεύξεων, λαμβάνοντας πάντα υπόψη ότι οι θεματικές και οι ερωτήσεις θα μπορούσαν να τροποποιηθούν ανά πάσα στιγμή, αναλόγως των ερωτώμενων και των απαντήσεών τους.

1.5 Ποσοτική μεθοδολογική προσέγγιση

Από τη στιγμή που καθορίστηκε το αντικείμενο της έρευνας, έγινε η σύνταξη του ερωτηματολογίου με σαφήνεια, το οποίο και αποβλέπει στο να αναδειχθούν όλα τα επιμέρους θέματα που πρέπει να μελετηθούν και να καθοριστεί ο χαρακτήρας των δεδομένων που πρέπει να συγκεντρωθούν.

Οι πληροφορίες οι οποίες συλλέγονται από τα ερωτηματολόγια είναι κυρίως δυο κατηγοριών, αυτή των γεγονότων και αυτή της προσωπικής γνώμης. Η διεξαγωγή μιας έρευνας με ερωτηματολόγιο κρίνεται επιτυχής όταν παρέχεται πλήρης (όταν δηλαδή τα ερωτηματολόγια είναι πλήρως συμπληρωμένα) και ακριβής πληροφόρηση, υπό την προϋπόθεση ότι υπάρχει ένα ικανοποιητικό ποσοστό απαντήσεων.

Το κύριο ερευνητικό ερώτημα της διατριβής, καθώς και τα επιμέρους ερωτήματα, αναζητήθηκαν μέσω του δομημένου ερωτηματολογίου με κλειστές και προκατασκευασμένες ερωτήσεις.

Οι απαντήσεις εκφράστηκαν αριθμητικά, προκειμένου να διερευνηθούν οι αιτιακές σχέσεις ή ενώσεις. Η ποσοτική μέτρηση κατέχει σημαίνοντα ρόλο στην ποσοτική έρευνα. Οι κλειστές ερωτήσεις (δηλαδή ένα σύνολο συγκεκριμένων απαντήσεων, στο οποίο καλείται ο ερωτώμενος να κινηθεί αυστηρά μέσα σε αυτό και να επιλέξει την απάντηση που θεωρεί καταλληλότερη) συνοδεύτηκαν από εναλλακτικές προκαθορισμένες απαντήσεις, από τις οποίες ο ερωτώμενος επέλεξε εκείνη που τον αντιπροσωπεύει καλύτερα. Η κλειστή ερώτηση δεν χρειάζεται μεγάλη προσπάθεια, οι απαντήσεις απαιτούν ελάχιστο χρόνο, μοιάζουν λιγότερο προσωπικές και σπανίως μένουν αναπάντητες. Δύνανται να προστεθούν και ως εκ τούτου, οι απαντήσεις ταξινομούνται εύκολα σε θετικές και αρνητικές. Στον αντίποδα, οι ανοικτές ερωτήσεις οδηγούν συνήθως σε πιο πολύπλοκα μονοπάτια, ενώ παράλληλα η κωδικοποίησή τους τυγχάνει πιο επίπονη, χρονοβόρα και πολλές φορές μη αποτελεσματική.

Οι προκατασκευασμένες ερωτήσεις αποτελούν τη μέση οδό σε μια προσπάθεια μετριασμού των πλεονεκτημάτων και μειονεκτημάτων που παρουσιάζουν οι ανοικτού και οι κλειστού τύπου ερωτήσεις. Οι απαντήσεις σε αυτή την περίπτωση, όπως και στο ερωτηματολόγιο της παρούσας διατριβής, δεν είναι σε μεγάλο βαθμό κλειστές, ούτε ελεύθερες, αλλά κατά κάποιο τρόπο “έτοιμες”. Παρουσιάζουν περισσότερες επιλογές από τις κλειστές, επιτρέποντας έτσι τη συλλογή πιο ολοκληρωμένων απαντήσεων, οι οποίες δύνανται να ταξινομηθούν ευκολότερα σε σχέση με εκείνες των ανοικτών ερωτήσεων. Επομένως, το συγκεκριμένο είδος ερώτησης κρίθηκε προσφορότερο και καταλληλότερο να βοηθήσει τον ερωτώμενο να συμπληρώσει και να απαντήσει το ερωτηματολόγιο.

Κατά τη σύνταξη του ερωτηματολογίου καταβλήθηκε προσπάθεια να συμπεριληφθούν τα διαρθρωμένα σε άξονες θέματα σε όσο το δυνατόν πιο περιορισμένο μέγεθος, με περιεκτικές ερωτήσεις που παρείχαν ωστόσο ολική πληροφόρηση.

Είναι κοινώς αποδεκτό ότι όταν για την ανάλυση των επιστημονικών ευρημάτων χρησιμοποιούνται τόσο ποσοτικές, όσο και στατιστικές μέθοδοι, τότε αυτά χαρακτηρίζονται από αντικειμενικότητα, αξιοπιστία και εγκυρότητα.

Τέλος, πέραν των ανωτέρω, δέον να τονιστεί ότι μέσω του γραπτού ερωτηματολογίου, δύνανται επίσης να μελετηθούν και πρόσθετες μεταβλητές, σε μια προσπάθεια βαθύτερης ανάλυσης και κατά συνέπεια αποτελεσματικότερης κατανόησης της έρευνάς μας. Ένα τέτοιο βασικό στοιχείο είναι και η δυνατότητα που παρέχεται στα υποκείμενα να απαντήσουν το καθένα βάσει του δικού του ρυθμού και χρόνου. Οι ερωτήσεις κλειστού τύπου, εν κατακλείδι, προσφέρουν ευκολία, συντομία χρόνου και ευχέρεια στην κωδικοποίηση (Ζαφειρόπουλος, 2015:92-103).

1.6 Ανάλυση δομής διατριβής

Η παρούσα διατριβή δομείται σε οκτώ κεφάλαια τα οποία αναλύονται παρακάτω ως εξής:

1^ο Κεφάλαιο

Το πρώτο κεφάλαιο επιδιώκει να προσδιορίσει την έννοια της μεταναστευτικής πολιτικής, τόσο από τη σκοπιά των διεθνών σχέσεων, όσο και από εκείνη της ευρύτερης θεώρησης των κοινωνικών επιστημών. Τούτο, διότι η μεταναστευτική πολιτική έχει συνδεθεί στις κοινωνικές επιστήμες με ποικίλες έννοιες, όπως ο ρατσισμός, η ξеноφοβία, η εγκληματικότητα κλπ. Ο ακριβής προσδιορισμός και η διευκρίνιση της ορολογίας και του εννοιολογικού πλαισίου που συνοδεύει τη συζήτηση για το μεταναστευτικό ζήτημα, είναι απαραίτητα στοιχεία για την αποτελεσματική κατανόηση των βασικών παραμέτρων του θέματος και για την περαιτέρω ανάπτυξη των επιμέρους απόψεων και των εννοιών που αναφύονται, λόγω της διαπλοκής του μεταναστευτικού ζητήματος με τις θεμελιώδεις πλευρές του κοινωνικού βίου. Αναλύονται επιπλέον εκτενώς και διαχωρίζονται οι έννοιες του πρόσφυγα και του μετανάστη, ενώ παράλληλα επιχειρείται και μια πρώτη προσέγγιση του μεταναστευτικού ζητήματος και της μεταναστευτικής πολιτικής.

Σκοπός αυτής της επισκόπησης είναι να αναπτυχθεί θεωρητικά το πλαίσιο της διατριβής, μελετώντας την έννοια της μεταναστευτικής πολιτικής, καθώς και να αναδειχθεί από την ανασκόπηση η αλληλεπίδραση των θεσμικών και κοινωνικών δρώντων ως προς τα θέματα της πολιτικής για τις μεταναστευτικές ροές. Στο ίδιο

κεφάλαιο γίνεται συσχέτιση των επιπτώσεων της μετανάστευσης στη χώρα υποδοχής και ειδικότερα στην κοινωνία της, στην οικονομία της αλλά και στην εξωτερική της πολιτική. Στην παρούσα συγκυρία και ειδικά κατά την τελευταία εικοσαετία, το μεταναστευτικό κύμα έχει επηρεάσει σφόδρα την ελληνική κοινωνία και αποτελεί πλέον ένα σύνθετο θεσμικό μικρόκοσμο, που για να λειτουργήσει πρέπει να καταστεί δυνατή τόσο μια πληρέστερη και σε βάθος ανάγνωση του πολιτικού, πολιτισμικού, κοινωνικού και οικονομικού γίγνεσθαι στην Ελλάδα, όσο και μια ανίχνευση δυνητικών λύσεων στα σύνθετα προβλήματα της εξωτερικής πολιτικής του κράτους, με τα οποία το πρόβλημα της διαχείρισης της μετανάστευσης έχει αναπόσπαστα συνδεθεί.

Στο κοινωνικό επίπεδο, ο σωρευτικός συνδυασμός νόμιμων και παράτυπων μεταναστών, αλλά και προσφύγων, δημιούργησε μια νέα κοινωνικήπραγματικότητα, που επέφερε πλείστες αλλαγές στο πρότερο σταθερό υπόβαθρο της ελληνικής πραγματικότητας, με διαπιστούμενες συνάμα αδυναμίες του κρατικού μηχανισμού να ανταποκριθεί. Η απότομη αύξηση του πληθυσμού των μεταναστών, οι ελλείψεις σε ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, η άνοδος του εθνικισμού, η ανάγκη αλλαγής στο εκπαιδευτικό σύστημα, η θρησκευτική ελευθερία, η άνοδος της εγκληματικότητας και η γενικότερη πολιτισμική κρίση ισοδυναμούν με την αναποτελεσματικότητα ή πλήρη απουσία των θεσμών της χώρας να διαμορφώσουν μαικανή πολιτική αντιμετώπισης του φαινομένου της μετανάστευσης, στο πλαίσιο μιας πραγματικότητας που μεταλλάσσεται συνεχώς.

Οι επιπτώσεις στον οικονομικό τομέα μεταφράζονται κυρίως μέσω της αύξησης της ανεργίας, της απορρύθμισης της αγοράς εργασίας, των αρνητικών οικονομικών δεικτών, της δημογραφικής αποσταθεροποίησης και της παράτυπης μεταναστευτικής εργασίας. Όλες αυτές οι συνέπειες παρουσιάζονται ως αποτέλεσμα της ανεξέλεγκτης ροής μεταναστών.

Τέλος, παρουσιάζονται οι σχέσεις μεταξύ της Ελλάδας και των χωρών προέλευσης των μεταναστών, εστιάζοντας ειδικότερα στη σχέση Ελλάδας-Τουρκίας, από όπου διακινούνται οι μεγαλύτεροι αριθμοί μεταναστών και προσφύγων προς τα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου.

Η παγκοσμιοποίηση και η πολυπολιτισμικότητα σε σχέση με τις μεταναστευτικές ροές, αλλά και το φαινόμενο εν γένει της μετανάστευσης αναφέρονται

στο παρόν κεφάλαιο ως παράγοντες που επηρεάζουν τα εθνικά συμφέροντα και την ελληνική εξωτερική πολιτική. Η ανεξέλεγκτη ροή παράτυπων μεταναστών αποτελεί επίσης παράγοντα αύξησης του φόβου εισροής μεταξύ άλλων και τρομοκρατικών ομάδων εντός της επικράτειας, που δύνανται να θέσουν σε κίνδυνο την εθνική ασφάλεια της χώρας.

2^ο Κεφάλαιο

Ο Unger(1975) στο βιβλίο του *Knowledge and Politics*, προβαίνει στην εξής αποκαλυπτική δήλωση: «*Οποιος άκουσε να ψιθυρίζεται η δύναμη και το μεγαλείο της θεωρίας, ποτέ δεν θα υποκύψει στην απόγνωση, ούτε θα αμφιβάλλει ποτέ ότι αυτός ο ήχος του νου θα είναι σε θέση να αναστήσει μια μέρα ακόμη και τις πέτρες*» (Unger, 1975:28). Αυτή η παραδοχή αποτελεί την ουσιαστική θέση της παρούσας μελέτης, επί τη βάση ότι η θεωρία και η κοινωνική επιστήμη αλληλοϋποστηρίζονται, υπό την έννοια ότι η θεωρία γεννά πλουραλισμό, ο πλουραλισμός παράγει επιλογές, οι επιλογές ενθέτουν εναλλακτικές, οι εναλλακτικές προκαλούν συζήτηση, η συζήτηση ενθαρρύνει την επικοινωνία, η επικοινωνία ελαχιστοποιεί τον δογματισμό και κατ' αυτό τον τρόπο κατανοούνται τα κοινωνικά φαινόμενα.

Στο δεύτερο κεφάλαιο λαμβάνει χώρα η ανάλυση των προσεγγίσεων που βρίσκονται σε άμεση συνάρτηση με τις αιτίες και τις επιπτώσεις του μεταναστευτικού φαινομένου. Η θεωρία στοχεύει στην ανάδειξη των τρόπων βελτίωσης των συνθηκών της ανθρώπινης διακυβέρνησης, με στόχο τη γεφύρωση της αντίθεσης μεταξύ αφενός μεν των κοινωνικών θεωριών που δίνουν έμφαση στο υλικό σύστημα και στον ανθρώπινο παράγοντα και τη δράση τους, αφετέρου δε, των θεωριών που υποστηρίζουν τη σημασία των δομών των κοινωνικών συστημάτων. Η μελέτη της μετανάστευσης απαιτεί όχι μόνο τη διερεύνηση των συνθηκών του ευρύτερου οικονομικό-κοινωνικοπολιτικού περιβάλλοντος εντός του οποίου διαμορφώνεται, αλλά και την κατανόηση των βασικότερων θεωρητικών μοντέλων που την ερμηνεύουν.

Στον χώρο των διεθνών σχέσεων, φαίνεται να υπάρχει μεγάλο ενδιαφέρον για την αξιοποίηση του κοινωνικού κονστρουκτιβισμού, καθώς η έλλειψη συγκεκριμένου, ενιαίου και κοινώς αποδεκτού θεωρητικού πλαισίου έχει οδηγήσει στη διερεύνηση και στη μετακίνηση επιστημονικών εργαλείων από άλλες επιστημονικές περιοχές, όπως η κοινωνική επιστήμη.

3^ο Κεφάλαιο

Το κεφάλαιο αυτό παρουσιάζει και αναλύει κριτικά την ανάπτυξη της ελληνικής μεταναστευτικής πολιτικής από το 1991 ως σήμερα. Η ελληνική πολιτική για τη μετανάστευση ξεκινά με τις μαζικές μεταναστευτικές εισροές στη χώρα πριν είκοσι τέσσερα χρόνια. Στο κεφάλαιο αυτό θα παρουσιαστούν τα βασικά σημεία των μεταναστευτικών νόμων που ψηφίστηκαν τα έτη 1991, 2001, 2005, 2007, 2014, 2018 και 2019, καθώς και όλο το ιστορικό των προϋποθέσεων νομιμοποίησης των παράνομων μεταναστών. Στόχος του παρόντος κεφαλαίου είναι να διερευνηθεί και ο ρόλος που διαδραμάτισαν οι πολιτικές ελίτ και συγκεκριμένα τα ελληνικά πολιτικά κόμματα, οι εργατικές ενώσεις και οι λοιποί κοινωνικοί φορείς, όπως λ.χ οι Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (Μ.Κ.Ο), η Εκκλησία κλπ. στη διαμόρφωση της ελληνικής μεταναστευτικής πολιτικής. Στο ίδιο κεφάλαιο θα αναδειχθεί η παρούσα ελληνική πραγματικότητα και θα καταγραφούν τα τελευταία μεταναστευτικά κύματα που επηρέασαν εις βάθος την ελληνική κοινωνία και μετέτρεψαν την Ελλάδα και τα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου σε κεντρική πύλη εισόδου των παράνομων μεταναστευτικών ροών. Τα αίτια για τη μετατροπή της Ελλάδας ως χώρας υποδοχής των μεταναστών γίνονται ορατά τόσο σε γεωγραφικό επίπεδο, λαμβανομένης υπόψιν και της ιδιομορφίας των ελληνικών συνόρων, όσο και σε επίπεδο οικονομικών και κοινωνικών συνθηκών. Ξετυλίγοντας τον μίτο της ελληνικής μεταναστευτικής πολιτικής οδηγούμαστε στο φαινόμενο της κλιμάκωσης της διέλευσης μεταναστών στα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου, στον έλεγχο, στη διασυνοριακή ακτοφυλακή, στο νομοθετικό πλαίσιο και στον τρόπο διαχείρισης του μεταναστευτικού φαινομένου στις θαλάσσιες περιοχές. Γίνεται τέλος αναφορά στην ένταξη των μεταναστών, στην πολιτική ενσωμάτωσης, στην αφομοίωσή τους και στο ζήτημα του κοινωνικού αποκλεισμού τους.

4^ο Κεφάλαιο

Το συγκεκριμένο κεφάλαιο ασχολείται με τον κοινωνικό κονστρουκτιβισμό⁸ ως κυρίαρχη προσέγγιση των διεθνών σχέσεων. Κύριος εκπρόσωπός του είναι ο αμερικανός μελετητής Wendt, ο οποίος μέσα από το άρθρο του «Anarchy is what states make of it» (1992), ανέδειξε τη συγκεκριμένη προσέγγιση ως υψίστου σημασίας για τις διεθνείς σχέσεις του 20^{ου} και 21^{ου} αιώνα.

Το κεφάλαιο επικεντρώνεται στην ανάδειξη της μετανάστευσης μέσα από τον κοινωνικό κονστρουκτιβισμό, συνδέοντας τη θεωρία με τη σύγχρονη κατάσταση, όπου παρατηρείται διαρκώς αύξηση του φαινομένου. Προβάλλεται η χρησιμότητα της συγκεκριμένης θεωρίας και τα αίτια της επιλογής της, ενώ υποστηρίζεται ότι αποτελεί μια ενδιάμεση θεωρία. Σύμφωνα με τον Γαλαριώτη (2010), στο άρθρο του “Κοινωνικές διαστάσεις της διεθνούς πολιτικής: Η θεωρητική προσέγγιση του κονστρουκτιβισμού”, οι βασικές θεωρίες που συνδέθηκαν με τις διεθνείς σχέσεις, παρόλο που θεωρήθηκαν αξιόλογες, δεν μπόρεσαν να προβλέψουν τα γεγονότα που συντελέστηκαν κατά την περίοδο 1989-1991. Η κονστρουκτιβιστική θεωρία των διεθνών σχέσεων συνδέθηκε με την ανικανότητα των άλλων θεωρητικών προσεγγίσεων να κατανοήσουν τις μεταβολές που συντελέστηκαν μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου.

Το τέλος του κομμουνισμού και του Ψυχρού Πολέμου διαμόρφωσε μια νέα κατάσταση, την οποίαν έπρεπε να εξηγήσουν οι μελετητές. Όπως υποστηρίζει ο Guzzini «το τέλος του Ψυχρού Πολέμου έδειξε ότι ο κόσμος των διεθνών σχέσεων δεν είναι κατασκευασμένος όπως ο φυσικός κόσμος, ένας κόσμος που υπάρχει ανεξάρτητα από την ανθρώπινη δράση και γνώση (συμπεριλαμβανομένων των κοινωνικών φαινομένων της γλώσσας και της επικοινωνίας)», αλλά συνδέεται με διυποκειμενικούς κανόνες που ερμηνεύουν τις στρατηγικές που ακολουθούν οι κοινωνίες και δεν μπορούν να συγκριθούν ούτε με τις αμετάβλητες αλήθειες του Hobbes, ούτε με τη διεθνή αναρχία του Waltz (βλ. S. Guzzini, ‘A Reconstruction of Constructivism in International Relations’, *European Journal of International Relations*, 6(2), 2000.).

Ο Ruggie, ασχολούμενος με τον κονστρουκτιβισμό, αναφέρει ότι αυτός «αφορά το θέμα της ανθρώπινης συναίσθησης: τον ρόλο που αυτή παίζει στις διεθνείς σχέσεις και τις συνέπειες για τη λογική και τις μεθόδους της κοινωνικής έρευνας που επιφέρει όταν λαμβάνεται σοβαρά υπόψιν».

Οι κονστρουκτιβιστές συνηγορούν στην άποψη ότι «οι οικοδομικοί λίθοι της διεθνούς πραγματικότητας είναι τόσο ιδεατοί, όσο και υλικοί και όσον αφορά τους πρώτους, αυτοί (οι ιδεατοί παράγοντες) έχουν κανονιστικές και οργανικές διαστάσεις, διαμέσου των οποίων εκφράζονται ατομικές και συλλογικές σκοπιμότητες. Πέραν

τούτων, συνηγορούν και στο γεγονός ότι το νόημα και η σημαντικότητα των ιδεατών παραγόντων δεν είναι ανεξάρτητα από τον χρόνο και τον τόπο».

Επιπροσθέτως, ο Adler θεωρεί ότι «ο κονστρουκτιβισμός είναι η άποψη ότι ο τρόπος μέσα από τον οποίο ο υλικός κόσμος διαμορφώνει και διαμορφώνεται από την ανθρώπινη δράση και αλληλεπίδραση εξαρτάται από δυναμικές κανονιστικές και επιστημονικές εξηγήσεις του υλικού κόσμου». Με λίγα λόγια, ο κονστρουκτιβισμός περιλαμβάνεται στη φιλοσοφία των κοινωνικών επιστημών και αποτελεί όχι μια θεωρία, αλλά μια κατεύθυνσή της.

Επίσης, στο κεφάλαιο αυτό μελετάται το βασικό ερευνητικό ερώτημα από τη σκοπιά του κονστρουκτιβισμού.

Ο κονστρουκτιβισμός υποστηρίζει ότι δεν υπάρχει ένας κόσμος έξω από εμάς, τον οποίον να μην κατανοούμε. Το διεθνές σύστημα αποτελεί δημιούργημα του ανθρώπου και περιλαμβάνει ιδέες και αρχές που προέρχονται από τους ανθρώπους. Αν το νόημα που δίνουν οι άνθρωποι μεταβληθεί, τότε μεταβάλλεται και το διεθνές σύστημα. Με βάση τα παραπάνω, το ζήτημα της αναρχίας που συνδέθηκε με το έργο του Hobbes αποτελεί κοινωνική κατασκευή.

Όπως σημειώνει ο Wendt «η αναρχία προσλαμβάνει το νόημα που του αποδίδουν τα κράτη». Οι διεθνείς σχέσεις χαρακτηρίζονται από διυποκειμενικότητα, την οποία θεωρούν τα άτομα ως αληθινή και η οποία προβάλλει τα ξεχωριστά τους στοιχεία ως έθνος, ως κράτος κλπ. (Γαλαριώτης, 2010:287-324).

Ο κονστρουκτιβισμός αποτελεί μια επιστημολογική άποψη⁹, προκειμένου να γίνει κατανοητή η μεταναστευτική πολιτική της χώρας υποδοχής (Makaryan, 2015: 222–237).

5^ο Κεφάλαιο

Το πέμπτο κεφάλαιο ασχολείται με τις ελίτ και πώς αυτές χειρίστηκαν την ελληνική μεταναστευτική πολιτική. Πιο συγκεκριμένα, εξετάζονται τα εθνικιστικά, κοινωνικά και πολιτισμικά χαρακτηριστικά των ελίτ που σχετίζονται με τη μετανάστευση. Για να μελετηθούν τα παραπάνω χρησιμοποιείται η θεωρία των ελίτ,

⁹Construction of Migration Policies in the Eastern Neighbourhood of the European Union https://www.researchgate.net/publication/276100126_Construction_of_Migration_Policies_in_the_Eastern_Neighbourhood_of_the_European_Union

όπως αυτή παρουσιάζεται από τους Mosca (1989), Pareto (1935), Mills (1956) και Aron (1962). Στο κέντρο της θεωρίας των ελίτ βρίσκεται η άποψη που θέλει τις μειονότητες να αποφασίζουν σε πολιτικό επίπεδο για την κοινωνία. Η ελίτ παράγει αξίες και λειτουργεί ενοποιητικά για την κοινωνία. Παράλληλα, ωστόσο πρέπει να αναδειχθεί και η άποψη ότι έχει θεωρηθεί πως μέσω αυτής απειλείται η δημοκρατία¹⁰, διότι η ελίτ έχει πρόσβαση σε κοινωνικές θέσεις και τα μέλη της δύνανται να επηρεάσουν την πολιτική σκηνή. Παρά ταύτα, οι θεωρητικοί που ασχολούνται σήμερα με την πολιτική, σε αντίθεση με τους κλασικούς ομολόγους τους, υποστηρίζουν την άποψη ότι η ελίτ προφυλάσσει τη δημοκρατία από τον ολοκληρωτισμό.

6^ο Κεφάλαιο

Στο συγκεκριμένο κεφάλαιο εξετάζεται η μεθοδολογία της έρευνας και αναδεικνύονται τα αποτελέσματα της ποσοτικής έρευνας. Διαμορφώνονται επίσης προτάσεις που αφορούν την υλοποίηση της πολιτικής. Για να γίνει αντιληπτή η ποσοτική μεθοδολογία θα πρέπει να εστιάσουμε στη διαδικασία της έρευνας. Για τον Kothari (2004) η έρευνα αποτελεί μια «επιστημονική και συστηματική αναζήτηση κατάλληλων πληροφοριών για ένα συγκεκριμένο θέμα» (Kothari, 2004:1- 24). Επιπλέον, μέσω της έρευνας προωθείται η δημιουργικότητα και η ανθρώπινη γνώση¹¹. Σκοπός της έρευνας είναι να μελετήσει τα γεγονότα και να προτείνει λύσεις σε διάφορα προβλήματα. Η έρευνα διαμορφώνει τη γνώση, πραγματοποιεί πειράματα ώστε να εντοπιστούν οι αιτίες διάφορων φαινομένων και αποτελεί τη βάση στήριξης ποικίλων μελετών. Μια ποσοτική ερευνητική μέθοδος, προκειμένου να οδηγηθεί σε συμπεράσματα, στρέφεται στην ποσοτικοποίηση και στην ανάλυση των μεταβλητών. Μέσω των διαφόρων στατιστικών πρακτικών μελετά τα αριθμητικά δεδομένα, για να δώσει απαντήσεις σε ερωτήματα όπως ποιος, πόσο, τι, πού, πότε, πόσοι και πώς.

¹⁰Elite Theory of Democracy Dr. Avinash Samal Hidayatullah National Law University Uparwara Post, Abhanpur, New Raipur – 493661 https://www.academia.edu/9157619/Elite_theory_of_democracy

¹¹OECD (2002) Frascati Manual: proposed standard practice for surveys on research and experimental development, (6th edition). Retrieved 27 May 2012 from www.oecd.org/sti/frascatimanual

7^ο Κεφάλαιο

Το συγκεκριμένο κεφάλαιο επικεντρώνεται στην ποιοτική έρευνα, η οποία λειτουργεί συμπληρωματικά προς την ποσοτική. Παρόλο που η ποσοτική μεθοδολογία αναδεικνύει τις τάσεις που υπάρχουν εν γένει και αφορούν συγκεκριμένα προβλήματα, εντούτοις δεν είναι σε θέση να εξηγήσει τις ατομικές πρακτικές. Οι συνεντεύξεις βοηθούν περισσότερο στην εις βάθος διερεύνηση και επεξήγηση του φαινομένου της μετανάστευσης, αλλά και στην ανάλυση των τρόπων διαμόρφωσης της μεταναστευτικής πολιτικής. Με λίγα λόγια, γίνεται κατανοητό το πώς δρα η ελίτ στα ζητήματα πάνω στα οποία επιδρά (Hoffmann-Lange, 2007: 910–927).

Ακόμη, το ενδιαφέρον εστιάζεται στις διάφορες πτυχές του φαινομένου της μετανάστευσης, τόσο από οικονομική-κοινωνική άποψη, όσο και από την σκοπιά των θεμάτων που αφορούν την κοινωνική ταυτότητα και τα στερεότυπα που έχουν διαμορφωθεί. Το παρόν κεφάλαιο ασχολείται με το πώς οι ελίτ αντιδρούν στα γεγονότα του περιβάλλοντός τους, τι είδους επιλογές κάνουν, ποιες αποφάσεις λαμβάνουν και με ποιόν τρόπο αυτές επηρεάζουν την υλοποίηση της μεταναστευτικής πολιτικής. Ειδικότερα, αποτυπώνονται οι συνέπειες της πολιτικής που εφαρμόστηκε και η επιρροή των τοπικών ελίτ στα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου. Οι συνεντεύξεις βοηθούν στη συγκέντρωση περισσότερων στοιχείων για το βαθμό επιρροής των ελίτ στη μεταναστευτική πολιτική και τις πρακτικές που ακολουθούν αυτές.

Στο τέλος σχολιάζονται τα συμπεράσματα και τα αποτελέσματα της ποσοτικής και της ποιοτικής έρευνας γύρω από τα θέματα που παρουσιάστηκαν εξ αρχής. Η έρευνα διέπεται από τρεις άξονες στενά συνδεδεμένους μεταξύ τους.

Πρώτον στόχευσε στη μελέτη της θεωρίας του κονστρουκτιβισμού, ως μιας θεωρητικής προσέγγισης που συνδέεται με τη μεταναστευτική πολιτική.

Δεύτερον, επιχείρησε να διαμορφώσει ένα πλαίσιο, το οποίο στηρίζεται στις διάφορες πλευρές του κονστρουκτιβισμού, εντός του οποίου μπορεί να εξετάσει τη μεταναστευτική πολιτική.

Τρίτον, μέσω του κονστρουκτιβισμού έγιναν αντιληπτές οι πρακτικές, οι οποίες συνέδραμαν στην ανάδειξη της μεταναστευτικής πολιτικής και παρουσιάστηκαν οι απόψεις, οι αντιλήψεις και οι κοινωνικές ταυτότητες των ελίτ.

Τέταρτον, ένας ακόμα σκοπός της παρούσας μελέτης ήταν να διερευνηθεί ο τρόπος αντιμετώπισης του φαινομένου της μετανάστευσης, τόσο από την Ευρωπαϊκή Ένωση, όσο και από την Ελλάδα, αλλά και το κατά πόσον οι πρακτικές που ακολουθήθηκαν ήταν πράγματι αποτελεσματικές για τη διαχείριση του ως άνω ζητήματος.

Η ποσοτική και ποιοτική έρευνα στόχευαν να ομαδοποιήσουν τις απαντήσεις των συμμετεχόντων και να αναδείξουν θέματα που αφορούσαν τις αντιλήψεις τους σε σχέση με τους μετανάστες, την αφομοίωσή τους, τη μεταναστευτική πολιτική και τις συνέπειες που συνεπάγεται το μεταναστευτικό ζήτημα σε επίπεδο οικονομίας, κοινωνίας, τουρισμού και τοπικής αυτοδιοίκησης.

Έπειτα αναλύθηκαν τα ιδιαίτερα στοιχεία της κάθε ομάδας ως προς τις αντιλήψεις που έχει διαμορφώσει σχετικά με τους μετανάστες. Η παρούσα έρευνα επικεντρώνεται περισσότερο στην ελίτ και στη στάση της απέναντι στο φαινόμενο της μετανάστευσης, ενώ παράλληλα καταπιάνεται με το ζήτημα της εθνικής και κοινωνικής ταυτότητας, όπως αυτή αναδιαμορφώνεται μέσα από τη μετανάστευση. Επίσης, ιδιαίτερη έμφαση δίνει στις σχέσεις που αναπτύσσονται ανάμεσα στην ελίτ και στις πρακτικές που προωθεί η μεταναστευτική πολιτική.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει και το χρονικό σημείο κατά το οποίο διενεργείται η έρευνα, παράγοντας που επιδρά σημαντικά στα τελικά αποτελέσματα. Ειδικά για την Ελλάδα, δεν γίνεται να μην τονιστεί το γεγονός ότι η γείτονα χώρα Τουρκία αποτελεί ένα πρόβλημα που επιτείνει και περιπλέκει καθοριστικά το ερευνώμενο φαινόμενο, ενώ συχνά η τελευταία επικαλείται το θέμα της μετανάστευσης για να πιέσει τόσο την ίδια την Ελλάδα, όσο και την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Τελειώνοντας, υπογραμμίζεται ότι εύκολη και άμεση αντιμετώπιση του φαινομένου της παράτυπης μετανάστευσης δεν υπάρχει. Κλείνοντας, παρατίθενται κάποιες προτάσεις πολιτικής (Policy recommendations), οι οποίες θα ήταν δυνατόν να βοηθήσουν στην επίλυση του μεταναστευτικού και προσφυγικού ζητήματος.

Κεφάλαιο 2^ο Μετανάστευση και Θεωρίες

2.1 Εισαγωγή

Ο γεωγράφος Ravenstein (1885-1889)¹² ήταν ο πρώτος που ασχολήθηκε συστηματικά με τις θεωρίες της μετανάστευσης. Ο ίδιος υποστήριζε ότι η μετανάστευση συνδέεται με την ανάπτυξη και πως οφείλεται σε οικονομικούς παράγοντες. Θεωρείται βέβαια ότι η γεωγραφική απόσταση και η πληθυσμιακή πυκνότητα επιδρούν επίσης σημαντικά στα πρότυπα μετανάστευσης. Τα τελευταία στηρίζονται στο γεγονός ότι οι πληθυσμοί μετακινούνται από χώρες οικονομικά ασθενείς σε χώρες εύρωστες και από κράτη με πολύ πληθυσμό σε κράτη με λιγότερο. Σημειώνει δε ότι η μετανάστευση βοηθά στη συντέλεση μιας χωροταξικής ισορροπίας, γεγονός που αναδεικνύεται επίσης και από πλείστους άλλους ερευνητές (Castles και Miller, 2009:22) και αποτελεί τη βάση των θεωριών έλξης και απώθησης (push-pull factors).

Οι θεωρίες που έχουν συνδεθεί με τη μετανάστευση τείνουν να κατηγοριοποιούνται και να ταξινομούνται από τους μελετητές. Όπως αναφέρει ο Massey(1993) δεν υπάρχει μόνο μια θεωρία που να εξηγεί τη μετανάστευση, αφού όπως ειπώθηκε παραπάνω, πρόκειται για ένα πολύπλευρο και πολυπαραγοντικό φαινόμενο, με το οποίο αναπόφευκτα ασχολούνται αρκετοί επιστημονικοί κλάδοι (Massey et al, 1993:431-466).

Η διεθνής μετανάστευση δεν αποτελεί σύγχρονο φαινόμενο. Οι μεταβολές που συντελέστηκαν, όπως η αναγεννησιακή εμπορική επανάσταση, ο αποικισμός, η ανάπτυξη της γεωργίας και της βιομηχανίας, η ανάδειξη της ελεύθερης αγοράς, η τεχνολογική εξέλιξη κλπ. οδήγησαν στην προσέγγιση και εξέταση του φαινομένου της διεθνούς μετανάστευσης υπό διαφορετικό πρίσμα.

2.2 Ταξινόμηση των θεωριών μετανάστευσης

Τα τελευταία χρόνια η παγκοσμιοποίηση επέδρασε σημαντικά στη μετανάστευση, εξαιτίας των μεταβολών που πραγματοποιήθηκαν στη τεχνολογία των

¹² https://cla.umn.edu/sites/cla.umn.edu/files/the_laws_of_migration.pdf

πληροφοριών. Οι οικολογικές καταστροφές αλλά και οι καταστροφές που είναι προϊόν του ανθρώπου όπως π.χ. οι πόλεμοι, οδηγούν σε εκτόξευση των ποσοστών της μετανάστευσης, ενώ ακόμη ένας παράγοντας που συντελεί σε αυτήν είναι και οι διάφορες διμερείς ή πολυμερείς συνθήκες που υπογράφονται μεταξύ των κρατών. Σύμφωνα με την Hagen-Zanker(2008), είναι και αυτός ένα παράγοντας που οδηγεί στη μετακίνηση των πληθυσμών. Είναι εμφανές ότι υπάρχουν διάφορες θεωρίες που αφορούν τη μετανάστευση.

Πίνακας 1 Θεωρίες της μετανάστευσης που ορίζονται από το επίπεδο της ανάλυσης

Μικρό-επίπεδο	Μέσο-επίπεδο	Μάκρο- Επίπεδο
<p>Αίτια Μετανάστευσης:</p> <p><i>Ατομικές</i></p> <p><i>αξίες / επιθυμίες / προσδοκίες π.χ. βελτίωση της επιβίωσης, του πλούτου κλπ.</i></p>	<p>Αίτια Μετανάστευσης /διαίωσισης:</p> <p><i>Σύλλογοι / κοινωνικά δίκτυα</i></p> <p><i>π.χ. Κοινωνικοί Δεσμοί</i></p>	<p>Αίτια Μετανάστευσης/διαίωσισης:</p> <p><i>Διάρθρωση ευκαιριών μακρο-επίπεδο</i></p> <p><i>π.χ. οικονομική διάρθρωση (διαφορές εισοδημάτων και ευκαιριών απασχόλησης)</i></p>

<p>Βασικές θεωρίες:</p> <p>Παράγοντες ώθησης / έλξης του Lee (Push/ Pull Factors)</p> <p>-</p> <p>Νεοκλασική θεωρία μικρό- μετανάστευσης - Συμπεριφορικά μοντέλα</p> <p>-Θεωρία κοινωνικών συστημάτων</p>	<p>Βασικές θεωρίες:</p> <p>- Θεωρία του κοινωνικού κεφαλαίου - Θεσμική θεωρία</p> <p>- Θεωρία δικτύων</p> <p>- Αθροιστική αιτιώδης συνάφεια</p> <p>- Νέα οικονομία της μετανάστευσης εργασίας</p>	<p>Βασικές θεωρίες:</p> <p>-Νεοκλασική θεωρία μακροοικονομικής μετανάστευσης - Μετανάστευση ως σύστημα</p> <p>- Θεωρία διπλής αγοράς εργασίας - Θεωρία παγκόσμιων συστημάτων</p> <p>- Μεταβατική κινητικότητα</p>
---	---	---

Πηγή: Why do people migrate? A review of the theoretical literature (Hagen-Zanker, 2008:5)

Πίνακας 2 Θεωρίες μετανάστευσης που καθορίζονται από την έναρξη και τη διαίωνιση (perpetuation) της μετανάστευσης

ΕΝΑΡΞΗ ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ	ΔΙΑΙΩΝΙΣΗ (perpetuation) ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ
<ul style="list-style-type: none"> - Νεοκλασική θεωρία μακρο-μετανάστευσης - Μετανάστευση ως σύστημα - Θεωρία διπλής αγοράς εργασίας - Θεωρία παγκόσμιων συστημάτων - Μετακίνηση -κινητικότητα - Παράγοντες push / pull - Θεωρία νεοκλασικής μικρό-μετανάστευσης - Συμπεριφορικά μοντέλα - Θεωρία κοινωνικών συστημάτων - Νέα Οικονομικά της Εργασιακής Μετανάστευσης 	<ul style="list-style-type: none"> -Η μετανάστευση ως σύστημα -Θεωρία των παγκόσμιων συστημάτων - Θεωρία του κοινωνικού κεφαλαίου - Θεσμική θεωρία - Θεωρία δικτύων - Αθροιστική αιτιώδης συνάφεια

Πηγή: (Jessica Hagen-Zanker,2008:6)

Όπως αναφέρει η Hagen-Zanker (2008), όλες οι θεωρίες της μετανάστευσης δεν εστιάζουν σε ένα σημείο, αλλά λαμβάνουν υπόψιν τους διάφορους παράγοντες, όπως είναι λ.χ. οι ανάγκες του ατόμου, τα νοικοκυριά κ.λπ.

Υπάρχουν δυο προσεγγίσεις που σχετίζονται με τις θεωρίες της μετανάστευσης: η λειτουργική και η ιστορική-δομική. Η λειτουργική ή νέο-κλασσική προσέγγιση, η οποία έχει επηρεαστεί από την κλασσική οικονομική θεωρία, υποστηρίζει ότι η κοινωνία μοιάζει με έναν βιολογικό οργανισμό, που για να συνεχίσει να υφίσταται πρέπει να λειτουργεί με ισορροπία. Από την άλλη, η ιστορική-δομική προσέγγιση συνδέεται με την μαρξιστική πολιτική οικονομία και θεωρεί πως η κοινωνία περιλαμβάνει ένα σύνολο θεσμών, οι οποίοι ορίζουν το πλαίσιο μέσα στο οποίο κινείται το άτομο.

Σύμφωνα με την Olejarova (2007), η μετανάστευση μπορεί να κατηγοριοποιηθεί ως εξής: μικροεπίπεδη, μακροεπίπεδη και μεσαία. Η μικροεπίπεδη αναλύεται με βάση τις επιθυμίες του ατόμου. Η μακροεπίπεδη έχει άμεση σχέση με την οικονομία μιας χώρας. Εδώ εντάσσονται οι μεσαίου επιπέδου (meso-level)¹³ θεωρίες, οι οποίες σχετίζονται με την οικογένεια και την κοινωνία. Άλλες μελέτες που εξετάζουν τη μετανάστευση ασχολούνται με τη γεωγραφία, τη δημογραφία κλπ., θεμελιώνοντας διάφορες θεωρίες που αφορούν τα αίτια και τις συνέπειες της μετανάστευσης (Olejarova, 2007:7-21).

2.3 Ανάλυση των θεωριών μετανάστευσης

Η ανάλυση των θεωριών που αφορούν τη μετανάστευση στηρίχθηκαν στην έρευνα του Παππά (2008) και του Σύκα (2014). Οι δύο συγγραφείς υποστηρίζουν ότι οι θεωρίες της μετανάστευσης είναι απαραίτητες, διότι διατυπώνουν αξιολογες και πειστικές ερμηνείες σχετικά με τις μετακινήσεις των πληθυσμών, προσφέροντας συνάμα σημαντικές πληροφορίες και γνώσεις και αποτελώντας επιπλέον τη βάση για έναρξη μελετών που ασχολούνται με τη μετανάστευση. Συνεπώς, αξίζει να αναφερθούν παρακάτω οι πιο σημαντικές θεωρίες που σχετίζονται με τα αίτια της μετανάστευσης, οι οποίες είναι οι εξής:

¹³ http://www.etd.ceu.hu/2007/olejarova_eva.pdf Labor Migration as a Socio- Economic Phenomenon

Η Νεοκλασική θεωρία και τα Νέα Οικονομικά της μετανάστευσης, οι οποίες ασχολούνται με τα αίτια της μετανάστευσης σε παγκόσμιο επίπεδο.

Η θεωρία της Τμηματοποίησης της Αγοράς Εργασίας ή της Διπλής Αγοράς Εργασίας, η οποία σε συνδυασμό με τη Νεοκλασική θεωρία και τη θεωρία των Παγκοσμίων Συστημάτων εξηγούν τα αίτια και τους λόγους για τους οποίους οι ανεπτυγμένες χώρες δέχονται τον μεγαλύτερο αριθμό μεταναστών.

Η θεωρία των Παγκοσμίων Συστημάτων, η οποία εξετάζει τους λόγους για τους οποίους οι άνθρωποι μετακινούνται από τις αναπτυσσόμενες χώρες, καθώς και τις σχέσεις των χωρών προέλευσης και υποδοχής.

Οι θεωρίες που ασχολούνται με τη διαίωσιση (perpetuation) της μετανάστευσης είναι οι παρακάτω:

Η θεωρία των Σωρευτικών Αιτιοτήτων, η οποία εξετάζει τον τρόπο με τον οποίο η διεθνής μετανάστευση μεταβάλλει τις επιλογές των ανθρώπων και επηρεάζει τις κοινωνικοοικονομικές δομές.

Η θεωρία των Δικτύων, η οποία ασχολείται με τις σχέσεις που αναπτύσσονται μεταξύ των μεταναστών και του υπόλοιπου πληθυσμού, είτε στη χώρα υποδοχής, είτε στη χώρα προέλευσης

Η θεωρία της Σωρευτικής Αιτιότητας, η οποία θεωρεί ότι η μετανάστευση αναπτύσσεται ανά τους αιώνες και δημιουργεί τις βάσεις για τη μελλοντική μετανάστευση.

Αξίζει να αναφερθεί ότι οι θεωρίες των Παγκοσμίων Συστημάτων, της Διπλής Αγοράς Εργασίας και της Σωρευτικής Αιτιότητας δεν έχουν συσχετιστεί με άλλες προσεγγίσεις. Ωστόσο, συγκρίσεις έχουν γίνει για την επίδραση των Νεοκλασικών Οικονομικών, των Νέων Οικονομικών και της θεωρίας των Δικτύων (Παππάς, 2014:65-94).

2.3.1 Νεοκλασική μακροθεωρία

Στην έρευνά του ο Σύκας(2008), διατείνεται πως η νεοκλασική οικονομική προσέγγιση αποδέχεται ότι η μετανάστευση βασίζεται στη διαφορά που υπάρχει στη προσφορά και στη ζήτηση μεταξύ των κρατών.

Τα νεοκλασικά οικονομικά μοντέλα (neoclassical economics), προκειμένου να καταδείξουν τα αίτια της μετανάστευσης, στρέφονται προς τον ορθολογισμό και την εργασιακή απασχόληση ανάμεσα στα κράτη.

Η ίδια θεωρία συνδυάζει την ατομική επιθυμία (μικροοικονομική προσέγγιση) με την αγορά εργασίας (μακροοικονομική προσέγγιση), γεγονός που τη φέρνει σε υπέρτερη θέση σε σχέση με τις υπόλοιπες θεωρίες. Πίσω από τη συγκεκριμένη θεωρία υποβόσκει η άποψη ότι, αφ' ης στιγμής εξαλειφθούν οι διαφορές στους μισθούς, αμέσως θα μειωθεί και το φαινόμενο της μετανάστευσης. Επεσήμανε ότι σημαντικό ρόλο διαδραματίζουν οι εργασιακές ευκαιρίες που έχει στη διάθεσή του το άτομο και η προσδοκία του με βάση εισοδηματικά κριτήρια (Σύκας, 2008:9-12).

Από μικροοικονομική άποψη τα νεοκλασικά οικονομικά δίνουν έμφαση στο “γιατί” τα άτομα επιθυμούν να μεταναστεύσουν. Σύμφωνα με τον Παππά (2014), οι Kasimis et al (2001:197–218) την αποκαλούν «λειτουργιστική» θεωρία, διότι στηρίζεται στον οικονομικό ορθολογισμό. Ομόγλωσσα (Massey et. al, 1993:431-466) υποστηρίζεται ότι η μετανάστευση είναι το αποτέλεσμα της επιθυμίας του ανθρώπου να μεγαλώσει το εισόδημά του. Τα άτομα που κινούνται με βάση τον ορθολογισμό μεταναστεύουν όταν επιθυμούν να επιτύχουν ένα θετικό, καθαρό κέρδος ως απότοκο αυτής της κίνησης.

Επιπρόσθετα, ο Παππάς(2014) αναφέρει ότι ακόμα πιο εστιασμένη στα οικονομικά θέματα είναι η θεωρία των ελκτικών και απωθητικών παραγόντων. Η θεωρία του παγκοσμίου συστήματος και της διπλής αγοράς εργασίας εντάσσονται στα μακρό-οικονομικά μοντέλα. Η πρώτη θεωρεί ότι η μετανάστευση προκύπτει από τις αλλαγές που πραγματοποιούνται λόγω της ανάπτυξης του καπιταλισμού. Η μετανάστευση βρίσκεται σε άμεση σχέση με την παγκοσμιοποίηση και την προβολή καινούριων μορφών παραγωγής.

Η θεωρία της διπλής αγοράς εργασίας εξετάζει τη διεθνή μετανάστευση υπό το πρίσμα των μεταβολών που συντελούνται στην παγκόσμια οικονομία. Εστιάζει ωστόσο, περισσότερο στη ζήτηση της αγοράς εργασίας και όχι στην προσφορά. Το παραπάνω συνδέεται με τους λόγους απώθησης (push factors). Ένας εν δυνάμει μετανάστης θα προτιμήσει να μετακινηθεί αν διαβλέψει ότι τα μελλοντικά οικονομικά οφέλη του θα είναι έτσι μεγαλύτερα. Συνεπώς, η μετανάστευση είναι το αποτέλεσμα

του αθροίσματος των κινήσεων των ατόμων, τα οποία κινήθηκαν σκεπτόμενα σε σχέση κόστους-οφέλους. Βασικός στόχος των ανθρώπων είναι να παράγουν στηριζόμενοι στις ικανότητές τους, ώστε να αυξάνουν τις αμοιβές τους στη χώρα προορισμού. Ωστόσο, πριν πραγματοποιήσουν τα παραπάνω, θα πρέπει να προχωρήσουν σε ορισμένες επενδύσεις που αφορούν τη μετακίνηση και παραμονή τους στη χώρα υποδοχής. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι οι κοινωνικές συνθήκες, αλλά και η εξέλιξη της τεχνολογίας μπορούν να βοηθήσουν στην αύξηση των κερδών της μετανάστευσης.

Σύμφωνα με τα παραπάνω, σε μια χώρα μπορεί κανείς να εντοπίσει διάφορα είδη μετανάστευσης. Στην έρευνά του ο Παππάς(2014) μας γνωρίζει ότι η επανένωση με την οικογένεια και η τοποθέτηση σε περιοχές που ζουν και άλλοι μετανάστες, είναι παράγοντες που διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στη μετακίνηση.

Σύμφωνα με το μοντέλο του δομικού ατομικισμού (structural individualism) όσο μεγαλύτερες είναι οι μισθολογικές διαφορές ανάμεσα στη χώρα προέλευσης και στη χώρα υποδοχής, τόσο αυξάνεται και η πιθανότητα για μετανάστευση. Το συγκεκριμένο μοντέλο θεωρεί ότι η ανεργία και ο μισθός αποτελούν σημαντικούς παράγοντες που λαμβάνονται υπόψιν από τους εν δυνάμει μετανάστες για την οριστική τους απόφαση. Ωστόσο, το μοντέλο αυτό δεν περιλαμβάνει τους κοινωνικούς και ψυχολογικούς παράγοντες, οι οποίοι τυγχάνουν εξίσου σημαντικοί.

Όπως συνάγεται από τα ανωτέρω, η νεοκλασική θεωρία επικεντρώνεται στις «δομικές ευκαιρίες», δίχως να εστιάζει και σε άλλους παράγοντες (κοινωνικούς ή ψυχολογικούς). Η ανάλυση στην οποία έχει προχωρήσει η νεοκλασική θεωρία έχει βασίσει και στηρίξει διάφορες μεταναστευτικές πρακτικές.

Παρά ταύτα, όταν κάποιος προσπαθεί να εξετάσει τις αιτίες της μετανάστευσης, η νεοκλασική προσέγγιση δεν παρέχει μια κατάλληλη εξήγηση ως προς το “γιατί” ένας μικρός αριθμός του πληθυσμού μεταναστεύει, ούτε αναφέρει ποιες χώρες επηρεάζονται από το φαινόμενο της μετανάστευσης. Επιπλέον, δεν είναι σε θέση να αναλύσει γιατί χώρες με όμοια οικονομικά μεγέθη παρουσιάζουν διαφορετικά μεταναστευτικά χαρακτηριστικά, ενώ δεν λαμβάνεται υπόψιν και η μεταναστευτική πολιτική που εφαρμόζουν τα κράτη, καθώς και οι ιδιαιτερότητες του κάθε ανθρώπου. Η νεοκλασική θεωρία επισημαίνει ότι το άτομο έχει τις κατάλληλες πληροφορίες για να κατανοήσει το κέρδος από τη μετανάστευση, χωρίς ωστόσο να εξηγεί ποιες είναι

και από προέρχονται αυτές οι πληροφορίες. Τέλος, επισημαίνεται ότι εκτός από τον βαθμό βαρύτητας που προσδίδει στον οικονομικό παράγοντα, υποβιβάζει άλλους παράγοντες που συνδέονται με τη μετανάστευση, όπως π.χ. η οικογενειακή επανένωση (Παππάς, 2014:65-94)

2.3.2 Θεωρία συστημάτων μετανάστευσης

Η συγκεκριμένη θεωρία προβάλλει το γεγονός ότι η μετανάστευση οδηγεί σε οικονομικές, κοινωνικές, πολιτιστικές και θεσμικές μεταβολές, τόσο στη χώρα υποδοχής, όσο και στη χώρα προέλευσης. Όπως επισημαίνει ο de Haas (2010:1587-1617) τα αίτια της μετανάστευσης είναι πολλά. Η μετανάστευση ως διαδικασία μπορεί να ξεκινήσει όταν επικρατούν λ.χ. συνθήκες πολέμου, συγκρούσεων, ζήτησης εργατικού προσωπικού, ενώ παράλληλα καίριο ρόλο διαδραματίζουν ο κοινός πολιτισμός και η γλώσσα.

Βασιζόμενοι στην έρευνα του Σύκα (2008), επικεντρωθήκαμε στην αναφορά του για τον Wallerstein, ο οποίος προχώρησε στη ταξινόμηση των χωρών βάσει του βαθμού εξάρτησης της μιας από την άλλη, επί τη βάση της νέο-στρουκτουριστικής προσέγγισης. Έτσι λοιπόν κατέληξε στο συμπέρασμα ότι υπάρχουν οι χώρες-πυρήνες, οι οποίες κυριαρχούν στον καπιταλιστικό κόσμο και οι χώρες της περιφέρειας, οι οποίες δεν έχουν ενεργό ρόλο στο παγκόσμιο καπιταλιστικό σύστημα (Wallerstein, 1974:17-50). Στην παραπάνω άποψη βασίζεται και η θεωρία των παγκοσμίων συστημάτων.

Η τελευταία (World system theory) τονίζει ότι η ανάπτυξη της κεφαλαιοκρατικού τύπου αγοράς οδήγησε στη διεθνή μετανάστευση. Είναι συνεπώς το αποτέλεσμα της αλλαγής του πολιτικού και οικονομικού σκηνικού σε παγκόσμιο επίπεδο και ουδόλως συνδέεται με τις διαφορές στις εργασιακές παροχές μεταξύ των κρατών.

Επίσης, εστιάζει στο πώς οι περιφερειακές χώρες συμπεριλαμβάνονται σταδιακά στο παγκόσμιο οικονομικό σύστημα. Ο καπιταλισμός, εκτός από τη Δυτική Ευρώπη, τη Βόρεια Αμερική, την Ωκεανία και την Ιαπωνία, επηρέασε και άλλα μέρη του κόσμου, με αποτέλεσμα περισσότεροι άνθρωποι να συνδέονται με την παγκόσμια αγορά. Το έδαφος, οι πρώτες ύλες και η εργασία στις περιφερειακές χώρες

διαδραμάτισαν σημαντικό ρόλο ως προς τη σχέση τους με την αγορά, γεγονός που έφερε στην επιφάνεια το ζήτημα της μετανάστευσης. Οι επενδύσεις που πραγματοποιούνται από το κεφάλαιο διαμορφώνουν έναν πληθυσμό που συνεχώς μετακινείται από τα κράτη της περιφέρειας στα κράτη-πυρήνες.

Οι πρακτικές που ακολουθούν τα κράτη σχετικά με τις πολυεθνικές εταιρίες και οι κανόνες που επιβάλλουν ώστε να ελέγξουν το κεφάλαιο, αλλά και τα αγαθά καθ' αυτά, οδηγούν στο φαινόμενο της μετανάστευσης. Όλες οι πρακτικές δεν είναι πάντα επιτυχείς, ενώ δέον να σημειωθεί ότι ανοίγεται και μια συζήτηση σχετικά με το εμπόριο που διεξάγεται σε παγκόσμιο επίπεδο και για τη θέση των πολυεθνικών εταιριών σε αυτό.

Όπως επισημαίνει ο Σύκας, ο Massey σε έρευνά του το 1988, αλλά και το 2008, υπογραμμίζει ότι η γη, οι ακατέργαστες πρώτες ύλες και η εργασία των περιφερειακών χωρών ελέγχονται από την αγορά, με αποτέλεσμα να διαμορφώνονται ανάλογα και τα μεταναστευτικά ρεύματα (Σύκας, 2008:17-20). Πιο συγκεκριμένα:

- Έδαφος: με επιδίωξη να επιτευχθεί η αύξηση των κερδών στον αγροτικό τομέα και οι καλλιεργητές των περιφερειακών χωρών να μπορούν να ανταγωνιστούν μέσα στο πλαίσιο της παγκόσμιας αγοράς, προσπαθούν να βρουν τρόπους να ανανεώσουν τις επιχειρήσεις τους και να εισάγουν καινούριες μεθόδους στην αγροτική παραγωγή. Τα παραδοσιακά συστήματα ιδιοκτησίας δεν υφίστανται πια, ενώ η χρήση βιομηχανικών μεθόδων για την παραγωγή ελαττώνει τα εργατικά χέρια και κατά συνέπεια μειώνει τις θέσεις εργασίας. Με τη βοήθεια της τεχνολογίας, η παραγωγή εκσυγχρονίζεται και αυξάνεται, ενώ οι τιμές πέφτουν λόγω του ανταγωνισμού. Στον αντίποδα, οι μικρές επιχειρήσεις λόγω της κατάστασης αυτής δεν είναι πλέον ανταγωνιστικές στην τοπική αγορά. Τα παραπάνω διαμορφώνουν ένα εργατικό προσωπικό που είναι ευμετάβλητο, δεν δεσμεύεται πια σε συγκεκριμένη αγροτική κοινότητα και είναι ικανό να μεταναστεύσει.
- Ακατέργαστες πρώτες ύλες: προκειμένου να πραγματοποιηθεί η εξόρυξη των πρώτων υλών στις περιφερειακές χώρες από εταιρίες που ανήκουν στις βιομηχανικές χώρες, είναι αναγκαία η χρήση μεθόδων που στηρίζονται στη μισθωτή εργασία. Η καινούρια μορφή που παίρνει η μισθωτή εργασία λειτουργεί αρνητικά

για τις παραδοσιακές οικονομικές και κοινωνικές δομές, ενώ διαμορφώνεται μια αγορά εργασίας που στηρίζεται στον ατομικισμό και στο κέρδος. Τα παραπάνω οδηγούν τους ανθρώπους των αναπτυσσόμενων χωρών να μετακινηθούν προς τις αναπτυγμένες χώρες. Όταν κάποιος γηγενής δουλεύει σε μια πλούσια χώρα, λαμβάνει υψηλές αποδοχές, έχοντας σταθερή εργασία, κάτι που δεν συμβαίνει στις περιφερειακές αγορές, όπου προσφέρονται χαμηλές απολαβές, λίγες ευκαιρίες εξέλιξης και αστάθεια ως προς την απασχόληση. Τα παραπάνω έχουν ως αποτέλεσμα οι γηγενείς να μη προτιμούν τις συγκεκριμένες εργασίες, παραχωρώντας τες έτσι στους μετανάστες.

- **Ενασχόληση:** Εταιρίες που έχουν την έδρα τους στις βιομηχανικές χώρες προσπαθούν να βρουν φθηνά εργατικά χέρια στις αναπτυσσόμενες χώρες, με σκοπό την ελαχιστοποίηση του λειτουργικού κόστους. Η ζήτηση τέτοιου είδους εργατών ενισχύει την τοπική αγορά, εκφυλίζοντας ωστόσο τις παραγωγικές πατροπαράδοτες επαφές. Ένας μεγάλος αριθμός των εργατών είναι γυναίκες, γεγονός που καταδεικνύει την επικράτησή τους (feminization) στην απασχόληση έναντι των ανδρών. Οι συγκεκριμένες εταιρίες λειτουργούν αρνητικά για τις αναπτυσσόμενες οικονομίες, διότι τα εγχώρια προϊόντα δεν δύνανται να ανταγωνιστούν τα εισαγόμενα που πωλούνται με χαμηλό κόστος και ως εκ τούτου εκτοπίζονται. Έτσι, οι οικονομικές δομές στις παραδοσιακές κοινωνίες υποσκάπτονται, ενώ στον καταναλωτή δημιουργούνται καινούριες ανάγκες. Παράλληλα, ο εργαζόμενος δεν έχει έναν σταθερό μισθό, προκειμένου να αντιμετωπίσει τις νέο-δημιουργηθείσες ανάγκες. Με βάση τα παραπάνω, καθίσταται σαφές ότι ένα μέρος του πληθυσμού τείνει να “αποδομηθεί”, αφού οι νέες καπιταλιστικές δομές συνεπάγονται εσωτερικούς και εξωτερικούς μετανάστες. Αυτό σημαίνει ότι κάποιοι μετανάστες ωθούνται προς την αστικοποίηση, μετακινούμενοι εντός του κράτους στο οποίο διαμένουν. Άλλοι μετακινούνται προς τις αναπτυγμένες χώρες, με τις οποίες η χώρα προέλευσης διατηρεί στενούς δεσμούς, λόγω της παγκοσμιοποίησης των αγορών.

Μέσω της θεωρίας των συστημάτων προβάλλονται ουσιαστικά οι σχέσεις μεταξύ αναπτυγμένων και αναπτυσσόμενων χωρών. Παρότι όμως δίνεται έμφαση στον τρόπο με τον οποίο κατανέμεται η εξουσία σε πολιτικό και οικονομικό επίπεδο, δεν λαμβάνεται υπόψη η σημασία των μεταναστών στη μεταναστευτική διαδικασία και

δεν αναφέρονται επίσης οι διάφορες αλλαγές που επέρχονται συνεπεία της παγκοσμιοποίησης, με αποτέλεσμα να μην αναδεικνύεται η πολυπλοκότητα του μεταναστευτικού φαινομένου.

2.3.3 Η θεωρία της σωρευτικής αιτιότητας

Όπως εντοπίζει ο Σύκας (2008), πρώτος ο Myrdal (1956:142-144) ανέδειξε τη θεωρία της αθροιστικής αιτιότητας. Ο Massey (1990:3-26) με τους Goldring και Durand (Goldring και Durand, 1994:21-33) εστίασαν και αυτοί με τη σειρά τους στη συγκεκριμένη θεωρία. Οι παραπάνω συγγραφείς προσπαθούν να αναδείξουν τα αίτια βάσει των οποίων δημιουργούνται μεταναστευτικές ροές. Με λίγα λόγια επιδιώκεται να εξηγηθεί πού οφείλεται η συνεχιζόμενη αύξηση του αριθμού των μεταναστών.

Μια υπόθεση που προτείνεται είναι η εξής: ένας μετανάστης καλεί συγγενείς και φίλους από τη χώρα προέλευσης στη χώρα υποδοχής, γεγονός που οδηγεί και άλλους ανθρώπους στη μετανάστευση, στην προσπάθειά τους να επιδιώξουν καλύτερες συνθήκες εργασίας με τον λιγότερο δυνατό κίνδυνο. Αυτό έχει ως άμεση συνέπεια όλο και μεγαλύτερος αριθμός ατόμων να μεταναστεύει.

Στη βάση αυτής της θεωρίας βρίσκεται η διαπίστωση ότι η διεθνής μετανάστευση δεν μειώνεται, αλλά αντίθετα εμφανίζει αυξητικές τάσεις. Η έννοια «σωρευτική» σημαίνει ότι το κοινωνικό περιβάλλον μέσα στο οποίο εφαρμόζονται οι αποφάσεις για μετανάστευση μεταβάλλεται εξαιτίας της εκάστοτε μεταναστευτικής συμπεριφοράς. Η σωρευτική αιτιότητα περιλαμβάνει τους εξής έξι παράγοντες (Σύκας, 2008:22-25).:

1. Τον καταμερισμό των κερδών: Τα άτομα ωθούνται στη μετανάστευση προκειμένου να έχουν αυξημένες παροχές σε σχέση τα υπόλοιπα άτομα. Πριν τη μετανάστευση οι διαφορές στις παροχές μεταξύ των φτωχών νοικοκυριών είναι μικρές. Μετά τη μετανάστευση, οπότε οι πρώτοι μετανάστες στέλνουν τα πρώτα εμβάσματα, το χάσμα μεγαλώνει, με αποτέλεσμα στα φτωχά νοικοκυριά της χώρας προέλευσης να επικρατεί το αίσθημα του αποκλεισμού. Τα συγκεκριμένα νοικοκυριά αποφασίζουν να μεταναστεύσουν.

2. Την κατανομή εδάφους: Συνήθεια των μεταναστών αποτελεί η κίνησή τους να αγοράζουν γη στη χώρα προέλευσής τους μόλις λάβουν τις πρώτες αποδοχές από την εργασία τους. Η κίνηση αυτή, καίτοι δεν είναι ιδιαίτερα επικερδής, προσδίδει κοινωνικό γόητρο. Ωστόσο, η γη αυτή παραμένει ακαλλιέργητη, αφού οι απολαβές που λαμβάνουν από την εργασία τους στο εξωτερικό δεν συγκρίνονται επ' ουδενί με εκείνες που θα τους απέφερε η αγροτική εργασία. Τα παραπάνω έχουν ως αποτέλεσμα να μην καλλιεργούνται εκτάσεις γης και να μην υπάρχει ανάγκη για αγροτικά χέρια, γεγονός που οδηγεί πολλούς ανθρώπους στη μετανάστευση.
3. Τη συστηματική αξιοποίηση της αγροτικής εσοδείας: Στην περίπτωση που οι εκτάσεις γης καλλιεργούνται από τους συγγενείς των μεταναστών που με εμβάσματα αγόρασαν αγροτική γη, οι μέθοδοι που χρησιμοποιούνται είναι αυτές του κεφαλαίου. Αυτό σημαίνει ότι η βελτιωμένη θέση τους τους δίνει την επιλογή της χρηματοδότησης, προκειμένου να καλλιεργήσουν τη γη. Σε αυτή την περίπτωση οι γηγενείς εργάτες δεν έχουν κάποια χρησιμότητα και έτσι ωθούνται προς τη μετανάστευση.
4. Τη μεταναστευτική κουλτούρα: Καθώς η μετανάστευση σε μια κοινότητα αποτελεί ένα ευρέως διαδομένο φαινόμενο και διαφοροποιεί αντιλήψεις, δημιουργεί μια μεταναστευτική κουλτούρα, η οποία τείνει να υποστηρίζει τη οδό της μετακίνησης. Η μεταναστευτική κουλτούρα σταδιακά ενσωματώνεται στις στάσεις και τις απόψεις των μελών της κοινότητας.
5. Τη μετάβαση του εργατικού δυναμικού: Στη μετανάστευση οδηγούνται κυρίως άτομα που βρίσκονται σε παραγωγική ηλικία, ικανά να εργαστούν στις χώρες προορισμού. Έτσι η μετανάστευση ενισχύει τις χώρες προορισμού και αποδυναμώνει αντίστοιχα τις χώρες προέλευσης, οι οποίες οδηγούνται σε οικονομικό μαρασμό.
6. Την κοινωνική θέση: Η τάση των μεταναστών να καταλαμβάνουν συγκεκριμένες θέσεις εργασίας στις χώρες προορισμού οδηγεί σε στιγματισμό των συγκεκριμένων θέσεων απασχόλησης, με αποτέλεσμα οι γηγενείς να αρνούνται να απασχοληθούν στους συγκεκριμένους τομείς

εργασίας. Έτσι λοιπόν δημιουργείται μια λίστα θέσεων που ταιριάζουν ή όχι στους γηγενείς.

2.3.4 Η νέα οικονομική θεωρία της μετανάστευσης

Η νέα θεωρία της οικονομίας της μετανάστευσης (NEM) έρχεται να αντικρούσει τις απόψεις της νεοκλασικής προσέγγισης, ενώ εστιάζει περισσότερο όχι στην ατομική ανεξαρτησία, αλλά στην αμοιβαία αλληλεξάρτηση (Stark, 1991: 23-31). Η ίδια προσέγγιση υποστηρίζει την άποψη ότι ένα άτομο δεν λαμβάνει μόνο του την απόφαση να μεταναστεύσει, αλλά επηρεάζεται από την οικογένεια ή το νοικοκυριό στο οποίο ανήκει. Διάφοροι παράγοντες επιδρούν στην απόφαση για μετανάστευση, ανάμεσά τους και οι υπάρχουσες συνθήκες στη χώρα προέλευσης.

Στην έρευνά του ο Παππάς αναφέρεται στον Stark (Παππάς, 2014 :75-77), κατά τον οποίο τα φτωχά νοικοκυριά δεν έχουν ευνοϊκή θέση στις αναπτυσσόμενες χώρες.

Οι διάφοροι θεσμοί συνήθως δεν υποστηρίζουν την απασχόληση, με αποτέλεσμα η μετανάστευση να αποτελεί τη λύση για την αντιμετώπιση των προβλημάτων που εντοπίζονται σε αυτές τις χώρες. Τα εμβάσματα επίσης επηρεάζουν σημαντικά τα άτομα ως προς την απόφασή τους για μετανάστευση. Επικρίσεις έχει δεχθεί η συγκεκριμένη θεωρία, εξαιτίας του μικρού εύρους εφαρμογής της.

Στην ίδια έρευνα οι Massey et al (1993:445) αναφέρουν ότι τον ρόλο-«κλειδί» στα νεοκλασικά οικονομικά έχει το εισόδημα. Τα νοικοκυριά κινούνται με βάση τα έσοδά τους και επενδύουν τα χρήματά τους σε νέες πηγές εισοδήματος και σε δραστηριότητες που απαραίτητα δεν ενισχύουν το συνολικό εισόδημα. Οι κυβερνήσεις επηρεάζουν μέσω των πρακτικών που εφαρμόζουν τόσο το κράτος προνοίας, όσο και τη μετανάστευση. Οι συγκριμένες πρακτικές επιδρούν στο εισόδημα και αλλάζουν τη βούληση ορισμένων νοικοκυριών για μετανάστευση (Παππάς, 2014:75-77).

2.3.5 Η θεωρία της κατάτμησης του δυισμού της αγοράς εργασίας

Η θεωρία της κατάτμησης ή του δυισμού της αγοράς εργασίας αναδεικνύει τη σχέση της μετανάστευσης με την οικονομία και κυρίως με τη ζήτηση. Ο Παππάς (2014)

προσεγγίζει την συγκεκριμένη θεωρία αναφερόμενος στον Piore (1979:775-782), ο οποίος ασχολήθηκε μεθοδικά με αυτή.

Η μετανάστευση αιτιολογείται αν αναλογιστεί κανείς τη ζήτηση που υπάρχει για προσωπικό αλλοδαπής προέλευσης κυρίως από τα αναπτυγμένα κράτη. Σε αυτά εντοπίζονται όχι μόνο παράγοντες ώθησης («push» factors) από τις αναπτυσσόμενες χώρες, αλλά και παράγοντες έλξης («pull» factors). Εδώ η ζήτηση διαδραματίζει σημαντικό ρόλο, ξεκινώντας ήδη από τους εργοδότες των κρατών υποδοχής και από τις ίδιες τις κυβερνήσεις τους.

Η συγκεκριμένη θεωρία επισημαίνει ότι η μετανάστευση είναι συνέπεια της παγκοσμιοποίησης και της κυριαρχίας της αγοράς εκτός των εθνικών συνόρων, η οποία συνδέεται με τις απαιτήσεις των βιομηχανικών χωρών.

Επιπροσθέτως, αναφέρονται οι Reich et al (1979:359-365), οι οποίοι προχώρησαν στη τμηματοποίηση της αγοράς, αναδεικνύοντας τέσσερις κατηγορίες: Την «κύρια» αγορά εργασίας, που διαθέτει σταθερούς μισθούς, καλό κλίμα απασχόλησης και δυνατότητες επαγγελματικής εξέλιξης και την «ήσσονα» αγορά εργασίας, όπου κυριαρχούν οι αντίστροφες συνθήκες, δηλαδή χαμηλοί μισθοί, αστάθεια κλπ.

- Την κατηγοριοποίηση της «κύριας» αγοράς εργασίας και τον διαχωρισμό της σε ελεγχόμενη και αυτάρκη, ανάλογα με τα στοιχεία των ατόμων που την αποτελούν.
- Την κατηγοριοποίηση με κριτήριο την εθνικότητα και τη γεωγραφική καταγωγή των ατόμων. Οι μετανάστες απασχολούνται κυρίως στη ήσσονα αγορά εργασίας και όχι τόσο στην κύρια. Συχνό φαινόμενο αποτελεί τα επαγγέλματα να σχετίζονται με την εθνικότητα και τον τόπο καταγωγής των ατόμων.
- Την κατάταξη με κριτήριο το φύλο. Οι γυναίκες ασχολούνται σε συγκεκριμένα επαγγέλματα και αμείβονται με χαμηλότερους μισθούς από ό,τι οι άνδρες. Μέσω της διαδικασίας της παγκοσμιοποίησης χρησιμοποιούνται νέες μέθοδοι παραγωγής στις περιοχές της περιφέρειας, γεγονός που συνεπάγεται το σχηματισμό μιας ομάδας εργαζομένων που συνεχώς μετακινείται, προκειμένου να αυξήσει τους πόρους της.

- Η διεθνής μετανάστευση δεν οφείλεται στην απουσία της εξέλιξης και της ανάπτυξης, αλλά είναι απόρροια αυτής. Όπως αναφέρει ο Παππάς, οι Massey et al (1993:441) θεωρούν ότι οι χαμηλοί μισθοί που κερδίζουν οι μετανάστες δεν θα αυξηθούν αν μειωθεί ο αριθμός των εργαζομένων μεταναστών. Οι μισθοί παραμένουν χαμηλοί και δεν συνδέονται με την προσφορά και τη ζήτηση. Αντίθετα, υπάρχει η πιθανότητα οι μισθοί να μειωθούν εξαιτίας του μεγάλου αριθμού των εργαζομένων. Η συνεχής ζήτηση μεταναστών σχετίζεται με τα κάτωτι τέσσερα στοιχεία που εντοπίζονται στις σύγχρονες αναπτυγμένες κοινωνίες (Παππάς, 2014:79-81):
- Τον δομικό πληθωρισμό: οι μισθοί δεν μειώνονται, ούτε αυξάνονται σύμφωνα με την προσφορά και τη ζήτηση, αλλά αντιθέτως συνδέονται με διάφορες συμβάσεις και μηχανισμούς που έχουν άμεση σχέση με την κοινωνική ιεραρχία και την κοινωνική καταξίωση. Σε χρονικά διαστήματα οπότε υπάρχει έλλειψη εργασιακού δυναμικού, οι γηγενείς εργάτες απασχολούνται με αυξημένες αμοιβές, γεγονός που δημιουργεί προβλήματα στις κοινωνικές σχέσεις με τους εργαζομένους των υπολοίπων ομάδων. Σε περιόδους με ελάχιστη προσφορά από τους γηγενείς, οι μισθοί δεν αυξάνονται και έτσι υπάρχει μια στροφή προς τους μετανάστες, θεωρώντας τους τη φθηνότερη λύση.
- Προβλήματα κινήτρων: Όσον αφορά τις θέσεις που βρίσκονται χαμηλά στην εργασιακή ιεραρχία, οι εργοδότες έχουν ανάγκη από προσωπικό, το οποίο δεν ενδιαφέρεται για το κύρος της εργασίας καθ' αυτής, αλλά για τις χρηματικές απολαβές που προσφέρει. Ειδικά για το πρώτο χρονικό διάστημα κάτι τέτοιο απαντά κυρίως στους κύκλους μεταναστών, οι οποίοι στην προσπάθειά τους να ενισχύσουν τη θέση τους στη χώρα υποδοχής, επιδιώκουν να συγκεντρώσουν χρήματα μέσω της εκάστοτε εργασίας. Ταυτόχρονα δεν θεωρούν τους εαυτούς τους ως μέλη της κοινότητας της χώρας υποδοχής, αλλά πιστεύουν ότι ανήκουν στον τόπο καταγωγής τους.
- Οικονομικός δυϊσμός: Ο δυϊσμός που υπάρχει ανάμεσα στην εργασία και στο κεφάλαιο συνδέεται με το εργατικό δυναμικό, ασκώντας πιέσεις για τη

διαμόρφωση μιας τμηματοποιημένης αγοράς εργασίας. Οι μισθοί δεν είναι υψηλοί και δεν υφίσταται σταθερότητα, ενώ η επαγγελματική εξέλιξη δεν είναι πάντα ορατή, με αποτέλεσμα να κυριαρχεί στους γηγενείς το αίσθημα ότι δεν μπορούν να μετακινηθούν αν το επιθυμούν σε δευτερεύοντα εργασιακό τομέα, αφού εκεί κυριαρχούν η ανασφάλεια και οι χαμηλές απολαβές. Οι εργοδότες, προκειμένου να καλύψουν το κενό αυτό, στρέφονται στους μετανάστες (Παππάς, 2014:65-94).

- Δημογραφία της προσφοράς εργασίας: Στο παρελθόν τις χαμηλόμισθες θέσεις εργασίας κάλυπταν γενικότερα οι γυναίκες και τα νεαρά άτομα. Η αύξηση του ποσοστού των γυναικών που εργάζονται, καθώς και η αύξηση των διαζυγίων, οδήγησαν το γυναικείο φύλο να αναζητήσει υψηλότερες απολαβές στην εργασία. Επίσης, η αύξηση του κατώτατου ορίου υποχρεωτικής εκπαίδευσης και ως εκ τούτου η άνοδος του μορφωτικού επιπέδου του πληθυσμού και η διεύρυνση των διεκδικήσεων των εργαζομένων, ώθησαν τους εργοδότες να καλύψουν τις ανάγκες τους χρησιμοποιώντας ως εργατικό δυναμικό μετανάστες.

Η μαρξιστική οπτική της συγκεκριμένης θεωρίας διαχωρίζει την αγορά εργασίας σε κεντρική και περιφερειακή. Στην πρώτη ανήκουν οι γηγενείς άνδρες που αμείβονται με υψηλούς μισθούς σε δημόσιο και ιδιωτικό τομέα. Στην περιφερειακή αγορά εργασίας εντάσσονται οι γυναίκες και οι αλλοδαποί, που πληρώνονται με χαμηλούς μισθούς, εργάζονται σε άσχημες συνθήκες και χωρίς προοπτική επαγγελματικής ανέλιξης. Τα παραπάνω αναγκάζουν τους μετανάστες να έχουν χαμηλότερη κοινωνικοοικονομική θέση συγκριτικά με τους εργάτες της χώρας υποδοχής, εξαιτίας του ότι:

1. δεν έχουν την αρμόζουσα κατάρτιση και
2. δεν είναι σε θέση να βελτιώσουν το κοινωνικοοικονομικό τους επίπεδο.

Επίσης, οι ίδιοι αντιμετωπίζουν τον κίνδυνο να χάσουν εύκολα τη θέση τους. Γι' αυτό οι μετανάστες έχουν μεγαλύτερα διαστήματα ανεργίας σε σχέση με τους γηγενείς, διότι δεν εργάζονται με τους γηγενείς στα ίδια τμήματα αγοράς, με αποτέλεσμα «να μην επηρεάζονται οι αποδοχές και οι ευκαιρίες απασχόλησης για τους

γηγενείς». Όπως σημειώνει ο Παππάς (2014:65-94), η συγκεκριμένη θεωρία δεν περιλαμβάνει τους παράγοντες «απόθησης» και εκείνους που επιδρούν σημαντικά στο άτομο κατά την λήψη της απόφασης μετανάστευσής του ή όχι.

2.3.6 Μαρξιστική και νεομαρξιστική θεωρία

Η μαρξιστική θεωρία υποστηρίζει ότι η κοινωνία είναι δυνατόν να διαχωριστεί στους καπιταλιστές και στο προλεταριάτο. Για τους μαρξιστές η μετανάστευση συνδέεται με τον μονοπωλιακό καπιταλισμό και άρα η απασχόληση έχει άμεση σχέση με τις αλλαγές στο επίπεδο της μετανάστευσης (Castells, 1975:175-197). Οι μαρξιστικές και οι νεομαρξιστικές δομικές θεωρίες προσεγγίζουν τη μετανάστευση από την οπτική της άνισης οικονομικής εξέλιξης των χωρών. Η θεωρία μάλιστα των παγκοσμίων συστημάτων επισημαίνει πως οι χώρες που βρίσκονται σε ένα προ-καπιταλιστικό στάδιο είναι εκείνες που σε μεγάλο βαθμό ωθούν τα άτομα στη μετανάστευση (Δαμανάκης, κ.ά., 2014:12-14).

Σύμφωνα με τη μαρξιστική θεωρία, βασικές αιτίες της μετανάστευσης είναι οι ταξικές διαφορές. Ο καπιταλισμός δημιούργησε μετανάστες, οι οποίοι καταλαμβάνουν θέσεις εργατών στην αγορά εργασίας, με στόχο τη μείωση των μισθών, έτσι ώστε να ωφεληθούν οι κεφαλαιοκράτες. Οι μετανάστες λοιπόν μετατρέπονται σε «στρατό εργασίας». Με βάση τα παραπάνω, η μετανάστευση έχει άμεση σχέση με τον καπιταλισμό και σχετίζεται με τον τρόπο που καταμερίζεται η εργασία (Castells, 1975:33-66). Σύμφωνα με την Petras στη μαρξιστική θεωρία (Petras, 1981:44-63):

- Η μετανάστευση περιλαμβάνεται στον καπιταλισμό και λειτουργεί προς όφελος της άρχουσας τάξης. Οι καπιταλιστές ενίσχυσαν τη μετανάστευση ανάμεσα στις χώρες που δεν έχουν την ίδια οικονομική ανάπτυξη και εφόσον ο καπιταλισμός υπάρχει, το φαινόμενο της μετανάστευσης θα συνεχίζει να υφίσταται.
- Τα συμφέροντα της καπιταλιστικής τάξης δεν είναι ίδια, αλλά εξαρτώνται από το κατά πόσον οι επιχειρήσεις εντάσσονται στο μονοπωλιακό κεφάλαιο ή όχι. Ενώ ένα ποσοστό των επιχειρηματιών είναι υπέρμαχος της νομιμοποίησης της μετανάστευσης, κάποιοι άλλοι επιδιώκουν να εκμεταλλευτούν προς όφελός

τους την παράνομη μετανάστευση, ακόμα δε και τους ανθρώπους που είναι μακροχρόνια άνεργοι.

Πολλοί μαρξιστές συγγραφείς εστιάζουν στο πώς επηρεάζει ο καπιταλισμός τη μετανάστευση, χωρίς ωστόσο να λαμβάνουν υπόψιν τους τη σημασία των εργατικών σωματείων και ενώσεων. Ορισμένοι συγγραφείς αντιτίθενται στα συνδικάτα, τα οποία αρκετά συχνά παρατηρείται να εναντιώνονται στους μετανάστες, πιστεύοντας πώς έτσι μειώνεται η ισχύς της εργατικής τάξης. Σύμφωνα με τους Portes/Walton (1981:279-297) και Petras (1981:44-63) η μετανάστευση βοηθά την καπιταλιστική τάξη ως εξής:

- Οι καπιταλιστές εκμεταλλεύονται τους μετανάστες προκειμένου να ελαττώσουν τους μισθούς των υπαλλήλων τους
- Η μετανάστευση βοηθά τον καπιταλισμό, προκειμένου να αυξηθεί η επιρροή του
- Η μετανάστευση ενισχύει τα κέρδη
- Η μετανάστευση αντιμετωπίζει τα διάφορα εμπόδια που αναδεικνύονται μέσα από την οικονομική δραστηριότητα

Η μετανάστευση λειτουργεί διαιρετικά για την εργατική τάξη. Η διαίρεση αυτή μπορεί να επιτευχθεί μέσα από τον ρατσισμό, ο οποίος προβάλλεται από τα ΜΜΕ και το εκπαιδευτικό σύστημα. Οι Marx & Engels (1962:50-91) ανέφεραν το παράδειγμα των Άγγλων και των Ιρλανδών προλεταρίων, των οποίων η διαμάχη οδήγησε στην αύξηση της δύναμης των καπιταλιστών.

Θεωρείται επίσης ότι βοηθά στη διαμόρφωση των τάξεων εντός του καπιταλισμού. Οι μαρξιστές υποστηρίζουν ότι οι μετανάστες εντάσσονται στην πιο χαμηλή κοινωνικοοικονομική τάξη, θεωρώντας ότι οι γηγενείς που εργάζονται είναι πιο πάνω από αυτούς.

Σύμφωνα με τον Gorz (1997:85-93), οι αλλοδαποί είναι αυτοί που ασχολούνται με τις χειρωνακτικές εργασίες, ενώ οι γηγενείς εργάζονται σε μη χειρωνακτικές δουλειές, με αποτέλεσμα να περιορίζονται οι πιθανότητες να ψηφίζουν κάποιο αριστερό κόμμα ή να συνδέονται με το προλεταριάτο. Καθώς ένα μεγάλο μέρος των μαρξιστών συγγραφέων εστιάζει στον τρόπο που η μετανάστευση ενισχύει τον καπιταλισμό, υποστηρίζεται η άποψη ότι σε περιόδους οικονομικής κρίσης, τα

ανεπτυγμένα καπιταλιστικά κράτη προσπαθούν να ελέγξουν τη μετανάστευση μειώνοντάς τη, ώστε να μην καταρρεύσει το καπιταλιστικό σύστημα. Αντίθετα, οι κλασικές κρίσεις είναι αποτέλεσμα του καπιταλισμού και προέρχονται από τη μεγάλη παραγωγή των προϊόντων αλλά και τον πληθωρισμό. Η μετανάστευση μπορεί να αντιμετωπίσει την κρίση του καπιταλισμού για τους εξής λόγους:

1. Οι μετανάστες βοηθούν στην παραγωγή, όταν ο καπιταλισμός βρίσκεται σε φάση ανάπτυξης.
2. Ο αριθμός των μεταναστών μπορεί να μειωθεί όταν υφίσταται ύφεση.
3. Οι μετανάστες δεν είναι υπερκαταναλωτικοί, με αποτέλεσμα να ελαττώνονται οι πληθωριστικές εντάσεις σε περιόδους επέκτασης του καπιταλισμού.

Η απουσία των μεταναστών ως εργαζομένων αλλά και ως καταναλωτών δεν επηρεάζει σε σημαντικό βαθμό τη ζήτηση, αλλά οι αλλαγές είναι δυνατόν να οδηγήσουν σε κρίση του καπιταλισμού. Οι νέο-μαρξιστές στηριζόμενοι στη θεωρία του Wallerstein (1974:229-233), αλλά και σε εκείνες άλλων συγγραφέων, όπως της Morawska (1990:187-240), θεωρούν τη μετανάστευση ως αποτέλεσμα της δημιουργίας της παγκόσμιας αγοράς. Το παγκόσμιο σύστημα εξηγεί τις αιτίες της μετανάστευσης, χωρίς ωστόσο να δίνονται ικανοποιητικές απαντήσεις για τη μεταναστευτική πολιτική.

2.3.7 Εθνοτικές πολιτισμικές θεωρίες

Σύμφωνα με την Sandelind, οι εθνικιστές θεωρούν ότι η μετανάστευση είναι δυνατόν να επηρεάσει την εθνική ταυτότητα (Sandelind, 2015:1- 22). Όπως υποστηρίζεται, τα χαρακτηριστικά της κάθε χώρας, οι απόψεις για το έθνος, καθώς και ο διάλογος που αναπτύσσεται για τις κοινωνικές συγκρούσεις στο πλαίσιο αυτού, οδηγούν στη δημιουργία της μεταναστευτικής πολιτικής. Σε σχέση με άλλες θεωρίες, η αντίληψη περί εθνικής ταυτότητας δεν λαμβάνει υπόψιν της τους «περιστασιακούς» και εξωτερικούς παράγοντες.

Θεωρείται ότι εμπεριέχει στοιχεία ιστορικής κοινωνιολογίας ή πολιτικής κοινωνιολογίας και στηρίζεται σε θεωρίες που συνδέονται με τη ψυχολογία και την κοινωνιολογία (Higham, 1955:68-106). Υιοθετεί την ιστορική ερευνητική

μέθοδο, επικεντρώνοντας το ενδιαφέρον στην ιστορία μίας ή δύο χωρών. Η προσέγγιση της εθνικής ταυτότητας στηρίζεται κυρίως στον κοινωνικό κονστρουκτιβισμό, καθώς αναλύει τις ιδέες και διερευνά τη διαμόρφωση της εθνικής ταυτότητας και την ανάδειξη των συμφερόντων μιας χώρας, ως αποτέλεσμα κοινωνικών διαδικασιών (Wendt, 1999:218-233).

2.3.8 Πρότυπα μετανάστευσης και κινητικότητα

Σύμφωνα με τον Minenor- Matheson, ο Zelinsky (1971:219-249) ανέπτυξε τη θεωρία της «Μετάβασης και Κινητικότητας», στην οποίαδιέκρινε πέντε φάσεις της ζωτικής μετάβασης των κοινωνιών, μέσω διαδικασιών εκσυγχρονισμού και ανάπτυξης. Τα πρότυπα που σχετίζονται με τη μετανάστευση εμπερικλείονται σε ένα μοντέλο πέντε σταδίων (Matheson, 2016:1):

Προ-σύγχρονη παραδοσιακή κοινωνία:

η μετανάστευση πραγματοποιείται σε περιορισμένο βαθμό, λόγω γάμου ή εξαιτίας του εμπορίου. Αυξάνεται σταδιακά, όταν μεγαλώνει ο πληθυσμός και μειώνεται η αγροτική απασχόληση

Πρόωρη μεταβατική κοινωνία: οι άνθρωποι μεταναστεύουν σε ξένους τόπους προκειμένου να τους αποικίσουν.

Μεταβατική κοινωνία:

οι άνθρωποι μεταναστεύουν μεταξύ των πόλεων.

Προχωρημένη κοινωνία: άνθρωποι με χαμηλή ειδίκευση μεταναστεύουν στις ανεπτυγμένες χώρες. Η μετανάστευση εξαπλώνεται διεθνώς, συμπεριλαμβάνοντας και τους επαγγελματίες υψηλής ειδίκευσης.

Εξέλιξη τεχνολογίας: η ανάπτυξη της τεχνολογίας οδηγεί στην ελάττωση των ανθρώπων που μεταναστεύουν σε διεθνές επίπεδο. Η εσωτερική μετανάστευση πραγματοποιείται εντός των πόλεων και ελέγχεται με αυστηρούς τρόπους.

Ο Skeldon (1997:1-9) ασχολήθηκε με τις διάφορες μορφές μετανάστευσης και ανέδειξε τη συζήτηση που δημιουργείται σχετικά με τη σύνδεση της μετανάστευσης με την ανάπτυξη. Η ανάπτυξη δημιουργεί τη μετανάστευση, ενώ η τεχνολογία ενισχύει τις διάφορες μορφές που λαμβάνουν οι μεταναστευτικές ροές.

2.4 Σύγχρονες προσεγγίσεις στην μελέτη της μετανάστευσης

Οι Φραγκονικολόπουλος και Πρόεδρος(2015) στο βιβλίο τους «*Παγκόσμια Πολιτική- Δρώντες, Δομές και Διαδικασίες*», αναφέρουν ότι παρά τις διάφορες θεωρίες που ασχολούνται με τη μετανάστευση, δεν μπόρεσαν να προβλέψουν τα γεγονότα που συντελέστηκαν την περίοδο 1989-1991 σύμφωνα με τον Lebow (1994: 249-277).

Το τέλος του Ψυχρού Πολέμου και η κατάρρευση του κομμουνιστικού συνασπισμού δεν ήταν δυνατόν να προβλεφθούν από τους μελετητές, με αποτέλεσμα να έρθουν αντιμέτωποι με μια καινούρια πραγματικότητα, την οποία έπρεπε να αντιληφθούν.

Προσπάθησαν να ερμηνεύσουν τις αλλαγές και να αναδείξουν τα αποτελέσματα αυτών των μεταβολών στην παγκόσμια πολιτική, χωρίς ωστόσο οι προτάσεις τους να είναι ικανές να παρέχουν τις κατάλληλες εξηγήσεις για τα πολύπλοκα φαινόμενα που αφορούν τη διεθνή ζωή. Οι οπτιμιστές ερευνητές, όπως ο Fukuyama με το άρθρο του «*Το Τέλος της Ιστορίας*» (1989) υποστήριξε τη δημοκρατία και θεώρησε ότι το δημοκρατικό καπιταλιστικό πρότυπο θα μπορούσε να εγγυηθεί την ειρήνη σε παγκόσμιο επίπεδο. Οι πεσιμιστές από την άλλη, όπως ο Huntington στο άρθρο του με τη «*Σύγκρουση των Πολιτισμών*» (1996), υποστήριξαν σύμφωνα με τους Φραγκονικολόπουλο και Πρόεδρου, πως διαμορφώνεται ένας κόσμος που χαρακτηρίζεται από έντονες συγκρούσεις που οφείλονται στις πολιτισμικές διαφορές. Διαβάζοντας τους μελετητές της μιας και της άλλης άποψης καταλαβαίνει κανείς ότι υπάρχουν δείγματα αλήθειας (από τη μια η ευρωπαϊκή Δύση διακατέχεται από χαρακτηριστικά που προωθούν την ειρήνη και τη δημοκρατία και από την άλλη αναδεικνύεται η διεθνής τρομοκρατία), ωστόσο και οι δύο απόψεις δεν είναι σε θέση να δώσουν τις κατάλληλες απαντήσεις σχετικά με την πολυπλοκότητα που διακατέχει την παγκόσμια σκηνή (Φραγκονικολόπουλος και Πρόεδρος, 2015:32).

Προκειμένου να αναλυθούν οι διεθνείς σχέσεις, οι παραπάνω ερευνητές χρησιμοποιούν ως τρόπο προσέγγισης τον κοινωνικό κονστрукτιβισμό. Για να γίνει κατανοητός ο κοινωνικός κονστрукτιβισμός (Social Constructivism) και η σημασία του για την παγκόσμια σκηνή, αναγκαία είναι η παρουσίαση των ομοιοτήτων του ρεαλισμού και του φιλελευθερισμού. Τόσο ο φιλελευθερισμός, όσο και ο ρεαλισμός διαθέτουν την ίδια επιστημολογία. Θεωρούν ότι υπάρχει ένας αντικειμενικός κόσμος, στον οποίο ο άνθρωπος δεν είναι σε θέση να επέμβει, παρά μόνο να τον συλλάβει μέσω

της νόησης. Η εμπειρική παρατήρηση βοηθά στην εξήγηση διαφόρων φαινομένων που αναδεικνύονται στην παγκόσμια σκηνή.

Οι ερευνητές παρατηρούν ότι σύμφωνα με τους Wendt (1992: 391-425) και Katzenstein (1996:1-27), ο κονστρουκτιβισμός εν αντιθέσει με τις θετικιστικές θεωρίες, ασχολείται με τις διαδικασίες οι οποίες βοηθούν τους δρώντες να κατανοήσουν τι είναι εθνικό συμφέρον.

Σύμφωνα με τους κονστρουκτιβιστές, οι δομές που σχετίζονται με την κοινωνική ζωή θεωρούνται κοινωνικές και όχι υλικές, άποψη που αντιτίθεται στις αντιλήψεις που παρουσιάζουν οι θετικές επιστήμες, οι οποίες ασχολούνται με τον κόσμο «όπως είναι». Βασικό στοιχείο στον κονστρουκτιβισμό είναι η διωποκειμενικότητα (intersubjectivity). Όπως αναφέρουν οι Φραγκονικολόπουλος και Προέδρου (2015:39): «Οι πεποιθήσεις δημιουργούνται ως επακόλουθο της αλληλεξάρτησης των κοινωνικών δρώντων και των στάσεων τους με εκείνους που συνδέονται και συνεργάζονται σε παγκόσμιο επίπεδο. Το πως αντιλαμβάνονται τον εαυτό τους, την ταυτότητά τους και τους υπόλοιπους, τις βουλήσεις και τις αξίες που ασπάζονται και εξυπηρετούν, τις σχηματίζουν μέσα στο γενικότερο πλαίσιο των διεθνών σχέσεων. Άρα η ταυτότητα και το εθνικό κέρδος των χωρών παράγεται εσωτερικά από αυτές τις κοινωνικές δομές. Δεν θεωρούνται πρότερα στοιχεία στο θεμέλιο της ανθρώπινης φύσης ή της εσωτερικής πολιτικής».

Κεφάλαιο 3ο Μεταναστευτική πολιτική στην Ελλάδα από το 1990 ως Σήμερα

3.1 Εισαγωγή

Σύμφωνα με τον Θάνο Μαρούκη, η Green θεωρεί ότι οι μετακινήσεις των πληθυσμών στα νεότερα χρόνια συνδέθηκαν με την «πολιτικοποίηση» (Μαρούκης, 2010:23-34).

Ο μετανάστης υιοθετούσε γενικώς σε πολιτικό επίπεδο τον φιλελευθερισμό, ακολουθούσε τις επιθυμίες και στόχευε να ικανοποιεί συμφέροντα που συμφωνούσαν με τις δυνάμεις της αγοράς, διότι έτσι θα πραγματοποιούνταν ο στόχος του για ένα καλύτερο και πιο ποιοτικό επίπεδο διαβίωσης. Όσο ενισχύεται ο παρεμβατισμός στην οικονομία, τόσο πιο περισσότεροι εναντιώνονται στους μετανάστες (Μαρούκης, 2010:23-34). Στη Γαλλία κάνουν την εμφάνισή τους τα συμβόλαια εργασίας, ενώ στη Μεγάλη Βρετανία κατά τη δεκαετία του 1960, ο πολιτικός Powell στρέφεται κατά των μεταναστών.

Η Ελλάδα τις τελευταίες δεκαετίες δεν διαφέρει από τις παραδοσιακές χώρες υποδοχής των μεταναστών στο ζήτημα της αντιμετώπισης τους. Τα ΜΜΕ συχνά προβάλλουν και υπερτονίζουν τους φόβους των πολιτών, πως λ.χ. οι μετανάστες «θα πάρουν τις δουλειές, είναι εγκληματίες, θα υπερσκελίσουν αριθμητικά τους γηγενείς, θα ρίξουν τους μισθούς κλπ.» με αποτέλεσμα να καλλιεργείται ένα αρνητικό κλίμα. Στο πλαίσιο της μετανάστευσης υπάρχουν τόσο προνομιούχα πρόσωπα που μεταναστεύουν για εύρεση εργασίας, όσο και στερημένοι άνθρωποι που αναζητούν ένα καλύτερο μέλλον.

Το ζήτημα της μετανάστευσης στην Ελλάδα έχει ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, εξαιτίας του γεωγραφικού, κοινωνικού και ιστορικού της χώρου.

Μέχρι τη δεκαετία του 1970 η Ελλάδα αποτελούσε χώρα αφετηρίας στην αλυσίδα της μετανάστευσης, για να μετατραπεί από τη δεκαετία του 1980 και μετά σε χώρα φιλοξενίας. Παράλληλα, την περίοδο της οικονομικής κρίσης παρατηρείται το φαινόμενο της “διαρροής εγκεφάλων” (“brain drain”) από την Ελλάδα προς τις χώρες της Βόρειας και Δυτικής Ευρώπης. Η παρούσα κατάσταση έτσι όπως έχει διαμορφωθεί

είναι συνέχεια των αντίστοιχων μεταναστευτικών ρευμάτων που κατοίκησαν στον ελληνικό χώρο κατά τη μέσο-βυζαντινή περίοδο ή κατά τη διάρκεια της Τουρκοκρατίας. Πρόκειται για τάσεις που έχουν διάρκεια στο χρόνο και συχνά παραλείπονται από τον διάλογο αφορά στη μετανάστευση.

Σκοπός του συγκεκριμένου κεφαλαίου είναι να παρουσιάσει τη μεταναστευτική πολιτική που διαμορφώθηκε και ακολουθήθηκε από τους ελληνικούς δημόσιους φορείς κυρίως μετά το 1989. Από το 1990 και μετά, η μεταναστευτική πολιτική συνδέθηκε με τις πολιτικές δυνάμεις και κατέστη μέρος του πολιτικού διαλόγου, αλλά και της εσωτερικής πολιτικής διαμάχης.¹⁴ Επίσης τα γεγονότα σε Αφρική, Ασία και Μέση Ανατολή τοποθέτησαν την Ελλάδα στο επίκεντρο των εξελίξεων, λόγω της γεωπολιτικής της θέσης. Έτσι η Ελλάδα μετατράπηκε σε χώρα υποδοχής μεταναστών σε μια περίοδο κατά την οποία βίωνε έντονες οικονομικές πιέσεις.

Η εισδοχή των μεταναστών αποτελεί ένα ζήτημα με ασταθή και διαρκώς μεταβαλλόμενα χαρακτηριστικά, που αφορούν στον αριθμό των μεταναστών, στην προέλευσή τους και στους τρόπους εισόδου τους στη χώρα υποδοχής. Συνεπώς αναπόφευκτα μεταβάλλονται συχνά η διαμόρφωση και η στόχευση της μεταναστευτικής πολιτικής. Το κεφάλαιο αυτό επιδιώκει να αναδείξει τον τρόπο διαμόρφωσης της μεταναστευτικής πολιτικής σε μια περίοδο, οπότε πολλοί μετανάστες και πρόσφυγες έχουν εγκατασταθεί στην Ελλάδα, ενώ τα σύνορα παραμένουν κλειστά γι' αυτούς από πολλές άλλες χώρες της Ευρώπης.

3.2 Οριοθέτηση του μεταναστευτικού φαινομένου

Όπως έχει αναφερθεί παραπάνω, η μετανάστευση δεν αποτελεί ένα μονοδιάστατο φαινόμενο, αλλά συνδέεται με πολλούς παράγοντες που σχετίζονται με την κοινωνία, την πολιτική, την οικονομία κ.α. (Δασκαλάκης, 2014:487). Η μετανάστευση δεν είναι δυνατόν να περιγραφεί μόνο με νομικούς όρους, αλλά αποτελεί μια έννοια που έχει “κατασκευαστεί” και αφορά στη μετακίνηση ατόμων ή πληθυσμών από μια περιοχή σε άλλη, με προσωρινή ή μόνιμη αλλαγή του τόπου κατοικίας τους (Βεντούρα, 1994:9).

¹⁴ Εγχειρίδιο σχετικά με την ένταξη - Europa.eu http://europa.eu/pol/index_el.htm

Η έννοια της μετανάστευσης έχει πολλές μορφές και λειτουργεί ανεξάρτητα από τα αίτια της, ενώ δεν επηρεάζεται από τον αριθμό της ομάδας που μετακινείται. Η μεταναστευτική πολιτική που ακολουθήθηκε στη χώρα μας δεν ήταν δυνατόν να ανταποκριθεί στις ανάγκες των μεταναστών, αφού στόχος της ήταν η εξάλειψη της παράνομης μετανάστευσης, χωρίς ιδιαίτερη επιτυχία. Ψηφίστηκαν νόμοι, δυνάμει των οποίων ένα μέρος των μεταναστών νομιμοποιήθηκε, χωρίς ωστόσο, όπως αποδείχτηκε, η χώρα να είναι ικανή να διαχειριστεί αποτελεσματικά το φαινόμενο της μετανάστευσης, ιδιαίτερα της παράτυπης, εν συνόλω, καθώς το ζήτημα της ενσωμάτωσης των μεταναστών στην ελληνική κοινωνία ουδέποτε αντιμετωπίστηκε εις βάθος (Παπαδόπουλος, 2010:96).

Βασικό στοιχείο του άξονα της μεταναστευτικής πολιτικής στην Ελλάδα ήταν και είναι να θεωρείται η παραμονή των μεταναστών στη χώρα ως προσωρινή, με αποτέλεσμα ο μετανάστης να μην αντιμετωπίζεται ως υποκείμενο δικαιωμάτων και υποχρεώσεων, αλλά συνήθως ως αλλοδαπός εργάτης.

Ο στόχος της πολιτικής αυτής εξαντλείτο ουσιαστικά στην προσφορά της εργασίας που δεν ενδιέφερε τους γηγενείς, αλλά και στην ανακοπή του κύματος παράτυπης μετανάστευσης (Γεωργούλας, 2003:91-119). Τη δεκαετία του 1990 οι αυστηροί έλεγχοι που πραγματοποιήθηκαν στα σύνορα και στο εσωτερικό της χώρας είχαν ως αποτέλεσμα να απελαθούν ή να επαναπροωθηθούν πίσω στις χώρες αφετηρίας περίπου δύο εκατομμύρια άνθρωποι. Η ψήφιση του νόμου 2910/2001 είχε σκοπό να αντιμετωπίσει την παράνομη μετανάστευση και τις ανάγκες της ελληνικής αγοράς, όπως επίσης και να διαφυλάξει την ελληνική κοινωνία. Ακόμη, η Ελλάδα δεσμευόταν να τηρήσει τις δεσμεύσεις της έναντι της Ευρωπαϊκής Ένωσης σχετικά με το ζήτημα της μετανάστευσης. Σύμφωνα με την Georgia Mavrodí (2005:10), ο νόμος αυτός ήταν ατελής και η κύρια στόχευσή του πρόσβλεπε στη μείωση της παράνομης μετανάστευσης. Κατά τη συζήτηση στη Βουλή πολλοί βουλευτές της «φιλελεύθερης παράταξης» του οικονομικού φιλελευθερισμού, όπως η Ν.Δ. και της σοσιαλιστικής παράταξης, όπως το ΠΑΣΟΚ, υποστήριξαν πως οι μετανάστες θεωρούνταν περιττό εργατικό δυναμικό, ισχυρισμοί οι οποίοι δεν προκάλεσαν έκπληξη, αν αναλογιστεί κανείς ότι ουδένα πολιτικό κόμμα ασχολήθηκε σοβαρά με τους μετανάστες (Triandafyllidou, et al, 1995:165-179).

3.3 Η μεταναστευτική πολιτική

Η παρουσία του εθνικού κράτους είναι σημαντική, αφού αυτό είναι που διακρίνει τον πληθυσμό ανάμεσα σε γηγενείς και ξένους και νομιμοποιεί την ευνοϊκή αντιμετώπιση των πρώτων και τον ενδεχόμενο αποκλεισμό ή την μερική αποδοχή των δεύτερων, ενώ παράλληλα λειτουργεί ως διάυλος, προκειμένου να λυθούν οι διαφορές των δύο ομάδων. Μελετώντας πιο προσεκτικά τη μεταναστευτική πολιτική που ακολουθήθηκε στην Ελλάδα, μπορεί κάποιος ευκολά να συμπεράνει ότι προκάλεσε σύγχυση και ανασφάλεια τόσο στους γηγενείς, όσο και στους μετανάστες.

Πριν το 1989 στη χώρα δεν υιοθετείται κάποια συγκεκριμένη και συγκροτημένη πολιτική σχετικά με τη μετανάστευση. Το ίδιο το κράτος δεν παρενέβαινε ιδιαίτερα και οι διεθνείς οργανισμοί ήταν υπεύθυνοι για την παραμονή των πολιτικών προσφύγων ή τη μετεγκατάστασή τους σε τρίτες χώρες. Μετά το 1989 η μεταναστευτική πολιτική διαμορφώνεται μέσα από τη ψήφιση νόμων, ενώ το 1998 υλοποιήθηκε πρόγραμμα που αφορούσε στη νομιμοποίηση των μεταναστών (Triandafyllidou, 2000:186-205).

Σύμφωνα με τη Παπαδοπούλου και τον Μπάκαβο (2003), η Ελλάδα μετά τις γεωπολιτικές αλλαγές του 1989 μετατράπηκε αιφνίδια και σε μικρό χρονικό διάστημα σε χώρα υποδοχής μεταναστών από την Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη, καθώς και από την πρώην Σοβιετική Ένωση. Οι κυβερνήσεις αλλά και οι ίδιοι οι Έλληνες πολίτες δεν ήταν έτοιμοι να αντιμετωπίσουν αυτό το έκτακτο φαινόμενο. Η μεταναστευτική πολιτική που διαμορφώθηκε ήταν συγκεκριμένη και χωρίς ειδικές νομοθετικές ρυθμίσεις για τη διαχείριση του μεταναστευτικού αυτού ρεύματος, από το οποίο προήλθαν και πολλοί παράνομοι μετανάστες που κάλυψαν ανάγκες στην ελληνική αγορά εργασίας.

Αρχικά, κατά τη δεκαετία του 1980 η Ελλάδα δέχθηκε μετανάστες από την πρώην Σοβιετική Ένωση και την Αλβανία, ενώ αργότερα, κατά τη δεκαετία του 1990, δέχτηκε ρεύματα από την ευρύτερη κεντρική και ανατολική περιφέρεια της Ευρώπης (Ουκρανία, Ρωσία, Γεωργία, Βουλγαρία, Ρουμανία και Πολωνία).

Την ίδια περίοδο στην Ελλάδα εισέρχονται μετανάστες και από την Νοτιοανατολική Ασία, κυρίως από το Μπαγκλαντές και το Πακιστάν και δευτερευόντως από χώρες της υποσαχάριας Αφρικής.

Αποδείχτηκε ότι η χώρα δεν ήταν έτοιμη να αντιμετωπίσει το μεταναστευτικό αυτό κύμα και χρειάστηκαν δέκα χρόνια προκειμένου να διαμορφώσει μια πιο ολοκληρωμένη μεταναστευτική πολιτική.

Τα τελευταία χρόνια η Ελλάδα δέχεται μετανάστες, όπως:

α) παλινοστούντες ομογενείς, κυρίως Έλληνες Ποντίους από τις πρώην Σοβιετικές Δημοκρατίες (Γεωργία, Καζακστάν, Ρωσία και Αρμενία),

β) Έλληνες ομογενείς αλβανικής υπηκοότητας (Βορειοηπειρώτες),

γ) οικονομικούς μετανάστες από χώρες εκτός Ε.Ε. (Αλβανούς, Γεωργιανούς, Φιλιπινέζους και Πακιστανούς) και

δ) ένα μικρό αριθμό Ελλήνων αποδήμων, που επέστρεψαν από τη Β.Ευρώπη, τις Η.Π.Α., τον Καναδά και την Αυστραλία.

Ειδικά για την τελευταία πενταετία, εξαιτίας του πολιτικού κλίματος που κυριαρχεί, η Ελλάδα έχει δεχθεί πολίτες τρίτων χωρών από το Αφγανιστάν, τη Συρία και το Ιράκ (Παπαδοπούλου και Μπάκαβος, 2003:90-94).

Όπως ειπώθηκε ανωτέρω, η εμπειρία της Ελλάδας σχετικά με τη μετανάστευση εγκαινιάστηκε όταν η χώρα δέχτηκε μετανάστες από την Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη. Η ανησυχία και το σοκ οδήγησαν στην αναζήτηση για διαμόρφωση μιας κατάλληλης πολιτικής, που θα διαχειρίζεται και θα αντιμετωπίζει προσηκόντως το μεταναστευτικό ζήτημα.

Οι Παπαδοπούλου και Μπάκαβος (2006:210), εκτιμούν ότι η μεταναστευτική πολιτική είναι «το άθροισμα των όριων και των κοινωνικών πρακτικών που έχουν προβλεφθεί» και διακρίνονται σε δύο άξονες, εκ των οποίων ο πρώτος ασχολείται με την εισδοχή, την εγκατάσταση και την επαγγελματική αποκατάσταση των μεταναστών, ενώ ο δεύτερος σχετίζεται με τους ήδη εισελθόντες μετανάστες και την ενσωμάτωσή τους στην ελληνική κοινωνία και σε τομείς όπως η εκπαίδευση, η υγεία κ.α. Η μεταναστευτική πολιτική εντάσσεται στη γενικότερη πολιτική που εφαρμόζεται για την κοινωνία και την οικονομία και βασικός της ρόλος είναι να εγγυηθεί κοινωνική συνοχή και οικονομική ανάπτυξη. Ο αριθμός των ατόμων που εισέρχονται στην Ελλάδα είναι δύσκολο να καταμετρηθεί, γεγονός που απασχολεί κυρίως τους ιθύνοντες και απασχολούμενους με τη μεταναστευτική πολιτική (Παπαδοπούλου και Μπάκαβος, 2006:210).

Η Παρούλα Νάσκου-Περράκη(1991), παρατηρεί ότι στην Ελλάδα δεν υπήρξε ένα ικανοποιητικό πλαίσιο μέσα στο οποίο να εξετάζεται η πολιτική και νομική κατοχύρωση των μεταναστών, ενώ παράλληλα ψηφίστηκαν αυστηροί νόμοι για την είσοδο στη χώρα, γεγονός που οδήγησε στην ανάπτυξη αυταρχικών στάσεων.

Η υιοθέτηση αυτής της «αυστηρής» πολιτικής, η οποία επιβλήθηκε με τη βοήθεια της αστυνομίας, οδήγησε στη διαμόρφωση ενός κλίματος αβεβαιότητας και εχθρότητας για τους μετανάστες.

Μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του 1990 η μεταναστευτική πολιτική επικεντρώθηκε σε ζητήματα που αφορούσαν τη διασπορά ή τον απόδημο ελληνισμό, την ενσωμάτωση των Ελλήνων εργατών που επέστρεψαν από χώρες του εξωτερικού, ενώ ξεκίνησε να στρέφει παράλληλα την προσοχή της προς στους ξένους εργάτες και τους αιτούντες άσυλο. Η Ελλάδα δέχεται τους ξένους εργάτες υπό την προϋπόθεση ότι αυτοί θα μείνουν προσωρινά στη χώρα, ώστε να καλύψουν εποχιακές οικονομικές ανάγκες, ενώ για όσους αιτούνται άσυλο η ίδια συγγραφέας σημειώνει ότι η Ελλάδα αποτελεί ενδιάμεσο σταθμό.

Βάσει των παραπάνω καθίστατο σαφής η ανάγκη εκσυγχρονισμού του ισχύοντος τότε νομοθετικού πλαισίου για τους μετανάστες, το οποίο ωστόσο προσανατολίστηκε μόνο στην καταπολέμηση της παράνομης μετανάστευσης.

Ο Ν.1975/1991 που αφορούσε σε «είσοδο -έξοδο, παραμονή, εργασία, απέλαση αλλοδαπών, διαδικασία αναγνώρισης αλλοδαπών προσφύγων και άλλες διατάξεις» σκόπευε να διασαφηνίσει τον τρόπο εισόδου, παραμονής και εργασίας των μεταναστών, ενώ επικεντρωνόταν στην αντιμετώπιση των κυκλωμάτων που διακινούσαν παράνομους μετανάστες.¹⁵

Τυποποιούνταν η υπόθαλψη παράτυπου μετανάστη ως ποινικόαδίκημα, με απειλή διώξεων τόσο σε εργοδότες, όσο και σε παράνομους εργαζόμενους.

Οι μετανάστες που δεν έχουν τα κατάλληλα έγγραφα δεν είναι δυνατόν να λάβουν υπηρεσίες που συνδέονται με τον δημόσιο τομέα και τα νομικά πρόσωπα δημοσίου και ιδιωτικού δικαίου .

¹⁵N.1975/1991.ΦΕΚ184Α/04.12.1991.

<http://www.et.gr/idosnph/search/pdfViewerForm.html?args=5C7QrtC22wGV0BSic6eqXdtvSoClrL8yb711HobT0h5MXD0LzQTLWPU9yLzB8V68knBzLCmTXKaO6fpVZ6Lx9hLsJJuqeiQym1141ijWkrrzr8kxow7HFnVV6uPTkRiIL3xLerkKB>

Το ίδιο ισχύει και στους τομείς της εκπαίδευσης και της υγείας. Δεν δύνανται δηλαδή να έχουν πρόσβαση ούτε στις δημόσιες δομές υγείας, παρά μόνο σε επείγουσες περιπτώσεις ή όταν η ζωή τους βρίσκεται σε κίνδυνο (Νάσκου-Περράκη, 1991:41-135).

Σύμφωνα με τη Δώρα Λαφαζάνη, ακόμα και στις περιπτώσεις όπου οι νόμιμοι μετανάστες πλήρωναν επί χρόνια και με συνέπεια τις εισφορές τους, εν τοις πράγμασι δεν τους αναγνωρίζονταν τα αντίστοιχα δικαιώματα. Παρόλα αυτά φαίνεται ότι δεν υπήρξαν ποινικές διώξεις στους μετανάστες που δούλευαν παράνομα, ούτε στους εργοδότες τους (Λαφαζάνη, 2004:10).

Οι μετανάστες από την Αλβανία μαζί με τις μεταβολές που συντελούνται εν γένει στον ευρωπαϊκό και ελληνικό χώρο, επέδρασαν ως προς την κατεύθυνση μιας ελληνικής μεταναστευτικής πολιτικής, που διέπονταν από αυστηρότητα και αυταρχισμό. Η Ελλάδα, όπως ειπώθηκε, δεν ήταν έτοιμη να αντιμετωπίσει το ξαφνικό κύμα μεταναστών. Με την πτώση του μοντέλου της συγκεντρωτικής διοίκησης του πρώην κομμουνιστικού κράτους υπήρξε μια εκροή ανειδίκευτων μεταναστών, η οποία σε συνδυασμό με το ελλιπές νομοθετικό πλαίσιο και την άρνηση αποδοχής του γεγονότος ότι η χώρα είχε μεταβληθεί σε πόλο έλξης μεταναστών, οδήγησε στο φαινόμενο της μη νομότυπης εισόδου, παραμονής και ενασχόλησης Πολιτών Τρίτων Χωρών εδώ. Η αστυνομία μετατράπηκε σε κυρίαρχο μηχανισμό τήρησης των δρακόντειων μέτρων που αφορούσαν τους μετανάστες, χωρίς ωστόσο να αντιμετωπίζεται έτσι το φαινόμενο καθ' αυτό (Λαφαζάνη, 2004:10).

Χώρες της Νότιας Ευρώπης, όπως η Ιταλία και η Ισπανία που δέχτηκαν επίσης μεγάλο αριθμό μεταναστών, εφαρμόζουν το θεσμό της «αμνηστίας» σε περιπτώσεις μεταναστών που δεν κατέχουν τα απαραίτητα νομιμοποιητικά έγγραφα νομιμοποίησης.

Στα τέλη του 1997 δημοσιεύονται δυο Προεδρικά Διατάγματα 358/1997(ΦΕΚ 240Α) και 359/1997(ΦΕΚ 240Α), που σχετίζονται με τη νομιμοποίηση της μετανάστευσης στην Ελλάδα. Εδώ οι πολιτικές νομιμοποίησης καθυστέρησαν, διότι αφενός μεν η Ελλάδα δεν είχε κάποια προηγούμενη εμπειρία με τη μετανάστευση, αφετέρου δε η χώρα δεν ακολουθούσε την ευρωπαϊκή πολιτική για τη μετανάστευση, αλλά μια εθνική πολιτική, ψηφοθηρικού χαρακτήρα, βασισμένη στην προώθηση του

ελληνισμού και του έντονου εθνικού στοιχείου (Triandafyllidou, 2001:153). Η μετανάστευση θεωρήθηκε ότι θα προκαλούσε αρκετά οικονομικά προβλήματα, αλλά και κοινωνικές αναταραχές ως προς την αυθεντικότητα του έθνους. Τα πολιτικά κόμματα και οι κοινωνικοί φορείς δηνήταν σε θέση να αντιληφθούν ότι η μετανάστευση δεν αφορούσε μόνο την Ελλάδα, αλλά στο σύνολό της την ευρωπαϊκή ήπειρο και ότι δεν μπορούσε να κατασταλεί και να αντιμετωπιστεί με μέτρα περιορισμού.

Μόνο μετά το 2000 οι πολιτικές ελίτ προσπάθησαν να κατανοήσουν την ανάγκη ενσωμάτωσης των μεταναστών. Στα μέσα της δεκαετίας μπορεί να δει κανείς ότι τα κόμματα τόσο της δεξιάς όσο και της αριστεράς άρχισαν συγκλίνουν ιδεολογικά σχετικά με τη μεταναστευτική πολιτική. Για παράδειγμα ο Ν.4251/2014 (ΦΕΚ Α/80/2014) συνδεόταν με τον Μεταναστευτικό Κώδικα, ο οποίος θα ενίσχυε το νομοθετικό μεταναστευτικό πλαίσιο.

Ωστόσο πριν από αυτόν ίσχυε ο Ν.3386/2005 (ΦΕΚ Α/212/2005), που όριζε μεταξύ άλλων ότι επιτρεπόταν η είσοδος και έξοδος των μεταναστών από και προς την Ελληνική επικράτεια μόνο μέσα από καθορισμένες μεθοριακές διαβάσεις. Εφόσον επιλεγόταν κάποια άλλη μεθοριακή διάβαση, τότε έπρεπε να γίνει σχετικό αίτημα στο Υπουργείο Δημόσιας Τάξης και Προστασίας του Πολίτη, ώστε να πραγματοποιηθεί ο απαραίτητος έλεγχος. Ο μετανάστης για να μεταβεί στην Ελλάδα θα έπρεπε να έχει visa ή κάποιο άλλο ταξιδιωτικό έγγραφο που να γίνεται δεκτό από τις διεθνείς συμβάσεις.

Σύμφωνα με την Πετράκου, η μεταναστευτική πολιτική που υιοθετήθηκε προέβαινε σε διακρίσεις των ίδιων των μεταναστών, οι οποίοι αντιμετωπίζονταν διαφορετικά ανάλογα με την περίπτωση. Δηλαδή, στις προνομιούχες ομάδες ανήκουν αυτοί οι μετανάστες που προέρχονται από πλούσιες χώρες και αυτοί που έχουν ελληνική καταγωγή, ενώ οι «λαθρομετανάστες» και οι αιτούντες άσυλο θεωρούνται ανεπιθύμητοι. Για αυτούς που θεωρούνται παράτυποι υπάρχει τιμωρία, ενώ για τους γηγενείς, ακόμα και όταν ασχολούνται με παράνομες δραστηριότητες, ο νόμος είναι επιεικέστερος. Έτσι λοιπόν οι πρώτοι θεωρούνται επικίνδυνοι για την ασφάλεια των πολιτών, ενώ οι δεύτεροι, λόγω και του δικαιώματός τους να ψηφίζουν, ευνοούνται από τον κρατικό μηχανισμό (Πετράκου, 2001:1-18).

Πολύ πρόσφατα έχουν γίνει κάποια βήματα για την ανακούφιση και προστασία των μεταναστών, ενώ συστήνονται τα αρμόδια υπουργεία που συνδέονται με τις ανάγκες τους. Πιο συγκεκριμένα:

- Ο Ν.4368/2016 (ΦΕΚ 21/Α/21-02-2016) και η ΚΥΑ Α3(γ)/ΓΠ/οικ.25132/4-4-2016, που παρέχουν το δικαίωμα στους μετανάστες να εισέρχονται ελεύθερα σε δημόσιες δομές υγείας και να λαμβάνουν ιατροφαρμακευτική περίθαλψη. Εδώ εντάσσονται και έχοντες δικαίωμα διεθνούς προστασίας ή οι αιτούντες άσυλο.

- Ο Ν.4375/2016 (ΦΕΚ 51/Α/03-04-2016), που δίνει ιδιαίτερη έμφαση στην κοινωνική του ένταξη, συστήνοντας τη Διεύθυνση Κοινωνικής Ένταξης, η οποία ασχολείται με την ενσωμάτωση των μεταναστών και δικαιούχων διεθνούς προστασίας στον ελληνικό χώρο.

- Με το Π.Δ. 123/2016 συστήνεται το Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής, σε μια προσπάθεια ενίσχυσης και αποτελεσματικότερης αντιμετώπισης του φαινομένου της μετανάστευσης.

- Με το Π.Δ. 122/2017 δημιουργείται η Διεύθυνση Προστασίας Αιτούντων Άσυλο, η οποία επικεντρώνεται σε ζητήματα που αφορούν τους αιτούντες άσυλο, σχεδιάζοντας παράλληλα προγράμματα προστασίας ευάλωτων ομάδων.

- Ο Ν.4540/2018 (ΦΕΚ 91/Α/22-5-2018). Προσαρμόζεται η ελληνική νομοθεσία με τις ευρωπαϊκές επιταγές, ενσωματώνοντας την Οδηγία 2013/33/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 26ης Ιουνίου 2013, που αφορά στην αποδοχή των αιτούντων και δικαιούχων διεθνούς προστασίας (αναδιατύπωση, L 180/96/29.6.2013).

- Ο Ν.4554/2018 (ΦΕΚ 130/Α/18-07-2018) Περί προστασίας των ασυνόδευτων ανηλίκων.

- Ο Ν.4604/2019 (ΦΕΚ 50/Α/26-3-2019). Με τη συγκεκριμένη νομοθεσία ενισχύεται η ισότητα των φύλων και προωθούνται μέτρα για την αντιμετώπιση της έμφυλης βίας.

- Ο Ν 4636/2019 (ΦΕΚ 169/A/1-11-2019) Περί Διεθνούς Προστασίας και άλλες διατάξεις¹⁶.

- Ο Ν.4666/2020 (ΦΕΚ 35/A/19-02-2020) που τιτλοφορείται ως «Τροποποίηση του Ν.4251/2014 (Α΄ 80) για την προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας στην Οδηγία (ΕΕ) 2016/801 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 11ης Μαΐου 2016», σχετικά με τις προϋποθέσεις εισόδου και διαμονής υπηκόων τρίτων χωρών με σκοπό την έρευνα, τις σπουδές, την πρακτική άσκηση, την εθελοντική υπηρεσία, τις ανταλλαγές μαθητών ή τα εκπαιδευτικά προγράμματα και την απασχόληση των εσωτερικών άμισθων βοηθών (au pair).

- Ο Ν.4686/2020 (ΦΕΚ 96/A/12-05-2020) για τη βελτίωση της μεταναστευτικής νομοθεσίας και τροποποίηση διατάξεων των Ν.4636/2019 (Α΄ 169), Ν.4375/2016 (Α΄ 51), Ν.4251/2014 (Α΄ 80) και άλλων διατάξεων.¹⁷

3.4 Πολιτικές ρύθμισης της μετανάστευσης στην Ελλάδα

Σύμφωνα με την Μαυροδή, η μετοικεσία στην Ελλάδα δεν είναι ένα σύγχρονο φαινόμενο. Οι μετανάστες από το Πακιστάν εισήλθαν στην ελληνική αγορά από τις αρχές της δεκαετίας του 1970, ύστερα από τη διακρατική συμφωνία της Ελλάδας-Πακιστάν. Ωστόσο, στα τέλη της δεκαετίας του 1980 και αρχές του 1990 η ροή των μεταναστών αυξήθηκε ραγδαία. Ένα μεγάλο ποσοστό προέρχονταν κυρίως από την Αλβανία και τη Βουλγαρία κι έπειτα από την Πολωνία και κράτη της πρώην Σοβιετικής Ένωσης.

Μέχρι τις αρχές του 1990 η Ελλάδα δεν είχε κάποια συγκεκριμένη πολιτική σχετικά με την αντιμετώπιση των μεταναστών. Ο πρώτος νόμος που καθιερώθηκε το 1991 εστίασε στους ελέγχους που έπρεπε να πραγματοποιηθούν στις παραμεθόριες περιοχές. Το 1997 ψηφίστηκε το πρώτο πρόγραμμα νομιμοποίησης των μεταναστών, όταν ήδη είχαν φτάσει το μισό εκατομμύριο πληθυσμού. Πάνω από 370.000 άνθρωποι επωφελήθηκαν υποβάλλοντας αίτηση νομιμοποίησης (Μαυροδή, 2008: 264-281).

¹⁶<http://asylo.gov.gr/wp-content/uploads/2019/11/%CE%9D.-4636.2019-%CE%A6%CE%95%CE%9A-169.%CE%91.1.11.2019.pdf>

¹⁷ <http://asylo.gov.gr/wp-content/uploads/2020/05/%CE%9D-4686-2020.pdf>

Το 2001 ψηφίστηκε η πρώτη ολοκληρωμένη νομοθεσία για τη μετανάστευση. Στόχευε αφενός μεν στην αντιμετώπιση του φαινομένου (έλεγχος των συνόρων, έκδοση αδειών που αφορούσαν την εγκατάσταση και την εργασία), αφετέρου δε στη δημιουργία ενός νέου προγράμματος νομιμοποίησης, για το οποίο αιτήθηκαν νομιμοποίηση περίπου 360.000 άνθρωποι. Το 2005 ένας νέος νόμος ψηφίστηκε, με τον οποίο απλοποιήθηκαν ορισμένες διαδικασίες, διαμορφώνοντας παράλληλα ένα καινούριο πρόγραμμα νομιμοποίησης, όπου συμμετείχαν περίπου 200.000 αιτούντες.

Ο νέος αυτός νόμος αφορούσε την οικογενειακή επανένωση, ενώ ενσωμάτωσε και τις ευρωπαϊκές οδηγίες που αφορούσαν τους επί μακρόν διαμένοντες σε μια χώρα. Οι φορείς που ενεπλάκησαν στο ζήτημα του μεταναστευτικού (Υπουργείο Δημόσιας Τάξης, Περιφέρειες, Υπουργείο Εσωτερικών Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης), ωστόσο, εμπόδισαν την θεμελίωση ενός δίκαιου και ισότιμου τρόπου διαχείρισης των μεταναστών και δεν φάνηκαν αποτελεσματικοί και συνεπείς¹⁸. Φυσικά, η μη αποτελεσματική αυτή αντιμετώπιση του φαινομένου είχε άμεση σχέση με την οικονομική και πολιτική του θεώρηση. Όσον αφορά τα δικαιώματα των μεταναστών, είναι φανερό ότι το κράτος ήταν αδύναμο να λάβει κατάλληλα μέτρα για την προάσπισή τους και αυτό διότι το ίδιο δεν είχε αντιληφθεί ότι η μετανάστευση δεν ήταν μια προσωρινή κατάσταση, αλλά μια μόνιμη πραγματικότητα με σύνθετες προεκτάσεις (Βεντούρα, 2004: 174-204).

3.5 Ελληνικό θεσμικό πλαίσιο

Σύμφωνα με έρευνα της Χριστίνας Βαρουζή, οι πολιτικές αντιμετώπισης του μεταναστευτικού ζητήματος συνδέθηκαν περισσότερο με οικονομικούς όρους και λιγότερο με την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των μεταναστών (Βαρουζή, 2008:17). Όπως αναφέρει η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, «όσο η μετανάστευση θα εκλαμβάνεται μόνο με οικονομικούς όρους, τόσο οι μετανάστες θα θεωρούνται “εμπορικά προϊόντα” και όχι δικαιούχοι της πλήρους απόλαυσης των δικαιωμάτων τους».¹⁹

¹⁸ https://www.ekdd.gr/ekdda/files/ergasies_esdd/18/2/1145.pdf

¹⁹ <https://www2.ohchr.org/english/bodies/cmw/docs/HLMigration/MigrationDevelopmentHC%27spaper.pdf>

Το πλαίσιο μέσα στο οποίο αναπτύσσεται η μετανάστευση αφήνει τοπεριθώριο να πραγματοποιηθούν αυθαιρεσίες εις βάρος των μεταναστών, αλλά και να καλλιεργηθούν ξενοφοβικές απόψεις. Στις αρχές του 2000, τα σχέδια που επρόκειτο ναυλοποιηθούν είχαν ως στόχο να ισορροπήσουν την κατάσταση, ενώ παράλληλα εστίαζαν στην εξομάλυνση των σχέσεων μεταξύ υπηρεσιών του κράτους και μεταναστών, οι οποίες υπονομεύονταν από γραφειοκρατικά εμπόδια. Στη χρηματοδότηση προγραμμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης εντάχθηκαν και δράσεις που στόχευαν στη διαχείριση ζητημάτων κοινωνικού αποκλεισμού (Βαρουζή και Στρατουδάκη, 2015:441-455).

Πιο συγκεκριμένα, τον Μάιο του 1999 τέθηκε σε ισχύ η συνθήκη του Άμστερνταμ, η οποία προέβλεπε την δημιουργία του ΧΕΑΔ, ενός χώρου δηλαδή ελευθερίας, ασφάλειας και δικαίου. Η συνθήκη αυτή έδινε βάση στον σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των παραδόσεων, στον έλεγχο των εξωτερικών συνόρων και στη δικαστική συνεργασία σε αστικές υποθέσεις των κρατών μελών που συμμετείχαν. Παράλληλα, την ίδια περίοδο η Ε.Ε. εργάζεται για την δημιουργία ενός Κοινού Ευρωπαϊκού Συστήματος Ασύλου(ΚΕΣΑ). Στόχος αυτής της πολιτικής ασύλου είναι ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των αιτούντων άσυλο, οι κοινοί κανόνες στις διαδικασίες ασύλου, κοινές ελάχιστες συνθήκες υποδοχής των αιτούντων άσυλο και η παύση της παράνομης μετανάστευσης (Μπρόζου, 2018: 73-74).

Η εξέλιξη της ελληνικής νομοθεσίας είχε άμεση σχέση, τόσο με τις ανάγκες που δημιουργήθηκαν σε ευρωπαϊκό επίπεδο, όσο και με τις κοινωνικές συνθήκες. Παρόλο, που το μεγαλύτερο μέρος της ελληνικής πολιτικής και νομοθεσίας για την μετανάστευση αποτελεί μεταφορά των νομοθετικών κειμένων της Ε.Ε, συμπερασματικά ωστόσο, δεν φάνηκε ικανή να διαμορφώσει με ορθό τρόπο τη μεταναστευτική πολιτική, ενώ μελετώντας την κάποιος μπορεί να διακρίνει πλείστες αντιφατικές κανονιστικές επιλογές.

3.6 Οι πρώτοι νόμοι της μετανάστευσης: Ν. 3275/1925 & Ν.4310/1929

Μέχρι τις αρχές του 1990 στην Ελλάδα υφίσταντο νόμοι που αφορούσαν τους αλλοδαπούς και χρονολογούνταν πριν το 1930, όπως π.χ. ο Ν.4310/1929 (ΦΕΚ/287/Α/ 16-08-1929) «περί εγκαταστάσεως και κινήσεως αλλοδαπών εν Ελλάδι, αστυνομικού ελέγχου, διαβατηρίων και απελάσεων και εκτοπίσεων», ο οποίος συνδέθηκε με την είσοδο των προσφύγων από τη Μικρά Ασία

(Λαμπριανίδης και Λυμπεράκη, 2005:37-55), αλλά και των αλλοδαπών κατά τους Βαλκανικούς Πολέμους. Ο συγκεκριμένος νόμος τέθηκε σε ισχύ για όσους δεν ήταν γηγενείς και υπέστη τροποποιήσεις {με τον Ν.448/1968 (ΦΕΚ 130/Α/ 14-06-1968) και τον Ν. 1346/1983 (ΦΕΚ/46/Α/14-04-1983)} ώστε να εφαρμοστεί στους μετανάστες που εισήλθαν στη χώρα τα επόμενα χρόνια, μέχρι την ψήφιση του Ν.1975/1991 (ΦΕΚ 184/Α/14-12-1991).

Σύμφωνα με τον συγκεκριμένο νόμο, ο εργοδότης έπρεπε να μεταβεί στην αρμόδια Νομαρχία ώστε να δηλώσει τον αλλοδαπό εργαζομένο του. Η Νομαρχία μαζί με τον ΟΑΕΔ στη συνέχεια θα εξέταζαν εάν υφίστατο ανάγκη απασχόλησης του αλλοδαπού εργαζομένου. Εφόσον η θέση απασχόλησης δεν δύνατο να καλυφθεί από κάποιον γηγενή, το αίτημα εγκρινόταν και η υπόθεση διαβιβαζόταν στη Διεύθυνση Κρατικής Ασφάλειας. Μόνο εφόσον και η τελευταία Υπηρεσία παρείχε την έγκρισή της επιτρεπόταν στον αλλοδαπό εργάτη να απασχοληθεί νόμιμα στη χώρα.

Αφ' ης στιγμής ο μετανάστης κατέφθανε στην Ελλάδα, έπρεπε να εμφανιστεί στο Κέντρο Αλλοδαπών, ώστε να λάβει τα κατάλληλα έγγραφα για την άδεια παραμονής και εργασίας του από τη Νομαρχία. Η άδεια εργασίας ανέφερε τη δουλειά του εργαζομένου, το χρονικό διάστημα εργασίας, καθώς και τον τόπο παροχής της. Ο αλλοδαπός δεν μπορούσε να αλλάξει δουλειά, κάτι που σήμαινε ότι η άδεια εργασίας και παραμονής του εξαρτιόταν απόλυτα από τον εργοδότη. Εφόσον άλλαζε δουλειά, ο μετανάστης καθίστατο παράνομος.

Στο Σύνταγμα του 1975 αναφέρονταν τα δικαιώματα των Ελλήνων, αλλά και των αλλοδαπών πολιτών. Ενδεικτικά, το άρθρο 5 αναφερόταν στην ελευθερία της καλλιέργειας της προσωπικότητας, το άρθρο 7 στο δικαίωμα για προσφυγή στα δικαστήρια, το άρθρο 10 το δικαίωμα προσφυγής στις Αρχές, το άρθρο 12 το δικαίωμα θρησκευτικής ελευθερίας κοκ. Δικαιώματα που αφορούσαν μόνο τους Έλληνες πολίτες ήταν αυτά της ισότητας, του συνέρχεσθαι και συνεταιρίζεσθαι και της δωρεάν εκπαίδευσης. Όσον αφορά το διεθνές πλαίσιο, η χώρα είχε αναλάβει ορισμένες γενικές και λιγότερες ειδικές διεθνείς δεσμεύσεις για την προστασία των δικαιωμάτων (και) των μεταναστών, στο πλαίσιο της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας (ΔΟΕ), του Συμβουλίου της Ευρώπης και του ΟΗΕ (Στριμπής, 2021: 183-209). Μέχρι τη δεκαετία του 1990 δεν υπάρχει ειδική μέριμνα για τα δικαιώματα των μεταναστών.

3.7 Η δεκαετία του 1990 και ο Ν.1975/1991

Στις αρχές του 1990 η Ελλάδα ως κράτος μέλος της ΕΟΚ έλαβε μέρος στις συζητήσεις για την παράνομη μετανάστευση, οι οποίες οδήγησαν στην υπογραφή της Συμφωνίας του Σένγκεν και της Συνθήκης του Δουβλίνου (Σταυρινούδη, 2007:201). Ο Ν.1975/1991 με τίτλο «αστυνομικός έλεγχος των μεθοριακών διαβάσεων, είσοδος, παραμονή, εργασία, απελάσεις αλλοδαπών και διαδικασία αναγνώρισης αλλοδαπών προσφύγων» εφαρμόστηκε το 1992 και θεωρείται ότι αποτέλεσε το έδαφος για τη μετέπειτα ισχύουσα μεταναστευτική πολιτική. Πιο συγκεκριμένα «τα εξωτερικά σύνορα των κρατών-μελών πρέπει να ελέγχονται αποτελεσματικά, προκειμένου να επιτύχουν οι πολιτικές ενσωμάτωσής τους» (Πετρινώτη, 1993:101). Λόγου χάρι προβλεπόταν επιβολή προστίμων σε εργοδότες και αλλοδαπούς (Καψάλης, 2004:210). Ωστόσο, επειδή τα κύματα μεταναστών διαρκώς αυξάνονταν και στη διαδικασία διαχείρισής τους εμπλέκονταν αρκετές υπηρεσίες, τελικώς η αντιμετώπισή τους δεν ήταν εύκολη. Οι διαδικασίες σχετικά με τη χορήγηση αδειών παραμονής και εργασίας ήταν χρονοβόρες, περίπλοκες και απαιτούσαν πληθώρα δικαιολογητικών από τους αιτούντες. Επιπλέον, στον ως άνω νόμο δεν προβλέπονταν η θέσπιση νέων προϋποθέσεων για να εγκατασταθεί κάποιος αλλοδαπός πολίτης στη χώρα. Συνεπώς, η νομοθεσία αυτή μαρτυρά το φόβο της ελληνικής κοινωνίας, για τον διαρκώς αυξανόμενο αριθμό των μεταναστών που συνέρρεαν στη χώρα.

Ειδικότερα, η καινούρια κατάσταση στη χώρα είχε ως αποτέλεσμα τη διαμόρφωση ενός εκσυγχρονιστικού νομοθετικού πλαισίου, το οποίο όπως θα φανεί παρακάτω, στόχευσε στον έλεγχο των συνόρων και στην αντιμετώπιση της παράνομης μετανάστευσης. Ο Ν.1975/1991 όριζε τους ακριβείς τρόπους με τους οποίους πραγματοποιούνται η είσοδος, η παραμονή και η εργασία των αλλοδαπών.²⁰ Το Υπουργείο Δημόσιας Τάξης ανέλαβε να εφαρμόσει τον νόμο, ενώ έπρεπε να συνεργαστεί με υπουργεία και οργανισμούς όπως το Υπουργείο Εργασίας, το Υπουργείο Εσωτερικών, το Υπουργείο Εξωτερικών και Δικαιοσύνης, καθώς τον ΟΑΕΔ, όπως και τους ΟΤΑ. Διάφορες υπουργικές αποφάσεις εκδόθηκαν σε εφαρμογή του νόμου, όπως η Υ.Α. 4803/13/8-α που αφορούσε τις διαδικασίες για τις άδειες εργασίας των αλλοδαπών και η Υ.Α. 4803/13/13α που όριζε τα πρόστιμα που επιβάλλονταν σε εργοδότες και αλλοδαπούς που τυχόν παραβίασαν την κείμενη

νομοθεσία (Καρύδης, 1994:148-177). Προκειμένου να αντιμετωπιστεί η παράτυπη μετανάστευση, ο συγκεκριμένος νόμος αναφερόταν στην ίδρυση αστυνομικών ομάδων στο πλαίσιο διασφάλισης των χερσαίων συνόρων και θαλάσσιων περιοχών της χώρας, ενώ παράλληλα όριζε τις κυρώσεις που επιβάλλονταν σε όσους συνέδραμαν τους αλλοδαπούς στην παράνομη εγκατάστασή τους στη χώρα. Όπως έχει ειπωθεί, όσοι εργοδότες απασχολούσαν παράνομα αλλοδαπούς, αντιμετώπιζαν το ενδεχόμενο επιβολής χρηματικού προστίμου. Ιδρύθηκε επίσης η Επιτροπή Ελέγχου, προκειμένου να καταστεί διαχειρίσιμη η προπεριγραφόμενη κατάσταση, η οποία ωστόσο ουδέποτε λειτούργησε με τον προσήκοντα τρόπο (Νικόλαος Χλέπας και Δημήτριος Σπυράκος, 1999:37).

Για να μπορέσει ένας αλλοδαπός να εργαστεί στην Ελλάδα θα έπρεπε, πριν ακόμα εισέλθει στη χώρα, να υποβάλλει αίτηση άδειας εισόδου. Εφόσον εγκρινόταν η αιτούμενη άδεια εργασίας, ο αλλοδαπός θα μπορούσε να εισέλθει στη χώρα και να παραμείνει έως και ένα έτος. Το διάστημα αυτό θα μπορούσε να επιμηκυνθεί από τον εργοδότη μέχρι και πέντε έτη (άρθ. 13, 1 Ν. 1975/1991).

Εφόσον ο αλλοδαπός επιθυμούσε να παραμείνει μετά τα πέντε έτη, όφειλε να υποβάλλει σχετική αίτηση στην αρμόδια Αστυνομική αρχή, εφόσον τούτο έπραττε και ο εργοδότης. Η άδεια, εφόσον χορηγούταν στον αλλοδαπό, θα μπορούσε να ανανεωθεί ανά δύο έτη. Εάν ο αλλοδαπός άλλαζε την κατοικία ή την εργασία του, όφειλε να μεταβεί στο Υπουργείο Εργασίας και να το ενημερώσει σχετικά. Αν η αίτηση απορριπτόταν (άρθ. 18, 3, 5 Ν.1975/1991), ο αλλοδαπός όφειλε αμέσως να αναχωρήσει από τη χώρα. Η Κοινή Υπουργική Απόφαση των Υπουργών Εξωτερικών, Εργασίας και Δημόσιας Τάξης όριζε τον ακριβή αριθμό των αδειών που θα δίνονταν στους μετανάστες. Στους αλλοδαπούς ήταν επίσης δυνατόν να χορηγηθεί άδεια παραμονής αόριστης διάρκειας, εφόσον οι ίδιοι είχαν παραμείνει για διάστημα τουλάχιστον δέκα πέντε ετών στη χώρα (άρθ. 13, 4 Ν. 1975/1991) (Βρέλλης, 2003:49).

Θετικό κρίνεται το γεγονός ότι ο νόμος παρείχε το δικαίωμα της οικογενειακής συνένωσης, που αφορούσε στον/στη σύζυγο και στα ανήλικα τέκνα των αλλοδαπών. Τα μέλη της οικογένειας έπαιρναν ειδική άδεια παραμονής ανάλογη με εκείνη του ατόμου που τους προσκαλούσε (άρθ. 14, 2, 3 Ν. 1975/1991) και στο Π.Δ. 5/1998 (ΦΕΚ 15/Α/21-1-1998) τυποποιείτο η διαδικασία που έπρεπε να ακολουθηθεί

για τη συγκεκριμένη περίπτωση. Μέχρι το έτος 1998 κανένας αλλοδαπός δεν δικαιούνταν να αιτηθεί για οικογενειακή επανένωση.

3.7.1 Υπομνηματισμός της νομοθεσίας

Σύμφωνα με τη Λαφαζάνη, η μετανάστευση θεωρήθηκε ποινικό αδίκημα και γι' αυτό σε πολλές περιπτώσεις διώχονταν τόσο ο εργοδότης, όσο και ο παράνομος μετανάστης. Οι παράτυποι αλλοδαποί δεν είχαν πρόσβαση στον δημόσιο τομέα και η ιατροφαρμακευτική περίθαλψη τους χορηγούταν μόνο σε περίπτωση ανάγκης. Ακόμα και στην περίπτωση που οι μετανάστες κατέβαλαν

ασφαλιστικές εισφορές, δεν απολάμβαναν τα ανάλογα δικαιώματα. Παρόλα αυτά, κυρώσεις δεν επιβάλλονταν ούτε για την παράνομη είσοδο στη χώρα, ούτε και για την τυχόν μη νόμιμη εργασία τους. Ο Ν.1975/1991 κρίθηκε ωστόσο αναποτελεσματικός, καθώς δεν ήταν δυνατόν να διαχειριστεί τη παράνομη μετανάστευση και να ελαττώσει τον αριθμό των μεταναστών που εισέρχονταν παράνομα στη χώρα.

Τα επόμενα χρόνια πολλοί μετανάστες έφταναν στην Ελλάδα χωρίς τα απαραίτητα έγγραφα. Αυτοί συνήθως διέσχιζαν τα βόρεια σύνορα μεταξύ Αλβανίας ή Βουλγαρίας και συνέχιζαν πεζοί ή έκαναν χρήση λέμβων, καταφθάνοντας έτσι στα νησιά του Αιγαίου ή της Κρήτης. Εκτός αυτών, υπήρχαν και εκείνοι που έφταναν στα ελληνικά αεροδρόμια με ληγμένες τουριστικές θεωρήσεις, όπως και άλλοι με το πρόσχημα του ταξιδιού αναψυχής (Λαφαζάνη, 2004:10).

Ο Martin Baldwin Edwards και ο Ρωσσέτος Φακιολάς αναφέρουν σε άρθρο τους ότι η ελληνική κυβέρνηση χρειάστηκε πάνω από πέντε χρόνια για να αντιληφθεί ότι οι μετανάστες που εισέρχονταν στη χώρα επιθυμούσαν να παραμείνουν μόνιμα εδώ και πως οι αυστηρότεροι έλεγχοι δεν βοηθούσαν στην πραγματική αντιμετώπιση του ζητήματος. Στη δεκαετία του 1990 η μεταναστευτική πολιτική της Ελλάδας συνδέθηκε με τις μαζικές εκτοπίσεις Αλβανών πολιτών (βλ. πίνακα1) (Baldwin και Fakiolas, 1998:186-204). Με αυτό τον τρόπο τόσο οι παράνομοι μετανάστες αδυνατούσαν να εισέλθουν στη χώρα και αυτοί που είχαν μείνει ωθούνταν στην έξοδο. Η σύλληψη και η απέλαση ήταν τα μέσα πίεσης. Οι έλεγχοι πραγματοποιούνταν σε δημόσιους χώρους, ενώ οι άνθρωποι μεταφέρονταν με λεωφορεία για επαναπροώθηση προς την Αλβανία, χωρίς να μπορούν να ενημερώσουν καν τους συγγενείς τους σε ορισμένες περιπτώσεις. Όπως φαίνεται από τα παραπάνω,

δεν υφίστατο μια μακροπρόθεσμη, ρεαλιστική προοπτική για την ελληνική μεταναστευτική πολιτική, ειδικά αν αναλογιστεί κανείς το γεωπολιτικό πλαίσιο μέσα στο οποίο συντελείτο το όλο εγχείρημα.

Στην ευρύτερη περιοχή των Βαλκανίων τη δεκαετία του 1990 υπήρξε έντονη πολιτική αστάθεια. Οι εθνοτικές αντιδράσεις ήρθαν ως αποτέλεσμα του πολέμου στην πρώην Γιουγκοσλαβία. Η Ελλάδα με τη σειρά της εκδήλωσε αντιδράσεις σχετικά με το ενδεχόμενο επηρεασμού της χώρας από την αστάθεια αυτή, κυρίως μέσω του λεγόμενου «Μακεδονικού ζητήματος», εξαιτίας των απαιτήσεων της Πρώην Γιουγκοσλαβικής Δημοκρατίας της Μακεδονίας στον ελληνικό χώρο της Μακεδονίας.

Ως συνέπεια, κατά τη δεκαετία του 1990 αναδείχθηκε ένας αμυντικός τύπος εθνικισμού στη χώρα, που οδήγησε τα κόμματα της Αριστεράς και της Δεξιάς να διαμορφώσουν πολιτικές που έτειναν στη διαφύλαξη του έθνους που φάνταζαν εσωτερικοί και εξωτερικοί εχθροί, όπως π.χ. οι Αλβανοί μετανάστες που εισέρχονταν παράνομα στη χώρα. Οι ελληνικές κυβερνήσεις φοβούνταν ότι η πολιτική αστάθεια στις γείτονες χώρες θα επηρέαζε την Ελλάδα, με αποτέλεσμα να ανησυχούν για τη μετανάστευση και για την εν γένει εθνική συνοχή (Triandafyllidou et al, 1997:1-10)

Πίνακας 3 Μεγάλες απελάσεις από την Ελλάδα ανάλογα με την εθνικότητα (σε χιλιάδες)

ΕΘΝΙΚΟΤΗΤΑ	1991	1992	1993	1994	1995
ΑΛΒΑΝΙΑ	84.3	277.0	221.0	216.5	241.2
ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	-	4	1.0	0.8	1.4
ΙΡΑΚ	2	3	11.5	1.8	3.9
ΠΑΚΙΣΤΑΝ	-	3	1.5	1.6	1.8
ΡΟΥΜΑΝΙΑ	5 2.	2	2.2	2.0	0.4
ΤΟΥΡΚΙΑ	–	1	4	0.6	2.3
ΜΠΑΓΚΛΑΝΤΕΖ	–	–	–	0.4	0.5
ΣΥΝΟΛΟ	ΣΥΝΟΛΟ 86.0	282.0	239.0	225.0	250.4

Πηγή: Baldwin – Edwards and Fakiolas, 1998: 197

Σύμφωνα με την Τριανταφυλλίδου, μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του

1990, τα συνδικάτα εξέφραζαν τους προβληματισμούς τους σχετικά με το μεταναστευτικό ζήτημα.

Όσοι συμμετείχαν στις συνδικαλιστικές οργανώσεις ναι μεν παρενέβαιναν όπου χρειαζόταν π.χ. στην απέλαση παράνομου εργαζόμενου ελληνικής καταγωγής-Αλβανού υπηκόου), αλλά δεν έπρατταν αντίστοιχα υπέρ των «άλλων» (Αλβανών εργαζομένων). Όσοι λάμβαναν μέρος σε αυτά προστάτευαν τα δικαιώματα των Ελλήνων από την πρώην Σοβιετική Ένωση, όχι όμως και των «άλλων» μεταναστών. Οι παραπάνω πρακτικές που περιελάμβαναν απελάσεις και συλλήψεις, είχαν οικονομικό κόστος για την Ελλάδα και διαμόρφωναν μια αναποτελεσματική μεταναστευτική πολιτική για το μεταναστευτικό ζήτημα (Τριανταφυλλίδου, 2005:21–33).

3.8 Πιέσεις και νομοθεσία νομιμοποίησης

Σύμφωνα με την έρευνα της Σταυρινούδη (2007:203) σχετικά με τους μετανάστες, υφίστανται πολλά περιστατικά εκμετάλλευσής τους, αλλά και αυστηρής αστυνόμευσης και διαμόρφωσης ρατσιστικού λόγου από τα ΜΜΕ.

Απέναντι σε αυτά τα φαινόμενα η ελληνική κοινή γνώμη δεν αδιαφόρησε. Ακόμα και τα ίδια τα πολιτικά κόμματα σε συζήτηση στη Βουλή το 1991 είχαν αναφερθεί στη νομιμοποίηση των μεταναστών, αλλά και στην ανάγκη προστασίας των δικαιωμάτων τους, ενώ παράλληλα είχαν τονίσει την ανάγκη αντιμετώπισης του ρατσισμού μέσα από νομοθετικές και κοινωνικές πράξεις.

Ιδιαίτερα το ΠΑΣΟΚ, το ΚΚΕ και ο Συνασπισμός είχαν ασκήσει κριτική στο ξενοφοβικό στοιχείο που διακατείχε το εν λόγω νομοσχέδιο, αναδεικνύοντας τις ελλείψεις, αλλά και τα προβλήματα που θα προκαλούσε στην ελληνική κοινωνία.²¹ Από τα συγκεκριμένα κόμματα προτάθηκαν και ιδέες που αφορούσαν στη δημιουργία μιας μεταναστευτικής πολιτικής που θα μπορούσε να διαχειριστεί τα ήδη υπάρχοντα προβλήματα (Πρακτικά Βουλής, 1991).

Τον Ιούλιο του 1991 το συνδικαλιστικό κίνημα στο Απολογιστικό του Συνέδριο αναφέρθηκε στον αριθμό των εργατών που είχαν εισέλθει από άλλη χώρα, ενώ όρισε το βιοτικό επίπεδο των μεταναστών ως το αποτέλεσμα της «πιο αισχρής υπερ-εκμετάλλευσής», παρουσιάζοντάς τους συνάμα ως «περιθωριοποιημένους και αδύναμους, φοβισμένους μακριά από τα συνδικάτα». Στη συνέχεια επεσήμανε ότι «το συνδικαλιστικό κίνημα της Ελλάδας και η εργατική τάξη με σαφήνεια διατύπωνε πως

οι αλλοδαποί εργάτες αποτελούσαν αναπόσπαστο κομμάτι της εργατικής τάξης τη χώρας και επομένως έπρεπε νομοθετικά και πρακτικά να έχουν τα ίδια δικαιώματα και υποχρεώσεις με τους άλλους εργαζόμενους».²²

Στην ψήφιση του Ν.1975/1991 είχαν καταθέσει επίσης και κάποιες προτάσεις που αφορούσαν στη νομιμοποίηση των «οικονομικών προσφύγων» και στην προστασία των δικαιωμάτων τους. Οι προτάσεις τους δεν έγιναν δεκτές, ωστόσο ακόμα και σήμερα το συνδικαλιστικό κίνημα ασχολείται με τους μετανάστες, και διαμέσου της δράσης του προσπαθεί να ενημερώσει την ελληνική κοινωνία για τα προβλήματα τα οποία αντιμετωπίζουν οι μετανάστες.

Η ΓΣΕΕ γνωστοποίησε τις προτάσεις του συνδικαλιστικού προγράμματος μέσω του Ινστιτούτου Εργασίας, ασκώντας πιέσεις για την εφαρμογή ενός προγράμματος που θα προστάτευε τους μετανάστες, τόσο στον εργασιακό τομέα, όσο και στην καθημερινότητά τους (Σταυρινούδη, 2007:203). Ακόμα, προσπάθησε να ευαισθητοποιήσει την κοινή γνώμη σχετικά με ζητήματα ξενοφοβίας και ρατσισμού, ενώ παράλληλα ίδρυσε και οργάνωσε συλλόγους για τους μετανάστες με σκοπό να νιώσουν ότι ανήκουν κάπου και να ενισχύσουν τη φωνή τους.

Σύμφωνα με την Σταυρινούδη, η μεταναστευτική πολιτική και η πολιτική ενσωμάτωσης μπορούν να εφαρμοστούν μόνο σε μια «ανοικτή κοινωνία» και παρόλα τα εμπόδια που διαπιστώνονται η Ελλάδα, αυτή μπορεί να χαρακτηριστεί ως τέτοια. Υπάρχουν πολλοί λόγοι που «συνηγορούν υπέρ της εισόδου, της διαμονής και της ενσωμάτωσης στην Ελλάδα τόσο Ελλήνων της διασποράς, όσο και ενός αριθμού αλλοδαπών συμβατού με τη δυνατότητα ομαλής ένταξής τους στην κοινωνικοοικονομική ζωή της χώρας» (Σταυρινούδη, 2007:203-204).

Το 1997 η κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ εφαρμόζει το πρώτο πρόγραμμα νομιμοποίησης μεταναστών, το οποίο είχε προτείνει ως Αξιωματική Αντιπολίτευση το 1991. Η κίνηση ήταν σημαντική για το μεταναστευτικό καθ'αυτό και την προστασία των δικαιωμάτων των αλλοδαπών (Σταυρινούδη, 2007:207).

3.9 Το πρώτο πρόγραμμα νομιμοποίησης του 1997-εφαρμογή 1998 (Π.Δ. 358/1997 & 359/1997)

Μέχρι να εφαρμοστεί το πρώτο πρόγραμμα νομιμοποίησης μέσα από τα Π.Δ. 358/1997 και 359/1997 πέρασαν έξι χρόνια. Το συγκεκριμένο πρόγραμμα

αποτελούνταν από δυο στάδια:

Το πρώτο περιελάμβανε την απογραφή των μεταναστών, ενώ το δεύτερο τη «μερική» νομιμοποίησή τους. Το Π.Δ. 358/1997 συνδέεται με το πρώτο στάδιο και την «απογραφή των αλλοδαπών που διαμένουν παράνομα στην Ελλάδα και που εργάζονται ή ψάχνουν για εργασία». Από τους 370.000 παράτυπους αλλοδαπούς που αιτήθηκαν, περίπου 213.000 άτομα έλαβαν προσωρινή άδεια παραμονής και προχώρησαν στο δεύτερο στάδιο, όπου αφορούσε στη νομιμοποίησή τους. Σε αυτό το στάδιο τους δίνονταν η «πράσινη κάρτα», η οποία τους κατοχύρωνε για τρία χρόνια, παρέχοντας τους άδεια παραμονής ισόχρονης ισχύος. Στην τελική φάση μόνο το 40% κατάφερε να νομιμοποιηθεί, ενώ το υπόλοιπο 60% απορρίφθηκε. Παρότι το πρόγραμμα φαινόταν φιλόδοξο βάσει του σχεδιασμού του, εν τέλει λόγω των πρακτικών και οργανωτικών δυσκολιών που ανέκυψαν αποδείχθηκε αποτελεσματικό.

Οι κρατικές υπηρεσίες που ανέλαβαν την εφαρμογή του προγράμματος νομιμοποίησης δεν ήταν οργανωμένες και έτοιμες να επεξεργαστούν τις αιτήσεις των αλλοδαπών (Τριανταφυλλίδου, 2005:23–33). Επιπλέον, οι εργοδότες, καίτοι υποχρεούνταν, δεν προσέρχονταν εγκαίρως στις αρμόδιες υπηρεσίες για να καταβάλουν τις εισφορές κοινωνικής ασφάλισης, με αποτέλεσμα πολλοί αλλοδαποί να κωλύονται να υποβάλλουν αίτηση.

Οι έλεγχοι που πραγματοποιήθηκαν κατά τη δεκαετία του 1990 στα εξωτερικά μας σύνορα και στο εσωτερικό της χώρας, είχαν ως αποτέλεσμα να εντοπιστούν και να απελαθούν συνολικά περίπου 2 εκατομμύρια αλλοδαποί. Η κυβέρνηση, έχοντας υπόψιν της ότι πολλοί οικονομικοί μετανάστες δεν είχαν υποβάλλει αίτηση στο πρώτο πρόγραμμα νομιμοποίησης και επιδιώκοντας παράλληλα να ενσωματώσει στην ελληνική νομοθεσία τις οδηγίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, προχώρησε στο σχεδιασμό ενός νέου νομοθετήματος που αφορούσε τους μετανάστες.

Το πρώτο Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Κοινωνική Ενσωμάτωση συμπεριέλαβε αυτή τη νέα πολιτική, τονίζοντας ότι «η νομιμοποίηση των μεταναστών θα βοηθήσει στην ομαλή ένταξή τους στην ελληνική κοινωνία, προβλέποντας ευνοϊκές ρυθμίσεις για θέματα εκπαίδευσης, νοσηλείας, ρατσισμού και ξενοφοβίας κλπ.». Με βάση τα παραπάνω η πολιτεία κατανόησε ότι η νομιμοποίηση ήταν απαραίτητη «για την υλοποίηση όλων σχεδόν των υπολοίπων μέτρων αποτροπής κοινωνικών προβλημάτων» (Σταυρινούδη, 2007:207).

Με τον Ν.2910/2001, που τιτλοφορείτο ως η «είσοδος και παραμονή αλλοδαπών στην ελληνική επικράτεια- κτήση της ελληνικής ιθαγένειας με πολιτογράφηση και άλλες διατάξεις» ξεκινά το δεύτερο πρόγραμμα νομιμοποίησης των μεταναστών. Πιο συγκεκριμένα:

- Το Υπουργείο Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης αναλαμβάνει να διαμορφώσει τη μεταναστευτική πολιτική

- Δημιουργείται Τριμελής Επιτροπή Μετανάστευσης ανά περιφερειακή διεύθυνση, η οποία χορηγεί τις αιτούμενες άδειες παραμονής έπειτα από συνέντευξη του ενδιαφερομένου

- Στο άρθρο 19 αναφέρεται η διαδικασία λήψης άδειας παροχής εξαρτημένης εργασίας από μετανάστη, η οποία ήταν προαπαιτούμενη για χορήγηση άδειας εισόδου και παραμονής στη χώρα (Θεόδωρος Παπαθεοδώρου, 2015:62-66).

Σύμφωνα με τη Ζωή Παπασιώπη-Πασιά, με το νόμο αυτό γίνεται φανερό η σύγχυση που επικρατεί μεταξύ μεταναστευτικής και αντί-εγκληματικής/ποινικής πολιτικής. Παράλληλα, τα άρθρα 19 και 24 που σχετίζονται με τη διαδικασία απόκτησης της άδειας εργασίας, σχετίζονται με τα Προεδρικά Διατάγματα του 1997 (άρθρα 65 και 66) που αναφέρονται σε ένα νέο πρόγραμμα νομιμοποίησης των μεταναστών που βρίσκονται παράνομα στη χώρα. Επίσης, ο Ν.2910/2001 προβλέπει και διάφορα άλλα μέτρα όπως:

A. διαχωρισμό των όρων μετανάστη και πρόσφυγα

B. σύσταση των πρώτων φορέων που συνδέονται με τη μετανάστευση

Γ. κατάθεση αίτησης από την πλευρά των αλλοδαπών εργαζομένων στο ελληνικό προξενείο της χώρας προέλευσης, προκειμένου να εισέλθουν στην Ελλάδα

Ακόμα, στους αλλοδαπούς χορηγείται μια σειρά δικαιωμάτων, όπως η δυνατότητα εκπαίδευσης των παιδιών των μεταναστών. Οι ίδιοι επίσης αποκτούν εργασιακά και ασφαλιστικά δικαιώματα, ενώ ελαττώνεται συνάμα ο απαιτούμενος χρόνος για τη διαδικασία οικογενειακής επανένωσης. Τέλος, οι ξενοφοβικές ή ρατσιστικές συμπεριφορές διώκονται.

Ο Ν.2910/2001 (ΦΕΚ 91/Α/02-05-2001), απαριθμεί επίσης τα κριτήρια εισόδου και εγκατάστασης των αλλοδαπών στη χώρα και προσδιορίζει τους ακριβείς όρους με τους οποίους δύνανται να νομιμοποιηθούν οι παράτυποι μετανάστες,

καθώς και το χρονικό διάστημα εντός του οποίου οφείλουν να υποβάλλουν τα απαραίτητα δικαιολογητικά τους.

Οι Δήμοι και οι Κοινότητες, σύμφωνα με το άρθρο 8 του νόμου, αναλαμβάνουν τη συγκέντρωση των δικαιολογητικών στο πλαίσιο της διαδικασίας αυτής, οι οποίοι και θα εξετάσουν τα έγγραφα, αποφασίζοντας εν συνεχεία αν η εκάστοτε αίτηση θα προωθηθεί ή όχι στην αρμόδια Υπηρεσία Αλλοδαπών και Μετανάστευσης κάθε Περιφέρειας (Πασιά, 2004:37). Η Επιτροπή Μετανάστευσης, η οποία αποτελείται από δυο υπαλλήλους που ανήκουν στην Υπηρεσία Αλλοδαπών και Μετανάστευσης, είναι αυτή που θα αποφασίσει για τη χορήγηση ή μη της άδειας παραμονής στον αιτούντα αλλοδαπό. Με απόφασή του ο Γενικός Γραμματέας της Περιφέρειας ορίζει τους δύο αυτούς υπαλλήλους. Προκειμένου να εγκρίνει και να εκδώσει η Επιτροπή την άδεια παραμονής, ο ενδιαφερόμενος καλείται σε συνέντευξη (άρθρο 9, παρ. 2). Αργότερα ωστόσο, με την ψήφιση του Ν.3013/2002 (ΦΕΚ/102/Α/01-05-2002) μειώνονται οι αρμοδιότητες της Επιτροπής και η συνέντευξη πραγματοποιείται μόνο όπου κρίνεται αναγκαίο.

Τα άρθρα 19-24 του Ν. 2910/2001 προσδιορίζουν τη διαδικασία εισόδου των αλλοδαπών στη χώρα με σκοπό να εργαστούν, εφόσον υπάρχει συγκεκριμένος εργοδότης που επιθυμεί να τους προσλάβει. Η διαδικασία αυτή είναι η εξής: Ο εργοδότης προκειμένου να απασχολήσει αλλοδαπά άτομα, απευθύνεται στον ΟΑΕΔ, ο οποίος σε ετήσια βάση συντάσσει μια Έκθεση σχετικά με την ανάγκη για εργαζομένους στην ελληνική επικράτεια. Στηριζόμενοι στην Έκθεση αυτή, οι υπουργοί Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης και Εξωτερικών ορίζουν ποια είναι η ανάγκη για μετανάστες και τη γνωστοποιούν στα Γραφεία Ευρέσεως Εργασίας και στα προξενεία.²³

Τα συγκεκριμένα Γραφεία καταρτίζουν τις ονομαστικές καταστάσεις, οι οποίες στέλνονται στον ΟΑΕΔ και στις Υπηρεσίες Εργασίας. Εφόσον ο εργοδότης δεν έχει προσλάβει κάποιον ευρωπαϊκό υπήκοο ή πρόσφυγα και η προσφερόμενη θέση εργασίας είναι ακόμα διαθέσιμη, τότε δύναται να επιλέξει κάποιον μετανάστη από την κατάσταση αυτή και να καταθέσει αίτηση στη Νομαρχία, ώστε να του δοθεί η άδεια εργασίας. Ο εργοδότης μαζί με την αίτηση καταθέτει και μια βεβαίωση, δυνάμει της οποίας δεσμεύεται να πληρώσει για τη διαβίωση του μετανάστη έως ότου πάρει την άδεια παραμονής.

Η αστυνομική αρχή του Νομού είναι αυτή που θα χορηγήσει την άδεια εργασίας, η οποία έχει διάρκεια ενός έτους. Η διαδικασία αυτή είναι ιδιαίτερα χρονοβόρα και γραφειοκρατική και πολλοί μελετητές αναφέρουν ότι είναι ανέφικτη, αρκετά κοστοβόρα και αμφιβόλου αποτελέσματος για τον ενδιαφερόμενο μετανάστη.

Η άδεια δίνεται από την Περιφέρεια (άρθ.8 Ν. 2910/2001), ενώ ο Δήμος ή η Κοινότητα αναλαμβάνουν την όλη διαδικασία. Εφόσον η διαδικασία ολοκληρωθεί, τα απαραίτητα δικαιολογητικά στέλνονται στην Υπηρεσία Αλλοδαπών και Μετανάστευσης.

Η άδεια παραμονής έχει άμεση σχέση με την άδεια εργασίας. Όσο ισχύει η άδεια εργασίας, τόσο ισχύει και η άδεια παραμονής. Στην πραγματικότητα όμως υπάρχουν πολλοί μετανάστες που ενώ διαθέτουν άδεια εργασίας, δεν διαθέτουν άδεια παραμονής, αλλά μια απλή βεβαίωση συγκέντρωσης και κατάθεσης των απαραίτητων δικαιολογητικών.

Αφού παρέλθουν έξι χρόνια, η ισχύς της άδειας παραμονής μπορεί να επεκταθεί για ακόμα δυο έτη σύμφωνα με απόφαση του Υπουργού Εσωτερικών. Αφού ο μετανάστης έχει κλείσει τα δέκα χρόνια παραμονής, τότε μπορεί να του χορηγηθεί άδεια παραμονής αορίστου διάρκειας (άρθ.22, 2 Ν.2910/2001). Όπως αναφέρεται στον Οδηγό του Μετανάστη, στην απόφαση του Υπουργού Εσωτερικών έγκειται το αν ο μετανάστης θα λάβει την άδεια παραμονής αορίστου διάρκειας ή όχι. Μια ουσιαστική διαφορά αυτού του νόμου με τον προηγούμενο είναι ακριβώς αυτό, δηλαδή η δυνατότητα παροχής άδειας παραμονής αορίστου διάρκειας (Παπαδόπουλου και Μπαγκαβός, 2003:101).

Ο οικονομικός μετανάστης έχει τη δυνατότητα να συνενωθεί με την οικογένειά του, αφού παρέλθουν δυο χρόνια από τη στιγμή της εγκατάστασής του στη χώρα και εφόσον πληροί ορισμένα κριτήρια. Τα μέλη με τα οποία δύναται να το πράξει είναι ο/η σύζυγος και τα ανήλικα τέκνα του. Στην περίπτωση των τέκνων σημειώνεται ότι ο αλλοδαπός θα πρέπει να έχει τη γονική τους μέριμνα. Τα έγγραφα που πρέπει να υποβάλλει ο αλλοδαπός στον δήμο ή στην κοινότητα σ' αυτή την περίπτωση, είναι αντίγραφο της άδειας παραμονής του, εκκαθαριστικό του σημείωμα με το οποίο να αποδεικνύει σταθερό εισόδημα, ικανό να καλύπτει τα έξοδα διαβίωσης του ιδίου και της οικογένειάς του, αποδεικτικό οικογενειακής του κατάστασης και δήλωση του καταλύματος όπου διαμένει, ώστε να κριθεί η καταλληλότητά του. Σχετικά με τα μέλη,

αυτά θα πρέπει να κατοικούν εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης και να μη νοσούν από κάποια σοβαρή ασθένεια. Σύμφωνα με τα άρθρα 28-30, η παροχή άδειας παραμονής των μελών της οικογένειας συνδέεται με την παροχή άδειας παραμονής στον αλλοδαπό που βρίσκεται ήδη στη χώρα και αιτήθηκε την επανένωση. Αυτό σημαίνει ότι αν δεν ανανεωθεί η άδεια παραμονής του δικαιούχου μετανάστη, τότε όλη του η οικογένεια κινδυνεύει να απελαθεί. Αυτό δεν ισχύει στην περίπτωση που άλλο μέλος της οικογένειας έχει τη δική του, αυτοτελή άδεια παραμονής, αν και κάτι τέτοιο δεν είναι ευκόλως εφικτό (Σταυρινούδη, 2007:212).

Το κύριο πρόβλημα που αντιμετώπιζαν πολλοί μετανάστες, χρόνια διαμένοντες στην Ελλάδα ήταν αυτό της κάρτας παραμονής και εργασίας. Ενώ πολλοί μετανάστες μπορούσαν να καταθέσουν αίτηση λόγω της χρόνιας παραμονής τους εδώ, οι ίδιοι δεν το αποφάσιζαν λόγω του μικρού χρονικού διαστήματος ισχύος των καρτών και εξαιτίας των συνεχών μεταβολών των κριτηρίων ανανέωσης.

Ένα θετικό στοιχείο του νόμου που παρατηρείται είναι αυτό της ύπαρξης της δυνατότητας εργασίας των μελών της οικογένειας του αλλοδαπού (άρθ. 31 Ν.2910/2001).

Σύμφωνα με τον νόμο τα παιδιά των παράνομων μεταναστών μπορούν να φοιτήσουν στη δημόσια εκπαίδευση, ακόμα και αν οι γονείς τους είναι παράτυποι (άρθ. 40 Ν.2910/2001). Η συγκεκριμένη ρύθμιση αποτελεί ένα καινοτόμο στοιχείο και συνδέεται με τη Διεθνή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού του 1989 και ίσχυσε από το 1990. Βέβαια, αξίζει να σημειωθεί ότι δημιουργείται το εξής παράδοξο: ενισχύεται η ενσωμάτωση των παιδιών στην ελληνική κοινωνία, ενώ οι γονείς μπορεί να μένουν για χρόνια στην Ελλάδα και να θεωρούνται παράνομοι

Το άρθρο 66 του νόμου αναφέρεται στους δικαιούχους, στους οποίους θα δινόταν μια «δεύτερη ευκαιρία». Αυτοί, προκειμένου να λάβουν μέρος στην όλη διαδικασία, θα έπρεπε να αποδείξουν ότι βρίσκονταν στη χώρα ένα έτος πριν την ισχύ του νόμου.

Όπως και στο πρώτο πρόγραμμα νομιμοποίησης έτσι και σε αυτό, η διαδικασία χωρίστηκε σε δύο φάσεις. Στην πρώτη έλαβαν μέρος περίπου 340.000 αλλοδαποί, στους οποίους θα δινόταν προσωρινή άδεια παραμονής έξι μηνών και εφόσον μετά κατέθεταν τα απαραίτητα δικαιολογητικά θα μπορούσαν να λάβουν την άδεια παραμονής, ετήσιας ισχύος.

Η χώρα γενικότερα μπορούμε να ισχυριστούμε ότι έκανε θετικά βήματα ως προς το ζήτημα της μετανάστευσης, ενώ γίνεται σαφές ότι οι προηγούμενες ρυθμίσεις (π.χ. ν.1975/91) δεν ήταν επαρκείς για τη ρύθμιση του καθεστώτος παραμονής των αλλοδαπών στη χώρα και ίσως αντανάκλυσαν την έλλειψη εμπειρίας και γνώσης της Ελλάδας, σε θέματα που αφορούσαν την μετανάστευση.

3.9.1. Υπομνηματισμός της νομοθέτησης

Η κυβέρνηση της εποχής ήταν υπέρμαχος ενός τέτοιου νομοσχεδίου, τονίζοντας ότι η μετανάστευση έπρεπε να ιδωθεί από μια καινούρια σκοπιά. Η Υπουργός Εσωτερικών Βάσω Παπανδρέου είχε επισημάνει σε συνέντευξή της ότι οι μετανάστες ήταν καλοδεχόμενοι, εφόσον μπορούσαν να εργαστούν. Όσοι ήταν άνεργοι δεν θα μπορούσαν να εγκατασταθούν στη χώρα (Triandafyllidou, 2009: 159–177).

Ο Ν.2910/2001 ψηφίστηκε προκειμένου, αφενός μεν να αντιμετωπιστεί και να καταπολεμηθεί στο μέτρο του δυνατού την παράτυπη μετανάστευση, αφετέρου δε να γίνει σωστή διαχείριση των αναγκών της ελληνικής αγοράς ως προς αυτό. Παράλληλα, δεν πρέπει να λησμονείται το γεγονός ότι η Ελλάδα όφειλε να τηρήσει τις υποχρεώσεις της και προς την Ευρωπαϊκή Ένωση. Όπως αναφέρει η Manrodi(2005:18) ο νόμος εστίασε περισσότερο στον τρόπο ελάττωσης του αριθμού των παράτυπων μεταναστών, διαμορφούμενος κατά τα πρότυπα της ευρωπαϊκής νομοθεσίας.

Η Εκκλησία της Ελλάδας σε αντίθεση με εκείνες της νότιας Ευρώπης, δεν επέδειξε ιδιαίτερο ενδιαφέρον για το φαινόμενο της μετανάστευσης. Έκπληξη προκάλεσε η αδιαφορία της Εκκλησίας να προσελκύσει στους κόλπους της τους ομόδοξους που προέρχονταν από την Αλβανία, τη Βουλγαρία, τη Ρουμανία ή τη Ρωσία. Όπως επισημαίνεται «η εξήγηση μπορεί να βρίσκεται στη στενή σχέση μεταξύ της ελληνικής εθνότητας και της ορθόδοξης χριστιανικής θρησκείας, η οποία εμπόδιζε την Ελληνική Εκκλησία από το να έχει μια Οικουμενική κλίση για την αντιμετώπιση ζητημάτων που αμφισβητούν την “εθνική ομοιογένεια”» (Τριανταφυλλίδου και Μαρούκης, 2010: 108).

Βασική στόχευση του συγκεκριμένου νόμου ήταν επιπλέον να μεριμνήσει για τους μετανάστες που δεν μπόρεσαν να αιτηθούν της «αμνηστίας» του 1998 αλλά και για τους νέο-εισελθόντες, καθώς και να διαμορφώσει το κατάλληλο

περιβάλλον άσκησης της πολιτικής σχετικά με τη διαχείριση του μεταναστευτικού.

Τριακόσιες εξήντα δύο χιλιάδες (362.000) μετανάστες υπολογίστηκε ότι θα μπορούσαν να επωφεληθούν από το παραπάνω πρόγραμμα. Ωστόσο, αν και η υλοποίησή του ήταν καλά οργανωμένη, κυρίως στην Αθήνα οι Επιτροπές Μετανάστευσης που είχαν συσταθεί για να ελέγχουν τη διαδικασία δεν μπορούσαν να διαχειριστούν τον όγκο αυτό, εξ αιτίας του υπερβολικού φόρτου εργασίας (Mavrodi, 2005:18-20).

Οι ΜΚΟ και οι συνδικαλιστικές οργανώσεις άσκησαν πιέσεις για την αναθεώρηση του νόμου. Παρ' όλα αυτά, οι άδειες παραμονής και εργασίας εξακολούθησαν να έχουν ετήσια ισχύ. Εξαιρετικά άμεσα δηλαδή μετά την αρχική διαδικασία χορήγησης ο αλλοδαπός έπρεπε να επαναλάβει την ίδια διαδικασία για τον αμέσως επόμενο χρόνο. Συνεπώς η διαδικασία αποδεικνυόταν χρονοβόρα και πολυδάπανη.²⁶

3.10 Ίση μεταχείριση στην εργασία και στην παροχή αγαθών και υπηρεσιών : ο Ν.3304/2005

Σύμφωνα με την Χαλιάπα(2009), ο Ν.3304/2005 εναρμονίζεται με τις οδηγίες 43/2000 και 78/2000 της Ε.Ε.. Όπως αναφέρεται στο άρθρο 16 «όποιος παραβιάζει την κατά τον παρόντα νόμο απαγόρευση της διακριτικήςμεταχείρισης για λόγους εθνοτικής ή φυλετικής καταγωγής ή θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού, κατά την συναλλακτική διάθεση αγαθών ή προσφορά υπηρεσιών στο κοινό, τιμωρείται με φυλάκιση έξη μηνών μέχρι τριών ετών και με χρηματική ποινή 1.000 έως 5.000 ευρώ». Σύμφωνα με το άρθρο 19, ως φορέας «προώθησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης» ορίζεται ο Συνήγορος του Πολίτη, ενώ «στον τομέα απασχόλησης και εργασίας, φορέας προώθησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης στις περιπτώσεις που αυτή παραβιάζεται από φυσικά ή νομικά πρόσωπα ορίζεται το Σώμα Επιθεώρησης Εργασίας» (άρθρο 21).

1. Σύμφωνα με τον νόμο, προκειμένου να προστατευθούν τα δικαιώματα των μεταναστών υλοποιούνται τα κάτωθι:
2. Διαμορφώνεται διυπουργικό όργανο προκειμένου να παρακολουθεί ζητήματα που αφορούν τη μεταναστευτική πολιτική.
3. Ενοποιείται η άδεια διαμονής και άδεια εργασίας, η οποία δίνεται από τον Γενικό Γραμματέα της οικείας Περιφέρειας.

4. Απλουστεύονται οι διαδικασίες για άδεια παραμονής.
5. Γίνεται πρόβλεψη για τους επί μακρόν διαμένοντες αλλοδαπούς στην
6. Θεσμοθετείται η πολιτική εκείνη που συνδέεται με την κοινωνική ενσωμάτωση των αλλοδαπών. Διαμορφώνεται ειδικό πρόγραμμα δράσης, στο οποίο συμμετέχουν τα συναρμόδια Υπουργεία, σεβόμενα τα πολιτισμικά και θρησκευτικά στοιχεία του κάθε ατόμου.
7. Δίνεται τρίτη ευκαιρία στους αλλοδαπούς, προκειμένου να νομιμοποιηθούν. Πρόκειται για τους αλλοδαπούς εκείνους που είτε ενώ είχαν άδεια διαμονής δεν την ανανέωσαν, είτε αφορούσε τους παράνομους μετανάστες που βρίσκονταν στη χώρα μέχρι τις 31.12.2004.
8. Ορίζονται τα κριτήρια για την οικογενειακή επανένωση, η οποία συνδέεται με την κοινωνική ενσωμάτωση των μεταναστών.
9. Απλοποιούνται οι διαδικασίες για την άσκηση της οικονομικής δραστηριότητας των αλλοδαπών..
10. Υπάρχει πρόβλεψη για την προστασία των μεταναστών από τυχόν φαινόμενα εκμετάλλευσης.
11. Προβλέπεται η φροντίδα για τα θύματα που τα έχουν πέσει θύματα εκμετάλλευσης (trafficking), κυρίως σε περιπτώσεις ανηλίκων.
12. Προβλέπεται δικαίωμα πρόσβασης των ανηλίκων τέκνων στο ελληνικό δημόσιο σχολείο, ενώ υπάρχει μέριμνα για την απλοποίηση της εγγραφής σε περίπτωση μη ύπαρξης όλων των απαραίτητων δικαιολογητικών.
13. Εφόσον εκδοθεί απόφαση απέλασης για αλλοδαπό, ο τελευταίος δύναται να προσφύγει στον Υπουργό Δημόσιας Τάξης, δικαιούμενος δικαστικής προστασίας. Όσον αφορά ειδικά το ζήτημα της απέλασης, αυτή απαγορεύεται όταν ο αλλοδαπός:
 - A. Είναι κάτω των 18 χρονών και οι γονείς του μένουν μόνιμα στην Ελλάδα
 - B. Έχει ανήλικο ημεδαπό τέκνο, του οποίου έχει την επιμέλεια ή του παρέχει διατροφή, την οποία πραγματοποιεί ανελλιπώς
 - Γ. Είναι άνω των 80 χρόνων
 - Δ. Θεωρείται πρόσφυγας ή έχει αιτηθεί άσυλο
 - E. Είναι κάτω των 18 χρόνων και του έχουν επιβληθεί αναμορφωτικά

Στ. Είναι γυναίκα σε περίοδο κύησης

Αναφέρονται τα κριτήρια χορήγησης άδειας παραμονής για ανθρωπιστικούς λόγους, η οποία χορηγείται σε ετήσια βάση. Προβλέπεται η δυνατότητα ανανέωσής της, ενώ με αυτή παρέχεται δυνατότητα απασχόλησης (Χαλιάπα, 2009:199-202)

3.11 Προεδρικά διατάγματα 131/2006 και 150/2006

Με τα συγκεκριμένα Π.Δ. η ελληνική νομοθεσία εναρμονίζεται με την οδηγία της Ε.Ε. 2003/109/CE και αφορούν τους αλλοδαπούς που βρίσκονται επί μακρόν σε χώρα μέλος της Ε.Ε., καθώς και με αυτούς που επιθυμούν να επανενωθούν με την οικογένειά τους.

Η οδηγία παρέχει μια σειρά δικαιωμάτων στους αλλοδαπούς που διαμένουν νομίμως στη χώρα για περίοδο μεγαλύτερη των πέντε ετών, ενώ υφίσταται παράλληλα γι' αυτούς η δυνατότητα παραμονής και εργασίας τους για το αντίστοιχο χρονικό διάστημα των πέντε ετών. Βασικός σκοπός είναι ένα μεγάλο ποσοστό των αλλοδαπών να ενσωματωθεί σε κοινωνικό επίπεδο (Χαλιάπα, 2009: 202)

3.12 Νόμος 3536/2007

Ο Ν.3536/2007 (ΦΕΚ/42/Α/23-02-2007) για τις «Ειδικές ρυθμίσεις θεμάτων μεταναστευτικής πολιτικής και λοιπών ζητημάτων αρμοδιότητας Υπουργείου Εσωτερικών Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης» τροποποιεί και συμπληρώνει τον προηγούμενο νόμο 3386/2005, στοχεύοντας στη μείωση της γραφειοκρατίας. Πιο συγκεκριμένα με βάση το άρθρο 10 εξετάζονται ζητήματα που αφορούν την άδεια παραμονής για λόγους σπουδών. Οι διατάξεις της παρ.1 του άρθρου 10 του νόμου αντικαθιστούν τις διατάξεις του προηγούμενου νόμου 3386/2005 και ειδικότερα τις διατάξεις εκείνες της παρ.5 του άρθρου 28 και της παρ.1 του άρθρου 29.

Προβλέπεται ότι οι αλλοδαποί που έχουν φτάσει στη χώρα κατόπιν οικογενειακής επανένωσης έχουν τη δυνατότητα να παραμείνουν στη χώρα και χωρίς να ανανεώσουν την άδεια παραμονής, εφόσον το επιθυμούν. Δεν χρειάζεται να εκδώσουν ειδική θεώρηση εισόδου, εφόσον φοιτούν σε κάποιο πανεπιστημιακό ίδρυμα ή πραγματοποιούν κάποια πρακτική άσκηση (Εγκύκλιος ΥΠΕΣΔΔΑ, 56931/1.6.07).

Πιο αναλυτικά ο νόμος προβλέπει τα εξής:

- Δημιουργία εθνικής επιτροπής για την κοινωνική ενσωμάτωση των

αλλοδαπών

- Την απλοποίηση των διαδικασιών νομιμοποίησής τους
- Τον καθορισμό των δικαιωμάτων παραμονής τους στη χώρα
- Ρυθμίσεις που συνδέονται με την άσκηση της οικονομικής δραστηριότητας των αλλοδαπών

• Πρόβλεψη ότι οι αλλοδαποί δεν είναι υποχρεωτικό πλέον να εξετάζονται στην επάρκεια της ελληνικής γλώσσας, εφόσον μένουν για μεγάλο χρονικό διάστημα στη χώρα (Χαλιάπα, 2009:199-203-204).

3.12.1. Υπομνηματισμός της νομοθέτησης

Σχετικά με τη μεταναστευτική πολιτική τα κόμματα της δεξιάς και της αριστεράς φαινόταν να συμφωνούν ως προς αυτό το θέμα. Το σοσιαλιστικό κόμμα του ΠΑΣΟΚ, το ΚΚΕ και ο Συνασπισμός της Δημοκρατικής Αριστεράς είχαν συμπεριλάβει στα προεκλογικά τους προγράμματα μια σειρά μέτρων, που αφορούσαν τη νομιμοποίηση των παράνομων μεταναστών, αλλά και την ενσωμάτωσή τους σε κοινωνικό επίπεδο.

Αντίθετα, το ΛΑΟΣ πρόβαλε μια εθνικιστική και ξενοφοβική συμπεριφορά απέναντι στο μεταναστευτικό ζήτημα, υιοθετώντας την άποψη ότι η Ελλάδα απειλείται σε δημογραφικό επίπεδο με την αθρόα είσοδο των αλλοδαπών. Παράλληλα, η κυβέρνηση στρέφει την προσοχή της στην αντιμετώπιση της παράτυπης μετανάστευσης, παραβλέποντας τα πραγματικά νούμερα των μεταναστών που είχαν συλληφθεί.

Η ελληνική κυβέρνηση επικαλείται δημόσια την αδυναμία συνεργασίας με την Τουρκία, σε μια προσπάθεια να απαντήσει εν μέρει στην κριτική των υπόλοιπων κρατών-μελών της Ε.Ε. σχετικά με την παραβίαση των δικαιωμάτων των μεταναστών και των αιτούντων άσυλο.²⁷

²⁷https://www.proasyl.de/wpcontent/uploads/2015/12/PRO_ASYL_Report_Pushed_Back_english_November_2df τελευταία ημερομηνία πρόσβασης 17/01/2019.

3.13 Ο Ν.4251/2014 “Κώδικας μετανάστευσης και κοινωνικής ένταξης και λοιπές διατάξεις”

Ο Πουλαράκης(2014) αναφέρει ότι με τον Ν.4251/2014 (ΦΕΚ/80/Α/01-04-2014) ψηφίζεται ο «Κώδικας Μετανάστευσης και Κοινωνικής Ένταξης και άλλες Διατάξεις». Με βάση τον συγκεκριμένο νόμο, γίνεται μια προσπάθεια συγκέντρωσης σε ενιαίο κείμενο όλων των ρυθμίσεων και των Π.Δ. που είχαν εκδοθεί κατά τα προηγούμενα χρόνια και αφορούσαν το μεταναστευτικό. Ο νόμος αυτός ρυθμίζει επίσης τα θέματα διαχείρισης της αγοράς εργασίας σε σχέση με τους αλλοδαπούς, τα δικαιώματά τους, αλλά και τη διαδικασία της σταδιακής ενσωμάτωσής τους στην ελληνική κοινωνία.

Ο Μεταναστευτικός Κώδικας(Ν.4251/2014) βελτιώνει τον Ν.3386/2005 (ΦΕΚ/212/Α/23-08-2005), όπως αυτός εξελίχθηκε από τους Ν.3448/2006 (ΦΕΚ/57/Α/15-03-2006), Ν.3536/2007 (ΦΕΚ/57/Α/15-03-2006), Ν.3613/2007 (ΦΕΚ/263/Α/23-11-2007), Ν.3731/2008 (ΦΕΚ/263/Α/23-12-2008), Ν.3772/2009 (ΦΕΚ/112/Α/10-07-2009) και Ν.3801/2009 (ΦΕΚ/163/Α/04-09-2009), ακολουθώντας τις ευρωπαϊκές οδηγίες. Σκοπός του νομοθέτη είναι να υπάρξουν μέτρα, τα οποία βασίζονται στο τρίπτυχο Νομιμότητας- Ασφάλειας Δικαιωμάτων- Κοινωνικής Ένταξης. Παρά ταύτα, όπως αναφέρει ο Παπαθεοδώρου (2015:96) «στην πρακτική εφαρμογή της νομοθεσίας διαφαίνονται τόσο τα προβλήματα του θεσμικού πλαισίου, όσο και οι πραγματικές κατευθύνσεις της νέας μεταναστευτικής πολιτικής».

Σύμφωνα με τον Δετσαρίδη (2015), ο νόμος προβλέπει ότι ένας αλλοδαπός μπορεί να εισέλθει ή να εξέλθει από τη χώρα χρησιμοποιώντας μόνο τις ελεγχόμενες μεθοριακές διαβάσεις, τις οποίες μόνο ο Υπουργός Δημόσιας Τάξης και Προστασίας του Πολίτη ορίζει.²⁷ Κάθε αλλοδαπός που εισέρχεται στη χώρα θα πρέπει κατέχει τα κατάλληλα ταξιδιωτικά έγγραφα.

Οι παρεμβάσεις που συντελούνται με βάση το παρόντα νόμο στρέφονται γύρω από τέσσερις άξονες:

- Ο πρώτος άξονας σχετίζεται με την απλούστευση των διαδικασιών, στοχεύοντας στην ελάττωση του κόστους και στη διευκόλυνση των συναλλαγμένων. Αποφασίζεται η θέσπιση μιας ενιαίας διαδικασίας, την οποία θα πρέπει να ακολουθεί ο αλλοδαπός για να εκδώσει άδεια παραμονής, διασφαλίζοντας κατ' αυτόν τον τρόπο ο νόμος τα δικαιώματα των ενδιαφερόμενων. Οι τύποι διαμονής

ελαττώνονται και φτάνουν τους 20 (από 50 που ήταν αρχικώς), η δε ετήσια άδεια παραμονής γίνεται διετούς ή τριετούς ισχύος.

- Ο δεύτερος άξονας συνδέεται με την πρόσβαση των αλλοδαπών στην αγορά εργασίας και την διαμόρφωση ενός φιλικού κλίματος, το οποίο θα βοηθάει στην προσέλκυση επενδυτών από τρίτες χώρες. Προβλέπεται αποτελεσματική διαχείριση της αγοράς εργασίας σε σχέση με τις ισχύουσες συνθήκες και ανάγκες της ελληνικής αγοράς, αλλά και ενίσχυση των άμεσων ξένων επενδύσεων (ΑΞΕ) από φυσικά και νομικά πρόσωπα. Παράλληλα δημιουργούνται ρυθμίσεις ταχείας διεκπεραίωσης (fast track) για όσους πολίτες τρίτων χωρών επιθυμούν να επενδύσουν στη χώρα, ενώ προωθείται η ανάπτυξη της εγχώριας κτηματαγοράς μέσα από ρυθμίσεις που αφορούν την αδειοδότηση της διαμονής σε πολίτες τρίτων χωρών που αγοράζουν ακίνητη περιουσία στη χώρα αξίας άνω των 250.000 ευρώ.

- Ο τρίτος άξονας αναφέρεται στην αλλαγή των κριτηρίων δυνάμει των οποίων εκδίδονται οι άδειες παραμονής, στοχεύοντας στην έκδοση αδειών παραμονής μακρόχρονης ισχύος, καταργώντας συνάμα τις άδειες παραμονής δεκαετούς διάρκειας. Η άδεια παραμονής παρέχει αυξημένα δικαιώματα στους μετανάστες, βοηθώντας τους να αντιμετωπίζονται ως ίσοι στο κοινωνικό και οικονομικό επίπεδο. Επίσης τους παρέχεται το δικαίωμα να μετακινούνται και σε άλλα κράτη-μέλη της Ε.Ε.

Για να συμπεριληφθεί κάποιος αλλοδαπός στο καθεστώς του επί μακρόν διαμένοντος θα πρέπει να έχει αναπτύξει στενούς δεσμούς με τη χώρα και την κοινωνία της. Παράδειγμα αποτελεί ένας πολίτης τρίτης χώρας που έχει νυμφευτεί Έλληνα υπήκοο. Οι διατάξεις του Ν.4332/2015 που ενσωματώνουν την ευρωπαϊκή οδηγία 2011/98/ΕΕ ενισχύουν τα δικαιώματα των πολιτών των τρίτων χωρών που δεν βρίσκονται ακόμα υπό καθεστώς των επί μακρόν διαμενόντων, αλλά μπορούν και εργάζονται. Το άρθρο 15 αναφέρεται στην ίση μεταχείριση με τους ημεδαπούς ως προς τις συνθήκες και το ωράριο εργασίας, τις αμοιβές, την εκπαίδευση κλπ. Τέλος, υπάρχουν ειδικές ρυθμίσεις για όσους τυγχάνουν πρόσφυγες και αιτούνται διεθνούς προστασίας.

- Ο τέταρτος άξονας συνδέεται με τον νόμιμο χαρακτήρα της παραμονής της «δεύτερης γενιάς». Το συγκεκριμένο ζήτημα απαιτεί ιδιαίτερη μεταχείριση, διότι η «δεύτερη γενιά» δεν έχει στενή επαφή με τη χώρα προέλευσης των γονιών, ενώ έχει ενσωματωθεί σε μεγαλύτερο βαθμό από την προηγούμενη γενιά στη χώρα υποδοχής

(Δετσαρίδης, 2015:20-22).

3.14 Άδεια διαμονής για εξαιρετικούς και ανθρωπιστικούς λόγους Ν.4951/2014

Ο νόμος συσχετίζει την άδεια διαμονής που παρέχεται στους αλλοδαπούς με συγκεκριμένη νόμιμη αιτία παραμονής στην Ελλάδα (εργασία, εκπαίδευση, ασθένεια, ανθρωπιστικοί λόγοι κ.ά.).

Όπως ορίζει το άρθρο 19 του Ν.4951/2014 που τροποποιήθηκε με το άρθρο 8 του Ν.4332/2015, ένας πολίτης τρίτης χώρας μπορεί να λάβει άδεια παραμονής ετήσιας διάρκειας, εφόσον αποδείξει ότι έχει δημιουργήσει ισχυρούς δεσμούς με τη χώρα.

Η συγκεκριμένη άδεια είναι δυνατόν να ανανεώνεται σύμφωνα με τους λόγους που αναφέρει η κείμενη νομοθεσία. Για να αποδειχθεί ο ισχυρός δεσμός με τη χώρα θα πρέπει να ισχύει κάτι από τα παρακάτω: α. ο πολίτης της τρίτης χώρας να γνωρίζει πολύ καλά την ελληνική γλώσσα, β. να φοιτά σε κάποιο ελληνικό σχολείο, γ. να έχει συγγενικό δεσμό με κάποιον Έλληνα πολίτη. Η Διεύθυνση Μεταναστευτικής Πολιτικής του Υπουργείου Εσωτερικών αναλαμβάνει να συγκεντρώσει τις αιτήσεις.

3.15 Χάραξη εθνικής μεταναστευτικής πολιτικής

Η χάραξη της εθνικής πολιτικής κατά το διάστημα 2013-2014 αναδεικνύει δύο στοιχεία: το πρώτο συνδέεται με την εφαρμογή της Εθνικής Στρατηγικής από το Υπουργείο Εσωτερικών (24.3.2013) για την ενσωμάτωση των αλλοδαπών, ενώ το δεύτερο σχετίζεται με την εφαρμογή του Κώδικα Μετανάστευσης και Κοινωνικής Ένταξης (Ν.4251/2014- ΦΕΚ 80 Α'), ο οποίος σε ένα ενιαίο κείμενο αναφέρει την προηγούμενη μεταναστευτική νομοθεσία και μεταβάλλει το προϋπάρχον θεσμικό πλαίσιο, ώστε να το καταστήσει πιο λειτουργικό και αποτελεσματικό για την οικονομικό-κοινωνική κατάσταση της χώρας.

Σκοπός της νέας αυτής διαδικασίας είναι να αντιμετωπιστούν οι ανάγκες της αγοράς εργασίας σε σχέση με τις ανάγκες κάθε κλάδου, αλλά τις ανάγκες της ίδιας της ελληνικής οικονομίας, όπως εξάλλου αναφέρθηκε παραπάνω. Τα παραπάνω πραγματοποιούνται με την εφαρμογή ενός συστήματος μετακλήσεων εργαζομένων, το οποίο βοηθά τις εθνικές αρχές στη διαχείριση των νέων μετακαλουμένων εργαζομένων.

Ακόμα, επειδή η αγορά εργασίας είναι επαρκής σε αλλοδαπό (και κυρίως ανειδίκευτο) εργατικό δυναμικό, το άρθρο 11 αναφέρεται στον αριθμό των νόμιμων

μεταναστών που έχει ανάγκη η ελληνική οικονομία, των κλάδων αλλά και το χρονικό διάστημα κατά το οποίο υφίσταται η ανάγκη αυτή. Κοινωνικές και πολιτικές διαβουλεύσεις που γίνονται συνδέονται και επηρεάζουν άμεσα την απόφαση για τον αριθμό των αλλοδαπών που θα γίνουν δεκτοί για εργασία στη χώρα, ενώ για πρώτη φορά αναδεικνύεται η εμπλοκή των κοινωνικών εταίρων.

Η νέα διαδικασία βοηθά στον ακριβή καθορισμό του αριθμού μεταναστών που χρειάζεται η χώρα. Ακόμα, μέσα από τη διαδικασία αυτή επιλογής ξένου εργατικού δυναμικού ανά διετία, οι επιχειρήσεις δύνανται να προγραμματίσουν καλύτερα τις ανάγκες τους, αφού πλέον δημιουργείται μια «δεξαμενή», η οποία θα βοηθά στις ανάγκες των εργοδοτών.

Τα δεδομένα που καταγράφονται για τις υφιστάμενες ανάγκες στην αγορά εργασίας στοχεύουν στην αντιμετώπιση των μεταναστευτικών ροών όσον αφορά τη γεωργία, την κτηνοτροφία και την αλιεία. Όπως αναφέρεται: «το ελληνικό σχέδιο δράσης για το άσυλο και τη διαχείριση της μετανάστευσης και η Εθνική στρατηγική για την ένταξη πολιτών τρίτων χωρών της 23/4/2013 είναι τα μόνον εργαλεία πολιτικής που έχουν διαμορφωθεί τα τελευταία χρόνια για τη διαχείριση της μετανάστευσης» (European Migration Network, 2015).

Η μεταναστευτική πολιτική στην Ελλάδα χαρακτηρίζεται από την πεποίθηση ότι ο αλλοδαπός θεωρείται εργάτης και όχι πολίτης. Επίσης, κυριαρχεί το προσωρινό στοιχείο και δεν υπάρχουν κατάλληλα δίκτυα κοινωνικής προστασίας των αλλοδαπών, ενώ παράλληλα δεν φαίνεται να μειώνεται τελικά η παράτυπη μετανάστευση (Γεωργούλας, 2003:91-119).

3.16 Φορείς μεταναστευτικής πολιτικής

Το ελληνικό κράτος στρεφόμενο στην ανάγκη ενσωμάτωσης των μεταναστών προχώρησε στην «Εθνική Στρατηγική για την ένταξη των πολιτών τρίτων χωρών» και στον «Κώδικα Μετανάστευσης και Κοινωνικής Ένταξης».²⁸ Σύμφωνα με τα παραπάνω:

- Το Υπουργείο Εσωτερικών και Διοικητικής Ανασυγκρότησης- Γ.Γ. Πληθυσμού & Κοινωνικής Συνοχής αναλαμβάνει την υλοποίηση της μεταναστευτικής πολιτικής.²⁹

Η Υπηρεσία Ασύλου εντάσσεται στην Γ.Γ. Πληθυσμού & Κοινωνικής

Συνοχής. Την ευθύνη για την Υπηρεσία Ασύλου έχει ο Αναπληρωτής Υπουργός Εσωτερικών και Διοικητικής Ανασυγκρότησης. Η Υπηρεσία διαθέτει Διευθυντή και Ειδικό Γραμματέα, τους οποίους επιλέγει ο Αναπληρωτής Υπουργός Εσωτερικών και Διοικητικής Ανασυγκρότησης. Η Υπηρεσία Ασύλου αναλαμβάνει τη διαμόρφωση ενός “δίκαιου και αποτελεσματικού” συστήματος ασύλου που θα συνδέεται με την πολιτική για την αντιμετώπιση των μεταναστευτικών ροών. Λαμβάνεται ειδικότερη μέριμνα για την εκπαίδευση του προσωπικού της Υπηρεσίας Ασύλου, το οποίο πρέπει να γνωρίζει τη νομοθεσία σχετικά με τη διεθνή προστασία και να είναι εξοικειωμένο με τα τεχνικά ζητήματα που αφορούν τις συνεντεύξεις και τη συγκέντρωση πληροφοριών για τα κράτη προέλευσης όσων ζητούν διεθνή προστασία. Το Ευρωπαϊκό Γραφείο Ασύλου (EASO) αναλαμβάνει την εκπαίδευση του προσωπικού.

- Η Αρχή Προσφυγών αναλαμβάνει τη διεκπεραίωση των αιτήσεων παροχής ασύλου. Οι υποβάλλοντες αιτήσεις παροχής ασύλου έχουν το δικαίωμα να προσφύγουν στην Αρχή Προσφυγών, εάν σε αρχικό στάδιο οι αιτήσεις τους έχουν απορριφθεί. Η Αρχή περιλαμβάνει τριμελείς ανεξάρτητες Επιτροπές Προσφυγών, που αποτελούνται από ένα πρόσωπο που εξειδικεύεται στο προσφυγικό δίκαιο, έναν Έλληνα που ορίζεται από την Ύπατη Αρμοστεία του Ο.Η.Ε. για τους Πρόσφυγες και ένα πρόσωπο που γνωρίζει τα θέματα που άπτονται της διεθνούς προστασίας και των

²⁸ http://www.ypes.gr/UserFiles/f0ff9297-f516-40ff-a70e-eca84e2ec9b9/ethniki_stratigiki.pdf

²⁹ http://www.ypes.gr/el/Generalsecretariat_PopulationSC/general_directorate_ithageneias_migratation/diefthinsi_metanastefikis_politikhsNEW/

ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Οι Επιτροπές διαθέτουν εισηγητές και γραμματεία, καθώς και έναν διευθυντή.

Η Υπηρεσία Πρώτης Υποδοχής, που λειτουργεί με βάση τον Ν.3907/2011 και στο Π.Δ. 102/2012³⁰ προσδιορίζεται το τρόπος οργάνωσής της, εντάσσεται στον τομέα της μεταναστευτική πολιτικής, ενώ βρίσκεται υπό την εποπτεία της αναπληρώτριας Υπουργού Εσωτερικών και Διοικητικής Ανασυγκρότησης. Σκοπός της είναι η διαχείριση των υπηκόων τρίτων χωρών που βρίσκονται παράνομα στην Ελλάδα, σεβόμενη τα δικαιώματά τους. Η Κεντρική Υπηρεσία και οι Περιφερειακές Υπηρεσίες Πρώτης Υποδοχής υπάγονται στην Υπηρεσία Πρώτης Υποδοχής. Η Κεντρική Υπηρεσία που εδρεύει στην Αθήνα αναλαμβάνει την οργάνωση των δράσεων που πραγματοποιούν οι Περιφερειακές Υπηρεσίες.

- Τα Κέντρα Πρώτης Υποδοχής (ΚΕ.Π.Υ.) και οι μονάδες πρώτης υποδοχής εντάσσονται στις Περιφερειακές Υπηρεσίες Πρώτης Υποδοχής. Όπως αναφέρει ο Γενικός Κανονισμός Λειτουργίας Περιφερειακών Υπηρεσιών Πρώτης Υποδοχής, τα Κέντρα Πρώτης Υποδοχής (ΚΕ.Π.Υ.), καθώς και οι κινητές μονάδες τους, ασχολούνται με την υποδοχή των μεταναστών που θεωρούνται παράτυποι.

- Το Υπουργείο Εσωτερικών, όπως αναφέρει το άρθρο 135 του Ν.4251/2014, ασχολείται με την οργάνωση όλων των σχετικών φορέων, αλλά και με την εικόνα που διαμορφώνεται για τη χώρα εκτός των συνόρων σχετικά με την ενσωμάτωση των πολιτών τρίτων χωρών.

- Ο αναπληρωτής Υπουργός Μεταναστευτικής Πολιτικής είναι υπεύθυνος για τον σχεδιασμό της μεταναστευτικής πολιτικής και την οργάνωση των εκάστοτε διαδικασιών σχετικά με τους μετανάστες. Η Γενική Γραμματεία Πληθυσμού και Κοινωνικής Συνοχής αναλαμβάνει τη διαμόρφωση νέων στόχων που αφορούν τη μεταναστευτική πολιτική.³¹

• Η Διεύθυνση Μεταναστευτικής Πολιτικής, η Διεύθυνση Κοινωνικής Ένταξης και η Διεύθυνση Ιθαγένειας περιλαμβάνουν τη Γενική Διεύθυνση Μεταναστευτικής Πολιτικής και Κοινωνικής Ένταξης.

³⁰ http://www.et.gr/idsocs-nph/search/pdfViewerForm.html?args=5C7QrtC22wEbA_BZxkczbHdtvSoClrL8GI-APRkFu5B5MXD0LzQTLWPU9yLzB8V68knBzLCmTXKaO6fpVZ6Lx9hLs!JUqeiQnjbx6uHdxrhgmjrcxO1lyTvXlbJsw8NXfKgXcMTe_8M.

³¹ ΦΕΚ Α' 15/16/2/2010 <http://www.e-forosimv.gr/details.asp?ID=4293>

Ο Κώδικας Μετανάστευσης³² αναφέρει ότι το Υπουργείο Εσωτερικών πρέπει να διαθέτει Επιτροπές Μετανάστευσης, οι οποίες είναι υπεύθυνες για τη χορήγηση αδειών παραμονής στους μετανάστες. Οι συγκεκριμένες επιτροπές περιλαμβάνουν έναν πρόσωπο που προέρχεται από την Κοινωνία Πολιτών και ένα πρόσωπο από την Κεντρική Ένωση Δήμων και Κοινοτήτων. Σχετικά με τη μεταναστευτική πολιτική, εξέλιξη θεωρείται το ότι στο Υπουργείο Εσωτερικών εντάσσεται το Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη.

Η ελληνική αστυνομία καλείται να διαχειριστεί την παράνομη είσοδο και έξοδο των αλλοδαπών, ενώ αναλαμβάνει να ελέγχει τα σύνορα της χώρας. Οι Υπηρεσίες Αντιμετώπισης Ρατσιστικής Βίας είναι ενταγμένες στο Αρχηγείο της Ελληνικής Αστυνομίας, ενώ οι Διευθύνσεις Προστασίας Συνόρων, Δίωξης Παράνομης Μετανάστευσης, Αλλοδαπών και Επιχειρησιακού Σχεδιασμού και Υποστήριξης ανήκουν στον Κλάδο Αλλοδαπών και Προστασίας Συνόρων.

Όπως αναφέρουν οι Βαρουξή και Στρατουδάκη (2015:36), σύμφωνα με απόφαση του Πρωθυπουργού προσδιορίζονται και άλλοι φορείς του Δημοσίου που συνδέονται με τη μεταναστευτική και κοινωνική ενσωμάτωση των πολιτών τρίτων χωρών και είναι οι εξής:

- Το Υπουργείο Οικονομίας, Υποδομών, Ναυτιλίας και Τουρισμού, στο οποίο εντάσσονται οι δραστηριότητες των Υπουργείων Ανάπτυξης & Ανταγωνιστικότητας και Ναυτιλίας & Αιγαίου. Το Υπουργείο Ανάπτυξης και Ανταγωνιστικότητας ασχολείται με την έκδοση των αδειών παραμονής στους πολίτες των τρίτων χωρών και στις οικογένειές τους. Το Λιμενικό Σώμα και η Ελληνική Ακτοφυλακή που υπάγονται στο Υπουργείο Ναυτιλίας και Αιγαίου αναλαμβάνουν να διαχειριστούν τους παράνομους μετανάστες που εισέρχονται στη χώρα μέσω των θαλασσίων οδών.

- Το Υπουργείο Πολιτισμού, Παιδείας και Θρησκευμάτων εποπτεύει τους φορείς εκπαίδευσης και επαγγελματικής κατάρτισης, όπου εκπαιδεύονται και καταρτίζονται οι πολίτες τρίτων χωρών που βρίσκονται νόμιμα στην Ελλάδα. Επίσης,

³² http://www.synigoros.gr/resources/docs/n4251_2014.pdf τελευταία ημερομηνία πρόσβασης 17/01/2019.

αναλαμβάνει τη δημιουργία σχολείων διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, ενώ είναι υπεύθυνο για ζητήματα που σχετίζονται με τις Ζώνες Εκπαιδευτικής Προτεραιότητας αλλά και με τη διαμόρφωση τάξεων υποδοχής και φροντιστηριακών τμημάτων που λειτουργούν υποστηρικτικά για τους αλλοδαπούς μαθητές. Όπως ορίζεται από τον Κώδικα Μετανάστευσης, το Υπουργείο Πολιτισμού, Παιδείας και Θρησκευμάτων αναλαμβάνει να εκδώσει την άδεια παραμονής στους πολίτες των τρίτων χωρών που έχουν έρθει στην Ελλάδα για να σπουδάσουν ή για επιστημονικούς σκοπούς ή για την επαγγελματική τους κατάρτιση. Ακόμη, η Γενική Γραμματεία Διά Βίου Μάθησης διαμορφώνει προγράμματα διδασκαλίας που αφορούν την ελληνική γλώσσα ως δεύτερη γλώσσα, ενώ χορηγεί επίσης πιστοποιητικά επαρκούς γνώσης της ελληνικής γλώσσας, τα οποία αποτελούν και βασική προϋπόθεση λήψης άδειας παραμονής επί μακρόν διαμένοντος.

- Το Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων εισηγείται νομοθεσίες που αφορούν την αντιμετώπιση της εμπορίας ανθρώπων και της φροντίδας θυμάτων, καθώς και την διαχείριση των εκδηλώσεων ρατσισμού και ξενοφοβίας.

- Το Υπουργείο Εξωτερικών ασχολείται με τη θεώρηση εισόδου (visa) πολιτών τρίτων χωρών, καθώς και με την υπογραφή διμερών συμφωνιών με τις χώρες προέλευσης των μεταναστών, όταν αυτοί βρίσκονται παράνομα στην ελληνική επικράτεια.

- Το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης εντοπίζει τις ανάγκες της αγοράς εργασίας, επεξεργάζεται τα αιτήματα μετάκλησης αλλοδαπών εργαζομένων και θεσπίζει τις προϋποθέσεις ανανέωσης των αδειών παραμονής τους. Επιπλέον διαφυλάσσει την εφαρμογή της εργατικής νομοθεσίας διαμέσου ελέγχων που πραγματοποιούν φορείς του Υπουργείου, όπως το Σώμα Επιθεωρητών Εργασίας (ΣΕΠΕ) και η Ειδική Υπηρεσία Ελέγχου Ασφάλισης του ΙΚΑ (ΕΥΠΕΑ).

- Το Υπουργείο Υγείας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων (άρθρο 26 παρ.2 Ν.4251/2014) είναι αρμόδιο για την διασφάλιση της υγειονομικής προστασίας των πολιτών των τρίτων χωρών που βρίσκονται νόμιμα στη χώρα. Οι ίδιοι μπορούν δωρεάν να έχουν νοσηλευτική και ιατροφαρμακευτική κάλυψη, ενώ όσοι είναι ανασφάλιστοι

και δεν μπορούν να ανταπεξέλθουν οικονομικά, προβλέπεται η δυνατότητα παροχής υγειονομικής προστασίας σε αυτούς από τα δημόσια νοσοκομεία.

- Οι επτά Αποκεντρωμένες Διοικήσεις του κράτους (Άρθρο 6 του Ν.4251/2014) διαχειρίζονται τις αιτήσεις των πολιτών τρίτων χωρών και εκδίδουν τις άδειες παραμονής, οι οποίες χορηγούνται από τον Γενικό Γραμματέα της Αποκεντρωμένης Διοίκησης.

- Οι Διευθύνσεις Αστικής Κατάστασης και Κοινωνικών Υποθέσεων (Τμήματα Ιθαγένειας και Πολιτογράφησης) είναι υπεύθυνες για την εξέταση των διαδικασιών απόκτησης της ελληνικής ιθαγένειας. Όπως αναφέρει ο Κώδικας Μετανάστευσης, σε κάθε Νομό της Αποκεντρωμένης Διοίκησης συγκροτείται μια πενταμελής Επιτροπή Μετανάστευσης, η οποία αποφασίζει για τη χορήγηση ή όχι άδειας παραμονής.

- Την εφαρμογή της πολιτικής για τη μετανάστευση και την κοινωνική ενσωμάτωση των μεταναστών αναλαμβάνουν οι Δήμοι και οι αιρετές Περιφέρειες (Διευθύνσεις Αλλοδαπών και Μετανάστευσης ή Διευθύνσεις/Τμήματα Αστικής Κατάστασης, Κοινωνικής Προστασίας και Αλληλεγγύης ή Παιδείας και Πολιτισμού), που ασχολούνται με τη διευκόλυνση των πολιτών τρίτων χωρών που έχουν εγκατασταθεί νόμιμα στη χώρα και την ενσωμάτωσή τους σε τοπικό επίπεδο

- Τα συμβούλια Ένταξης Μεταναστών συνδέονται με τους Δήμους και αποτελούν συμβουλευτικά όργανα, που αποσκοπούν στην ενσωμάτωση των μεταναστών σε κοινωνικό επίπεδο και ασχολούνται με την εξέταση των προβλημάτων ενσωμάτωσης των μεταναστών και την εισήγηση προτάσεων στο δημοτικό συμβούλιο για την ενίσχυση σχετικών τοπικών δράσεων (Άρθρο 78, παρ. 2 του Ν.3852/2010).

- Οι φορείς της τοπικής αυτοδιοίκησης μαζί με τους οργανισμούς κεντρικής διοίκησης και κοινωνίας των πολιτών διαμορφώνουν κατάλληλες δράσεις που επίσης σχετίζονται με την ένταξη των μεταναστών. Τις δράσεις υλοποιούν τα Τμήματα Αναπτυξιακού Προγραμματισμού και οι Αναπτυξιακές Επιχειρήσεις τους. Οι συγκεκριμένες δράσεις εστιάζουν στην εκπαίδευση, στην επιμόρφωση, στην επαγγελματική κατάρτιση και στην αντιμετώπιση των διακρίσεων.

3.17 Νομοθεσία του 2019 – (01/11/2019)

Το νομοσχέδιο του 2019 με τίτλο «Περί Διεθνούς Προστασίας και άλλες διατάξεις» ψηφίστηκε από την πλειοψηφία της Βουλής (Ν.Δ. και ΚΙΝ.ΑΛ), ενώ καταψηφίστηκε από τον ΣΥΡΙΖΑ, το ΚΚΕ, την Ελληνική Λύση και το ΜέΡΑ 25.

Ο νέος νόμος αφορά το άσυλο και περιγράφει τις προϋποθέσεις δυνάμει των οποίων κάποιος χαρακτηρίζεται πρόσφυγας, ποια τα δικαιώματα που συνοδεύουν αυτή την αναγνώριση και ποιες οι υποχρεώσεις των προσφύγων. Εφόσον εγκριθεί η χορήγηση ασύλου, ο αναγνωρισμένος πλέον πρόσφυγας υποχρεούται να αναχωρήσει από τη δομή φιλοξενίας που τυχόν διαμένει. Αυτό καθιστά σαφή την επιδίωξη του κράτους να συγκεντρώνει στις δομές μόνο όσους έχουν αιτηθεί άσυλο.

Στο νομοσχέδιο αναφέρονται οι προθεσμίες αλλά και η διαδικασία υποβολής αίτησης ασύλου. Η αίτηση μπορεί να ακυρωθεί από τους ίδιους τους αιτούντες, τους επιτρόπους προσφύγων αλλά και από τον υπουργό Προστασίας του Πολίτη. Αυτοί που αιτούνται άσυλο είναι δυνατόν να εργαστούν, αφού έχουν παρέλθει έξι μήνες από την κατάθεση των απαραίτητων δικαιολογητικών που αφορούν την αίτηση ασύλου. Εφόσον απορριφθεί η αίτηση, απαγορεύεται στον αλλοδαπό η πρόσβαση σε εξαρτημένη εργασία. Μέχρι να λάβουν την άδεια εργασίας οι αιτούντες έχουν δικαίωμα απόκτησης κάρτας υγειονομικής περίθαλψης αλλοδαπού (ΚΥΠΑ), η οποία διαρκεί όσο και τα δελτία τους. Όπως αναφέρθηκε ανωτέρω, στο νομοσχέδιο επισημαίνεται η υποχρέωση των αναγνωρισμένων προσφύγων να αποχωρίσουν από τις δομές φιλοξενίας εντός δύο μηνών από τη δημοσίευση της απόφασης.

Επίσης, αναφέρεται στην καινούρια διαδικασία η δημιουργία κλιμακίων που συνδέονται με την Υπηρεσία Ασύλου. Σκοπός τους είναι, αφού εξεταστούν οι αιτήσεις ανά εθνικότητα και οι λόγοι για τους οποίους ο αλλοδαπός ζητά διεθνή προστασία, να ταξινομήσουν τις αιτήσεις κατά προτεραιότητα, με κριτήριο τη χώρα καταγωγής τους.

Η προτεραιότητα σχετίζεται επίσης με όσους δεν ακολουθούν τις εξατομικευμένες αποφάσεις για μετακίνηση, τους έχοντες παραβατική συμπεριφορά και κρατούνται κ.λπ. Αργότερα, τα κλιμάκια προχωρούν στην κατάλληλη ενημέρωση του αιτούντος αλλοδαπού σχετικά με την έκδοση της τελικής τους απόφασης, το χρονικό διάστημα εντός του οποίου μπορεί να παραμείνει στη δομή και σε περίπτωση

απόρριψης της αίτησής του τού αναφέρει τα προγράμματα που αφορούν την εθελούσια επιστροφή.

3.17.1. Υπομνηματισμός της νομοθέτησης

Τα άρθρα 2 έως 28 εναρμονίζονται με την Οδηγία 2011/95/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 13ης Δεκεμβρίου του 2011, σχετικά με τη διαδικασία αναγνώρισης υπηκόων τρίτων χωρών ως ικανών αναγνώρισης διεθνούς προστασίας.

Σε συνέντευξη που παραχωρήθηκε στον Τύπο, εκπρόσωποι έξι οργανώσεων ανέδειξαν τις ανησυχητικές συνέπειες του νόμου στο σωματικό και ψυχικό επίπεδο των αιτούντων, ειδικότερα δε στις ευάλωτες ομάδες, όπως είναι τα θύματα βασανιστηρίων, οι ασυνόδευτοι ανήλικοι κλπ. Ο νόμος δεν καλύπτει τις ανάγκες των συγκεκριμένων ανθρώπων και ελαττώνει και τις ήδη υπάρχουσες δυνατότητες για ιατροφαρμακευτική περίθαλψη.

Ο πρώην Διευθυντής του Ελληνικού Τμήματος της Διεθνούς Αμνηστίας Γαβριήλ Σακελλαρίδης είχε αναφέρει χαρακτηριστικά ότι “το νομοσχέδιο ψηφίστηκε σε μια περίοδο, οπότε οι καταυλισμοί που βρίσκονται στα νησιά και στην ενδοχώρα βρίσκονται σε κακή κατάσταση, με αποτέλεσμα να υπάρχουν πολλοί νεκροί, ενώ όσοι διαμένουν σε αυτούς είναι πολλαπλάσιοι από όσους πραγματικά μπορούν να χωρέσουν. Ανησυχία προκαλεί και το γεγονός ότι η ελληνική πολιτεία καλλιεργεί ένα κλίμα ξеноφοβίας με συνέπεια οι μετανάστες να θεωρούνται «εισβολείς”.

Ο νόμος ενισχύει την παρούσα ήδη ανεπαρκή κατάσταση και αντί οι διαδικασίες ασύλου να επιταχυνθούν, ενυπάρχει ο φόβος ότι η ελληνική πολιτεία θα προσθέσει και άλλους υπαλλήλους στις υπηρεσίες Ασύλου, χωρίς ουδένα αποτέλεσμα.

Ο Αλέξανδρος Κωνσταντίνος, μέλος της Νομικής Υπηρεσίας του Ελληνικού Συμβουλίου για τους πρόσφυγες, υποστήριξε ότι οι διαδικασίες που προτείνονται είναι περίπλοκες και δημιουργούν εμπόδια στην απρόσκοπτη εξέταση των αιτημάτων για το άσυλο. Οι διατάξεις δεν λειτουργούν με λυσιτελή τρόπο, ώστε να υποστηρίξουν το σύστημα ασύλου κι έτσι χιλιάδες άτομα που αιτούνται άσυλο κρατούνται στη χώρα χωρίς να μπορούν να επιστρέψουν. Γενικότερα οι ρυθμίσεις δεν προστατεύσουν τους μετανάστες, ούτε τους βοηθούν στην ομαλή ενσωμάτωσή τους στην ελληνική κοινωνία. Ο νόμος δημιουργεί εμπόδια, με αποτέλεσμα πολλοί

μετανάστες να διστάζουν να αιτηθούν διεθνούς προστασίας. Επίσης δεν απαντάται το ερώτημα της διαχείρισης εκείνων των οποίων η αίτηση απορρίφθηκε.

3.18 Συνολική επισκόπηση της ελληνικής μεταναστευτικής πολιτικής

Η εθνική μεταναστευτική πολιτική συνδέεται με την εφαρμογή εκ μέρους του Υπουργείου Εσωτερικών της εθνικής στρατηγικής για την ενσωμάτωση των πολιτών τρίτων χωρών, αλλά και τον σχεδιασμό του Κώδικα Μετανάστευσης και Κοινωνικής Ένταξης (Ν.4251/2014- ΦΕΚ 80/Α/01-04-2014), ο οποίος συγκεντρώνει σε ένα ενιαίο κείμενο όλους τους προηγούμενους νόμους για το μεταναστευτικό και προσπαθεί, τροποποιώντας το υπάρχον θεσμικό πλαίσιο, να γίνει πιο λειτουργικός για τα κοινωνικά και οικονομικά συμφέροντα της χώρας.

Τα προβλήματα που προκύπτουν ανάμεσα στις δημόσιες υπηρεσίες και τους μετανάστες είναι εντονότερα, εξαιτίας των ρυθμίσεων που αφορούν στη μετανάστευση και τη γραφειοκρατία. Στη διοίκηση παρουσιάζονται πολλές αδυναμίες και κενά και αυτό είναι εμφανές από την επιλογή πολιτικής αντιμετώπισης του μεταναστευτικού φαινομένου με χρήση κατασταλτικών μεθόδων (Βαρουξή και Στρατουδάκη, 2015:240-255).

Η Ευρωπαϊκή Ένωση με τη σειρά της κρατά κλειστά τα σύνορα, ενώ οι πολιτικοί αδρανούν ως προς την ουσιαστική αντιμετώπιση του προσφυγικού και μεταναστευτικού φαινομένου, με αποτέλεσμα διογκώνεται η μεγάλη ανθρωπιστική κρίση. Ο ανορθόδοξος στρατηγικός σχεδιασμός και οι ευκαιριακές πολιτικές κλονίζουν τις αξίες που η ίδια πρεσβεύει. Η απουσία ευρωπαϊκής συνοχής και αλληλεγγύης, καθώς και η απομάκρυνση των αρχών του ανθρωπισμού που χαρακτηρίζει τις ευρωπαϊκές αξίες, καθιστούν την Ευρωπαϊκή Ένωση ανίκανη να διαχειριστεί με τρόπο αποφασιστικό το ζήτημα της μετανάστευσης.

Με βάση τα παραπάνω μπορεί να αντιληφθεί κανείς ότι οι φορείς που σχετίζονται με το φαινόμενο της μετανάστευσης στην πραγματικότητα αυξάνουν τις γραφειοκρατικές διαδικασίες και ενισχύουν την ίδρυση οργανώσεων μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα (ΜΚΟ), χωρίς έτσι να προσφέρουν λύση στο ζήτημα που απασχολεί έντονα την ελληνική κοινωνία.

Κεφάλαιο 4ο Κοινωνικός Κονστρουκτιβισμός και μετανάστευση

4.1 Εισαγωγή

Σύμφωνα με τον Ηρακλή Μαυρίδη, ο κοινωνικός κονστρουκτιβισμός είναι μία από τις πολλές θεωρητικές προσεγγίσεις που υπάρχουν στις επιστημολογικές αναζητήσεις για τη μελέτη του μεταναστευτικού φαινομένου. Ο κονστρουκτιβισμός ονομάζεται και «ερμηνευτική» ή «νατουραλιστική» μέθοδος, αφού αναφέρεται στην παραδοχή ότι η «πραγματικότητα αποτελεί κοινωνική κατασκευή» (Μαυρίδης, 2005:198-199).

Επιπλέον, σύμφωνα με τον Νίκο Δεμερτζή ο κοινωνικός κονστρουκτιβισμός συνδέεται, με τις έννοιες: Construction, Constructivism και constructionism. Για να μελετήσει κανείς την κοινωνική κατασκευή θα πρέπει να κατανοήσει ότι ο λόγος (discourse) αποτελεί το μέσο προκειμένου να διαμορφωθεί η πραγματικότητα. Ο κοινωνικός κονστρουκτιβισμός δεν είναι αντίθετος με την ύπαρξη της πραγματικότητας, αν και δεν θεωρεί ότι είναι φυσική ή δεδομένη, καθώς υπάρχει μια δυποκειμενικότητα στην σύλληψή του και στην κατανόηση του. Η έννοια της κοινωνικής κατασκευής είναι σημαντική, κυρίως, διότι προβάλλεται η παραδοχή ότι η πραγματικότητα δεν είναι «πραγματική» αλλά διαμορφώνεται με βάση τις πρακτικές των υποκειμένων (Μαυρίδης, 2005:197-228).

Η θεωρητική ανάλυση του παρόντος κεφαλαίου βασίστηκε σε έρευνες του Γαλαριώτη (2009-2017), ο οποίος ανέλυσε τον κοινωνικό κονστρουκτιβισμό και προσπάθησε να αποδείξει την συνεισφορά του στις διεθνείς σχέσεις. Σύμφωνα με τον ερευνητή, οι Αμερικάνοι ακαδημαϊκοί, Katzenstein, Keohane και Kranser, αναφέρονται στη σημαντικότητα του κονστρουκτιβισμού για την κοινωνική θεωρία (Katzenstein, Keohane και Kranser, 1998:645-685). Η μελέτη των τριών Αμερικανών ακαδημαϊκών επικεντρώθηκε στη σύνδεση της θετικιστικής επιστημολογίας με τη δυποκειμενική οντολογία προκειμένου να μελετηθούν ζητήματα που αφορούν τις διεθνείς σχέσεις και τις ευρωπαϊκές σπουδές.

Επιπροσθέτως η έρευνα του Γαλαριώτη προχώρησε στην ανάλυση διαφόρων παραδοχών του κονστρουκτιβισμού σύμφωνα με τους μελετητές, Kratochwil - Ruggie. Ο κονστρουκτιβισμός σχετίζεται με τη φιλοσοφία, την ιστορία και την πολιτική επιστήμη και για αυτό όλες οι παραδοχές του δεν είναι δυνατόν να

καταγραφούν. Αν και είναι αρκετά τολμηρό να δοθεί ένας γενικότερος ορισμός του κονστρουκτιβισμού, ωστόσο παρακάτω θα γίνει μια προσπάθεια να κατανοηθούν οι βασικές παραδοχές του (Γαλαριώτης, 2009:56).

Ο Ruggie, αναφέρει χαρακτηριστικά για τον κονστρουκτιβισμό: «Ο κονστρουκτιβισμός αφορά το θέμα της ανθρώπινης συναίσθησης: τον ρόλο που αυτή παίζει στις διεθνείς σχέσεις και τις συνέπειες για τη λογική και τις μεθόδους της κοινωνικής έρευνας που επιφέρει όταν λαμβάνεται σοβαρά υπόψη. Οι κονστρουκτιβιστές υπερασπίζονται την άποψη ότι οι οικοδομικοί λίθοι της διεθνούς πραγματικότητας είναι ιδεατοί όπως επίσης και οι υλικοί, ότι οι ιδεατοί παράγοντες έχουν κανονιστικές όπως επίσης και οργανικές διαστάσεις, ότι αυτοί εκφράζουν όχι μόνο ατομική αλλά και συλλογική σκοπιμότητα, ότι το νόημα και η σημαντικότητα των ιδεατών παραγόντων δεν είναι ανεξάρτητα από τον χρόνο και τον τόπο» (Γαλαριώτης, 2009:57-58).

Παρόμοια ο Adler, σημειώνει ότι «ο κονστρουκτιβισμός είναι ο τρόπος μέσα από τον οποίο, ο υλικός κόσμος διαμορφώνει και διαμορφώνεται από την ανθρώπινη δραστηριότητα και αλληλεπίδρασή, εξαρτάται από την ανθρώπινη δράση και αλληλεπίδραση και εξαρτάται από δυναμικές κανονιστικές και επιστημονικές εξηγήσεις του υλικού κόσμου». Συνεχίζοντας αναφέρει ότι «ο κονστρουκτιβισμός δεν είναι μια θεωρία της πολιτικής αυτής καθαυτής», αλλά «μια κοινωνική θεωρία πάνω στην οποία οι κονστρουκτιβιστικές θεωρίες των διεθνών σχέσεων, για παράδειγμα, σχετικά με τον πόλεμο, τη συνεργασία και τη διεθνή κοινότητα βασίζονται» (Γαλαριώτης, 2009:58).

Ο κονστρουκτιβισμός υποστηρίζει ότι οι δομές της κοινωνικής ζωής επιδρούν στον τρόπο που συμπεριφέρονται οι κοινωνικοί και πολιτικοί δρώντες. Ο κονστρουκτιβισμός διαφέρει από τη φιλοσοφία των κοινωνικών επιστημών του θετικισμού, αφού οι κονστρουκτιβιστές θεωρούν σημαντικές τις ιδέες και τις αντιλήψεις στις ανθρώπινες σχέσεις, χωρίς όμως να είναι αρνητικοί ως προς τη σημασία των υλικών συνθηκών και των δυνάμεων.

Όπως αναφέρει ο Γαλαριώτης (2009:59): «η θεωρητική προσέγγιση του κονστρουκτιβισμού θεμελιώνει μια πραγματικότητα του κοινωνικού κόσμου ο οποίος είναι κατασκευασμένος όχι σαν κάτι που βρίσκεται «εκεί έξω»(out there), μακριά από

τις σκέψεις και τις ιδέες των ανθρώπινων οργανισμών που τον συνθέτουν, αλλά σαν το κατασκεύασμα της ανθρώπινης λογικής και συναίσθησης».

Σύμφωνα με τους Jackson και Sorensen, ο κονστρουκτιβισμός στρέφεται γύρω από τις διυποκειμενικές ιδέες και απόψεις, τις οποίες αποδέχονται οι άνθρωποι. Οι κονστρουκτιβιστές ασχολούνται με τα συστήματα των ιδεών που είναι κοινά αποδεκτά, αλλά και με τις αντιλήψεις και αξίες που έχουν δομικά στοιχεία, καθώς επιδρούν σημαντικά στο πώς συμπεριφέρονται οι δρώντες σε κοινωνικό και πολιτικό επίπεδο. Η κοινωνική πραγματικότητα είναι κομμάτι το πώς λειτουργούν συνειδησιακά τα άτομα στην καθημερινότητά τους, ποιες είναι οι απόψεις τους για τον κόσμο, πώς τον ερμηνεύουν και πώς αντιλαμβάνονται τους εαυτούς τους μέσα σ' αυτόν (Jackson και Sorensen, 2003:111).

Αξίζει να σημειωθεί ότι η κοινωνική πραγματικότητα έχει την ικανότητα να επιβάλλεται τόσο σ' αυτούς που την κατασκεύασαν όσο και στα υποκείμενά τους.

Για τους κονστρουκτιβιστές, η κοινωνική πραγματικότητα αποτελείται από σχέσεις και πρακτικές που δεν μπορούν να προσδιοριστούν πλήρως, ωστόσο περιλαμβάνει ιδέες και αξίες που αναπαράγονται μεταξύ των ατόμων σε καθημερινή βάση. Επίσης, οι προηγούμενες γενεές μεταφέρουν ένα κόσμο, ο οποίος είναι ήδη δομημένος και ερμηνευμένος. Κανείς δεν έχει τη δυνατότητα να γεννηθεί σε μια συγκεκριμένη οικογένεια, να ανήκει σε μια συγκεκριμένη τάξη ή να μιλά μια συγκεκριμένη γλώσσα. Αντίθετα, καλείται να αντιμετωπίσει ήδη δεδομένες δομές του λόγου, στις οποίες πρέπει να ενσωματωθεί και να κοινωνικοποιηθεί. Μ' αυτό τον τρόπο το υποκείμενο συλλαμβάνει την πραγματικότητα ως δεδομένη και 'αντικειμενική', στην οποία μαθαίνει να ζει και με βάση την οποία αντιλαμβάνεται τι είναι φυσικό/φυσιολογικό και τι όχι (Ναγόπουλος, 2015:250-265).

Κάτι τέτοιο συμβαίνει και στα θέματα της μεταναστευτικής πολιτικής, αφού τα υποκείμενα συνδέονται με μια συγκεκριμένη πραγματικότητα σύμφωνα με την ταυτότητα που έχει δημιουργηθεί. Η μετανάστευση είναι δυνατόν να εξεταστεί σύμφωνα με τις απόψεις και τις στάσεις των υποκειμένων. Κανείς δεν μπορεί να αμφιβάλει ότι η μετανάστευση σχετίζεται με τη διεθνή πολιτική, ενώ επηρεάζεται και από τα δεδομένα της πολιτικής οικονομίας. Η ίδια επιδρά, συνεπώς, σημαντικά τόσο στα κράτη υποδοχής όσο και στα κράτη προέλευσης και προκαλεί συνέπειες στην

οικονομία και στην κοινωνία.

Οι διεθνείς σχέσεις ασχολούνται με την εσωτερική ή διεθνής πολιτική, ενώ ως διεθνή πολιτική θεωρείται: «η δυνατότητα ή ο αγώνας για το ποιος κατέχει, ποιος διανέμει, ποιος αποφασίζει» (Κουσκουβέλης, 2012:139). Η πολιτική σχετίζεται με την ισχύ, η οποία έχει δεχθεί διάφορες ερμηνείες από τα διάφορα ρεύματα σκέψης των διεθνών σχέσεων .

Η ρεαλιστική προσέγγιση των διεθνών σχέσεων συνδέει την πολιτική με την ισχύ στη βάση ότι η τελευταία είναι εγγενές στοιχείο της πρώτης, αφού η διεθνής πολιτική ασκείται με την ισχύ (power politics).

Σ' αντίθεση, η ιδεαλιστική θεωρία υποστηρίζει ότι η ισχύς δεν είναι αυτοσκοπός, όπως στους ρεαλιστές. Τα κράτη επιθυμούν να συνεργάζονται μεταξύ τους και εστιάζουν περισσότερο στους οικονομικούς δεσμούς που αναπτύσσουν. Τα κράτη συνεργάζονται μεταξύ τους αλλά και συγκρούονται με αποτέλεσμα τα ίδια να πρέπει να αντιμετωπίσουν θέματα υψηλής (high politics) και χαμηλής πολιτικής (low politics). Συνεπώς η ισχύς κατανοείται ως δύναμη σε σχέση με την υλική της πλευρά αλλά και ως εξουσία συνδεδεμένη με το γεγονός ότι μπορεί να επιβληθεί στους άλλους (Κουσκουβέλης, 2004:21-22).

Η κονστρουκτιβιστική προσέγγιση υποστηρίζεται ότι είναι η συνέπεια της 'αποτυχίας' των ορθολογικών θεωρητικών προσεγγίσεων να εξετάσουν και να αντιληφθούν τις μεταβολές που παρουσιάστηκαν στα κράτη μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου. Ο κονστρουκτιβισμός υποστηρίζει ότι οι ιδέες επηρεάζουν τον τρόπο που συμπεριφέρονται τα κράτη, τα οποία επιδρούν στην πολιτική. Ασχολείται δε ιδιαίτερα με το πώς αλληλεπιδρούν μεταξύ τους οι ταυτότητες.

Οι ταυτότητες, ως σημαντική έννοια, ασκούν επιρροή στην πολιτική, και κυρίως στη μεταναστευτική πολιτική. Αυτές αποτελούν κοινωνικές κατασκευές που προωθούνται από τις στάσεις και τις πεποιθήσεις των υποκειμένων. Οι κοινωνικοί κονστρουκτιβιστές υιοθετούν την θεώρηση ότι οι πολιτικές διαμορφώνονται από τις πολιτικές, οικονομικές και πολιτιστικές ελίτ (Γαλαριώτης, 2009:49-70). Σύμφωνα με τον Γούμενο (2011:37), οι ταυτότητες δημιουργούνται από τις ελίτ και το κράτος. Οι ταυτότητες για τους ίδιους δεν παραμένουν αναλλοίωτες, αλλά επηρεάζονται από τους

οικονομικούς, πολιτικούς και πνευματικούς κύκλους. Επίσης, σχετίζονται άμεσα με τον τρόπο συμπεριφοράς των ελίτ, οι οποίες διαμορφώνουν τις εκάστοτε πολιτικές. Οι κοινωνίες, δηλαδή, είναι το αποτέλεσμα των απόψεών μας για τον εαυτό μας και για τον «άλλο». Κάτι τέτοιο οριοθετεί τι θεωρεί το άτομο ως φυσιολογικό. Η κονστρουκτιβιστική προσέγγιση υποστηρίζει ότι τα έθνη διαμορφώνονται σταδιακά. Αυτές οι σταδιακές διαδικασίες γίνονται πιο έντονες, όταν πραγματοποιούνται κοινωνικοοικονομικές, πνευματικές και πολιτικές μεταβολές.

4.2 Η σημασία της κονστρουκτιβιστικής θεωρίας

Σύμφωνα με τον Καλογερόπουλο(2008), ο κονστρουκτιβισμός ως θεωρητική προσέγγιση είναι κατάλληλη να ερμηνεύσει το διεθνές πολιτικό σκηνικό εξαιτίας των εξής λόγων:

Το τέλος του Ψυχρού Πολέμου έδειξε ότι οι παραδοσιακές προσεγγίσεις, όπως ο νέο-ρεαλισμός και ο νεο-φιλελευθερισμός δεν ήταν σε θέση να αντιληφθούν από νωρίς την ιστορική ανατροπή και άρα τις αλλαγές που αυτή θα έφερνε. Έτσι, αρκετοί μελετητές θεώρησαν ότι έπρεπε να επανεξετάσουν τις απόψεις και τα ερευνητικά ερωτήματα που συνδέονται με τις διεθνείς σχέσεις και την παγκόσμια τάξη. Οι ιστορικές εξελίξεις ώθησαν στο να σταματήσουν τα θεωρητικά δίπολα και πρόβαλαν νέες ομάδες συζητήσεων.

Ο Wendt, ο κύριος εκπρόσωπος του κοινωνικού κονστρουκτιβισμού, υποστηρίζει ότι συνδέθηκε με τις διεθνείς σχέσεις εξαιτίας των μετά-μοντερνιστών, οι οποίοι αντιτέθηκαν στον υλισμό και τον ρασιοναλισμό (Φραγκονικολόπουλος, 2015: 32-33)

Για τις διεθνείς σχέσεις το κράτος αποτελεί ένα υπαρκτό πρόσωπο, το οποίο λαμβάνει υλική υπόσταση. Για τον Wendt βασικά στοιχεία του κράτους συνιστούν α. η δομική τάξη, β το μονοπώλιο έννομης βίας, γ. Η κυριαρχία δ. Η κοινωνία ε. Το έδαφος και συμπεραίνει πώς αυτά τα συστατικά δεν αλλάζουν είτε το κράτος αποτελεί κυρίαρχο παράγοντα, είτε διεθνή παίκτη (Φραγκονικολόπουλος,2015: 32-33).

Όπως δε αναφέρει ο Καλογερόπουλος (2008:45-48): *«ακόμα και όταν υπάρχουν συνεργασίες κρατών, επειδή ακριβώς αυτά είναι όμοια δομημένα, το αποτέλεσμα είναι ένα άθροισμα κλασμάτων με ίδιους παρονομαστές αλλά διαφορετικούς*

αριθμητές».

Ο κωνστρουκτιβισμός προσπαθεί να βρει τα κίνητρα πίσω από τον τρόπο που συμπεριφέρονται οι διεθνείς παράγοντες, αλλά και τον τρόπο μέσα από τον οποίο τα κίνητρα γίνονται αποδεκτά μέσω της κοινωνικής οικοδόμησης.

Η μελέτη και κατανόηση του γνωστού ως ‘σύγχρονου κόσμου’ καθίσταται εξαιρετικά δύσκολη, εξαιτίας μιας σειράς από προβλήματα, τα οποία ανακύπτουν από τη γνωστική δυσχέρεια και την σύγχρονη πραγματικότητα, την οποία απαρτίζουν διάφορα κατακερματισμένα αλλά αυτονομημένα πεδία, καθώς και ένα πλήθος διαφορετικών μεταξύ τους αξιών και εννοιών.

Μια θεωρία ανάλυσης των διαφόρων κοινωνικών φαινομένων, στα οποία συγκαταλέγεται και το μεταναστευτικό πρόβλημα, δεν πρέπει να περιορίζεται στην ‘αυστηρή’ επιστήμη, που εξετάζει μεμονωμένα το μεταναστευτικό πρόβλημα και εστιάζει μόνο στη διερεύνηση της ανάδυσής του, αλλά θα πρέπει να θέτει επιπλέον στόχους.

Επί παραδείγματι, μπορεί να προχωρήσει στην ανάδειξη διαφόρων επιστημολογικών κριτηρίων, τα οποία επιτρέπουν την πραγματοποίηση διεπιστημονικού διαλόγου, αναφορικά με τα διεθνή φαινόμενα. Επιπλέον, μια θεωρία ανάλυσης έχει τη δυνατότητα να ερευνήσει και να αντιληφθεί το διεθνές σύστημα, τους κανόνες που το διέπουν και τα χαρακτηριστικά του, εξετάζοντας το σαν ένα αυτόνομο πεδίο ανάπτυξης, απαρτιζόμενο από, κανόνες και συμπεριφορές. Εν τέλει, δύναται να εκφράσει τις κανονιστικές ιδιότητες, υπό τις οποίες πραγματώνεται η διεθνής συνεργασία.

Σύμφωνα με τον Chrysochoou, οι Keohane και Hoffman διαπιστώνουν πως: «οι απόπειρες να αποφύγουμε τη θεωρία, όχι μόνο μας στερούν ενδιαφέροντα ερωτήματα, αλλά βασίζονται σε ένα πλαίσιο ανάλυσης το οποίο διαφεύγει της ενδεδειγμένης ερευνητικής προσοχής». Επομένως, «η γνώση της θεωρίας αποτελεί απαραίτητο μέσο αποσαφήνισης του τοπίου». Ως αποτέλεσμα «η θεωρία αποτελεί μια άσκηση διανοητικής απεικόνισης του που βρισκόμαστε τώρα, πως έχουμε φτάσει μέχρι εδώ, και που ενδεχομένως να οδηγηθούμε στο μέλλον» (Chrysochoou, 2009:4-5).

4.3 Ο κοινωνικός κωνστρουκτιβισμός ως ενδιάμεση θεωρία

Σύμφωνα με τον Μακρή (2002), ο κωνστρουκτιβισμός αποτελεί, ίσως,

τη σπουδαιότερη μεταθετικιστική προσέγγιση, όσον αφορά τις διεθνείς σχέσεις. Μάλιστα, ο συγγραφέας αναφέρει τον Wendt, ως τον βασικό εκπρόσωπο του κονστρουκτιβισμού και καθηγητή του Yale, ο οποίος, έθεσε τα όρια του νέου επιστημολογικού και θεωρητικού πλαισίου, στις διεθνείς σχέσεις. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει στο άρθρο του, με τίτλο: «*Anarchy is what states make of it*», του 1992, το οποίο δημοσιεύτηκε στο *International Organization*, καθώς επίσης και στο βιβλίο του, με τίτλο *Social Theory of International Relations*, του 1999 (Wendt, 1992:391-425).

Σύμφωνα με τον Μακρή(2002), ο Wendt προσπάθησε, ενσυνείδητα, να διαμορφώσει μια ενδιάμεση διεθνολογική προσέγγιση, θέτοντας τη στο μέσο, μεταξύ νεορεαλισμού και νεοφιλελευθερισμού και κατορθώνοντας να αναδείξει μια καινοτόμα ανάγνωση, όσον αφορά τα διλήμματα αιχμής, που διέπουν τις διεθνείς σχέσεις, υπό την επίδραση του μετά-νεωτερικού προβληματισμού.

Ο κονστρουκτιβισμός, συνεπώς, αποτελεί κεντρικό θέμα κατά την οντολογική και την επιστημονική συζήτηση των τελευταίων χρόνων, που αφορά στις διεθνείς σχέσεις. Για την ανάλυση του, κρίνεται απαραίτητο να μελετηθεί ο τρόπος θέασης της διεθνούς πραγματικότητας. Οι κονστρουκτιβιστές απορρίπτουν το μεθοδολογικό ατομικισμό, ενώ θέτουν ως προϋπόθεση για τη γνώση, τα δομικά χαρακτηριστικά των ιδεών. Ειδικότερα, οι ιδέες θεωρούνται ως συλλογική γνώση, οι οποίες ενέχουν θεσμική υπόσταση, μέσω της κοινωνικής δράσης και διάδρασης.

Κατ' επέκταση, τόσο οι θεσμοί, όσο και η κοινωνική αλλαγή, δύνανται να ερμηνευτούν, αλλά και να διασαφηνιστούν, αποκλειστικά, μέσω της κατανόησης της λειτουργίας της κοινωνικής πραγματικότητας. Ως κέντρο του κοινωνιολογικού κονστρουκτιβισμού θεωρείται η έννοια της διυποκειμενικότητας (*intersubjectivity*), η οποία αποτελεί την πραγματικότητα της κοινωνικής επικοινωνίας, δηλαδή είναι η αντίληψη μιας πραγματικότητας μιας ομάδας ανθρώπων (στη δεδομένη περίπτωση, των διεθνών δρώντων ή παραγόντων) οι οποίοι μοιράζονται από κοινού κοινές αξίες, κοινά πιστεύω, με την κοινωνική ζωή τους να βασίζεται σε μια αμοιβαία εμπιστοσύνη (Μακρής, 2002:115).

Ήδη από το τέλος του προηγούμενου αιώνα , ο κονστρουκτιβισμός είχε αρχίσει να παγιώνεται ως μια σημαντική προσέγγιση. Γρήγορα έγινε αντιληπτό πως

η νεορεαλιστική θεωρία ήταν εντελώς ασαφής, αναφορικά με τις επερχόμενες εξελίξεις με το τέλος του ψυχρού πολέμου.

Η νεορεαλιστική λογική υπαγορεύει πως άλλα κράτη θα εξισορροπήσουν την ισχύ των ΗΠΑ, καθότι η αντιστάθμιση της αμερικανικής ισχύος αποτελεί κατά κάποιον τρόπο εγγύηση και της δικής της ασφάλειας. Αυτή η εξισορρόπηση επρόκειτο να οδηγήσει στην εμφάνιση καινούριων, μεγάλων δυνάμεων, εντός ενός πολυπολιτικού συστήματος. Ωστόσο, με τη λήξη του Ψυχρού Πολέμου, δε συνέβη κάτι τέτοιο. Ο Waltz εκφράζει την πεποίθηση πως, τελικά, θα συμβεί «αύριο» (Waltz, 2000:27). Ο δε νεορεαλιστής Layne, υποθέτει πως ενδέχεται να χρειαστούν περί τα πενήντα χρόνια, προτού η Ιαπωνία και η Γερμανία αρχίσουν να εξισορροπούν τις ΗΠΑ (Layne, 1994:47).

Περί τα τέλη της δεκαετίας του '80, εισάγεται η έννοια της κοινωνικής κατασκευής των λεγόμενων πληθυσμών-στόχων, των πληθυσμών, δηλαδή, που είναι ανοιχτοί σε στόχους ή σε όρους θετικούς και αρνητικούς, με σκοπό να διαμοιράζονται τα οφέλη αλλά και τα ζητήματα που προκύπτουν, αντικατοπτρίζοντας και διαιωνίζοντας τις κατασκευές αυτές. Η κοινωνική δομή του πλαισίου 'πληθυσμού-στόχου', έχει διαμορφωθεί ώστε να εξηγήσει μια σειρά από διλήμματα, σε μια δημοκρατική πολιτεία, την οποία τα άλλα πλαίσια δεν αντιμετωπίζουν επαρκώς (Pierce et. al. 2014:3). Οι παρακάτω ερωτήσεις αποτελούν μερικά χαρακτηριστικά ερευνητικά παραδείγματα:

1. Πώς, εφόσον κάθε πολίτης είναι ισότιμος στον νόμο, ο σχεδιασμός της πολιτικής έχει την τάση να διανέμει, κυρίως, οφέλη σε ορισμένους ανθρώπους, και όχι σε όλους;

2. Γιατί κάποιες πολιτικές διαιωνίζονται, ή ακόμη διευρύνονται, παρότι είναι αδύναμες να πετύχουν στους στόχους πολιτικής;

3. Πώς γίνεται κάποιες ομάδες να έχουν τη δυνατότητα να αποκτούν μια συνεκτική κοινωνική δομή και μια βελτιωμένη μεταχείριση από αυτούς που είναι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής, ενώ κάποιες άλλες όχι;

4. Γιατί και πώς γίνεται, τα σχέδια πολιτικής να απομακρύνονται άλλοτε από την τυπική αναπαραγωγή της εξουσίας αλλά και των κοινωνικών κατασκευών, προκειμένου να επιφέρουν αλλαγές στα θεσμικά όργανα, να μεταβάλουν τις σχέσεις

εξουσίας και να αλλάξουν την κοινωνική οικοδόμηση των ομάδων στόχων; (Schneider και Ingram, 1993:334-347).

Σύμφωνα με τον Γαλαριώτη (2009), οι θεωρητικές παραδοχές και τα μεθοδολογικά εργαλεία της κοινωνιολογικής επιστήμης, επιδρούν όλο και πιο πολύ στη μελέτη των θεωριών για τις διεθνείς σχέσεις και τα φαινόμενα που σχετίζονται με την παγκόσμια πολιτική. Η απουσία μιας πλούσιας ακαδημαϊκής συζήτησης, ανάμεσα στο νεορεαλισμού (neorealism) και τη νεοφιλελεύθερη θεσμική προσέγγιση (neoliberal institutionalism), η οποία πηγάζει από το θεωρητικό και μεθοδολογικό υπόβαθρο του ορθολογισμού, όπου βασίζονται και οι δυο θεωρητικές προσεγγίσεις, επέφερε πολλά και σύνθετα προβλήματα, όσον αφορά τη μελέτη του διεθνούς συστήματος .

Για το λόγο αυτό, η ορθολογική μελέτη για τα σύγχρονα πολιτικά φαινόμενα, ήταν αναγκαίο να φτάσει σε βάθος και να εμπλουτιστεί με δεδομένα από διάφορες κοινωνιολογικές, ιστορικές και φιλοσοφικές θεωρίες της πολιτικής επιστήμης. Η κοινωνιολογική στροφή που προαναφέρθηκε, σηματοδοτήθηκε σε μεγάλο βαθμό από την ανάπτυξη της νέας ερμηνευτικής προσέγγισης, που καλείται κοινωνικός κονστρουκτιβισμός, δικαιολογώντας το γεγονός πως κάποιος έχει τη δυνατότητα, πλέον, να μιλήσει για κονστρουκτιβιστική, αντί για κοινωνιολογική στροφή, στην θεωρία των διεθνών σχέσεων (Γαλαριώτης, 2009: 49-70).

4.4 Η κοινωνική κονστρουκτιβιστική άποψη των ιδεών

Το βασικό στοιχείο, όπου επικεντρώνονται οι κονστρουκτιβιστές, είναι οι ιδέες, οι αντιλήψεις και οι υποθέσεις, οι οποίες διαδίδονται ευρέως, μεταξύ των ανθρώπων. Οι ιδέες είναι αναγκαίο να διαμοιράζονται, παρότι δύνανται να ανήκουν σε διαφορετικές ομάδες, για παράδειγμα, σε διαφορετικές πολιτικές οργανώσεις και κοινωνικές ομάδες. «Οι ιδέες είναι διανοητικές κατασκευές που κατέχουν άτομα, σύνολα διακεκριμένων πεποιθήσεων, αρχών και στάσεων που παρέχουν ευρείες κατευθύνσεις για τη συμπεριφορά και την πολιτική» (Tannenwald, 2005:13-42).

Η Tannenwald καταλήγει σε τέσσερις κύριους τύπους: «τις ιδεολογίες ή τα κοινά συστήματα πεποιθήσεων, τις κανονιστικές πεποιθήσεις (αρχές), τις αιτιακές πεποιθήσεις που αφορούν τις σχέσεις αιτίας-αποτελέσματος και τις πολιτικές πεποιθήσεις». Όλες καθίστανται γνωστικές αντιλήψεις του κόσμου και παρέχουν καθοδηγήσεις ή στρατηγικές σχετικά με τον τρόπο επίτευξης στόχων. Αυτές οι

πεποιθήσεις πηγάζουν και απορρέουν από το γεγονός ότι υποστηρίζονται από επιστημονικές κοινότητες ή από άλλες σχετικές ελίτ, όπως πολιτικοί και στρατιωτικοί ηγέτες ή επιστήμονες, ακαδημαϊκοί και οικονομικοί ηγέτες.

Ο κονστρουκτιβισμός αποτελεί μια εμπειρική προσέγγιση της μελέτης των διεθνών σχέσεων - εμπειρική, εφόσον εστιάζει, όπως τονίστηκε παραπάνω, στις δυποκειμενικές ιδέες.

Η θεωρία παρουσιάζει ιδιαίζουσες προσεγγίσεις και κάποια διακριτά ερευνητικά ενδιαφέροντα. Εφόσον ο κοινωνικοπολιτικός κόσμος συνίσταται από κοινές πεποιθήσεις πως, ωστόσο, επηρεάζει τον τρόπο με τον οποίο οφείλουμε να αντιμετωπίζουμε τα σημαντικά διεθνή γεγονότα και τα επεισόδια;

Οι υποστηρικτές του δομισμού, κατά βάση, δεν μπορούν να συμμετέχουν σε μηχανικές θετικές αντιλήψεις, όσον αφορά την αιτιότητα. Κι αυτό, γιατί οι θετικιστές δεν ερευνούν το υπό-επιλεκτικό περιεχόμενο των γεγονότων και των επεισοδίων. Για παράδειγμα, η γνώριμη εικόνα του παραδείγματος του αμερικανικού μπιλιάρδου, στις διεθνείς σχέσεις, απορρίπτεται από τους κονστρουκτιβιστές καθότι δεν αποκαλύπτει σκέψεις, ιδέες ή πεποιθήσεις των φορέων, οι οποίοι εμπλέκονται σε διεθνείς συγκρούσεις.

Οι κονστρουκτιβιστές επιζητούν τη διερεύνηση του εσωτερικού της μπάλας του μπιλιάρδου, όπως και η μέθοδος της ανάλυσης της εξωτερικής πολιτικής, ώστε να καταλήξουν ωστόσο σε μια βαθύτερη κατανόηση. Σύμφωνα με την Tannenwald, πολλοί κονστρουκτιβιστές, συμφωνούν με τον Weber, πως είναι απαραίτητο να χρησιμοποιηθεί η ερμηνευτική κατανόηση (Verstehen) προκειμένου να αναλυθεί η κοινωνική δράση. Δεν συμφωνούν, ωστόσο, για το βαθμό που είναι δυνατόν να εξομοιωθούν οι επιστημονικές ιδέες των φυσικών επιστημών και να παραχθούν οι επιστημονικές εξηγήσεις, με βάση τις υποθέσεις, τη συλλογή δεδομένων και την παράλειψη τέτοιων συγκρούσεων (Tannenwald, 2005:38).

Οι κονστρουκτιβιστές δεν δέχονται την 'αντικειμενική αλήθεια', ενώ οι κοινωνικοί επιστήμονες αδυνατούν να ανακαλύψουν μια 'τελική αλήθεια' για τον κόσμο, η οποία είναι να παρουσιάζεται ως αληθινή στον τόπο και στο χρόνο. Προχωρούν σε: δηλώσεις αλήθειας για τα θέματα που έχουν διερευνήσει, αναγνωρίζοντας ότι οι διεκδικήσεις τους είναι πάντοτε εξαρτημένες και δίνουν μερικές μόνο ερμηνείες ενός πολύπλοκου κόσμου. Η άποψη η οποία μελετάται εδώ, πλησιάζει

περισσότερο αυτό που καλείται ‘συμβατικός’ κονστρουκτιβισμός.

Αυτός εκπροσωπείται από μελετητές, όπως ο Wendt (1999), ο Katzenstein, (1996b), ο Adler (2013), ο Barnett (1998) και η Finnemore (2003).

Με βάση αυτή τη θεωρία, η διαδικασία της μετανάστευσης έχει τη δυνατότητα να συνδέσει ευρύτερα αλλά και στενότερα, διάφορα θέματα, σαν την παγκοσμιοποίηση, τον διεθνισμό ή την πολυπολιτισμικότητα. Για την κατανόηση της, απαιτείται μια συγκεκριμένη προσέγγιση, η οποία εξηγεί την αλληλεπίδραση των μακροοικονομικών και μακροπολιτικών διαδικασιών καθώς και των μεμονωμένων δράσεων ή των κοινωνικών μορφών. Η Morawska, τονίζει πως πρέπει να μελετηθεί ο αντίκτυπος που μπορεί να έχει η κινητικότητα των μεταναστών, εντός της κοινωνίας. Υποστηρίζει, ακόμα, πως η διεθνής μετανάστευση έχει επεκταθεί, οδηγώντας τις χώρες να διαμορφώσουν κοινές πολιτικές και κοινή νομοθεσία.

4.5 Επιστημολογική καταγωγή του κονστρουκτιβισμού

Σύμφωνα με τον Γαλαριώτη, η κονστρουκτιβιστική θεωρητική προσέγγιση και οι απαρχές της περιπλέκονται ανάμεσα στους ερμηνευτικούς σκοπέλους και τη φιλοσοφία, την κοινωνιολογία και την επιστημονική ανάπτυξη.

Τα εργαλεία ερμηνείας που χρησιμοποιεί ο κονστρουκτιβισμός πηγάζουν από έναν μακρύ κατάλογο θεωριών, καλύπτοντας μια ευρεία ιστορική διαδρομή, πνευματικών και φιλοσοφικών τριβών, με τα πιο σημαντικά κοινωνικά ζητήματα έकाστης εποχής (Γαλαριώτης, 2009:51-60). Στην έρευνά τους, οι Jackson και Sorensen καταλήγουν πως η χρονική αφετηρία της ανάπτυξης του κονστρουκτιβισμού πρέπει να τοποθετηθεί στα φιλολογικά γραπτά του Vico, Ιταλού στοχαστή, του 18ου αιώνα (Jackson και Sorensen, 2012: 208).

Ο Vico, θεωρεί τον θεό ως δημιουργό του φυσικού κόσμου. Ωστόσο, ο ιστορικός κόσμος διαμορφώνεται από τις πράξεις των ανθρώπων.

Η ιστορία, κατ’ αυτόν, δεν αποτελεί κάτι, το οποίο παράγεται εξωγενώς, λόγω της ανθρώπινης ύπαρξης. Αντιθέτως, γεννιέται και καθορίζεται, με βάση τις ανθρώπινες κοινωνικές δράσεις. Κάτι ανάλογο συμβαίνει με το κράτος, το οποίο είναι μια ιστορική κατασκευή των πράξεων του ανθρώπου, η οποία χρωστά την ύπαρξη της σε αυτήν καθ’ αυτήν την ανθρώπινη πράξη.

Ο φιλόσοφος Vico, στην πραγματεία του, με τίτλο *De Italorum Sapienza*, καταλήγει πως η αλήθεια μπορεί να επαληθευτεί μέσω της επινόησης, όχι μέσω της

παρατήρησης, όπως διατείνονται οι υποστηρικτές του Διαφωτισμού. Η φράση του Vico «Verum esse ipsum factum», έθεσε υπό αμφισβήτηση το θετικιστικό εμπειρισμό που εντοπίζεται στην καρτεσιανή μέθοδο, αποδίδοντας, κυρίως, σημασία στον τρόπο κατά τον οποίο δομείται το αληθινό: «αληθινό είναι αυτό ακριβώς που έχει κατασκευαστεί».

Στον κονστρουκτιβισμό του Ιταλού φιλοσόφου, η επιστήμη είναι αυτή η δραστηριότητα, που επιτρέπει σε κάτι να αποκτήσει νόημα. Η ύπαρξη πεδίων επινόησης οριοθετούν το λόγο (discourse) της πολιτικής (Civil) ζωής.

Ο Γαλαριώτης αναφέρεται, επίσης, στον Bachelard, ο οποίος διατείνεται δυο αιώνες μετά πως: «Τίποτα δεν είναι δεδομένο. Όλα είναι κατασκευασμένα- Nothing is self-evident. Nothing is given. Everything is constructed». Επιπροσθέτως αναφέρεται και στον Emanuel Adler ο οποίος

προσπάθησε με ζήλο να ανακαλύψει τις φιλοσοφικές ρίζες του κονστρουκτιβισμού, ανιχνεύοντας τις απαρχές του (Γαλαριώτης, 2017:49-70).

4.6 Ο κοινωνικός κονστρουκτιβισμός του Alexander Wendt

Ο κονστρουκτιβισμός του Alexander Wendt αποτελεί, επί της ουσίας, μια κοινωνιολογία της παγκόσμιας πολιτικής. Στο έργο του *Social Theory of International Politics* προβαίνει σε μια κριτική του δομικού ρεαλισμού του Waltz, με στόχο να συγκροτήσει μια συστημική ανάλυση κοινωνιολογικού χαρακτήρα της διεθνούς πολιτικής. Ο υλισμός, όπως και ο ατομικισμός, αντικαθίστανται από την κυριαρχία των ιδεών, αξιών και αρχών ή τον ολισμό. Οι κεντρικές έννοιες σχετικές με τον πολιτικό ρεαλισμό, όπως το εθνικό συμφέρον κι η κατανομή των δυνατοτήτων, έχουν υποβαθμίσει τις έννοιες της ταυτότητας και της κοινωνικής σημασίας τους (Wendt, 1999:98-103).

Ο Wendt αναζητεί το νόημα των διαφόρων υλικών παραγόντων, βασισμένος στις εκάστοτε κοινωνικές δομές. Οι μονάδες στο διεθνές σύστημα αλλά και οι θεωρίες για τις διεθνείς σχέσεις διατείνεται να καθορίζονται με κοινωνικά κριτήρια. Σύμφωνα με τους Deutsch, και Haas, η διεθνής πολιτική, αποτελεί ένα κοινωνικό πεδίο, του οποίου τα χαρακτηριστικά, τόσο τα υλικά όσο και τα άυλα, καθορίζονται από την επικοινωνία και τη διάδραση. Αντίθετα, δηλαδή, από τον επιστημονικό ρεαλισμό, ο οποίος υποστηρίζει πως ο κόσμος διαμορφώνει εικόνες ή θεωρίες, ο κονστρουκτιβισμός υποστηρίζει πως «εμείς δημιουργούμε τις προσλαμβάνουσες εικόνες του κόσμου» (Wendt, 1999:1-40).

Ο δομικός ιδεαλισμός, κατά τον Wendt, είναι ένα είδος κοινωνιολογικού ιδεαλισμού, στο πλαίσιο του οποίου η γνώση δεν είναι μια ατομική υπόθεση, αλλά αποτελεί συλλογικό φαινόμενο. Η γνώση αποτελεί κυρίως κοινωνική γνώση και όχι απλώς ένα γεγονός σχετικό με τις ανθρώπινες υπάρξεις. Η γνώση, όπως υποστηρίζει ο Wendt, αποτελεί γνώση οργανωμένη και δομημένη, ή αλλιώς, ένα σύνολο δομών κοινωνικής σημασίας, που απαρτίζουν ένα κοινό κτήμα και μια πεποίθηση, ανάμεσα στους ανθρώπους και τα κράτη τα οποία μετέχουν στο διεθνές σύστημα. Αυτές οι κοινωνικές δομές της γνώσης δίδουν νόημα στη διεθνή πολιτική και υποβοηθούν πολιτικούς, διαμορφωτές αποφάσεων εξωτερικής πολιτικής και κατά συνέπεια, τους πολίτες, να διαμορφώνουν μια σαφή αντίληψη (perception) σχετικά με τον κόσμο (Wendt, 1999:1-40).

Η έννοια της αντίληψης λογίζεται ως αρκετά βασική για τον κοινωνικό κονστρουκτιβισμό. Εύλογα, ο κοινωνικός κονστρουκτιβισμός μεταχειρίζεται τις μεθόδους της γνωστικής ψυχολογίας. Έτσι ο Wendt, αναφέρεται στον Robert Jervis, και στο έργο του με τίτλο *Perception and Misperception in international Politics*. Είναι φανερό η προσπάθειά του να χρησιμοποιηθούν τα ψυχολογικά πορίσματα στην διεθνή πολιτική.

Σαν αντίληψη, ο Jervis, ορίζει, όπως παρατίθεται από τον Wendt: «το πώς αντιλαμβάνεται κανείς την συμπεριφορά του άλλου, εν προκειμένου ενός άλλου κράτους. Η αντίληψη, είναι ένας ψυχολογικός μηχανισμός που αποσκοπεί στην κατανόηση, στην ερμηνεία και τελικά στην πρόβλεψη των ανθρώπινων πράξεων. Η αντίληψη επηρεάζεται από ένα σύνολο γνωστικών παραγόντων. Για παράδειγμα, οι πληροφορίες που έχει στα χέρια του ένας πολιτικός ηγέτης για κάποιο κράτος, παίζουν κρίσιμο ρόλο στη διαμόρφωση της αντίληψής του για αυτό» (Wendt, 1999:47-139).

Το φαινόμενο της αναρχίας, ως συνέπεια, της κρατικής ταυτότητας ή της κυριαρχίας, είναι το χαρακτηριστικότερο θέμα με το οποίο έχει ασχοληθεί η κοινωνιολογική κονστρουκτιβιστική προσέγγιση. Η κεντρική θέση του Wendt, αποτελείται από την πεποίθηση πως η αναρχία δεν είναι σχετική με την κατανομή των υλικών βάσεων ισχύος, όπως αναφέρουν οι νεορεαλιστές, αλλά με δομές κοινωνικής γνώσης, πιο ορθά, με τις διωποκειμενικά οικοδομημένες σημασίες, των υλικών εκείνων εκφάνσεων της ισχύος. Η αναρχία δεν αποτελεί μια ουσία ξεχωριστή, ή ένα νόημα πέραν της ιστορίας, δηλαδή μια σημασία τελείως αποσπασμένη από το κοινωνικό

περιβάλλον, εντός του οποίου επιδρούν και πράττουν τα κράτη. Συνιστά έναν θεσμό κοινωνικό, μια σημαντική δομή των κοινωνικών σχέσεων, που πηγάζει από την συλλογική γνώση, την οποία διαμοιράζονται μεταξύ τους τα κράτη, εντός του διεθνούς συστήματος (Wendt, 1997:246-308).

Σύμφωνα με τον Wendt, ένας από τους σημαντικότερους εκπροσώπους της Βρετανικής Σχολής, ο Bull, θεωρητικός των διεθνών σχέσεων, ισχυρίζεται πως η έλλειψη διεθνούς κυβερνήσεως, ή μιας εξουσίας, δε σημαίνει απαραίτητα και έλλειψη διεθνούς κοινωνίας ή συμφωνίας μεταξύ των κρατών. Η έννοια της άναρχης κοινωνίας, όπως την περιγράφει ο Bull και γενικά, η βρετανική σχολή των διεθνών σχέσεων, είναι μια φιλοσοφική και θεωρητική βάση εντός του κοινωνικού κονστρουκτιβισμού, ιδίως της κοινωνικής του θεωρίας.

Κατά τον Wendt, η κεντρική έννοια των διεθνών σχέσεων δύναται να αναλυθεί μέσω μιας κοινωνικής θεωρίας, που εστιάζει την προσοχή αρχικά στην έννοια της ταυτότητας (identify). Ο Wendt, στο σημείο αυτό, τείνει να συγκλίνει με τον φιλελευθερισμό, εντός του οποίου η γνώση αλλά κι η πρακτική, αποτελούν τα στοιχεία τα οποία συγκροτούν τα διεθνή υποκείμενα, όχι απλώς τις υλικές βάσεις ισχύος. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει «είναι τα συλλογικά νοήματα που συγκροτούν τις δομές, που οργανώνουν τις συμπεριφορές μας» (Wendt, 1997:171-178).

Συνοψίζοντας, θα μπορούσε να ειπωθεί πως για τον κοινωνικό κονστρουκτιβισμό, η αναρχία αποτελεί έναν 'θεσμό', ο οποίος είναι κοινωνικά οικοδομημένος. Εντοπίζονται διαφορετικά είδη της διεθνούς αναρχίας, ως αποτέλεσμα της πρακτικής διάδρασης μεταξύ διαφόρων κρατών και των κοινωνικών νοημάτων που «κατασκευάζονται».

Οι έννοιες που σχετίζονται με την κρατική ταυτότητα και τα κρατικά συμφέροντα, αποτυπώνουν ακριβώς τον τρόπο διεξαγωγής της διεθνούς πολιτικής. . Επομένως, κατά τον Wendt, όποτε τα κράτη τίθενται εντός ενός συγκρουσιακού συστήματος ασφαλείας, με τα διλήμματα ασφαλείας να δεσπόζουν, αυτό οφείλεται στις διεθνείς πρακτικές που ακολουθούν τα κράτη. Οι πρακτικές αυτές μπορούν, εφόσον οι διεθνείς περιστάσεις αλλάξουν, να μεταβάλλουν τις παγιωμένες, αλλά εσφαλμένες αντιλήψεις, καθώς και τα διωποκειμενικά στερεότυπα τα οποία συγκροτούν το διεθνές σύστημα, στο σύνολό του (Wendt, 1997:179-184).

4.7 Κονστρουκτιβισμός και καθορισμός ταυτοτήτων

Το κεντρικότερο ζήτημα, το οποίο ορίζει τη διαφορά ανάμεσα στην κονστρουκτιβιστική θέαση και τις ορθολογικές προσεγγίσεις, είναι ο καθορισμός των ταυτοτήτων και των συμφερόντων των δρώντων στο παγκόσμιο πολιτικό σύστημα. Πιο συγκεκριμένα, ο κονστρουκτιβισμός υποστηρίζει ότι οι ταυτότητες των δρώντων είναι ενδογενώς παραγόμενες, επομένως είναι κοινωνικά κατασκευασμένες, μέσω της αλληλεπίδρασης μεταξύ των δρώντων στο διεθνές σύστημα ή και εντός του εθνικού πεδίου.

Σύμφωνα με τον Γαλαριώτη, ο Hopf πληροφορεί ότι η έννοια της ταυτότητας πληροί τρεις κεντρικές λειτουργίες, στην κοινωνία (Γαλαριώτης, 2017:63-200):

α) Υποδεικνύει στο άτομο ποιος είναι, συμβάλλοντας στην αναγνώριση του εαυτού μας

β) Αποκαλύπτει την ατομική ταυτότητα, αναφορικά με τους άλλους

γ) Εξηγεί ποιοι είναι οι άλλοι. Γι' αυτό, ο κονστρουκτιβισμός αντιμετωπίζει την έννοια της ταυτότητας ως κύρια ανεξάρτητη μεταβλητή η οποία διαμορφώνεται μέσω ιστορικών, πολιτισμικών και κοινωνικών περιβαλλόντων και διαδράσεων.

Σύμφωνα με τον Heywood, η ταυτότητα είναι ένα αιώνιο ζητούμενο, παράγωγο, ωστόσο, των ατομικών και των συλλογικών προτιμήσεων, των συμφερόντων πρακτικών και των δράσεων. Ο εκσυγχρονισμός λογίζεται ως προϊόν της Δύσης. Οι κοινωνίες της Δύσης περιγράφονται με παραδοσιακό τρόπο ως αναπτυγμένες, κάτι που σημαίνει πως προσφέρουν ένα πρότυπο, το οποίο γίνεται σταδιακά αποδεκτό, από το σύνολο των κοινωνιών. (Heywood, 2013: 318-360)

Η άποψη αυτή διαμορφώθηκε χάρη στην οικονομική, την πολιτική και τη στρατιωτική ανάπτυξη και την ακμή των ευρωπαϊκών κρατών, τα οποία είχαν δημιουργηθεί ήδη από τον 16ο αιώνα και μετά. Στηρίχθηκε στην επέκταση του εμπορίου, οδήγησε στην βιομηχανική επανάσταση, επέφερε την εξάπλωση της αποικιοκρατίας. Από τον 19ο αιώνα, η ακμή της Ευρώπης μεταβλήθηκε σε ακμή της Δύσης. Ως το τέλος του 19ου αιώνα, περί τα 9/10 της επιφάνειας της Γης, ρυθμίζονταν από ευρωπαϊκές δυνάμεις ή από δυνάμεις οι οποίες είχαν προκύψει από τους ευρωπαϊκούς εποικισμούς.

Από τον 18ο και το 19ο αιώνα, η πολιτική, η οικονομική και η πολιτισμική ζωή στην Ευρώπη δέχεται διαρκώς ερεθίσματα από τις φιλελεύθερες ιδέες. Μέσω της επιρροής που άσκησε ο διαφωτισμός, οι φιλελεύθεροι διανοητές προωθούσαν τις αξίες του ατομικισμού, της λογικής, της ελευθερίας, της ανεκτικότητας.

Η επικράτηση του φιλελευθερισμού, είχε ως αποτέλεσμα σημαντικές συνέπειες στον οικονομικό, τον πολιτικό και τον πολιτισμικό τομέα. Στον οικονομικό, συνέβαλε στην ανάπτυξη της καπιταλιστικής κοινωνίας. Ο καπιταλισμός, έχοντας οργανωθεί στην βάση της ατομικής ιδιοκτησίας, όπως και του ανταγωνισμού, διαμόρφωσε έναν οικονομικό δυναμισμό, δίχως προηγούμενο, ο οποίος διέπεται από την ηθική του ατομικού μόχθου. Σηματοδότησε την ανάδυση της βιομηχανοποίησης και αστικοποίησης και συνέβαλε στη ανάπτυξη νέων δομών κοινωνικής διαστρωμάτωσης. Στον πολιτικό τομέα, είχε ως αποτέλεσμα τη φιλελεύθερη δημοκρατία (Heywood, 2013:318-360).

Το κύριο χαρακτηριστικό του φιλελεύθερου συστήματος, είναι πως η άνοδος στην εξουσία έχει ως προϋπόθεση τη διενέργεια των πολυκομματικών εκλογών, ανά τακτά διαστήματα. Ενώ οι φιλελεύθερες κοινωνίες αποδέχονται τις οικουμενικές αξίες, δίνοντας έμφαση στη σημασία της προσωπικής αυτονομίας, αλλά και της ελευθερίας της επιλογής, αποδυναμώνοντας ωστόσο τους πολιτισμικούς δεσμούς, όπως και τις παλαιές ταυτότητες που είχαν δημιουργηθεί. Ο εκφυλισμός της κοινότητας, εντός των παραδοσιακών κοινωνιών, οφείλεται στη δημιουργία της κοινωνίας δίχως ισχυρούς δεσμούς, με ανύπαρκτες σχέσεις, κυρίως στις αστικές και τις βιομηχανοποιημένες κοινωνίες (Φραγκονικολόπουλος, 2015:23-42).

Ωστόσο, ο φιλελευθερισμός συνέβαλε στην απελευθέρωση των ατόμων από τα δεσμά της πολιτισμικής κληρονομιάς τους και τους οδήγησε στην υιοθέτηση αξιών και κανόνων, έχοντας ως αφετηρία τις ιδιαίτερες ατομικές επιθυμίες και τις προτιμήσεις τους. Με τον τρόπο αυτό, οι κοινωνίες, οι οποίες ασπάζονταν τον φιλελευθερισμό, προχωρούσαν σε «ιδιωτικοποίηση» του πολιτισμού. Βέβαια, σημαντικές δυνάμεις αναδύονται στο εσωτερικό κάθε δυτικής κοινωνίας, επιχειρώντας την αμφισβήτηση και την κατάρριψη της ηγεμονίας του οικουμενικού φιλελευθερισμού, από κοινού με την ιδέα αυτή, ότι, δηλαδή, η δυτικοποίηση αποτελεί το μοναδικό νομιμοποιημένο πρότυπο εκσυγχρονισμού. Οι παραπάνω δυνάμεις, ταυτίζονται με την ανάδυση του νέου τρόπου παραγωγής της πολιτικής, η οποία

βασίζεται στην ταυτότητα, την σχετική με ειδικά ζητήματα, όπως είναι ο πολιτισμός, η εθνότητα, η τοπικότητα ή η θρησκεία (Heywood, 2013:318-360)

4.8 Το έθνος και η εθνική ταυτότητα

Μια σημαντική διάσταση που προσδιορίζει την έννοια του έθνους, αναφέρεται στα αντικειμενικά-πολιτισμικά κριτήρια. Τέτοια κριτήρια, μπορεί να καταστούν αξίες -ιδέες, σύμβολα, πρακτικές, και συμπεριφορές.

Από την άλλη, υφίσταται και μια δεύτερη διάσταση που χαρακτηρίζεται ως υποκειμενική – βουλευσιαρχική. Η διάσταση αυτή, εστιάζει περισσότερο στην κοινή ζωή και θέληση του να συνυπάρχουν τα μέλη ενός έθνους. Να έχουν μια κοινήδηλαδή συμπεριφορά, που λαμβάνει τη μορφή της αφοσίωσης, ή του «πατριωτισμού»ή ακόμα και της πίστης σε κάποια εθνική ιδέα. Εν τούτοις, ασχέτως των κριτηρίων τα οποία προσδιορίζουν το έθνος, ο Gellner σύμφωνα με έρευνα της Δέδε (2018), υποστηρίζει πως τα έθνη είναι *«κατασκευάσματα των ανθρώπινων πεποιθήσεων, δεσμών και μορφών αλληλεγγύης»* (Δέδε, 2018:20).

Η Δέδε στηριζόμενη στο έργο του Σβορώνου, διατείνεται ότι η έννοια του έθνους έχει διαμορφωθεί ιστορικά, ήδη από τον 18ο, ιδίως κατά τον 19ο αιώνα. Από τότε, το έθνος κι η ιδέα η οποία το διαπερνά, δηλαδή ο εθνικισμός, εξαπλώνεται με γοργούς ρυθμούς, παρότι κατά την πορεία του δέχτηκε μια σειρά από αλλαγές ή μεταμορφώσεις, άμεσα συνυφασμένες με το τι επιθυμούσαν να κάνουν οι άνθρωποι κάθε φορά (Δέδε, 2018:33).

Ο Gellner, ορίζει τον εθνικισμό σαν «μία πολιτική αρχή, η οποία υποστηρίζει την εναρμόνιση της πολιτικής και της εθνικής οντότητας». Επομένως, εύλογα, με νόμιμο τρόπο, σύμφωνα με τον εθνικισμό, τα όρια ενός έθνους ταυτίζονται με αυτά του κράτους. Η συγκεκριμένη ταύτιση αποτελεί ένα σημαντικό τμήμα των κοινών πεποιθήσεων που υπάρχουν, αλλά και του τρόπου προσέγγισης του πολιτικού και πολιτισμικού μας περιβάλλοντος.

Μάλιστα, η σημασία που αποδίδουμε στο γεγονός αυτό είναι τόσο μεγάλη, ώστε η παραβίαση, ακόμα κι η πραγματοποίηση της συγκεκριμένης αρχής προκαλεί, όπως αναφέρει ο Gellner, ένα αίσθημα οργής ή ικανοποίησης, αντίστοιχα. Η εθνική ιδιαιτερότητα, πέραν της θεσμικής της αναγνώρισης (έθνος - κράτος), είναι, κατά κύριο λόγο, πολιτισμική, μιας και κάθε ορισμός για το έθνος, όπως προαναφέρθηκε, δίνει

απόλυτη προτεραιότητα στα πολιτισμικά διακριτικά στοιχεία, υποβαθμίζοντας, ακόμα και αποσιωπώντας τα άλλα, μη πολιτισμικά στοιχεία (Gellner, 1992:13).

Για τον λόγο αυτό, η μοναδικότητα ενός έθνους αποτυπώνεται στον πολιτισμό, που, εν τέλει, αποδεικνύεται, με βάση την εθνικιστική ιδεολογία, πως αποτελεί βασικό παράγοντα διαίρεσης της ανθρωπότητας, σε έθνη. Ο δε Anderson (1997) επισημαίνει, όπως αναφέρεται στον Anderson ότι *«κανένα έθνος δε φαντάζεται τον εαυτό του να ταυτίζεται με την ανθρωπότητα»* (Anderson, 1997:27). Επομένως, τα έθνη τείνουν να αναδεικνύουν, με το πέρασμα των ετών, διάφορα πολιτισμικά δεδομένα, μεταξύ των ανθρώπινων ομάδων, τα οποία με τη σειρά τους αναδεικνύουν τον πολιτισμικό χαρακτήρα του έθνους.

Μία παράμετρος, που είναι άμεσα συνυφασμένη με την πολιτική αναγνώριση του έθνους και με τη μοναδικότητά του, θεωρείται η «εθνική ιδέα» ή αλλιώς το «ιδανικό της ανεξαρτησίας», το οποίο οδηγεί στη δημιουργία ή στη διατήρηση του κράτους, χάριν του έθνους (Λέκκας, 1996:145).

4.9 Εθνική ιδεολογία

Ο εθνικισμός είναι, επομένως, μία από τις βασικότερες ιδεολογίες, η οποία σηματοδοτεί το πέρασμα από μια αντίληψη της «πεφωτισμένης δεσποτείας περί πατρίδας και πατρώας γης», της οποίας αφετηρία, ήταν ο ηγεμόνας, στην αφήγηση της εθνότητας, ως πηγή κάθε κυριαρχίας. Ο εθνικισμός, μετουσιώνει τη συναντίληψη ενός συνόλου ατόμων που διαθέτουν (ή θεωρούν πως διαθέτουν) κάποια κοινά χαρακτηριστικά, τα οποία καθιστούν το σύνολο αυτό ως μια διαφορετική οντότητα στον χώρο και στον χρόνο, συγκριτικά με τα άλλα (Σιγανού, 2011:22).

Ο εθνικισμός χρησιμοποιεί το πολιτισμικό περιεχόμενο, αλλά και τα διάφορα πολιτισμικά στοιχεία αναφοράς, προκειμένου να αναδυθεί σαν κάτι το μοναδικό, υπάγοντας την υπόστασή του σε κοινά πολιτισμικά κριτήρια. Για τον εθνικισμό, τα ιδιαίτερα πολιτισμικά γνωρίσματα καθορίζουν την διάκριση των ομάδων, οι οποίες έχουν εθνοτικό χαρακτήρα, ενώ ο πολιτισμός φαίνεται εξίσου να προσδιορίζει ευθύς εξ αρχής, το έθνος (Σιγανού, 2011:23-52).

Σύμφωνα με τον Λέκκα (2011), ο εθνικισμός ανά περιόδους, μεταβάλλει τις συνενώσεις των κριτηρίων που χρησιμοποιούν, ανάλογα με τις μεταβολές σε κάθε περίπτωση, όπου καταβάλλουν προσπάθειες να αντενεργήσουν (σε εξωτερικές επιδράσεις, πολιτικές εξελίξεις, αποτελεσματικότητα επιχειρημάτων, εκλέπτυνση και επεξεργασία του εθνικιστικού λόγου).

Τα κριτήρια που χρησιμοποιούνται, για να προσδιοριστεί η εθνική ταυτότητα, συνδέονται μεταξύ τους, αφού προβάλλονται ως διακριτικά στοιχεία ξεχωριστών πολιτισμικών ιδιοτήτων. Το έθνος δεν προσδιορίζεται αναγκαστικά από τον εθνικισμό, αλλά ως έννοια συμβάλλει ενεργά στον σχηματισμό, στη διατήρηση και στην προβολή της εθνότητας, με έκφραση αρκετά συχνά τον πατριωτισμό.

Οι παραπάνω παραδοχές τεκμαίρονται μέσα από την μελέτη της ιστορίας και γενικότερα με την εκπόνηση μελετών, την επενέργεια οργανωμένων πατριωτικών ομάδων (συλλόγων εθνικού χαρακτήρα, την συχνή χρησιμοποίηση εμβλημάτων, σημαίων ενδυμασιών, εγκωμίων, όρκων, εορτών, επετείων, μνημείων, κενотаφίων, ηρώων κ.λπ.), που επισημαίνουν μια ενότητα του έθνους, που πολλές φορές προξενεί μια δυνατή ψυχική διέγερση η οποία οδηγεί σε δράσεις υπό την επιρροή και τον οίστρο του εθνικισμού (Λέκκας, 2011:124-144).

Η εθνική ταυτότητα κι ο προσδιορισμός της αποτελεί μια έκφραση του εθνικισμού.

Ο εθνικισμός που ανδρώνεται κατά την κοινωνικοποίηση ενός ατόμου, μέλους μιας εθνικής ομάδας, έχει ως βασικό στόχο την απόκτηση ενός δεδομένου γεωγραφικού χώρου εθνικής κυριαρχίας και ανεξαρτησίας. Η εθνική διαπαιδαγώγηση θεσμοποιείται πλήρως, κυρίως μέσω του εκπαιδευτικού συστήματος.

Το έθνος διαπαιδαγωγεί, κυρίως, εθνικά υποκείμενα – διακρίνει τους Γάλλους, τους Έλληνες, τους Τούρκους. Διαφορετικές δράσεις που αφορούν τον πολιτισμό ή και την πολιτική, αντιπροσωπεύουν και αντηχούνε τα πρότυπα του πατριωτισμού και ως διοικητικοί μηχανισμοί δημιουργούν την αφήγηση του έθνους(Λέκκας, 2011:124-144).

4.10 Συλλογικές ταυτότητες και μεταναστευτική πολιτική στην Ελλάδα

Μία από τις σημαντικότερες προϋποθέσεις για την συγκρότηση συλλογικής ταυτότητας της κοινωνίας, συνιστά η διάκριση της κοινότητας ανάμεσα στο οικείο και στο ανοίκειο. Παράλληλα, με την κατασκευή των συμβολικών όρων ένταξης του ατόμου στην κοινότητα του «εμείς», πραγματοποιείται και η διαφοροποίηση του ατόμου από τους «άλλους». Η κατασκευή όμως μιας ταυτότητας,

έχει ως αποτέλεσμα την παραγωγή ιδιαίτερων τρόπων συμπεριφοράς απέναντι στους «άλλους», (Τσουκαλάς, 1998:32).

Η έμφαση στον εθνικό και γενεαλογικό χαρακτήρα του ελληνικού έθνους, από τη γέννησή του έως σήμερα, οφείλεται σε μια ανάλογη διαδικασία. Τα γλωσσικά, θρησκευτικά, πολιτισμικά χαρακτηριστικά, αλλά και τα πολιτικά, όπως τα γεωγραφικά σύνορα, αποτέλεσαν και αποτελούν τα βασικά σημεία, βάσει των οποίων γίνεται ο διαχωρισμός ανάμεσα στο «εμείς» και οι «άλλοι» (Τριανταφυλλίδου, 1998:320). Με παρόμοιο τρόπο, η διαμόρφωση του ελληνικού έθνους και η εδαφική ολοκλήρωση της επικράτειας του νεοελληνικού κράτους, στηρίχθηκαν στην ομογενοποίηση των πληθυσμών, με αποτέλεσμα την ενσωμάτωση, τον εξοβελισμό, ή και την αφομοίωση των μειονοτήτων.

Αρκετοί μελετητές ομοφωνούν, πως η δημιουργία του ελληνικού έθνους ήταν στην πραγματικότητα απότοκο ενός γενικότερου κοινωνικό – οικονομικού μετασχηματισμού, που προέκυπτε τόσο από την ανάπτυξη του εμπορίου και των αστικών οικονομικών σχέσεων, όσο και από το πολιτικό και ιδεολογικό κίνημα του διαφωτισμού (Βουρνάς, 2000:9).

Αναφορικά με τη σημασιολογική έννοια της ταυτότητας και τα γνωρίσματα αυτής, υπάρχει ασάφεια για την αναγνώρισή τους. Όπως αναφέρει ο Γούμενος, για τον Bell, η αποσαφήνιση της έννοιας είναι πλημμελής, προτείνοντας, αντί της εθνικής ταυτότητας, να χρησιμοποιηθεί ο όρος «εθνικός κυρίαρχος μύθος».

4.11. Κοινωνικός κονστρουκτιβισμός και μεταναστευτική πολιτική

Εστιάζοντας, στην ανάλυση της μεταναστευτικής ροής, συγκριτικά με τη διαχείριση της μεταναστευτικής πολιτικής, η παρούσα διατριβή έχει επιλέξει ως θεωρητική προσέγγιση, εκείνη του κοινωνικού κονστρουκτιβισμού.

Σύμφωνα με τις ερευνήτριες, Lebedeva και López, όλες οι θεωρητικές προσεγγίσεις που βασίζονται στον κοινωνικό κονστρουκτιβισμό, όπως η θεωρία των συλλογικών ταυτοτήτων, η θεωρία των εθνοτικών ομάδων ή ακόμη και η θεωρία της ασφάλειας, εκκινούν από όμοιες φιλοσοφικές αφετηρίες και σε μεγάλο βαθμό μπορούν να περιληφθούν στον κοινωνικό κονστρουκτιβισμό.

Λόγου χάρη, οι δύο ερευνήτριες παραθέτοντας την άποψη του Hay, μας γνωστοποιούν ότι δεν υπάρχει αντικειμενική κοινωνική ή πολιτική πραγματικότητα, ανεξάρτητη από την κατανόησή μας και ότι η πραγματικότητα είναι προϊόν κοινωνικής κατασκευής (Lebedeva και López, 2014:7-16)

Η θεωρία του κοινωνικού κονστρουκτιβισμού, συνεπώς, συμβάλλει σε μια πιο σύνθετη και βαθιά ανάλυση για τη διαμόρφωση της πραγματικότητας, με εστιασμένα ερευνητικά αντικείμενα στα εξής επίπεδα: ατομικό επίπεδο, επίπεδο ομάδας, κρατικό και διακρατικό επίπεδο, (Lebedeva και López, 2014:7-16).

Σύμφωνα με τον Γαλαριώτη (2017), ο κοινωνικός κονστρουκτιβισμός, όπως θεάθηκε από τον Wendt, φωτίζει το μεταβαλλόμενο διεθνές περιβάλλον, με τη λήξη του Ψυχρού Πολέμου, εστιάζοντας στην αξία των ιδεών της επόμενης εποχής, στις διεθνείς σχέσεις και στη σημασία της διαδικασίας μετασχηματισμού της ταυτότητας του κράτους. Τα κράτη διεκδικούν τα εθνικά τους συμφέροντα, που δεν βασίζονται πλέον αποκλειστικά σε εξουσιαστική δύναμη ασφαλείας ή σε οικονομία, αλλά και σε πολιτικούς πολιτισμούς ή ιστορικές παραδόσεις.

Πιο συγκεκριμένα, στις μελέτες της μετανάστευσης, αυτοί οι εσωτερικοί κανόνες και οι αξίες στις διμερείς σχέσεις είναι σημαντικές, όταν καθορίζουν την ταυτότητα των κρατών και των μεταναστών. Με βάση τις ταυτότητες που επιβάλλονται από τα κράτη, που αποτελούνται από αλληλεπιδράσεις μεταξύ των παραγόντων της κοινωνίας, οι κυβερνήσεις διαμορφώνουν πολιτικές για τη μετανάστευση, ενώ πιέζονται να αναθεωρήσουν αυτές τις πολιτικές σε συνεχώς μεταβαλλόμενα περιβάλλοντα (Γαλαριώτης, 2017:60-61).

Το θεωρητικό πλαίσιο του κοινωνικού κονστρουκτιβισμού και η μεθοδολογία που χρησιμοποιεί, κρίνουμε ότι δύναται να χρησιμοποιηθεί ώστε να διερευνηθεί πώς στην Ελλάδα, και πιο συγκεκριμένα στην περιφέρεια του Ανατολικού Αιγαίου, οι πολιτικές και κοινωνικές ελίτ αντιμετώπισαν το φαινόμενο της έντονης εισροής μεταναστών, βασιζόμενες σε διαφορετικά συμφέροντα.

Οι πολιτικές μετανάστευσης αποτελούν προϊόν εθνικών στρατηγικών, οι οποίες υιοθετούνται όχι μόνο από τους διαμορφωτές αποφάσεων, αλλά και από τις τοπικές ελίτ των χωρών υποδοχής, με στόχο την διευθέτηση των προβλημάτων που προκύπτουν από τις αφίξεις – κυρίως παράτυπης, αλλά και των προσφυγικών ροών.

Οι συγκεκριμένες στρατηγικές δεν διαμορφώνονται βάσει διακηρυγμένων πολιτικών ή βάσει εισαγωγής σχετικής νομοθεσίας.

Ενδεχομένως δε, να διαφοροποιούν και την σχετική νομοθεσία και το ισχύον κανονιστικό πλαίσιο. Οι πολιτικές μετανάστευσης, εκπορεύονται και διαμορφώνονται από ένα πλαίσιο ιδεών πολιτικής, που καθορίζουν τους στόχους της επιθυμητής δυναμικής της μετανάστευσης και προσδιορίζουν τις προκλήσεις της αντιμετώπισής της. Προσδιορίζουν πολλές φορές την εθνική νομοθεσία που θα πρέπει να θεσμοποιηθεί, καθώς και τα κυβερνητικά ή ευρωπαϊκά προγράμματα που θα πρέπει να υλοποιηθούν για την αντιμετώπιση των μεταναστευτικών ροών (Makaryan, 2015:222).

Επιπρόσθετα, η σχολή της Κοπεγχάγης για την ασφάλεια υιοθετεί μια θετική στάση μεταξύ αντικειμενισμού (πραγματικής απειλής) και υποκειμενισμού (αντιληπτή απειλή), σε μια μετά-πιστοποιητική επιστημολογία και ξεκαθαρίζει ότι αυτή η προσέγγιση είναι μια αλληλεπίδραση. Εν ολίγοις, το επιχείρημα του Wendt (1992) για τη μετανάστευση, δύναται να ερμηνευτεί με διαφορετικό τρόπο.

Πιο συγκεκριμένα, είμαστε σε θέση να ισχυριστούμε ότι οι δράσεις των πολιτικών παραγόντων (υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής), έχουν τη δυνατότητα να καθορίσουν την πολιτική που κρίνεται αναγκαία για την προώθηση της πολιτικής (Τζιφάκης και Φακιόλας, 2012:229-246).

Κατά τον Didier Bigo, η δημιουργία ενός δημόσιου ζητήματος, που πολλές φορές εκλαμβάνεται ως απειλή για την χώρα και τους πολίτες (όπως είναι, λόγου χάρη, το μεταναστευτικό), αναπτύσσει δυνατότητες «κατασκευής» έκτακτων πολιτικών μέτρων, ώστε τα ζητήματα που προκύπτουν να γίνουν διαχειρίσιμα. (Bigo, 2002:63-92)

Σύμφωνα με την έρευνα της Δέσποινας Αλεξίου, ο εθνικισμός, όπως και η κατασκευή ταυτοτήτων, σχετίζονται με την κατασκευή της μετανάστευσης. Η εθνική ταυτότητα υπόκειται στην ομοταξία των ταυτοτήτων κοινωνικού χαρακτήρα.

Η συναίσθηση από ένα άτομο της εθνικής ταυτότητας, εκφράζεται με το «ανήκειν», να αποτελεί δηλαδή μέλος μιας εθνικής ομάδας. Συγχρόνως, η συναίσθηση αυτή αντανακλάται και διαμοιράζεται από κοινού με άλλους.

Η εθνική ταυτότητα είναι μια πολυδιάστατη έννοια, στην οποία εμπεριέχονται άλλες έννοιες, όπως αυτή του έθνους, της εθνικότητας, της κοινής γλώσσας, του κοινού πολιτισμού, των κοινών ηθών και των εθίμων, της θρησκείας, του εδάφους, της οικονομικής, νομικής και πολιτικής φύσης της κοινωνίας. Η εθνική ταυτότητα έχει τη θεμελιακή της αφετηρία στον σχηματισμό του έθνους. Ωστόσο, δεν είναι δυνατόν να προσδιορισθεί ένας πειστικός ορισμός, που να επεξηγεί με ακριβή τρόπο το περιεχόμενο της έννοιας του έθνους (Αλεξίου, 2018:31).

Όπως αναφέρει η Αλεξίου (2018), ο Gellner, υπογραμμίζει ότι τα έθνη αποτελούν «κατασκευάσματα των ανθρώπινων πεποιθήσεων και δεσμών και μορφών αλληλεγγύης». Με σκοπό να τα προσδιορίσει, διαχωρίζει το «πολιτισμικό έθνος» από το «βουλησιαρχικό έθνος».

Με βάση τον πρώτο ορισμό, «ένας αριθμός ατόμων υπάγεται στο ίδιο έθνος εάν, και μόνο εάν, μοιράζονται την ίδια κουλτούρα και πολιτισμό. Ο τελευταίος φανερώνει με τη σειρά του ένα σύστημα αντιλήψεων, συμβόλων, συνδέσεων και στάσεων διαγωγής και συνεννόησης», ενώ κατά τη δεύτερη θεώρηση «δύο άνθρωποι ανήκουν στο ίδιο έθνος εάν, και μόνο εάν, αναγνωρίζουν ο ένας τον άλλον, ως μέλη του ίδιου έθνους». Ο Gellner συμπεραίνει ότι «τα έθνη προέρχονται από τον εθνικισμό και όχι το αντίθετο», αφού «τα έθνη, ως φυσική εξέλιξη της ανθρώπινης κατάταξης, ως μια έμφυτη, πολιτική μοίρα, αποτελούν έναν μυθολόγημα, έτσι και ο εθνικισμός, που δανείζεται πολλές φορές διαφορετικούς πολιτισμούς, άλλοτε για να τους τροποποιήσει σε έθνη, και άλλοτε τους επινοεί, τακτικά πολλές φορές πάλι τους καταργεί» (Αλεξίου, 2018:32).

Προσπαθώντας να οριοθετήσει το έθνος, αλλά και την εθνική ταυτότητα, ο Smith(2000), προσδιορίζει δύο πρότυπα, όπου η εθνική ταυτότητα έχει διαφορετικές διαστάσεις. Το πρώτο, καλείται «δυτικό μοντέλο του έθνους» ή «έθνος του πολίτη», το οποίο αναπτύχθηκε στον Δυτικό κόσμο.

Σύμφωνα με το πρότυπο αυτό, τα έθνη διαθέτουν εδαφική επικράτεια και παρέχουν δημόσια αγαθά. Τα αγαθά αυτά, έχουν τη δυνατότητα να τα απολαμβάνουν αποκλειστικά τα μέλη του έθνους. Επιπλέον, θεωρείται ότι χρειάζεται σημαντικό χρονικό διάστημα για πολίτες που προέρχονται από τρίτες χώρες, οι οποίοι διαθέτουν

δικό τους πολιτισμικό υπόβαθρο, να αφομοιωθούν στην νέα πολιτισμική πραγματικότητα.

Ως έθνη, ορίζονται όμοια πολιτισμικά σύνολα, κάτω από την σκεπή μιας ηγεσίας πολιτικού χαρακτήρα και πολιτισμού, που εμπεριέχει μύθους, εθνικές αφηγήσεις, μοναδική ιστορία, εμβλήματα και θρύλους. Επιπροσθέτως, ο Woolf, θεωρεί ότι η επίγνωση του να υπάρχει μια ενιαία ιστορική διαδρομή, συγκρότησε μια ανθεκτική αφηγηρία ανέγερσης της εθνικής ταυτότητας.

Συν τοις άλλοις, η Holmes (2016: 551-569), αναφέρει πως η εθνική ταυτότητα λειτουργεί, με σκοπό να καταδειχθεί η ικανότητα του ανθρώπου να υπάγει τον εαυτό του σε ένα εθνικό σύνολο, αποτελώντας μέλος αυτού, ακολουθώντας αντιλήψεις και πεποιθήσεις οι οποίες αντανακλούν μια όμοια ιστορική διαδρομή για όλα τα μέλη του συνόλου. Συμπερασματικά, η εθνική ταυτότητα είναι μια συμβολική κατασκευή που σχηματίζει την πεποίθηση ενός εθνικού συνόλου, αντιστοίχως με τις περιστάσεις σε πολιτικό, κοινωνικό και ιστορικό πλαίσιο. (Αλεξίου, 2018:31-33).

Το έθνος, πρώτα υπάρχει σαν ιδέα και ύστερα με τη βοήθεια του κράτους και τους ιδεολογικούς μηχανισμούς του κράτους, διαχέεται στην κοινωνία.

Με βάση τα παραπάνω, θα μπορούσε να πει κανείς ότι η σύγχρονη ιδέα του ελληνικού έθνους κατασκευάστηκε και διαμορφώθηκε αρχικά από κάποιους διανοούμενους. Έπειτα, η συγκεκριμένη ελίτ επιβλήθηκε στο «έθνος-κράτος», προωθώντας την εθνική ταυτότητα και διαμορφώνοντας το ελληνικό έθνος. Ουσιαστικά όμως, το σχήμα που σχετίζεται με τη δημιουργία του ελληνικού έθνους, παρουσιάζει κάποιες αδυναμίες, όπως η εμμονή στη παρουσία του κράτους, ενώ δεν είναι δυνατόν να δώσει τις κατάλληλες εξηγήσεις για το πώς μεταδόθηκε η «ταυτότητα» και σε άλλες περιοχές, εκτός των αρχικών συνόρων του ελληνικού βασιλείου.

Η κονστρουκτιβιστική προσέγγιση, αντιμετωπίζει διάφορα προβλήματα και αυτά δεν είναι άλλα από την έμφαση που δίνει στις ελίτ, ως διαμορφωτές της και τον δομοκεντρισμό της. Οι ελίτ κινούνται από μια ιδέα, κυριαρχούν στο κράτος, διαμορφώνοντας ομογενείς εθνικές δομές, ενώ παράλληλα προβάλλουν τη «ταυτότητα» στις χαμηλότερες τάξεις. Αυτές δεν αντιδρούν, «εντάσσονται στη διαδικασία περάσματος από μία εποχή σε μίαν άλλη, κατά την οποία η δική τους μικρό-

πραγματικότητα προβάλλεται σε μια άλλη, εθνική πραγματικότητα, η οποία γίνεται εξίσου δική τους» (Παλούκης, 2009:3-5).

Όπως αναφέρει ο Λέκκας «η κατανόηση του έθνους είναι μάλλον διαφορετική από την προσέγγιση του εθνικιστικού ή πολιτιστικού έθνους, και βασίζεται στην υπόθεση ότι οι πολίτες που μοιράζονται ίσα δικαιώματα και υποχρεώσεις, έχουν τη συνείδηση του να αποτελούν μέρος του ίδιου πολιτισμού». Κάποια στοιχεία όπως η γλώσσα και η εθνοτική καταγωγή αποτελούν δευτερεύουσας σημασίας ζητήματα (Λέκκας, 1996:17-10).

Η Κασιμάτη (2004) στο βιβλίο «*Εθνική και Ευρωπαϊκή Ταυτότητα*» αναφέρει ότι ο Bauman που μελέτησε τη μετά-νεωτερικότητα, θεώρησε ότι «όλες οι κοινωνίες έχουν τους ξένους τους, αλλά η κάθε μια το κάνει, δημιουργώντας τους δικούς της χαρακτήρες και έχοντας το δικό της ιδιαίτερο τρόπο». Οι μετανάστες θεωρούνται «ξένοι» και η ενσωμάτωσή τους σήμερα είναι πιο επιτακτική από ποτέ. Η παρουσία των μεταναστών σήμερα, μεταβάλλει τομείς όπως η οικονομία, η κοινωνία και η πολιτική. Οι στρατηγικές για τη διαχείριση των μεταναστών είναι οι εξής:

Η φιλελεύθερη εκδοχή, υποστηρίζει ότι οι άνθρωποι έχουν διαφορές μεταξύ τους, επειδή μεγάλωσαν σε διαφορετικούς τόπους. Οι αξίες τους και το πολιτισμικό τους υπόβαθρο, έχουν άμεση σχέση με τη χώρα προέλευσης. Στις χώρες εγκατάστασης, οι διαφορές είναι έκδηλες, όμως μπορούν να μειωθούν μέσω της εκπαίδευσης και άρα οι ίδιοι να ενσωματωθούν στην κοινωνία.

Η εθνική και ρατσιστική εκδοχή, θεωρεί ότι οι άνθρωποι δεν είναι δυνατόν να αλλάξουν και ότι οι μετανάστες πάντα θα είναι διαφορετικοί από τους γηγενείς. Η συγκεκριμένη εκδοχή συνδέεται με τον αποκλεισμό.

Οι ταυτότητες σήμερα θεωρούνται κατακερματισμένες, εξαιτίας του ότι οι διάφορες μεταβολές έχουν αλλάξει την κοινωνία. Σύμφωνα με την Κασιμάτη, ο Holle (2003:42) σημειώνει ότι: «κατακερματίζονται τα πολιτιστικά πεδία της τάξης, των φύλων, της σεξουαλικότητας, της εθνικότητας, της φυλής και της εθνικότητας, που μέχρι σήμερα μας έδιναν σταθερές συντεταγμένες ως κοινωνικά υποκείμενα». Η ταυτότητα είναι κατασκευασμένη και αναδεικνύει μια συγκεκριμένη κοινωνική

διαδικασία. Θεσμοί και αξίες αποτελούν βασικά χαρακτηριστικά της εθνικής ταυτότητας, βάση των οποίων διαμορφώνονται και οι ανάλογες συμπεριφορές.

Η εθνική ταυτότητα συνδέεται με τον άνθρωπο ήδη από τη γέννησή του και θεωρείται ότι αποτελεί φυσικό δεδομένο, για το οποίο ο άνθρωπος δεν φέρει κάποια ευθύνη. Στην εθνική ταυτότητα φαίνεται και ο συλλογικός σχηματισμός της κοινωνίας, μέσα στην οποία εντάσσεται το άτομο. Ο μετανάστης εγκαθίσταται στη χώρα υποδοχής μαζί με τα ατομικά και συλλογικά στοιχεία που «κουβαλά» από τη χώρα προέλευσης. Ο ίδιος, πρέπει να διαχειριστεί ανθρώπους, οι οποίοι διαθέτουν τη δική τους ταυτότητα και τα δικά τους χαρακτηριστικά που συνδέονται με τη γλώσσα, τους θεσμούς, τις αξίες και τη θρησκεία (Κασιμάτη, 2004:159-197)

Ο κονστρουκτιβισμός στρέφεται στο πώς δρα ο ίδιος ο άνθρωπος στον δικό του κόσμο και προσπαθεί να βρει απαντήσεις για τα αντικείμενα που θεωρούνται αφηρημένες έννοιες. «Η γνώση είναι μια προσαρμόσιμη δραστηριότητα. Αυτό αξιώνει, ότι είναι δυνατόν κάποιος να αναλογιστεί την πληροφόρηση σαν μια κατηγορία ανακεφαλαίωσης εννοιών και επιδράσεων, που έχει βρεθεί να είναι ευδόκιμη, σύμφωνα με τις προθέσεις που είχε στο νου του. Η γνώση είναι ένα λογικό σύστημα της ανθρώπινης νόησης» (Παλούκης, 2009:2).

Σύμφωνα με τον Παλούκη (2007), ο κονστρουκτιβισμός συνδέεται με πολλά επιστημονικά πεδία. Στις κοινωνικές επιστήμες λειτουργεί αποδομητικά τόσο για τον εθνικό κόσμο, όσο και για τον μαρξιστικό. Το έθνος αποτελεί συνέπεια της νεωτερικότητας, η οποία ενσωματώνει το άτομο.

Στο έργο του Gellner *Έθνος και εθνικισμός* σημειώνεται ότι «ο εθνικισμός δε σημαίνει ότι τα έθνη αφυπνίζονται στην αυτοσυνειδησία», αλλά ότι ο εθνικισμός «επινοεί έθνη εκεί που δεν υπάρχουν». Ο Gellner θεωρεί ότι τα έθνη παρουσιάζονται αρχικώς με τη βιομηχανική κοινωνία, στις οποίας το κέντρο βρίσκονται η πολιτισμική και συνειδησιακή ομοιογένεια. Σημαντικό ρόλο στην ανάδειξη του έθνους έπαιξαν οι κατώτερες τάξεις, οι οποίες έρχονται σε σύγκρουση με την ομογενοποιημένη βιομηχανική κοινωνία. Για να πραγματοποιήσει την ανάλυσή του ο Gellner, χρησιμοποιεί ως εργαλεία την εγγραματοσύνη, αλλά και τα πολιτιστικά στοιχεία που προέρχονται από την προβιομηχανική εποχή και πάνω σ' αυτά δομούνται τα έθνη (Παλούκης, 2007:1-2).

Η εθνική ταυτότητα συνδέεται με τον άνθρωπο ήδη από τη γέννησή του και θεωρείται ότι αποτελεί φυσικό δεδομένο για το οποίο ο άνθρωπος δεν φέρει κάποια ευθύνη, όπως ήδη έχει αναφερθεί και παραπάνω. Στην εθνική ταυτότητα φαίνεται και ο συλλογικός σχηματισμός της κοινωνίας μέσα στην οποία εντάσσεται το άτομο.

Σύμφωνα με τον Γαλαριώτη, ο κονστρουκτιβισμός μπορεί να συνεισφέρει στις διεθνείς σχέσεις, αφού ασχολείται με τις κανονιστικές δομές του εθνικού συστήματος και αναδεικνύει το διυποκειμενικό στοιχείο της κοινωνικής πραγματικότητας, προβάλλοντας τη σημασία της έννοιας της ισχύος. Επίσης προβάλλει την κοινωνική κατασκευή των ταυτοτήτων, δίνοντας έμφαση στους διεθνείς και εθνικούς κανόνες (Γαλαριώτης, 2017: 49-70).

Στόχος των κονστρουκτιβιστών, είναι να ενισχύσουν τα ορθολογικά ερμηνευτικά μοντέλα, προκειμένου να υπάρξει μια πιο πλήρης ερμηνεία των θεμάτων που αφορούν τις διεθνείς σχέσεις. Ο κονστρουκτιβισμός θεωρεί ότι η διεθνής πραγματικότητα διαμορφώνεται πάνω σε δομές που δίνουν νόημα στον υλικό κόσμο.

Ο υλικός κόσμος δημιουργείται από τον άνθρωπο και συνδέεται με κανονιστικές και επιστημονικές ερμηνείες. Όπως αναφέρει ο Wendt (1999:77-81), οι έννοιες της ταυτότητας και της κοινωνικής σημασίας, παίρνουν τη θέση του εθνικού συμφέροντος και του διαχωρισμού των δυνατοτήτων, έννοιες που προβάλλει ο πολιτικός ρεαλισμός. Με βάση τα παραπάνω ο Wendt επιχειρεί να βρει το πώς νοηματοδοτούνται οι υλικοί παράγοντες σε σχέση με τις κοινωνικές δομές.

Ο κονστρουκτιβισμός, αντιτίθεται στον επιστημονικό ρεαλισμό που θεωρεί ότι ο κόσμος είναι η αιτία για τις εικόνες που έχουμε και επισημαίνει ότι εμείς διαμορφώνουμε τις εικόνες του κόσμου. Τα κρατικά συμφέροντα και οι ταυτότητες μπορούν να αλλαχθούν από τους θεσμούς. Με βάση τη συλλογική γνώση τα κράτη διαμορφώνουν τις ταυτότητές τους και την κοινωνική πραγματικότητα, στις οποίες στηρίζονται για να επιβάλλουν τα συμφέροντά τους. Η κρατική ταυτότητα συνδέεται με το καθεστώς της αναρχίας, η οποία με τη σειρά της έχει άμεση σχέση με την έννοια της ασφάλειας. Με βάση αυτή την έννοια σχηματίζονται το συγκρουσιακό και συνεργατικό σύστημα ασφάλειας.

Σε σχέση με το νοητό συνεχές των συστημάτων ασφάλειας στο ένα άκρο τους, το συγκρουσιακό, τα κράτη νιώθουν φόβο το ένα για το άλλο και εστιάζουν στη

στρατιωτική ισχύ. Στο μέσο του νοητού συνεχούς, βρίσκονται τα ατομικιστικά ή νεοφιλελεύθερα συστήματα ασφαλείας, τα οποία επικεντρώνονται στο κέρδος. Το κυρίαρχο κράτος διαθέτει διάφορες κοινωνικές νόρμες που συνδέονται με συγκεκριμένες πρακτικές. Όταν αυτές μεταβληθούν, η κρατική ταυτότητα αντικαθίσταται από μια καινούρια πολιτική και κοινωνική δομή (Γαλαριώτης, 2017: 49-70).

Τα πρότυπα που ισχύουν στη διεθνή μετανάστευση αλλάζουν και κυρίως αυτά της ελληνικής επικράτειας, η οποία βρίσκεται στο κέντρο των μεταβολών. Η διεθνής σκακιέρα μεταβάλλεται και η Ελλάδα δέχεται με αμείωτο ρυθμό νέο μεταναστευτικό εργατικό δυναμικό. Η μελέτη της κατασκευής των ταυτοτήτων στο πλαίσιο της μετανάστευσης είναι «αναπόφευκτη», αφού θεωρείται και η καλύτερη λύση. Οι Έλληνες είναι αυτοί που πρέπει να προτείνουν τι είναι καλύτερο, προκειμένου να επιτύχουν μια ειρηνική συνύπαρξη με τους πρόσφυγες και τους γηγενείς.

Το πρόβλημα της μετανάστευσης, δεν μπορεί να εξηγηθεί συνεπώς μόνο από την οικονομική του πλευρά. Η ταυτότητα, οι κανόνες και τα συμφέροντα παίζουν σημαντικό ρόλο προκειμένου να γίνει αντιληπτό το μέγεθος της κρίσης του μεταναστευτικού, αλλά και οι συνέπειές της σε τοπική και διεθνή εμβέλεια.

Ως εκ τούτου, τα αποτελέσματα της κρίσης του μεταναστευτικού ζητήματος μπορεί να τα αναλύσει και να τα κατανοήσει κανείς, όχι μόνο από μια οικονομική πλευρά, αλλά και ως απόρροια των διαμορφωμένων ταυτοτήτων και των ισχυόντων αρχών-κανόνων.

Ο κονστρουκτιβισμός ενδέχεται να προβάλλει τους βασικούς λόγους διαμόρφωσης αντιδράσεων και συμπεριφορών προς στους μετανάστες/πρόσφυγες, αφού διερευνά τις ταυτότητες, τους κανόνες και τις παραμέτρους, τα οποία αποτελούν ένα καθοριστικό πλαίσιο για την εξέταση των μεταναστευτικών προσφυγικών ροών και την διαχείρισή τους.

Εφόσον, η ταυτότητα συνιστά το επίκεντρο της κονστρουκτιβιστικής ερμηνείας και ο ανθρώπινος παράγοντας συντελεί στην δημιουργία και στην αναπαραγωγή της σύγχρονης πραγματικότητας, ο κονστρουκτιβισμός είναι η θεωρία που θα μπορούσε να απεικονίσει και να επεξηγήσει τις μεταβολές και τα νέα δεδομένα

που τεκμαίρεται αυτό το σύγχρονο μεταναστευτικό κύμα. Ιδιαίτερα σε μια χώρα όπως η Ελλάδα, όπου η εθνική ταυτότητα έχει μια δυναμική αλληλεπίδραση στον γηγενείς.

Κεφάλαιο 5ο Ελίτ και μετανάστευση

5.1 Εισαγωγή

Κύριος στόχος του κεφαλαίου είναι αναλύσει τον ρόλο των ελίτ στην κοινωνία, ενώ παράλληλα επιχειρείται η διερεύνηση και παρουσίαση της συμβολής τους στη διαμόρφωση και διαχείριση της μεταναστευτικής πολιτικής στην Ελλάδα.

Εκτός, όμως από τη γενική συμβολή των ελίτ στη μεταναστευτική πολιτική της Ελλάδας, διερευνάται και ο υψηλός βαθμός συμβολής τους, στον τρόπο με τον οποίο διαμορφώνεται η αντιμετώπιση των μεταναστών σε τοπικό επίπεδο, και πιο συγκεκριμένα, στα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου, όπου παρατηρείται αυξημένη μεταναστευτική εισροή. Για να καταστεί εφικτή η διερεύνηση της συμβολής των ελίτ στην μεταναστευτική πολιτική που ακολουθείται σε εγχώριο και τοπικό επίπεδο, κρίνεται αναγκαία να καταστεί κατανοητή η έννοια ελίτ. Χρειάζεται, λοιπόν, να διασαφηνιστεί ποιοι εντάσσονται στους ελίτ και ποιες θεωρίες έχουν διαμορφωθεί για την έννοια αυτή, ενώ κρίνεται αναγκαίο να εξεταστεί η λειτουργία τους και η ηγετική τους φύση σε μια σειρά.

Πιο συγκεκριμένα, η διερεύνηση αυτή εστιάζει τις κατηγορίες των ελίτ που υφίστανται, οι οποίες δύνανται να διακριθούν με βάση το πεδίο στο οποίο εμφανίζονται (π.χ. πολιτικές ελίτ, οικονομικές ελίτ, γραφειοκρατικές ελίτ, πνευματικές ελίτ, στρατιωτικές ελίτ, θρησκευτικές ελίτ), αλλά και στον τρόπο με τον οποίο δύνανται να αλληλοεπιδράσουν και να διαμορφώσουν τις κοινωνίες.

Επίσης, σημαντικό πεδίο διερεύνησης συνιστά και η συμπεριφορά των ηγετικών αυτόνομών, σε περιόδους σταθερότητας στις κοινωνικές συνθήκες, αλλά και σε περιόδους κρίσης, όπως για παράδειγμα σε περιόδους έντονης μεταναστευτικής κινητικότητας και εισροής στις κοινωνίες.

Οι έννοιες της εξουσίας και των ελίτ, συνιστούν καθολικά κοινωνικά φαινόμενα, απασχολώντας στο πέρασμα των χρόνων αρκετούς μελετητές και στοχαστές, οι οποίοι έχουν επιχειρήσει την αποσαφήνιση των εννοιών αυτών και τη μεταξύ τους διάκριση, στις διάφορες κοινωνικές αναλύσεις. Στις κοινωνικές επιστήμες,

οι ελίτ καθορίζονται κατά κανόνα από την επιρροή τους στις στρατηγικές (πολιτικές) αποφάσεις που διαμορφώνουν τις συνθήκες διαβίωσης σε μια κοινωνία.

Οι ερευνητές των ελίτ, έχουν εστιάσει στη μελέτη των χαρακτηριστικών των πολιτικών ηγετών και γενικά των προσώπων που καταλαμβάνουν ηγετικές δημόσιες θέσεις ή σειδιωτικές οργανώσεις.

Ο λόγος για την εστίαση αυτή, σχετίζεται άμεσα με την επιρροή που ασκούν τα πρόσωπα αυτά, μέσω της τακτικής συμμετοχής τους στη λήψη πολιτικών αποφάσεων (Gaxie, 2017:1- 23).

Οι έρευνες, οι οποίες έχουν υλοποιηθεί και σχετίζονται με την ανάλυση του όρου ελίτ, εστιάζουν, κυρίως, στην ελίτ των πολιτικών. Ωστόσο, η ελίτ ως κοινωνική ομάδα δεν υφίσταται μόνο στον στενό κύκλο των πολιτικών προσώπων, αλλά επεκτείνεται και σε άλλες τις ομάδες ατόμων, οι οποίες εμπλέκονται στη λήψη πολιτικών αποφάσεων, προτάσσοντας την ύπαρξη και άλλων ομάδων ελίτ.

Για παράδειγμα, σύμφωνα με τον Khan (2012), οι ελίτ, ως κοινωνική ομάδα, υφίστανται σε όλα τα κοινωνικά συστήματα, ενώ δύνανται με βάση την περιφερειακή εστίαση να διακριθούν σε τοπικές, εθνικές και διεθνείς.

Παραδοσιακά, η διάκριση που υφίστατο ανάμεσα στις ελίτ και στις μάζες, σύμφωνα με τις κλασικές θεωρίες ανάλυσης των ελίτ, στηριζόταν σε μια ευδιάκριτη και διχοτομική ανάλυση της εξουσίας, όπου από τη μεριά βρισκόταν η ελίτ, η οποία λάμβανε αποφάσεις, ενώ από την άλλη μεριά βρίσκονταν οι μάζες.

Η συγκεκριμένη διάκριση, ωστόσο, αποτελεί μια απλουστευμένη μορφή διάκρισης μεταξύ των μαζών και των ελίτ, η οποία στις σύγχρονες κοινωνίες που χαρακτηρίζονται από έντονη κινητικότητα και μεταβλητότητα, δεν δύναται να καταστεί επαρκής για τη διασαφήνιση των δύο εννοιών.

Πιο συγκεκριμένα, μια τέτοια διάκριση θα μπορούσε να εντοπιστεί στην ανάλυση του όρου «ελίτ» στις προ-σύγχρονες κοινωνίες, όπου οι εξουσίες ήταν ευδιάκριτες και συγκεντρωμένες στις λίγες ομάδες ευγενών και στις σύγχρονες κοινωνίες, όπου δεν δύναται να προσδιοριστεί πλήρως η έννοια της ελίτ, καθώς πλέον οι εξουσίες δεν αποκτώνται μόνο με βάση την καταγωγή.

Στις σύγχρονες κοινωνίες, όπου η εξουσία ανακατανέμεται διαρκώς και δεν σχετίζεται με την καταγωγή των προσώπων, δεν υφίσταται κάποιο σταθερό κέντρο εξουσίας και σαφούς διάκρισης μεταξύ των όρων «ελίτ» και «εξουσία».

Επίσης, η εξουσία που δύναται να ασκήσει ένα άτομο και ο βαθμός επιρροής του στα κοινωνικά ζητήματα ποικίλει, πλέον, και μπορεί να ασκηθεί από πολλές πηγές ισχύος, όπως η πολιτική ισχύς, η δικαστική εξουσία, η οικονομική δύναμη, η ακαδημαϊκή ή διοικητική εμπειρογνωμοσύνη ή η επιρροή των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης (ΜΜΕ) στην κοινή γνώμη. Σύμφωνα με την έρευνα της Τοπαρλάκη (2016), τη διαφοροποίηση αυτή της ελίτ, την είχε διακρίνει και ο Putnam (Putnam, 1976:33-36), ο οποίος προτάσσοντας τον όρο «του νόμου της αυξανόμενης δυσαναλογίας», διέκρινε επιπλέον παράγοντες καθορισμού της ελίτ, πέραν της ευγενικής καταγωγής, οι οποίοι σχετίζονταν με την κοινωνική καταξίωση που διαθέτει ένα πρόσωπο ή μια ομάδα προσώπων μέσα στην κοινωνία, αλλά και με τα κυρίαρχα κοινωνικά πρότυπα που κυριαρχούν σε κάθε εποχή.

Με τον τρόπο αυτό, η ομάδα των ελίτ δύναται να περιλαμβάνει άτομα τα οποία κατέχουν υψηλή ακαδημαϊκή μόρφωση, οικονομική ισχύ, κοινωνική αναγνωρισιμότητα και καταξίωση λόγω του επαγγέλματός τους, ενώ σε πολλές περιπτώσεις σημαντικό ρόλο συνεχίζει να διαδραματίζει η καταγωγή και το οικογενειακό υπόβαθρο.

Σκοπός επομένως, των σύγχρονων ερευνών σχετικά με την ελίτ, δεν συνιστά η διερεύνηση των παραγόντων και των στοιχείων εκείνων που εντάσσουν κάποιον στην «ελίτ» της κοινωνίας, αλλά οι στάσεις, οι αντιλήψεις, οι αξίες και ο προσανατολισμός που διαθέτουν οι συγκεκριμένες ομάδες, οι οποίες καθορίζουν τη λήψη πολιτικών και κοινωνικών αποφάσεων. Για τον λόγο αυτό, στην παρούσα εργασία, διερευνάται ο ρόλος που διαδραματίζει η «ελίτ» της κοινωνίας στη διαμόρφωση και λήψη πολιτικών αποφάσεων, εστιάζοντας στον τομέα της μεταναστευτικής πολιτικής (Τοπαρλάκη, 2016:72-73).

Όπως προαναφέραμε, σε όλες τις κοινωνίες υφίσταται κάποιο είδος ελίτ, είτε αυτές χαρακτηρίζονται ως ανεπτυγμένες, προσδιορίζοντας έτσι την ελίτ με όρους κοινωνικής καταξίωσης και οικονομικής δύναμης, είτε ανήκουν στις ελάχιστα ανεπτυγμένες φυλές, όπου η δύναμη και η εξουσία συγκεντρώνονται στα χέρια του

αρχηγού και τωνδιακεκριμένων πολεμιστών.

Η χρήση, ωστόσο, του όρου «ελίτ» στην πολιτική ζωή, υποδεικνύει την ύπαρξη διακρίσεων και ανισοτήτων μεταξύ των μελών της κοινωνίας και μπορεί να έχει και αρνητική σημασία. Πιο συγκεκριμένα, χρησιμοποιείται για να καταδείξει τον βαθμό της ισχύος και εξουσίας που κατέχουν όσοι λαμβάνουν πολιτικές αποφάσεις, οι οποίοι δεν υπηρετούν πάντα το κοινό καλό και τα συμφέροντα των λαών και των εθνών. Στις περιπτώσεις αυτές, η ισχύς και η εξουσία των προσώπων κατευθύνονται από προσωπικές επιδιώξεις και στόχους.

Για τον λόγο αυτό, όταν οι θεωρητικοί αναλυτές μεταχειρίζονται τον όρο «ελίτ», δεν του αποδίδουν πάντα μια θετική χροιά με στόχο να ερμηνεύσουν μια ομάδα ατόμων, των οποίων η καταγωγή, τους παράσχει κάποιο είδος ισχύος και εξουσίας.

Η χρήση του όρου, σχετίζεται κυρίως, με την ανάλυση της οργάνωσης των κρατών και των κοινωνικών ανισοτήτων που απορρέουν από τη λανθασμένη χρήση της ισχύος, που διαθέτουν όσοι λαμβάνουν πολιτικές αποφάσεις, ενώ χαρακτηρίζει και τις στάσεις και αντιλήψεις που υφίστανται σχετικά με την εξουσία (Department for International Development, 2010:10-19).

Η αρνητική αυτή προσέγγιση του όρου, ωστόσο, δεν αποτελεί έναν νέο τρόπο προσδιορισμού του, καθώς υπάρχει ήδη από την αρχαιότητα. Για παράδειγμα, ο Πλάτωνας εστίασε στον συσχετισμό που υφίσταται μεταξύ του όρου «ελίτ» με τις αντιλήψεις, τις αξίες και τις στάσεις όσων λαμβάνουν πολιτικές αποφάσεις. Αρκετούς αιώνες αργότερα, και ο Machiavelli υιοθέτησε μια παρόμοια προσέγγιση του όρου, θέτοντας τα θεμέλια για την υιοθέτησή του, με τον τρόπο που ερμηνεύτηκε από μια ολόκληρη γενιά κοινωνικών αναλυτών και επιστημόνων, που εξέταζαν την κοινωνική δόμηση και διαχείριση από τα τέλη του 19^{ου} αιώνα, μέχρι την περίοδο του Μεσοπολέμου (Τσακίρης, 2013:1-6).

Με δεδομένο, λοιπόν, ότι η αποσαφήνιση του όρου «ελίτ» έχει απασχολήσει πολλούς θεωρητικούς και στοχαστές, και λαμβάνοντας υπόψη ότι η προσέγγιση του όρου μέχρι την περίοδο του Μεσοπολέμου στηριζόταν στον Machiavelli, στην παρούσα μελέτη εστιάζουμε στη διερεύνηση του όρου, αξιοποιώντας πιο σύγχρονες προσεγγίσεις, και πιο συγκεκριμένα προσεγγίσεις που δημιουργήθηκαν

από τα μέσα του 20^{ου} αιώνα και μετά. Ειδικότερα, στην παρούσα μελέτη διερευνώνται και αξιοποιούνται οι θεωρητικές προσεγγίσεις για την ελίτ, οι οποίες διαμορφώθηκαν από τους Mosca(1989), Pareto(1935), Mills(1956) και Aron(1962).

Οι προσεγγίσεις αυτές συνιστούν και το θεωρητικό υπόβαθρο της έρευνας που υλοποιήσαμε, η οποία βασίστηκε στα δεδομένα που συλλέχθηκαν από πρωτογενή στατιστική μελέτη που πραγματοποιήθηκε κατά έτη 2017-2018.

Διερευνώντας το παραπάνω πλαίσιο, αναδεικνύονται προβλήματα κοινωνικής φιλοσοφίας, που προκύπτουν από τη σύγκρουση των ιδεών και πεποιθήσεων των ελίτ. Πιο συγκεκριμένα, οι κλασικοί αναλυτές της θεωρίας των ελίτ, όπως ο Mosca και ο Pareto, τονίζουν ότι στόχο του έργου τους, αποτέλεσε η διερεύνηση και κατάρρευση του μύθου της Δημοκρατίας, καθώς οι κυβερνώντες κρίνονται εν τέλει αναποτελεσματικοί στη λήψη ορθών πολιτικών αποφάσεων και διαχείρισης των κρατικών ζητημάτων. Επίσης, υποστηρίζουν ότι οι πραγματικοί ηγέτες προέρχονται από μια μικρή ομάδα ατόμων, που απαρτίζει την «ελίτ» των κοινωνιών και τα οποία συμβάλλουν και επηρεάζουν σημαντικά στη λήψη των πολιτικών αποφάσεων που λαμβάνουν μέσα από συλλογικούς θεσμούς, οι εκπρόσωποι του δημοκρατικού πολιτεύματος.

Η άποψη αυτή, οδήγησε και άλλους αναλυτές να αναζητήσουν τα πραγματικά πρόσωπα που διαχειρίζονται τα κοινωνικά ζητήματα, των οποίων οι αποφάσεις και οι στόχοι μπορούν να θεωρηθούν ως πολιτικές, καθώς επηρεάζουν και διαμορφώνουν τις τελικές αποφάσεις των κυβερνόντων.

Τα πρόσωπα αυτά, ωστόσο, δεν ανήκουν στους εκλεγμένους εκπροσώπους από τον λαό, αλλά η ισχύς που κατέχουν και η επιρροή που ασκούν, δύνανται να καθορίσουν την πορεία ενός δημοκρατικού κράτους. Μάλιστα, ορισμένοι ερευνητές, τονίζουν ότι οι ελίτ των κοινωνιών δεν υφίστανται κανέναν έλεγχο ως προς τον βαθμό συμμετοχής τους στα κοινωνικά ζητήματα, ενώ είναι σε θέση να αποσταθεροποιήσουν την ίδια τη Δημοκρατία.

Η δυνατότητα αυτή, να ασκήσουν δηλαδή τόσο σημαντική επιρροή στη Δημοκρατία, τους προσφέρεται από την ελευθερία που τους διατίθεται στο να συμμετέχουν σε βασικές αποφάσεις και να ασκούν έλεγχο στις πολιτικές αποφάσεις.

Ωστόσο, για τους σύγχρονους θεωρητικούς, οι ελίτ δεν αποτελούν τόσο σοβαρό κίνδυνο για τη Δημοκρατία, ούτε τους αντιμετωπίζουν τόσο αρνητικά, θεωρώντας τους ως βασικούς πυλώνες των δημοκρατικών κοινωνιών, καθώς η συμμετοχή τους στα κοινωνικά ζητήματα εμποδίζει την καθιέρωση ολοκληρωτικών καθεστώτων (Onyekachi, 2012:1-19).

Σύμφωνα με τον Vergara (2013), ο διαχωρισμός και η διάκριση των κοινωνικών τάξεων μέσα στις κοινωνίες, δεν αποτελούν μια σύγχρονη κατάσταση. Ήδη από την αρχαιότητα, η ελληνική και η ρωμαϊκή κοινωνία διέθεταν έναν παρόμοιο διαχωρισμό, με μια σημαντική όμως διαφορά, ανάμεσά τους.

Η διαφορά αυτή έγκειται στο γεγονός ότι για την ελληνική κοινωνία, η τοποθέτηση σε κάποια κοινωνική τάξη συντελούταν με βάση την καταγωγή. Με βάση την τοποθέτηση αυτή, στην ελληνική κοινωνία υπήρχαν οι ελεύθεροι πολίτες, που κατείχαν όλα τα κοινωνικά δικαιώματα και οι δούλοι, που δεν συμμετείχαν καθόλου στα κοινωνικά ζητήματα, ενώ αντίστοιχα δεν διέθεταν και κανένα δικαίωμα. Από την άλλη μεριά, στη ρωμαϊκή κοινωνία, η κοινωνική διάκριση στηριζόταν στην κατοχή πλούτου, στην ιδιοκτησία, στην υπηκοότητα και στην ελευθερία, ενώ σημαντικό ρόλο διαδραμάτιζε η κληρονομικότητα. Έτσι, παρόλο που και στις δύο κοινωνίες υπήρχε κοινωνικός διαχωρισμός σε τάξεις, στη ρωμαϊκή κοινωνία ο διαχωρισμός αυτός στηριζόταν σε πιο αντικειμενικά και ευδιάκριτα κριτήρια.

Ο κοινωνικός διαχωρισμός ωστόσο, δεν έπαψε να υφίσταται και στα επόμενα χρόνια. Αντιθέτως, η τοποθέτηση αυτή των πολιτών σε κοινωνικές τάξεις, με βάση κάποια κριτήρια που ορίζονταν από την εκάστοτε κοινωνία, επικράτησε για πολλά χρόνια, ενώ σε πολλές περιπτώσεις ισχυροποιήθηκε, με αποτέλεσμα να είναι σε θέση να διαμορφώσει τις προ-σύγχρονες και σύγχρονες κοινωνίες.

Ο Vergara υποστηρίζει ότι σύμφωνα με τον Daloz(2007), στο *Elite Distinction: Grand Theory and Comparative Perspectives*, οι έρευνες των κοινωνικών επιστημών έχουν επιδείξει την αύξηση συμμετοχής των ανώτερων κοινωνικά στρωμάτων στα κοινωνικά ζητήματα και στις πολιτικές αποφάσεις, διαμορφώνοντας μια ελίτ, η οποία είναι σε θέση πολλές φορές να υπονομεύσει θεσμικές μεταρρυθμίσεις και να διαμορφώσει τις πολιτικές αποφάσεις σύμφωνα με τα δικά της συμφέροντα.

Για παράδειγμα, παρατηρείται η ύπαρξη κάποιων δυνασθειών, των οποίων τα μέλη στοπέρασμα των χρόνων, έχουν καταλάβει σημαντικές θέσεις στην πολιτική και οικονομική ζωή των κοινωνιών, δημιουργώντας μια κληρονομική διαδοχή, η οποία στηρίζεται μόνο στην καταγωγή τους από τις συγκεκριμένες οικογένειες και στις αντιλήψεις που έχει διαμορφώσει το σύνολο των πολιτών για τις οικογένειες αυτές. Δεν βασίζεται δηλαδή, σε αντικειμενικά κριτήρια που σχετίζονται με τις ιδέες και την προσφορά τους μέσα στο κοινωνικό σύνολο. Για τον λόγο αυτό, οι κοινωνικοί επιστήμονες που διεξάγουν έρευνες σχετικά με τον ρόλο που διαδραματίζουν οι ελίτ μέσα στην κοινωνία, στηρίζουν τις έρευνές τους σε μεταβλητές όπως, η κοινωνική κατάταξη, η κοινωνική διαστρωμάτωση και ο τοπικός πολιτισμός, αναπτύσσοντας θεωρίες σχετικά με την εξέλιξη των ελίτ στις σύγχρονες κοινωνίες (Vergara, 2013:31-49).

Επιπλέον, στην έρευνά του ο Vergara διερευνά την κοινωνική ταξινόμηση και τη διαμόρφωση των ελίτ με βάση τη θεωρία του Bourdieu (1979). Σύμφωνα με τη συγκεκριμένη θεωρία, η κοινωνική διαστρωμάτωση σχετίζεται με τις αντιλήψεις και τις ιδέες που έχει διαμορφώσει η αστική τάξη και οι οποίες καθορίζουν τον ρόλο που διαδραματίζουν οι ελίτ μέσα στο κοινωνικό σύνολο. Για τον Bourdieu, οι αποφάσεις των αστών είναι εξίσου σημαντικές με των ανωτέρων κοινωνικών τάξεων, με αποτέλεσμα να υποστηρίζει ότι «καμία απόφαση δεν είναι «αθώα» και διαμορφώνει την κοινωνική διαστρωμάτωση και τον βαθμό συμμετοχής των ελίτ στα κοινωνικά ζητήματα. Επίσης, βασικό παράγοντα για την κοινωνική διαστρωμάτωση, σύμφωνα με τον Bourdieu (1984:479), αποτελεί η ισχύς που δύνανται να ασκούν οι ελίτ στις κοινωνικές βάσεις. Καθώς «οι αρχές της διαίρεσης των στρωμάτων, είναι άρρηκτα λογικές και κοινωνιολογικές, λειτουργούν εντός και για τους σκοπούς του αγώνα μεταξύ των κοινωνικών ομάδων.

Από τη θεωρία του Bourdieu σχετικά με τη διαμόρφωση της τάξης των ελίτ, απορρέει από το γεγονός ότι η κοινωνική τάξη στην οποία ανήκει κάποιος, συμβάλλει σημαντικά στη διαμόρφωση και οριοθέτηση της προσωπικής του ταυτότητας.

Επίσης, αναφέρεται ότι οι κοινωνικές τάξεις που υφίστανται σε ένα κοινωνικό σύστημα, συνεχώς αλληλοεπιδρούν και αλληλοεπηρεάζονται,

διαμορφώνοντας γόνιμο έδαφος για την ενίσχυση των κοινωνικών διαφορών και των κοινωνικών ανισοτήτων. Η κοινωνική αυτή διαφορά, όπως υποστηρίζει ο Bourdieu (1965:1991), αποτελεί την «καλαισθησία», της οποίας ο βαθμός αισθητικής αξίας διαμορφώνεται από την κυρίαρχη κοινωνική τάξη. Οι κοινωνικές χρήσεις της επικοινωνίας, ορίζονται από τη σχέση που αναπτύσσεται μέσω της αλληλεπίδρασης των ελίτ με τη μάζα, ενώ η διάκριση και ο διαχωρισμός των κοινωνικών τάξεων καθορίζεται από τη διαφορά οικονομικής και πολιτικής δύναμης που υπάρχει μεταξύ τους (Vergara, 2013:31-49).

Η κοινωνιολογική θεωρία του Bourdieu, έχει συνεισφέρει σημαντικά στις θεωρίες και στις μελέτες που έχουν υλοποιηθεί κατά καιρούς σχετικά με την ελίτ (Joignant,2009:1-12).

Πιο συγκεκριμένα, το «κοινωνικό συμβόλαιο» (Bourdieu,1979,1980,1989) προσφέρει τη δυνατότητα μέτρησης και προσδιορισμού των σχέσεων κοινωνικής αλληλεπίδρασης και του βαθμού επιρροής, που ασκεί η μία κοινωνική ομάδα στην άλλη.

Με βάση την άποψη αυτή, αρκετοί μελετητές, μπόρεσαν να διερευνήσουν και να αναλύσουν τους δεσμούς που αναπτύσσονται μέσα στο κοινωνικό σύνολο. Για παράδειγμα, ο Gaxie, μελέτησε τους κοινωνικούς παράγοντες που καθορίζουν την πολιτική καριέρα κατά τη διάρκεια της Πέμπτης Δημοκρατίας στη Γαλλία, από το 1959 έως το 1981 (Gaxie, 1983:441-465). Η έρευνά του αυτή, κατέληξε στο συμπέρασμα, ότι μερικά από τα πολιτικά δίκτυα δημιουργήθηκαν μέσα από κοινωνικούς καθοριστικούς παράγοντες, όπως η οικογενειοκρατία, η κοινωνική τάξη ή / και η κοινωνική θέση.

Σε ένα παρόμοιο συμπέρασμα κατέληξε και ο Vergara, βασισμένος στον Thomas (1993), ο οποίος ανέλυσε τη διαμόρφωση της ανάπτυξης των δικτύων ηλεκτρικής ενέργειας στις δυτικές κοινωνίες κατά τη διάρκεια του 1880-1930. Σύμφωνα με τον Hughes, οι ελίτ και οι κοινωνικές ομάδες, καθορίστηκαν από τη νέα διασύνδεση μεταξύ της τεχνολογίας και της πολιτικής, η οποία έγινε βασικός πόρος στις σύγχρονες κοινωνίες. Ο Hughes, το συνέκρινε με την επίδραση του μωσαϊσμού στην μεσαιωνική κοινωνία³³. Εκτός, όμως από τις σχέσεις επιρροής που αναπτύσσει η ελίτ στο κοινωνικό σύνολο, μελετητές διερεύνησαν και τη σχέση που αναπτύσσει με την πολιτική και οικονομική εξουσία.

Ο Vergara, με την έρευνά του εξετάζει και τις απόψεις περί της κοινωνικής διαστρωμάτωσης και ελίτ του Kadushin. Σύμφωνα με τον Kadushin (1995:202-221), ο οποίος διερεύνησε τη γαλλική οικονομική ελίτ, οι ελίτ δημιουργούν σχέσεις και διασυνδέσεις μεταξύ τους, μέσα στο ευρύτερο κοινωνικό σύνολο, σχέσεις οι οποίες τους προσφέρουν τη δυνατότητα να διαμορφώσουν ένα επίπεδο ομοιότητας. Οι Mathiot και Sawicki, επίσης εξέτασαν τις επιδόσεις των μελών των κοινωνικών Υπηρεσιών στη Γαλλία, καταλήγοντας στο συμπέρασμα ότι η σχέση ομοιότητας που δημιουργείται μεταξύ των ελίτ, σχετίζεται με την ομοιογένεια που επικρατεί μεταξύ των μελών τους, η οποία διαμορφώνει και τον τρόπο με τον οποίο δρουν μέσα στο κοινωνικό σύνολο. Οι ομοιότητες, επομένως στη δράση των διαφόρων ελίτ, καθορίζονται και διαμορφώνονται βάσει των όμοιων συμπεριφορών και αντιλήψεων που επικρατούν στο εσωτερικό των ελίτ.

Ο τομέας της πολιτικής σταθερότητας, καθίσταται ένα ενδιαφέρον πεδίο διερεύνησης, καθώς σχετίζεται με τον τρόπο που διαμορφώνονται οι κοινωνίες στη σύγχρονη εποχή, ενώ καταδεικνύουν και τον τρόπο με τον οποίο υλοποιούνται οι διάφορες πολιτικές αλλαγές, ιδιαίτερα στον χώρο της Ανατολικής Ευρώπης.

Η σχέση ελίτ και πολιτικής σταθερότητας καθίσταται ενδιαφέρουσα επίσης, καθώς για να κατορθώσει να εδραιωθεί ένα καθεστώς σε μια χώρα, απαιτείται η συμβολή και η συνεργασία των διαφόρων ελίτ της κοινωνίας, οι οποίες αποδεδειγμένα διαθέτουν μεγάλη ισχύ και δύνανται με τις απόψεις και τις ιδέες τους να επηρεάσουν το σύνολο των μαζών.

Η επιρροή τους στις μάζες, προέρχεται από τις σχέσεις που έχουν διαμορφώσει με τις μάζες. Παράλληλα, οι σχέσεις αυτές προσφέρουν τη δυνατότητα εδραίωσης ενός

«δημοκρατικού καθεστώτος», το οποίο θα έχει αναδειχθεί με τη θέληση των μαζών (λαού) και που φαινομενικά ακολουθεί τους κανόνες του δημοκρατικού παιχνιδιού. Η εδραίωση, επίσης, του καθεστώτος αυτού θα στηρίζεται και από τους θεσμούς του κράτους, τους οποίους οι ελίτ είναι, επίσης, σε θέση να επηρεάσουν. Ένας τέτοιος ρόλος των ελίτ, στη δημιουργία πολιτικής άποψης και δημοκρατικής σταθεροποίησης των καθεστώτων, μπορεί να οδηγήσει και στην ατομική τους «δομική ολοκλήρωση» και να τις καθιερώσει ως σημαντικό παράγοντα πολιτικής σταθερότητας

(Vergara, 2013:31-49).

Ωστόσο, ο ρόλος των ελίτ δεν περιορίζεται ή δεν σχετίζεται μόνο με περιόδους σταθερότητας, αλλά καταδεικνύεται σημαντικός και σε περιόδους κρίσεων. Πιο συγκεκριμένα, σε τέτοιες περιπτώσεις, οι ελίτ συνήθως χαρακτηρίζονται από ενότητα, κοινές πεποιθήσεις και στάσεις, κατασκευάζοντας σταθερούς και λειτουργικούς άξονες αντιμετώπισης, κατά κανόνα συνυφασμένους με τους θεσμικούς κανόνες.

Για παράδειγμα, στον χειρισμό δυσκολιών που ανακύπτουν από τις μεγάλες κινήσεις πληθυσμών στις χώρες υποδοχής, ουσιαστικό ρόλο διαδραματίζουν οι ελίτ της ευρύτερης περιοχής, που αποτελεί πύλη εισόδου. Επιπλέον, οι ηγετικές ομάδες αναπτύσσουν μια πολυμορφική πεποίθηση σχετικά με ένα διευρυμένο πλαίσιο ζητημάτων, βασισμένων στον άξονα της μεταναστευτικής πολιτικής. Ο ουσιαστικός ρόλος των ελίτ στις κοινωνίες που αποτελούν πόλο έλξης των μεταναστών, χαρακτηρίζεται ιδιαίτερα σημαντικός για τους εξής λόγους:

Οι ελίτ δύνανται να καθορίσουν την ουσιώδη, ομαλή και δραστική διαχείριση του φαινομένου της μετανάστευσης και της κοινωνικής ένταξης των μεταναστών σε ένα διαφορετικό πλαίσιο συστηματοποίησης της κοινωνικής ζωής.

Οι απόψεις και οι θέσεις των ελίτ, συμβάλλουν ουσιαστικά στη λήψη αποτελεσματικών μέτρων μεταναστευτικής πολιτικής που εφαρμόζονται στις τοπικές, αλλά και σε ευρύτερο επίπεδο κοινωνίες. Επίσης, οι θέσεις και οι αντιλήψεις τους, σχετίζονται με την ποιότητα και την εποικοδομητική ενταξιακή πολιτική που εφαρμόζει η εκάστοτε πολιτεία για τη διαχείριση των μεταναστευτικών μετακινήσεων.

Τα αποτελέσματα της διατριβής, σε συνδυασμό με την θεωρητική προσέγγιση των ελίτ, δύνανται να αναδείξουν τις επί μέρους παραμέτρους του προβλήματος. Οι επί μέρους αυτοί παράμετροι, δεν συνιστούν ευρέως γνωστά δεδομένα, αλλά μπορούν να αντανακλούν τη συλλογική βούληση των ηγετικών ομάδων και την αξιοποίηση στοιχείων αναφορικά με την πολιτική που ασκείται στο φαινόμενο του μεταναστευτικού και προσφυγικού κύματος. Ιδιαίτερα σημαντικές, επίσης, χαρακτηρίζονται και οι άμεσες κοινωνικές συνέπειες των αντιλήψεων των ελίτ, καθώς συμβάλλουν και στη διαμόρφωση της καθαυτού πολιτικής που ασκείται στο

μεταναστευτικό και προσφυγικό ζήτημα.

Επίσης, κρίνεται σημαντικό να διευκρινιστεί ότι, στην ανάλυση των αποτελεσμάτων της έρευνας, οι πεποιθήσεις και οι προθέσεις των ελίτ δεν είναι μόνιμες. Πιο συγκεκριμένα, σε κρίσιμα τμήματα των ερωτημάτων, εμφανίζονται ως μεταβαλλόμενες, και επηρεάζονται ιδιαίτερος από το επίπεδο απόκρισης της κρατικής ελίτ, δηλαδή της ομάδας των ανωτέρων κυβερνητικών αξιωματούχων, μιας ομάδας, την οποία πολλοί μελετητές χαρακτηρίζουν ως μια ισχυρή ελίτ στις σύγχρονες κοινωνίες, η οποία ολοένα και αυξάνει την ισχύ της (Bottomore, 1970:21- 26).

Ακόμη, όπως οι Μπουρίκος και Σωτηρόπουλος παρατηρούν, ότι ο Putnam, διαπιστώνει ότι όλη η έρευνα που διεξάγεται για τον ρόλο που διαδραματίζουν οι ομάδες των ελίτ στις κοινωνίες, στηρίζεται, κυρίως, στις παραδοσιακές θεωρίες που έχουν αναπτυχθεί, ενώ διερευνώντας τον τρόπο επιρροής των ελίτ στα κοινωνικά ζητήματα και τις πολιτικές αποφάσεις, αναδύεται το ερώτημα το «Ποιος εν τέλει κυβερνά».

Με τον τρόπο αυτό, διακρίνεται ότι οι ελίτ διαθέτουν σημαντική δύναμη και δύνανται, όχι μόνο να επηρεάσουν τις πολιτικές αποφάσεις, αλλά και να τις κατευθύνουν προς όφελός τους.

Μπορεί βέβαια, οι σύγχρονες καπιταλιστικές δημοκρατικές κοινωνίες, να έχουν δημιουργηθεί με βάση την επιρροή που ασκούν οι οικονομικές ελίτ των κοινωνιών τους, ωστόσο, δεν δύναται να μη διερευνηθεί και ο ρόλος των ελίτ στην πολιτική ζωή των κρατών. Πιο συγκεκριμένα, οι πολιτικές ελίτ που υφίστανται εντός του πολιτικού σκηνικού των κοινωνιών, διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο και δύνανται να καθορίσουν την πολιτική ζωή των κρατών, ιδιαίτερος, όταν διαθέτουν υπερ-εκπροσώπηση μέσα στο κοινοβούλιο και στις εκάστοτε κυβερνήσεις (Μπουρίκος και Σωτηρόπουλος, 2003:111-112).

5.2 Η έννοια της ελίτ και η ιδεολογία της

Σύμφωνα με τον Korom (2015), ο όρος «ελίτ», εισήχθη στο λεξιλόγιο των κοινωνικών επιστημών στα τέλη 19^{ου} αιώνα, από τον Pareto, παρόλο που αναφορές του εμφανίζονται και σε έργα του 18^{ου} αιώνα, χωρίς ωστόσο να αξιοποιείται η έννοια με τον ίδιο τρόπο. Πιο συγκεκριμένα, πρώτη φορά ο όρος εμφανίστηκε σε μια εγκυκλοπαίδεια που δημοσιεύθηκε στη Γαλλία μεταξύ 1751 και 1772 και την οποία επιμελήθηκε ο

Diderot (*Encyclopédie, dictionnaire raisonné des sciences, des arts et des métiers*). Ο τρόπος με τον οποίο καταχωρήθηκε η έννοια στην εγκυκλοπαίδεια, υποδηλώνει ότι η λέξη, αρχικά, χρησιμοποιήθηκε με στόχο να περιγράψει πράγματα υπεροχής, ενώ, στη συνέχεια, η χρήση της επεκτάθηκε και στον τρόπο ένταξης ατόμων ή ομάδων σε μια ανώτερη κοινωνική ομάδα (*hommes d'élite*).

Στο λεξιλόγιο, όμως, των κοινωνικών επιστημών, ο όρος «ελίτ» άρχισε να αξιοποιείται στα τέλη 19ου αιώνα, ενώ, ο πρώτος ευρύς ορισμός αποδίδεται στον Ιταλό οικονομολόγο Pareto, (1848-1923) στο έργο του *Trattato di sociologia generale* του 1915-1919 (μεταφρασμένο ως μια πορεία της γενικής κοινωνιολογίας).

Ο Pareto αναφέρει ότι: «Ας υποθέσουμε ότι σε κάθε κλάδο της ανθρώπινης δραστηριότητας, δίδεται σε κάθε άτομο ένας δείκτης που καθορίζει την καταλληλότητα της ικανότητάς του, με τον ίδιο τρόπο, με τον οποίο δίδονται οι βαθμοί στα διάφορα θέματα στις εξετάσεις στο σχολείο.

Ο ανώτερος τύπος δικηγόρου, για παράδειγμα, θα λάβει δέκα(10). Εκείνος που δεν θα έχει πελάτη θα λάβει (ένα)1 – κρατώντας το μηδέν για τον άνθρωπο ο οποίος δεν θεωρείται ιδιαίτερα έξυπνος. Αν δημιουργήσουμε λοιπόν, μια τάξη με ανθρώπους που έχουν λάβει τους υψηλότερους δείκτες στον κλάδο που δραστηριοποιούνται, θα δώσουμε σε αυτήν την τάξη το όνομα ελίτ»(Pareto, 2017: 25-29).

Ο ίδιος ο Pareto, δεν έκανε άλλη χρήση αυτής της αφηρημένης αντίληψης. Ωστόσο, η ιδέα ότι οι ικανότητες και οι δραστηριότητες που χαρακτηρίζουν τα άτομα στο εργασιακό τους περιβάλλον, δύνανται να τους καθορίσουν ως ανώτερη τάξη, υιοθετήθηκε από μεταγενέστερους ερευνητές, οι οποίοι κατέστησαν τον Pareto ως τον κύριο πρόδρομο της θεωρίας για τις «ελίτ» (Korom, 2015:390-395).

Από τις πρώτες αναφορές στην έννοια «ελίτ», μέχρι και σήμερα, έχουν διαμορφωθεί διάφοροι ορισμοί, καθώς σαν έννοια έχει απασχολήσει πολλούς θεωρητικούς, στοχαστές και μελετητές. Η δυσκολία αυτή αναφέρεται και στην έρευνα που υλοποίησε ο Γκόγκος (2018: 6), ο οποίος αναφέρει ότι, υφίσταται μεγάλη δυσκολία να δοθεί ένας σαφής και μοναδικός ορισμός.

Η δυσκολία αυτή, σύμφωνα με τον Γκόγκο, σχετίζεται με το γεγονός, ότι στη βιβλιογραφία που υπάρχει και διερευνάται εκτενώς η έννοια, δεν δύναται να

καθοριστεί ο τρόπος χρήσης της έννοιας «ελίτ», ενώ ακόμα και στους ορισμούς που έχουν προταθεί από διάφορους ερευνητές, δεν υφίσταται η δυνατότητα εύκολης ερμηνείας και αποσαφήνισης του πεδίου χρήσης της.

Επίσης, στην ίδια έρευνα, αναφέρεται ότι και ο Giddens αναγνωρίζει ότι κανένα πεδίο της κοινωνιολογίας δεν φανερώνει τόσες ιδιαιτερότητες στη διαχείριση και στις παραλλαγές κατασκευής εννοιών. Για παράδειγμα, αναφέρει ότι έννοιες, όπως άρχουσα τάξη, πολιτική τάξη, ελίτ, ελίτ εξουσίας και ηγετική ομάδα, κάποιες φορές δύνανται να χρησιμοποιηθούν ως συνώνυμες, ενώ υπάρχουν και περιπτώσεις όπου οι συγκεκριμένες έννοιες χαρακτηρίζονται και διαχειρίζονται άλλες φορές ως αντίθετες (Γκόγκος, 2018:6).

Ωστόσο, αναφορές και προσπάθειες διασαφήνισης των όρων που σχετίζονται με τις ανώτερες κοινωνικές τάξεις και τις άρχουσες τάξεις, υπήρχαν πολύ πριν από την εμφάνιση του όρου «ελίτ». Ο πρώτος φιλόσοφος και στοχαστής που επιχείρησε στην αρχαιότητα να αποσαφηνίσει τον τρόπο απόκτησης της εξουσίας και τον τρόπο της κοινωνικής ανέλιξης, υπήρξε ο Πλάτων το (380-360 π.Χ./2002). Πιο συγκεκριμένα, στη Δημοκρατία (βιβλίο VII), αναφέρεται σε «ένα κράτος που κυβερνάται από φιλόσοφους βασιλιάδες (βασιλείς μιας κυψέλης), καλύτερους και πιο τέλεια μορφωμένους για την ανάπαυση».

Αρκετά χρόνια αργότερα, και ο Machiavelli (1469-1527), Ιταλός διπλωμάτης, χρησιμοποίησε τους όρους «ευγενείς», «αριστοκράτες» ή «μεγάλοι» για να αναπαραστήσει την ομάδα των ελίτ. Πιο συγκεκριμένα, στο έργο του «*Πρίγκηπας*», ο Machiavelli, διατύπωσε πολυάριθμες απόψεις για την διακυβέρνηση και διατήρηση των κυρίαρχων ομάδων, ως απάντηση στην πολιτική κρίση των ιταλικών πόλεων-κρατών, συμπεριλαμβανομένης της δικής του πόλης-πολιτείας: της Φλωρεντίας.

Σε ένα περίφημο απόσπασμα του έργου, για παράδειγμα, ο Machiavelli συμβουλεύει τον πρίγκηπα να μιμηθεί έξυπνα, τόσο την αλεπού, όσο και το λιοντάρι, ξεπερνώντας τους εχθρούς του και με ανυπομονησία να στέκεται ενάντια στους αντίπαλους («φονεύει τους λύκους»).

Ωστόσο, σε αυτή την πρώτη ευρωπαϊκή κοσμική πραγματεία για την πολιτική, οι ελίτ θεωρούνται ως απειλή για τη δημοκρατία. Μπορεί η προσέγγιση του

Machiavelli να σχετίζεται περισσότερο με τις παραδοσιακές θεωρίες σχετικά με την ομάδα των ελίτ, οι πρώτες του ιδέες, όμως, σχετικά με τους μηχανισμούς ελέγχου ισχύος για τον περιορισμό των ελίτ, έχουν γίνει αποδεκτές στη σύγχρονη δημοκρατική θεωρία. Η θεωρία της κλασικής ελίτ υιοθέτησε, μεταξύ άλλων, όχι μόνο τη μεταφορά των «λιονταριών και της αλεπούς», αλλά και την ιδέα ότι διαφορετικοί τρόποι άσκησης ηγεσίας σχετίζονταν με την άνοδο και την πτώση των ελίτ, καθώς και με την πεποίθηση, ότι ο εγωισμός είναι φυσική ιδιότητα του ανθρώπινου είδους.

Αρκετά χρόνια αργότερα στηριζόμενοι στις ιδέες της Γαλλικής επανάστασης, κάποιοι σοσιαλιστές στοχαστές, όπως ο Saint-Simon (1760-1825), ανέπτυξαν τις θεωρήσεις τους για όσους βρίσκονται στην κορυφή της κοινωνικής ιεραρχίας. Ειδικότερα στα έργα του ο Saint-Simon, ισχυρίστηκε ότι η αριστοκρατία έπαψε να αποτελεί την κυρίαρχη τάξη και στη θέση της ανήλθαν επιχειρηματίες, χρηματοδότες και διανοούμενοι. Μετέπειτα, η χρήση του όρου «ελίτ», επεκτάθηκε και σε άλλες κοινωνικές ομάδες, συμπεριλαμβάνοντας τις υψηλά ιεραρχικά κοινωνικές ομάδες, όπως τις στρατιωτικές ενώσεις των ευγενών ή τους ψηλότερους βαθμούς της αριστοκρατίας. Στην αγγλική γλώσσα, από την άλλη, η πρώτη γνωστή αναφορά της λέξης «ελίτ», σύμφωνα με το Αγγλικό λεξικό της Οξφόρδης, πραγματοποιήθηκε το 1823, όταν πλέον σε όλα τα πεδία αναφερόταν σε κοινωνικές ομάδες. Ο όρος όμως, δεν χρησιμοποιήθηκε ευρέως σε κοινωνιολογικά και πολιτικά κείμενα μέχρι το τέλος του 19ου αιώνα στην ηπειρωτική Ευρώπη, ή μέχρι το 1930 στην Αγγλία και στην Αμερική.

Η μελέτη αυτών των ομάδων, δημιουργήθηκε στο πλαίσιο των κοινωνικών επιστημών, στα τέλη του 19ου αιώνα, ιδίως ως αποτέλεσμα του έργου τριών κοινωνιολόγων: των Pareto, Mosca και Michels. Ο πυρήνας της θεωρητικής τους ανάλυσης, υποστηρίζει ότι στην κορυφή κάθε κοινωνίας βρίσκεται αναπόφευκτα μια μικρή μειοψηφία που κατέχει την εξουσία, ελέγχει τους βασικούς παραγωγικούς πόρους και παίρνει τις σημαντικές αποφάσεις. Επίσης, υποστηρίζουν ότι ανάμεσα στις κοινωνικές ομάδες που διακρίθηκαν στις μεγάλες κοινωνικές και πολιτικές αλλαγές των δυο τελευταίων αιώνων, συγκεκριμένες κατηγορίες της ελίτ, όπως οι διανοούμενοι, τα μεγάλα στελέχη επιχειρήσεων και ομίλων, στρατιωτικοί, θρησκευτικοί ηγέτες, ανώτεροι υπάλληλοι της δημόσιας διοίκησης και οι ανώτεροι κυβερνητικοί αξιωματούχοι, θεωρήθηκαν οι κληρονόμοι των λειτουργιών των

προηγούμενων αρχουσών τάξεων και οι πιο δραστήριοι συντελεστές, για την δημιουργία νέων μορφών κοινωνίας.

Από αυτές τις ομάδες, εκείνη που παρουσιάζει τη μεγαλύτερη δυσκολία στον προσδιορισμό της και στον καθορισμό της επίδρασής της στην κοινωνία, συνιστά η ομάδα των διανοούμενων, δηλαδή εκείνη η ομάδα η οποία συνεισφέρει άμεσα στην δημιουργία, μετάδοση και κριτική ιδεών.

Στη συγκεκριμένη ομάδα, περιλαμβάνονται συγγραφείς, καλλιτέχνες, επιστήμονες, φιλόσοφοι, θρησκευτικοί στοχαστές, κοινωνικοί οραματιστές και πολιτικοί ηγέτες, ενώ τα όρια της ομάδας δεν δύναται να καθοριστούν εύκολα, καθώς το χαμηλότερο επίπεδο συγχέεται με τα επαγγέλματα της μεσαίας τάξης, όπως π.χ. τη δημοσιογραφία και την παιδαγωγική.

Παρόλο, βέβαια, που η συγκεκριμένη ομάδα της ελίτ δεν διαθέτει σαφή όρια, για το ποιες κοινωνικές ομάδες δύναται να ενταχθούν σε αυτήν. Πιο συγκεκριμένα, οι πρωτόγονες κοινωνίες, διέθεταν σημαντικούς διανοούμενους, όπως μάγους, ιερείς κ.λπ., οι οποίοι απολάμβαναν την αναγνώριση της υπεροχής τους από το σύνολο της κοινωνίας.

Από την άλλη μεριά και οι αναπτυγμένες κοινωνίες διέθεταν αντίστοιχη ομάδα των ελίτ, η οποία απαρτιζόταν από φιλοσόφους, ποιητές, δραματουργούς, αξιωματούχους ή δικαστικούς. Ωστόσο, η λειτουργία τους και η κοινωνική τους σπουδαιότητα, διέφερε σημαντικά και χαρακτηριζόταν από μεγάλη ποικιλομορφία. Ερευνητές και στοχαστές που ασχολήθηκαν θεωρητικά με τις ελίτ, διερεύνησαν τον τρόπο λειτουργίας των διανοούμενων στις σύγχρονες και ανεπτυγμένες κοινωνίες, επιχειρώντας να αποσαφηνίσουν τον ρόλο και τη λειτουργία τους.

Πιο συγκεκριμένα, ο Mosca, χαρακτήριζε τους διανοούμενους ως μια ανεξάρτητη ομάδα που τοποθετούνταν ανάμεσα στην αστική τάξη και στο προλεταριάτο. Τα συγκεκριμένα άτομα είχαν τη δυνατότητα και τα απαραίτητα χαρακτηριστικά για να αποτελέσουν τον πυρήνα μιας νέας και πιο αξιόλογης ελίτ.

Σε πολλές σύγχρονες κοινωνίες, λοιπόν, τα πανεπιστήμια και γενικά οι πνευματικές ενασχολήσεις, συγκρότησαν τα μέσα και τους τρόπους, με τα οποία ταλαντούχα άτομα από τα κατώτερα κοινωνικά στρώματα, μπόρεσαν να ανέλθουν σε

πιο σημαντικές θέσεις. Έτσι η κοινωνική σύνθεση της ελίτ των διανοούμενων, διέφερε σημαντικά από την κοινωνική σύνθεση άλλων ελίτ.

Επιπλέον, ένα ακόμη ιδιαίτερο στοιχείο, συνιστά η σύνθεση αυτών των ομάδων ελίτ. Πιο συγκεκριμένα, η ελίτ των διανοούμενων στις περισσότερες χώρες αποτελεί μια λιγότερο συνεκτική ή ομοιογενή κοινωνική ομάδα, ενώ ταυτόχρονα παρουσιάζει μια αξιοσημείωτη ποικιλία αντιλήψεων πάνω στα πολιτιστικά και πολιτικά ζητήματα (Korom, 2015:390-395).

Σύμφωνα με έρευνα της Mc Laren (2011), μια δεύτερη ομάδα που θεωρήθηκε σαν δυναμική άρχουσα ελίτ, συνιστά αυτή που συγκροτήθηκε από τα ανώτερα στελέχη βιομηχανιών, εταιριών και επιχειρηματικών ομίλων.

Η άνοδός τους προκάλεσε μια κοινωνιολογική διαμάχη, κυρίως γύρω από την επίδραση της θεωρίας του Burnham το 1941 για την «διευθυντική επανάσταση». Η βασική ιδέα αυτής της θεωρίας διατυπώθηκε ωρύτερα - το 1932 - από τον Veblen στην μελέτη «*The Engineers and the Price System*», όπου υποστήριζε ότι ο καπιταλισμός, ένα σύστημα παραγωγής που κυριαρχείται κυρίως από τους ιδιοκτήτες των μέσων παραγωγής, δεν ήταν δυνατό να διαρκέσει, εξαιτίας της ανεπαρκούς χρήσης των βιομηχανικών πηγών.

Ο Veblen αναγνώρισε την κύρια αντίθεση που υφίσταται στην καπιταλιστική βιομηχανία, στους «ειδικούς τεχνικούς- μηχανικούς», από τους οποίους εξαρτιόταν η λειτουργία της σύγχρονης βιομηχανίας. Παρόλο, λοιπόν, που τα άτομα που ανήκαν στη συγκεκριμένη κοινωνική ομάδα διαβίωναν για μεγάλο διάστημα ως ελεύθεροι εισοδηματίες, κατέλαβαν θέσεις υπεύθυνων διευθυντών του βιομηχανικού συστήματος και ταυτόχρονα απέκτησαν τη δυνατότητα να καταστούν κριτές της υλικής ευημερίας της κοινωνίας (Mc Laren, 2011:411-420).

Η θέση του Burnham χαρακτηρίζεται παρόμοια με τη θεωρία, σχετικά με τις ομάδες των καπιταλιστικών κοινωνιών που εντάσσονται στις ελίτ, διότι υποστήριζε ότι ζούσαν σε μια περίοδο μετάβασης από ένα κοινωνικό τύπο παραγωγής. Σε έναν άλλο τύπο, δηλαδή μια κοινωνία που χαρακτηρίζονταν από έναν ιδιαίτερο τρόπο παραγωγής, ο οποίος σχετιζόταν με την κυριαρχία των βιομηχανιών και των τραπεζών και από ένα ιδιαίτερο σύστημα ιδεολογιών, σε ένα τύπο κοινωνίας που τον ονόμαζε

«διευθυντική κοινωνία». Διευκρινίζει ποιοι ακριβώς είναι οι διευθυντές και στην συνέχεια μας κατευθύνει στην ομάδα που ορίζεται ως ελίτ. Πιο συγκεκριμένα, Σύμφωνα με την McLaren (2011: 411-423), ο Burnham, διέκρινε δυο κύριους τομείς ανάμεσα στους διευθυντές :

- τους επιστήμονες και τους τεχνικούς και
- τους διευθυντές και ρυθμιστές της πορείας της παραγωγής, οι οποίοι διατηρούν μια υπεροχή.

Υποστήριξε, επίσης, ότι στις σχέσεις μεταξύ των ελίτ και των κοινωνικών μαζών, η προέλευση της ιδιοκτησίας της ελίτ, δε διαδραμάτιζε καθοριστικό ρόλο, αλλά ο τρόπος επιρροής και χρήσης των μέσων παραγωγής. Έτσι, η νέα κοινωνία, που δύναται να διαμορφωθεί δεν στηρίζεται στον ατομικισμό και την ιδιοτέλεια των σύγχρονων κοινωνιών, ούτε καθορίζεται από τον κοινοβουλευτισμό και τις εθνικές κυβερνήσεις, αλλά είναι σε θέση να στηρίζεται στην ανιδιοτέλεια, στην αίσθηση της κοινότητας και σε ένα σύστημα που προωθεί το κοινό και δημόσιο συμφέρον, όπου όλοι αναλαμβάνουν τα καθήκοντά τους.

Η συμβολή του συγκεκριμένου έργου του Burnham στις σύγχρονες θεωρίες και έρευνες, καθίσταται σημαντική, καθώς στη δική του προσέγγιση στηρίζονται οι θεωρίες σχετικά με τη μελέτη των ελίτ, με τον τρόπο διαχείρισης των επιχειρήσεων, αλλά και οι σχέσεις που αναπτύσσονται μεταξύ των εργαζομένων και της διοικούσας αρχής. Τέλος, η συγκεκριμένη θεωρία, συνέβαλε σημαντικά και στην εξέλιξη της πολιτικής θεωρίας (Mc Laren, 2011:411-423).

Αργότερα, σύμφωνα με τον Mandel, μια διαφωνία ανάμεσα στον Weber και στον Marx ανέδειξε την ελίτ των ανώτερων κυβερνητικών αξιωματούχων. Η αντιγνωμία του Weber για τον σοσιαλισμό και τη δύναμη του λαού που υποστήριζε ο Marx, στηριζόταν στον φόβο για την απώλεια της ατομικής ιδιοκτησίας και της κοινωνικής ελευθερίας. Με τον τρόπο αυτό, το κράτος διέθετε την ικανότητα να κατέχει τον πλήρη έλεγχο στην προσωπικότητα και στην ιδιοκτησία των πολιτών, ενώ υποστήριζε ότι η γραφειοκρατία θα μπορούσε να εμποδιστεί από την πολιτική εξουσία, η οποία θα αναχαιτίζε την άσκηση ελέγχου στους πολίτες. Η αναχαιτίση αυτή θα μπορούσε να υλοποιηθεί και σε ένα δημοκρατικό κράτος, καθώς θεωρούσε ότι «κάτω από κανονικές συνθήκες η δύναμη μιας εξαιρετικά αναπτυγμένης γραφειοκρατίας είναι

συντριπτική» (Mandel, 1994:271-281).

Ο Weber, επίσης, υποστήριζε ότι η ελίτ των διοικητικών αξιωματούχων υπερτερεί της πολιτικής ελίτ, καθώς λόγω θέσης και ιδιότητας δεν υπόκειται σε κανέναν έλεγχο, μολονότι βρίσκεται στη θέση που κατέχει για να υπηρετεί και να εξυπηρετεί το σύνολο της κοινωνίας. Με τον τρόπο αυτό, διασαφηνίζεται ότι όποιος κατέχει πολιτική εξουσία, ακόμα και, εάν η πολιτική εξουσία εκπηγάει από τον λαό και έχει ανέλθει στην εξουσία με δημοκρατικές διαδικασίες, δεν είναι σε θέση να αντισταχθεί αποτελεσματικά στην επιρροή που ασκούν οι ανώτεροι κυβερνητικοί αξιωματούχοι, οι οποίοι διαθέτουν απόλυτη ελευθερία.

Επιπλέον, τόνισε ότι η συγκεκριμένη ελίτ διαθέτει ισχυρά μέσα στρατολόγησης και αναπαραγωγής της. Ακόμα δε και εάν αποχωρήσουν από τις θέσεις που κατέχουν δύνανται να απορροφηθούν στον ιδιωτικό τομέα και μάλιστα σε υψηλές διοικητικά θέσεις, μέσα σε τράπεζες και επιχειρήσεις.

Τέλος, η ελίτ των διοικητικών αξιωματούχων, επιχειρεί να προσεγγίσει και να στρατολογήσει μέλη από τις πολυτεχνικές σχολές. Η στρατολόγηση αυτή από τις σχολές, προσφέρει τη δυνατότητα στην ελίτ των ανώτερων κυβερνητικών αξιωματούχων, να συμπεριλάβουν στην ομάδα τους διακεκριμένα άτομα του κοινωνικού συνόλου, καθώς οι περισσότεροι σπουδαστές των πολυτεχνικών προέρχονται από διακεκριμένες οικογένειες (Mandel, 1994:271-281).

5.3 Ο κλασικός και ανταγωνιστικός ελιτισμός

5.3.1 Ο κλασικός ελιτισμός

Ο Korom (2015:390-395), ο οποίος διερεύνησε τη θεωρία του κλασικού ελιτισμού, στηρίζεται στη θεωρία του Bottomore για την εξέτασή του. Πιο συγκεκριμένα, αναφέρει, ότι ο Bottomore θεωρεί ότι ο κλασικός ελιτισμός αποτέλεσε τον τελευταίο αντίπαλο του μαρξισμού, κατακρίνοντας αρχικά την μαρξιστική άποψη περί καθιέρωσης μιας κοινωνικοοικονομικής ανάπτυξης, που στηρίζεται σε μια ενιαία αρχή και η οποία καθορίζεται από την άκαρπη αντιπαλότητα και μάχη μεταξύ της εργατικής τάξης και της ατομικής ιδιοκτησίας. Σύμφωνα με τον Korom (2015:390-395), οι κλασικοί ελιτιστές πρότειναν την ολιστική μελέτη και προσέγγιση της ανθρώπινης εξέλιξης, αντί για την εστίαση σε ένα ντετερμινιστικό «μονογραφικό δόγμα». Στη συνέχεια, αντέκρουσαν, επίσης, την άποψη για την ύπαρξη μιας αταξικής

κοινωνίας που θα είχε τη δυνατότητα και την ικανότητα να επιλύει όλα τα κοινωνικά ζητήματα, καθώς η ανθρώπινη ιστορία έχει επιδείξει ότι η κυριαρχία της μειοψηφίας, αποτελεί αναπόφευκτο στοιχείο της ανθρώπινης εξέλιξης.

Τέλος, οι κλασικοί ελιτιστές με το έργο τους και τις θεωρίες τους, υποστήριζαν ότι η ισχύς και η εξουσία που καθορίζει και διαμορφώνει στο πέρασμα των χρόνων την ανθρωπότητα, σχετίζεται περισσότερο με την οικονομική δύναμη και όχι με την πολιτική.

Ο κλασικός ελιτισμός σύμφωνα με τον Korom, (2015:390-395) προτάσσει τέσσερις βασικές θέσεις:

1. Όσοι βρίσκονται στη διακυβέρνηση του κοινωνικού συνόλου, αποτελούν μια ομάδα που διακατέχεται από συνοχή και ομοιότητες
2. Η ομάδα των ελίτ έχει παγιώσει τη θέση της μέσα στο κράτος-έθνος
3. Η ελίτ που βρίσκεται στη διακυβέρνηση του κράτους αποτελεί μια κλειστή ομάδα που δεν είναι προσβάσιμη από τους πολίτες
4. Όσοι συμμετέχουν στην κυρίαρχη ελίτ επιλέγονται λόγω των πολιτικών, οικονομικών, ιδεολογικών και διανοητικών τους προσόντων τους.

5.3.2 Ο ανταγωνιστικός ελιτισμός

Σύμφωνα με την Ροπόκη (2014), ο Schumpeter υποδεικνύει μια παράταιρη θεωρία της δημοκρατίας, η οποία κατευθύνει βαθμιαία μια διαφοροποίηση του καπιταλιστικού μοντέλου από το σοσιαλιστικό μοντέλο. Πιθανόν αξιολογεί ότι η υπέρμετρη δημοκρατική συμμετοχή, ενδέχεται να οδηγήσει σε δυσεπίλυτες συγκυρίες, όπως συνέβη με την ανάρρηση του Χίτλερ στην εξουσία. Ανήγαγε την δημοκρατία σε ένα άλλο επίπεδο, όπου παρατηρεί ότι ο λαός δεν είναι δυνατόν να κυριαρχήσει ουσιαστικά, παρά μονάχα να ψηφίζει εκείνους που πρόκειται να υπερέχουν. Όλο αυτό, προϋποθέτει πολλαπλές πολιτικές ομάδες που αναμετρίονται μεταξύ τους, με επιδίωξη να καθιερωθούν ως άρχουσα τάξη.

Με την έννοια του ανταγωνισμού, καθιερώνει το ζήτημα της ηγεσίας που η κλασική θεωρία δεν υιοθετούσε, αφού έδινε στον λαό μια τεράστια δύναμη πρωτοβουλίας. Επιπλέον, με αυτόν τον διαχωρισμό διακρίνονται οι δημοκρατικές από

τις μη δημοκρατικές κυβερνήσεις, κάτι που ορίζει την ουσιαστική θεωρία της δημοκρατίας μέσω της εκλογικής διαδικασίας.

Όπως και ο Weber, θεωρούσε την δημοκρατία ως την μέθοδο που είναι ικανή να προβάλλει χαρισματικούς ηγέτες.

Ο Schumpeter, επιδοκίμαζε την οριοθέτηση του λαού ως ικανού να προσφέρει ηγεσία, πίστευε ότι σε επίπεδο εθνικών και διεθνών ζητημάτων δεν είχε την ικανότητα να ανταποκριθεί σε πνευματικό και πολιτικό επίπεδο. Κυριαρχούνται από το συναίσθημα, με αποτέλεσμα να οδηγούνται σε λανθασμένες αποφάσεις, ιδιαίτερα σε υποθέσεις που αφορούν την εσωτερική και εξωτερική πολιτική. Έτσι, καταλήγει ότι «οι πολίτες μπορούν απλά να συμμετέχουν στην λήψη των πολιτικών αποφάσεων, αλλά μόνο στον βαθμό της απλής νομιμοποίησης, δηλαδή της κυριαρχίας των ανταγωνιστικών ελίτ». Επιπροσθέτως, διακρίνει την πολιτική από την οικονομία, «Η οικονομία αφορά την ικανοποίηση των αναγκών των ατόμων, ενώ η πολιτική αντιστοιχεί σε εκείνες τις συμπεριφορές που συνεπιφέρουν κυριαρχία ανθρώπου από άνθρωπο».

Καθιερώνει μια δημοκρατική θεωρία που συμβαδίζει με τον τρόπο που λειτουργεί η αγορά. Στον οικονομικό στίβο, τόσο οι χρηματαγορές όσο και οι αγοραστές, επιχειρούν να αποκτήσουν το μεγαλύτερο κέρδος για προσωπικό τους όφελος, μέσω του ελεύθερου ανταγωνισμού της αγοράς (Ροπόκη, 2014:35-41).

5.4 Η Ιταλική σχολή και ο Gaetano Mosca

Σύμφωνα με την έρευνα του Martinelli (2009:1-44), ο Mosca (1858-1941), ο ιδρυτής, της ιταλικής πολιτικής επιστήμης, με τα έργα του «*Teorica dei governi e governo parlamentare*» το 1884 και στη συνέχεια με τις τρεις εκδόσεις του «*Elementi di Scienza politica*» το 1896, 1923 και 1939, διαφοροποιείται από τον τρόπο με τον οποίο επεξηγούνταν έως τότε τα πολιτικά φαινόμενα.

Ο Mosca όντας πανεπιστημιακός καθηγητής στο Τορίνο και στη συνέχεια στη Ρώμη, βουλευτής και γεροϋσιαστής του ιταλικού βασιλείου, συνιστά ένα από τα λίγα παραδείγματα Ιταλών μελετητών των κοινωνικών επιστημών. Το έργο του έχει καταστεί ευρέως γνωστό και εξετάζεται παγκοσμίως. Επίσης, επηρέασε τον κλάδο των κοινωνικών επιστημών και για τον λόγο αυτό, εντάσσεται στους «κλασικούς» της Ιταλικής σχολής των ελίτ.

Γεννημένος στο Παλέρμο, τον Απρίλιο του 1858, ο Mosca καταγόταν από μια εύπορη οικογένεια και ωρίμασε μέσα του ένα μεγάλο πάθος για την ανάγνωση και κυρίως για ιστορικές και νομικές μελέτες. Παρακολούθησε τη Νομική Σχολή της Σικελίας (μαζί με τον φίλο του Orlando), από την οποία και αποφοίτησε το 1881 με διάκριση. (Martinelli, 2009: 1-44).

Στα τέλη του 1896, μετακόμισε στο Τορίνο (μαζί με τη σύζυγό του και τα τρία του παιδιά), όπου διορίστηκε Αναπληρωτής Καθηγητής στο Συνταγματικό Δίκαιο στη Νομική Σχολή. Το πανεπιστήμιο, είχε μόλις δημιουργήσει κάποια μαθήματα Κοινωνικών Επιστημών και ο Mosca δίδαξε για πολλά χρόνια Ιστορία των Πολιτικών Επιστημών. Τα επόμενα χρόνια, εντάχθηκε στον ιταλικό πολιτιστικό και ακαδημαϊκό κόσμο, όπου σύναψε ισχυρές σχέσεις, με τους σημαντικότερους ακαδημαϊκούς της εποχής του, όπως οι Einaudi, Ferrero, Lombroso και Michels. Επίσης πραγματοποίησε σημαντικές διασκέψεις και προέδρευε σε διάφορους πολιτιστικούς συλλόγους (Martinelli, 2009: 1-44).

Από το 1901, αυξήθηκε η επιρροή του στην ιταλική δημόσια σφαίρα, χάρη στην τακτική συνεργασία του με την εφημερίδα *Corriere della Sera* του Luigi Alberini. Το 1902, διορίστηκε καθηγητής στο συνταγματικό και διοικητικό δίκαιο, στο Πανεπιστήμιο Bocconi του Μιλάνου. Διατήρησε αυτό το αξίωμα μέχρι το 1918, όταν αποδέχθηκε να διδάξει Πολιτικές Επιστήμες.

Στη συνέχεια, το 1919, διορίστηκε Γερουσιαστής και ασχολήθηκε κυρίως με τα ζητήματα του πρωτογενούς τομέα, σίτισης και με τα προβλήματα των αποικιών, αλλά και της μετανάστευσης. Το 1924, επέστρεψε στη Ρώμη, όπου η Νομική Σχολή τον όρισε Καθηγητή Εσωτερικού Δημόσιου Δικαίου, ενώ το 1925, υπέγραψε το αντιφασιστικό μανιφέστο του Croce και προσχώρησε στο Φιλελεύθερο Κόμμα που ίδρυσε ο ίδιος ο Croce μαζί με τους Giolitti, Orlando, Ruffini και Fortunato. (Martinelli, 2009: 1-4).

Στα επόμενα χρόνια, επεξεργάστηκε μια σειρά άλλων σημαντικών εκδόσεων και του απονεμήθηκαν διάφορα τιμητικά πτυχία καθώς και ο διορισμός του στην *Accademia dei Lincei*, ως εθνικό μέλος. Ο Mosca απεβίωσε στη Ρώμη στις 8 Νοεμβρίου 1941, ωστόσο το έργο του και οι θεωρίες του επηρέασαν και απασχόλησαν ερευνητικά αρκετούς συνεχιστές του και ερευνητές (Martinelli, 2009: 1-44).

Η συγκεκριμένη θεωρία του Mosca για τις ελίτ, βασίζεται στην ταξινόμηση των πολιτικών συστημάτων, όπως είχαν αναφερθεί στο έργο του Αριστοτέλη. Στον ελιτισμό που προτάσσει, η πολιτική τάξη αναλαμβάνει κεντρικό ρόλο, ενώ η προσπάθειά του να διαμορφώσει μια ερμηνεία της πολιτικής τάξης, βασίζεται στην υπόθεση ότι «σε κάθε κατάλληλα εδραιωμένη κυβέρνηση, η αποτελεσματική κατανομή της πολιτικής εξουσίας, δεν συμμορφώνεται πάντοτε με τη δύναμη του νόμου».

Ο Mosca άσκησε δριμεία κριτική στη θεωρία του Μαρξ, υποστηρίζοντας ότι αυτοί που κυβερνούν δεν είναι μόνο κεφαλαιοκράτες, αλλά αποτελούνται και από άλλες ομάδες, όπως πολιτικοί, διανοούμενοι, στρατιωτικοί ή γραφειοκράτες. Επίσης, υποστήριξε ότι η άρχουσα τάξη δεν αποτελεί κατ' ανάγκη και την οικονομικά κυρίαρχη τάξη, καθώς τα οικονομικά των ατόμων μόνο δεν αποτελούν τον βασικό παράγοντα για τη συμμετοχή τους στη λήψη αποφάσεων και στην άσκηση της εξουσίας. Έτσι, λοιπόν, σταδιακά δύναται να διαμορφωθεί μία συνειδητοποιημένη πολιτική τάξη, με ενδιαφέρον για την άσκηση εξουσίας, από την οποία στρατολογούνται τα μέλη της εκάστοτε εθνικής κυβερνητικής ελίτ.

Ο Mosca, επιπλέον, υποστήριξε ότι οι κατέχοντες οικονομική ισχύ, δεν αποτελούν από μόνοι τους την επικρατούσα κυρίαρχη ομάδα σε μια κοινωνία. Αντίθετα, υπάρχουν άτομα που ασχολούνται με την πολιτική, όπως οι πανεπιστημιακοί, οι ερευνητές, η διοίκηση του στρατού και οι διοικητικοί, οι οποίοι επίσης διαθέτουν τα απαραίτητα προσόντα και τις κατάλληλες ικανότητες να ενταχθούν στην κυρίαρχη κοινωνική ομάδα. Με αυτόν τον τρόπο διαμορφώνεται και αναδύεται μια νεότερη πολιτική τάξη, η οποία δύναται να ασκήσει εξουσία και είναι σε θέση να παράγει ικανά στελέχη, ώστε να αποτελέσουν την ελίτ της κυβέρνησης. Οι κυβερνώντες, λοιπόν, τους οποίους ο Mosca ορίζει ως μια ομάδα, η οποία δύναται να ενεργοποιήσει την κυβερνητική μηχανή και η οποία αναλαμβάνει την διοίκηση, την λειτουργία και ενεργεί προς όφελος της κοινωνίας, κρίνεται η κατάλληλη για να κυβερνήσει. Ο λόγος για τη δυνατότητα διακυβέρνησης από τα μέλη της ομάδας αυτής, σχετίζεται με την κατοχή από τα πρόσωπα που την απαρτίζουν και των απαιτούμενων προσόντων, τόσο πνευματικών όσο και πολιτικών, ενώ καταδεικνύεται από τον συγγραφέα ότι δύνανται να καταστούν οργανωτικοί και να δρουν άμεσα. Με τον τρόπο

αυτό, κάθε ομάδα που θα δημιουργείται, συνδέεται άμεσα με την κοινωνία στην οποία υφίσταται, ενώ η δυναμική της και η σταθερότητα αυτής, εξαρτάται από τις κοινωνικές δυνάμεις που την περιβάλλουν, οι οποίες ορίζονται ως εκείνοι οι παράγοντες οι οποίοι διαχειρίζονται την οικονομία, το έδαφος και την ισχύ. (Martinelli, 2009:177-205).

Σύμφωνα με τον Γρανά (2009), όλες οι ανώτερες τάξεις στην ιστορία όπως ο στρατός, η αριστοκρατία, οι άρχοντες, το ιερατείο, έχουν καθιερωθεί ως όργανα εξουσίας. Οι έχοντες πολιτική εξουσία, δεν διοικούν τοποθετώντας τις αρχές για τις οποίες ψηφίστηκαν στη βάση της διακυβέρνησής τους, με στόχο ο λαός να αισθάνεται ότι πραγματικά πράττουν αυτά που είχαν υποσχεθεί. Αντίθετα, άρχουν χρησιμοποιώντας τις «λεγόμενες πολιτικές φόρμουλες (Political formula), οι οποίες σαν έννοια διαθέτουν μεγάλη ομοιότητα με την έννοια του πολιτικού μύθου του Sorel». Πιο συγκεκριμένα, οι «πολιτικές φόρμουλες», συγκροτούν αναπαραστάσεις που απεικονίζουν τις πρωταρχικές αξίες και αρχές από τις οποίες καθοδηγούνται οι έχοντες πολιτική κυριαρχία.

Έτσι, χωρίς να προσδιορίζεται η γεφύρωσή τους με την αλήθεια, οι πολιτικές φόρμουλες διαδραματίζουν αξιολογικό ρόλο στην συνοχή μεταξύ της αναγκαιότητας της ανθρώπινης νοήσεως, να πειθαρχεί όχι σε ορισμένα άτομα, αλλά σε αξίες και ιδανικά, καθώς και σε μη συγκεκριμένες αντιλήψεις. Αναμφίβολα, κάθε «πολιτική φόρμουλα», δεν φέρει την ίδια ουσία και διαφέρει στη βαθμίδα της εξουσίας, αν και υπάρχουν διαφορετικές «φόρμουλες» για κάθε εποχή και κοινωνική συγκυρία. Μέσα στην διάρκεια της ιστορίας, εντοπίζονται σημεία όπου η άρχουσα τάξη υπήρξε αυταρχική και απόλυτη, οδηγώντας τον λαό στην υπακοή, όπως η τυραννία. Διαφορετικά δεδομένα υπήρξαν σε περιόδους Δημοκρατίας (Γρανάς, 2009:27).

Επιπλέον, εξαιρετικά σημαίνοντα ρόλο στην επίτευξη ενός πολιτεύματος, διαδραματίζει αυτό που ο Mosca καλεί «νομική άμυνα» (*juridical defence*). Αυτή ορίζεται ως το άθροισμα κανόνων σε μια κοινωνία, που αφορά το νομικό πλαίσιο, τα ηθικά στάδια και τις παραδόσεις που διευθετούνε τις σχέσεις μεταξύ των ανθρώπων, ώστε να υπάρχει η δυνατότητα να μετριάζεται η επιθετικότητα και ο εγωισμός και να προωθείται η συνεργασία. Η προστασία σε νομικό επίπεδο, αποτελεί το πιο δραστικό βοήθημα για τον σχηματισμό μη μεταβαλλόμενων καθεστώτων, καθώς από μόνη της

η δύναμη δεν είναι δυνατόν ουδέποτε να σιγουρέψει ένα σταθερό περιβάλλον. Επιπροσθέτως, από κοινού με τους αρμόζοντες κανόνες, η προστασία σε νομικό επίπεδο, προνοεί για μια ισορροπημένη διανομή της εξουσίας μέσα στην κοινωνία. Η επιτυχία στην νομική προστασία, προστατεύει σε θεσμικό επίπεδο μεταξύ εκείνων που κυβερνούν και των πολιτών (Martinelli, 2009:177-205).

Ο Mosca, ακόμη, δηλώνει, ότι η «κοινωνική αλλαγή δεν καθορίζεται από την ταξική δομή, αλλά από την πολιτική κατασκευή ή και μια οργανωμένη μειονότητα που είναι σε θέση να ελέγχει αυτή την κατασκευή».

Ανεξάρτητα από το είδος της πολιτικής οργάνωσης, λοιπόν, αυτή η μειονότητα δύναται να επιβάλει την οργάνωση της πλειοψηφίας. Το επιχείρημα του Mosca, εξαρτάται, ωστόσο, σε μεγάλο βαθμό από τους «οργανωμένους» και «αποδιοργανωμένους» συνδυασμούς (Mosca, 1896/1939:53). Πιο συγκεκριμένα, για τον Mosca (1896/1939:53), το κλειδί για τον έλεγχο των ελίτ, βρίσκεται στην οργανωτική ικανότητα της μειονότητας: «Έκατό άνδρες που ενεργούν ομοιόμορφα σε μια συναυλία, με κοινή κατανόηση, θα θριαμβεύσουν πάνω σε χίλιους άνδρες που δεν συμφωνούν». Προσθέτει, ωστόσο, ότι οι μειοψηφίες των κυβερνήσεων είναι προικισμένες με «κάποια υλική, πνευματική ή ακόμη και ηθική υπεροχή» (Mosca, 1896/1939:53).

Ο Κάρουλας, ένας ακόμη μελετητής που έχει ασχοληθεί με τις θεωρίες και το έργο του Mosca, αναφέρει ότι, σύμφωνα με το διάσημο έργο του «*The Ruling Class*» (1896:50-53), η κυρίαρχη τάξη συγκροτείται από έναν ελάχιστο αριθμό πολιτών, ο οποίος όμως, διαθέτει την μοναδικότητα να ασκεί εξουσία. Η άλλη κατηγορία αφορά σε αυτούς που δέχονται την εξουσία (ruled class) και απαρτίζουν το μεγάλο αριθμητικό ποσοστό του λαού και ο οποίος προορίζεται και εξαρτάται από την κύρια κατηγορία (Κάρουλας, 2018:12-13).

Επιπλέον, σύμφωνα με τον Γκόγκο (2018:6-10) ο πρωταρχικός ισχυρισμός του Mosca, σχετίζεται και διερευνά την υπόσταση δύο κατηγοριών ανθρώπων σε κάθε κοινωνία και σε κάθε περίοδο προόδου της κοινωνίας.

Η μία, εμφανίζει την ικανότητα να κατευθύνει και η άλλη υφίσταται από την ανάγκη να κατευθύνεται. Πιο συγκεκριμένα, η πρώτη κατηγορία διαθέτει την

ικανότητα να κυριαρχεί στην πολιτική διαχείριση και επωφελείται η ίδια από την άσκηση της εξουσίας. Αντιθέτως, η υποδεέστερη κατηγορία, η οποία και υπερτερεί αριθμητικά, τείνει να καθοδηγείται και να οροθετείται από την πρώτη κατηγορία, κάποιες φορές ακόμα και παράτυπα. Ωστόσο, παράλληλα, η ανώτερη κατηγορία, είναι σε θέση να προσφέρει στην υποδεέστερη κατηγορία τα απαραίτητα, για την καθημερινή της επιβίωση, ώστε να συντηρηθεί όλο το σύστημα.

Ο Γκόγκος (2018: 6-10), επίσης, υπογραμμίζει ότι η κυριαρχία της ανώτερης τάξης, καθίσταται συστηματική, μεθοδική και με προγραμματισμό, σε αντίθεση με τον απλό λαό. Ουσιαστικά, ο λαός αποτελεί μια μονάδα η οποία αδυνατεί να αντιδράσει στην επιρροή της ανώτερης τάξης, η οποία είναι οργανωμένη.

Το γεγονός αυτό υφίσταται, αρχικά, διότι η συγκεκριμένη ομάδα απαρτίζεται από μικρότερο αριθμό ανθρώπων, κάτι που αίρει τους περιορισμούς, προκαλώντας μια αμφίδρομη αφομοίωση ανάμεσα στα στελέχη.

Σε κοινωνίες, μάλιστα, με μεγάλο αριθμό πολιτών να ανήκουν στην ομάδα του λαού, ευνοείται η κυριαρχία της ανώτερης τάξης, καθώς η συστηματοποίηση, αλλά και η αντενέργεια του λαού, καθίστανται δυσκολότερες. Ο προσδιορισμός της κυρίαρχης ομάδας, στηρίζεται σε δύο ουσιαστικούς παράγοντες. Αρχικά, σε όλες τις κυρίαρχες ομάδες παρουσιάζεται μια διάθεση προς την «de facto -αν όχι de jure- κληρονομική μεταβίβαση της εξουσίας». Ακολούθως, η ανώτερη ομάδα επιδεικνύει μια ροπή που στην φυσική επιστήμη αναφέρεται ως ο «νόμος της αδράνειας». Δηλαδή, ότι τα στελέχη της ανώτερης τάξης επιδιώκουν να διατηρήσουν το αξίωμά τους.

Το στοιχείο εκείνο που δύναται να διαφοροποιεί την ομάδα, αποτελούν τα κριτήρια, σύμφωνα με τα οποία συγκροτείται η άρχουσα τάξη. Τα κριτήρια αυτά διαφοροποιούνται, μάλιστα, ανάλογα με το καθεστώς που υφίσταται στην εκάστοτε κοινωνία. Ειδικότερα, ανάλογα με το αν το καθεστώς είναι φιλελεύθερο ή αυταρχικό, η κυρίαρχη ομάδα καθορίζει εάν στις κοινωνίες υπερτερούν οι δημοκρατικές ή οι αριστοκρατικές ροπές.

Ωστόσο, στην κοινωνική διαστρωμάτωση, ανάμεσα στην ανώτερη τάξη και στον λαό, τοποθετείται μια μέση κατηγορία ανθρώπων, η οποία λειτουργεί ως γέφυρα. Δίχως μια τέτοια κατηγορία, οποιαδήποτε εμφάνιση κοινωνικής οργάνωσης

δεν θα ήταν δυνατή. Ειδικότερα, η ανώτερη ηγεσία, χωρίς την κατώτερη, δεν δύναται να ασκήσει ηγετική δράση με αποτέλεσμα οποιαδήποτε πολιτική δραστηριότητα να υπόκειται στην ηθική, στην δεξιούση και στην ενεργητικότητα του λαού. Έτσι, οποιαδήποτε μη ηθική φύση ή διανοητική δυσκολία του λαού, διαμορφώνει μια μείζονα απειλή για την ανώτερη τάξη, απ' ότι οι εσωτερικές διαμάχες μεταξύ των μελών της (Γρανάς, 2009:15-18).

Ο Mosca, βέβαια, επιχείρησε να διερευνήσει και τον τρόπο με τον οποίο κάποιος τοποθετείται και αναγνωρίζεται ως μέλος της άρχουσας τάξης. Πιο συγκεκριμένα, αναφέρει ότι η υπεροχή κάποιων, δεν σχετίζεται σε εκ γενετής χαρίσματα που διαθέτουν και τα οποία τους οδηγούν να υπερέχουν έναντι των υπολοίπων, αλλά σε κάποια ξεχωριστά, ιδιαίτερα χαρακτηριστικά γνωρίσματα, όπως η συμπεριφορά, οι συνήθειες και η ευπορία, η οποία μεταβιβάζεται από συγγενείς (Martinelli, 2009:1-44).

Επίσης, αναφέρει ότι υφίστανται πλεονεκτήματα για τα μέλη της άρχουσας τάξης, μέσω της οικογένειας και της εκπαίδευσης, μετουσιώνοντας έτσι την ανώτερη τάξη σε ηγεμόνες με μια κληρονομική κάστα. Παρόλο που αναγνωρίζει, όμως, την κληρονομική βάση της εξουσίας, υποστηρίζει ότι η πολιτική τάξη δεν αξιοποιεί τη βία για να εγκαθιδρυθεί και να υπερισχύσει του λαού, αλλά επιχειρεί πάντοτε να δικαιολογεί την εξουσία της. Με τον τρόπο αυτό, αναγνωρίζεται, ότι υφίσταται η ανάγκη για την ύπαρξη μιας ηθικής βάσης, με στόχο να εδραιωθεί η κυριαρχία της .

Ο Mosca υποστήριξε σθεναρά, μάλιστα, ότι η πολιτική μεταμόρφωση δύναται να πηγάζει από διαμάχες εντός της ελίτ και όχι μεταξύ της ελίτ και του λαού(Γκόγκος, 2018:6-8).

Σύμφωνα με τον Martinelli, (2009:1-44), εκτός από την κριτική του για τον Marx, ο Mosca αναγνώρισε και μια έντονη διάκριση μεταξύ της τάξης και μιας οργανωμένης μειονότητας. Επίσης, τόνισε, ότι ως επί το πλείστο παρουσίαζε μια πιο λεπτή απεικόνιση της διάκρισης μεταξύ των κορυφαίων κυβερνητικών ηγετών και ενός χαμηλότερου στρώματος, που αποτελείται από δημοσίους υπαλλήλους υψηλού επιπέδου. Η ύπαρξη του χαμηλότερου στρώματος, χρησιμεύει ως γέφυρα μεταξύ της άρχουσας τάξης και της υπόλοιπης κοινωνίας.

Παρά την προεξέχουσα «αριστοκρατική» τάση, που δημιουργεί στελέχη από τον ίδιο τον κλάδο, σε κάποια άτομα του χαμηλότερου στρώματος παρέχεται πρόσβαση σε θέσεις εξουσίας. Η πρόσβαση αυτή, δύναται να οδηγήσει τα πρόσωπα αυτά στο να προσαρτώνται στην ανώτερη, κυρίαρχη τάξη. Έτσι, δημιουργείται μια κινητικότητα και μια αλληλεπίδραση ανάμεσα στα δύο κοινωνικά στρώματα. Αναγνώρισε δε, ότι η κοινωνική οργάνωση που δύναται να εμφανίζει διάρκεια, συνιστά μια μικτή κυβέρνηση (εν μέρει αριστοκρατική, εν μέρει δημοκρατική), έτσι ώστε η πολιτική τάξηνα μην ατονεί ή να μην είναι ασταθής, λόγω έλλειψης συνέχειας. Με τον τρόπο αυτό, η αποτελεσματικότητα της κυβέρνησης δύναται να συμβαδίζει με ένα ορισμένο μέτρο λογοδοσίας, προς τα συμφέροντα του λαού, στο σύνολό του (Martinelli, 2009:177- 205).

Έτσι προκύπτει, ότι μια σταθερή κοινωνία δύναται να διατηρηθεί μόνο εάν όλες οι «κοινωνικές δυνάμεις» και όλες οι μεγάλες θεσμικές σφαίρες, όπως η θρησκεία ή η παιδεία, εκπροσωπούνται στην ανώτατη κοινωνική τάξη. Σύμφωνα με τον Ιταλό συγγραφέα, η μόνη παραλλαγή που υπάρχει με την πάροδο του χρόνου, αποτελεί η ισχύς, που η κυρίαρχη ομάδα διαθέτει, ώστε να κατοχυρώσει και να πολλαπλασιάσει την εξουσία της.

Η εξήγηση που καταλογίζει για την επικράτηση της κυρίαρχης τάξης, επηρεάζεται σημαντικά και σε πολλές περιπτώσεις αναγνωρίζεται ως όμοια με την άποψη του Michels. Πιο συγκεκριμένα, στις απόψεις αυτές του Mosca, είμαστε σε θέση να εντοπίσουμε και τον Michels, με τον οποίο ο Mosca, είχε μια σχέση βασισμένη στον αμοιβαίο σεβασμό και την εκτίμηση. Επιπλέον, ο Michels αναγνώρισε ότι ο Σικελιανός δάσκαλος υπήρξε ο ιδρυτής του δόγματος, στο οποίο ο ίδιος ο Michels προσέφερε πολύτιμη συμβολή.

Επιπρόσθετα, από την καλή προσωπική σχέση που είχαν, ο Michels δημιούργησε ένα πολιτικό κόμμα που υποστήριζε το κέντρο των συμφερόντων του και κατασκεύασε τον «*Νόμο του Σιδήρου*» (dell'oligarchia), καταδεικνύοντας πώς η εκάστοτε ηγεσία τείνει να μετατραπεί σε μια ολιγαρχία, διότι οι ολιγαρχίες, προκειμένου να ενισχύσουν τη δική τους οργάνωση και να διατηρήσουν την εξουσία, τείνουν να επιδιώκουν να αποκτήσουν τεράστια ισχύ.

Η παραπάνω παραδοχή θεωρήθηκε ως ιδιαίτερα σημαντική στο πλαίσιο

της θεωρίας των ελίτ, αφού ξεκινώντας από τα γερμανικά σοσιαλδημοκρατικά χαρακτηριστικά, ο Michels έθεσε τις βάσεις για την ερμηνεία των πολιτικών κομμάτων, η οποία θα έχει μεγάλη σημασία κατά το δεύτερο μισό του 20ου αιώνα. Ωστόσο, όπως διερευνήσαμε ήδη, ο Mosca υλοποίησε μια ανάλυση του ρόλου των πολιτικών κομμάτων στα δημοκρατικά συστήματα, αλλά δεν υπήρχε κίνδυνος αλληλοεπικάλυψης ή συναγωνισμού μεταξύ των ιδεών τους. Αρκεί να σκεφτεί κανείς, ότι ο ίδιος ο Mosca, εξέτασε το έργο του Michels το 1912, χαρίζοντάς του με χαρά μερικές από τις ιδέες του. Μάλιστα, η ανομοιότητα αυτή μεταξύ των «πολλών» και των «λίγων», αποκτά επιπλέον δυναμική στις κοινωνίες με αυξημένο πληθυσμό.

Όταν μικρές ομάδες σε αριθμό οργανωθούν, έχουν καθορισμένα περιθώρια που τις ενισχύουν και τους εξασφαλίζουν τη νομιμότητα. Στο πλαίσιο της διαφοροποίησης των μέσων, μέσα στην πάροδο του χρόνου, ανεξάρτητα από την δομή του πολιτεύματος, υφίσταται μια πολιτική φόρμουλα, η οποία δημιουργεί ένα σύνολο αντιλήψεων που στοχεύουν στη νομιμοποίηση της κυρίαρχης τάξης.

Η δυνατότητα του να ελέγχει κανείς τα μέσα καταστολής (στρατός, αστυνομία) η διαχείριση της κρατικής λειτουργίας, η απόκτηση ειδικής πληροφόρησης, η διαχείριση της προπαγάνδας, της παιδείας και του θρησκευματος, απαρτίζουν όλα μέσα, τα οποία διαθέτει η ισχυρή ανώτερη τάξη για να εδραιώσει την εξουσία της. Ταυτόχρονα ο Mosca, θεωρεί ότι υπάρχει η ανάγκη μέσα στην κοινωνία, ο αρχηγός να έχει δίπλα του έμπιστα άτομα, τα οποία θα δημιουργούν μια σύνδεση με τον λαό και συγχρόνως θα αναλαμβάνουν να μεταδίδουν τις απόψεις του στους πολίτες.

Ο Mosca, αρνείται επιπλέον ότι το εκλογικό σύστημα είναι δημοκρατικό, διότι θεωρεί ότι τις εκλογές τις κερδίζουν όσοι έχουν κληρονομική συνέχεια. Όπως ισχυρίζεται, η πολιτική κυριαρχία ποτέ δεν θα εξελιχθεί μέσω της δημοκρατίας με την έννοια ότι πηγάζει από την ομαδική συναίνεση της πλειοψηφίας. (Martinelli, 2009:1-44).

Παρότι ασχολήθηκε εντατικά με την ελίτ, ο Mosca δεν πέτυχε να διαπλάσει μια μεθοδική επιχειρηματολογία υπέρ των απόψεών του. Για παράδειγμα, αν και αρχικά ασπάστηκε την έκφραση «κυρίαρχη τάξη» (ruling class), τακτικά μεταχειριζόταν ταυτόνυμες προτάσεις όπως «*κυβερνώσα τάξη, άρχουσα κλίκα, οργανωμένη μειοψηφία, κυβερνώσα μειοψηφία*», δίχως να προσφέρει ικανοποιητική

βαρύτητα σε έναν καθαρόορισμό των απόψεών του. (Martinelli,2009:1-44). Σύμφωνα με τον Γκόγκο, δυνάμεθα να ισχυριστούμε ότι ενώ ο Mosca «απεκάλυψε» την δύναμη της μειοψηφίας, ο Pareto της απέδωσε την επωνυμία της(Γκόγκος, 2018:10).

5.5 Ο Vilfredo Pareto

Σύμφωνα με τον Κάρουλα (2014), ο όρος «ελίτ» ξεκίνησε να χρησιμοποιείται μεθοδικά, χάρη στον Pareto, ενώ από τον ίδιο θεωρητικό παράχθηκε και η πρώτη μελέτη, που διερευνά την τακτική με την οποία λειτουργεί και ζυμώνεται η ελίτ μέσα στο κοινωνικό σύστημα (Σήμα1). Ο Pareto, επιδιώκοντας να εξετάσει τον τρόπο με τον οποίο αναδιαμορφώνονται οι ελίτ, διερεύνησε τον τρόπο στρατολόγησης των στελεχών τους, την οποία προσδιόρισε ως «κυκλοφορία των ελίτ».

Οι ελίτ επιδιώκουν να βρίσκουν και να στρατολογούν τα πλέον αξιόλογα και ικανότερα μέλη της κοινωνίας, τα οποία προνοούν να τα εκπαιδεύσουν. Η διαλογή των μελών από τα ανώτερα κοινωνικά στρώματα και από τους ικανότερους πολίτες, αποτελεί αναγκαία προϋπόθεση για την επιβίωση και άνοδο των ελίτ μέσα στο κοινωνικό σύστημα.

Η συγκεκριμένη διαδικασία σύμφωνα με τον Pareto, συνδέεται αποκλειστικά με τις ομάδες των ελίτ που δεν πρέπει να εκλαμβάνεται ότι αντιπροσωπεύουν την κοινωνία, την οποία, ο Pareto, θεωρεί ως ένα κοινωνικό κατασκεύασμα. Η διαδικασία αυτή αναπροσαρμογής και αναδιαμόρφωσης των ελίτ μέσω της στρατολόγησης, συγκροτείτον πρωταρχικό συντελεστή αναπαραγωγής τους, ενώ τους κατοχυρώνει και διασφαλίζει ταυτόχρονα ότι οι κοινωνικές μεταβολές δεν θα προξενήσουν εξεγέρσεις και ελάττωση του ελέγχου που επιβάλλουν.

Η άποψη αυτή του Pareto, παρόλο που δεν εναντιωνόταν στο διχοτομικό μοντέλο σχετικά με τις ελίτ που ασπαζόταν γενικότερα η ιταλική σχολή, έδωσε έμφαση σε μιανέα ελίτ: την οικονομική ελίτ. Η οικονομική ελίτ, που προβάλλεται από τη θεωρία του Pareto, ζυμώθηκε από τις κοινωνικές αλλαγές που λάμβαναν χώρα, και προώθησε τηναναδιαμόρφωση των παλαιότερων ελίτ.

Σύμφωνα με τον Pareto, όταν μια ελίτ καταρρέει, μια νέα ελίτ προσαρμοσμένη στις νέες περιστάσεις αναδύεται και την υποκαθιστά. Μάλιστα, οι συμμετέχοντες στις νέεςελίτ, που ανέρχονται στην εξουσία και κατακτούνε τον

κοινωνικό έλεγχο, δεν συντίθενται από οποιαδήποτε μέλη, αλλά από τους ικανότερους, οι οποίοι επιδεικνύουν υψηλές επιδόσεις και εξειδίκευση σε κάποιον τομέα, ενώ οι ικανότητές τους αυτές επιφέρουν επιτυχίες και υψηλές αποδόσεις και σε άλλους κοινωνικούς τομείς.

Με αφετηρία τη καθορισμένη προσέγγιση περί δεξιοτήτων και επίτευξη στόχων στους κοινωνικούς τομείς, μπορεί να αιτιολογηθεί έτσι και η άποψη ότι όσοι διακατέχουν οικονομική ισχύ, αναπόφευκτα θα αποκτήσουν πολιτική επιρροή και θα συμμετέχουν ενεργά στις πολιτικές αποφάσεις. Ο Pareto δεν μνημονεύει ευρέως τον λαό, τη μη ελίτ, τον οποίο εξετάζει ως άξονα που διατρέφει την αναδύομενη ελίτ. (Κάρουλας, 2014:14-15).

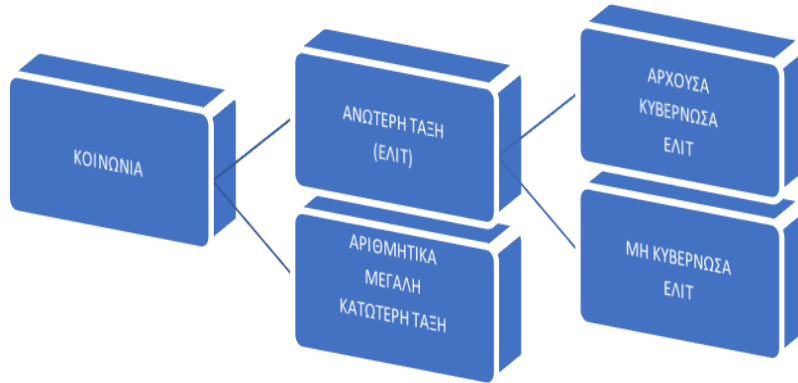
Η επόμενη διάκριση της κοινωνίας του Pareto, σύμφωνα με την έρευνα του Γκόγκου (2018), αφορά την ίδια την ελίτ. Ο Pareto επινόησε μια υποομάδα που ονομάζει ως *«κυβερνώσα ή αλλιώς πολιτική ελίτ»*, η οποία διαδραματίζει σημαίνοντα ρόλο στο πηδάλιο του κράτους. Βασικό στοιχείο, επίσης, της κυρίαρχης κάθε φορά ελίτ, αποτελεί η αποφασιστικότητα και η επιθυμία να αποκτήσει και να διατηρήσει την εξουσία, με κάθε τρόπο, ακόμα και με τη χρήση βίας, όταν οι υπόλοιπες μέθοδοι και τεχνικές πειθούς, καταστούν αναποτελεσματικές.

Η ελίτ που αναδύεται από τις κοινωνικές αλλαγές που επιτάσσουν αναδιαμόρφωση και αναδιάρθρωση στο εσωτερικό των ελίτ, περιλαμβάνει δύο είδη ατόμων, τα λιοντάρια και τις αλεπούδες. Οι δύο αυτές περιπτώσεις ατόμων που υφίστανται στους κόλπους των ελίτ, ενσαρκώνουν και τους τύπους ελίτ που ανά διαστήματα αναλαμβάνουν την εξουσία.

Τα λιοντάρια αποτελούν τις ελίτ εκείνες που με αποφασιστικότητα, αποφασίζουν να κυβερνήσουν μέσω της βίας και της διαφθοράς, καταπιέζοντας τις κοινωνικές μάζες, ενώ κάθε φορά που εκείνες αντιστέκονται στον έλεγχο και την εξουσία που ασκούν, επιδεικνύουν τη δύναμή τους και επαναφέρουν την ευταξία και την υπακοή στο κοινωνικό σύνολο.

Από την άλλη μεριά, οι ελίτ που αποτελούν τις αλεπούδες, χρησιμοποιούν τη λογική και την πειθώ ως μεθόδους, ενώ είναι σε θέση με μεθοδικότητα και υπόγειες κινήσεις να εξαφανίσουν τις αντίπαλες ελίτ, καθώς και τα άτομα που αναδύονται

από τις κοινωνικές μάζες και επιχειρούν να προωθήσουν κοινωνικές αλλαγές,

«Δεν γεννιούνται όλοι με τα ίδια διανοητικά και ψυχικά χαρακτηριστικά (φυσική, νοηματική και ηθική ανισότητα ανθρώπων). Τα πιο ικανά άτομα αποτελούν την ελίτ σε μια κοινωνία και παρατηρείται μια κυκλική εναλλαγή των διαφόρων ελίτ στην εξουσία»(Pareto, 2017:36).

Το παραπάνω απόσπασμα αποτελεί αντιπροσωπευτικό παράδειγμα της άποψης του Pareto, σχετικά με τον τρόπο εναλλαγής των ελίτ μέσα στο κοινωνικό σύστημα. Μια άποψη η οποία για πρώτη φορά διερεύνησε τον τρόπο εναλλαγής των ελίτ μέσα στην κοινωνία και τους τρόπους που χρησιμοποιούν οι ελίτ, αναδύονται, για να προσαρμοστούν και να ακολουθήσουν τα εκάστοτε κοινωνικά δεδομένα που επιφέρουν την πτώση της προηγούμενης ελίτ.

Επίσης, μέσα στο απόσπασμα διακρίνονται και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που διαθέτουν τα μέλη των ελίτ, τα οποία εντοπίζονται στην επιλεκτικότητα αλλά και στην τάση για εξέταση και μίμηση των μεθόδων και τεχνικών που ακολουθούσαν οι προηγούμενες ελίτ. Με την άποψη του Pareto περί φυσικής και αναπόφευκτης εναλλαγής των ελίτ μόλις η κοινωνία εισέρχεται σε διαδικασία μεταβολών, υποδεικνύει και η νομοτέλεια που διακατέχει την άνοδο και την πτώση της παλιάς ελίτ, που δεν μπορούσε να προσαρμοστεί, ενώ η στρατολόγηση νέων μελών και η ανάδειξή τους από τη βάση των ελίτ αποτελεί και έναν τρόπο αξιοποίησης των επίλεκτων ατόμων μέσα σε ένα σύστημα ποιοτικής αναδιαμόρφωσης που έχει θέσει σταθερές βάσεις για να διατηρηθεί.

Η ιστορία ρέει για τον Pareto, με βάση την διαδοχική αλλαγή των ελίτ και

από τηνσυνεχή και ικανή διακίνηση προικισμένων και φιλόδοξων προσώπων από τις μη ελίτ, στις ελίτ. Έτσι, αντιλαμβανόμαστε ότι, η λαϊκή κυριαρχία εδώ φαίνεται να είναι ένας μύθος, δεδομένο που, όπως παρατηρήσαμε και πιο πριν, εμφανίζεται και στο σύγγραμμα του Mosca.

Η πρωταρχική ανομοιότητα ανάμεσα στην ελίτ του Pareto και στην πολιτική τάξη του Mosca, είναι ότι η τελευταία συγκροτεί μια επιπλέον έννοια πολιτικής φύσης που εμπεριέχει μια ολόκληρη κοινωνική ομάδα, ενώ η έννοια της ελίτ σύμφωνα με τον Pareto αφορά και δίνει έμφαση στα χαρακτηριστικά των προσώπων που απαρτίζουν την ελίτ και στην διαδικασία, μία διαδοχικότητα δηλαδή γνωρισμάτων που είναι απαραίτητα για την συμμετοχή της (Γρανάς, 2009:32-35).

Όταν μια κοινωνία μεταβάλλεται, ταυτόχρονα μεταβάλλονται όλες οι δυνάμεις στις οποίες αυτή η κοινωνία στηρίζεται και μεταμορφώνονται οι επιδιώξεις και οι στόχοι της. Σε κοινωνίες στις οποίες υπάρχουν διαμάχες, βία, πόλεμος, αναπόφευκτα θα αναδειχθεί μια στρατιωτική ελίτ. Σε κοινωνίες στις οποίες υπάρχει ανάπτυξη, ακμάζει η παιδεία, οι γνώσεις, η πειθώ, ο αλτρουισμός. Τα παραπάνω χαρακτηριστικά και οι διαφοροποιήσεις που απαιτείται να διαθέτει η εκάστοτε ελίτ και χαρακτηρίζουντο πέρασμα από το ένα πολιτικό και κοινωνικό σύστημα στο άλλο, ονομάστηκε από τον Pareto «κυκλοφορία των ελίτ». Κατά την διάρκεια της ιστορίας, έχουν πραγματοποιηθεί επαναστάσεις και αγώνες για την ελευθερία, για την δημοκρατία, γιατην κοινωνική ισότητα και τα εργασιακά δικαιώματα. Ταυτόχρονα, στη διάρκεια αυτών των μεταβολών παρατηρείται και μετάβαση από την παλαιότερη ελίτ σε μια νεότερη.

«Η ιστορία είναι το νεκροταφείο των αριστοκρατιών»(Γρανάς, 2009:32-35).

Με βάση τα παραπάνω, δημιουργήθηκε μια «*διαμάχη*» μεταξύ Μαρξιστών και «*ελιτιστών*».

Η εξέγερση της εργατικής τάξης, θα επέφερε την εξάλειψη των ανωτέρων τάξεων καιθα διασφαλιζόταν η ισονομία. Σύμφωνα με την προσέγγιση των ελίτ, η ανώτερη τάξη δεν προσδιοριζόταν μόνο με βάση την οικονομία και το προλεταριάτο δεν θα μπορούσενα αφανίσει την ελίτ, φέρνοντας ως παράδειγμα, τόσες ιστορικές διαμάχες που ποτέ δεν είχαν ουσιαστικό αποτέλεσμα και δεν οδήγησαν στον αφανισμό των ανταγωνισμών. Καινούργιοι ανταγωνισμοί πάντα αναδύονται και νέες ελίτ που

διαμορφώνουν τις κοινωνίες, π.χ. από την αντίθεση ανάμεσα στους ανθρώπους που ασχολούνται με πνευματικές υπηρεσίες και με ανθρώπους που εργάζονται στον πρωτογενή τομέα, θα κυριαρχήσει η τάξη των πρώτων, (Γρανάς,2009:35).

5.6 Robert Michels

Σύμφωνα με τον Γκόγκο, ο Robert Michels, βασίστηκε στον Weber αλλά και στον τρόποδιακυβέρνησης της γερμανικής σοσιαλδημοκρατίας και εξέλιξε το έργο τωνπροηγούμενων ερευνητών. Ο Michels διαφοροποιήθηκε και επικεντρώθηκε στον ρόλοτων πολιτικών κομμάτων, προσπαθώντας να οριοθετήσει και να καταλάβει τον τρόπο με τον οποίο κυβερνούν οι «λίγοι».

Στη έρευνά του για τα πολιτικά κόμματα, ισχυρίστηκε ότι υφίσταται μια προδιάθεση προς την ολιγαρχία, ή αλλιώς ο «σιδερένιος νόμος της ολιγαρχίας», που υποκινεί ότι σε κάθε συστηματοποίηση, τα υψηλά στελέχη είναι εκείνα που αποφασίζουν (Γκόγκος, 2018:14).

Ο νόμος αυτός, οδηγεί τα ανώτερα στελέχη να δρουν με ουσιώδη τρόπο και να παίρνουν σημαντικές αποφάσεις. Όπως και στον Mosca έτσι και στον Michels, διακρίνουμε την τάση της ανώτατης τάξης να είναι ικανότερη στην οργάνωση, διότι ο λαός επηρεάζεται ευκολότερα από ανθρώπους με ηγετικό χάρισμα (Κάρουλας, 2014:16).

Αρχικά, ασπάστηκε την ιδεολογία του Pareto, ότι οι αντίθετες δηλαδή ιδεολογικές απόψεις και αντιλήψεις δεν στηρίζονται σε ορθή σκέψη, αλλά σε πρωταρχικές παρορμήσεις και συναισθήματα, τα οποία εξωθούν τον λαό σε έντονες αντιδράσεις κατά των ελίτ.

Όταν υπάρχει μεγάλος αριθμός ανθρώπων, υπάρχει εξίσου και οργάνωση που συντελεί στην ανατροπή των ελίτ που κυριαρχούν. Ακριβώς με τον ίδιο τρόπο λειτουργούν και τα πολιτικά κόμματα ώστε να αποκτήσουν δυναμική. Ιδιαίτερα τα κόμματα που υποστηρίζουν τις εργατικές τάξεις και κινητοποιούν μεγάλο αριθμό ατόμων, οφείλουν να οργανωθούν.

Ακόμη και όταν ένα πολιτικό κόμμα, δεν αντιπροσωπεύει την ολότητα των πολιτώνκαι δημιουργείται από την ανάγκη του να προωθήσει συγκεκριμένα κοινωνικά συμφέροντα, απευθύνεται σε όλο τον λαό. Το γεγονός της οργάνωσης των μαζών, σε

συνένωση με τον καταμερισμό των ενασχολήσεων, οδηγεί σε τάσεις κυριαρχίας μιας μειοψηφίας.

Η διεύθυνση ενός σημαντικού οργανισμού, προϋποθέτει ειδικευμένη γνώση και δεξιότητα, κάτι το οποίο διαχωρίζει την ηγεσία, από τη μάζα. *«Αυτός που λέει οργάνωση, λέει ολιγαρχία»*. Επιπροσθέτως, όσο εξελίσσεται η οργάνωση, παρακμάζει η δημοκρατία και ενδυναμώνονται οι ηγεσίες. (Γρανάς, 2009:36).

Στη συνέχεια, οι ηγέτες, χρειάζεται να δημιουργήσουν έναν κύκλο εχεγγών ανθρώπων, οι οποίοι με τη σειρά τους θα αναλάβουν να επιλέξουν όσους θα αναλάβουν ηγετικά αξιώματα, αλλά και την διαχείριση του κομματικού μηχανισμού. Η άποψη του Michels συνέβαλε σημαντικά και στις επόμενες έρευνες που υλοποιήθηκαν σχετικά με τον τρόπο οργάνωσης και λειτουργίας των πολιτικών κομμάτων (Κάρουλας, 2018:16).

Ο λόγος για τον οποίο διερευνάται και έχει σημασία ο τρόπος οργάνωσης των πολιτικών κομμάτων, σχετίζεται με την φαινομενική δημοκρατική διάσταση την οποία διαθέτουν. Στα πολιτικά κόμματα, φαινομενικά, ισχύει η λήψη αποφάσεων από τη βάση τους, στηριζόμενοι στη αρχή της πλειοψηφίας. Ακόμα, όμως και με αυτή τη δομή, τα πολιτικά κόμματα χρειάζονται μια διοίκηση, η οποία θα ελέγχει και θα διεκπεραιώνει τις βασικές εκτελεστικές λειτουργίες τους.

Για τον λόγο αυτό, απαιτείται να υπάρχει ένας σημαντικός αριθμός εκπροσώπων, οι οποίοι λόγω των υψηλών ικανοτήτων και δεξιοτήτων τους, θα είναι σε θέση να διαχειρίζονται και να εκτελούν αποτελεσματικά τους επικοινωνιακούς σκοπούς των πολιτικών κομμάτων. Οι εκπρόσωποι αυτοί, όμως, δεν δύνανται να μεταφέρουν τις πληροφορίες και τις γνώσεις που διαθέτουν στα υπόλοιπα μέλη, με αποτέλεσμα η αρχή της πλειοψηφίας, σταδιακά να εγκαταλείπεται και να ακολουθείται ένας πιο συγκεντρωτικός τρόπος διοίκησης, ο οποίος κρίνεται περισσότερο αποτελεσματικός, από την συνεχή αναζήτηση της έγκρισης των πολλών για τη λήψη αποφάσεων.

Με τον τρόπο αυτό, οι εκπρόσωποι των πολιτικών κομμάτων αποκτούν σταδιακά εξουσία και απομακρύνονται από το σύνολο των μελών και οπαδών του κόμματος. Επιπλέον, η εκπροσώπηση των απόψεων ενός πολιτικού κόμματος από

συγκεκριμένα άτομα, τα οποία λόγω της εξουσίας και της ελευθερίας που τους έχει δοθεί κρίνονται αποτελεσματικά, διαμορφώνουν μια μορφή συνήθειας, η οποία με τη σειρά της επιφέρει την παγίωση των συγκεκριμένων εκπροσώπων, στις ίδιες θέσεις. Επομένως, αντιλαμβανόμαστε σταδιακά, ότι οι πολλοί εμπιστεύονται τους λίγους και αποζητούν από εκείνους να επιλύουν τα διάφορα ζητήματα που προκύπτουν.

Η ιεραρχία αυτή, που περιλαμβάνει τους εκπροσώπους των κομμάτων, με την είσοδό της στο κοινοβούλιο, ισχυροποιεί ακόμη περισσότερο τη θέση της κομματικής ελίτ, κάτι που ισχύει και για τα σοσιαλιστικά κόμματα. Η είσοδός τους, επίσης, στο κοινοβούλιο, τους προσφέρει περισσότερη γνώση και εμπειρία στη διαχείριση σημαντικών ζητημάτων και καθιστά την κομματική αυτή ελίτ σημαντική για το κόμμα. Μέσω της διαδικασίας αυτής, δημιουργείται η ηγεσία μέσα στα πολιτικά κόμματα και προωθείται η διαμόρφωση μιας ελίτ εκπροσώπων, την οποία εμπιστεύονται τα μέλη των κομμάτων και επιθυμούν να τους εκπροσωπή.

Ο τρόπος αυτός δημιουργίας της ηγεσίας σε ένα κόμμα, προωθεί τους υπηρέτες και τακατώτερα μέλη των πολιτικών κομμάτων, να επιμορφωθούν και να εκπαιδευτούν στα ζητήματα που άπτονται εκπροσώπησης στο κοινοβούλιο. (Γρανάς, 2009:38).

Ωστόσο, τίποτα δεν διατηρείται αιωνίως και δεν υπερτερεί δια παντός. Ενδημεί αδιάκοπα η πιθανότητα να διαλυθούν τα πάντα και ο λαός ίσως να μην είναι ικανός να κυβερνήσει, αλλά είναι πάντα ικανός να αναπληρώσει τους ηγέτες του. Όπως αντιλαμβανόμαστε, είναι απαραίτητο ο ηγέτης να λαμβάνει σοβαρά υπόψη του τις διαθέσεις του λαού. Επιβάλλεται ο ηγεμών, να μην αδιαφορεί για τον λαό και να παριστάνει έστω ότι αφουγκράζεται τις επιθυμίες του: *«όποιος διατάζει, πρέπει να υπακούει ενίοτε»*. Εν τέλει όμως, αυτό δεν φανερώνει ότι ο λαός κυριαρχεί απέναντι στον ηγεμόνα, αλλά ότι μερικές φορές είναι ικανός να προπαρασκευάσει το έδαφος για την επόμενη ηγεσία.

Σύμφωνα με τον Κάρουλα, ο Michels όπως και ο Ostrogorski, υποστηρίζουν ότι τα πολιτικά κόμματα μέσω των σχέσεων ιεραρχίας, αλλά και των επιτροπών που ορίζονται ως ελεγκτικοί μηχανισμοί των κομμάτων, διαμορφώνουν ένα αυστηρό μοντέλο γραφειοκρατίας, το οποίο συμβάλλει σημαντικά στην ομαλή λειτουργία των κομμάτων (Κάρουλας, 2014:10)

Οι Mosca, Pareto και Michels αναδιαμόρφωσαν τις μελέτες σχετικά με τις ελίτ, εστιάζοντας στον τρόπο λειτουργίας και δόμησης των πολιτικών κομμάτων. Έτσι, αντιλαμβανόμαστε ότι μεταξύ των θεωριών των εκπροσώπων της ιταλικής σχολής των ελίτ, υφίστανται σημαντικές ομοιότητες, χωρίς αυτό να σημαίνει πλήρη ταύτιση, καθώς υπάρχουν και σημαντικές διαφορές.

Ο Κάρουλας(2014) μας αναφέρει τις εξής ομοιομορφίες: Πρώτη ομοιομορφία, είναι ότι υπάρχει ανισότητα ανάμεσα στα πρόσωπα που διακατέχουν κυριαρχία στην πολιτική και στον λαό. Η δεύτερη ομοιομορφία, αναφέρεται στο ότι τα μέλη των ελίτ διαθέτουν παρόμοια γνωρίσματα, παρεμφερείς πεποιθήσεις και διαμοιράζονται όμοιες αξίες. Μια άλλη ομοιότητα ανάμεσα στους τρεις θεωρητικούς, αφορά την τακτική στρατολόγησης καινούργιων στελεχών και τον πολλαπλασιασμό των ελίτ.

Επιπρόσθετα, συγκλίνει η άποψή τους, ότι οι ελίτ είναι ικανοί για αυτονομία και ανεξαρτησία. Περαιτέρω, κοινό παράγοντα για τους Mosca, Pareto και Michels, συγκροτεί η άνοδος του πολιτικού παράγοντα, ως στοιχειώδους βαρύτητας για την εξουσία των ελίτ, κάτι που είναι εντελώς αντίθετο με τους μαρξιστές θεωρητικούς. Μιαέκτη ομοιομορφία, είναι η μη θετική τους θέση για το πολίτευμα της δημοκρατίας, καθώς θεωρούν ότι οι ελίτ είναι ικανές να καθοδηγούν τον λαό. Κυρίαρχο ρόλο εδώ έχουν τα ίδια τα πολιτικά κόμματα, τα οποία μέσα από τη λειτουργία τους αναδεικνύουν τους ηγέτες. Οι πολιτικές ελίτ δεν αποτελούνται από τον λαό και έτσι ποτέ δεν θα τους δοθεί η δυνατότητα να λάβουν την εξουσία με δημοκρατικό τρόπο (Κάρουλας, 2014:16-19).

Υπάρχουν βέβαια και σημαντικές διαφορές, όπως αναφέρθηκε παραπάνω, κυρίως προς τη χρήση της βίας, ως μέσο ανόδου και καταξίωσης των ελίτ στο κοινωνικό σύνολο. Έτσι, λοιπόν, Pareto και Michels, αναγνωρίζουν στις ελίτ τη δυνατότητα χρήσης βίας, ως μέσο ικανοποίησης των στόχων, υποστηρίζοντας ότι αποτελεί το μοναδικό μέσο για να υλοποιηθεί μια κοινωνική ενσωμάτωση.

Από την άλλη, ο Mosca, αν και διαπίστωσε την ύπαρξή της και τη χρήση της βίας από τις ελίτ, δεν την αποδέχθηκε, διότι θεωρούσε ότι όταν οι κοινωνίες επιθυμούν να εξελιχθούν και να αναδιαμορφωθούν μέσα στον χρόνο, η βία δεν αποτελεί λύση. Πιο συγκεκριμένα, υποστήριξε ότι οι κοινωνίες χρειάζεται να

χρησιμοποιούν τη «νομική άμυνα» (juridical defense), η οποία στοχεύει στην προστασία των συμφερόντων και δικαιωμάτων των πολιτών. Για τον λόγο αυτό, πρότασε ότι οι πολιτικές ελίτ που επιδιώκουν να αποκτήσουν πλήρη εξουσία, απαιτείται να χρησιμοποιούν νόμιμες μεθόδους και τεχνικές, ώστε η καθιέρωσή τους να υλοποιείται μέσω της αποδοχής τους από το κοινωνικό σύνολο, που θα τους αναγνωρίζει ως ηγέτες και νόμιμους κατόχους εξουσίας (Κάρουλας, 2014:20).

5.7 Ριζοσπαστική φιλελεύθερη σχολή-οι πρώτες προσεγγίσεις των ελίτ σε δημοκρατικά πολιτεύματα

Με το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου πολέμου, παρουσιάζεται μια αναγνώριση του ρόλου που διαδραματίζουν οι ελίτ στην κοινωνία. Αρχικά, οι ελίτ σε ένα δημοκρατικό πολίτευμα, αποτελούν μια ομάδα ατόμων που υφίστανται και δρουν στο πλαίσιο του δημοκρατικού πολιτεύματος, ενώ πλέον αναγνωρίζεται η ύπαρξη περισσότερων ελίτ που δρουν εντός του κοινωνικού. Σύμφωνα με τον Κάρουλα (2014), η αρχή για τη μεταστροφή αυτή των ερευνών, σχετικά με τον ρόλο των ελίτ στα δημοκρατικά πολιτεύματα, υλοποιείται με τον Lasswell, στο βιβλίο του: *Politics: Who Gets What, What, When, How*.

Στα μέσα της δεκαετίας του 1930, ισχυρίστηκε ότι οι ελίτ υπάρχουν σε όλα τα τμήματα μιας κοινωνίας, ιδιαίτερα αυτά που έχουν θεσμική υπόσταση και δεν αφορούν μόνο όσους ασκούν πολιτική ή τους κατέχοντες την διακυβέρνηση μιας χώρας. Κάτι με το οποίο ήταν αντίθετη η ιταλική σχολή των ελίτ.

Ο Lasswell, μπορεί με την έρευνά του να μην προσδιόρισε πλήρως τους τομείς της κοινωνίας στους οποίους υφίστανται ελίτ, εκτός από τον προσδιορισμό της οικονομικής ελίτ, ωστόσο έθεσε τις βάσεις για την εξέταση των ελίτ, ως τμήμα του κοινωνικού συνόλου, ενώ κατόρθωσε να κατευθύνει τις έρευνες σχετικά με τις ελίτ στην πολιτική ζωή των κοινωνιών. Με τον τρόπο αυτό, προσφέρεται η δυνατότητα στους ερευνητές να αναλύσουν τα κοινωνικά στρώματα. Ιδιαίτερα, εκείνα που δημιουργούν τους πολιτικούς ηγέτες, αλλά και τη δυνατότητα ερμηνείας της ευρύτερης κοινωνικής που συντελείται.

Η εστίαση αυτή του Lasswell στην ελίτ εντός του κοινωνικού συνόλου, είναι αρκετά διευρυμένη και εξετάζει γενικότερα τη λειτουργία και τη στόχευση των ελίτ που διαμορφώνεται, όπως η ρύθμιση των αποφάσεων και των βασικών τομέων της κοινωνίας, όπως η οικονομία, η πολιτική και η γραφειοκρατία. Επίσης, έθεσε τις βάσεις

για τη διερεύνηση των μέσων που χρησιμοποιούνται από τις διάφορες ελίτ και στοχεύουν στην απόκτηση περισσότερης ισχύος και εξουσίας (π.χ. μέσα παραγωγής, άσκηση επιρροής στο εκλογικό ακροατήριο)(Κάρουλας, 2014:21-22).

Τέλος, δεδομένου ότι αναγνώρισε την ύπαρξη διαφόρων ελίτ μέσα στο κοινωνικό σύστημα, επιχείρησε να προσδιορίσει την ελίτ εκείνη που κατέχει τη μεγαλύτερη εξουσία σε διάφορους τομείς. Έτσι, για τον Lasswell, *«η πολιτική ελίτ είναι η υψηλότερη τάξη εξουσίας»*, διότι από εκείνη μπορούν να αναδειχθούν σημαντικοί ηγέτες με δυνατότητες καθοδήγησης του γενικού συνόλου (Γκόγκος, 2018:17).

Την ύπαρξη διαφορετικών ειδών ελίτ, αποδέχεται και ο Lippmann, ο οποίος διερευνά τον ρόλο που τα ΜΜΕ δύνανται να διαδραματίσουν στην ανέλιξη των ελίτ. Πιο συγκεκριμένα, την λειτουργία των ΜΜΕ την αντιλαμβάνεται και την ορίζει ως ένα χρήσιμο εργαλείο στα χέρια των ελίτ. Σύμφωνα με την έρευνά του, η κοινή γνώμη χρησιμοποιείται από τους έχοντες «δημόσιο βήμα» ώστε να τονώσουν την επιρροή τους. Τα άτομα που θεωρεί ότι έχουν «δημόσιο βήμα», είναι οι πολιτικοί και οι δημοσιογράφοι.

Σύμφωνα με τον ερευνητή, *«ούτε ένα άτομο δεν δύναται να κατέχει κάτι παραπάνω από μια ελάχιστη εμπειρία σε δημόσια θέματα»*. Επιπλέον, εντοπίζει πως ξεχωριστές οντότητες, ή μικρός αριθμός ανθρώπων, καταφέρνουν να προαγάγουν έναν όμοιο τρόπο σκέψης για ένα συγκεκριμένο τομέα, καθώς το μεγαλύτερο κομμάτι του πληθυσμού αρκείται στο να ακολουθεί ή όχι τις όποιες αποφάσεις. Κατ' ακολουθίαν, το να υπάρχει η δυνατότητα του να συμφωνεί ή να διαφωνεί κάποιος σε ένα θέμα, για το οποίο συγκεκριμένες ομάδες ατόμων έχουν επιλέξει, αποτελεί δημοκρατία(Γκόγκος, 2018:17).

5.8 Η πολλαπλότητα στους ελίτ

Ο Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος, σύμφωνα με τους κοινωνικούς επιστήμονες, διαμόρφωσε νέα δεδομένα και ανέδειξε σοβαρά κοινωνικά ζητήματα. Οι κοινωνίες πια, χαρακτηρίζονται από μια ποικιλομορφία και διαρθρωτική διαφοροποίηση. Στο πνεύμα αυτό του πλουραλισμού, κινούνται και οι διάφορες ελίτ που υφίστανται στα κοινωνικά συστήματα. Ελίτ που σχετίζονται με διάφορους κλάδους, ενώ αναπτύσσονται τα διάφορα μεριτοκρατικά (Meritocracy) -αξιοκρατικά υποσυστήματα, τα οποία διαθέτουν τις δικές τους ιεραρχίες που συνδέονται με την κορυφή της εξουσίας.

Ο Mannheim, συμφωνεί με την άποψη του Pareto και του Mosca, ότι ανέκαθεν στο κοινωνικό σύνολο, κυριαρχούσε μια μειοψηφία, ενώ εισακούει και την άποψη της ιταλικής σχολής των ελίτ. Δηλαδή, ότι η ολιγαρχία αποτέλεσε στο πέρασμα των χρόνων, σταθερή αξία στα κοινωνικά συστήματα. Ο ίδιος, βέβαια, εντάσσεται στους ερευνητές, οι οποίοι επιδίωξαν να αποσυνδέσουν τις θεωρίες περί ελίτ από τη απολυταρχική ιδεολογία, με στόχο την εξέτασή της υπό το πρίσμα των δημοκρατικών πολιτευμάτων.

Αν και ο Mannheim, σημείωσε ότι *«η συμβολή της σύγχρονης δημοκρατίας είναι σημαντική, διότι η αρχή της, γίνεται ολοένα και περισσότερο κριτήριο της κοινωνικής επιτυχίας»*(Mannheim, 1935/1940:86), διατύπωσε ότι η μεγάλη συμμετοχή του κοινού στα ζητήματα και στις υποθέσεις που άπτονται της δικαιοδοσίας των ελίτ, έχει το αντίθετο αποτέλεσμα από την καταξίωση και την κυριάρχησή της σε αυτό, όπως τόνιζαν οι προκάτοχοί του. Πιο συγκεκριμένα, υποστηρίζει ότι σε ένα δημοκρατικό πολίτευμα ο λαός, που συνιστά τους κυβερνώμενους πολίτες, διαθέτει τον δικό του τρόπο να αναδεικνύει και να καταστρέφει ηγέτες, αναγνωρίζοντας δύο τρόπους διαμόρφωσης και επιλογής των ελίτ.

Ο πρώτος τρόπος σχετίζεται με τον αυτοπεριορισμό του ατόμου, ενώ ο δεύτερος τρόπος σχετίζεται με την ισότητα όλων των ανθρώπων. Έτσι, λοιπόν, η σχέση μεταξύ ελίτ και λαού κρίνεται αμφίδρομη, καθώς μια ελίτ μπορεί να προέρχεται και να νομιμοποιείται από τον λαό, ενώ η εξουσία της σε αυτόν, δεν χρειάζεται να είναι ισόβια.

Ο Mannheim επισημαίνει έξι βασικές κατηγορίες ελίτ, με αφετηρία την δράση τους και αφορούν την πολιτική, την οργάνωση, την ηθική, την θρησκευτική, την διανοήση και την τέχνη. Η πολιτική και η οργάνωση, είναι ορατές και αφορούν τους πολιτικούς, την ηγεσία και τις επιχειρήσεις και έχουν σκοπό να ικανοποιήσουν αξιώσεις του λαού. Από την άλλη, η ηθική, η θρησκεία, η διανοήση και η τέχνη, έχουν ως επιδίωξη να προαγάγουν και να εξαπλώσουν τον πολιτισμό και την συστηματοποιημένη γνώση σε μια κοινωνία. Σύμφωνα με τον Γκόγκο, η ανάπτυξη της βιομηχανίας και η αυξανόμενη πολυπλοκότητα της βιομηχανικής κοινωνίας, επιδρούν στην εξέλιξη των ελίτ (Γκόγκος, 2018: 18-19).

Σημαντική είναι και η συμβολή της Keller, η οποία θεωρούσε ότι ο λαός

επιλέγει τους ελίτ, ώστε να ωφεληθεί με άμεσο τρόπο. Οι ελίτ, συνεπώς, έχουν την δυνατότητα να ενισχύσουν και να ωφελήσουν τον λαό με σωστό τρόπο (Γκόγκος, 2018:18-19).

Ο βασικός προσανατολισμός της είναι παρόμοιος με τη δομική λειτουργικότητα του Parsons. Οι στρατηγικές ελίτ, συμβιβάζουν «όχι μόνο τους πολιτικούς, οικονομικούς και στρατιωτικούς ηγέτες, αλλά και τους ηθικούς, πολιτιστικούς και επιστήμονες. Το αν η ελίτ θεωρείται στρατηγική, δεν εξαρτάται από τις συγκεκριμένες δραστηριότητές της, αλλά από το πεδίο των δραστηριοτήτων της, δηλαδή από τον αριθμό των μελών της κοινωνίας που επηρεάζει άμεσα και σε ποια σημεία»(Keller, 1963/1991:20).

Ως «αποτελεσματικές και υπεύθυνες» μικρές αριθμητικά ομάδες, κρίνονται αναγκαίες σε μια συστηματική και με οργάνωση κοινωνία. Απαιτούμενος όρος για αυτές τις μειοψηφίες, τις οποίες κατονομάζει στρατηγικές ελίτ, είναι η κυριότητα ενός σημαίνοντος ρόλου μέσα στο κοινωνικό σύνολο και ταυτόχρονα η ικανότητα να παίρνουν αποφάσεις με αξιόλογη απήχηση(Κάρουλας, 2014:30).

Στους παραπάνω συγκαταλέγονται οι πολιτικοί, οι επιχειρηματίες, οι στρατιωτικοί, οι επιστήμονες, οι καλλιτέχνες και οι θρησκευτικοί ηγέτες, οι οποίοι θεωρούνται σε μεγάλο βαθμό ανεξάρτητοι. Ωστόσο, υπάρχει διαφωνία σχετικά με την κληρονομική «συνέχεια» των ελίτ (Γκόγκος, 2018:19).

5.9 Φιλελεύθερη θεωρία των ελίτ

Σύμφωνα με την Σεραφετινίδου (2002), ο μελετητής κοινωνιολόγος Mills, στην έρευνά του για την «ελίτ της εξουσίας», η ισχύς της πολιτικής τάξης, συγκεντρώνει όλες τις δυνάμεις σε στενό κύκλο ατόμων.

Η πολιτική ισχύς οριοθετείται στην υψηλότερη βαθμίδα και θεωρεί ότι εκεί καθορίζονται οι σημαντικές αποφάσεις, οι οποίες στηρίζονται στην κρίση τριών ομάδων: «τους κατόχους και τα ανώτατα διευθυντικά στελέχη των μεγάλων επιχειρήσεων (των corporations), τα στελέχη του «πολιτικού διευθυντηρίου»(Πρόεδρος, Αντιπρόεδρος, Υπουργικό Συμβούλιο, προεδρικοί σύμβουλοι και ανώτατοι αξιωματούχοι της κρατικής διοίκησης) και τους «πολέμαρχους»(warlords), δηλαδή την ηγεσία των ένοπλων δυνάμεων».

Οι ομάδες αυτές, αποτελούν την «ελίτ εξουσίας» και αποτελούν ένα αδιάσπαστο σύνολο, εξαιτίας της δυνατής συναδελφοσύνης που διακρίνει τα στελέχη της και η οποία με τη σειρά της πηγάζει από τις εμπειρίες, ικανότητες, αντιλήψεις και τις επιδιώξεις τους. Σύμφωνα με την Σεραφετινίδου,(2002:114-119), αυτή η ομάδα ή γεννιέται από: την παρόμοια γενεαλογία (συνήθως μεσαία τάξη ή ανώτερη), τις σπουδές τους στα ίδια πανεπιστήμια που συνήθως καθορίζουν τους ελίτ, τα κοινωνικά τους δίκτυα, τη διακίνηση των συμμετεχόντων στις τρεις κοινωνικές ομάδες (οι απόμαχοι του στρατού διορίζονται στον ιδιωτικό τομέα, διευθυντές ορίζονται σε κυβερνητικές θέσεις).

Σύμφωνα με τον Mills, η δημόσια ηγεσία και ο στρατός απαρτίζουν τις «κύριες διαβαθμίσεις» του 20^{ου} αιώνα καθώς και τα μέσα εξουσίας των κοινωνικών συστημάτων. Επομένως, όσοι ανήκουν στην ηγεσία ή αποτελούν τα ανώτερα στελέχη των τομέων αυτών, συγκροτούν την πραγματική ελίτ εξουσίας. Ο κοινός τρόπος διάρθρωσης της ηγεσίας των τομέων αυτών, αλλά και οι εναλλαγές στις ηγεσίες μεταξύ τους, καταδεικνύουν όχι μόνο τις ομοιότητες που υφίστανται μεταξύ τους, αλλά και τη σταθερή δομή της ελίτ της εξουσίας, (Σεραφετινίδου, 2002:114-119)

Σύμφωνα με τον Γκόγκο(2018), ο Mills, επιχειρεί να προειδοποιήσει και να ενημερώσει τους Αμερικανούς, για την ανάδειξη των ελίτ που προκύπτουν από τον κόσμο των επιχειρήσεων, καθώς συνδέονται με σημαντικούς κρατικούς θεσμούς αντλώντας δύναμη και ηγετικά στελέχη από αυτούς, ενώ το κλίμα πολιτικής αστάθειας που επικρατεί βοηθά και ενισχύει την τελική επικράτησή τους.

Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με τον Mills, οι τρεις παραπάνω τομείς της αμερικάνικης κοινωνίας - επιχειρήσεις, κρατική διοίκηση και ένοπλες δυνάμεις- αλληλοεπιδρούν και αλληλοεπηρεάζονται, διαμορφώνοντας το κατάλληλο έδαφος για την τελική κυριαρχία τους, στην αμερικανική κοινωνία και την ανάδειξη της «ελίτ της εξουσίας στην Αμερική».

Επηρεασμένος από τον Weber, ο Mills «αιχμαλώτισε» την ισχύ, ως την υλοποίηση της βούλησης, ακόμη και αν αυτό τεκμαίρεται την άμυνα των άλλων. Είκασε, ότι η κάθε κοινωνία είναι δυνατόν να διαχωριστεί σε διαφορετικές, αλλά συνδεδεμένες μεταξύ τους κοινότητες, θέτοντας το ζήτημα της κατανομής της εξουσίας

τόσο εντός, όσο και εκτός.

Ωστόσο, ο Mills δεν υπήρξε εχθρικός με τον μαρξισμό και τις ιδέες που ενσάρκωνε, ενώ επιδίωκε μέσω αυτού να αποδεχθεί τη θέση της οικονομίας μέσα στο κοινωνικό σύστημα, εμμένοντας στη θεωρία του περί ποικιλομορφίας των ελίτ, διακρίνοντας τη σημαντική συμβολή των γραφειοκρατικών, στρατιωτικών και πολιτικών δυνάμεων σε μια κοινωνία. Στη θεωρία του τόνισε και τη σημαντικότητα της συγκέντρωσης και τον συντονισμό της εξουσίας.

Έτσι, όσο περισσότερη ισχύς συγκεντρώνεται στη λήψη αποφάσεων στις επιχειρήσεις - μια δύναμη που εμπλέκεται και αλληλοεπιδρά με τη στρατιωτική και πολιτική δύναμη - τόσο περισσότερο, η λήψη αποφάσεων σχετίζεται με δυνάμεις εξωτερικές που τις επηρεάζουν και τις διαμορφώνουν.

Προκύπτει πως, η οικονομική ελίτ αποτελεί τεράστιας σημασίας ομάδα. Ισχυρίζεται πως ο σχηματισμός δυνατών εταιριών και πολυεθνικών επιχειρήσεων, κατευθύνει την ισχύ σε συγκεκριμένα κέντρα, τα οποία κυριαρχούν σε διαφορετικούς άξονες της καθημερινής ζωής, όπως την εθνική οικονομία ή την ανεργία και την αγοραστική επιρροή των πολιτών. Συνεπώς, δεν είναι οι εκλεκτοί πολιτικοί αυτοί που εξουσιάζουν, αλλά τα στελέχη επιχειρήσεων, που δίνουν τον πολιτικό προσανατολισμό, ώστε να περιφρουρούν τις ωφέλειες και τα πλεονεκτήματα των εταιριών, δηλαδή ανταγωνισμό (Γκόγκος, 2018:19-24).

Οι ελίτ του Mills αποτελούν στην ουσία τάξεις, όπου η ταξική συνείδηση κυριαρχεί και διαφαίνεται ανώτερη από την ταξική συνείδηση των Αμερικανών πολιτών.

Επίσης, όπως και ο Bourdieu, αναγνωρίζει την ύπαρξη μιας ομοιογένειας μεταξύ των μελών των ελίτ, μια ομοιογένεια που διακρίνεται από ένα κοινό κοινωνικοοικονομικό υπόβαθρο, παιδεία, παρουσία, ψυχολογική κατάσταση αλλά και μια αμοιβαία κοινωνική και πολιτική επιρροή, ενδιάμεσως των στελεχών των ελίτ, που εγκρίνουν τον πολλαπλασιασμό και την μη αλλοίωση της κυριαρχίας τους.

Γίνεται δε, ένας από τους πρώτους πολιτικούς επιστήμονες που αντιλαμβάνονται τον αυξανόμενο ρόλο των ΜΜΕ στη πολιτική σκηνή.

Ο Mills αποδέχεται τον συντελεστή της φήμης, ως γνώρισμα των

πολιτικών, καθώς και την χρησιμότητα της δημόσιας εικόνας με όρους μάρκετινγκ. Καταλαβαίνει επίσης, το πόσο σημαίνουσα είναι η πρόσβαση στα ΜΜΕ για όσους ασχολούνται με την πολιτική, αλλά και το πώς τα ΜΜΕ, επιδρούν στις διαδικασίες ανάδειξης κάποιου πολιτικού. Ο Mills, τονίζει τη συμβολή της διαφήμισης στην εξέλιξη μιας πολιτικής καριέρας, ενός προφίλ που διαμορφώνεται ως εικόνα κάτω από τους όρους του μάρκετινγκ.

5.10 Ελίτ και μετανάστευση στην Ελλάδα

Οι λόγοι που οδηγούν στην μετανάστευση, αφορούν οικονομική δυσχέρεια, διαμάχες, πόλεμο, κοινωνική ανισότητα κ.λπ. Επιπλέον, οι μεταβολές στην δημογραφία σε παγκόσμιο επίπεδο και ο αυξανόμενος αριθμός του πληθυσμού στον Τρίτο Κόσμο, επιβαρύνουν την κατάσταση. Η μετανάστευση έχει φθάσει σε υψηλό επίπεδο και η Ελλάδα αποτελεί την χώρα η οποία αναγκάστηκε να το αντιμετωπίσει. Λόγω της δυσκολίας διαχείρισης του μεταναστευτικού, οι χώρες και οι διάφοροι φορείς πλέον κατανοούν τις προκλήσεις αυτού του ζητήματος (Δημητριάδη, 2013:1-45).

Οι ελίτ έκαναν προσπάθειες να επιλύσουν μέσω πολιτικών αποφάσεων και μεταρρυθμίσεων το ζήτημα, ενώ θεώρησαν το μεταναστευτικό ως άσκηση δημόσιας πολιτικής. Οι ελίτ συνδέονται με τα θεσμοθετημένα μέτρα και τις άτυπες πρακτικές, που σκοπό έχουν τη διαχείριση των ζητημάτων που προβάλλονται και των αναγκών που αναδεικνύονται μέσα από τη μετανάστευση.

Η ελληνική και ευρωπαϊκή ελίτ, καθορίζει την πολιτική που θα εφαρμοστεί σχετικά με τη μετανάστευση με σκοπό να επιτευχθούν δυο στόχοι. Ο πρώτος, συνδέεται με τον εντοπισμό των θεμάτων που σχετίζονται με την υιοθέτηση της δημόσιας πολιτικής για το μεταναστευτικό, κυρίως σε ότι αφορά τη σχέση των πολιτών του κράτους με τους μετανάστες. Το δεύτερο, έχει άμεση σχέση με τον τρόπο που απαντά το κράτος στις μεταναστευτικές ροές, αλλά και τις απαντήσεις των μεταναστών και των φορέων που συνδέονται μ' αυτούς (Βενιέρης, 2006:15).

Ένα ερώτημα που τίθεται είναι, πώς είναι δυνατόν η μεταναστευτική πολιτική να επηρεάζεται από τις αποφάσεις των ελίτ, όπου ως δημόσια πολιτική θεωρείται ο κοινωνικός θεσμός, ο οποίος στηρίζεται σε κοινές αξίες και αντιλήψεις που συνδέονται με την κοινωνική συμπεριφορά. Όπως αποδεικνύει η έρευνα, η μετανάστευση όπως και άλλοι τομείς δείχνουν ότι συχνά οι αξίες και τα συμφέροντα

αλλάζουν(Γαλαριώτης,2009:49-70).

Στις συνέπειες της μετανάστευσης, συμπεριλαμβάνονται η ύπαρξη διαπροσωπικών σχέσεων, ανάμεσα σε αλλοδαπούς και γηγενείς και η δημιουργία συγκρούσεων. Πολλές φορές, οι γηγενείς δυσκολεύονται να κατανοήσουν τη νέα κατάσταση και για αυτό υιοθετούν ρατσιστικές και ξενοφοβικές συμπεριφορές. Οι κοινωνίες έχουν πολλές φορές αρνητική στάση απέναντι στους μετανάστες, λόγω του ότι οι ίδιοι επιφέρουν αλλαγές στην οικονομία και την κοινωνία.

Στη Βόρεια και Νότια Ευρώπη οι μετανάστες θεωρείται ότι απειλούν το κράτος πρόνοιας. Ακόμη, οι μετανάστες συχνά θεωρούνται ότι παίρνουν τις θέσεις εργασίας των γηγενών και κατηγορούνται ότι βοηθούν στην πτώση των μισθών και άρα δημιουργούν προβλήματα στην οικονομία. Η συζήτηση που περιλαμβάνει τις ελίτ, αναδεικνύει τις αρνητικές συνέπειες της μετανάστευσης για την οικονομία, την εργασία και την εκπαίδευση. Δεν πρέπει να εκπλήσσει λοιπόν κανένα με βάση τα παραπάνω, γιατί οι υποστηρικτές της μετανάστευσης είναι πιο λίγοι από τους αντιπάλους (Τσαρδανίδης, 2018:231).³⁴

Τα ΜΜΕ αποτελούν έναν τρόπο, ώστε η ανώτερη τάξη να μπορέσει να επιβληθεί στην κοινωνία, για αυτό και κατά βάση τα εξουσιάζει. Προβάλλοντας το ζήτημα της μετανάστευσης αναδεικνύοντας πολίτες από τις ευρωπαϊκές χώρες, αναδύονται τα προβλήματα του μεταναστευτικού, καλύπτοντας ακόμη και τα ζητήματα της οικονομικής κρίσης. Επιπροσθέτως, ενδυναμώνουν την γνώμη ότι η μετανάστευση οδηγεί σε αρνητικές συνέπειες τις κοινωνίες.

Σύμφωνα με τον Τσαρδανίδη, για να γίνει ορατό το γεγονός ότι οι δημόσιες τοποθετήσεις επηρεάζουν το μεταναστευτικό ζήτημα, «λαμβάνουμε υπόψη τρία στοιχεία του λόγου ,που δεν είναι άλλα από την (έμφαση στο κόστος και τα οφέλη, την εθνοτική ταυτότητα και τον τομέα των μεταναστών ως εργαζομένων χαμηλής ή υψηλής ειδίκευσης).Οι αναφορές στο επάγγελμα είναι συχνές, αλλά λιγότερο επισημαίνονται από τους άλλους δυο παράγοντες(Τσαρδανίδης, 2018:234).³⁵

Η ελληνική ελίτ στηρίζεται σε παραδοσιακά *συμφέροντα*. Όπως αναφέρει ο Blumer (1985:4) «οι αρνητικές συμπεριφορές και η δυσαρέσκεια μεταξύ των μελών της «κυρίαρχης» ομάδας σε μια κοινωνία, ενάντια στην «υποδεέστερη» εθνοκεντρική

ομάδα, προκύπτει από τις αντιλήψεις ότι η υποδεέστερη ομάδα μπορεί να απειλήσει τα προνόμια της κυρίαρχης. Οι αντιλήψεις και οι απειλές είναι το αποτέλεσμα της κατανόησης, ως παιχνίδι μηδενικού αθροίσματος, αν και όχι κατά ανάγκη με αυστηρά οικονομική έννοια». Εδώ επισημαίνεται ότι εφόσον οι συνθήκες για την υποδεέστερη ομάδα γίνονται καλύτερες, η κυρίαρχη ομάδα αισθάνεται άσχημα, τόσο στον υλικό, όσο στον πολιτικό τομέα. Με βάση τα παραπάνω οι μετανάστες τονίζεται ότι καταλαμβάνουν τις θέσεις εργασίας, αυξάνοντας τα ποσοστά ανεργίας των γηγενών και αλλοιώνοντας την εθνική ταυτότητα της χώρας. Σε πολιτικό επίπεδο, η ελίτ είναι αυτή που λαμβάνει τις κατάλληλες αποφάσεις και διαμορφώνει τη μεταναστευτική πολιτική.

Όπως αναφέρει ο Bartels (2008:9) «η ελίτ υπέρ-εκπροσωπεί τα δικά της συμφέροντα μέσα από τους πολιτικούς θεσμούς και οι αποφάσεις που λαμβάνονται, συμβάλλουν στην παραγωγή ανισοτήτων. Υπό αυτή την έννοια, η πολιτική εξουσία θεωρείται ως κάτι που ενσωματώνεται στην διαμόρφωση των πολιτικών διαδικασιών που προωθούν τα συμφέροντα συγκεκριμένων ομάδων».

5.11 Μεθοδολογικές εξελίξεις στην έρευνα ελίτ

Η έρευνα για την ελίτ σήμερα στηρίζεται σε διάφορες μεθόδους συλλογής δεδομένων. Οι μελέτες που σχετίζονται με την ελίτ, χρησιμοποιούν τόσο τις τηλεφωνικές συνεντεύξεις, όσο και τα ερωτηματολόγια αλληλογραφίας.

Οι συγκριτικές μελέτες που έχουν πραγματοποιηθεί δείχνουν αρκετές μεταβολές. Οι ίδιες ασχολήθηκαν κυρίως με την έρευνα των βουλευτών και των ψηφοφόρων και δεν επικεντρώθηκαν σε άλλες κατηγορίες των ελίτ, προκειμένου να υπάρξουν ολοκληρωμένα συμπεράσματα σχετικά με τη διαδικασία της πολιτικής εκπροσώπησης.

Ο αριθμός των ερευνών που μελετούν εμπειριστατωμένα την ελίτ είναι μικρός. Οι συγκεκριμένες έρευνες, στράφηκαν προς τα εκλογικά περιβάλλοντα και τις πολιτικές προοπτικές, ενώ εξέτασαν και τα δίκτυα των ελίτ. Πάραυτα, είναι φανερό ότι οι περισσότερες δεν προχώρησαν σε σύγκριση των κατηγοριών των ελίτ, γεγονός που δείχνει την αναγκαιότητα για ύπαρξη μιας συγκριτικής έρευνας, που θα συνδέεται με όλες τις κατηγορίες των ελίτ (Hoffmann-Lange, 2007:1-21).

Μέρος της κοινωνικής ανάλυσης, αποτελεί ο διαχωρισμός σε ελίτ και μη

ελίτ. Στις κοινωνικές επιστήμες, οι ελίτ έχουν άμεση σχέση με τον τρόπο που επηρεάζουν τις πολιτικές αποφάσεις μιας κοινωνίας. Η έρευνα των ελίτ δίνει έμφαση στα πολιτικά στοιχεία αυτών που κατέχουν κομβικές θέσεις σε δημόσια και ιδιωτικά ιδρύματα, οι οποίοι παίρνουν μέρος στην λήψη αποφάσεων.

Οι ελίτ κατέχουν υψηλές θέσεις και παρουσιάζονται στα κοινοβούλια, στα πολιτικά κόμματα ακόμα και στα εργατικά συνδικάτα. Επίσης, η δύναμη της ελίτ μπορεί να είναι τοπική, εθνική ή ακόμα και διεθνική. Αν και η ελίτ έχει πολλές φορές συνδεθεί με τους πολιτικούς, η ίδια δεν σχετίζεται μόνο με αυτούς. Εξαιτίας του ότι υπάρχουν πολλές μελέτες που έχουν εξετάσει εξειδικευμένες ελίτ, η παρούσα έρευνα επικεντρώνεται κυρίως στις τοπικές ελίτ (Hoffmann-Lange, 2007:25).

Οι κλασικές θεωρίες ελίτ, υποστήριζαν ότι υπάρχει σαφής διάκριση, ανάμεσα σε ελίτ και μη ελίτ. Αυτή η διάκριση, είναι αρκετά υπεραπλουστευμένη και ισχύει για τις προ-σύγχρονες κοινωνίες, στις οποίες την εξουσία είχαν μόνο μια μικρή ομάδα ευγενών. Στις σύγχρονες κοινωνίες, η εξουσία δεν βρίσκεται στα χέρια μιας μόνο ομάδας, αλλά μπορεί να την έχουν διαφορετικές ομάδες της κοινωνίας, όπως οι ακαδημαϊκοί, οι πολιτικοί κ.ά. Οι ελίτ διαθέτουν μια πλουραλιστική δομή και φαίνεται ότι δεν υπάρχουν σαφή όρια μεταξύ ελίτ και μη ελίτ (Hoffmann-Lange, 2007:28).

Η έρευνα που συνδέεται με τους ελίτ στρέφεται σε τέσσερις τομείς. Οι κοινωνικές μελέτες, ασχολούνται με το να μαζέψουν δεδομένα που αφορούν το οικογενειακό υπόβαθρο, τη θρησκεία και την εκπαίδευση. Αυτό δίνει τη δυνατότητα σύγκρισης ανάμεσα στο κοινωνικό υπόβαθρο των ελίτ και του υπόλοιπου πληθυσμού. Τα συγκεκριμένα δεδομένα είναι σημαντικά, καθώς αναδεικνύουν το κατά πόσο η κατοχή θέσεων εξουσίας των ελίτ, συνδέεται με το οικονομικό και κοινωνικό τους επίπεδο.

Η κινητικότητα παίζει σημαντικό ρόλο στην άνοδο των ελίτ. Στις σύγχρονες κοινωνίες, τα προσόντα έχουν ιδιαίτερη σημασία για να καταλάβει κανείς υψηλές θέσεις. Έτσι τα εφόδια που παίρνει κάποιος από την οικογένεια του είναι σημαντικά. Ένα δεύτερο πεδίο που σχετίζεται με την έρευνα των ελίτ, είναι η εξέταση της επαγγελματικής σταδιοδρομίας.

Τα πρότυπα επαγγελματικής ανόδου δεν είναι τα ίδια για όλους τους τομείς

και τους οργανισμούς, ενώ μεγάλη αξία έχει και ο βαθμός επαγγελματικής εξειδίκευσης. Δυο επιπλέον πεδία που συνδέονται με την έρευνα των ελίτ, είναι η μελέτη των απόψεων και των στάσεων των ελίτ. Επίσης, οι ερωτήσεις που ερευνούν τις αλληλεπιδράσεις ανάμεσα στις ελίτ, δίνουν κύριες πληροφορίες σχετικά με το πού έχουν πρόσβαση οι διαφορετικές ομάδες. Οι περισσότερες μελέτες επικεντρώνονται στην εύρεση πληροφοριών που αφορούν τα κοινωνικά χαρακτηριστικά, τις απόψεις και τις αξίες αυτών που ερωτώνται και αν οι ελίτ μπορούν να απαντήσουν στις συνεντεύξεις με βάση την ιδιότητά τους και τον ρόλο τους στη λήψη αποφάσεων (Gunter, 1987:109- 125).

Οι έρευνες που συνδέονται με τις ελίτ, έχουν εφαρμόσει διάφορες στρατηγικές. Στην αρχή μιας εμπειρικής μελέτης τίθεται το ζήτημα του προσδιορισμού των ελίτ. Ανπρόκειται για ένα καθορισμένο σώμα όπως είναι π.χ. το κοινοβούλιο δεν υπάρχει κάποιο ιδιαίτερο πρόβλημα. Το ζήτημα τίθεται όταν πρέπει να εξεταστεί ένας ολόκληρος σχηματισμός ελίτ και πρέπει να τεθούν συγκεκριμένα όρια.

Υπάρχουν συγκεκριμένες μέθοδοι με τις οποίες μπορεί να προσδιοριστεί η ελίτ και δεν είναι άλλοι από τη μέθοδο της φήμης, τη μέθοδο της λήψης απόφασης και τη μέθοδο θέσης. Αρχικά, οι συγκεκριμένες μέθοδοι ασχολήθηκαν με την έρευνα κοινών ελίτ.

Η μέθοδος φήμης, στηρίζεται στους ειδικούς που πρέπει να κατονομάσουν τα άτομα που έχουν εξουσία στην κοινότητα. Η μελέτη του Hunder *Community Power Structure* αποτελεί παράδειγμα της συγκεκριμένης μεθόδου. Αρχικά ο Hunder ασχολήθηκε με καταλόγους ηγετών, οι οποίοι είχαν επιλεγεί ως εκπρόσωποι τοπικών οργανώσεων. Στη συνέχεια, οι ειδικοί με βάση τις λίστες επέλεξαν τις πιο σημαντικές φυσιογνωμίες.

Η εγκυρότητα της συγκεκριμένης μεθόδου, έχει άμεση σχέση με το ποιους επιλέγουν οι εμπειρογνώμονες και ποια είναι η γνώση τους για να κάνουν αυτές τις επιλογές. Σχετικά με τις μικρές και μεσαίες κοινότητες, η συγκεκριμένη μέθοδος δεν είναι επαρκής.

Η μέθοδος φήμης θεωρείται ότι έχει περιορισμένη αξία, ωστόσο είναι ωφέλιμη όταν υπάρχουν πολλοί άξονες λήψης αποφάσεων. Συνεπώς θα πρέπει να

υπάρχουν αρκετοί εμπειρογνώμονες σε διάφορους τομείς, για να καταλάβει ο ερευνητής ποιοι έχουν επιρροή. Σε επόμενη μελέτη του ο Hunter χρησιμοποίησε τη συγκεκριμένη μέθοδο σε εθνική εμβέλεια. Αυτή του η προσπάθεια έφερε πολλές κριτικές, εξαιτίας του πώς είχαν επιλεγεί οι εμπειρογνώμονες (Parry, 2005:2).

Σχετικά με τη μέθοδο λήψης αποφάσεων, αφού αναλυθούν τα έγγραφα και οι συνεντεύξεις, ερευνάται η διαδικασία με την οποία έχουν παρθεί οι αποφάσεις για θέματα που αφορούν την πολιτική. Αυτή η μέθοδος συνδέεται με την εξέταση των τοπικών ελίτ. Παράδειγμα αποτελεί η μελέτη του Dahl *Ποιος κυβερνά;* (1961). Η εγκυρότητα της μεθόδου έχει άμεση σχέση με τα πολιτικά ζητήματα που ερευνώνται, προκειμένου να αναδειχθεί η επίδραση των φορέων. Εάν το δείγμα δεν είναι επαρκές και δεν περιλαμβάνει όλους τους τομείς της πολιτικής, η συγκεκριμένη μέθοδος δεν πρέπει να χρησιμοποιηθεί (Dahl, 1961:56-70).

Όσοι της άσκησαν κριτική, υποστήριξαν ότι η μέθοδος δεν λαμβάνει υπόψη της τις επιδράσεις αυτών που δεν λαμβάνουν μέρος στη υλοποίηση της πολιτικής, αλλά των οποίων οι προτιμήσεις εισακούονται, από αυτούς που λαμβάνουν τις αποφάσεις. Όπως η μέθοδος φήμης, έτσι και η μέθοδος λήψης αποφάσεων είναι χρήσιμη για τις τοπικές ελίτ.

Προκειμένου να μελετηθούν οι εθνικές ελίτ, προτιμάται η μέθοδος θέσης των ελίτ. Η συγκεκριμένη μέθοδος στηρίζεται στο ότι η εξουσία και η επιρροή στις σύγχρονες κοινωνίες, έχουν άμεση σχέση με τις θέσεις ηγεσίας σε δημόσια και ιδιωτικά ιδρύματα. Στα αρχικά στάδια αυτής της μεθόδου, ορίζονται οι διάφοροι τομείς που δεν είναι άλλοι από την πολιτική, τη δημόσια διοίκηση, τις επιχειρήσεις, τις ομάδες πίεσης, τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και τον ακαδημαϊκό τομέα.

Στη συνέχεια, επιλέγονται οι σημαντικότεροι οργανισμοί ανά τομέα και οι ηγετικές θέσεις ανά οργάνωση. Εδώ, δεν είναι απαραίτητη προηγούμενη έρευνα και ταυτόχρονα διαθέτει υψηλά ποσοστά αξιοπιστίας. Βασικό μειονέκτημα της μεθόδου, είναι ότι δεν μπορεί να προσδιορίσει τα όρια μιας ελίτ. Ο ερευνητής από μόνος του μπορεί να θέσει τα οριζόντια και κάθετα όρια. Επίσης, δίνει τη δυνατότητα για σύγκριση των διάφορων στοιχείων των ελίτ.

Γενικότερα, η επιστημονική κοινότητα έχει αναδείξει διάφορες διαμάχες

σχετικά με την εγκυρότητα των συγκεκριμένων μεθόδων, που σχετίζονται με τις εννοιολογικές διαφορές. Οι μελετητές που θεωρούν ότι οι σύγχρονες κοινωνίες διαθέτουν μια πλουραλιστική δομή εξουσίας, εφαρμόζουν είτε την απόφαση, είτε τη μέθοδο θέσης, ενώ οι μελετητές που πιστεύουν στην παρουσία μιας ενοποιημένης ελίτ, χρησιμοποιούν τη μέθοδο φήμης.

Στη μελέτη του ο Pappi (1984:79-95) συμπέρανε ότι οι απόψεις για την πολιτική επιρροή, αφορούν ένα μικρό αριθμό φορέων λήψης αποφάσεων, ενώ η μέθοδος θέσης, αλλά και η μέθοδος λήψης αποφάσεων, αποτυπώνουν μια πλουραλιστική ελίτ που αναδεικνύει τα ποικιλόμορφα χαρακτηριστικά της εξουσίας. Επίσης, κάθε μέθοδος επικεντρώνεται σε διάφορες πλευρές της εξουσίας, σε σχέση με δύο παράγοντες που δεν είναι άλλοι από τους παρακάτω (Pappi, 1984:97): «τον έλεγχο των πόρων εξουσίας που συνδέονται με τις ηγετικές θέσεις και την ενεργόσυμμετοχή στην (πολιτική) λήψη αποφάσεων»

Εφόσον συνδυαστούν αυτοί οι δυο παράγοντες, μπορούν να δημιουργηθούν τέσσερις στρατηγικές που συνδέονται με τις ελίτ. Όπως καταλαβαίνει κανείς, αν υπάρχει περιορισμός σε συγκεκριμένα άτομα, τότε θα υπάρξει περιορισμός και στον ορισμό των θέσεων των ελίτ. Οι μελέτες ελίτ εφαρμόζουν τη μέθοδο θέσης, προκειμένου να συμπεριλάβουν και άλλες ομάδες ελίτ που προέρχονται από διάφορα δημόσια και ιδιωτικά ιδρύματα, που επηρεάζουν τις αποφάσεις στρατηγικής πολιτικής. Η μέθοδος λήψης αποφάσεων δεν λαμβάνει υπόψη της τους πόρους, πάνω στους οποίους βασίζονται οι ελίτ για να ασκήσουν την επιρροή τους. Η μέθοδος φήμης σε σχέση με τους πόρους ενέργειας, χαρακτηρίζεται ως πιο περιεκτική. Παράλληλα, η συγκεκριμένη μέθοδος δίνει μικρό ποσοστό ισχυρών ατόμων. Αυτό στηρίζεται σε μεθοδολογικά και ουσιαστικά αίτια.

Από μεθοδολογικής άποψης ο κατάλογος με τα ονόματα των ελίτ πρέπει να είναι διαχειρίσιμος από τους εμπειρογνώμονες, γιατί διαφορετικά οι ίδιοι δεν θα μπορούν να επιλέξουν από μια λίστα μεγαλύτερη των 200 ατόμων. Με βάση τα παραπάνω πολλοί μελετητές επέλεξαν να συνδυάσουν διάφορες μεθόδους (Pappi, 1984:79-95).

Κεφάλαιο 6ο Μεθοδολογία και ποσοτική έρευνα

6.1 Εισαγωγή

Η μετανάστευση ως φαινόμενο μέσα από τα δεδομένα της ελληνικής πραγματικότητας, συγκροτεί ένα πολύπλευρο αντικείμενο διερεύνησης, που φθάνει σε αποκλίνουσες διακλαδώσεις της πολιτικής και της θεσμικής δικαιοδοσίας. Στοχεύοντας στο να δοθούν απαντήσεις στα δευτερεύοντα ερωτήματα που τέθηκαν, αλλά και στο γενικό ερώτημα της παρούσας διατριβής, οι απαντήσεις κινούνται γύρω από τη διαμόρφωση της μεταναστευτικής πολιτικής στην Ελλάδα από την ελίτ και τους Opinion Leaders της χώρας, σχετικά με τα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου. Επιπλέον, βασικός άξονας στο ερευνητικό μας ερώτημα είναι, πώς ο κοινωνικός κονστρουκτιβισμός συνδέεται με τις ιδέες και αντιλήψεις των ελίτ στις στρατηγικές και πολιτικές της μετανάστευσης.

Πιο αναλυτικά, η προσοχή επικεντρώνεται στη εξέταση της μεταναστευτικής πολιτικής, ως μιας έννοιας κοινωνικά κατασκευασμένης, η οποία καθορίζεται από ποικίλα κοινωνικά πολιτισμικά, οικονομικά, πραγματιστικά κι ιδεολογικά κριτήρια. Στην παρευρισκόμενη ενότητα, το κύριο ερώτημά μας διακλαδώνεται σε τρία ειδικότερα ερωτήματα, τα οποία ερευνούν με διαλεκτική τακτική και άρρηκτο τρόπο τις πολιτικές, κοινωνικές, κονστρουκτιβιστικές διαστάσεις του θέματος και ενώνονται με μερικές αρχικές υποθέσεις εργασίας.

Η παρούσα έρευνα δύναται να συμβάλει:

- α) σε μια πρώτη απεικόνιση του φαινομένου της μετανάστευσης στα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου,
- β) στη διερεύνηση των παραγόντων που συνδέονται με την κονστρουκτιβιστική διάσταση της μετανάστευσης στην χώρα μας,
- γ) στον εντοπισμό της σχέσης μεταξύ των ελίτ και της μετανάστευσης,
- δ) στην αξιολόγηση των υπηρεσιών που παρέχονται και στην εκτίμησηδομών ενίσχυσης των Πολιτών τρίτων Χωρών και
- ε) στην σωστή αξιολόγηση των αποτελεσμάτων και των πορισμάτων, για τον σχεδιασμό των κατάλληλων πολιτικών. Η συγκεκριμένη διερεύνηση παρουσιάζει αυξημένο ενδιαφέρον στην παρούσα συγκύρια, καθώς η Ελλάδα θεωρείται πλέον βασική χώρα φιλοξενίας των μεταναστών. Αποτελεί "προορισμό", με την διευρυμένη

αλλά και με την στενή έννοια. Σε μεγάλο ποσοστό διαμονής πολιτών Τρίτων χωρών, η παραμονή τους επιμηκύνεται και το «μεταβατικό» μετατρέπεται σε θέσμιο επί του παρόντος (Μαρούκης, 2010:13-55)

Όσον αφορά τις μετακινήσεις σε αριθμούς, συνολικά 32.494 άτομα έφθασαν στην Ελλάδα το 2018, έναντι 29.718 το 2017. Η πλειοψηφία τους προέρχεται από το Αφγανιστάν (26%), τη Συρία (24%) και το Ιράκ (18%). Περισσότερο από το ήμισυ του πληθυσμού, ήταν γυναίκες (23%) και παιδιά (37%), ενώ το 40% ήταν ενήλικες. Επιπλέον, 18.114 άτομα έφθασαν στην Ελλάδα μέσω των ελληνοτουρκικών χερσαίων συνόρων του Έβρου το 2018, έναντι 6.592 το 2017. Παράλληλα, ο αριθμός αιτήσεων με την Υπηρεσία Ασύλου αυξήθηκε κατά 14% (66,969 το 2018 σε σύγκριση με 58.642 το 2017).

Η Ελλάδα έλαβε το 11% του συνολικού αριθμού των αιτήσεων που υποβλήθηκαν στην ΕΕ, αποτελώντας έτσι το τρίτο κράτος με το μεγαλύτερο αριθμό αιτήσεων, μετά τη Γερμανία (28%) και τη Γαλλία (19%). Το 2018, οι Σύριοι, εξακολουθούν να αποτελούν τη μεγαλύτερη ομάδα υποψηφίων με 13.390 αιτήσεις. Σημαντική αύξηση των αιτήσεων που υποβλήθηκαν από Τούρκους υπηκόους σημειώθηκε το 2018 (4.834 αιτήσεις το 2018, σε σύγκριση με 1.826 το 2017 και 189 το 2016) (Country Report: Greece Asylum Information Database -AIDA, 2018:14-15).

Μεγάλος αριθμός ανθρώπων σήμερα, θεωρεί ότι το μεταναστευτικό ζήτημα σχετίζεται με την παγκοσμιοποίηση. Οι αναπτυγμένες κοινωνίες επιδιώκουν να εξισορροπήσουν, έτσι ώστε να «μεταχειρίζονται» τους μετανάστες εκεί που απαιτείται, χωρίς όμως να τους προσελκύουν εκεί που δεν τους είναι χρήσιμοι. Επιχειρούν λοιπόν, να ελέγξουν τα μεταναστευτικά ρεύματα και τη σύνθεση των μετακινούμενων πολιτών τρίτων χωρών και συγχρόνως αποβλέπουν να καθησυχάσουν όσους αισθάνονται απειλή. Στην καρδιά των μετακινήσεων των πολιτών τρίτων χωρών, εντοπίζονται συνεχώς οι ίδιες αιτίες, οι σημαντικές ανομοιότητες στην ανάπτυξη, στην ευμάρεια, στις αποδοχές, στις δυνατότητες, στο ενδεχόμενο μιας καλύτερης ζωής. Πλέον όμως, οι λόγοι για τους οποίους εγκαταλείπουν οι πολίτες αυτοί την γενέτειρά τους, είναι οι εχθροπραξίες, οι ξεριζωμοί, ο περιβαλλοντικός αφανισμός, οι θρησκευτικές και φυλετικές εξαιρέσεις.

6.2 Σκοπός της έρευνας

Πρόθεση της διδακτορικής διατριβής, είναι να δώσει απάντηση σε

σημαίνοντα ερωτήματα με την χρήση επιστημονικών μεθόδων.

Η μελέτη προσανατολίζεται στην αναζήτηση απαντήσεων του κύριου ερωτήματος της παρούσας διατριβής, αλλά και των επιμέρους ερωτημάτων και αποβλέπει μέσα από τον κοινωνικό κονστρουκτιβισμό, να μελετήσει τον τρόπο διαχείρισης της μεταναστευτικής πολιτικής, από την άποψη εκείνων μόνο που ασκούν πολιτική σε δημόσιο επίπεδο, αλλά και της ελίτ της χώρας.

Ως μελέτη περίπτωσης, επιλέγεται η μετακίνηση πολιτών τρίτων χωρών στην Ελλάδα, με βασική εισόρμηση τα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου. Η υπόσταση κοινωνικού κονστρουκτιβισμού στην υπόθεση της μετανάστευσης, είναι το πώς διαμορφώνεται. Ο κοινωνικός κονστρουκτιβισμός αποδίδει μια δυναμική που μας οδηγεί σε μια ερμηνεία που οριοθετεί, το πού και το γιατί, η σχέση αυτή αναπτύσσεται στηριζόμενη σε μια κατασκευαστική ερμηνεία, καθώς και το γιατί οι όποιες ενδεχόμενες εξελίξεις επιδρούν τη διαμόρφωση ενός ζητήματος, όπως η διαχείριση της μεταναστευτικής πολιτικής. Εντούτοις, η διαχείριση της μεταναστευτικής πολιτικής αποτελεί μια αθρόα πηγή ερευνητικών δεδομένων.

Συγκεκριμένη έρευνα θέτει ερωτήσεις αλληλένδετες με τους τρόπους διαχείρισης της μεταναστευτικής πολιτικής, τις συνέπειες στη χώρα φιλοξενίας, ενώ παράλληλα αποπειράται να προτείνει κάποιες προτάσεις θα μπορούσαν να ληφθούν υπόψη, τόσο σε ελληνικό, όσο και σε ευρωπαϊκό επίπεδο, έτσι ώστε οι ΠτΧ να μην θεωρούνται «κίνδυνος». Επιδίωξη είναι, να ευρεθεί ο τρόπος μέσω της πρόληψης, της πολιτικής διαχείρισης μέσω των κυρίαρχων θεσμών και της υπεύθυνης πολιτικής θέλησης ώστε να βρεθούν λύσεις.

Στην παρούσα έρευνα και με βάση τις καταληκτικές επιδιώξεις, η εργασία στηρίχθηκε στην ποσοτική αλλά και στην ποιοτική έρευνα. Η ποιοτική μέθοδος, συμπλήρωσε την θεμελιωμένη θεωρία, σύμφωνα με την οποία ο αριθμός των συνεντεύξεων εξαρτήθηκε από τις πληροφορίες, οι οποίες συγκεντρώθηκαν από τις συνεντεύξεις, μέχρι το σημείο που οι επιπλέον συνεντεύξεις δεν θα παρείχαν καμία επιπλέον αξία. Σκοπός της διατριβής είναι να παρακινήσει, να αναμορφώσει και να αναπροσανατολίσει την έρευνα γύρω από το μεταναστευτικό και την πολιτική, ως κοινωνικά κατασκευασμένη παράμετρο μέσα από πολιτικούς, κοινωνικούς, πολιτισμικούς, οικονομικούς και ιδεολογικούς άξονες που χαράζει η ελίτ.

Το γεγονός ότι το θέμα της μεταναστευτικής πολιτικής και η

αλληλεξάρτησή της με την ελίτ, δεν έχει ερευνηθεί διεξοδικά από την ελληνική και ξενόγλωσση βιβλιογραφία, αλλά και σχεδόν καθόλου αναφορικά με την Ελλάδα, κατέστησε την επιλογή της μεθοδολογικής προσέγγισης ακόμα πιο κρίσιμη. Ταυτόχρονα, τόσο η ιδιαιτερότητα της ομάδας, όσο και η ευρύτερη προσέγγιση του θέματος, από την ιδιόζουσα πλευρά των ελίτ, οδήγησε την έρευνα σε συγκεκριμένα μεθοδολογικά μονοπάτια. Στόχος μας, ήταν η περιγραφή, η ανάλυση και η κατανόηση των κοινωνικών διαδικασιών, που οδήγησαν στη διαμόρφωση της μεταναστευτικής πολιτικής από τους ελίτ και η ανάδειξη των κοινωνικών αξόνων, θέσεων και ρόλων.

Περαιτέρω επιδίωξή μας, είναι να εντοπίσουμε τους παράγοντες εκείνους που επηρεάζοντας τη μεταναστευτική πολιτική, έχουν άμεση επίπτωση στις επιδιώξεις και στη σχέση μεταξύ μετανάστευσης και ελίτ. Η παρούσα εργασία, ως έρευνα μεταναστευτικής πολιτικής, επιδιώκει να εστιάσει σ' ένα συγκεκριμένο πρόβλημα μιας σύγχρονης θεωρίας, να αναλύσει τις διαστάσεις του και να απαντήσει σε βασικά ερωτήματα.

Μέσω της εμπειρικής ανάλυσης του ρόλου της σχέσης ελίτ-μεταναστευτικής πολιτικής, στις εξελίξεις της πολιτικής και της έρευνας, η εργασία αυτή θα αναδείξει τις ιδέες εκείνες, που σχετίζονται με το πώς μπορεί να δομηθεί η παραπάνω σχέση, έτσι ώστε να μπορέσει να προωθηθεί ένας κρίσιμος διάλογος μεταξύ έρευνας και πολιτικής, στο επίπεδο του ορισμού του προβλήματος.

Δεν θα «επιλύσει» τις διαμάχες σε τελικό επίπεδο, αντίθετα, στοχεύει να συμβάλει στην επίλυση αυτών των αντιπαραθέσεων από τους παράγοντες που εμπίπτουν στο πλαίσιο των δομικών πλαισίων της έρευνας και της πολιτικής, προσφέροντας πληροφορίες στους εμπλεκόμενους φορείς σχετικά με τον τρόπο οργάνωσης της σχέσης ελίτ και μετανάστευσης, μ' έναν τρόπο που δεν χαρακτηρίζεται ούτε από αντικειμενικότητα, ούτε από σχετικισμό, αλλά μάλλον από μια προσπάθεια να ξεκινήσει ένας κρίσιμος διάλογος για τη διαμόρφωση και χάραξη μιας ολοκληρωμένης μεταναστευτικής πολιτικής.

6.3 Ερευνητικά ερωτήματα

Η μελέτη της σχέσης, η οποία αναπτύσσεται ανάμεσα στις ομάδες των ελίτ και στη διαμόρφωση της μεταναστευτικής πολιτικής, σε συνάρτηση με την υπάρχουσα δομημένη σχέση μεταξύ των (δεύτερων) και του σχεδιασμού πολιτικής, είναι ένα ερευνητικό εγχείρημα, το οποίο εμπίπτει στη σφαίρα των κοινωνικών (πολιτικών)

επιστημών.

Έρχεται δε, να διαπιστώσει ποια είναι τα ακριβή χαρακτηριστικά και η φύση της «πολιτικής σχέσης» και πώς συμπεριφέρονται όλοι οι δρώντες-παράγοντες σε ένα περιβάλλον που παράγει αποτελέσματα πολιτικής (μεταναστευτική πολιτική). Το πρόβλημα που ανακύπτει και αναγράφεται, σχετίζεται με την εξέταση του τρόπου με τον οποίο θεσμικοί φορείς και ελίτ, ενεργούν στον χώρο της διαχείρισης των ΠτΧ, του αλτρουισμού και της μέριμνας, πώς διευθετούνε τις επιδράσεις σε κοινωνικό, πολιτικό αλλά και οικονομικό επίπεδο και παραχωρούν τη δυνατότητα σε ΠτΧ να ζήσουν με αξιοπρέπεια. Όλα τα παραπάνω, έχουν κοινό δρόμο, εκείνον του Ανατολικού Αιγαίου, το οποίο έχει δεχθεί τις περισσότερες επιβαρύνσεις από τις μεταναστευτικές ροές και ταυτόχρονα ο τομέας της διαχείρισης αποτελεί όλο και μεγαλύτερο πρόβλημα από την αυξανόμενη μετανάστευση.

Πιο συγκεκριμένα, το ενδιαφέρον επικεντρώνεται στη διερεύνηση της μεταναστευτικής πολιτικής, ως μιας έννοιας κοινωνικά κατασκευασμένης, η οποία καθορίζεται από ποικίλα πολιτικά, κοινωνικά, πολιτισμικά οικονομικά, πραγματιστικά και ιδεολογικά κριτήρια.

Το γενικό ερώτημα της παρούσας της διατριβής, περιστρέφεται γύρω από τη διαμόρφωση της μεταναστευτικής πολιτικής στην Ελλάδα και ως μελέτη περίπτωσης, τα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου και η σχέση της με τους ελίτ της χώρας, βασιζόμενη στους κonstrουκτιβιστικούς άξονες, οι οποίοι καθοδηγούν τις στρατηγικές και τις πολιτικές της μετανάστευσης.

Το γενικό αυτό ερώτημα εξειδικεύεται σε περισσότερα υπό-ερωτήματα με επί μέρους σκέλη, τα οποία μελετούν με τρόπο διαλεκτικό τις πολιτικές, οικονομικές και κοινωνικές διαστάσεις του θέματος.

Πιο συγκεκριμένα:

1. Επιχειρείται η διερεύνηση της σχέσης μεταξύ μεταναστευτικής πολιτικής και των Ελίτ.
2. Διερευνώνται οι πολιτικές που ακολουθούνται στον τομέα της μετανάστευσης.
3. Εξετάζεται ο τρόπος διαχείρισης των μεταναστευτικών ροών στην Ελλάδα και ιδιαίτερα στα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου.
4. Αναλύεται η παρούσα πολιτική που ακολουθείται στο φαινόμενο της

μετανάστευσης, τόσο από την Ελλάδα όσο και από την ΕΕ. Ο τρόπος με τον οποίο κινείται η Ελλάδα στο μεταναστευτικό, επιβάλλεται να εξετασθεί και υπό την σκοπιά της ΕΕ.

- 5 Εξετάζεται αν η υπάρχουσα πολιτική επηρεάζει τις κοινωνικές, οικονομικές και πολιτικές δομές, ιδιαίτερα στις τοπικές κοινωνίες των νήσων του Ανατολικού Αιγαίου.
- 6 Ποιες οι συνέπειες των ροών της μετανάστευσης στην χώρα φιλοξενίας; Η διατριβή, έχει ως επιδίωξη να κατακτήσει δύο στόχους.

Πρώτον, μελετά τα ζητήματα εκείνα που συνδέονται με τον τρόπο που διεξάγεται η δημόσια πολιτική στη χώρα, ιδιαιτέρως όσον αφορά τα τεκμήρια σύζευξης των ελίτ, των πολιτών της χώρας και των ΠτΧ και δεύτερον επικεντρώνεται στις τυπικές επίσημες απαντήσεις του κράτους, στο φαινόμενο των μεταναστευτικών ροών.

Η παρούσα εργασία, σκοπεύει να ερευνήσει ένα τεράστιο κοινωνικό ζήτημα μέσα από μια κοινωνική πραγματικότητα που δεν βασίζεται στην αντικειμενικότητα και που οι άνθρωποι με την εισφορά τους συνέβαλαν στην κατασκευή του. Η ευρύτητα και η αφομοίωση των επιχειρημάτων, απαιτούν μια ακραία ερμηνεία των θεωρητικών εικασιών και ερμηνευτικών αποδοχών του κοινωνικού Κονστρουκτιβισμού, ώστε να φανεί η αλληλεξάρτησή του με την μεταναστευτική πολιτική, ως τμήμα της δημόσιας πολιτικής, αφού οι απαρχές του φτάνουν σε ένα υπερβολικά μεγάλο θεωρητικό περιβάλλον της φιλοσοφίας, κοινωνιολογίας, ιστορίας και πολιτικής επιστήμης.

Σύμφωνα με όσα πολύ καίρια εντοπίζει ο Γαλαριώτης μέσω του Adler, «ο κονστρουκτιβισμός δεν είναι μια θεωρία πολιτικής αυτής καθαυτής», αλλά «μια κοινωνική θεωρία πάνω στην οποία οι κονστρουκτιβιστικές θεωρίες των διεθνών σχέσεων- για παράδειγμα, σχετικά με την διεθνή κοινότητα, τη συνεργασία, τον πόλεμο, την μετανάστευση βασίζονται».

Η εκδοχή της διυποκειμενικής φύσης, απαρτίζει τις ρίζες πάνω στις οποίες συναρτάται όλος ο συλλογισμός της θεωρίας και της μεθοδολογίας του κονστρουκτιβισμού. Απόρροια των παραπάνω είναι, ότι αυτό που διαδραματίζει βασικό ρόλο στη διυποκειμενική αίσθηση της υπάρξεως, είναι το κοινωνικό πλαίσιο που περιλαμβάνει τις κατασκευές μιας κοινωνίας (σε υλικό, πολιτικό και οικονομικό επίπεδο).

Ο κωνστροκτιβισμός, είναι δυνατόν να συντελέσει στο να ερμηνευτείμε διεπιστημονικό τρόπο η θεωρητική και μεθοδολογική διερεύνηση της μεταναστευτικής πολιτικής. Μ' αυτό τον τρόπο προβάλλεται η έννοια της πολιτικής που ακολουθείται για τους μετανάστες και διασαφηνίζονται οι πλευρές των ροών στο Ανατολικό Αιγαίο. Η θεωρία του κωνστροκτιβισμού θα ενδυναμώσει την διατριβή, ώστε η μελέτη να προσφέρει μια πιο ολοκληρωμένη εκδοχή και εξήγηση του πολύπλοκου ζητήματος που αφορά την μετανάστευση (Γαλαριώτης, 2009:11).

Συμπερασματικά, στόχος της έρευνάς μας είναι να σηματοδοτήσει την απαρχή μιας ερευνητικής διαδικασίας στη σχέση των ελίτ και στον ρόλο που κατέχουν οι συγκεκριμένες ομάδες, θετικό ή αρνητικό, σχετικά με το πώς εξελίσσεται η μεταναστευτική πολιτική.

6.4 Ερευνητικό πλαίσιο

Αρχικά, διεξήχθη μια βιβλιογραφική έρευνα, που χρησίμευσε στη διατύπωση του ερευνητικού ερωτήματος, γύρω από το ευρύτερο θέμα της σχέσης της μεταναστευτικής πολιτικής και των ελίτ. Ως σημείο εκκίνησης, χρησιμοποιήθηκε μια σειρά επιστημονικών μελετών, οι οποίες ανέδειξαν ένα ευρύ φάσμα σχέσεων που αναπτύσσεται ανάμεσα στη διαμόρφωση της μεταναστευτικής πολιτικής και στους ελίτ, στις στρατηγικές που ακολουθούν και στις αντιλήψεις τους.

Οι σχέσεις αυτές δεν είναι μονόσημες, αλλά κινούνται ανάμεσα σε επίπεδα αντίθεσης, αντιπαλότητας και διεθνотικής επαφής, συμφερόντων, αφοσίωσης και αλτρουισμού. Πριν παρουσιαστεί με αναλυτικό τρόπο η πορεία της έρευνας, κρίνεται σκόπιμο να ορισθούν οι θεωρητικές παραδοχές της, ως προς τους ερευνητικούς στόχους που τέθηκαν (Μπαλαμπανίδης, 2016:144-178) Σε όλα τα μέρη της έρευνας χρησιμοποιήθηκαν ποσοτικές και ποιοτικές μέθοδοι.

6.5 Δομή ερωτηματολογίου

Στη σύνταξη του ερωτηματολογίου, έγινε προσπάθεια να περιληφθούν τα θέματα, τα οποία κατά κάποιο τρόπο αρθρώνονται σε κεφάλαια, ταυτόχρονα δε, το ίδιο το ερωτηματολόγιο, όσο ήταν δυνατόν να είναι περιορισμένο σε μέγεθος, επιδιώκοντας να διατυπωθούν περιεκτικές ερωτήσεις που να δίνουν ολική πληροφόρηση.

Η επιλογή αυτή υπαγορεύθηκε από τους αντικειμενικούς λόγους που είναι δοσμένοι σε κάθε εμπειρική έρευνα, αλλά και από υποκειμενικούς, με την έννοια ότι σχετίζονται μ' αυτή (Φίλιας, 1999: 130-180).

Το ερωτηματολόγιο περιλαμβάνει επτά ενότητες:

Στην Πρώτη ενότητα, τα ερωτήματα (ταυτότητα), καλύπτουν τις "πραγματικές ερωτήσεις". Αυτές οι ερωτήσεις παρουσιάζονται ευχερείς στον τρόπο σκέψης, στην διατύπωση και στην υποβολή. Προκύπτει επιπλέον, ότι έχουν μεγαλύτερες πιθανότητες να απαντηθούν με ευθύτητα. Ερωτήσεις που καλύπτουν το φύλο, την ηλικία, τον τόπο γέννησης κ.λπ. Υπάρχουν όμως κάποια ερωτήματα που ίσως κάποιοι δυσκολευτούν να απαντήσουν π.χ. το επίπεδο μόρφωσης. Στη Δεύτερη ενότητα εμπερικλείονται οι ερωτήσεις (ζητήματα μετανάστευσης). Οι ερωτήσεις αυτές, στοχεύουν στο να ανιχνεύσουν το επίπεδο πληροφόρησης των ερωτώμενων στο θέμα. Σκοπός είναι, η αποτύπωση του τρόπου με τον οποίο οι ερωτώμενοι αντιλαμβάνονται το μεταναστευτικό φαινόμενο. Στην Τρίτη ενότητα, οι ερωτήσεις ουσιαστικά φανερώνουν το πώς οι ερωτώμενοι αντιλαμβάνονται την μεταναστευτική πολιτική, ιδιαίτερα στα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου και πώς καταλαβαίνουν την πολιτική της μετανάστευσης, το μεταναστευτικό φαινόμενο και τον τρόπο με τον οποίο λειτουργεί η δημόσια διοίκηση αλλά και πώς αντιμετωπίζουν τα θέματα της μετανάστευσης και τους μετανάστες. Επιμέρους, εξετάζεται η ικανοποίησή τους από την παρούσα πολιτική, η οποία ασκείται στο φαινόμενο της μετανάστευσης από τη Δημόσια Διοίκηση. Στην Τέταρτη ενότητα, οι ερωτήσεις έχουν ως γνώμονα να αναδείξουν το βασικό ζήτημα της μετανάστευσης, μέσα από το πλαίσιο της Ευρωπαϊκής πολιτικής, τη διαχείρισή του από την Ε.Ε. και τη δυνατότητά της να επεξεργαστεί και να αντιμετωπίσει με ουσιαστικές λύσεις το φαινόμενο αυτό.

Στην Πέμπτη ενότητα, οι ερωτήσεις επικεντρώνονται στον χειρισμό του μεταναστευτικού προβλήματος από την Ελλάδα και τις εκάστοτε κυβερνήσεις. Καταγράφονται οι απόψεις των ερωτώμενων για την αποτελεσματικότητα της ελληνικής μεταναστευτικής πολιτικής, οι δυνατότητες της ελληνικής νομοθεσίας, το ισχύον σύστημα φιλοξενίας μεταναστών και προσφύγων, οι διεθνείς οργανισμοί που συμμετέχουν στην επίλυση του μεταναστευτικού φαινομένου. Στην Έκτη ενότητα, οι ερωτήσεις στοχεύουν στον τομέα της οικονομίας. Κρίθηκε σκόπιμο, να υπάρξουν ερωτήσεις που αφορούν την οικονομία και την αντίληψη των ερωτώμενων για το εάν το μεταναστευτικό φαινόμενο σχετίζεται με την υπάρχουσα οικονομική κρίση. Στην Έβδομη ενότητα, οι ερωτήσεις αφορούν την ένταξη των μεταναστών στην κοινωνία υποδοχής, το ζήτημα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, πώς αντανακλά η μεταναστευτική

πολιτική την κοινωνική ένταξη, την ιθαγένεια, το εκπαιδευτικό σύστημα, τα πολιτικά δικαιώματα, την τρομοκρατία και την εγκληματικότητα.

6.6 Επεξεργασία ερωτηματολογίου

Για την ανάλυση και επεξεργασία των δεδομένων της έρευνας που αντλήθηκαν από τα ερωτηματολόγια χρησιμοποιήθηκε το στατιστικό πρόγραμμα SPSS. Το στατιστικό αυτό λογισμικό είναι από τα παλαιότερα που κατασκευάστηκαν για την εξυπηρέτηση από την μεριά της στατιστικής των κάθε είδους προέλευσης επιστημόνων που έχουν ανάγκη από κάποια μορφή στατιστικής ανάλυσης. Το SPSS ενσωματώνει διάφορες διαδικασίες για να εφαρμοστεί η Περιγραφική Στατιστική στις παρατηρήσεις/τιμές μιας μεταβλητής. Το να πραγματοποιηθεί μια από τις παραπάνω διαδικασίες, υπόκειται μόνο από την ιδιοσυγκρασία των δεδομένων, τον διαχωρισμό τους δηλαδή σε ποιοτικά και ποσοτικά (Νικόλαος Τσάντας, 1999:631).

Στην συγκεκριμένη έρευνα, τα δεδομένα είναι τόσο ποσοτικά όσο και ποιοτικά, επομένως οι μέθοδοι σύνοψης και παρουσίασης τίθενται αναλυτικά στην επόμενη ενότητα.

6.7 Επιλογή ομάδας

Βασικός γνώμονας για την επιλογή της ομάδας, ήταν να καταλαμβάνουν θέσεις "κλειδιά" και να συνδέονται με δίκτυα ισχύος στα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου. Σύμφωνα με την τρέχουσα θεωρία, ως ελίτ ορίζονται οι παράγοντες που ελέγχουν τους πόρους, κατέχουν διακεκριμένες θέσεις και φέρουν εξαιρετικές διασυνδέσεις με ισχυρά δίκτυα (Yamokoski και Dubrow, 2008:319-360). Κατά συνέπεια, ως ελίτ μπορούν να οριστούν οι άνθρωποι εκείνοι, οι οποίοι έχουν την ικανότητα να εφαρμόζουν τα "σχέδια" τους, μέσω υλικών και συμβολικών πόρων (Reis και Moore, 2005:43-56).

Η έννοια της εξουσίας των ελίτ ωστόσο, δεν βασίζεται μόνο σε οικονομικές παραμέτρους, αλλά και σε πολιτικούς. Όπως υποστηρίζουν οι Higley και Burton, οι ελίτ αποτελούν πρόσωπα που κατέχουν την κορυφή ισχυρών οργανώσεων και κινήσεων, ικανά να επηρεάσουν τα πολιτικά αποτελέσματα, τόσο ουσιαστικά, όσο και τακτικά. Οι ελίτ σε σύνθετες κοινωνίες, παράγουν μια δύναμη, η οποία προέρχεται από διαφορετικές πηγές, κάτι που σημαίνει ότι υπάρχουν διαφορετικοί τύποι που αναδύονται από διαφορετικές οργανώσεις και κινήματα.

Το μέγεθος και οι υποδιαίρεσεις των ελίτ, μπορεί να διαφέρουν μέσα στα

κοινωνικά πλαίσια και να δρουν μέσα από φυλετικές οργανώσεις μέχρι και πολυκρατικούς οργανισμούς όπως η ΕΕ. Στον Ελληνικό χώρο, ελάχιστες είναι οι στιγμές που επιλέχθηκαν ως ομάδες προς διερεύνηση.

Με δεδομένο ότι η μελέτη επικεντρώνεται στη διαμόρφωση της μεταναστευτικής πολιτικής της Ελλάδας από τους ελίτ, με άξονα τον κοινωνικό κονστρουκτιβισμό, επιλέχθηκαν τόσο στην ποσοτική όσο και στην ποιοτική έρευνα, οι ελίτ των νήσων του Ανατολικού Αιγαίου. Υπήρξε η ανάγκη ενός συνόλου ατόμων, οι οποίοι υφίστανται ως ηγετική ομάδα και αποτελούν εκείνους που βρίσκονται πλησίον στην διοίκηση του κράτους, κάτι που αποτέλεσε τον βασικό λόγο επιλογής της ομάδας στόχου. Βασική ιδιότητα των ηγετικών στελεχών, είναι να αποτελούν άμεσους συνεργάτες του κράτους αλλά και να αποτελούν πομπό επικοινωνίας ανάμεσα στην ηγεσία και στον λαό. Επηρεάζουν ένα μεγάλο μέρος του πληθυσμού, λαμβάνουν σημαντικές αποφάσεις και προέρχονται από δομές που συνδέονται με την οικονομία, την πολιτική, τη δημόσια διοίκηση και τη γραφειοκρατία.

Παράλληλα, κατέχουν περισσότερη δύναμη από τα μέσα παραγωγής και τα ΜΜΕ. Σύμφωνα με τον Κάρουλα (2014), ο Mills στο βιβλίο του *The Power Elite*, τονίζει ότι ως ελίτ ορίζονται εκείνοι που έχουν την δυνατότητα να παίρνουν αποφάσεις λόγω της υψηλής θέσης που διαθέτουν, οι οποίες έχουν πολύ μεγάλη απήχηση στον λαό. Η μεγαλύτερη ικανότητά τους, είναι η δυνατότητά τους να επιδρούν και να σχηματίζουν τις θεμελιώδεις κοινωνικές και πολιτικές αξίες που υφίστανται σε μια κοινωνία, όπως η οικογένεια, η παιδεία και το θρήσκευμα. Ταυτόχρονα, ερευνητής ισχυρίζεται- σε αντίθεση με όσα είχαν μέχρι εκείνη τη στιγμή προωθηθεί- ότι λόγω των οικουμενικών συνθηκών και προόδων, η πολιτική ελίτ φαίνεται να έχει απωλέσει εν μέρει την δύναμή της, ως προς τις άλλες δυο ελίτ.

Αναμφίβολα, αυτή η ιδιότητα δεν είναι κάτι σταθερό, αλλά είναι δυνατόν να μετατραπεί, αν αλλάξουν τόσο οι εθνικές όσο και οι διεθνείς συνθήκες. Ουσιαστικά, τα τελευταία χρόνια το μεταναστευτικό ζήτημα έχει αλλάξει τη διεθνή σκακιέρα και η χάραξη της μεταναστευτικής πολιτικής από την ελίτ της χώρας, τείνει να διαδραματίσει έναν από τους δυσκολότερους ρόλους και πλέον τον πιο διαδεδομένο, ενώ ρέπει ολοένα και περισσότερο προς την πολιτική. Η σχέση της μεταναστευτικής πολιτικής και των ελίτ, δεν έχει ουσιαστικά διερευνηθεί στην Ελλάδα, ενώ δεν υπάρχει ξεκάθαρο γράφημα, ούτε για τους στόχους που έχουν τεθεί ως προς το ζήτημα, ούτε για τα

συστήματα και τα κοινωνικά δίκτυα που αναπτύχθηκαν (Κάρουλα, 2014:24- 47).

Η έλλειψη έρευνας, έχει ως επακόλουθο να παράγεται ένα υπερβολικά μεγάλο κενό, σχετικά με το πώς ορισμένα θέματα εξελίσσονται ως προϊόν διαβούλευσης ανάμεσα στα μέλη των ελίτ, αλλά και του τρόπου που εμφανίζονται σε ομαδικές συστηματοποιήσεις. Η διάσταση αυτή εμφανίζει ιδιαιτερότητα, αφού είναι η πρώτη εξέταση για την σχέση των ελίτ με τη διαμόρφωση της μεταναστευτικής πολιτικής, όπου ξεκινά και διαγράφεται ζωηρά ο ρόλος των ελίτ και ιδιαίτερα στα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου.

Στην παρούσα έρευνα, δεδομένου του όγκου των πληροφοριών που έπρεπε να καλυφθούν, και της ευρύτητας της ομάδας στόχου, κρίθηκε απαραίτητη μια περαιτέρω επιλογή της, που αφορά αποκλειστικά τα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου. Κατόπιν των παραπάνω και σε δεύτερο επίπεδο η έρευνα αποφασίστηκε να επικεντρωθεί στις περιοχές της δημόσιας διοίκησης, της εκπαίδευσης, της δημοσιογραφίας, της πολιτικής, της αστυνομίας, του στρατού, της υγείας και των επιχειρήσεων.

Η επιλογή έγινε διότι τα ανώτερα στελέχη των παραπάνω πεδίων, αποτελούν μια σταθερή ομάδα ανθρώπων, οι οποίοι έχουν σημαντική επιρροή στις τοπικές κοινωνίες. Παράλληλα, δεδομένης της έλλειψης συνδέσμων, τίθεται το ερώτημα σε ποιο βαθμό επηρεάζουν οι ελίτ τη διαμόρφωση της μεταναστευτικής πολιτικής στην Ελλάδα.

6.8 Αποτελέσματα της εμπειρικής ή ποσοτικής έρευνας

Η έρευνα, δίνει τη δυνατότητα της διερεύνησης από ένα συγκεκριμένο πρίσμα, των απόψεων των ελίτ για το φαινόμενο της μετανάστευσης, τη σχέση τους με τη διαμόρφωση της μεταναστευτικής πολιτικής και τις προοπτικές που επιφυλάσσει η μετανάστευση στην μεταβαλλόμενη ελληνική κοινωνία. Ένα πεδίο πάνω στο οποίο θα δούμε να φωτίζονται, όχι μόνο οι κυρίαρχες αλλά και οι ανενεργές μορφές, στις οποίες υφαίνεται η διαμόρφωση της μεταναστευτικής πολιτικής.

Το δείγμα αποτελείται από 124 άτομα εγκατεστημένα στα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου, τα οποία βρίσκονται σε υψηλές θέσεις της πολιτικής, οικονομικής και στρατιωτικής διαβάθμισης. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε μεταξύ Ιανουαρίου 2017 και Ιουνίου 2017.

Δημογραφικά χαρακτηριστικά

Στον Πίνακα 4 παρουσιάζονται τα αποτελέσματα σχετικά με τα δημογραφικά χαρακτηριστικά των 124 ατόμων που συμμετείχαν στην έρευνα. Από τον Πίνακα 1 παρατηρούμε ότι το 57.3% (n=71) των συμμετεχόντων ήταν άντρες και το 42.7% (n=53) ήταν γυναίκες. Όσον αφορά την ηλικιακή κατανομή τους προέκυψε ότι το 50.8% (n=63) ήταν ηλικίας 40 έως 50 ετών, το 23.4% (n=29) ήταν ηλικίας 30 έως 40 ετών, ενώ μικρότερη συμμετοχή είχαμε από άτομα ηλικίας 20 έως 30 ετών (n=20, 16.1%) και από άτομα ηλικίας άνω των 50 ετών (n=12, 9.7%). Επιπλέον παρατηρήθηκε ότι το 37.9% (n=47) των συμμετεχόντων ήταν κάτοχοι μεταπτυχιακού τίτλου ενώ το 33.9% (n=42) ήταν απόφοιτοι ΑΕΙ/ΤΕΙ. Μικρότερο ποσοστό των συμμετεχόντων ήταν απόφοιτοι Λυκείου (n=23, 18.5%) και κάτοχοι διδακτορικού (n=12, 9.7%).

Πίνακας 4 Δημογραφικά χαρακτηριστικά

		N	%
Ηλικία	20-30 ετών	20	16,1%
	30-40 ετών	29	23,4%
	40-50 ετών	63	50,8%
	50 ετών και άνω	12	9,7%
Φύλο	Άντρας	71	57,3%
	Γυναίκα	53	42,7%
Περιοχή που μεγάλωσαν	Πόλη	61	49,2%
	Κωμόπολη	12	9,7%
	Νησί	43	34,7%
	Χωρίο	8	6,5%
	Λύκειο	23	18,5%

Επίπεδο εκπαίδευσης	ΑΕΙ/ΤΕΙ	42	33,9%
	Μεταπτυχιακό	47	37,9%
	Διδακτορικό	12	9,7%
<hr/>			
Τομέας εργασίας	Δημόσιος	81	65,3%
	Ιδιωτικός	34	27,4%
	Άνεργος	4	3,2%
	Δελτίο Παροχής Υπηρεσιών	5	4,0%
<hr/>			
Εάν εργάζονται στον	Ιδιωτικός Υπάλληλος	15	44.1%
ιδιωτικό τομέα	Ελεύθερος Επαγγελματίας	10	29.4%

Πίνακας 5 Εργασιακή κατάσταση

	Ιδιοκτήτης επιχείρησης	9	26,5%
Επάγγελμα	Εκπαιδευτικοί	15	12,1%
	Καθηγητές Πανεπιστημίου	14	11,3%
	Δημοσιογράφοι	13	10,5%
	Ανώτερα στελέχη δημοσίου	16	12,9%
	Πολιτικοί	16	12,9%
	Αστυνομικοί	15	12,1%
	Στρατιωτικοί	15	12,1%
	Γιατροί	20	16,1%

Όσον αφορά την εργασιακή τους κατάσταση προέκυψε ότι το 65.3% (n=81) εργαζόταν στον ευρύτερο δημόσιο τομέα και το 27.4% (n=34) ήταν εργαζόμενοι στον ιδιωτικό τομέα.

Επιπλέον, από το σύνολο των συμμετεχόντων που εργαζόντουσαν στον ιδιωτικό τομέα, το 44.1% (n=15) ήταν ιδιωτικοί υπάλληλοι, το 29.4% (n=10) ήταν ελεύθεροι επαγγελματίες και το 26.5% (n=9) ήταν ιδιοκτήτες επιχείρησης. Τέλος, προκύπτει ότι το 16.1% (n=20) των συμμετεχόντων ήταν γιατροί, το 12.9% (n=16) ήταν ανώτερα στελέχη δημοσίου, το 12.9% (n=16) ήταν πολιτικοί, το 12.1% (n=15) ήταν αστυνομικοί, το 12.1% (n=15) ήταν στρατιωτικοί, το 12.1% (n=15) ήταν εκπαιδευτικοί του ιδιωτικού και δημοσίου τομέα, το 11,3% (n=14) ήταν καθηγητές πανεπιστημίου και το 10.5% (n=13) ήταν δημοσιογράφοι.

Γενικές απόψεις των συμμετεχόντων για τους μετανάστες και τα πιθανά προβλήματα που δημιουργεί το μεταναστευτικό και το προσφυγικό

Στον Πίνακα 3 παρουσιάζονται τα αποτελέσματα των απόψεων των συμμετεχόντων, για το αν ενοχλούνται από ανθρώπους με διαφορετικό τρόπο ζωής από τον δικό τους, διαφορετικές απόψεις ή διαφορετικές συνήθειες και από που

ενημερώνονται για το μεταναστευτικό.

Από τις απαντήσεις τους προκύπτει ότι, το 94.4% (v=117) των συμμετεχόντων δεν αισθάνονται ενόχληση από τον διαφορετικό τρόπο ζωής, τις διαφορετικές απόψεις και τις διαφορετικές συνήθειες των μεταναστών. Επιπλέον, ένα πολύ σημαντικό ποσοστό του δείγματος (v=76, 61.3%) ενημερώνεται για το μεταναστευτικό από τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Ενώ μικρότερο ποσοστό ενημερώνεται από προσωπικές επαφές (v=29, 23.4%) και από συζητήσεις (v=19, 15.3%).

Πίνακας 6 Απόψεις για το αν οι συμμετέχοντες ενοχλούνται από ανθρώπους με διαφορετικό τρόπο ζωής από τον δικό τους, διαφορετικές απόψεις ή διαφορετικές συνήθειες και από πού ενημερώνονται για το μεταναστευτικό

	N	%	
Συμφωνείτε;	Ναι	7	5,6%
	Όχι	117	94,4%
Ποιες είναι οι πηγές πληροφόρησής σας σχετικά με τους μετανάστες ;	Προσωπικές επαφές	29	23,4%
	Μέσα κοινωνικής δικτύωσης	76	61,3%
	Συζήτηση	19	15,3%

Στο γράφημα 2 παρουσιάζονται τα αποτελέσματα σχετικά με το πώς κρίνουν οι συμμετέχοντες την παρουσία των μεταναστών στην Ελλάδα. Από την ανάλυση των δεδομένων προέκυψε ότι το 55.6% (v=69) των συμμετεχόντων έχει ουδέτερη στάση για την παρουσία των μεταναστών στην Ελλάδα, ενώ το 27.4% (v=34) είχε θετική και το 16.9% (v=21) είχε αρνητική στάση για την παρουσία των μεταναστών στην Ελλάδα. Από τα παραπάνω αποτελέσματα παρατηρούμε ότι περίπου 7 στους 10 έχουν αρνητική ή ουδέτερη στάση απέναντι στην παρουσία μεταναστών στην Ελλάδα.

Γράφημα 2 Κυκλικό διάγραμμα για την γνώμη των συμμετεχόντων ως προς την παρουσία μεταναστών στην Ελλάδα.

Από τα αποτελέσματα του Πίνακα 7 παρατηρούμε ότι το 58.1% (v=72) των συμμετεχόντων, συμφωνεί με το ότι οι μετανάστες αποτελούν μέρος της ελληνικής κοινωνίας, ενώ η συντριπτική πλειοψηφία των συμμετεχόντων δήλωσε ότι κάποιοι μετανάστες συγκεκριμένης καταγωγής αντιμετωπίζονται από την ελληνική κοινωνία ως κατώτεροι σε σύγκριση με άλλους (v=112, 90.3%). Όσον αφορά τα δικαιώματα των μεταναστών, το 60.5% (v=75) των συμμετεχόντων δήλωσε ότι οι Έλληνες και οι μετανάστες δεν έχουν τα ίδια δικαιώματα. Τέλος, το 82.3% (v=102) πιστεύουν ότι οι περισσότεροι μετανάστες δεν είναι νόμιμοι.

Πίνακας 7 Γενικές απόψεις για τους μετανάστες και την ενσωμάτωσή τους στην Ελληνική κοινωνία

	Ναι	Όχι
Θεωρείτε πως οι μετανάστες αποτελούν μέρος της ελληνικής κοινωνίας;	N 72 % 58,1%	52 41,9%

Πιστεύετε ότι κάποιοι μετανάστες N	112	12
συγκεκριμένης καταγωγής,		
αντιμετωπίζονται από την ελληνική		
κοινωνία ως κατώτεροι σε σύγκριση %	90,3%	9,7%
με άλλους;		
Οι Έλληνες και οι μετανάστες έχουν N	49	75
τα ίδια δικαιώματα;	%	
	39,5%	60,5%
Πιστεύετε πως οι περισσότεροι N	22	102
μετανάστες είναι νόμιμοι;	%	
	17,7%	82,3%

Στον Πίνακα 8, παρουσιάζονται τα αποτελέσματα σχετικά με τις απόψεις των συμμετεχόντων, ως προς τα πιθανά προβλήματα που μπορεί να δημιουργήσει το μεταναστευτικό και προσφυγικό ζήτημα. Από την ανάλυση των δεδομένων προέκυψε ότι το 75% (v=93) των συμμετεχόντων θεωρεί ότι το προσφυγικό ζήτημα δημιουργεί πρόβλημα στον ελληνικό τουρισμό, ενώ παρόμοια το 67.7% (v=84) πιστεύει ότι το μεταναστευτικό ζήτημα προκαλεί προβλήματα στον ελληνικό τουρισμό.

Όσον αφορά τα πιθανά προβλήματα που δημιουργούνται στην ελληνική οικονομία, από την ανάλυση προέκυψε ότι το 64.5% (v=80) και το 66.1% (v=82), αντίστοιχα, θεωρούν ότι το μεταναστευτικό και το προσφυγικό δημιουργούν προβλήματα στην ελληνική οικονομία.

Παρόμοια, η πλειοψηφία των συμμετεχόντων απάντησε ότι δημιουργούνται προβλήματα στην ελληνική τοπική αυτοδιοίκηση από το μεταναστευτικό (v=81, 65.3%) ζήτημα. Παρόμοια, το 64.5% (v=80) δήλωσε ότι το μεταναστευτικό/προσφυγικό ζήτημα δημιουργεί προβλήματα στο ελληνικό σύστημα υγείας. Τέλος, μικρότερο ποσοστό συμφώνησε ότι το μεταναστευτικό ζήτημα δημιουργεί προβλήματα στο ελληνικό πολιτιστικό (v=50, 40.3%) και φυσικό (v=44, 35.5%) περιβάλλον.

Πίνακας 8 Απόψεις για τα προβλήματα που δημιουργεί το μεταναστευτικό/προσφυγικό κατά την άποψη των συμμετεχόντων

	Ναι	Όχι
Θεωρείτε ότι το μεταναστευτικό N ζήτημα δημιουργεί προβλήματα στον ελληνικό τουρισμό; %	84 67,7%	40 32,3%
Θεωρείται ότι το προσφυγικό N ζήτημα δημιουργεί πρόβλημα στον ελληνικό τουρισμό; %	93 75,0%	31 25,0%
Θεωρείτε ότι το μεταναστευτικό N ζήτημα δημιουργεί προβλήματα στην ελληνική οικονομία; %	80 64,5%	44 35,5%
Θεωρείτε ότι το προσφυγικό N ζήτημα δημιουργεί προβλήματα στην ελληνική οικονομία; %	82 66,1%	42 33,9%
Θεωρείτε ότι το μεταναστευτικό N ζήτημα δημιουργεί προβλήματα στην ελληνική τοπική % αυτοδιοίκηση;	81 65,3%	43 34,7%
Θεωρείτε ότι το N μεταναστευτικό/προσφυγικό ζήτημα δημιουργεί προβλήματα % στο ελληνικό σύστημα υγείας;	80 64,5%	44 35,5%
N	50	74

Θεωρείτε ότι ο μεταναστευτικό ζήτημα δημιουργεί προβλήματα στο ελληνικό πολιτιστικό περιβάλλον;	%	40,3%	59,7%
Θεωρείτε ότι ο μεταναστευτικό ζήτημα δημιουργεί προβλήματα στο ελληνικό φυσικό περιβάλλον;	N	44	80
	%	35,5%	64,5%

Οι επόμενες δύο ερωτήσεις είχαν σκοπό να καταγράψουν την εκτίμηση των συμμετεχόντων σχετικά με το μέγεθος του μεταναστευτικού πληθυσμού. Σύμφωνα με τις απαντήσεις των συμμετεχόντων, η Ελλάδα μπορεί να παρέχει τα αναγκαία κατά μέσο όρο σε 123478.2 χιλιάδες άτομα (τ.α. 153514.6) ενώ, σύμφωνα με τους συμμετέχοντες η Ελλάδα μπορεί να φιλοξενήσει κατά μέσο όρο 140434.8 χιλιάδες άτομα (τ.α. 171793.4).

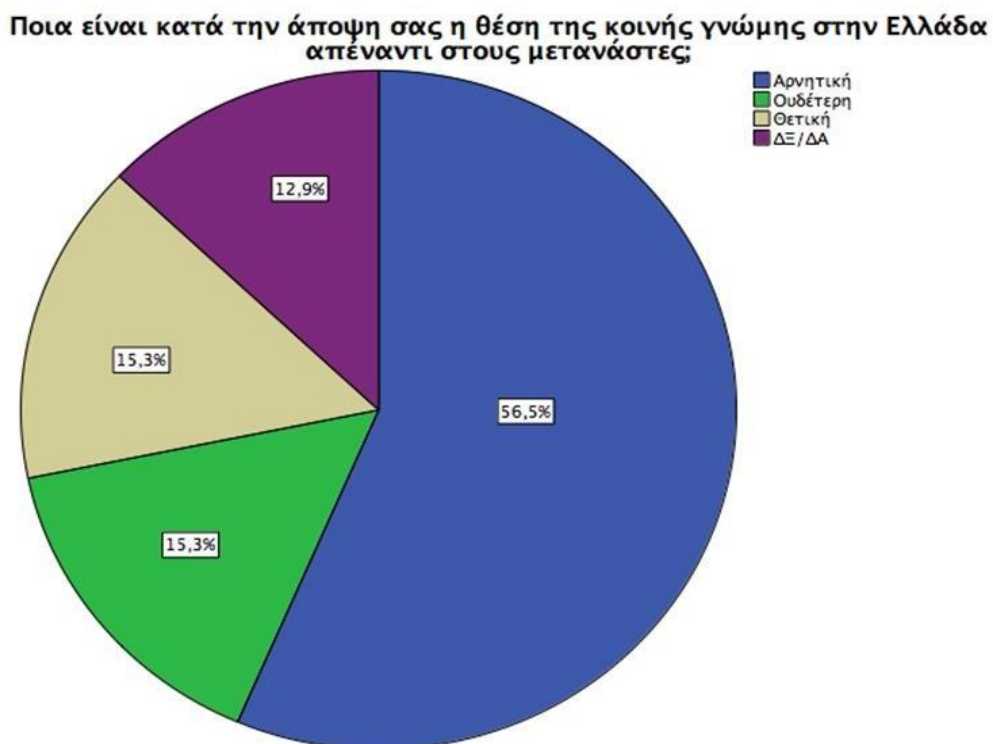
Πίνακας 9 Αριθμός μεταναστών που μπορεί να φιλοξενήσει η Ελλάδα κατά την άποψη των συμμετεχόντων

	Μέση (μ.τ.)	τιμή Τυπική απόκλιση (τ.α.)
Θεωρείτε ότι η Ελλάδα είναι ικανή να παρέχει τα αναγκαία σε έναν αριθμό μεταναστευτικού πληθυσμού;	123478,26	153514,63
Θεωρείτε ότι η Ελλάδα είναι ικανή να διατηρεί μεγάλο αριθμό μεταναστών;	140434,8	171793,4

Από το Γράφημα 3 προκύπτει ότι το 56.5% (v=70) των συμμετεχόντων

πιστεύει ότι η κοινή γνώμη στην Ελλάδα έχει αρνητική άποψη για τους μετανάστες, ενώ μόλις το 15.3% (n=19) πιστεύει ότι η κοινή γνώμη στην Ελλάδα έχει θετική άποψη για τους μετανάστες.

Γράφημα 3 Κυκλικό διάγραμμα για την γνώμη των συμμετεχόντων ως προς την θέση της κοινής γνώμης για τους μετανάστες

Τέλος, στο Γράφημα 4 δίνονται τα αποτελέσματα των απόψεων των συμμετεχόντων σχετικά με την ύπαρξη μιας πολυπολιτισμικής κοινωνίας και προκύπτει ότι το 62.9% (n=78) των συμμετεχόντων είναι υπέρ μιας πολυπολιτισμικής κοινωνίας.

Γράφημα 4 Κυκλικό διάγραμμα για την άποψη των συμμετεχόντων σχετικά με μια πολυπολιτισμική κοινωνία

Ομαδοποίηση συμμετεχόντων ανάλογα με τις απόψεις τους για τους μετανάστες και τα πιθανά προβλήματα που δημιουργεί το μεταναστευτικό και τοπροσφυγικό

Στην συνέχεια, με χρήση της ομαδοποίησης κατά συστάδες (cluster analysis), έγινε προσπάθεια να ομαδοποιηθούν οι συμμετέχοντες ανάλογα με τις απαντήσεις τους στις ερωτήσεις, που αφορούσαν τις απόψεις τους για τους μετανάστες και τα πιθανά προβλήματα που δημιουργεί το μεταναστευτικό και το προσφυγικό. Στην συνέχεια και μετά τη δημιουργία των ομάδων, θα εξετασθούν τα κοινωνικό-δημογραφικά χαρακτηριστικά της κάθε ομάδας και οι απόψεις τους για τους μετανάστες καθώς και τα πιθανά προβλήματα που δημιουργεί το μεταναστευτικό και το προσφυγικό.

Για τον σκοπό αυτό χρησιμοποιήθηκε η μέθοδος του πλησιέστερου γείτονα (furthest neighbor) και ως μέτρο ομοιότητας χρησιμοποιήθηκε το simple matching, το οποίο ενδείκνυται σε περιπτώσεις που έχουμε δίτιμες μεταβλητές (0/1).

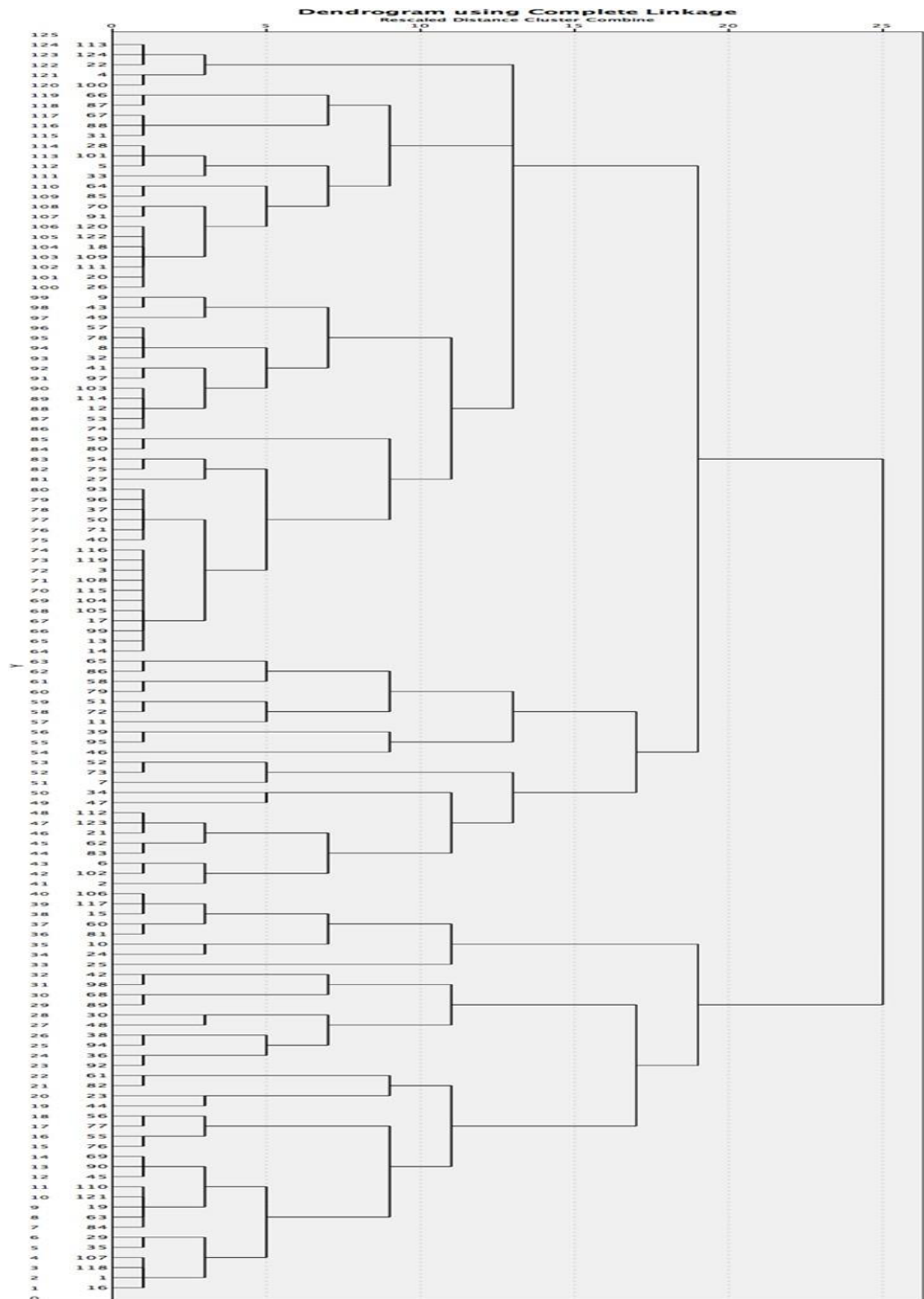
Αρχικά, στο Γράφημα 4 παρουσιάζεται το δεντροδιάγραμμα που προέκυψε από την ανάλυση κατά συστάδες και δημιουργήθηκαν 3 ομάδες (θα μπορούσαν να είχαν διαμορφωθεί 4, 5 ή 6 ομάδες).

Στην συνέχεια, διερευνήθηκαν τα χαρακτηριστικά κάθε ομάδας ως προς τις απόψεις για τους μετανάστες και τα πιθανά προβλήματα που δημιουργεί το μεταναστευτικό και το προσφυγικό, καθώς και τα κοινωνικό-δημογραφικά χαρακτηριστικά κάθε ομάδας.

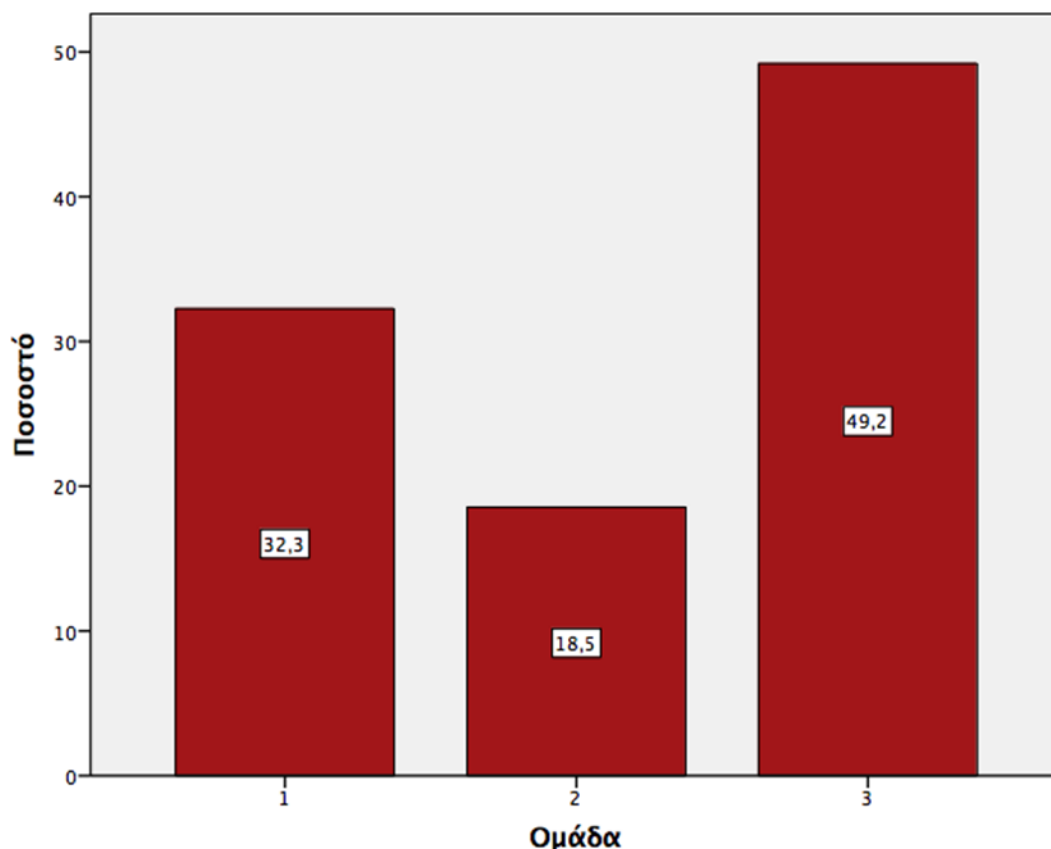
Στο Γράφημα 6 παρουσιάζεται το ποσοστό των ατόμων που κατανεμήθηκε σε κάθε μία από τις τρεις ομάδες. Από την ανάλυση προέκυψε ότι το 49.2% (n=61) κατανεμήθηκε στην 3η ομάδα, το 32.3% (n=40) στην 1η ομάδα και το 18.5% (n=23) στη 2η ομάδα.

Ενδιαφέρον έχει να εξετασθεί ποια είναι τα χαρακτηριστικά της κάθε ομάδας, όσον αφορά τις απόψεις τους για τους μετανάστες και τα πιθανά προβλήματα που δημιουργεί το μεταναστευτικό και το προσφυγικό. Για τον σκοπό αυτό δημιουργήθηκαν τα ακόλουθα Γραφήματα.

Γράφημα 5 Δεντροδιάγραμμα για την ομαδοποίηση των συμμετεχόντων ως προς τις απόψεις τους για τους μετανάστες και τα προβλήματα που δημιουργεί το μεταναστευτικό και το προσφυγικό

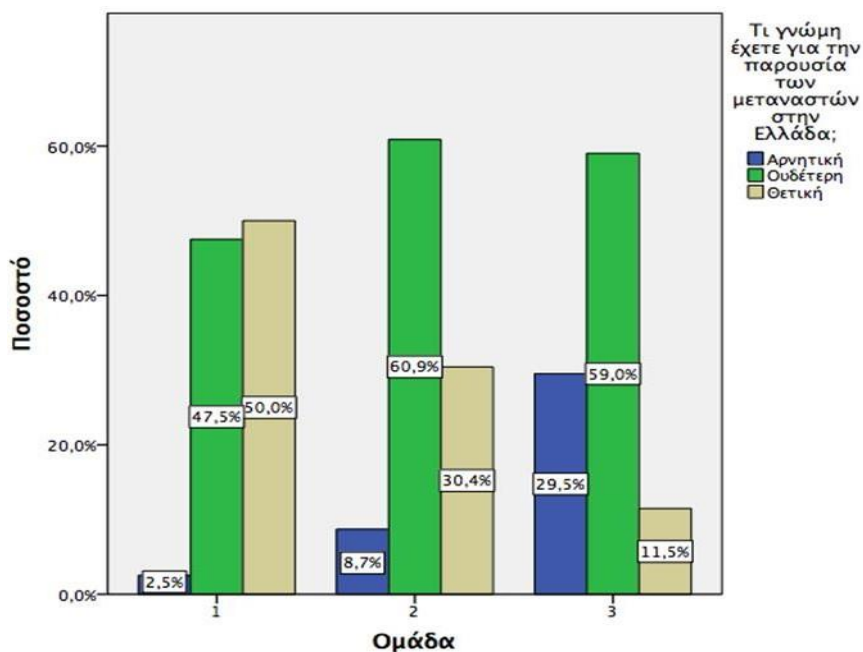
Γράφημα 6 Ποσοστό ατόμων που κατανέμονται σε κάθε ομάδα

Από το Γράφημα 7, προκύπτει ότι στην 1η ομάδα η πλειοψηφία των ατόμων έχει θετική στάση για τους μετανάστες. Αναλυτικότερα, το 60% (N=20) έχει θετική γνώμη για τους μετανάστες και το 47.5% (v=19) έχει ουδέτερη στάση για τους μετανάστες. Αντίθετα, στη 2η ομάδα η πλειοψηφία των ατόμων έχει ουδέτερη στάση για τους μετανάστες, με το 60.9% (N=14) να έχει ουδέτερη γνώμη για τους μετανάστες και το 30.4% (v=7) να έχει θετική στάση για τους μετανάστες. Τέλος, στην 3η ομάδα, η πλειοψηφία των ατόμων έχει ουδέτερη και αρνητική στάση για τους μετανάστες. Πιο συγκεκριμένα, το 59% (N=36) έχει ουδέτερη γνώμη για τους μετανάστες και το 29.5% (v=18) έχει αρνητική στάση. Με χρήση του ελέγχου χ^2 (chi-square) προέκυψε ότι η

παρατηρούμενη διαφορά είναι στατιστικά σημαντική ($\chi^2(4)=25.4222, p=0.000<0.0$)

Γράφημα 7 Άποψη για τους μετανάστες σε κάθε ομάδα

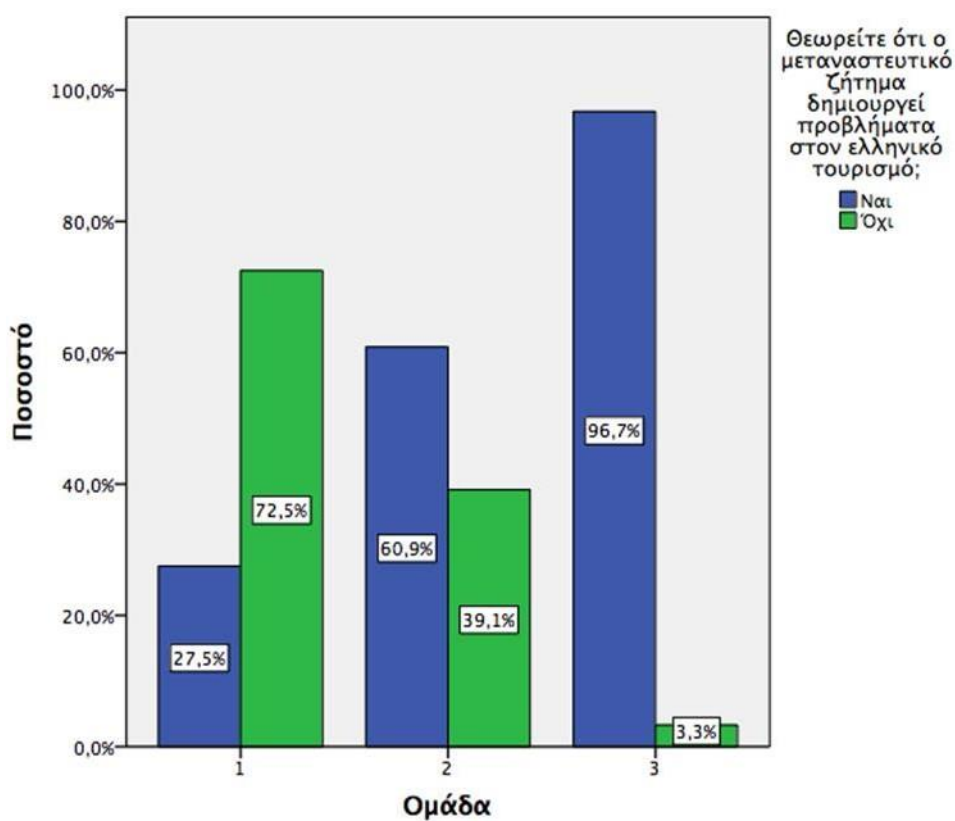

Επιπλέον, από το Γράφημα 8 προκύπτει ότι στην 1η ομάδα η πλειοψηφία των ατόμων θεωρεί ότι το μεταναστευτικό ζήτημα δεν δημιουργεί πρόβλημα στον ελληνικό τουρισμό ($n=29, 72.5\%$), στη 2η ομάδα το 39.1% θεωρεί ότι το μεταναστευτικό ζήτημα δεν δημιουργεί πρόβλημα στον ελληνικό τουρισμό ($n=29, 72.5\%$) και το 60.9% ($n=14$) θεωρεί ότι το μεταναστευτικό ζήτημα δημιουργεί πρόβλημα στον ελληνικό τουρισμό. Στην 3η ομάδα, η συντριπτική πλειοψηφία ($n=59, 96.7\%$) θεωρεί ότι το μεταναστευτικό ζήτημα δημιουργεί πρόβλημα στον ελληνικό

τουρισμό. Με χρήση του ελέγχου χ^2 (chi-square) προέκυψε ότι η παρατηρούμενη διαφορά είναι στατιστικά σημαντική ($\chi^2(2)=53.582, p=0.000<0.05$).

Από τα παραπάνω αποτελέσματα μπορούμε να πούμε ότι στην 1η ομάδα ανήκουν άτομα που εκφράζουν κατά κύριο λόγο θετική στάση προς τους μετανάστες, στη 2η ανήκουν άτομα που έχουν κατά κύριο λόγο ουδέτερη στάση και στην 3η εμπεριέχονται άτομα που διακατέχονται από μια ουδέτερη προς αρνητική στάση προς τους μετανάστες.

Γράφημα 8 Άποψη για το αν το μεταναστευτικό ζήτημα δημιουργεί πρόβλημα στον ελληνικό τουρισμό

Επίσης, ενδιαφέρον έχει να διερευνηθεί, κατά πόσο υπάρχει σημαντική διαφοροποίηση των κοινωνικό-δημογραφικών χαρακτηριστικών των κατοίκων, ως προς την ομάδα που ανήκουν. Τα αποτελέσματα παρουσιάζονται στον Πίνακα 7 μαζί με την αντίστοιχη σημαντικότητα του ελέγχου χ^2 . Από την ανάλυση προέκυψε ότι δεν υπάρχει σημαντική εξάρτηση μεταξύ της ομάδας και της ηλικίας ($\chi^2(6)=10.026$, $p=0.124>0.05$), μεταξύ της ομάδας και του φύλου ($\chi^2(2)=5.140$, $p=0.077>0.05$), μεταξύ της περιοχής που μεγάλωσαν και της ομάδας ($\chi^2(6)=3.241$, $p=0.778>0.05$) και μεταξύ του τομέα εργασίας και της ομάδας ($\chi^2(6)=9.572$, $p=0.144>0.05$). Αντίθετα, προέκυψε ότι υπάρχει σημαντική εξάρτηση μεταξύ του εκπαιδευτικού επιπέδου και της ομάδας ($\chi^2(6)=23.298$, $p=0.000<0.05$). Αναλυτικότερα, μπορούμε να δούμε ότι οι κάτοχοι μεταπτυχιακού και διδακτορικού έχουν περισσότερο θετική στάση απέναντι στους μετανάστες, καθώς μεγαλύτερο ποσοστό εξ αυτών ανήκει στην 1η ομάδα, ενώ αντίθετα οι απόφοιτοι Λυκείου και οι απόφοιτοι ΑΕΙ/ΤΕΙ, έχουν περισσότερο αρνητική στάση απέναντι στους μετανάστες, καθώς μεγαλύτερο ποσοστό εξ αυτών ανήκει στην 3η ομάδα.

Πίνακας 10 Αποτελέσματα ελέγχου χ^2 για την πιθανή εξάρτηση των κοινωνικό-δημογραφικών χαρακτηριστικών και της ομάδας

		Ομάδα						χ^2	p
		1		2		3			
		N	%	N	%	N	%		
Ηλικία	20-30 ετών	4	20,0%	4	20,0%	12	60,0%	10.026	0.124
	30-40 ετών	11	37,9%	7	24,1%	11	37,9%		
	40-50 ετών	18	28,6%	9	14,3%	36	57,1%		
	50 ετών και άνω	7	58,3%	3	25,0%	2	16,7%		
Φύλο	Άντρας	18	25,4%	17	23,9%	36	50,7%	5.140	0.077
	Γυναίκα	22	41,5%	6	11,3%	25	47,2%		

Πόλη	2	2	36,1%	11	18,0%	28	45,9%		
Περιοχή που μεγάλωσαν	Κωμόπολη	3	25,0%	1	8,3%	8	66,7%	3.241	0.778
	Νησί	13	30,2%	10	23,3%	20	46,5%		
	Χωριό	2	25,0%	1	12,5%	5	62,5%		
	Λύκειο	4	17,4%	5	21,7%	14	60,9%		
Επίπεδο εκπαίδευσης	ΑΕΙ/ΤΕΙ	7	16,7%	9	21,4%	26	61,9%	23.298	0.001*
	Μεταπτυχιακό	19	40,4%	9	19,1%	19	40,4%		
	Διδακτορικό	10	83,3%	0	0,0%	2	16,7%		
Τομέας εργασίας	Δημόσιος	23	28,4%	14	17,3%	44	54,3%	9.572	0.144
	Ιδιωτικός	14	41,2%	8	23,5%	12	35,3%		
	Άνεργος	3	75,0%	0	0,0%	1	25,0%		
	Δελτίο παροχής υπηρεσιών	0	0,0%	1	20,0%	4	80,0%		
		Ομάδα							
		1		2		3		χ^2	p
		N	%	N	%	N	%		
	20-30 ετών	4	20,0%	4	20,0%	12	60,0%		
Ηλικία	30-40 ετών	11	37,9%	7	24,1%	11	37,9%	10.026	0.124
	40-50 ετών	18	28,6%	9	14,3%	36	57,1%		
	50 ετών και άνω	7	58,3%	3	25,0%	2	16,7%		
Φύλο	Άντρας	18	25,4%	17	23,9%	36	50,7%	5.140	0.077
	Γυναίκα	22	41,5%	6	11,3%	25	47,2%		

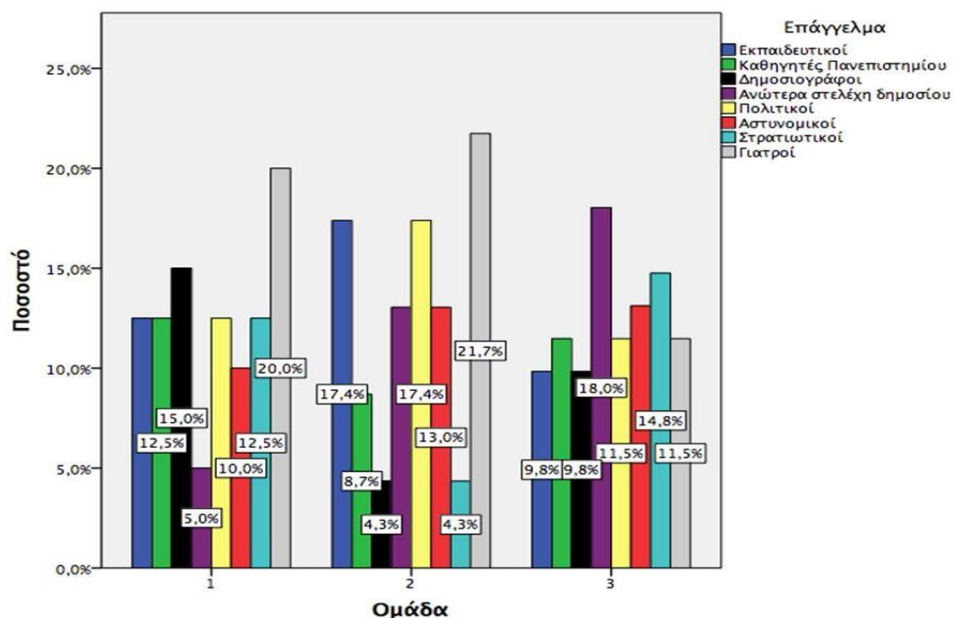
	Πόλη	22	36,1%	11	18,0%	28	45,9%		
Περιοχή που μεγάλωσαν	Κωμόπολη	3	25,0%	1	8,3%	8	66,7%	3.241	0.778
	Νησί	13	30,2%	10	23,3%	20	46,5%		
	Χωριό	2	25,0%	1	12,5%	5	62,5%		
	Λύκειο	4	17,4%	5	21,7%	14	60,9%		
Επίπεδο εκπαίδευσης	ΑΕΙ/ΤΕΙ	7	16,7%	9	21,4%	26	61,9%	23.298	0.001*
	Μεταπτυχιακό	19	40,4%	9	19,1%	19	40,4%		
	Διδακτορικό	10	83,3%	0	0,0%	2	16,7%		
	Δημόσιος	23	28,4%	14	17,3%	44	54,3%		
Τομέας εργασίας	Ιδιωτικός	14	41,2%	8	23,5%	12	35,3%	9.572	0.144
	Άνεργος	3	75,0%	0	0,0%	1	25,0%		
	Δελτίο παροχής								
	υπηρεσιών	0	0,0%	1	20,0%	4	80,0%		

Τέλος, ιδιαίτερο ενδιαφέρον έχει η διερεύνηση των απόψεων των ατόμων ως προς το επάγγελμά τους. Από το Γράφημα 9 προκύπτει ότι, η πρώτη ομάδα περιλαμβάνει κυρίως γιατρούς ($n=8$, 20%), δημοσιογράφους ($n=6$, 15%), εκπαιδευτικούς ($n=5$, 12.5%), καθηγητές πανεπιστημίου ($n=5$, 12.5%), πολιτικούς ($n=5$, 12.5%) και στρατιωτικούς, ενώ σε πολύ μικρό ποσοστό είχαμε ανώτερα στελέχη του δημοσίου ($n=2$, 5%). Στη δεύτερη ομάδα ανήκουν κατά κύριο λόγο γιατροί ($n=5$, 21.7%), εκπαιδευτικοί ($n=4$, 17.4%) και πολιτικοί ($n=4$, 17.4%), ενώ η τρίτη ομάδα εμπεριέχει κυρίως ανώτερα στελέχη του δημοσίου ($n=11$, 18%), στρατιωτικούς ($n=9$, 14.8%) και αστυνομικούς ($n=8$, 13.1%).

Από τον έλεγχο χ^2 προέκυψε ότι δεν υπάρχει στατιστικά σημαντική εξάρτηση της ομάδας και του επαγγέλματος των συμμετεχόντων ($\chi^2(14)=9.614$,

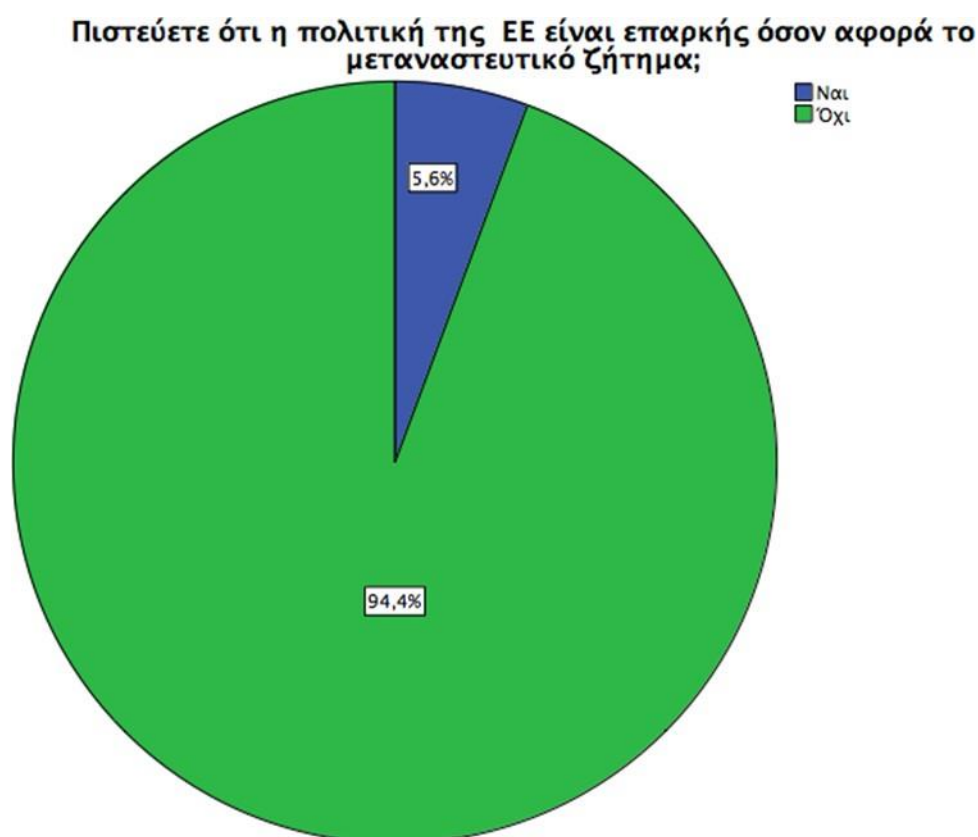
$p=0.790>0.05$). Από αυτό το αποτέλεσμα, μπορούμε να πούμε ότι το επάγγελμα των ατόμων δεν φαίνεται να επηρεάζει την στάση τους απέναντι στους μετανάστες.

Γράφημα 9 Απόψεις των συμμετεχόντων για την μεταναστευτική πολιτική

Από το Γράφημα 10 παρατηρούμε ότι το 94.4% ($n=117$) των συμμετεχόντων, θεωρεί ότι πολιτική της ΕΕ δεν είναι επαρκής όσον αφορά το μεταναστευτικό ζήτημα.

Γράφημα 10 Κυκλικό διάγραμμα για το αν η πολιτική της ΕΕ είναι επαρκής όσον αφορά το μεταναστευτικό ζήτημα

Στον Πίνακα 11, παρουσιάζονται τα αποτελέσματα σχετικά με τις απόψεις των συμμετεχόντων, για την πολιτική που πρέπει να ακολουθήσει η Ελλάδα στο μεταναστευτικό ζήτημα και τον ρόλο που παίζουν τα ΜΜΕ και οι ΜΚΟ. Από τις απαντήσεις τους, προκύπτει ότι η πλειοψηφία ($n=67$, 54%) διαφωνεί με το ότι πρέπει οι μετανάστες να έχουν ελληνική υπηκοότητα και ίσα δικαιώματα με τους Έλληνες, ενώ το 89.5% ($n=111$) συμφωνεί με το ότι η Ελλάδα πρέπει να λάβει πιο αποτελεσματικά μέτρα για να αποτρέψει κυρίως την παράνομη μετανάστευση. Επιπρόσθετα, η συντριπτική πλειοψηφία του δείγματος, διαφωνεί με το ότι η πολιτική που ασκεί η Ελλάδα στο ζήτημα της μετανάστευσης είναι αυστηρή ($n=117$, 94.4%) και διαφωνεί με το ότι η μεταναστευτική πολιτική, η οποία ακολουθείται τα τελευταία χρόνια είναι εναρμονιζόμενη με τις ανάγκες του ελληνικού κράτους ($n=115$, 92.7%). Αντίθετα, ένα πολύ μεγάλο ποσοστό των συμμετεχόντων πιστεύει ότι η

μεταναστευτική πολιτική, η οποία διαμορφώνεται από την εκάστοτε πολιτική κυβέρνηση εμπεριέχει πολιτική σκοπιμότητα (ν=113, 91.1%).

Όσον αφορά τον τρόπο αντιμετώπισης των προσφύγων, προέκυψε πως, ένα πολύ σημαντικό ποσοστό συμφωνεί με το ότι οι πρόσφυγες πρέπει να αντιμετωπίζονται με διαφορετικό τρόπο από τους μετανάστες (ν=88, 71%). Τέλος, όσον αφορά την επίδραση που έχουν τα ΜΜΕ και οι ΜΚΟ, παρατηρήθηκε ότι ένα σημαντικό ποσοστό των συμμετεχόντων, πιστεύουν ότι τα ΜΜΕ επηρεάζουν τόσο τις εξελίξεις της μεταναστευτικής πολιτικής (ν=115, 92.7%), όσο και την κοινή γνώμη σχετικά με το μεταναστευτικό ζήτημα (ν=119, 96%). Ένα μικρότερο ποσοστό (ν=66, 53.2%) θεωρεί σημαντική τη συμβολή των ΜΚΟ όσον αφορά τη διαμόρφωση της μεταναστευτικής πολιτικής στην Ελλάδα

Πίνακας 11 Απόψεις για την πολιτική που πρέπει να ακολουθήσει η Ελλάδα στο μεταναστευτικό ζήτημα και το ρόλο που παίζουν τα ΜΜΕ και οι ΜΚΟ.

	Ναι	Όχι
Κατά την γνώμη σας, πρέπει οι μετανάστες να έχουν ελληνική υπηκοότητα και ίσα δικαιώματα με τους Έλληνες;	57 46,0%	67 54,0%
Η Ελλάδα πρέπει να λάβει πιο αποτελεσματικά μέτρα για να αποτρέψει κυρίως την παράνομη μετανάστευση;	111 89,5%	13 10,5%
Η πολιτική που ασκεί η Ελλάδα στο ζήτημα της μετανάστευσης είναι αυστηρή;	7 5,6%	117 94,4%
	88	36

	Ναι	Όχι
Θεωρείτε ότι οι πρόσφυγες πρέπει να αντιμετωπίζονται με διαφορετικό τρόπο από τους μετανάστες;	71,0%	29,0%
Η μεταναστευτική πολιτική, η οποία ακολουθείται τα τελευταία χρόνια είναι εναρμονιζόμενη με τις ανάγκες του ελληνικού κράτους;	9 7,3%	115 92,7%
Η μεταναστευτική πολιτική, η οποία διαμορφώνεται από την εκάστοτε πολιτική κυβέρνηση πιστεύετε ότι εμπεριέχει σκοπιμότητα;	113 91,1%	11 8,9%
Πιστεύετε ότι τα ΜΜΕ επηρεάζουν τις εξελίξεις της μεταναστευτικής πολιτικής;	115 92,7%	9 7,3%
Πιστεύετε ότι τα ΜΜΕ επηρεάζουν την κοινή γνώμη όσον αφορά το μεταναστευτικό ζήτημα;	119 96,0%	5 4,0%
Θεωρείτε τη συμβολή των ΜΚΟ σημαντική όσον αφορά την διαμόρφωση της μεταναστευτικής πολιτικής στην Ελλάδα;	66 53,2%	58 46,8%

Στον Πίνακα 12, παρουσιάζονται τα αποτελέσματα σχετικά με τις απόψεις των συμμετεχόντων για τον ρόλο της Εκκλησίας, της τοπικής αυτοδιοίκησης και του στρατού σε θέματα μεταναστευτικής πολιτικής. Από τα αποτελέσματα, παρατηρούμε ότι το 79% (n=98) των συμμετεχόντων θεωρεί θετική την στάση των κατοίκων των νησιών στην αντιμετώπιση του προσφυγικού /μεταναστευτικού ζητήματος . Επιπλέον, το 65.3% (n=81) συμφωνεί με το ότι ο ρόλος της Εκκλησίας επηρεάζει την κοινή γνώμη, όσον αφορά το μεταναστευτικό ζήτημα και το 62.1% (n=77) θεωρεί θετικό τον

ρόλο του στρατού στη διαχείριση του μεταναστευτικού ζητήματος. Όσον αφορά, το αν ο ρόλος της Εκκλησίας επηρεάζει τις αποφάσεις της μεταναστευτικής πολιτικής, το 56.5% (v=70) των συμμετεχόντων διαφώνησε και το 43.5% (v=54) συμφώνησε με το ότι ο ρόλος της Εκκλησίας επηρεάζει τις αποφάσεις της μεταναστευτικής πολιτικής. Τέλος, παρατηρήθηκε ότι το 68.5% (v=85) των συμμετεχόντων διαφωνεί με το ότι η παρουσία μεταναστών βοηθά στην επίλυση του δημογραφικού προβλήματος και το 50% (v=62) θεωρεί θετικό τον ρόλο της τοπικής αυτοδιοίκησης στη διαχείριση του μεταναστευτικού ζητήματος.

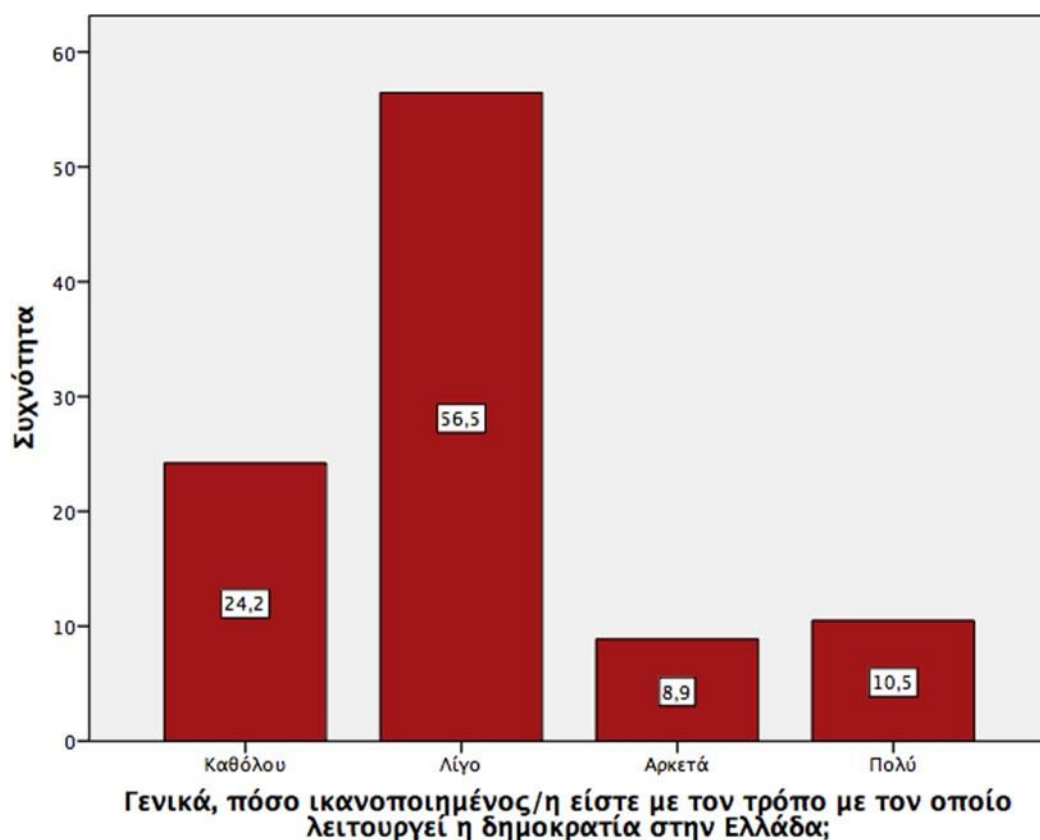
Πίνακας 12 Απόψεις για τον ρόλο της Εκκλησίας, της τοπικής αυτοδιοίκησης, των κατοίκων και του στρατού σε θέματα μεταναστευτικής πολιτικής

	Ναι	Όχι
Πιστεύετε ότι ο ρόλος της Εκκλησίας επηρεάζει τις αποφάσεις της μεταναστευτικής πολιτικής;	54 43,5%	70 56,5%
Πιστεύετε ότι ο ρόλος της Εκκλησίας επηρεάζει την κοινή γνώμη όσο αφορά το μεταναστευτικό ζήτημα;	81 65,3%	43 34,7%
Θεωρείτε ότι οι λανθασμένες πολιτικές μετανάστευσης συμβάλλουν στην εξάπλωση της τρομοκρατίας;	89 71,8%	35 28,2%
Η παρουσία μεταναστών βοηθά στην επίλυση του δημογραφικού προβλήματος;	39 31,5%	85 68,5%
Θεωρείτε θετικό τον ρόλο της τοπικής αυτοδιοίκησης στη διαχείριση του μεταναστευτικού ζητήματος;	62 50,0%	62 50,0%
	N 77	47

	Ναι	Όχι
Θεωρείτε θετικό τον ρόλο του στρατού στην διαχείριση του μεταναστευτικού ζητήματος; %	62,1%	37,9%
Θεωρείτε θετική την στάση των κατοίκων Ν των νησιών στην αντιμετώπιση του προσφυγικού /μεταναστευτικού ζητήματος; %	98 79,0%	26 21,0%

Τέλος, από το Γράφημα 11, προκύπτει ότι το 56.5% (v=70) των συμμετεχόντων είναι λίγο ικανοποιημένοι από τον τρόπο με τον οποίο λειτουργεί η δημοκρατία στην Ελλάδα, με το 24.2% (v=30) να εκφράζει ότι είναι απόλυτα δυσαρεστημένοι. Τέλος, μόλις το 10.5% (v=13) δήλωσε πολύ ικανοποιημένο και το 8.9% (v=12) δήλωσε αρκετά ικανοποιημένο από τον τρόπο με τον οποίο λειτουργεί η δημοκρατία στην Ελλάδα.

Γράφημα 11 Ραβδόγραμμα για το πόσο ικανοποιημένοι είναι από τον τρόπο με τον οποίο λειτουργεί η δημοκρατία της Ελλάδας

Ομαδοποίηση συμμετεχόντων ανάλογα με τις απόψεις τους για την μεταναστευτική πολιτική της Ελλάδος και τη συμβολή της εκκλησίας, των ΜΚΟ και του Στρατού

Στη συνέχεια, με χρήση της ομαδοποίησης κατά συστάδες (cluster analysis), έγινε προσπάθεια να ομαδοποιηθούν οι συμμετέχοντες, ανάλογα με τις απαντήσεις στις ερωτήσεις που αφορούν τη μεταναστευτική πολιτική της Ελλάδος και τη συμβολή της Εκκλησίας, των ΜΚΟ και του στρατού. Στη συνέχεια και μετά τη δημιουργία των ομάδων, εξετάζονται τα κοινωνικό-δημογραφικά χαρακτηριστικά της κάθε ομάδας, οι απόψεις τους για τους μετανάστες και τα πιθανά προβλήματα που δημιουργεί το μεταναστευτικό και το προσφυγικό ζήτημα. Για τον σκοπό αυτό, χρησιμοποιήθηκε η μέθοδος του πλησιέστερου γείτονα (furthest neighbor) και ως μέτρο ομοιότητας επιλέχθηκε το simple matching, το οποίο ενδείκνυται σε περιπτώσεις

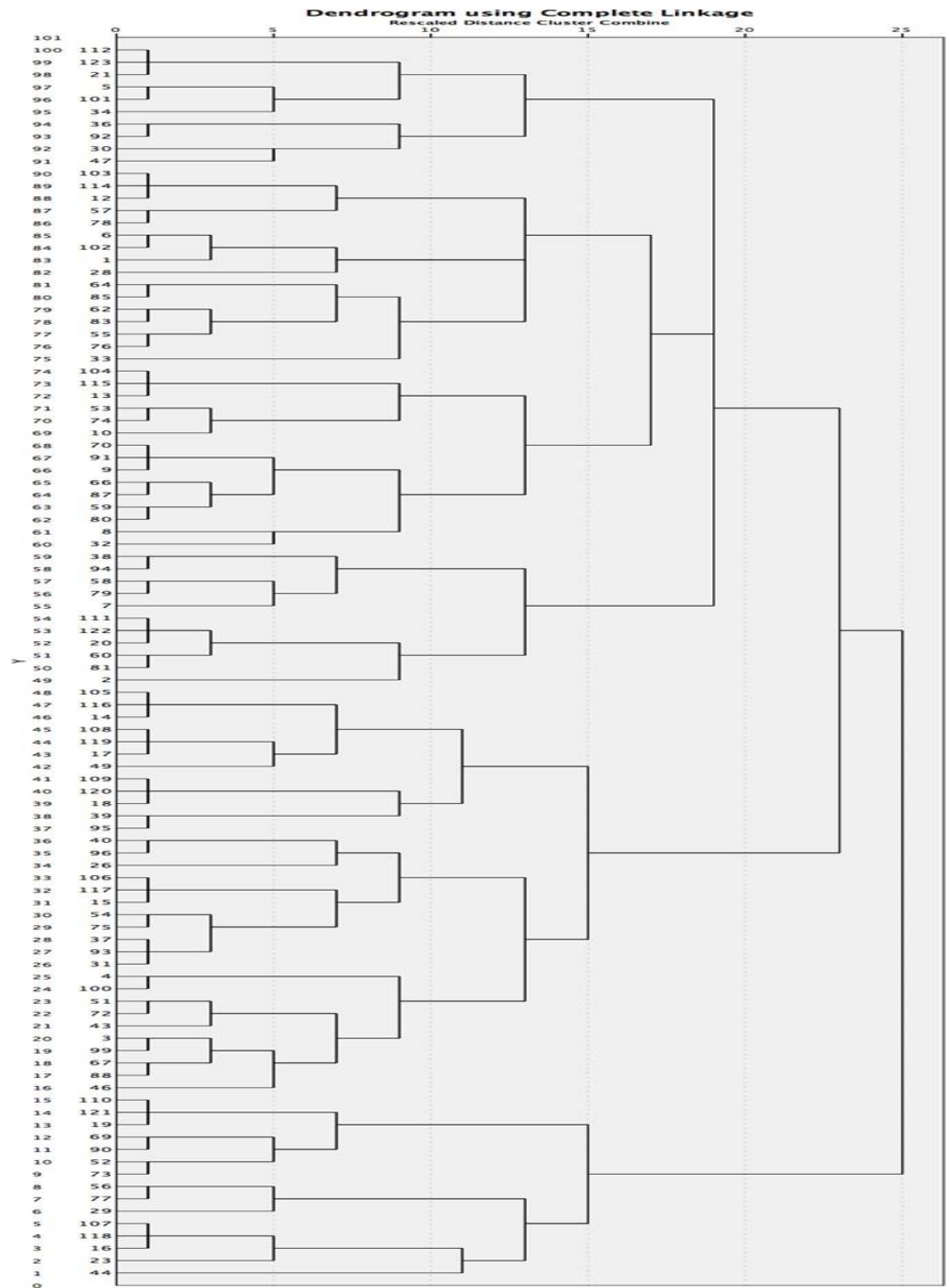
που έχουμε δίτιμες μεταβλητές (0/1). Αρχικά, στο Γράφημα 12, παρουσιάζεται το δεντροδιάγραμμα που προέκυψε από την ανάλυση κατά συστάδες και προέκυψε ότι δημιουργούνται 3 ομάδες (θα ήταν δυνατό να υπάρχουν 4 ή 5 ομάδες).

Στην συνέχεια, εξετάζονται τα χαρακτηριστικά κάθε ομάδας, ως προς τις απόψεις τους για την μεταναστευτική πολιτική της Ελλάδος και τη συμβολή της Εκκλησίας, των ΜΚΟ και του στρατού καθώς και τα κοινωνικό-δημογραφικά χαρακτηριστικά κάθε ομάδας.

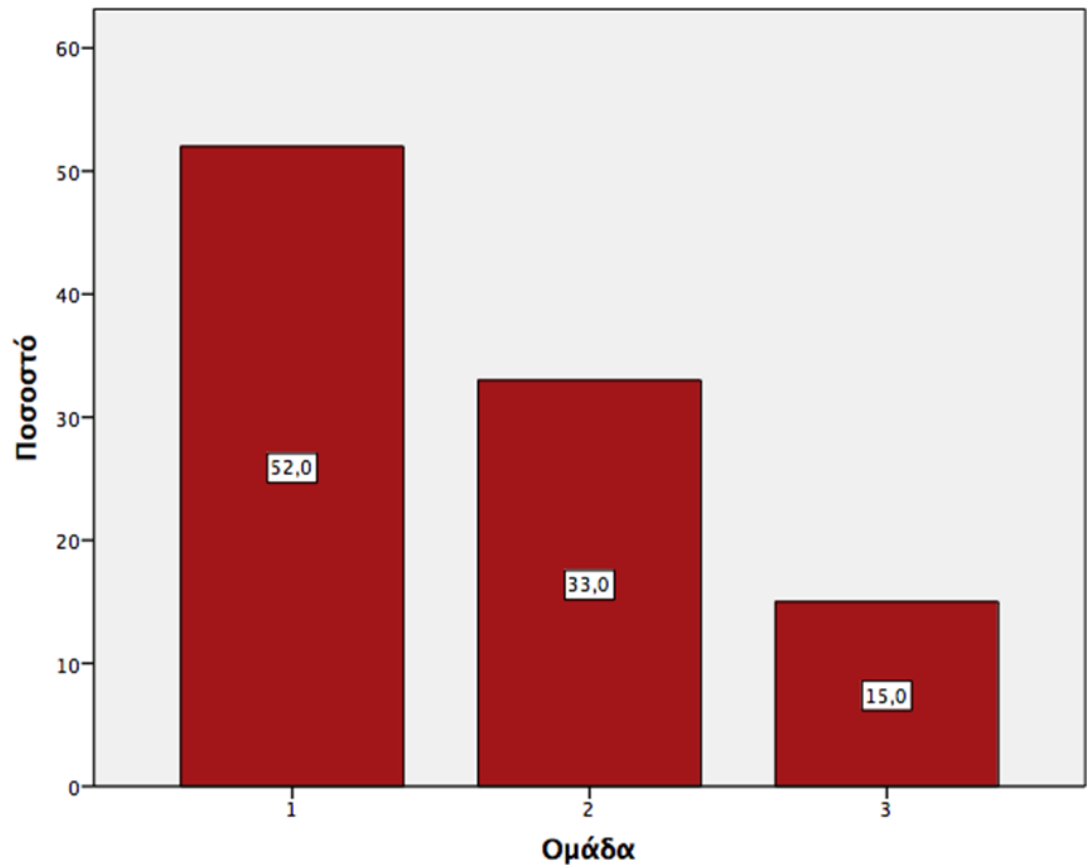
Στο Γράφημα 13, παρουσιάζεται το ποσοστό των ατόμων που κατανεμήθηκε σε κάθε μία από τις τρεις ομάδες. Από την ανάλυση, προέκυψε ότι το 52% (v=52) κατανεμήθηκε στην 1η ομάδα, το 33% (v=33) στη 2η ομάδα και το 15% (v=15) στην 3η ομάδα. Επίσης, πρέπει να αναφέρουμε ότι 24 άτομα δεν μπόρεσαν να κατανεμηθούν σε κάποια από τις 3 ομάδες.

Ενδιαφέρον, έχει να εξετασθεί ποια είναι τα χαρακτηριστικά της κάθε ομάδας, όσον αφορά τις απόψεις τους για την μεταναστευτική πολιτική της Ελλάδος και τη συμβολή της Εκκλησίας, των ΜΚΟ και του στρατού.

Γράφημα 12 Δεντροδιάγραμμα για την ομαδοποίηση των συμμετεχόντων ως προς τις απόψεις τους για την μεταναστευτική πολιτική της Ελλάδας και την συμβολή της Εκκλησίας, των ΜΚΟ και του στρατού

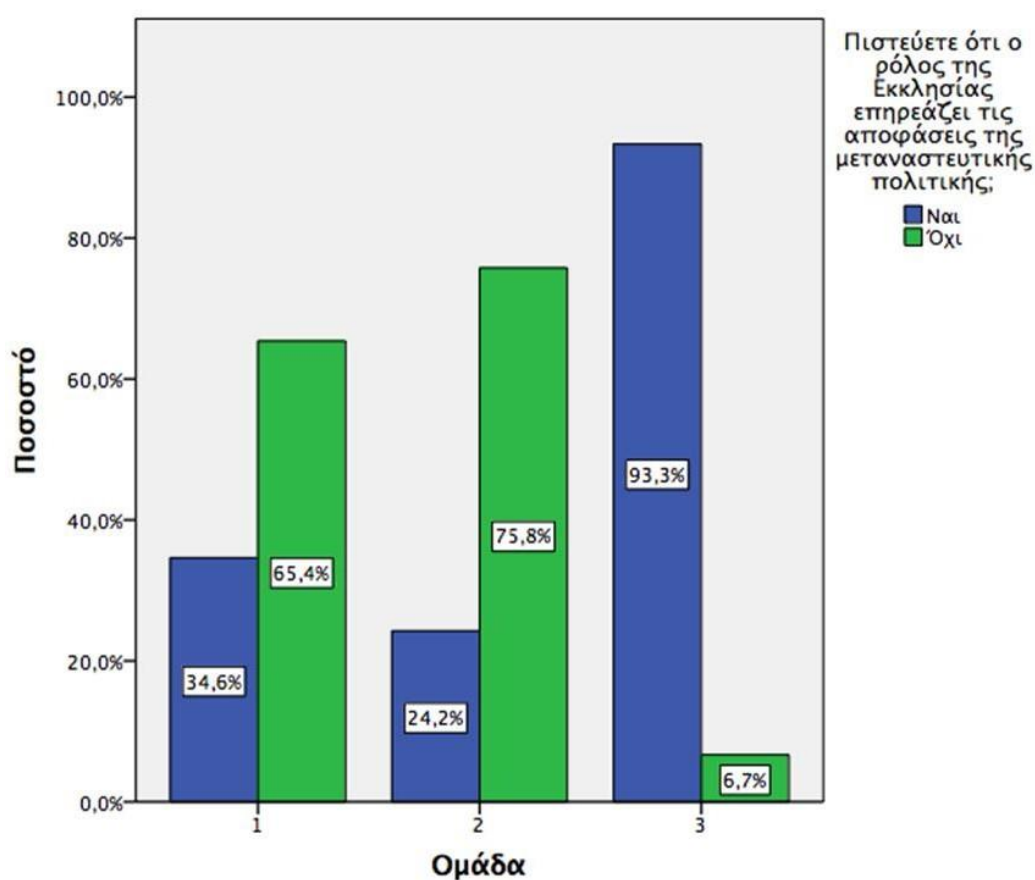

Γράφημα 13 Ραβδόγραμμα για το ποσοστό ατόμων που κατανέμονται σε κάθε ομάδα

Από το Γράφημα 14, προκύπτει ότι στην 1η ομάδα η πλειοψηφία των ατόμων θεωρεί ότι η Εκκλησία δεν επηρεάζει τις αποφάσεις της μεταναστευτικής πολιτικής ($n=34$, 65.4%), στην 2η ομάδα ένα μεγαλύτερο ποσοστό ατόμων πιστεύει ότι η Εκκλησία δεν επιδρά στις αποφάσεις της μεταναστευτικής πολιτικής ($n=25$, 75.8%), ενώ αντίθετα στην 3η ομάδα, η συντριπτική πλειοψηφία των ατόμων θεωρεί ότι η Εκκλησία επηρεάζει τις αποφάσεις της μεταναστευτικής πολιτικής ($n=14$, 93.3%). Με χρήση του ελέγχου χ^2 (chi-square) προέκυψε ότι η παρατηρούμενη διαφορά είναι στατιστικά σημαντική ($\chi^2(2)=21.820$, $p=0.000<0.05$).

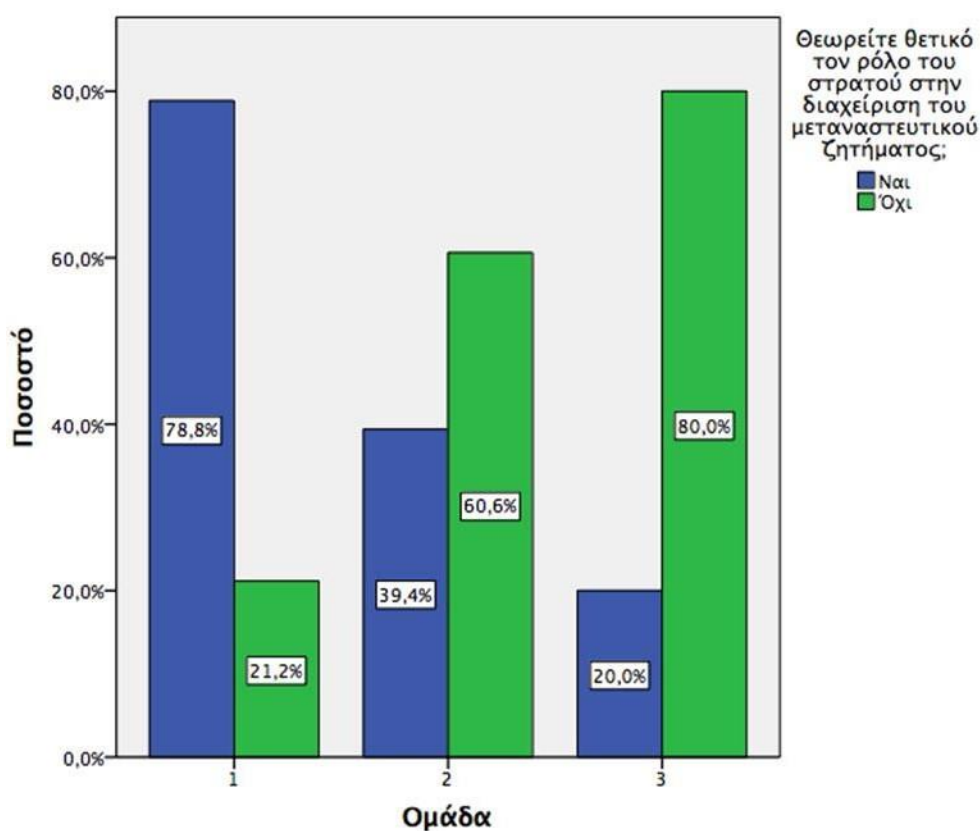
Γράφημα 14 Ραβδόγραμμα για το αν θεωρούν σημαντικό το ρόλο της Εκκλησίας ανάλογα με την ομάδα

Από το Γράφημα 15 προκύπτει ότι στην 1η ομάδα η πλειοψηφία των ατόμων θεωρεί θετικό τον ρόλο του στρατού στις αποφάσεις της μεταναστευτικής πολιτικής ($n=41$, 78.8%), στην 2η ομάδα, ένα μικρότερο ποσοστό ατόμων κρίνει θετικό τον ρόλο του στρατού στις αποφάσεις της μεταναστευτικής πολιτικής ($n=13$, 39.4%), ενώ αντίθετα στην 3η ομάδα, η συντριπτική πλειοψηφία των ατόμων δεν θεωρεί θετικό τον ρόλο του στρατού στις αποφάσεις της μεταναστευτικής πολιτικής ($n=12$, 80%). Με

χρήση του ελέγχου χ^2 (chi-square), προέκυψε ότι η παρατηρούμενη διαφορά είναι στατιστικά σημαντική ($\chi^2(2)=22.677, p=0.000<0.05$).

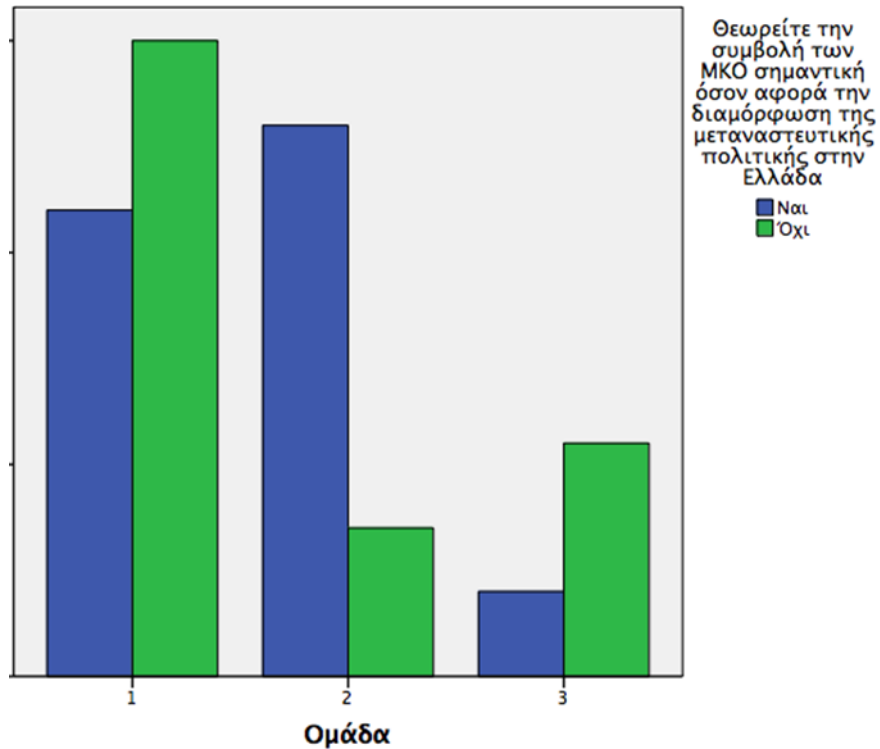
Γράφημα 15 Ραβδόγραμμα για το αν θεωρούν σημαντικό το ρόλο του στρατού ανάλογα με την ομάδα

Τέλος, από το Γράφημα 16 προκύπτει ότι, στην 1η ομάδα η πλειοψηφία των ατόμων πιστεύει ότι η συμβολή των ΜΚΟ στη διαμόρφωση της μεταναστευτικής πολιτικής δεν είναι σημαντική ($n=30, 57.7\%$). Στη 2η ομάδα, η πλειοψηφία των ατόμων θεωρεί σημαντική τη συμβολή των ΜΚΟ στη διαμόρφωση της μεταναστευτικής πολιτικής ($n=26, 78.8\%$), ενώ αντίθετα στην 3η ομάδα η συντριπτική πλειοψηφία των ατόμων δεν κρίνει σημαντική τη συμβολή των ΜΚΟ στη διαμόρφωση της μεταναστευτικής πολιτικής ($n=11, 73.3\%$). Με χρήση του ελέγχου χ^2 (chi-square) προέκυψε ότι η παρατηρούμενη διαφορά είναι στατιστικά σημαντική ($\chi^2(2)=15.301,$

p=0.000<0.05).

Γράφημα 16 Ραβδόγραμμα για το αν θεωρούν σημαντικό το ρόλο των ΜΚΟ ανάλογα με την ομάδα

Από τα παραπάνω αποτελέσματα (Γράφημα 14, 15 και 16), μπορούμε να πούμε ότι, στην 1η ομάδα ανήκουν άτομα που θεωρούν ότι κατά κύριο λόγο συμβολή στην μεταναστευτική πολιτική έχουν ο στρατός και οι ΜΚΟ, στην 2η ομάδα εντάσσονται άτομα που πιστεύουν ότι σημαντικό ρόλο στην μεταναστευτική πολιτική παίζουν οι ΜΚΟ και στην 3η ομάδα περιλαμβάνονται άτομα που θεωρούν ότι συμβολή στην μεταναστευτική πολιτική έχουν η Εκκλησία και μετά οι ΜΚΟ. Επίσης, ενδιαφέρον έχει να διερευνηθεί κατά πόσο υπάρχει σημαντική διαφοροποίηση των κοινωνικό-δημογραφικών χαρακτηριστικών των κατοίκων, ως προς την ομάδα που ανήκουν. Τα αποτελέσματα παρουσιάζονται στον Πίνακα 10, μαζί με την αντίστοιχη σημαντικότητα του ελέγχου χ^2 . Από την ανάλυση προέκυψε ότι δεν υπάρχει σημαντική εξάρτηση μεταξύ της ομάδας και της ηλικίας ($\chi^2(6)=10.293$, $p=0.1113>0.05$), μεταξύ της ομάδας και του φύλου ($\chi^2(2)=1.537$, $p=0.464>0.05$) και μεταξύ της περιοχής που μεγάλωσαν και της ομάδας ($\chi^2(6)=12.159$, $p=0.059>0.05$) Αντίθετα, προέκυψε ότι υπάρχει σημαντική εξάρτηση μεταξύ του εκπαιδευτικού επιπέδου και της ομάδας

($\chi^2(6)=14.842$, $p=0.022<0.05$) και μεταξύ του τομέα εργασίας και της ομάδας ($\chi^2(6)=14.436$, $p=0.252<0.05$)

Αναλυτικότερα, μπορούμε να δούμε ότι οι κάτοχοι μεταπτυχιακού και διδακτορικού, πιστεύουν σε μεγαλύτερο βαθμό ότι συμβολή στην μεταναστευτική πολιτική έχουν η Εκκλησία και μετά η ΜΚΟ, ενώ όσοι είναι απόφοιτοι Λυκείου ή απόφοιτοι ΤΕΙ/ΑΕΙ, φαίνεται να υποστηρίζουν σε μεγαλύτερο βαθμό τη συμβολή των ΜΚΟ και του στρατού.

		Ομάδα						χ^2	p
		1		2		3			
		N	%	N	%	N	%		
Ηλικία	20-30 ετών	9	47,4%	10	52,6%	0	0,0%	10.293	0.113
	30-40 ετών	10	47,6%	6	28,6%	5	23,8%		
	40-50 ετών	30	57,7%	15	28,8%	7	13,5%		
	50 ετών και άνω	3	37,5%	2	25,0%	3	37,5%		
Φύλο	Άντρας	26	47,3%	21	38,2%	8	14,5%	1.537	0.464

	Γυναίκα	26	57,8%	12	26,7%	7	15,6%		
	Πόλη	24	49,0%	12	24,5%	13	26,5%		
Περιοχή που μεγάλωσαν	Κωμόπολη	3	42,9%	4	57,1%	0	0,0%	12.159	0.059
	Νησί	22	57,9%	14	36,8%	2	5,3%		
	Χωριό	3	50,0%	3	50,0%	0	0,0%		
	Λύκειο	11	55,0%	9	45,0%	0	0,0%		
Επίπεδο εκπαίδευσης	ΑΕΙ/ΤΕΙ	21	56,8%	12	32,4%	4	10,8%	14.842	0.022*
	Μεταπτυχιακό	18	50,0%	11	30,6%	7	19,4%		
	Διδακτορικό	2	28,6%	1	14,3%	4	57,1%		
	Δημόσιος	35	57,4%	19	31,1%	7	11,5%		
	Ιδιωτικός	15	46,9%	12	37,5%	5	15,6%		
Τομέας εργασίας	Άνεργος	1	25,0%	0	0,0%	3	75,0%	14.436	0.025*
	Δελτίο παροχής υπηρεσιών	1	33,3%	2	66,7%	0	0,0%		

Επιπλέον, προκύπτει ότι στην τρίτη ομάδα, που θεωρεί ότι κατά κύριο λόγο συμβολή στην μεταναστευτική πολιτική έχουν η Εκκλησία και μετά οι ΜΚΟ ανήκουν οι άνεργοι, οι δημόσιοι και οι ιδιωτικοί υπάλληλοι, ενώ ένα πολύ σημαντικό ποσοστό δημοσίων και ιδιωτικών υπαλλήλων, πιστεύουν ότι κατά κύριο λόγο συμβολή στην μεταναστευτική πολιτική έχουν ο στρατός και οι ΜΚΟ.

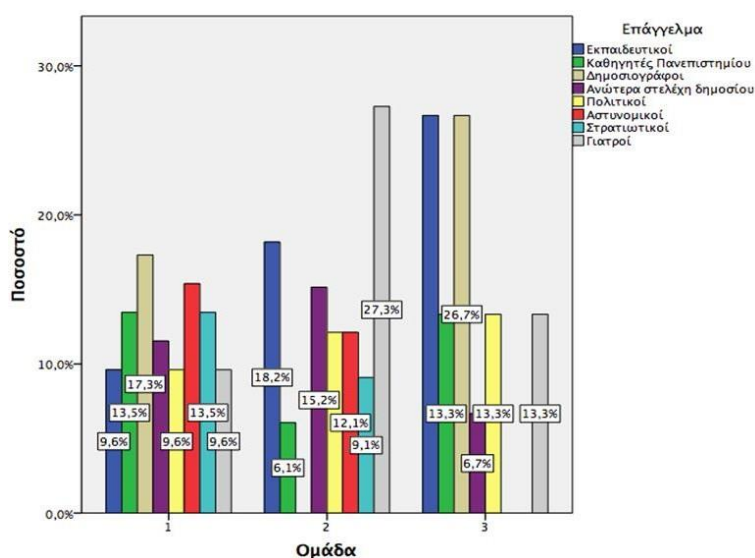
Τέλος, ιδιαίτερο ενδιαφέρον έχει η διερεύνηση των απόψεων των ατόμων ως προς το επάγγελμά τους. Από το Γράφημα 17, προκύπτει ότι στην πρώτη ομάδα ανήκουν κυρίως δημοσιογράφοι (v=9, 17.3%), αστυνομικοί (v=8, 15.4%), στρατιωτικοί (v=7, 13.5%) και καθηγητές πανεπιστημίου (v=7, 13.5%). Στη δεύτερη ομάδα εντάσσονται γιατροί (v=9, 27.3%), εκπαιδευτικοί (v=6, 18.2%) και ανώτερα στελέχη του δημοσίου

($n=5$, 15.2%), ενώ η τρίτη ομάδα αποτελείται από εκπαιδευτικούς ($n=4$, 26.7%), δημοσιογράφους ($n=4$, 26.7%) πολιτικούς ($n=2$, 13.3%) και γιατρούς ($n=2$, 13.3%).

Από τον έλεγχο χ^2 , προέκυψε ότι δεν υπάρχει στατιστικά σημαντική εξάρτηση της ομάδας και του επαγγέλματος των συμμετεχόντων ($\chi^2(14)=20.169$, $p=0.125 > 0.05$). Από αυτό το αποτέλεσμα, μπορούμε να πούμε ότι το επάγγελμα των ατόμων, δεν φαίνεται να επηρεάζει την άποψή τους σχετικά με το ποιοι φορείς παίζουν

Γράφημα 17 Σχέση του επαγγέλματος των συμμετεχόντων και της ομάδας που ανήκουν

σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση της μεταναστευτικής πολιτικής.

Απόψεις για την μεταναστευτική πολιτική της Ε.Ε

Στην επόμενη ενότητα αποτελεσμάτων, παρουσιάζονται αυτά που σχετίζονται με τις απόψεις των συμμετεχόντων για την μεταναστευτική πολιτική της Ε.Ε. Από τον Πίνακα 14, προκύπτει ότι το 93.5% ($n=116$) των συμμετεχόντων συμφωνεί με το ότι υπάρχει αδυναμία της ΕΕ να διαχειριστεί το μεταναστευτικό, ενώ το 82.3% ($n=102$) πιστεύει ότι η γραφειοκρατία αποτελεί εμπόδιο σε μια αποτελεσματική διαχείριση του μεταναστευτικού ζητήματος. Επιπλέον, ένα ποσοστό της τάξης του 32.3% ($n=40$), υποστηρίζει ότι η Συμφωνία ΕΕ- Τουρκίας για το προσφυγικό θα βοηθήσει στην επίλυση του προβλήματος.

Αντίθετα, παρατηρούμε ότι το 95.2% ($n=118$) των συμμετεχόντων, δήλωσε πως διαφωνεί, με το ότι η πολιτική της ΕΕ είναι επαρκής απέναντι στο μεταναστευτικό ζήτημα, ενώ το 93.5% ($n=116$) διαφώνησε με το ότι η Ε.Ε. ήταν έτοιμη να δεχθεί και

να διαχειριστεί τη μαζική έλευση προσφύγων. Επιπλέον, ένα πολύ μεγάλο ποσοστό των συμμετεχόντων πιστεύει, ότι δεν υπάρχει κοινό ευρωπαϊκό σύστημα μεταναστευτικής πολιτικής (n=100, 80.6%) και το 91.1% (113) δήλωσε ότι η ΕΕ δεν λαμβάνει υπόψιν της, τη δυνατότητα των κρατών-μελών της «πρώτης γραμμής» όπως η Ελλάδα, στο να επεξεργάζονται και να φιλοξενούν επιπλέον αιτούντες άσυλο.

Τέλος, ένα σημαντικό ποσοστό των συμμετεχόντων, δήλωσε ότι δεν έχει εμπιστοσύνη στην ευρωπαϊκή πολιτική της ΕΕ, όσον αφορά το προσφυγικό/μεταναστευτικό (n=115, 92.7%), ενώ το 95.2% (n=118) διαφωνεί με το ότι η κοινή ευρωπαϊκή πολιτική ήταν επιτυχής, όσον αφορά το μεταναστευτικό ζήτημα. Επιπρόσθετα, ένα σημαντικό ποσοστό της τάξης του 88.7% (n=110), φαίνεται να συμφωνεί με το ότι η πολιτική της ΕΕ στη διαχείριση του μεταναστευτικού ζητήματος δεν είναι επαρκής, με αποτέλεσμα να μην μπορεί να προστατεύσει τα ασυνόδευτα ανήλικα.

Πίνακας 14 Απόψεις για την μεταναστευτική πολιτική της Ε.Ε.

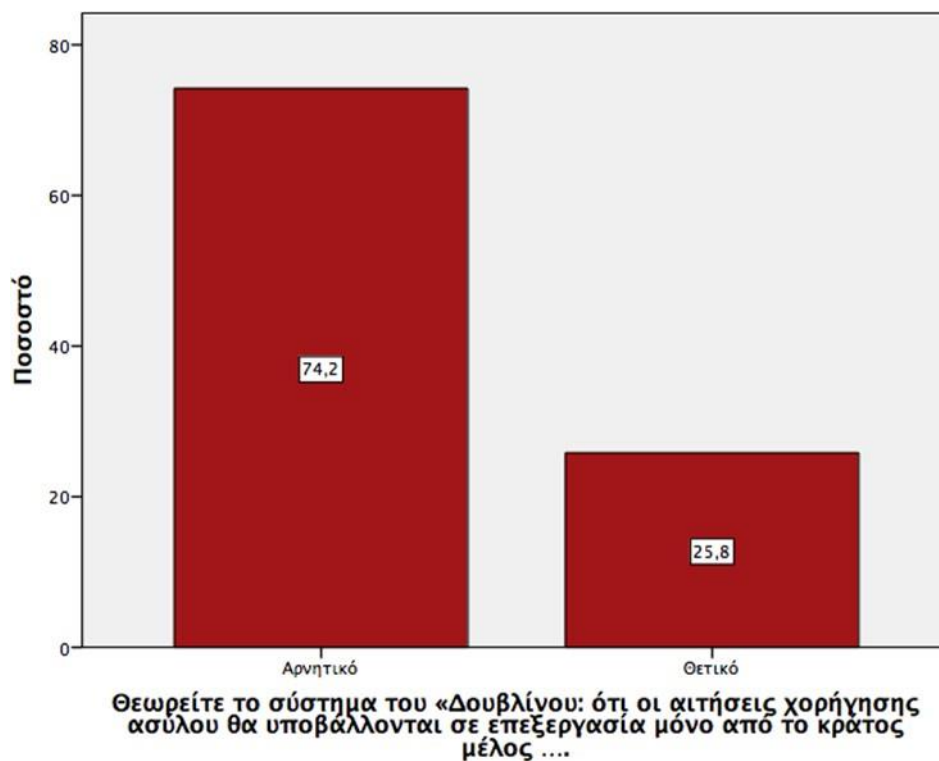
		Ναι	Όχι
Είναι η πολιτική της ΕΕ επαρκής απέναντι στο μεταναστευτικό ζήτημα;	N %	6 4,8%	118 95,2%
Ήταν η ΕΕ έτοιμη να δεχθεί και να διαχειριστεί την μαζική έλευση προσφύγων;	N %	8 6,5%	116 93,5%
Θεωρείτε ότι υπάρχει κοινό ευρωπαϊκό σύστημα μεταναστευτικής πολιτικής;	N %	15 12,1%	109 87,9%
Είναι η πολιτική ασύλου η λύση στο μεταναστευτικό/προσφυγικό ζήτημα;	N %	24 19,4%	100 80,6%

	Ναι	Όχι
Θεωρείτε ότι η ΕΕ λαμβάνει υπόψιν της τη δυνατότητα των κρατών-μελών της «πρώτης γραμμής», όπως η Ελλάδα να επεξεργάζονται και να φιλοξενούν επιπλέον αιτούντες άσυλο	11 8,9%	113 91,1%
Θεωρείτε ότι η Συμφωνία ΕΕ- Τουρκίας για το προσφυγικό θα βοηθήσει στην επίλυση του προβλήματος;	40 32,3%	84 67,7%
Έχετε εμπιστοσύνη στην ευρωπαϊκή πολιτική της ΕΕ όσον αφορά το προσφυγικό/μεταναστευτικό;	9 7,3%	115 92,7%
Θεωρείτε ότι υπάρχει αδυναμία της διαχειριστεί το μεταναστευτικό;	116 93,5%	8 6,5%
Αποτελεί η γραφειοκρατία εμπόδιο σε αποτελεσματική διαχείριση του μεταναστευτικού ζητήματος από την ΕΕ;	102 82,3%	22 17,7%
Πιστεύετε ότι η πολιτική της διαχείριση του μεταναστευτικού ζητήματος είναι επαρκής, ώστε να προστατεύσει τα ασυνόδευτα ανήλικα;	14 11,3%	110 88,7%
Θεωρείτε ότι η κοινή ευρωπαϊκή ήταν επιτυχής, όσον αφορά το μεταναστευτικό ζήτημα;	6 4,8%	118 95,2%

Στο Γράφημα 18 παρουσιάζονται τα αποτελέσματα των συμμετεχόντων, σχετικά με το σύστημα του Δουβλίνου και ότι οι αιτήσεις χορήγησης ασύλου θα υποβάλλονται σε επεξεργασία μόνο από το κράτος. Από τα αποτελέσματα

παρατηρούμε ότι το 74.2% (n=92) το βρίσκουν αρνητικό και το 25.8% (n=32) το βρίσκουν θετικό.

Γράφημα 18 Ραβδόγραμμα για το αν θεωρούν ότι το σύστημα του Δουβλίνου: οι αιτήσεις χορήγησης ασύλου θα υποβάλλονται σε επεξεργασία μόνο από το κράτος

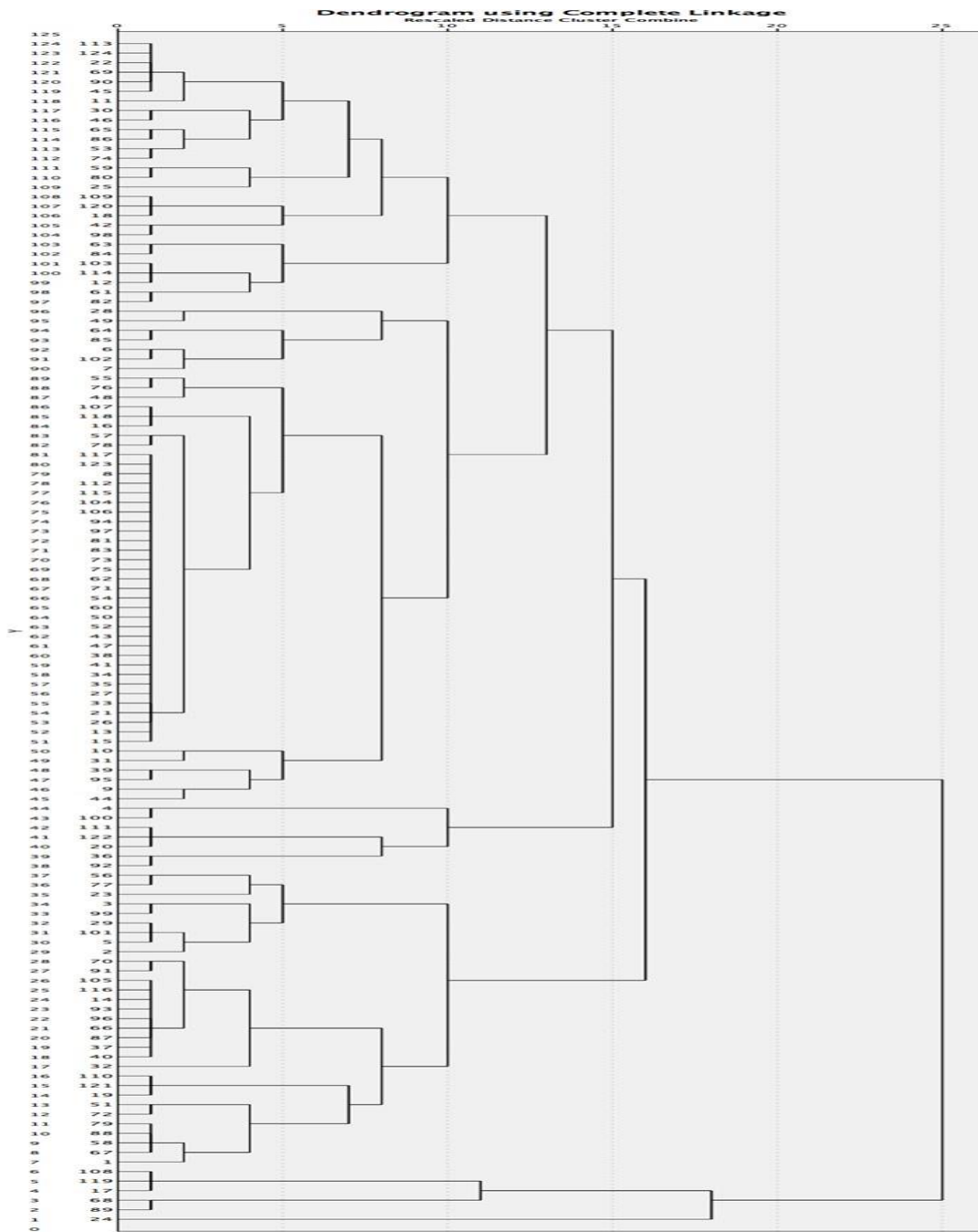
Ομαδοποίηση συμμετεχόντων ανάλογα με τις απόψεις τους για την μεταναστευτική πολιτική της Ε.Ε

Στην συνέχεια, με χρήση της ομαδοποίησης κατά συστάδες (cluster analysis) έγινε προσπάθεια να ομαδοποιηθούν οι συμμετέχοντες ανάλογα με τις απαντήσεις τους στις ερωτήσεις που αφορούσαν τις απόψεις τους για την μεταναστευτική πολιτική της ΕΕ. Στην συνέχεια, και μετά τη δημιουργία των ομάδων θα εξετασθούν τα κοινωνικό-δημογραφικά χαρακτηριστικά της κάθε ομάδας και οι απόψεις της για τους μετανάστες και τα πιθανά προβλήματα που δημιουργεί το μεταναστευτικό και το προσφυγικό. Για τον σκοπό αυτό χρησιμοποιήθηκε η μέθοδος του πλησιέστερου γείτονα (furthest neighbor) και ως μέτρο ομοιότητας επιλέχθηκε το simple matching, το οποίο ενδείκνυται σε περιπτώσεις που έχουμε δίτιμες μεταβλητές

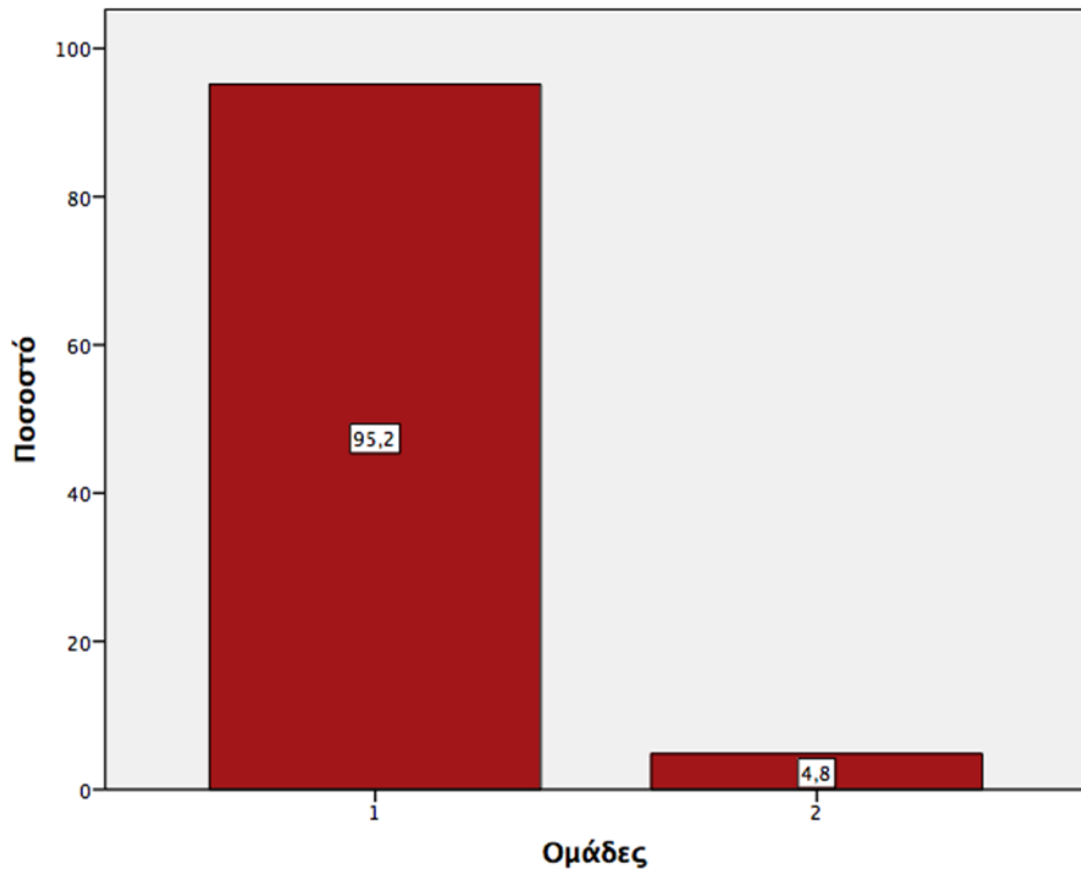
(0/1). Αρχικά, στο Γράφημα 19 παρουσιάζεται το δένδροδιάγραμμα που προέκυψε από την ανάλυση κατά συστάδες. Έτσι λοιπόν δημιουργήθηκαν 2 ομάδες (θα μπορούσαν να διαμορφωθούν 3 ή 4 ομάδες) (Γράφημα 20).

Στην συνέχεια διερευνήθηκαν τα χαρακτηριστικά κάθε ομάδας, ως προς τις απόψεις τους για την μεταναστευτική πολιτική της ΕΕ, καθώς και τα κοινωνικό-δημογραφικά χαρακτηριστικά κάθε ομάδας.

Γράφημα 19 Δεντροδιάγραμμα για την ομαδοποίηση των συμμετεχόντων, ως προς τις απόψεις τους για την μεταναστευτική πολιτική της ΕΕ

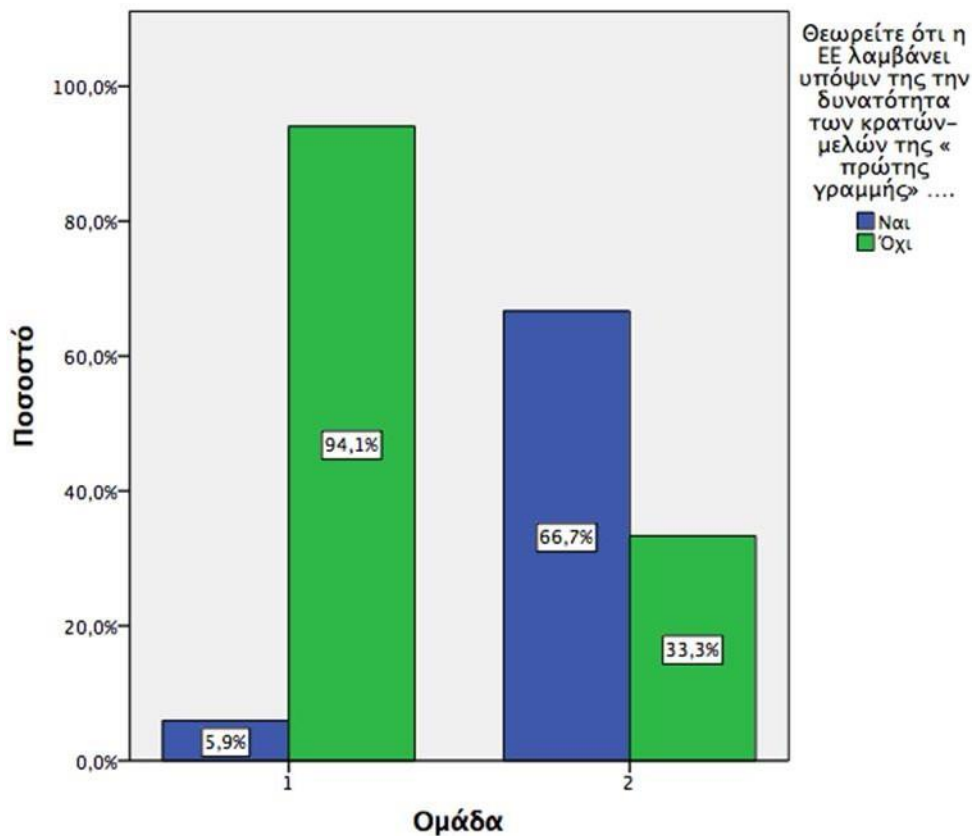

Γράφημα 20 Ραβδόγραμμα για το ποσοστό ατόμων που κατανέμονται σε κάθε ομάδα

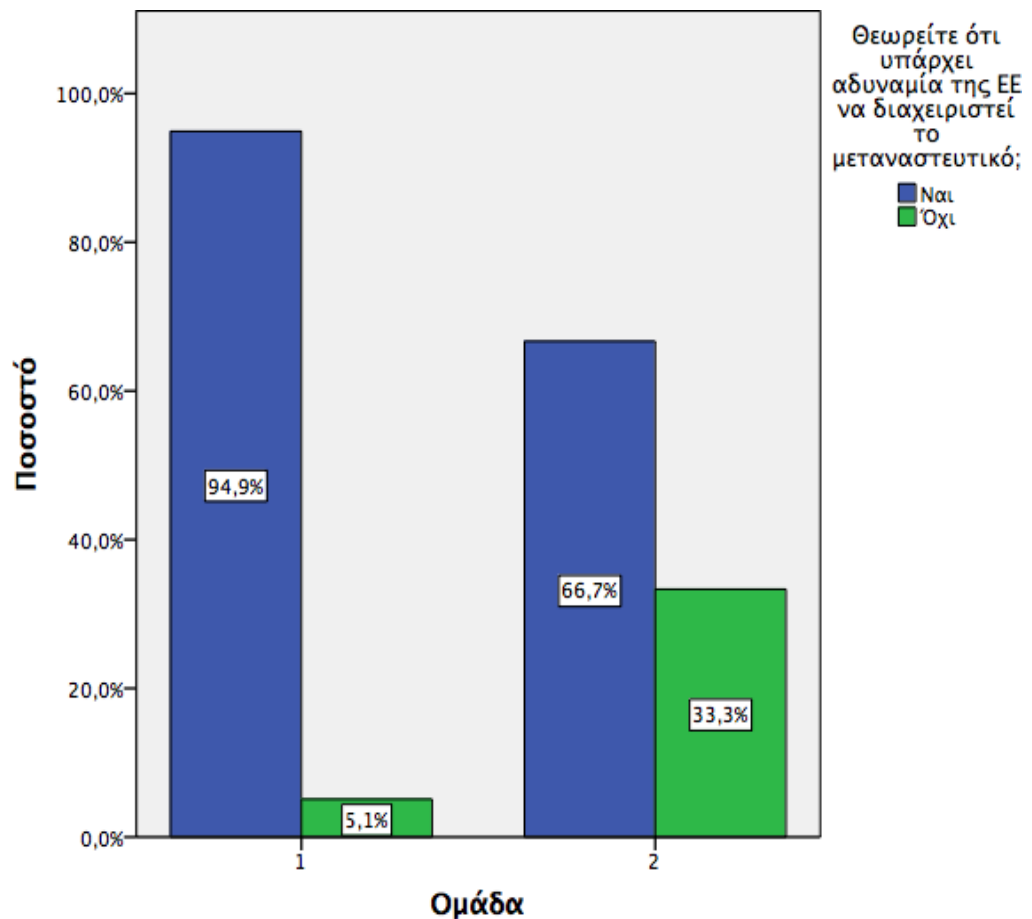
Από το Γράφημα 21, προκύπτει ότι στην 1η ομάδα η πλειοψηφία των ατόμων θεωρεί ότι η ΕΕ δεν λαμβάνει υπόψη της τη δυνατότητα των κρατών-μελών της «πρώτης γραμμής», όπως η Ελλάδα, να επεξεργάζονται και να φιλοξενούν επιπλέον αιτούντες άσυλο ($n=111$, 94.1%), ενώ στην 2η ομάδα, η πλειοψηφία των ατόμων θεωρεί ότι η ΕΕ λαμβάνει υπόψη της τη δυνατότητα των κρατών-μελών της «πρώτης γραμμής», όπως η Ελλάδα να επεξεργάζονται και να φιλοξενούν επιπλέον αιτούντες άσυλο ($n=4$, 66.7%). Με χρήση του ελέγχου χ^2 (chi-square) προέκυψε ότι η παρατηρούμενη διαφορά είναι στατιστικά σημαντική ($\chi^2(1)=26.053$, $p=0.000<0.05$).

Γράφημα 21 Ραβδόγραμμα για το αν η ΕΕ δεν λαμβάνει υπόψιν της την δυνατότητα των κρατών-μελών της «πρώτης γραμμής», όπως η Ελλάδα να επεξεργάζονται και να φιλοξενούν επιπλέον αιτούντες άσυλο ανάλογα με την ομάδα

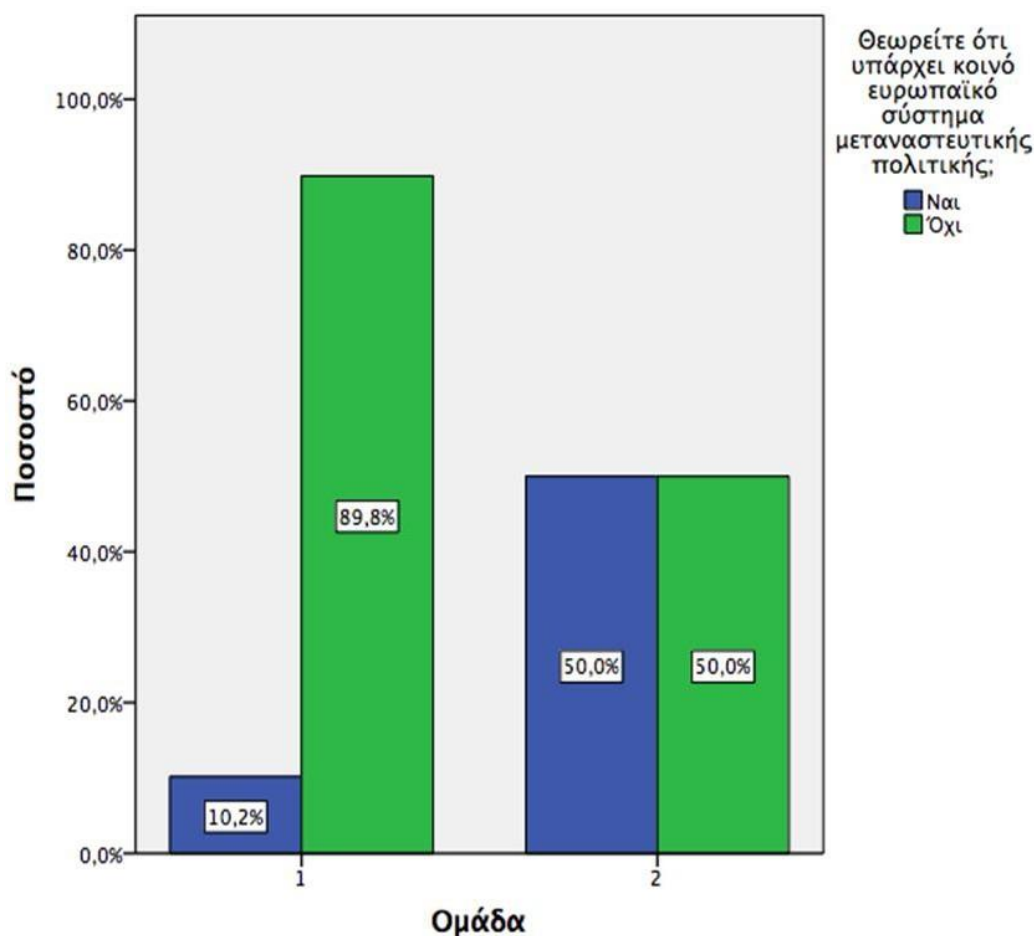
Από το Γράφημα 22, προκύπτει ότι στην 1η ομάδα η πλειοψηφία των ατόμων θεωρεί ότι υπάρχει αδυναμία της Ε.Ε., να διαχειριστεί το μεταναστευτικό ανάλογα με την ομάδα ($n=112$, 94.9%), ενώ στην 2η ομάδα ένα σημαντικό ποσοστό ατόμων, θεωρεί ότι δεν υπάρχει αδυναμία της Ε.Ε. να διαχειριστεί το μεταναστευτικό ανάλογα με την ομάδα ($n=2$, 33.3%). Με χρήση του ελέγχου χ^2 (chi-square) προέκυψε ότι η παρατηρούμενη διαφορά είναι στατιστικά σημαντική ($\chi^2(1)=7.549$, $p=0.006<0.05$).

Γράφημα 22 Ραβδόγραμμα για το αν θεωρούν ότι υπάρχει αδυναμία της Ε.Ε. να διαχειριστεί το μεταναστευτικό ανάλογα με την ομάδα

Από το Γράφημα 23, προκύπτει ότι στην 1η ομάδα η πλειοψηφία των ατόμων, θεωρεί ότι δεν υπάρχει κοινό ευρωπαϊκό σύστημα μεταναστευτικής πολιτικής ($n=106$, 89.8%), ενώ στην 2η ομάδα, το 50% ($n=3$) των ατόμων πιστεύει ότι υπάρχει κοινό ευρωπαϊκό σύστημα μεταναστευτικής πολιτικής. Με χρήση του ελέγχου χ^2 (chi-square) προέκυψε ότι η παρατηρούμενη διαφορά είναι στατιστικά σημαντική ($\chi^2(1)=8.519$, $p=0.000<0.05$).

Γράφημα 23 Ραβδόγραμμα για το αν θεωρούν ότι υπάρχει κοινό ευρωπαϊκό σύστημα μεταναστευτικής πολιτικής ανάλογα με την ομάδα

Από τα παραπάνω αποτελέσματα, μπορούμε να πούμε ότι στην 1η ομάδα ανήκουν άτομα που θεωρούν ότι κατά κύριο λόγο η πολιτική της Ε.Ε., που σχετίζεται με την μεταναστευτική πολιτική δεν είναι η ενδεδειγμένη και θα έπρεπε να υπάρχει θέσπιση καλύτερων στρατηγικών, ενώ στην 2η ομάδα, ανήκουν άτομα που θεωρούν ότι η πολιτική της Ε.Ε. που σχετίζεται με την μεταναστευτική πολιτική είναι ικανοποιητική. Βέβαια, δεν μπορούμε να εξάγουμε περαιτέρω συμπεράσματα, καθώς στη 2η ομάδα ανήκουν μόλις 6 άτομα. Από τα παραπάνω, φαίνεται ότι η συντριπτική πλειοψηφία των συμμετεχόντων αναγνωρίζει τις ελλείψεις στην μεταναστευτική πολιτική της Ε.Ε.

Επίσης, ενδιαφέρον έχει να διερευνηθεί, κατά πόσο υπάρχει σημαντική διαφοροποίηση των κοινωνικό-δημογραφικών χαρακτηριστικών των κατοίκων, ως προς την ομάδα που ανήκουν. Τα αποτελέσματα παρουσιάζονται στον Πίνακα 15, μαζί

με την αντίστοιχη σημαντικότητα του ελέγχου χ^2 . Από την ανάλυση, προέκυψε ότι δεν υπάρχει σημαντική εξάρτηση μεταξύ της ομάδας και του εκπαιδευτικού επιπέδου και της ομάδας ($\chi^2(3)=5.851$, $p=0.119>0.05$) και μεταξύ του τομέα εργασίας και της ομάδας ($\chi^2(3)=1.857$, $p=0.603>0.05$). Αντίθετα, προέκυψε ότι υπάρχει σημαντική εξάρτηση μεταξύ της ομάδας και της ηλικίας ($\chi^2(3)=14.064$, $p=0.003<0.05$), μεταξύ της ομάδας και του φύλου ($\chi^2(1)=4.245$, $p=0.039<0.05$) και μεταξύ της περιοχής που μεγάλωσαν και της ομάδας ($\chi^2(3)=14.529$, $p=0.002<0.05$).

Αναλυτικότερα, μπορούμε να δούμε ότι ένα σημαντικό ποσοστό ($n=4$, 20%), είναι ηλικίας από 20 έως 30 ετών, ανήκουν στην 2η ομάδα και θεωρούν ότι η πολιτική της Ε.Ε. που σχετίζεται με την μεταναστευτική πολιτική είναι ικανοποιητική. Αντίθετα, όσοι είναι ηλικίας 40 ετών και άνω, πιστεύουν καθολικά ότι η πολιτική της Ε.Ε. που σχετίζεται με την μεταναστευτική πολιτική, δεν είναι η ενδεδειγμένη και θα έπρεπε να υπάρχει θέσπιση καλύτερων στρατηγικών.

Επιπλέον, παρατηρούμε ότι το 9.4% ($n=5$) των γυναικών θεωρούν ότι η πολιτική της Ε.Ε. που σχετίζεται με την μεταναστευτική πολιτική είναι ικανοποιητική, ενώ σχεδόν όλοι οι άντρες πιστεύουν ότι η πολιτική της Ε.Ε. που συνδέεται με την μεταναστευτική πολιτική, δεν είναι η ενδεδειγμένη και θα έπρεπε να υπάρχει θέσπιση καλύτερων στρατηγικών.

Τέλος, παρατηρούμε, ότι στην ομάδα που θεωρούν ότι η πολιτική της Ε.Ε. που σχετίζεται με την μεταναστευτική πολιτική, δεν είναι η ενδεδειγμένη και θα έπρεπε να υπάρχει θέσπιση καλύτερων στρατηγικών, κατά κύριο λόγο ανήκουν άτομα που μεγάλωσαν σε κωμόπολη ή σε νησί, ενώ στην ομάδα που θεωρούν, ότι η πολιτική της Ε.Ε. που συνδέεται με την μεταναστευτική πολιτική είναι ικανοποιητική, κυρίως περιλαμβάνονται άτομα που μεγάλωσαν σε πόλη ή σε χωριό.

Πίνακας 15 Αποτελέσματα ελέγχου χ² για την πιθανή εξάρτηση των κοινωνικό-δημογραφικών χαρακτηριστικών και της ομάδας

	Ομάδα			
	1	2		
20-30 ετών	6	0,0%	0,0%	
30-40 ετών	7	3,1%	,9%	
40-50 ετών	3	00,0%	,0%	4.064 .003*
50 ετών και άνω	2	00,0%	,0%	
Άντρας	0	8,6%	,4%	
Γυναίκα	8	0,6%	,4%	.245 .039*
Πόλη	1	00,0%	,0%	
Κωμόπολη		5,0%	5,0%	
Νησί	0	3,0%	,0%	4.529 .002*
Χωριό		00,0%	,0%	

		Ομάδα			
		1	2		

Λύκειο	0	7,0%	3,0%		
ΑΕΙ/ΤΕΙ	2	00,0%	,0%		
Μεταπτυχιακό	5	5,7%	,3%		
				.851	.119
Διδακτορικό	1	1,7%	,3%		

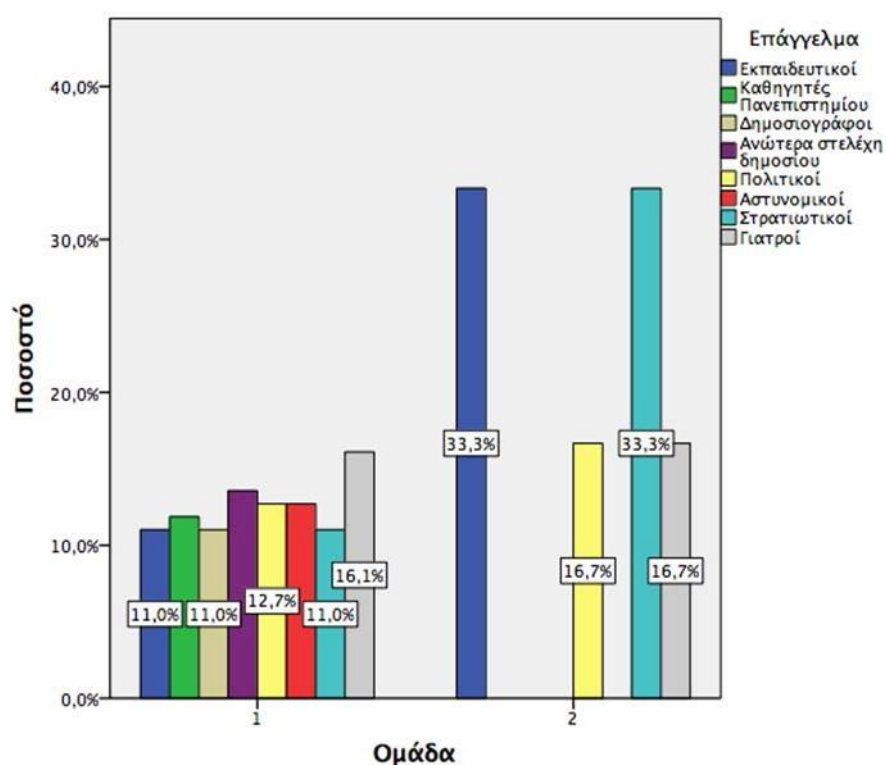
Δημόσιος	8	6,3%	,7%	.857	.603
----------	---	------	-----	------	------

	Ομάδα	
	1	2
Ιδιωτικός	1	,8%
Ανεργος	00,0%	,0%
Δελτίο παροχής υπηρεσιών	00,0%	,0%

Τέλος, ιδιαίτερο ενδιαφέρον έχει η διερεύνηση των απόψεων των ατόμων, ως προς το επάγγελμά τους. Από το Γράφημα 25, προκύπτει ότι στην πρώτη ομάδα περιλαμβάνονται άτομα όλων των επαγγελμάτων, ενώ στη δεύτερη ομάδα ανήκουν κυρίως εκπαιδευτικοί και στρατιωτικοί.

Από τον έλεγχο χ^2 , προέκυψε ότι δεν υπάρχει στατιστικά σημαντική εξάρτηση της ομάδας και του επαγγέλματος των συμμετεχόντων ($\chi^2(7)=7.271$, $p=0.358>0.05$). Από αυτό το αποτέλεσμα, μπορούμε να πούμε ότι το επάγγελμα των ατόμων, δεν φαίνεται να επηρεάζει την άποψή τους σχετικά με το αν η πολιτική της Ε.Ε. που σχετίζεται με την μεταναστευτική πολιτική, είναι ικανοποιητική ή όχι.

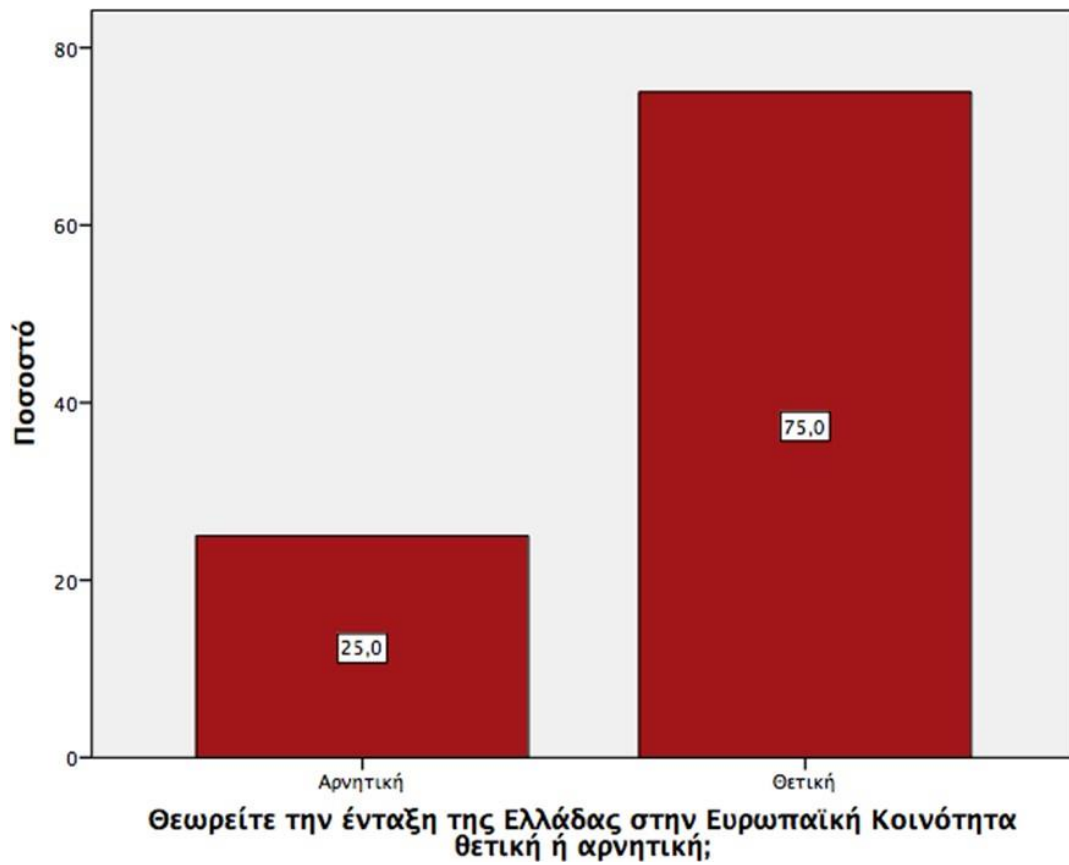
Γράφημα 24 Ραβδόγραμμα για την σχέση του επαγγέλματος των συμμετεχόντων και της ομάδας που ανήκουν

Απόψεις των συμμετεχόντων για την πολιτική της Ελλάδας και τη συνεργασία της με την ΕΕ σε θέματα μεταναστευτικής πολιτικής

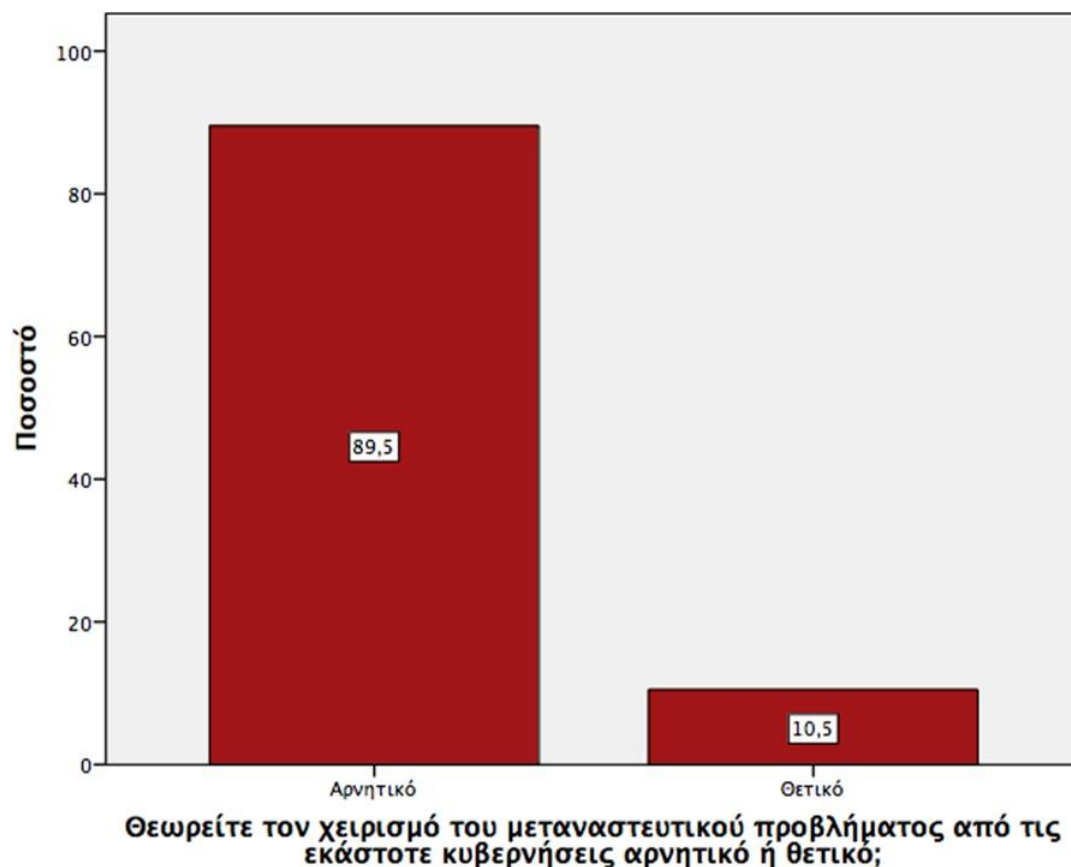
Στην επόμενη ενότητα αποτελεσμάτων, παρουσιάζονται τα αποτελέσματα σχετικά με τις απόψεις των συμμετεχόντων για την πολιτική της Ελλάδας και τη συνεργασία της με την ΕΕ, σε θέματα μεταναστευτικής πολιτικής. Από το Γράφημα 26, παρατηρούμε ότι το 75% (n=93) δήλωσε ότι βλέπει θετικά την ένταξη της Ελλάδας στην Ε.Ε.

Γράφημα 25 Ραβδόγραμμα για το αν θεωρούν την ένταξη της Ελλάδας στην Ε.Ε. θετική.

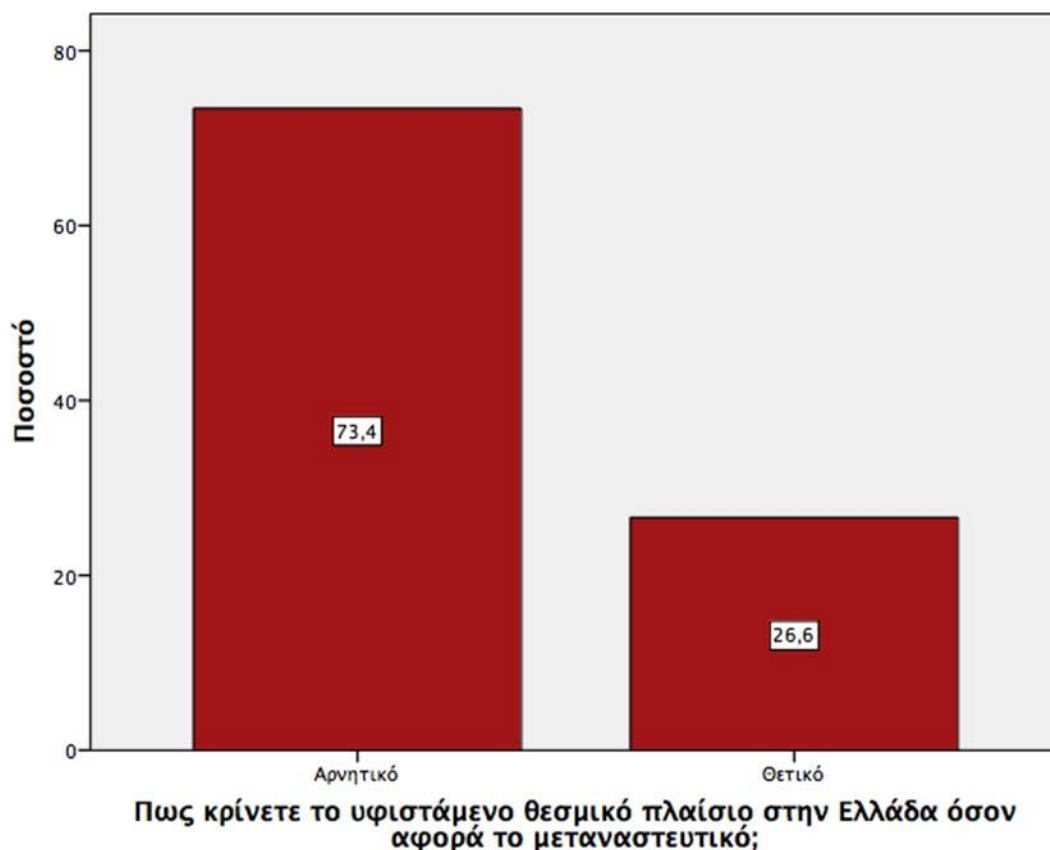
Στο Γράφημα, δίνονται τα αποτελέσματα σχετικά με το αν οι συμμετέχοντες θεωρούν σωστό τον χειρισμό του μεταναστευτικού προβλήματος από τις εκάστοτε κυβερνήσεις. Από τις απαντήσεις τους, προκύπτει ότι το 89.5% (v=111) έχουν αρνητική γνώμη για τους χειρισμούς των εκάστοτε κυβερνήσεων σε θέματα χειρισμού του μεταναστευτικού προβλήματος.

Γράφημα 26 Ραβδόγραμμα για το αν θεωρούν σωστό τον χειρισμό του μεταναστευτικού προβλήματος από τις εκάστοτε κυβερνήσεις

Στο Γράφημα, δίνονται τα αποτελέσματα σχετικά με το πώς οι συμμετέχοντες κρίνουν το υφιστάμενο θεσμικό πλαίσιο στην Ελλάδα, όσον αφορά το μεταναστευτικό. Από τις απαντήσεις τους, προκύπτει ότι το 73.4% (n=91) έχουν αρνητική γνώμη για το υφιστάμενο θεσμικό πλαίσιο στην Ελλάδα, που σχετίζεται με το μεταναστευτικό.

Γράφημα 27 Ραβδόγραμμα για το πώς κρίνουν το υφιστάμενο θεσμικό πλαίσιο στην Ελλάδα, όσον αφορά το μεταναστευτικό

Στον Πίνακα 16, παρουσιάζονται τα αποτελέσματα σχετικά με την πολιτική της Ελλάδας σε θέματα μεταναστευτικής πολιτικής. Παρατηρείται ότι, το 90.3% (n=112) των συμμετεχόντων συμφωνεί με το ότι το μεταναστευτικό/προσφυγικό ζήτημα επηρεάζεται από τα γραφειοκρατικά προβλήματα της χώρας, ενώ το 86.3% (n=107) θεωρεί την ελληνική νομοθεσία μη επαρκή για την διευθέτηση του μεταναστευτικού ζητήματος. Επιπρόσθετα, παρατηρούμε ότι το 79.8% (n=99) δεν συμφωνεί με το ότι η δημιουργία "Hot Spots" είναι επαρκής, για την καλύτερα δυνατή φιλοξενία μεταναστών/προσφύγων, ενώ το 61.3% (n=76) διαφωνεί με το ότι υπάρχει ανάγκη δημιουργίας περισσότερων κέντρων φιλοξενίας στα νησιά.

Τέλος, το 58.9% (n=73) δεν θεωρεί σημαντική τη δουλειά που κάνει η Frontex, στην αντιμετώπιση του μεταναστευτικού/προσφυγικού ζητήματος και το

60.5% (n=75) δεν θεωρεί θετική την μόνιμη εγκατάσταση των προσφύγων/μεταναστών στην Ελλάδα. Επίσης, το 90.3% (n=112) δήλωσε ότι διαφωνεί με το ότι η Ελλάδα διαθέτει τα μέσα και τους πόρους για τη σωστή διαχείριση του μεταναστευτικού/προσφυγικού ζητήματος.

Πίνακας 16 Απόψεις για την πολιτική της Ελλάδας σε θέματα μεταναστευτικής πολιτικής

	ναι	όχι
Θεωρείτε την ελληνική νομοθεσία επαρκή για τη διευθέτηση του μεταναστευτικού ζητήματος;	7 3,7%	07 6,3%
Το μεταναστευτικό/προσφυγικό ζήτημα επηρεάζεται από τα γραφειοκρατικά προβλήματα της χώρας;	12 0,3%	2 ,7%
Θεωρείτε ότι η Ελλάδα διαθέτει τα μέσα και τους πόρους για τη σωστή διαχείριση του μεταναστευτικού/προσφυγικού ζητήματος;	2 ,7%	12 0,3%
Είστε υπέρ της υποδοχής από την Ελλάδα των προσφύγων στην περιοχή σας;	3 6,9%	1 3,1%

Θεωρείτε ότι η δημιουργία “ Hot Spots” είναι επαρκής για την καλύτερα δυνατή φιλοξενία μεταναστών/προσφύγων;	5	9
	0,2%	9,8%
Θα δεχόσασταν κέντρα φιλοξενίας μεταναστών/προσφύγων στην περιοχή σας;	9	5
	3,7%	6,3%
Πιστεύετε ότι υπάρχει η ανάγκη δημιουργίας περισσότερων κέντρων φιλοξενίας στα νησιά;	8	6
	8,7%	1,3%
Θεωρείτε σημαντική τη δουλειά που κάνει η Frontex στην αντιμετώπιση του μεταναστευτικού/προσφυγικού ζητήματος;	1	3
	1,1%	8,9%
Θεωρείτε θετική την μόνιμη εγκατάσταση των προσφύγων/μεταναστών στην Ελλάδα;	9	5
	9,5%	0,5%
Με τον καινούργιο νόμο 4375/2016 δίνεται η δυνατότητα πρόσβασης στην εργασία ,για τους αιτούντες άσυλο....	9	5
	1,8%	8,2%

Στην συνέχεια με χρήση της ομαδοποίησης κατά συστάδες (cluster analysis), έγινε προσπάθεια να ομαδοποιηθούν οι συμμετέχοντες ανάλογα με τις απαντήσεις τους στις ερωτήσεις, που αφορούσαν τις απόψεις τους για την

μεταναστευτική πολιτική της Ελλάδας και τη συνεργασία της με την ΕΕ, σε θέματα μεταναστευτικής πολιτικής

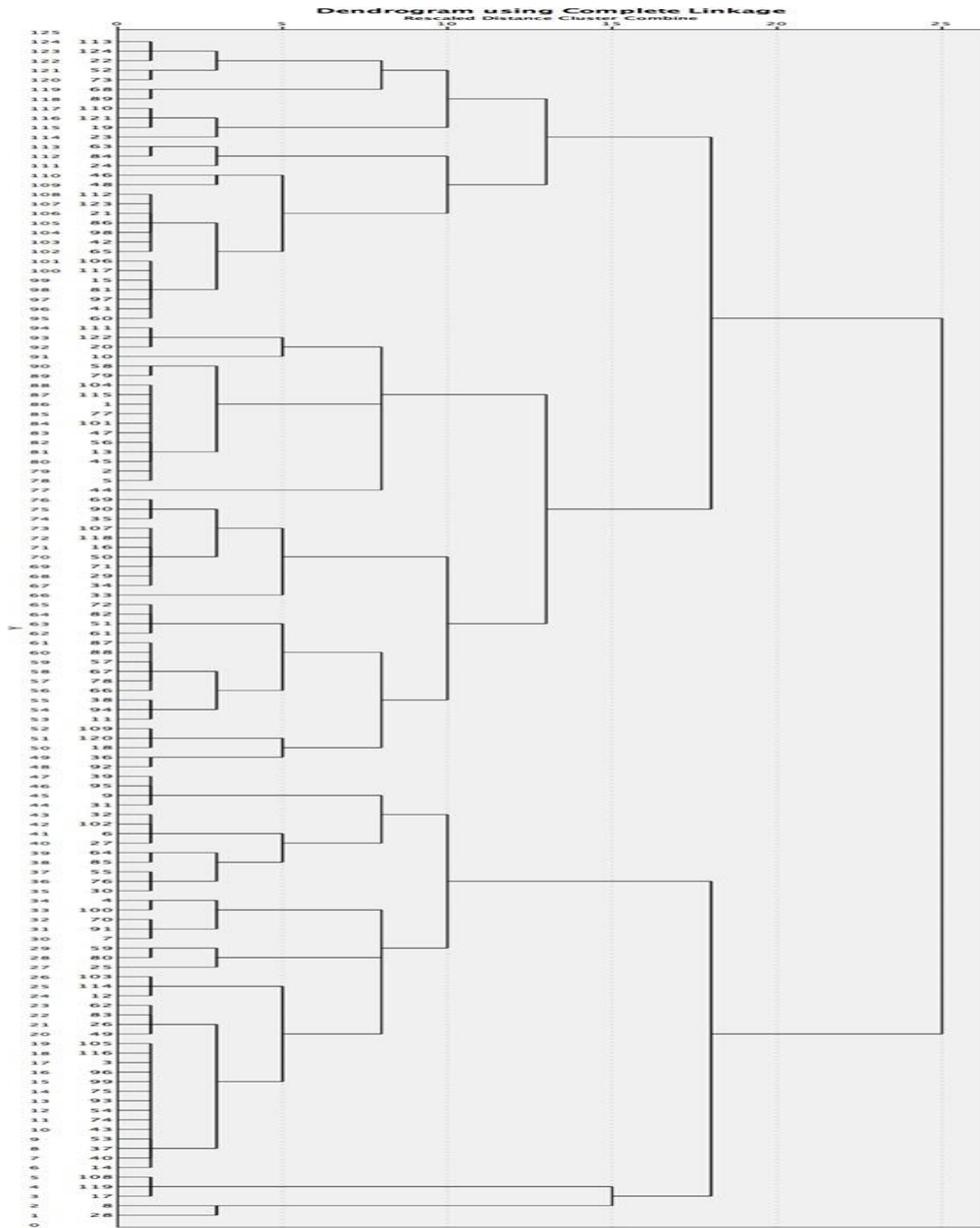
Για τον σκοπό αυτό, χρησιμοποιήθηκε η μέθοδος του πλησιέστερου γείτονα (furthest neighbor), και ως μέτρο ομοιότητας επιλέχθηκε το simple matching, το οποίο ενδείκνυται σε περιπτώσεις που έχουμε δίτιμες μεταβλητές (0/1). Αρχικά, στο Γράφημα 28 παρουσιάζεται το δεντροδιάγραμμα που προέκυψε από την ανάλυση κατά συστάδες και έτσι δημιουργήθηκαν 2 ομάδες (θα μπορούσαν να διαμορφωθούν 3 ή 4 ομάδες).

Στην συνέχεια, διερευνήθηκαν τα χαρακτηριστικά κάθε ομάδας, ως προς τις απόψεις της για την μεταναστευτική πολιτική της Ελλάδας και τη συνεργασία της με την ΕΕ σε θέματα μεταναστευτικής πολιτικής, καθώς και τα κοινωνικό-δημογραφικά χαρακτηριστικά κάθε ομάδας.

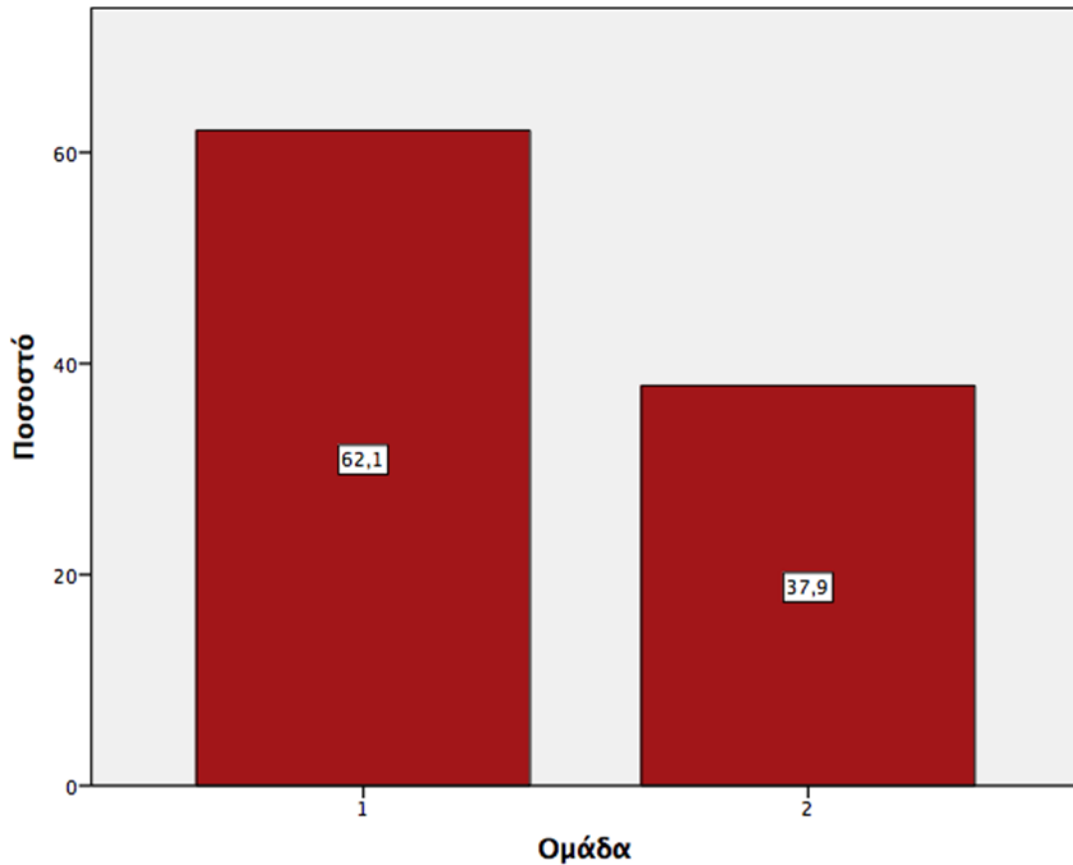
Στο Γράφημα , παρουσιάζεται το ποσοστό των ατόμων που κατανεμήθηκε σε κάθε μία από τις τρεις ομάδες. Από την ανάλυση προέκυψε ότι, το 62.1% (v=77) κατανεμήθηκε στην 1η ομάδα και το 37.9% (v=47) στη 2η ομάδα.

Ενδιαφέρον έχει να εξετασθεί ποια είναι τα χαρακτηριστικά της κάθε ομάδας, όσον αφορά τις απόψεις της για την μεταναστευτική πολιτική της Ελλάδας και τη συνεργασία της με την ΕΕ σε θέματα μεταναστευτικής πολιτικής.

Γράφημα 28 Δεντροδιάγραμμα για την ομαδοποίηση των συμμετεχόντων ως προς τις απόψεις τους για την πολιτική της Ελλάδας και την συνεργασία της με την ΕΕ σε θέματα μεταναστευτικής πολιτικής

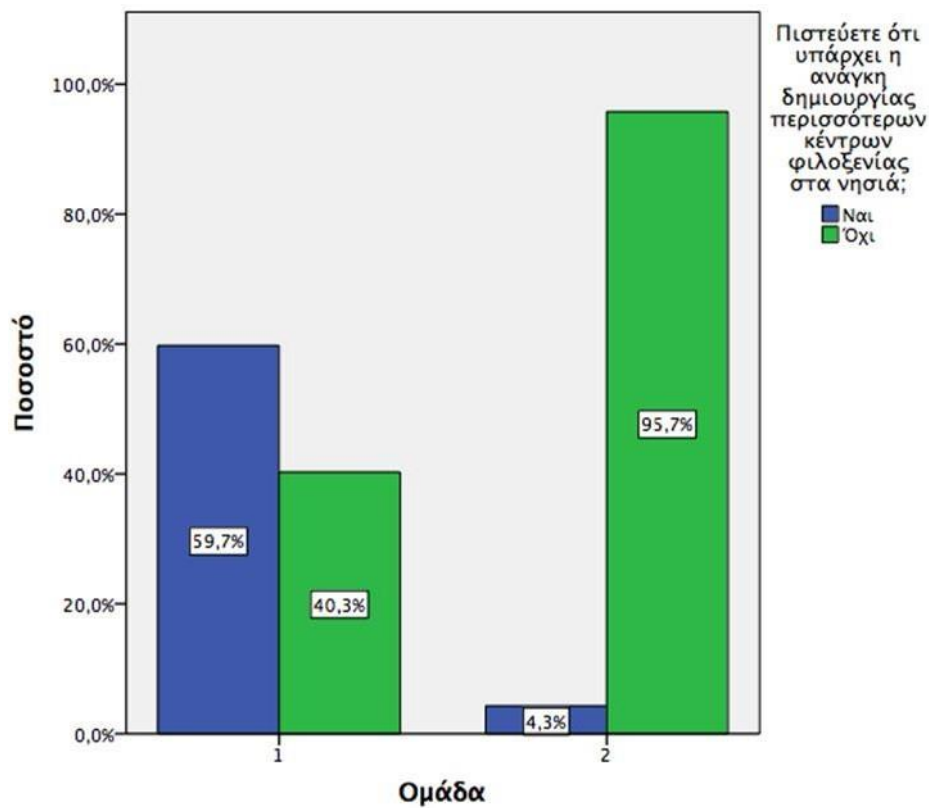

Γράφημα 29 Ραβδόγραμμα για το ποσοστό ατόμων που κατανέμονται σε κάθε ομάδα

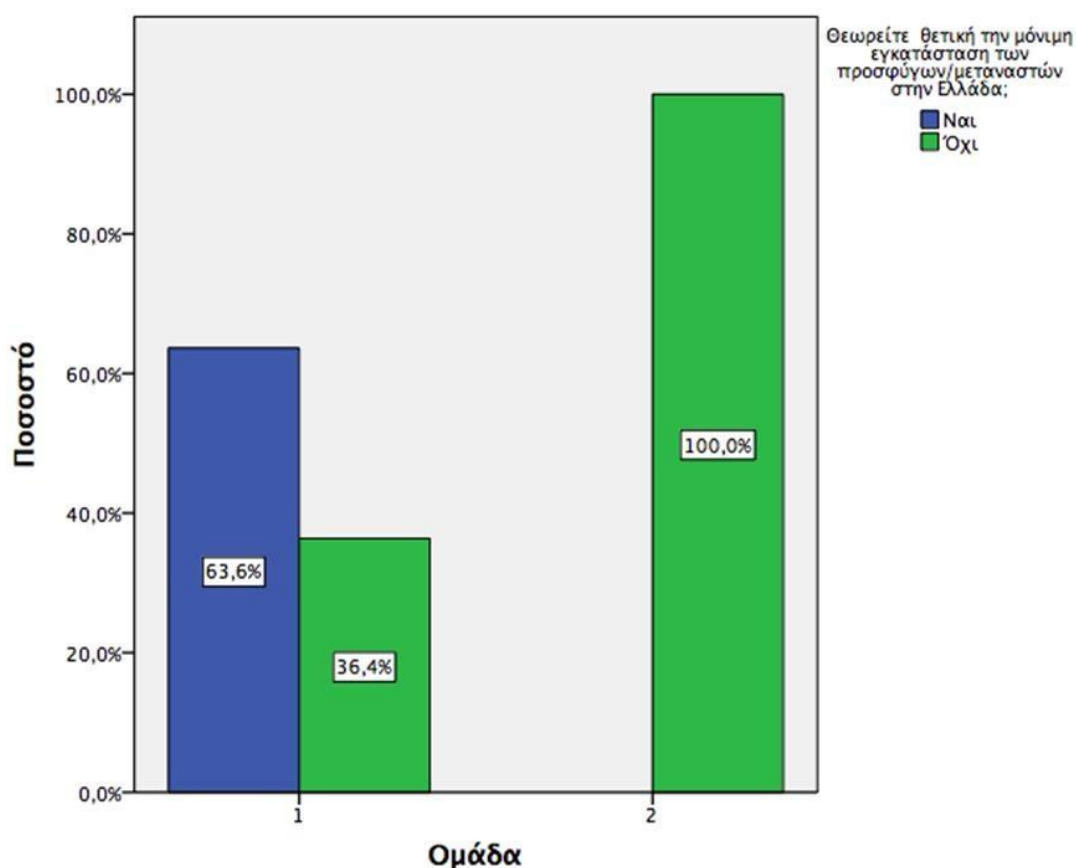
Από το Γράφημα 30, προκύπτει ότι στην 1η ομάδα η πλειοψηφία των ατόμων θεωρεί ότι δεν υπάρχει ανάγκη δημιουργίας περισσότερων κέντρων φιλοξενίας ($n=46$, 59.7%), ενώ στην 2η ομάδα η πλειοψηφία των ατόμων πιστεύει ότι υπάρχει ανάγκη δημιουργίας περισσότερων κέντρων φιλοξενίας ($n=45$, 95.7%). Με χρήση του ελέγχου χ^2 (chi-square) προέκυψε ότι η παρατηρούμενη διαφορά είναι στατιστικά σημαντική ($\chi^2(1)=37.871$, $p=0.000<0.05$).

Γράφημα 30 Ραβδόγραμμα για το αν θεωρούν ότι είναι απαραίτητα η δημιουργία περισσότερων κέντρων φιλοξενίας ανάλογα με την ομάδα

Από το Γράφημα, προκύπτει ότι στην 1η ομάδα, η πλειοψηφία των ατόμων θεωρεί θετική τη μόνιμη φιλοξενία των προσφύγων στην Ελλάδα ($n=49$, 63.6%), ενώ στην 2η ομάδα όλα τα άτομα θεωρούν αρνητική τη μόνιμη φιλοξενία των προσφύγων στην Ελλάδα. Με χρήση του ελέγχου χ^2 (chi-square) προέκυψε ότι η παρατηρούμενη διαφορά είναι στατιστικά σημαντική ($\chi^2(1)=41.345$, $p=0.000<0.05$).

Γράφημα 31 Ραβδόγραμμα για το αν θεωρούν θετική την μόνιμη φιλοξενία των προσφύγων στην Ελλάδα ανάλογα με την ομάδα

Από τα παραπάνω αποτελέσματα, μπορούμε να πούμε ότι στην 1η ομάδα ανήκουν άτομα που θεωρούν ότι κατά κύριο λόγο η πολιτική της Ελλάδας πρέπει να προσανατολιστεί στη φιλοξενία, ίσως και σε μόνιμη μορφή των μεταναστών, ενώ στην 2η ομάδα, περιλαμβάνονται άτομα που πιστεύουν ότι η πολιτική της Ελλάδας δεν πρέπει να προσανατολιστεί στη μόνιμη φιλοξενία των μεταναστών.

Τέλος, ενδιαφέρον έχει να διερευνηθεί, κατά πόσο υπάρχει σημαντική διαφοροποίηση των κοινωνικό-δημογραφικών χαρακτηριστικών των κατοίκων, ως προς την ομάδα που ανήκουν. Τα αποτελέσματα παρουσιάζονται στον Πίνακα 14, μαζί με την αντίστοιχη σημαντικότητα του ελέγχου χ^2 . Από την ανάλυση, προέκυψε ότι δεν υπάρχει σημαντική εξάρτηση μεταξύ της ομάδας και της ηλικίας ($\chi^2(6)=5.631$, $p=0.131>0.05$), μεταξύ της ομάδας και του φύλου ($\chi^2(2)=0.166$, $p=0.684>0.05$), μεταξύ της περιοχής που μεγάλωσαν και της ομάδας ($\chi^2(6)=6.306$, $p=0.098>0.05$) και

μεταξύ του τομέα εργασίας και της ομάδας ($\chi^2(6)=2.261, p=0.520>0.05$). Αντίθετα, προέκυψε ότι υπάρχει σημαντική εξάρτηση μεταξύ του εκπαιδευτικού επιπέδου και της ομάδας ($\chi^2(6)=12.531, p=0.000<0.05$). Αναλυτικότερα, μπορούμε να δούμε ότι οι κάτοχοι μεταπτυχιακού και διδακτορικού, έχουν περισσότερο θετική στάση απέναντι στη θέσπιση πολιτικών φιλοξενίας των μεταναστών, καθώς μεγαλύτερο ποσοστό εξ αυτών ανήκει στην 1η ομάδα, ενώ αντίθετα οι απόφοιτοι Λυκείου και οι απόφοιτοι ΑΕΙ/ΤΕΙ, έχουν περισσότερο αρνητική στάση απέναντι σε πολιτικές φιλοξενίας των μεταναστών, καθώς μεγαλύτερο ποσοστό εξ αυτών ανήκει στη 2η ομάδα.

Ομάδα

1 2 χ^2 p

Πίνακας 17 Αποτελέσματα ελέγχου χ^2 για την πιθανή εξάρτηση των κοινωνικό-δημογραφικών χαρακτηριστικών και της ομάδας

N % N %

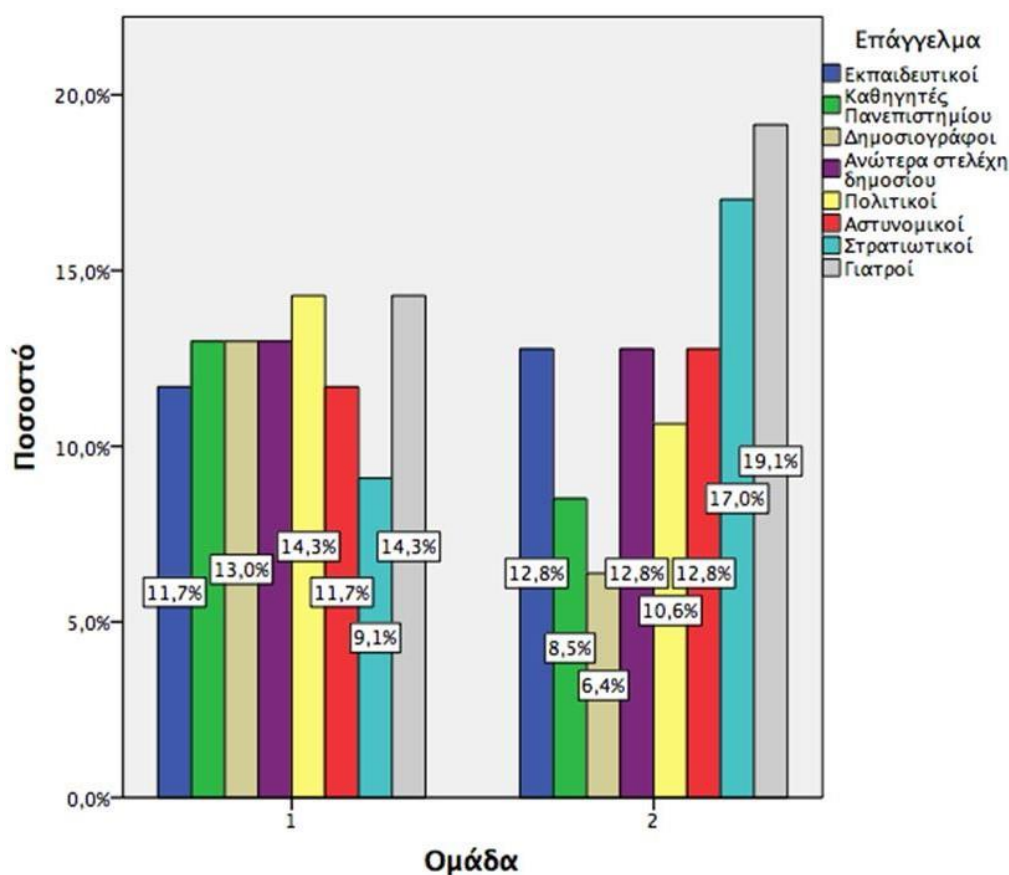
Ηλικία	20-30 ετών	16	80,0%	4	20,0%	14.064	0.003*
	30-40 ετών	27	93,1%	2	6,9%		
	40-50 ετών	63	100,0%	0	0,0%		
	50 ετών και άνω	12	100,0%	0	0,0%		
Φύλο	Άντρας	70	98,6%	1	1,4%	4.245	0.039*
	Γυναίκα	48	90,6%	5	9,4%		
Περιοχή που Κωμόπολη	Πόλη	61	100,0%	0	0,0%	14.529	0.002*
	Κωμόπολη	9	75,0%	3	25,0%		

μεγάλωσαν	Νησί	40	93,0%	3	7,0%		
	Χωριό	8	100,0%	0	0,0%		
	Λύκειο	20	87,0%	3	13,0%	5.851	0.119
Ομάδα							
		1		2		χ^2	p
		N	%	N	%		
Επίπεδο εκπαίδευσης	ΑΕΙ/ΤΕΙ	42	100,0%	0	0,0%		
	Μεταπτυχιακό	45	95,7%	2	4,3%		
	Διδακτορικό	11	91,7%	1	8,3%		
Τομέας εργασίας	Δημόσιος	78	96,3%	3	3,7%		
	Ιδιωτικός	31	91,2%	3	8,8%	1.857	0.603
	Άνεργος	4	100,0%	0	0,0%		
	Δελτίο παροχής υπηρεσιών	5	100,0%	0	0,0%		

Στην συνέχεια, πραγματοποιήθηκε ανάλυση σχετικά με το επάγγελμα των ατόμων και την ομάδα. Από το Γράφημα 32, προκύπτει ότι στην πρώτη ομάδα, ανήκουν άτομα όλων των επαγγελμάτων, με το μικρότερο ποσοστό να το αποτελούν οι στρατιωτικοί, ενώ στη δεύτερη ομάδα περιλαμβάνονται κατά κύριο λόγο γιατροί, στρατιωτικοί, αστυνομικοί, ανώτερα στελέχη δημοσίου και εκπαιδευτικοί. Σε μικρότερο βαθμό, έχουμε καθηγητές πανεπιστημίου και δημοσιογράφους.

Από τον έλεγχο χ^2 , προέκυψε ότι δεν υπάρχει στατιστικά σημαντική εξάρτηση της ομάδας και του επαγγέλματος των συμμετεχόντων ($\chi^2(7)=4.035$, $p=0.776>0.05$). Από αυτό το αποτέλεσμα, μπορούμε να πούμε ότι το επάγγελμα των ατόμων, φαίνεται να επηρεάζει την άποψή τους σχετικά με την πολιτική της Ελλάδας και τη συνεργασία της με την ΕΕ, σε θέματα μεταναστευτικής πολιτικής

Γράφημα 32 Ραβδόγραμμα για τη σχέση του επαγγέλματος των συμμετεχόντων και της ομάδας που ανήκουν

Απόψεις των συμμετεχόντων για την οικονομική κρίση και το μεταναστευτικό

Στην επόμενη ενότητα αποτελεσμάτων, παρουσιάζονται τα συμπεράσματα σχετικά με τις απόψεις των συμμετεχόντων για την οικονομική κρίση και το μεταναστευτικό.

Από τον Πίνακα 18, προκύπτει ότι από το σύνολο των συμμετεχόντων το 30.6% (v=38) έχει 1 μέλος της οικογένειας άνεργο, το 12.9% (v=16) έχει 2 μέλη στην οικογένεια άνεργα και το 2.4% (v=3) έχει 3 ή περισσότερα μέλη στην οικογένεια άνεργα. Επιπλέον, παρατηρήθηκε ότι το 56.5% (v=70) δεν μπορεί να ανταπεξέλθει στα μηναία έξοδά του. Τέλος, το 41.9% (v=52) των συμμετεχόντων, θεωρεί ότι η ανεργία λόγω της κρίσης, τα επόμενα χρόνια θα κυμαίνεται από 25% έως 30%, ενώ το 33.9%

($n=42$), θεωρεί ότι η ανεργία λόγω της κρίσης τα επόμενα χρόνια θα κυμαίνεται από 30% έως 40%. Τέλος, το 16.1% ($n=20$) προβλέπει ότι η ανεργία τα επόμενα έτη θα ξεπεράσει το 40%.

Πίνακας 18 Οικονομική κρίση και επίδραση στην καθημερινότητα

		N	%
	Κανένας	67	54,0%
Υπάρχουν άνεργοι στην οικογένειά σας;	1	38	30,6%
	2	16	12,9%
	Περισσότεροι από 3	3	2,4%
Μπορείτε να ανταπεξέλθετε στα μηνιαία έξοδά σας;	Ναι	54	43,5%
	Όχι	70	56,5%
Πόσο πιστεύετε ότι θα ανέλθει η ανεργία τα επόμενα χρόνια λόγω της κρίσης;	Λιγότερο από 25%	10	8,1%
	25%-30%	52	41,9%
	30% – 40 %	42	33,9%
	Περισσότερο από 40%	20	16,1%

Από τον Πίνακα 19, προκύπτει ότι από το σύνολο των συμμετεχόντων, ένα πολύ σημαντικό ποσοστό, συμφωνεί με το ότι θα συνεργαζόταν μ' ένα άτομο άλλης εθνικότητας, θρησκείας ή χρώματος ($n=119$, 96%), ενώ το 87.1% ($n=108$) δήλωσε ότι η έλευση μεταναστών/προσφύγων επηρεάζει τον τομέα του τουρισμού στα νησιά. Παρόμοια, το 74.2% ($n=92$) απάντησε ότι ο τουρισμός έχει μειωθεί τα τελευταία έτη από την έλευση μεταναστών/προσφύγων, ενώ το 89.5% ($N=111$) διαφωνεί με το ότι η οικονομική κρίση οφείλεται στους μετανάστες. Τέλος, το 59.7% ($n=74$) συμφωνεί με το ότι οι παροχές οικονομικής βοήθειας και η κατανομή των κονδυλίων στις

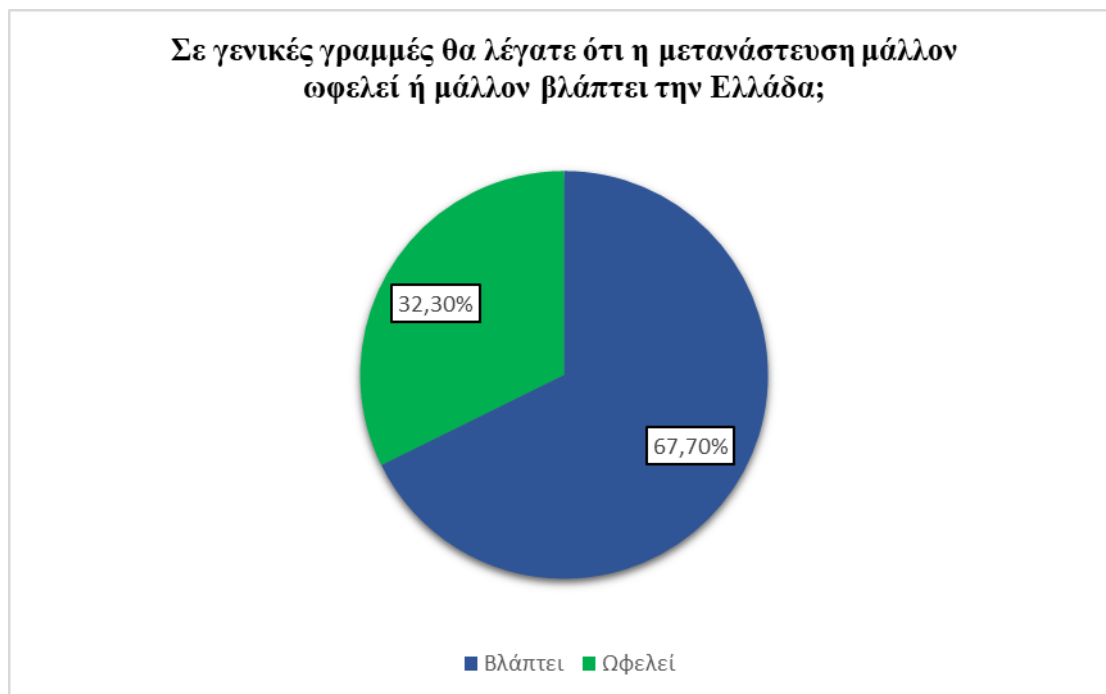
οικογένειες των μεταναστών, θα βοηθούσε στο να δημιουργηθούν καλύτερες συνθήκες διαβίωσης και καλύτερες σχέσεις μεταξύ μεταναστών και Ελλήνων.

Πίνακας 19 Οικονομική κρίση και μεταναστευτικό

		Ναι	Όχι
Πιστεύετε ότι η οικονομική κρίση οφείλεται στους μετανάστες;	N	13	111
	%	10,5%	89,5%
Είχατε ποτέ εργασιακές σχέσεις με μετανάστες;	N	62	62
	%	50,0%	50,0%
Θα συνεργαζόσασταν μ' ένα άτομο άλλης εθνικότητας, θρησκείας ή χρώματος;	N	119	5
	%	96,0%	4,0%
Κατά τη γνώμη σας, οι παροχές οικονομικής βοήθειας και η κατανομή των κονδυλίων στις οικογένειες των μεταναστών ...	N	74	50
	%	59,7%	40,3%
Επηρεάζει η έλευση μεταναστών/προσφύγων τον τομέα του τουρισμού στα νησιά;	N	108	16
	%	87,1%	12,9%
Έχει μειωθεί ο τουρισμός από την έλευση μεταναστών/προσφύγων;	N	92	32
	%	74,2%	25,8%

Στο Γράφημα 33, παρουσιάζονται τα αποτελέσματα σχετικά με το αν η μετανάστευση ωφελεί ή βλάπτει την Ελλάδα. Από την ανάλυση, προέκυψε ότι το 67.7% (n=84) θεωρεί ότι η μετανάστευση μάλλον βλάπτει την Ελλάδα. Επιπλέον, το 32.3% (n=40) των συμμετεχόντων δήλωσε ότι η μετανάστευση μάλλον ωφελεί την Ελλάδα

Γράφημα 33 Κυκλικό διάγραμμα για το αν η μετανάστευση ωφελεί ή βλάπτει την Ελλάδα

Στο Γράφημα 35 παρουσιάζονται τα αποτελέσματα σχετικά με το για το αν η μετανάστευση ωφελεί ή βλάπτει την ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας. Από την ανάλυση προέκυψε ότι το 62.9% (n=78) θεωρεί ότι η μετανάστευση μάλλον βλάπτει την ελληνική οικονομία. Τέλος, το 37.1% (n=46) των συμμετεχόντων δήλωσε ότι η μετανάστευση μάλλον ωφελεί την ελληνική οικονομία.

Γράφημα 34 Κυκλικό διάγραμμα για το αν η μετανάστευση ωφελεί ή βλάπτει την ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας

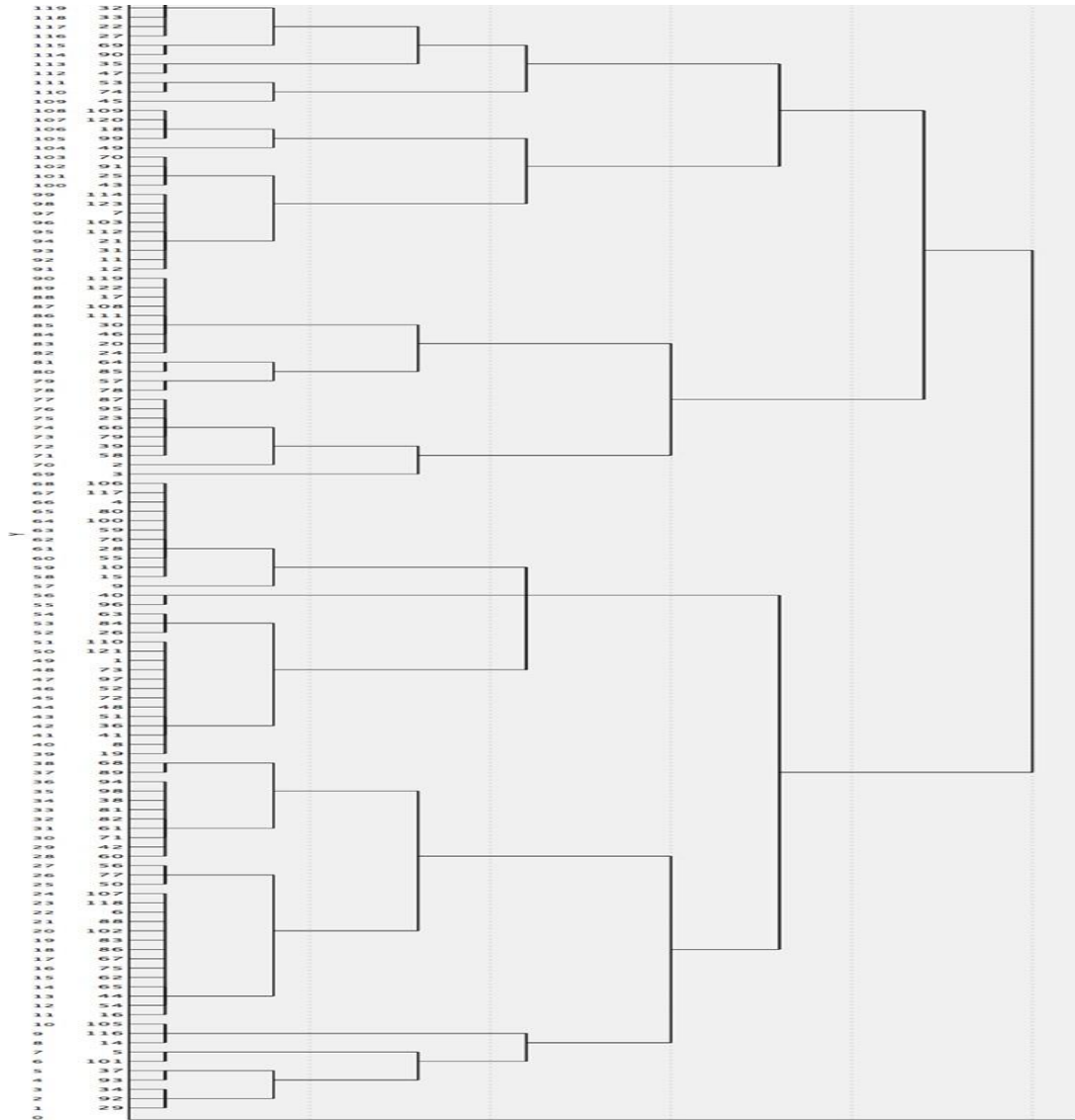

Ομαδοποίηση συμμετεχόντων ανάλογα με τις απόψεις τους για την οικονομική κρίση και το μεταναστευτικό

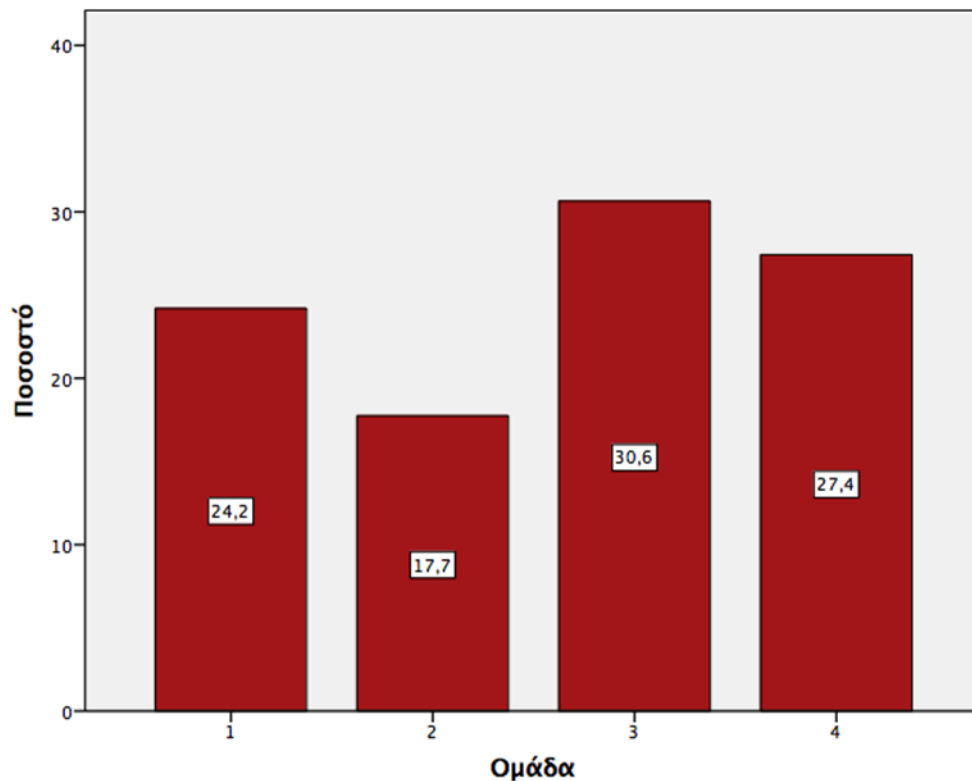
Στην συνέχεια, με χρήση της ομαδοποίησης κατά συστάδες (cluster analysis) έγινε προσπάθεια να ομαδοποιηθούν οι συμμετέχοντες ανάλογα με τις απαντήσεις τους στις ερωτήσεις που αφορούσαν τις απόψεις τους για την οικονομική κρίση και το μεταναστευτικό. Έπειτα και μετά τη δημιουργία των ομάδων θα εξετασθούν τα κοινωνικό-δημογραφικά χαρακτηριστικά της κάθε ομάδας και οι απόψεις τους για την οικονομική κρίση και το μεταναστευτικό. Για τον σκοπό αυτό χρησιμοποιήθηκε η μέθοδος του πλησιέστερου γείτονα (furthest neighbor) και ως μέτρο ομοιότητας χρησιμοποιήθηκε το simple matching, το οποίο ενδείκνυται σε περιπτώσεις που έχουμε δίτιμες μεταβλητές (0/1). Αρχικά, στο Γράφημα 35 παρουσιάζεται το δενδροδιάγραμμα που προέκυψε από την ανάλυση κατά συστάδες. Έτσι λοιπόν δημιουργούνται 4 ομάδες (θα μπορούσε να διαμορφωθούν 3 ή 5 ομάδες). Στην συνέχεια διερευνήθηκαν τα χαρακτηριστικά κάθε ομάδας, ως προς τις απόψεις της για την οικονομική κρίση και το μεταναστευτικό, καθώς και τα κοινωνικό-δημογραφικά χαρακτηριστικά κάθε ομάδας. Στο Γράφημα 36, παρουσιάζεται το ποσοστό των ατόμων που κατανεμήθηκε σε κάθε μία από τις τέσσερις ομάδες. Από την ανάλυση, προέκυψε ότι το 24.2% (v=30) κατανεμήθηκε στην 1η ομάδα, το 17.7% (v=22) ανήκει στην 2η, το 30.6% (v=38) στην 3η και το 27.4% (v=34) στην 4η ομάδα.

Ενδιαφέρον, έχει να εξετασθεί ποια είναι τα χαρακτηριστικά της κάθε ομάδας, όσον αφορά τις απόψεις της για την οικονομική κρίση και τη σύνδεσή της με το μεταναστευτικό.

Γράφημα 35 Δεντροδιάγραμμα για την ομαδοποίηση των συμμετεχόντων ως προς τις απόψεις τους για την οικονομική κρίση και το μεταναστευτικό

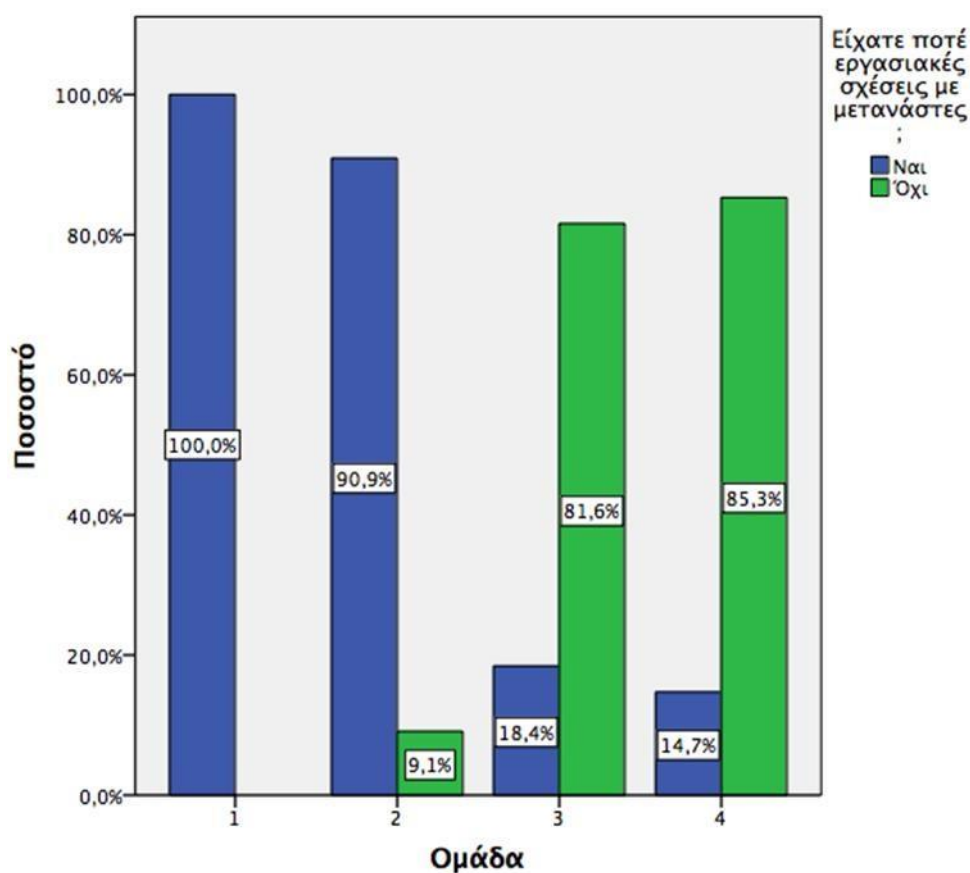
Γράφημα 36 Ραβδόγραμμα για το ποσοστό ατόμων που κατανέμονται σε κάθε ομάδα

Από το Γράφημα, προκύπτει ότι στην πρώτη ομάδα όλα τα άτομα είχαν εργασιακές σχέσεις με μετανάστες, στην δεύτερη ομάδα ένα πολύ μεγάλο ποσοστό ατόμων είχε εργασιακές σχέσεις με μετανάστες, το 9.1% ($v=2$) δεν είχε ποτέ εργασιακές σχέσεις με μετανάστες, ενώ στην τρίτη ($v=31$, 81.6%) και στην τέταρτη ομάδα ($v=29$, 85.3%) η συντριπτική πλειοψηφία των ατόμων δεν είχε ποτέ εργασιακές σχέσεις με μετανάστες.

Με χρήση του ελέγχου χ^2 (chi-square), προέκυψε ότι υπάρχει στατιστικά σημαντική εξάρτηση μεταξύ της ομάδας και του αν οι συμμετέχοντες είχαν ποτέ εργασιακές σχέσεις με μετανάστες ($\chi^2(3)=76.826$, $p=0.000<0.05$).

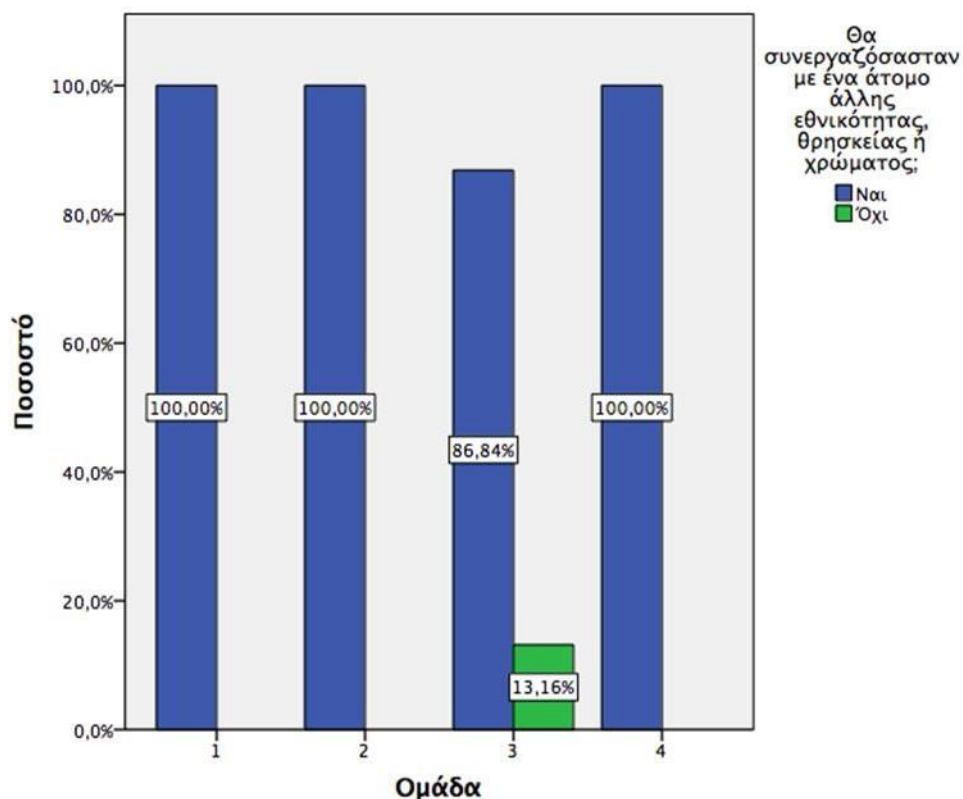
Γράφημα 37 Ραβδόγραμμα για το αν οι συμμετέχοντες είχαν ποτέ εργασιακές σχέσεις ανάλογα με την ομάδα

Από το Γράφημα, προκύπτει ότι στην πρώτη, στην δεύτερη και στην τέταρτη ομάδα όλα τα άτομα θα συνεργαζόντουσαν με άτομα άλλης εθνικότητας, θρησκείας ή χρώματος, ενώ στην τρίτη ($n=5$, 13.2%), ένα ποσοστό ατόμων απάντησε ότι θα συνεργαζόταν με άτομα άλλης εθνικότητας, θρησκείας ή χρώματος.

Με χρήση του ελέγχου χ^2 (chi-square), προέκυψε ότι υπάρχει στατιστικά σημαντική εξάρτηση μεταξύ της ομάδας και του αν οι συμμετέχοντες θα συνεργαζόντουσαν με άτομα άλλης εθνικότητας, θρησκείας ή χρώματος ($\chi^2(3)=11.791$, $p=0.008<0.05$).

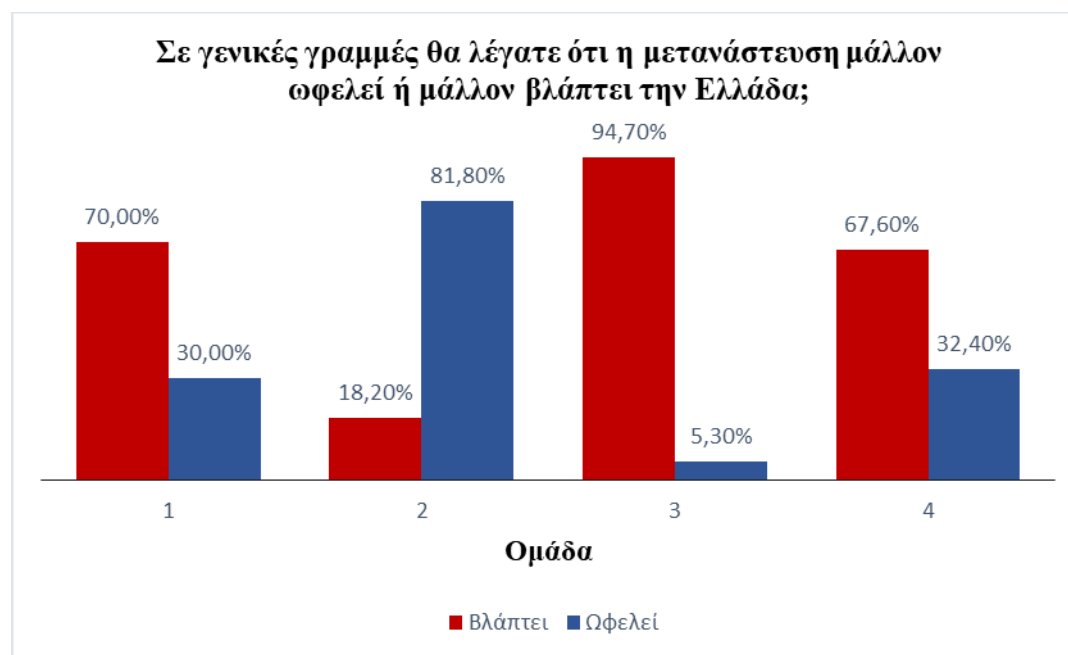
Γράφημα 38 Ραβδόγραμμα για το αν οι συμμετέχοντες θα συνεργάζονταν με άτομα άλλης εθνικότητας ή θρησκείας ανάλογα με την ομάδα

Από το Γράφημα, προκύπτει ότι στην πρώτη ομάδα ένα σημαντικό ποσοστό (70%, $n=21$), πιστεύει ότι σε γενικές γραμμές η μετανάστευση μάλλον βλάπτει την Ελλάδα, ενώ ένα ποσοστό της τάξης του 30% ($n=9$), θεωρεί ότι σε γενικές γραμμές η μετανάστευση μάλλον ωφελεί την Ελλάδα. Παρόμοια, στην τέταρτη ομάδα ένα σημαντικό ποσοστό (67.6%, $n=23$), πιστεύει ότι σε γενικές γραμμές η μετανάστευση μάλλον βλάπτει την Ελλάδα, ενώ ένα ποσοστό της τάξης του 32.4% ($n=11$), θεωρεί ότι σε γενικές γραμμές η μετανάστευση μάλλον ωφελεί την Ελλάδα. Αντίθετα, στην δεύτερη ομάδα παρατηρείται ότι η πλειοψηφία των ατόμων πιστεύει ότι σε γενικές γραμμές η μετανάστευση μάλλον ωφελεί την Ελλάδα ($n=18$, 81.8%), ενώ ένα μικρότερο ποσοστό υποστηρίζεται ότι σε γενικές γραμμές η μετανάστευση μάλλον βλάπτει την Ελλάδα ($n=4$, 18.2%). Τέλος, στην τρίτη ομάδα το 94.7% ($n=36$) πιστεύει ότι σε γενικές γραμμές η μετανάστευση μάλλον βλάπτει την Ελλάδα.

Με χρήση του ελέγχου χ^2 (chi-square), προέκυψε ότι υπάρχει στατιστικά σημαντική εξάρτηση μεταξύ της ομάδας και του αν θεωρείται ότι η μετανάστευση βλάπτει ή ωφελεί την Ελλάδα ($\chi^2(3)=37.470$, $p=0.000<0.05$).

Γράφημα 39 Ραβδόγραμμα για το αν θεωρείται ότι η μεταναστευτική πολιτική βλάπτει ή ωφελεί την Ελλάδα ανάλογα με την ομάδα

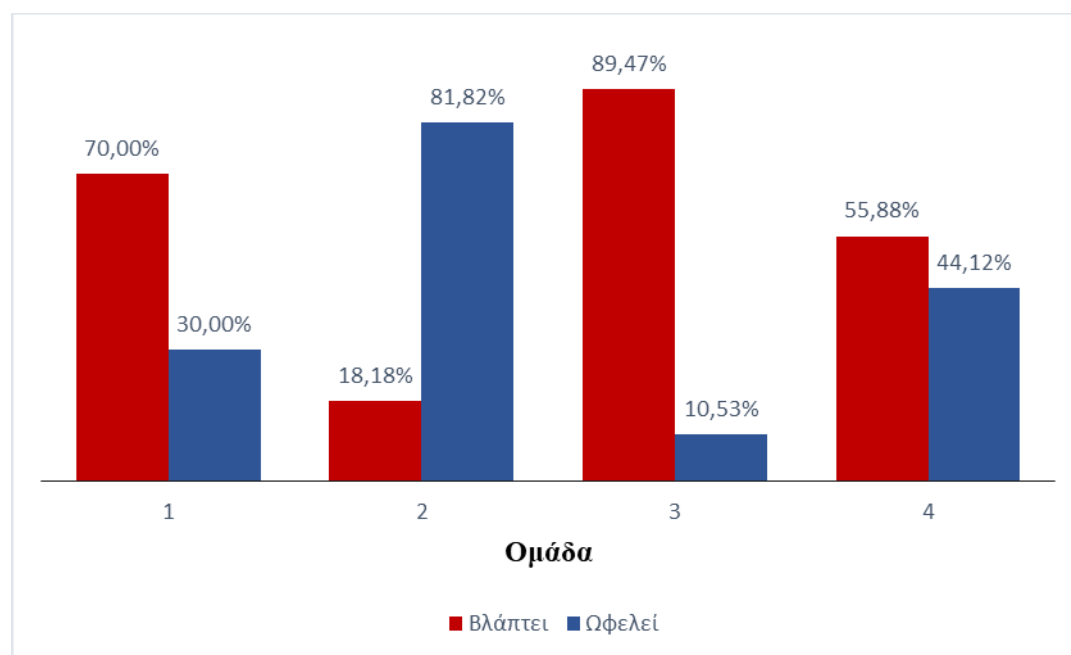

Από το Γράφημα, προκύπτει ότι στην πρώτη ομάδα ένα σημαντικό ποσοστό (70%, $n=21$), πιστεύει ότι σε γενικές γραμμές η μετανάστευση μάλλον βλάπτει την ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας, ενώ ένα ποσοστό της τάξης του 30% ($n=9$), θεωρεί ότι σε γενικές γραμμές η μετανάστευση μάλλον ωφελεί την ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας. Παρόμοια, στην τέταρτη ομάδα, ένα σημαντικό ποσοστό ($n=78$, 55.88%) πιστεύει ότι σε γενικές γραμμές η μετανάστευση μάλλον βλάπτει την ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας, ενώ ένα ποσοστό της τάξης του 44.12% ($n=15$), θεωρεί ότι σε γενικές γραμμές η μετανάστευση μάλλον ωφελεί την ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας. Αντίθετα, στην δεύτερη ομάδα, παρατηρούμε ότι η πλειοψηφία

των ατόμων πιστεύει ότι σε γενικές γραμμές η μετανάστευση μάλλον ωφελεί την ανάπτυξη της Ελληνικής οικονομίας (n=18, 81.8%), ενώ ένα μικρότερο ποσοστό θεωρεί ότι σε γενικές γραμμές η μετανάστευση μάλλον βλάπτει την ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας (n=4, 18.2%). Τέλος, στην τρίτη ομάδα το 89.5% (n=34) πιστεύει ότι σε γενικές γραμμές η μετανάστευση μάλλον βλάπτει την ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας.

Με χρήση του ελέγχου χ^2 (chi-square), προέκυψε ότι υπάρχει στατιστικά σημαντική εξάρτηση μεταξύ της ομάδας και του αν θεωρεί ότι η μετανάστευση βλάπτει ή ωφελεί την ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας ($\chi^2(3)=31.718$, $p=0.000<0.05$).

Γράφημα 40 Ραβδόγραμμα για το αν θεωρείται ότι η μεταναστευτική πολιτική ωφελεί ή βλάπτει την ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας ανάλογα με την ομάδα

Από τα παραπάνω αποτελέσματα μπορούμε να πούμε ότι στην πρώτη ομάδα ανήκουν άτομα που στο παρελθόν είχαν εργασιακές σχέσεις με μετανάστες, στο μέλλον θα επέλεγαν να συνεργασθούν με άτομα διαφορετικής εθνικότητας, θρησκείας ή χρώματος, ενώ στην πλειοψηφία τους πιστεύουν ότι η μετανάστευση μάλλον βλάπτει

την Ελλάδα και την ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας. Στη δεύτερη ομάδα, εντάσσονται άτομα που στο παρελθόν είχαν εργασιακές σχέσεις με μετανάστες, στο μέλλον θα επέλεξαν να συνεργασθούν με άτομα διαφορετικής εθνικότητας, θρησκείας ή χρώματος, ενώ στην πλειοψηφία τους πιστεύουν ότι η μετανάστευση μάλλον ωφελεί την Ελλάδα και την ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας. Η τρίτη ομάδα, περιλαμβάνει άτομα που στο παρελθόν δεν είχαν εργασιακές σχέσεις με μετανάστες, στο μέλλον θα επέλεξαν να συνεργασθούν με άτομα διαφορετικής εθνικότητας, θρησκείας ή χρώματος, ενώ στην πλειοψηφία τους πιστεύουν ότι η μετανάστευση μάλλον βλάπτει την Ελλάδα και την ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας. Τέλος, στην τέταρτη ομάδα ανήκουν άτομα που στο παρελθόν δεν είχαν εργασιακές σχέσεις με μετανάστες, στο μέλλον θα επέλεξαν να συνεργασθούν με άτομα διαφορετικής εθνικότητας, θρησκείας ή χρώματος, ενώ στην πλειοψηφία τους πιστεύουν ότι η μετανάστευση μάλλον βλάπτει την Ελλάδα και την ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας.

Τέλος, ενδιαφέρον έχει να διερευνηθεί κατά πόσο υπάρχει σημαντική διαφοροποίηση των κοινωνικό-δημογραφικών χαρακτηριστικών των κατοίκων, ως προς την ομάδα που ανήκουν. Τα αποτελέσματα παρουσιάζονται στον Πίνακα 17, μαζί με την αντίστοιχη σημαντικότητα του ελέγχου χ^2 . Από την ανάλυση, προέκυψε ότι δεν υπάρχει σημαντική εξάρτηση μεταξύ της ομάδας και της ηλικίας ($\chi^2(9)=22.514$, $p=0.107>0.05$), μεταξύ της ομάδας και του φύλου ($\chi^2(3)=2.504$, $p=0.475>0.05$), μεταξύ της περιοχής που μεγάλωσαν και της ομάδας ($\chi^2(9)=11.460$, $p=0.098>0.05$), μεταξύ του τομέα εργασίας και της ομάδας ($\chi^2(9)=27.756$, $p=0.147>0.05$) και μεταξύ της ομάδας και του εκπαιδευτικού επιπέδου ($\chi^2(9)=16.405$, $p=0.059>0.05$). Συμπερασματικά, μπορούμε να πούμε ότι δεν υπάρχει καμία σημαντική διαφοροποίηση των απόψεων των κατοίκων, σχετικά με την οικονομική κρίση και το μεταναστευτικό, ως προς τα δημογραφικά χαρακτηριστικά τους

Πίνακας 20 Αποτελέσματα ελέγχου χ^2 για την πιθανή εξάρτηση των κοινωνικό-δημογραφικών χαρακτηριστικών και της ομάδας

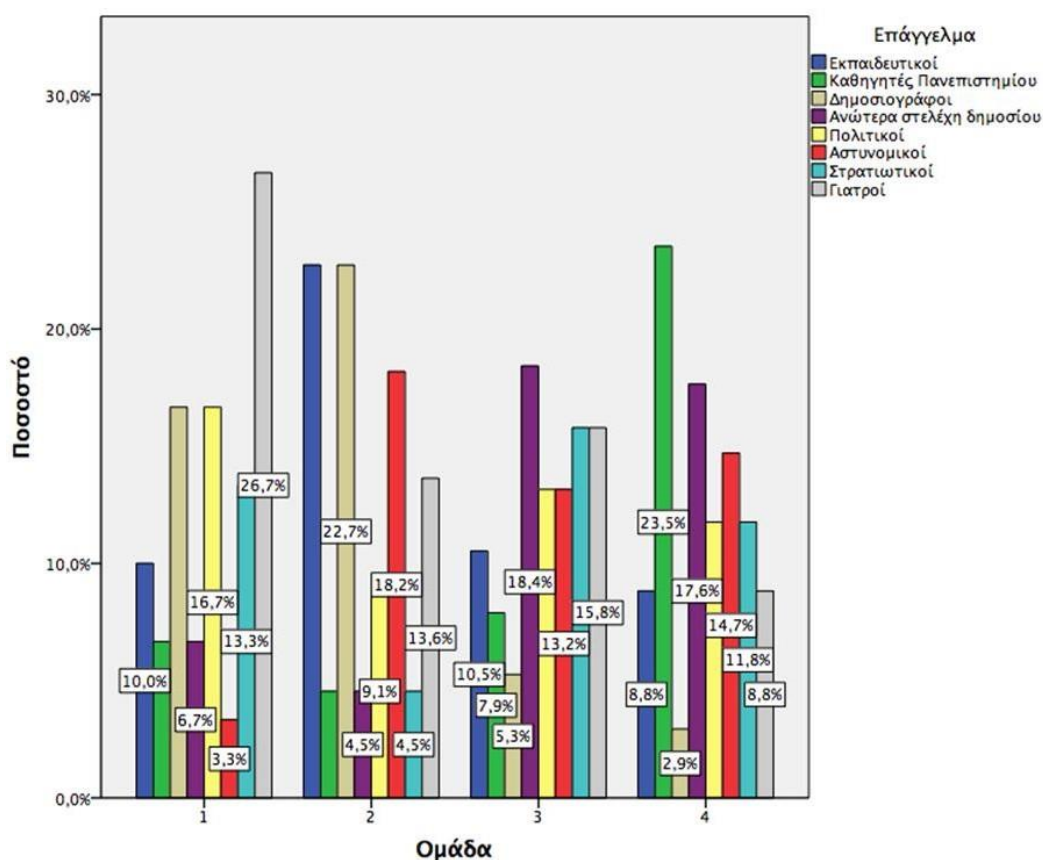
Ομάδα	χ^2	p
-------	----------	---

		1		2		3		4			
		N	%	N	%	N	%	N	%		
Ηλικία	20-30 ετών	6	30,0%	5	25,0%	1	5,0%	8	40,0%		
	30-40 ετών	8	27,6%	7	24,1%	13	44,8%	1	3,4%	22.514 0.107	
	40-50 ετών	11	17,5%	10	15,9%	22	34,9%	20	31,7%		
	50 ετών και άνω	5	41,7%	0	0,0%	2	16,7%	5	41,7%		
Φύλο	Αντρας	19	26,8%	10	14,1%	24	33,8%	18	25,4%	2.504 0.475	
	Γυναίκα	11	20,8%	12	22,6%	14	26,4%	16	30,2%		
Περιοχή που μεγάλωσαν	Πόλη	11	18,0%	9	14,8%	23	37,7%	18	29,5%		
	Κωμόπολη	7	58,3%	1	8,3%	2	16,7%	2	16,7%	11.460 0.245	
	Νησί	10	23,3%	10	23,3%	11	25,6%	12	27,9%		
	Χωριό	2	25,0%	2	25,0%	2	25,0%	2	25,0%		
Επίπεδο εκπαίδευσης	Λύκειο	1	4,3%	5	21,7%	11	47,8%	6	26,1%		
	ΑΕΙ/ΤΕΙ	9	21,4%	9	21,4%	8	19,0%	16	38,1%	16.405 0.059	
	Μεταπτυχιακό	14	29,8%	7	14,9%	16	34,0%	10	21,3%		
	Διδακτορικό	6	50,0%	1	8,3%	3	25,0%	2	16,7%		
Τομέας εργασίας	Δημόσιος	15	18,5%	9	11,1%	27	33,3%	30	37,0%		
	Ιδιωτικός	10	29,4%	13	38,2%	9	26,5%	2	5,9%		
	Ανεργος	3	75,0%	0	0,0%	0	0,0%	1	25,0%	27.756 0.147	
	Δελτίο παροχής υπηρεσιών	2	40,0%	0	0,0%	2	40,0%	1	20,0%		

Στην συνέχεια, πραγματοποιήθηκε ανάλυση σχετικά με το επάγγελμα των ατόμων και την ομάδα. Από το Γράφημα, προκύπτει ότι στην πρώτη ομάδα ανήκουν κατά κύριο λόγο γιατροί, πολιτικοί και δημοσιογράφοι, στην δεύτερη εκπαιδευτικοί, δημοσιογράφοι και αστυνομικοί, στην τρίτη ανώτερα στελέχη του δημοσίου τομέα, στρατιωτικοί και γιατροί, ενώ στην τέταρτη καθηγητές πανεπιστημίου, ανώτερα στελέχη του δημόσιου τομέα και αστυνομικοί.

Από τον έλεγχο χ^2 , προέκυψε ότι δεν υπάρχει στατιστικά σημαντική εξάρτηση της ομάδας και του επαγγέλματος των συμμετεχόντων ($\chi^2(21)=27.756$, $p=0.147>0.05$). Από αυτό το αποτέλεσμα, μπορούμε να συμπεράνουμε ότι το επάγγελμα των ατόμων δεν φαίνεται να επηρεάζει την άποψη αυτών, σχετικά με την επίδραση του μεταναστευτικού στην οικονομική κρίση και την οικονομική ανάπτυξη της Ελλάδας.

Γράφημα 41 Ραβδόγραμμα για τη σχέση του επαγγέλματος των συμμετεχόντων και της ομάδας που ανήκουν

Απόψεις των συμμετεχόντων για τα προβλήματα που μπορεί να προκαλέσουν οι μετανάστες.

Στην τελευταία ενότητα των αποτελεσμάτων, δίνονται τα στοιχεία που προέκυψαν από τις απαντήσεις των συμμετεχόντων σχετικά με τα προβλήματα που μπορεί να προκαλέσουν οι μετανάστες. Από τον Πίνακα 21, προκύπτει ότι το 42.7% (n=53) των συμμετεχόντων, συμφωνεί με το ότι η μετανάστευση αλλοιώνει την εθνική ταυτότητα των Ελλήνων, ενώ το 76.6% (n=95, 76.6%) θεωρεί ότι η μετανάστευση προκαλεί αύξηση της εγκληματικότητας. Επιπλέον, παρατηρήθηκε ότι το 60.5% (n=75), πιστεύει ότι οι μετανάστες που ζουν νόμιμα στην Ελλάδα πρέπει να έχουν δικαίωμα ψήφου στις Δημοτικές – Τοπικές Εκλογές- Βουλευτικές εκλογές και το 74.2% (n=92), συμφωνεί με το ότι οι μετανάστες χωρίς άδεια παραμονής στην Ελλάδα, πρέπει να έχουν ιατροφαρμακευτική περίθαλψη στα δημόσια νοσοκομεία.

Επιπρόσθετα, από τις απαντήσεις των συμμετεχόντων, προέκυψε ότι το 75.8% (n=94) θεωρεί ότι αν ένα παιδί μεταναστών αριστεύσει στο σχολείο, δικαιούται να είναι σηματοφόρος σε μια ελληνική εθνική εορτή, ενώ το 82.3% (n=102) πιστεύει στην ίδρυση και λειτουργία πολυεθνικών σχολείων.

Τέλος, προέκυψε ότι η σημαντική πλειοψηφία του δείγματος, δεν θα ψήφιζε κόμμα που αναφέρεται κατά των μεταναστών/προσφύγων (n=106, 85.5%), ενώ διαφωνεί με το ότι οι περισσότεροι μετανάστες είναι επικίνδυνοι (n=101, 81.5%). Επιπλέον, το 73.4% (n=91) των συμμετεχόντων πιστεύει ότι οι λανθασμένες πολιτικές μετανάστευσης συμβάλλουν στην εξάπλωση της τρομοκρατίας

Πίνακας 21 Προβλήματα που μπορεί να προκαλέσουν οι μετανάστες

		Ναι	Όχι
Η μετανάστευση αλλοιώνει την εθνική ταυτότητα των Ελλήνων;	N	53	71
	%	42,7%	57,3%
	N	95	29

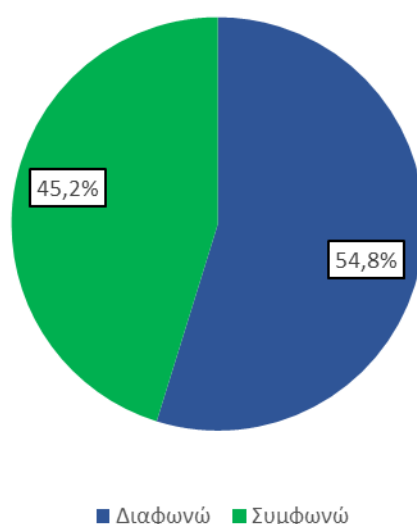
Η μετανάστευση προκαλεί αύξηση της εγκληματικότητας;	%	76,6%	23,4%
Πρέπει οι μετανάστες που ζουν νόμιμα στην Ελλάδα, να έχουν δικαίωμα ψήφου στις Δημοτικές – Τοπικές Εκλογές- Βουλευτικές εκλογές;	%	60,5%	39,5%
Θεωρείτε ότι οι μετανάστες χωρίς άδεια παραμονής στην Ελλάδα πρέπει να έχουν ιατροφαρμακευτική περίθαλψη στα δημόσια νοσοκομεία;	N %	92 74,2%	32 25,8%
Αν ένα παιδί μεταναστών αριστεύσει στο σχολείο, δικαιούται να είναι σημαιοφόρος σε μια ελληνική εθνική εορτή;	N %	94 75,8%	30 24,2%
Είστε σύμφωνοι με την ίδρυση και λειτουργία πολυεθνικών σχολείων;	N %	102 82,3%	22 17,7%
Συμφωνείτε με την κατασκευή χώρων λατρείας για ανθρώπους διαφορετικής θρησκείας;	N %	91 73,4%	33 26,6%
Θα ψηφίζατε κάποιο κόμμα που αναφέρεται κατά των μεταναστών/προσφύγων;	N %	18 14,5%	106 85,5%
Θεωρείτε ότι οι περισσότεροι μετανάστες που βρίσκονται στην Ελλάδα είναι επικίνδυνοι;	N %	23 18,5%	101 81,5%
Κάποιοι πιστεύουν πως τα παιδιά των μεταναστών επηρεάζουν αρνητικά τα υπόλοιπα παιδιά που φοιτούν ιδιαίτερα στην Πρωτοβάθμια εκπαίδευση.	N %	102 82,3%	22 17,7%
Θεωρείτε ότι οι λανθασμένες πολιτικές μετανάστευσης συμβάλλουν στην εξάπλωση της τρομοκρατίας;	N %	91 73,4%	33 26,6%

Θεωρείτε θετικούς τους οικογενειακούς δεσμούς με Ν ανθρώπους από διαφορετικές εθνικότητες, φυλές, ή θρησκείες;	100 80,6%	24 19,4%
Θα σας προβλημάτιζε το γεγονός να εργαζόσασταν Ν υπό την επίβλεψη ατόμου που προέρχεται από τους μετανάστες;	35 28,2%	89 71,8%

Τέλος, στο Γράφημα δίνονται τα αποτελέσματα, σχετικά με το αν οι συμμετέχοντες, συμφωνούν ή διαφωνούν, με το αν η ελληνική ιθαγένεια πρέπει να δίνεται σε μετανάστες. Προκύπτει, ότι το 54,8% (n=36) των συμμετεχόντων διαφωνεί με τη χορήγηση ελληνικής ιθαγένειας σε μετανάστες.

Γράφημα 42 Ραβδόγραμμα για το αν οι συμμετέχοντες συμφωνούν ή διαφωνούν με το αν η ελληνική ιθαγένεια πρέπει να δίνεται σε μετανάστες

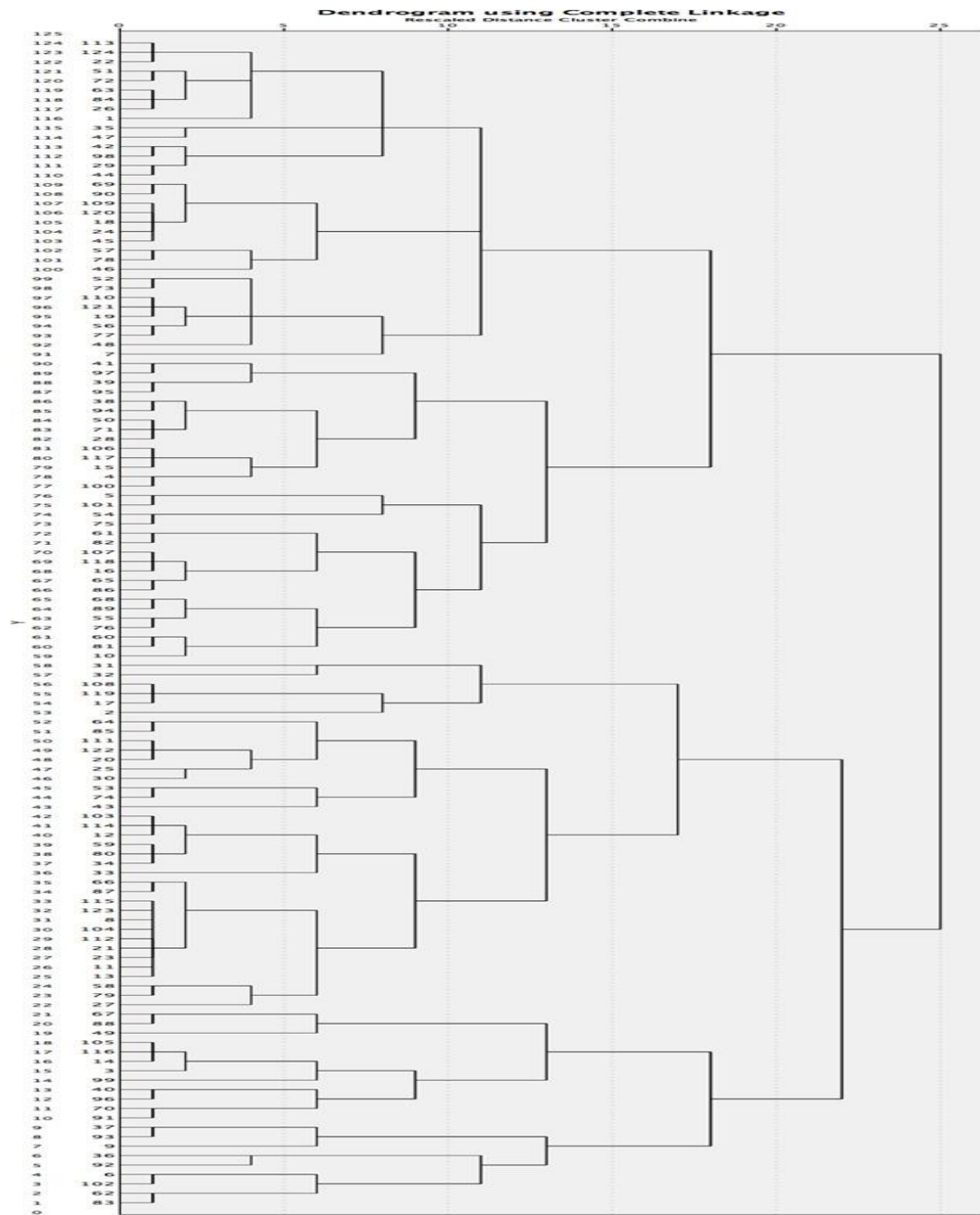
Συμφωνείτε ή διαφωνείτε να δοθεί ελληνική ιθαγένεια σε μετανάστες;

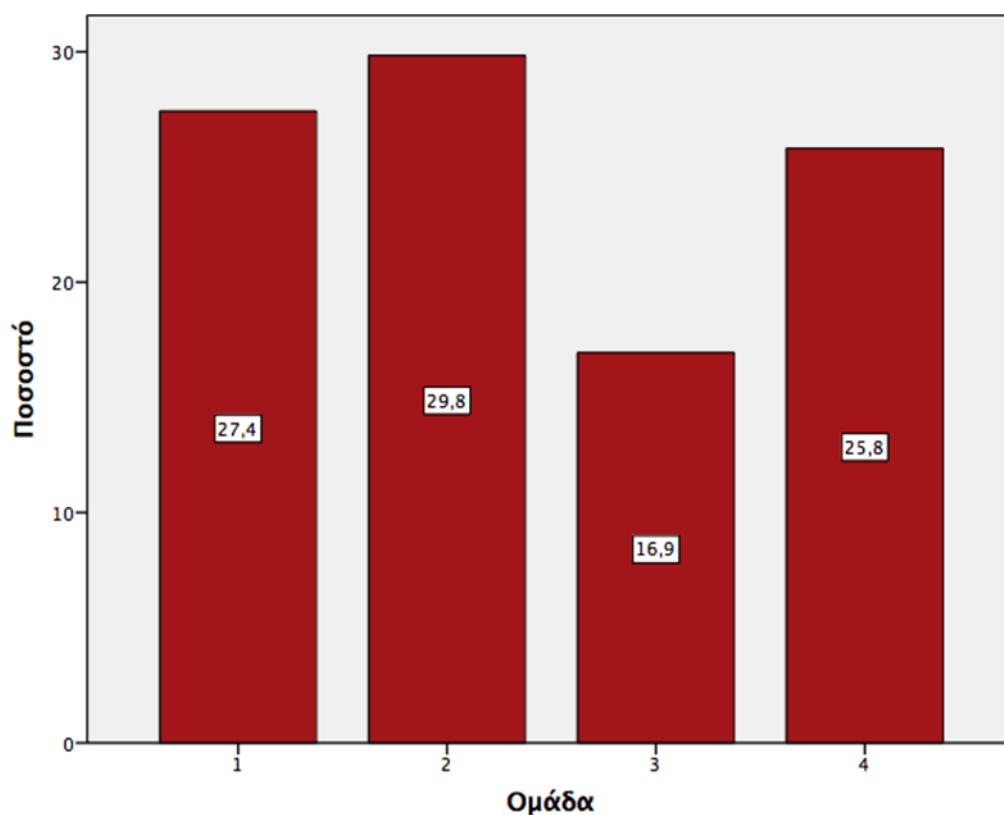
Ομαδοποίηση συμμετεχόντων ανάλογα με τις απόψεις τους για τα προβλήματα που μπορεί να προκαλέσουν οι μετανάστες

Στην συνέχεια, με χρήση της ομαδοποίησης κατά συστάδες (cluster analysis), έγινε προσπάθεια να ομαδοποιηθούν οι συμμετέχοντες, ανάλογα με τις απαντήσεις τους στις ερωτήσεις, που αφορούσαν τις απόψεις τους για τα προβλήματα που μπορούν να προκαλέσουν οι μετανάστες. Μετά τη δημιουργία των ομάδων, θα εξετασθούν τα κοινωνικό-δημογραφικά χαρακτηριστικά της κάθε ομάδας και οι απόψεις της κάθε μιας, για τα προβλήματα που μπορούν να προκαλέσουν οι μετανάστες. Για τον σκοπό αυτό, χρησιμοποιήθηκε η μέθοδος του πλησιέστερου γείτονα (furthest neighbor) και ως μέτρο ομοιότητας χρησιμοποιήθηκε το simple matching, το οποίο ταιριάζει σε περιπτώσεις που έχουμε δίτιμες μεταβλητές (0/1). Αρχικά, στο Γράφημα 44, παρουσιάζεται το δέντροδιάγραμμα που προέκυψε από την ανάλυση κατά συστάδες. Έτσι, δημιουργούνται 4 ομάδες (θα μπορούσαν να διαμορφωθούν 3 ή 5 ομάδες). Στην συνέχεια, διερευνήθηκαν τα χαρακτηριστικά της εκάστοτε ομάδας, ως προς τις απόψεις της κάθε μιας, για τα προβλήματα που προκαλούν οι μετανάστες, καθώς και τα κοινωνικό-δημογραφικά χαρακτηριστικά της. Στο Γράφημα 40, παρουσιάζεται το ποσοστό των ατόμων που κατανεμήθηκε σε κάθε μία από τις τέσσερις ομάδες. Από την ανάλυση, προέκυψε ότι το 27.4% (n=34) κατανεμήθηκε στην 1η ομάδα, το 29.8% (n=37) στην 2η ομάδα, το 16.9% (n=21) στη 3η και το 25.8% (n=32) στην 4η.

Γράφημα 43 Δεντροδιάγραμμα για την ομαδοποίηση των συμμετεχόντων, ως προς τις απόψεις τους για τα προβλήματα που προκαλούν οι μετανάστες

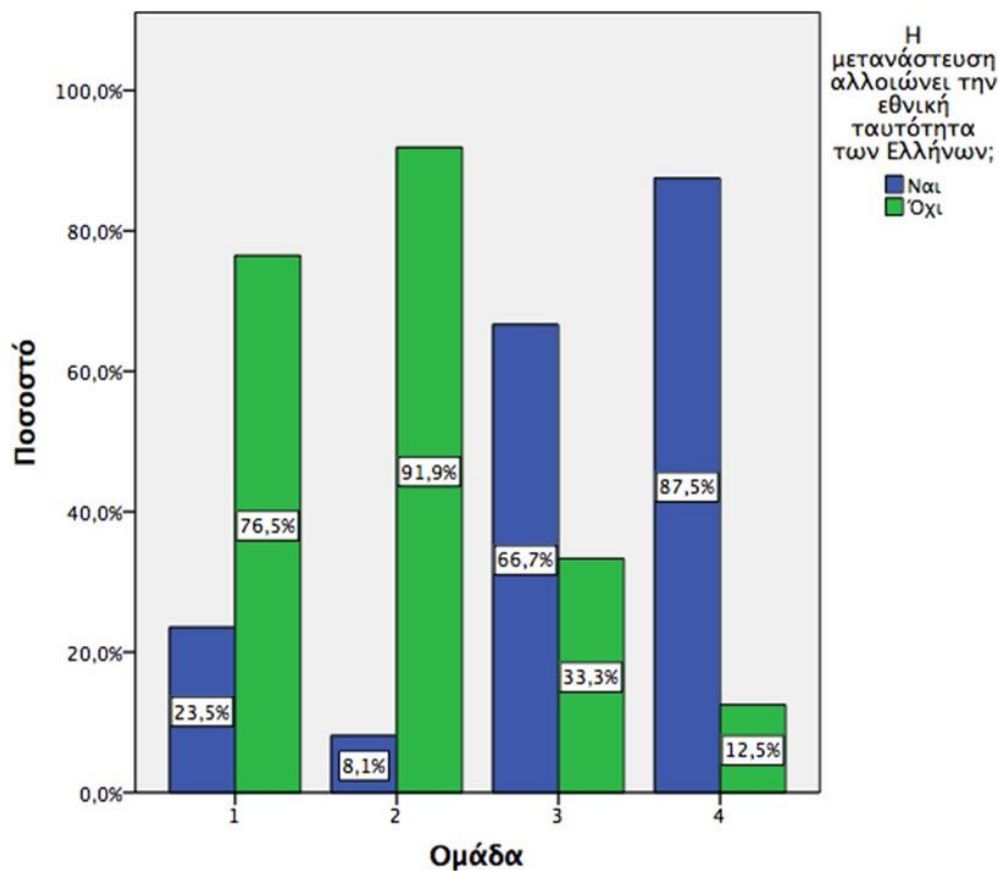
Γράφημα 44 Ραβδόγραμμα για το ποσοστό ατόμων που κατανέμονται σε κάθε ομάδα

Από το Γράφημα, προκύπτει ότι στην πρώτη ομάδα, η πλειοψηφία θεωρεί ότι η μετανάστευση δεν αλλοιώνει την εθνική ταυτότητα των Ελλήνων ($n=26$, 76.5%), ενώ το 23.5% ($n=8$) πιστεύει το αντίθετο, ότι δηλαδή η μετανάστευση αλλοιώνει την εθνική ταυτότητα των Ελλήνων. Στην δεύτερη ομάδα, η συντριπτική πλειοψηφία ($n=34$, 91.9%) θεωρεί ότι η μετανάστευση δεν αλλοιώνει την εθνική ταυτότητα των Ελλήνων. Αντίθετα, στην τρίτη ομάδα, η πλειοψηφία των ατόμων υποστηρίζει ότι η μετανάστευση αλλοιώνει την εθνική ταυτότητα των Ελλήνων ($n=14$, 66.7%). Τέλος, στην τέταρτη ομάδα η συντριπτική πλειοψηφία των ατόμων θεωρεί ότι η μετανάστευση αλλοιώνει την εθνική ταυτότητα των Ελλήνων ($n=28$, 87.5%).

Με χρήση του ελέγχου χ^2 (chi-square), προέκυψε ότι υπάρχει στατιστικά, σημαντική εξάρτηση μεταξύ της ομάδας και του αν θεωρείται ότι η μετανάστευση αλλοιώνει την εθνική ταυτότητα των Ελλήνων ($\chi^2(3)=54.368$, $p=0.000<0.05$).

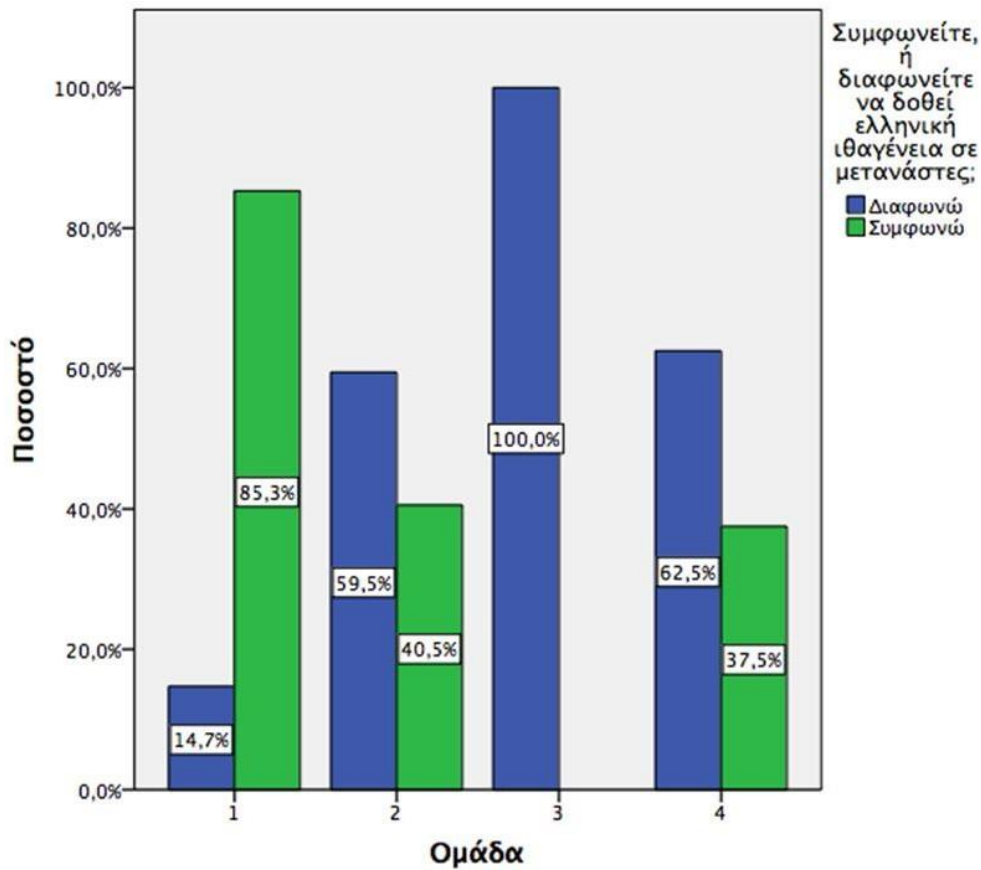
Γράφημα 45 Ραβδόγραμμα για το αν θεωρείται ότι η μετανάστευση αλλοιώνει την εθνική ταυτότητα των Ελλήνων ανάλογα με την ομάδα

Από το Γράφημα, προκύπτει ότι στην πρώτη ομάδα η συντριπτική πλειοψηφία των ατόμων ($n=29$, 85.3%), συμφωνεί με το ότι θα έπρεπε να δίνεται η Ελληνική ιθαγένεια σε μετανάστες. Στη δεύτερη ομάδα, παρατηρούμε ότι το 40.5% ($n=15$) συμφωνεί και το 59.5% ($n=22$) διαφωνεί, με το ότι έπρεπε να δίνεται η ελληνική ιθαγένεια σε μετανάστες, ενώ παρόμοια αποτελέσματα προκύπτουν και για την τέταρτη ομάδα, καθώς το 37.5% ($n=12$) συμφωνεί και το 62.5% ($n=20$) διαφωνεί, με το ότι θα έπρεπε να δίνεται η ελληνική ιθαγένεια σε μετανάστες. Τέλος, στην τρίτη ομάδα όλα τα άτομα είναι αρνητικά, στο να δοθεί η ελληνική ιθαγένεια σε μετανάστες.

Με χρήση του ελέγχου χ^2 (chi-square), προέκυψε ότι υπάρχει στατιστικά σημαντική εξάρτηση μεταξύ της ομάδας και του αν οι συμμετέχοντες θα συνεργάζοντουσαν με άτομα άλλης εθνικότητας, θρησκείας ή χρώματος ($\chi^2(3)=40.483$, $p=0.000<0.05$).

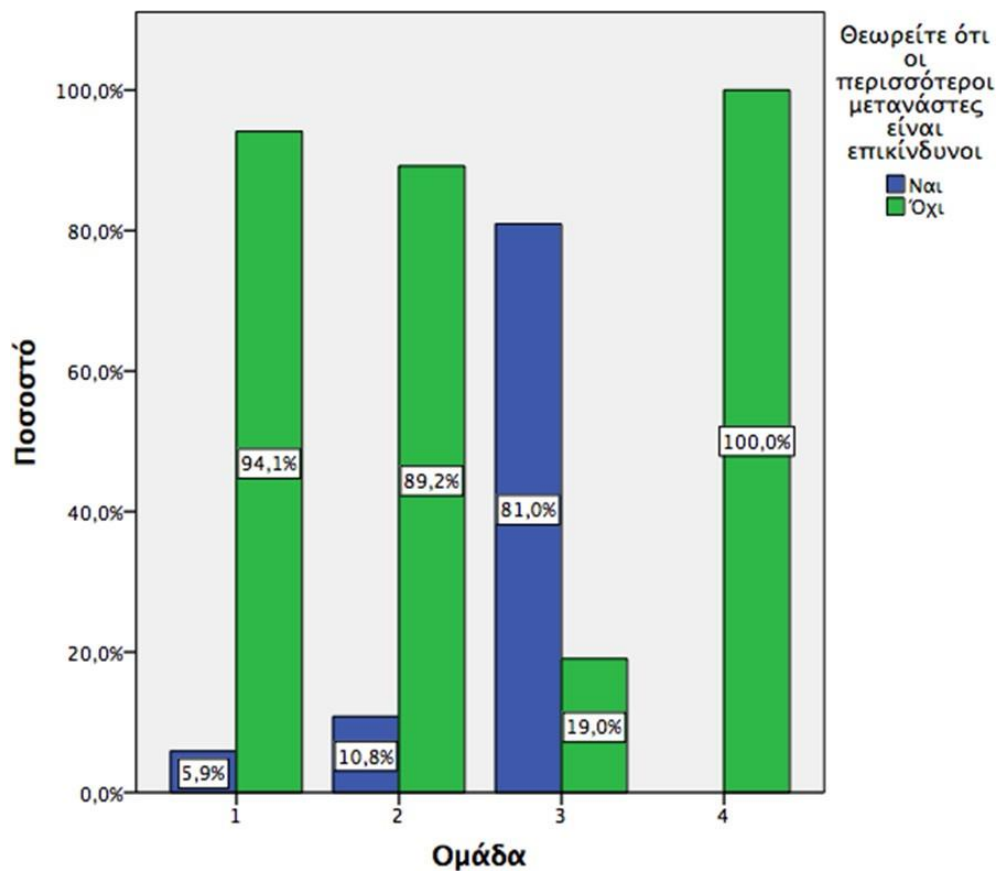
Γράφημα 46 Ραβδόγραμμα για το αν συμφωνούν οι συμμετέχοντες με το να δοθεί η ελληνική ιθαγένεια σε μετανάστες ανάλογα με την ομάδα

Από το Γράφημα 47, προκύπτει ότι στην πρώτη ομάδα, η συντριπτική πλειοψηφία ($n=32$, 94.1%) πιστεύει ότι οι μετανάστες είναι επικίνδυνοι, ενώ παρόμοια χαρακτηριστικά έχει η δεύτερη ($n=33$, 89.2%) και η τέταρτη ομάδα ($n=32$, 100%). Αντίθετα, στην τρίτη ομάδα παρατηρούμε ότι η πλειοψηφία των ατόμων πιστεύει ότι σε γενικές γραμμές ότι οι μετανάστες δεν είναι επικίνδυνοι ($n=17$, 81%).

Με χρήση του ελέγχου χ^2 (chi-square), προέκυψε ότι υπάρχει στατιστικά σημαντική εξάρτηση μεταξύ της ομάδας και του αν θεωρείται ότι οι μετανάστες είναι επικίνδυνοι ($\chi^2(3)=66.494$, $p=0.000<0.05$).

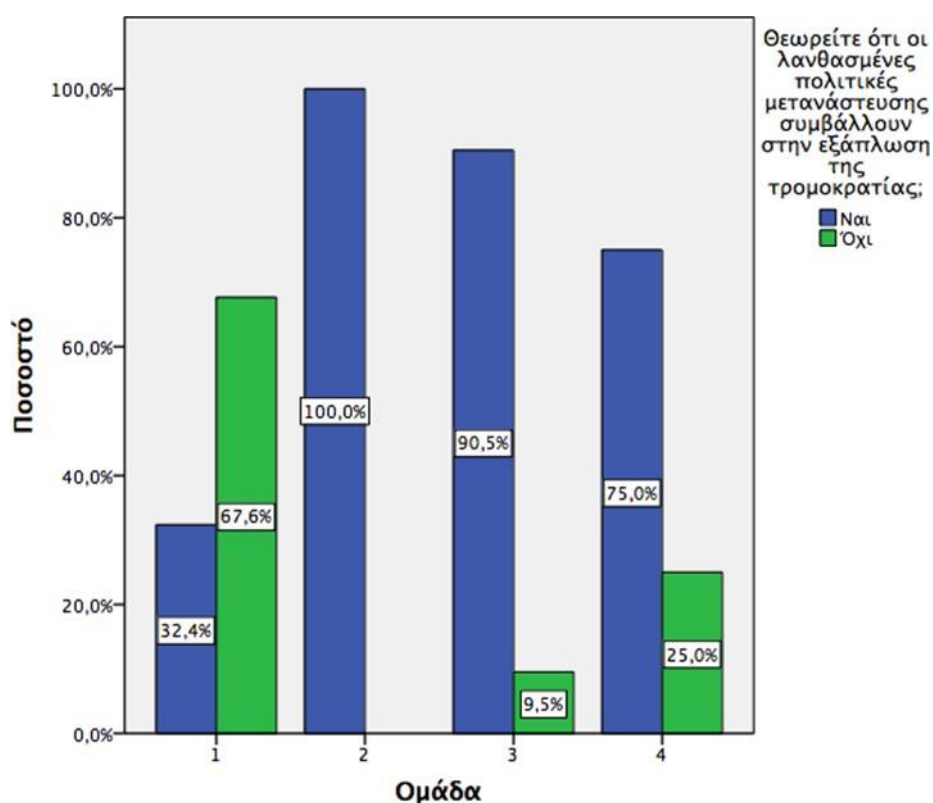
Γράφημα 47 Ραβδόγραμμα για το αν θεωρούν οι συμμετέχοντες ότι οι μετανάστες είναι επικίνδυνοι ανάλογα με την ομάδα

Από το Γράφημα 48, προκύπτει ότι στην πρώτη ομάδα ένα σημαντικό ποσοστό ($n=23$, 67.6%), πιστεύει ότι οι λανθασμένες πολιτικές μετανάστευσης δεν έχουν σχέση με την εξάπλωση της τρομοκρατίας, ενώ αντίθετα στη δεύτερη ομάδα όλα τα άτομα θεωρούν ότι οι λανθασμένες πολιτικές μετανάστευσης και η εξάπλωση της τρομοκρατίας, είναι δύο έννοιες που σχετίζονται άμεσα. Παρόμοια, η πλειοψηφία των ατόμων στην τρίτη ($n=19$, 90.5%) και στην τέταρτη ($n=24$, 75%) ομάδα, υποστηρίζει ότι οι λανθασμένες πολιτικές μετανάστευσης έχουν σχέση με την εξάπλωση της τρομοκρατίας.

Με χρήση του ελέγχου χ^2 (chi-square), προέκυψε ότι υπάρχει στατιστικά σημαντική εξάρτηση μεταξύ της ομάδας και του αν οι συμμετέχοντες θεωρούν ότι οι λανθασμένες πολιτικές μετανάστευσης έχουν σχέση με την εξάπλωση της τρομοκρατίας ($\chi^2(3)=45.913$, $p=0.000<0.05$)

Γράφημα 48 Ραβδόγραμμα για το αν οι λανθασμένες πολιτικές μετανάστευσης συμβάλλουν στην εξάπλωση της τρομοκρατίας ανάλογα με την ομάδα

Από τα παραπάνω αποτελέσματα, μπορούμε να πούμε ότι στην πρώτη ομάδα ανήκουν άτομα που δεν πιστεύουν ότι η μετανάστευση αλλοιώνει την εθνική ταυτότητα των Ελλήνων, συμφωνούν με το ότι θα έπρεπε να δίνεται η ελληνική ιθαγένεια σε μετανάστες, καθώς δεν τους θεωρούν επικίνδυνους, ενώ θεωρούν ότι οι λανθασμένες πολιτικές μετανάστευσης, δεν έχουν σχέση με της εξάπλωση της τρομοκρατίας. Στη δεύτερη ομάδα, ανήκουν άτομα που πιστεύουν ότι η μετανάστευση αλλοιώνει την εθνική ταυτότητα των Ελλήνων, έχουν διφορούμενη άποψη σχετικά με το αν θα έπρεπε να δίνεται η ελληνική ιθαγένεια σε μετανάστες, αλλά δεν τους θεωρούν επικίνδυνους, ενώ υποστηρίζουν ότι οι λανθασμένες πολιτικές μετανάστευσης, συμβάλλουν στην εξάπλωση της τρομοκρατίας. Στην τρίτη ομάδα, εντάσσονται άτομα που πιστεύουν ότι η μετανάστευση αλλοιώνει την εθνική ταυτότητα των Ελλήνων, διαφωνούν απόλυτα με το ότι θα έπρεπε να δίνεται η ελληνική ιθαγένεια σε μετανάστες, καθώς τους θεωρούν επικίνδυνους και πιστεύουν ότι οι λανθασμένες πολιτικές μετανάστευσης δεν έχουν σχέση με της εξάπλωση της τρομοκρατίας. Τέλος,

η τέταρτη ομάδα περιλαμβάνει άτομα που πιστεύουν ότι η μετανάστευση αλλοιώνει την εθνική ταυτότητα των Ελλήνων, εν μέρει διαφωνούν με το ότι θα έπρεπε να δίνεται η ελληνική ιθαγένεια σε μετανάστες, δεν θεωρούν τους μετανάστες επικίνδυνους, ενώ υποστηρίζουν ότι οι λανθασμένες πολιτικές μετανάστευσης έχουν σχέση με της εξάπλωση της τρομοκρατίας.

Τέλος, ενδιαφέρον έχει να διερευνηθεί κατά πόσο υπάρχει σημαντική διαφοροποίηση των κοινωνικό-δημογραφικών χαρακτηριστικών των κατοίκων, ως προς την ομάδα που ανήκουν. Τα αποτελέσματα παρουσιάζονται στον Πίνακα 22, μαζί με την αντίστοιχη σημαντικότητα του ελέγχου χ^2 . Από την ανάλυση, προέκυψε ότι δεν υπάρχει σημαντική εξάρτηση μεταξύ της ομάδας και της ηλικίας ($\chi^2(9)=22.319$, $p=0.117>0.05$), μεταξύ της ομάδας και του φύλου ($\chi^2(3)=2.304$, $p=0.516>0.05$), μεταξύ της περιοχής που μεγάλωσαν και της ομάδας ($\chi^2(9)=13.653$, $p=0.065>0.05$), μεταξύ του τομέα εργασίας και της ομάδας ($\chi^2(9)=22.479$, $p=0.147>0.05$) και μεταξύ της ομάδας και του εκπαιδευτικού επιπέδου ($\chi^2(9)=13.978$, $p=0.0278>0.05$).

Συμπερασματικά, μπορούμε να πούμε ότι δεν υπάρχει καμία σημαντική διαφοροποίηση των απόψεων των κατοίκων, σχετικά με τα πιθανά προβλήματα που προκαλούν οι μετανάστες ως προς τα δημογραφικά χαρακτηριστικά τους.

Πίνακας 22 Αποτελέσματα ελέγχου χ^2 για την πιθανή εξάρτηση των κοινωνικό-δημογραφικών χαρακτηριστικών και της ομάδας

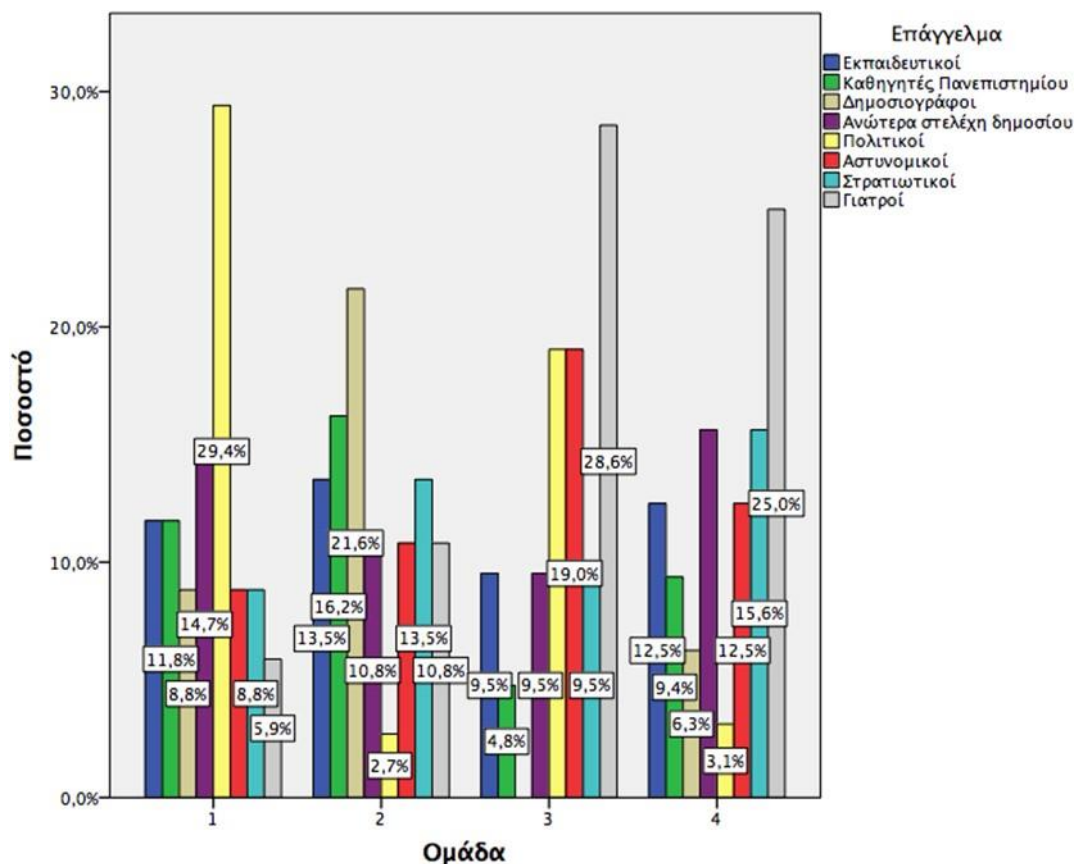
	Ομάδα								χ^2	p	
	1		2		3		4				
	N	%	N	%	N	%	N	%			
Ηλικία	20-30 ετών	1	5,0%	11	55,0%	5	25,0%	3	15,0%	22.319	0.117
	30-40 ετών	10	34,5%	4	13,8%	3	10,3%	12	41,4%		
	40-50 ετών	14	22,2%	19	30,2%	13	20,6%	17	27,0%		
	50 ετών και άνω	9	75,0%	3	25,0%	0	0,0%	0	0,0%		

Φύλο	Αντρας	24	33,8%	17	23,9%	17	23,9%	13	18,3%	2.304	0.516
	Γυναίκα	10	18,9%	20	37,7%	4	7,5%	19	35,8%		
Περιοχή που μεγάλωσαν	Πόλη	23	37,7%	15	24,6%	12	19,7%	11	18,0%	13.653	0.065
	Κωμόπολη	2	16,7%	2	16,7%	2	16,7%	6	50,0%		
	Νησί	6	14,0%	17	39,5%	5	11,6%	15	34,9%		
	Χωριό	3	37,5%	3	37,5%	2	25,0%	0	0,0%		
Επίπεδο εκπαίδευσης	Λύκειο	0	0,0%	9	39,1%	10	43,5%	4	17,4%	13.978	0.278
	ΑΕΙ/ΤΕΙ	10	23,8%	16	38,1%	10	23,8%	6	14,3%		
	Μεταπτυχιακό	14	29,8%	11	23,4%	1	2,1%	21	44,7%		
	Διδακτορικό	10	83,3%	1	8,3%	0	0,0%	1	8,3%		
Τομέας εργασίας	Δημόσιος	29	35,8%	21	25,9%	13	16,0%	18	22,2%	22.479	0.136
	Ιδιωτικός	1	2,9%	15	44,1%	6	17,6%	12	35,3%		
	Ανεργος	3	75,0%	1	25,0%	0	0,0%	0	0,0%		
	Δελτίο παροχής υπηρεσιών	1	20,0%	0	0,0%	2	40,0%	2	40,0%		

Στην συνέχεια, πραγματοποιήθηκε ανάλυση σχετικά με το επάγγελμα των ατόμων και την ομάδα. Από το Γράφημα 549 προκύπτει ότι στην πρώτη ομάδα ανήκουν, κατά κύριο λόγο πολιτικοί και ανώτερα στελέχη του δημοσίου, στην δεύτερη δημοσιογράφοι, καθηγητές πανεπιστημίου, εκπαιδευτικοί και στρατιωτικοί, στην τρίτη γιατροί, πολιτικοί και αστυνομικοί και στην τέταρτη γιατροί, στρατιωτικοί και ανώτερα στελέχη του δημοσίου.

Από τον έλεγχο χ^2 , προέκυψε ότι δεν υπάρχει στατιστικά σημαντική εξάρτηση της ομάδας και του επαγγέλματος των συμμετεχόντων ($\chi^2(21)=31.270$, $p=0.069>0.05$). Από αυτό το αποτέλεσμα, μπορούμε να πούμε ότι το επάγγελμα των ατόμων δεν φαίνεται να επηρεάζει την άποψή τους σχετικά με τα πιθανά προβλήματα

Γράφημα 49 Ραβδόγραμμα για τη σχέση του επαγγέλματος των συμμετεχόντων και της ομάδας που ανήκουν

Κεφάλαιο 7^ο Ποιοτική έρευνα

7.1 Εισαγωγή

Η ποιοτική έρευνα που ακολουθεί, βασίστηκε σε σημαντικά ζητήματα που σχετίζονται με το μεταναστευτικό ζήτημα. Πιο συγκεκριμένα, τα μεταναστευτικά ρεύματα διαθέτουν μοναδικά χαρακτηριστικά, η χώρα και το κοινωνικό πλαίσιο υποδοχής διαθέτουν ένα μεταναστευτικό υπόβαθρο, το κράτος δεν διαθέτει την απαραίτητη πρόνοια, αλλά ούτε και τον απαραίτητο σχεδιασμό για να υλοποιήσει σχετικές και αποτελεσματικές παρεμβάσεις, ενώ αντίστοιχα και τα μεταναστευτικά ρεύματα εμφανίζουν μια σημαντική ποικιλομορφία, δυσχεραίνοντας ακόμα περισσότερο την επίτευξη της ενσωμάτωσης. Οι συνθήκες αυτές που αναφέρθηκαν, αποτέλεσαν τα βασικά στοιχεία που επηρέασαν τη διαμόρφωση των ερωτημάτων και τα σχέδια ποιοτικής έρευνας στις μελέτες μετανάστευσης.

Εκτός, όμως, από ποιοτική έρευνα, αξιοποιήθηκε και η ποσοτική έρευνα, με στόχο να δοθεί μια πληρέστερη και πιο αντικειμενική εικόνα μέσω των γραφημάτων, σχετικά με το υπό διερεύνηση ζήτημα. Με τρόπο συμπληρωματικό, η ποσοτική έρευνα συνδυάστηκε με την ποιοτική έρευνα, μέσα από τη διεξαγωγή των συνεντεύξεων. Η ποιοτική έρευνα από την άλλη, επιλέχθηκε για τους εξής λόγους (Φούσκας, 2009:453-470):

- Από τις περισσότερες έρευνες για τη διαμόρφωση της μεταναστευτικής πολιτικής και τη σχέση της με ομάδες υψηλής ισχύος, καταδεικνύεται ότι οι ποσοτικές καταμετρήσεις, αν και εμφανίζουν τις διαθέσεις ανάμεσα σε σχέσεις και ομάδες ενός πληθυσμού και προσφέρουν τη δυνατότητα αφομοίωσης γενικότερων θέσεων, έναντι σε συγκεκριμένες δυσκολίες, εκδηλώνουν ιδιόμορφα προβλήματα προσέγγισης ατομικών πρακτικών, προτύπων ζωής και συμπεριφορών σε μικροεπίπεδο.

- Οι συνεντεύξεις ενδέχεται να προσφέρουν ένα πλεονέκτημα, σε σχέση με τα στοιχεία για το πώς οι ελίτ ερμηνεύουν το μεταναστευτικό φαινόμενο, τη χάραξη δηλαδή της μεταναστευτικής πολιτικής μέσα από την συλλογική οργάνωση. Πιο συγκεκριμένα, η εις βάθος ανάλυση από τους ίδιους τους συμμετέχοντες, δύναται να διασαφηνίζει τα ζητήματα που τους αφορούν και τους επηρεάζουν

- Ο χαρακτήρας του ίδιου του ερευνητικού ερωτήματος, καθώς μέσω της έρευνάς μας αποσκοπείται η διερεύνηση της εξέλιξης μιας κατάστασης που υφίσταται, καθώς και η διασαφήνιση των όσων συμβαίνουν.

- Η επιλογή της εις βάθος διερεύνησης του θέματος, διότι με τη παρούσα έρευνα επιδιώκεται μια διερεύνηση όλων των διαστάσεων του θέματος. Πιο συγκεκριμένα, επιχειρείται να διερευνηθούν όχι μόνο οι οικονομικό-κοινωνικές πτυχές του, αλλά και οι συντελεστές που συνδέονται με την κοινωνική ταυτότητα, με τα στερεότυπα και τον τρόπο λήψης αποφάσεων.

- Διερεύνηση των πτυχών του θέματος, που δεν έχουν διερευνηθεί εκτενώς ή δεν έχουν αναγνωριστεί ακόμα, με αποτέλεσμα να μην υφίσταται μια ολιστική και συστηματική διερεύνηση του ζητήματος και των επιπλέον πεδίων που αναδύεται ότι επηρεάζει. Πιο συγκεκριμένα, η έρευνά μας στοχεύει και αναμένεται να ερμηνεύσει τις πεποιθήσεις του πληθυσμού που μελετάται, δίχως να συναρτηθεί σε ερμηνευτικούς άξονες και εικασίες που υπάρχουν στο επίπεδο της θεωρίας.

Κυρίαρχο στόχο της παρούσας έρευνας, συνιστά η εξέταση του τρόπου που οι ελίτ ερμηνεύουν τα γεγονότα που συμβαίνουν γύρω τους, πώς επηρεάζει η παρούσα κατάσταση τις επιλογές τους και τη λήψη κρίσιμων αποφάσεων, δηλαδή πώς το φαινόμενο της μετανάστευσης τους οδήγησε σε συγκεκριμένες αποφάσεις και χάραξης πολιτικών και ποια η σχέση τους στη διαμόρφωση αυτών των πολιτικών.

Με δεδομένο, ότι η συγκεκριμένη έρευνα επιχειρεί μια κοινωνιολογική εξέταση και ερμηνεία ενός από τα σύγχρονα προβλήματα στη μελέτη της μεταναστευτικής πολιτικής, οι άξονες αυτοί καθορίζουν και διαμορφώνουν τους στόχους και τους σκοπούς που τέθηκαν. Συγκεκριμένα, διερευνώνται οι επιπτώσεις από την πολιτική που ακολουθήθηκε, μέσα από τη λήψη αποφάσεων των ελίτ και ειδικότερα των τοπικών ελίτ στα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου. Η μεθοδολογία της διατριβής, βασίζεται στους ερευνητικούς στόχους που έχουν τεθεί και οι οποίοι αναμένεται να διευκολύνουν τη διερεύνηση του βασικού ερευνητικού σκοπού:

- Πρώτον, τη διερεύνηση των συνθηκών, μέσα από τις οποίες έγινε πράξη η μεταναστευτική πολιτική που ακολουθήθηκε στην Ελλάδα.

- Δεύτερον, την εξέταση των επιπτώσεων της μεταναστευτικής πολιτικής στην χώρα.

- Τρίτον, στην ερμηνεία της διαμόρφωσης της αντιμετώπισης προβλημάτων στην ήδη υπάρχουσα πολιτική.

- Τέταρτον, πώς συνδέεται η θεωρία του κοινωνικού κονστρουκτιβισμού με τις αντιλήψεις των ελίτ των νησιών του Ανατολικού Αιγαίου

➤ Πέμπτο, ποιες είναι οι πεποιθήσεις και οι αντιλήψεις των Ελίτ για την μετανάστευση

➤ Έκτο, σε ποιους παράγοντες οφείλονται οι παραπάνω πεποιθήσεις

➤ Έβδομο, πώς επηρεάζουν την μεταναστευτική πολιτική οι ελίτ

Ειδικότερα, η παρούσα έρευνα επιχειρεί να εξετάσει με ποιον τρόπο οι ελίτ ερμηνεύουν αυτά που συμβαίνουν γύρω τους και πώς επηρεάζει αυτό τις επιλογές και τη συμπεριφορά τους, δηλαδή να προσεγγίζει τάσεις, ερμηνείες και πρακτικές. Όλα τα παραπάνω, η έρευνά μας τα εξετάζει και τα αναλύει σε μικροεπίπεδο, ενώ στη συνέχεια θα ακολουθήσει ανάλυση των δεδομένων, ώστε να διερευνηθούν: (α) Τάσεις, (β) Προσλήψεις, (γ) Τυπικές ή άτυπες επιλογές. Οι οδηγοί συνέντευξης απευθύνονται σε τοπικές ελίτ των νησιών του Ανατολικού Αιγαίου. Πιο συγκεκριμένα, στην κατηγορία αυτή εντάσσονται

(1) άνθρωποι που επηρέασαν την μεταναστευτική πολιτική,

(2) άνθρωποι που βρίσκονται σε υψηλές θέσεις και

(3) άνθρωποι που απασχολούνται σε θέσεις, οι οποίες επηρεάζουν αλλά και επηρεάζονται από την μεταναστευτική πολιτική.

Η αναπαράσταση της κοινωνικής πραγματικότητας από τον ερευνητή, δημιουργείται μέσα από τα δεδομένα.

7.2 Προσεγγίσεις της ποιοτικής κοινωνικής έρευνας

Σύμφωνα με τον Τσιώλη, αν και η ποιοτική έρευνα απεικονίζει μια διευρυμένη περιοχή στην οποία περιλαμβάνονται πολλαπλές προσεγγίσεις, των οποίων η αρχή χαρακτηρίζεται από μη όμοια θεωρητικά υπόβαθρα ή ασπάζονται πολύμορφα συστήματα παραγωγής και ερμηνείας στοιχείων, θεωρείται ότι υπάρχουν κοινοί κανόνες για την ποιοτική έρευνα όπως (Τσιώλης, 2011:129-159):

- Η κοινή αντίληψη των ερευνητών, ότι η κοινωνική ζωή αποτελεί την πραγματικότητα και επιχειρούν να την κατανοήσουν. Για τον λόγο αυτό, εστιάζουν στην ερμηνεία της, στον τρόπο που εφαρμόζεται και (ανά-)παράγεται ο κοινωνικός ιστός, μέσα από όσους έχουν την δυνατότητα να τον επηρεάζουν. Απόρροια των παραπάνω απόψεων, συνιστά η προσπάθεια να διερευνηθεί ο τρόπος με τον οποίο αντιλαμβάνονται οι ερευνώμενοι την πραγματικότητα, τις εμπειρίες και τις εξιστορήσεις τους.

- Η αντίληψη ότι μέσω της ποιοτικής προσέγγισης δύναται να επιτευχθεί η

εστίαση, στη διερεύνηση του ίδιου του φαινομένου, στοχεύοντας στην ερμηνεία όλων των αποτελεσμάτων, μέσα στο πλαίσιο το οποίο έχουν εξελιχθεί .

- Η βασική επιδίωξη της ποιοτικής έρευνας, σύμφωνα με την οποία ο σκοπός δεν είναι η εξέταση των ήδη υπάρχουσών υποθέσεων, σε σχέση με το υπό διερεύνηση θέμα, αλλά η ανεύρεση νέων «δρόμων» στο ζήτημα που ερευνάται, ώστε να υπάρξει πλήρης κατανόησή του σε βάθος. Για τον λόγο αυτό, στην ποιοτική έρευνα υφίσταται ευελιξία σε όλη την ερευνητική διαδικασία και η διαδικασία δύναται να επαναπροσδιοριστεί με βάση τα νεότερα ερευνητικά ευρήματα.

- Η αντίληψη, ότι η ποιοτική έρευνα δεν διακρίνεται από την εμπειρική έρευνα, καθώς η εξέλιξη της έρευνας καθίσταται διαρκής και πολυεπίπεδη, με αποτέλεσμα, τα δύο ήδη έρευνας να αλληλοσυνδέονται και να αλληλοεξαρτώνται.

- Η άμεση επαφή του ερευνητή στα στάδια της έρευνας και οι γέφυρες επικοινωνίας που αναπτύσσει με τους ερωτηθέντες, η οποία συνιστά αναγκαία διαδικασία για τη συλλογή των δεδομένων. Μέσω της φυσικής παρουσίας, οι ερευνητές αποκομίζουν πολλαπλά οφέλη και εμπειρίες, τα οποία εν συνεχεία δύνανται να τα αξιοποιήσουν την έρευνα. Η ποιοτική έρευνα, στοχεύει στον εντοπισμό αλληλουχιών ανάμεσα στο κοινωνικό φαινόμενο και στους ερωτώμενους, δίνοντας ιδιαίτερη βαρύτητα στις απόψεις τους. Η ποιοτική μέθοδος αποβλέπει στην εξιστόρηση, εξήγηση, εκδοχή και αφομοίωση των κοινωνικών φαινομένων, περιστάσεων και συνόλων απαντώντας κυρίως στα ερωτήματα 'πώς' και 'γιατί'.

Ως βοηθήματα στην ποιοτική έρευνα, χρησιμοποιούνται τα ανοιχτά ερωτηματολόγια, η εθνογραφική ερμηνεία, η συμμετοχική παρακολούθηση, οι συνεντεύξεις σε βάθος και η ερμηνεία περιεχομένου. Όποιο εργαλείο και να επιλεγεί, το κυριότερο απόκτημα από την ποιοτική ανάλυση, συνιστά η δυνατότητά του, πως μπορεί να συντελέσει αναλυτικά στην απόκτηση πληροφοριών (Δημητριάδη, 2012:146).

7.3 Στάδια στο σχεδιασμό της ποιοτικής έρευνας

Σύμφωνα με τον Φίλια (2005) , τα βήματα στον σχεδιασμό της έρευνας διακρίνονται στα εξής σταδια:

Πρώτον, η επεξήγηση του προβλήματος: Το πρώτο στάδιο, αφορά την επεξήγηση του ερωτήματος σε μια προβληματική που ενδέχεται να αναδειχθεί μέσω της έρευνας. Στην παρούσα έρευνα, επιχειρήσαμε να διερευνήσουμε σε βάθος την

μεταναστευτική πολιτική στον ελληνικό χώρο, σε συνάρτηση με τις αντιλήψεις της ελίτ και τον τρόπο που την επηρέασαν, την διαμόρφωσαν και την εξέλιξαν. Ως περιοχή μελέτης, επιλέχθηκαν τα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου και τονίστηκε η δράση των τοπικών ελίτ, στη μελέτη της μεταναστευτικής πολιτικής. Στο πλαίσιο αυτής της έρευνας, υποθέτουμε ότι η μεταναστευτική πολιτική συνδέεται άμεσα με μια πληθώρα παραγόντων, όπως οι συνθήκες που διαμορφώνουν τη χάραξη της μεταναστευτικής πολιτικής, η επιρροή των ελίτ, οι αντιλήψεις τους και η διαμόρφωσή της στον τόπο εγκατάστασης τους. Για τη διερεύνηση τα όλων των παραπάνω, χρησιμοποιήθηκε η μεθοδολογία της ποιοτικής έρευνας και πραγματοποιήθηκαν συνεντεύξεις με εκατό είκοσι τέσσερις (124) εκπροσώπους της ελίτ, οι οποίοι καταλαμβάνουν υψηλά ιεραρχικά θέσεις στα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου

Δεύτερον, βιβλιογραφική επισκόπηση: Για να κατορθώσουμε να διαμορφώσουμε το θεωρητικό πλαίσιο της έρευνας, στην αρχική φάση υλοποιήθηκε μια αναλυτική βιβλιογραφική μελέτη, η οποία αποτέλεσε την αφετηρία για τη διατύπωση του κεντρικού ερωτήματος, γύρω από το ευρύτερο ερώτημα της διαμόρφωσης της μεταναστευτικής πολιτικής στην Ελλάδα και ιδιαίτερα στα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου. Ωστόσο, η βιβλιογραφική ανασκόπηση δεν αποτέλεσε τον παράγοντα που διαμόρφωσε την πορεία και την εξέλιξη της έρευνας, αλλά προσέφερε το κίνητρο για την εκκίνησή της. Επιπροσθέτως, οι βιβλιογραφικές πηγές που χρησιμοποιήθηκαν στην αρχή της έρευνας, είχαν ως στόχο την κατανόηση του πλαισίου, εντός του οποίου εξετάστηκε το ερευνητικό ερώτημα. Στην επόμενη φάση, και συγχρόνως με την υλοποίηση της πρωτογενούς έρευνας, πραγματοποιήθηκε και επιπλέον εμβάθυνση, αλλά και ταυτόχρονη διερεύνηση παραπάνω πηγών και αναφορών. Συνεπώς, η βιβλιογραφία συμπλήρωσε την έρευνα, αλλά ταυτόχρονα ωφέλησε στην εύρεση καινούργιων απαντήσεων, στα συνεχόμενα ερωτήματα που προέκυπταν.

Τρίτον, Συλλογή δεδομένων-Επιλογή μεθοδολογίας/ων παραγωγής δεδομένων: Σύμφωνα με τον Φίλια (2005), η συλλογή δεδομένων συντελείται με συνένωση των συστημάτων εκείνων, που θα επιτρέψουν τη διαλογή και την άντληση των πιο αρμοζόντων, για να απαντηθεί το ερευνητικό πρόβλημα. Οι πρωταρχικές μέθοδοι συλλογής ποιοτικών δεδομένων, είναι οι εξής: «παρατήρηση, συμμετοχική παρατήρηση, έρευνα δράσης/έρευνα συμμετοχικής δράσης, συνέντευξη έρευνας,

μέθοδος των ομάδων στόχευσης (focus groups), ανάλυση περιεχομένου, ανάλυση ποιοτικών δεδομένων, ιστορική-συγκριτική ανάλυση, βιογραφική μέθοδος, περιπτωσιολογική μελέτη (case study) και αρχειακή έρευνα». Στην παρούσα μελέτη, χρησιμοποιήθηκε η μέθοδος των συνεντεύξεων.

1. Η συνέντευξη, συνιστά μια τεχνική που επιδιώκει να καθορίσει μια αλληλεξάρτηση στην προφορική επικοινωνία ανάμεσα σε δυο ανθρώπους, τον συνεντευξιαστή και τον ερωτώμενο, έτσι ώστε να προσφέρει στον πρώτο τη συγκέντρωση κάποιων πληροφοριών από τον δεύτερο, πάνω σε ένα καθορισμένο πεδίο. Για τον λόγο αυτό, η έρευνα που πραγματοποιείται με την μέθοδο της συνέντευξης, κρίνεται αναγκαίο να προπαρασκευαστεί με κάθε προσοχή στη λεπτομέρεια.

Η κοινωνιολογική συνέντευξη, ξεχωρίζει από τη δημοσιογραφική, καθώς αποτελεί μια «συστηματοποιημένη» συνέντευξη ή συνομιλία, με μια καθορισμένη ποσότητα γνωρισμάτων που προσδιορίζουν την τεχνική της εκτέλεσης της. Η συνέντευξη πρωτίτως, συνθέτει μια κοινωνική και ψυχολογική σχέση ανάμεσα στον συνεντευξιαστή και τον ερωτώμενο, στην οποία οι ρόλοι είναι ανεπηρέαστοι. Η τεχνική της συνέντευξης, διαφοροποιείται αντίστοιχα με το περιεχόμενο της εξέτασης. Η παραλλαγή στην μέθοδο, οριοθετείται από τις επιδιώξεις που έχει.

Ανάλογα με την βαθμίδα που δομείται η συνέντευξη, δυνάμεθα να θωρήσουμε τρεις κατηγορίες: τη δομημένη (structured interview), την ημι-δομημένη (semi-structured interview) και την μη δομημένη (unstructured interview). Η δομημένη συνέντευξη, στηρίζεται σε μια αλληλουχία προκαθορισμένων ερωτημάτων, που η ποσότητα, ο ειρμός και η ουσία, δομούνται ήδη από το έντυπο της συνέντευξης.

Η ημι-δομημένη συνέντευξη, χαρακτηρίζεται από μια ομαλή καθοδηγούμενη ροή συνέντευξης, μέσω ενός αθροίσματος προκαθορισμένων ερωτήσεων, ενώ διαθέτει και μείζονα ευελιξία ως προς το περιεχόμενο των ερωτημάτων αντιστοίχως με τον ερωτώμενο. Για τον λόγο αυτό, δεν υφίστανται οι προκαθορισμένες ερωτήσεις και η συνέντευξη δομείται σε θεματικά πλαίσια, πάνω στα οποία στηρίζεται και κατευθύνεται η αλληλεπίδραση ανάμεσα στον μελετητή και στον ερωτώμενο.

Ο σχεδιασμός των οδηγιών συνέντευξης, βασίστηκε στο ερωτηματολόγιο όπου πραγματοποιήθηκε η εμπειρική έρευνα. Η αξιοπιστία και η ισχύς των

απαντήσεων της συνέντευξης, μπορούν να αυξηθούν από τις κατάλληλες τροποποιήσεις του οδηγού συνέντευξης και του ύφους της συνέντευξης, που ανταποκρίνεται στα ειδικά χαρακτηριστικά της ομάδας των ελίτ (Φίλιας, 2005:130-180).

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε με ημι-δομημένες συνεντεύξεις, δηλαδή μια μορφή συνέντευξης, που εμπεριέχει ερωτήματα κλειστού χαρακτήρα, αλλά συγχρόνως υποβάλλονται και ανοικτά ερωτήματα, για ολοκληρωμένη αφομοίωση των απαντήσεων που δόθηκαν με τα κλειστά ερωτήματα. Με τον τρόπο αυτό επιτεύχθηκε η μεγάλη εισφορά στην ερευνητική προσπάθεια από τον συνεντευξιαστή. Επιπλέον εξασφαλίστηκε άμεση επικοινωνία, ενώ ταυτόχρονα υπήρξε η ικανότητα μετατροπής στην αλληλουχία των ερωτημάτων, καθιστώντας έτσι την πορεία της συνέντευξης περισσότερο ευέλικτη, προσφέροντας στον συνεντευξιαστή, τη δυνατότητα να υλοποιήσει συμπληρωματικές ερωτήσεις σε διαφορετικές περιοχές ενδιαφέροντος.

Τα προφορικά στοιχεία, ως ποιοτικό εργαλείο παρατήρησης του ζητήματος, δεν απαιτούν εδώ μια στατιστική διαβεβαίωση της έρευνας. Πιο αναλυτικά, δεν σκοπεύουν να κατατάξουν με ποσοστά τις ανθρώπινες εμπειρίες, όπως έγινε προηγουμένως μέσω της ποσοτικής έρευνας, αλλά να δημοσιοποιήσουν υποκειμενικές ανθρώπινες εμπειρίες, που συχνά μας ξεφεύγουν, δεν γίνονται εμφανείς ή και αποσιωπώνται. Για την πραγματοποίηση των συνεντεύξεων, δημιουργήθηκε ένας οδηγός συνέντευξης, ο οποίος μεταβάλλεται και συμπληρώνεται από τη μια συνέντευξη στην επόμενη και αντίστοιχα με το ιδιάζον προφίλ του κάθε ερωτώμενου. Επιπροσθέτως, αφομοιώνεται μέσα από την μνήμη και δεν χρησιμοποιείται κατά τη διάρκεια της συνέντευξης, για να μην δοθεί στον πληροφορητή η εντύπωση ενός διαλόγου δημοσιογραφικού χαρακτήρα, αλλά και για να μην βιώσει δισταγμό, αισθανόμενος απειλή, με αποτέλεσμα να λάβει αμυντική θέση απέναντι στον ερευνητή.

7.4 Το προφίλ του δείγματος

Αναζητώντας την ελίτ των νησιών του ανατολικού Αιγαίου, κατορθώσαμε να υλοποιήσουμε συνεντεύξεις με εκατό είκοσι τέσσερα άτομα. Ο καθορισμός και ο προσδιορισμός ενός πληθυσμού ελίτ, αποτελεί το κρίσιμο πρώτο στάδιο στην έρευνα ελίτ. Σε αντίθεση με τον γενικό πληθυσμό, για τον οποίο οι έρευνες

βασίζονται σε τυχαία δειγματοληψία, που επιτρέπει συμπεράσματα σχετικά με τα χαρακτηριστικά του, από την άλλη, το μέγεθος και η δομή των ελίτ πληθυσμών είναι άγνωστα στην αρχή της έρευνας.

Η ταυτοποίησή τους, περιλαμβάνει ορισμένα βήματα και αποφάσεις των ερευνητών. Πρώτον, χρειάζεται ένας θεωρητικός καθορισμός των ελίτ που μπορεί να αποτελέσει τη βάση για τα κριτήρια επιλογής. Για να μπορέσει να εφαρμοστεί καθολικά, ο ορισμός αυτός χρειάζεται να παρέχει σαφή κριτήρια των ελίτ, που να αποκλείουν τις κυκλικές εξηγήσεις. Σύμφωνα με την Hoffmann-Lange (2018), οι ελίτ χαρακτηρίζονται από «*τρία Σίγμα (σ)*» δηλαδή συνειδησιακή ομάδα, συνοχή και συνωμοσία.

Η μέθοδος αυτή, αποκλείει, με τον τρόπο αυτό, τις ελίτ που δεν πληρούν τα τρία κριτήρια. Ο ορισμός των ελίτ, ως ομάδων ή ατόμων, με τακτική και ουσιαστική επίδραση σε σημαντικές αποφάσεις μέσα σε έναν οργανισμό ή σε μια κοινωνία, χαρακτηρίζεται αρκετά γενικός, ώστε να κάνει την ελίτ έννοια εφαρμοστέα σε όλα τα είδη κοινωνικών συστημάτων. Όταν αφορά ολόκληρες κοινωνίες, ο ορισμός αυτός περιλαμβάνει όλες τις πολιτικές και κοινωνικές ελίτ που εμπλέκονται στην ανάληψη πολιτικών αποφάσεων, είτε επειδή συνταγματικά έχουν την αρμοδιότητα να λαμβάνουν δεσμευτικές αποφάσεις για μια πολιτεία, είτε διότι διαθέτουν σημαντικούς πόρους που τους κατανέμουν, με αποτέλεσμα να έχουν την δυνατότητα να επηρεάζουν σημαντικές αποφάσεις. Οι πόροι αυτοί, μεταξύ άλλων, κρίνεται αναγκαίο από τους υπεύθυνους λήψης αποφάσεων, ανάλογα με τις δυνατότητες που έχουν, να τους διαθέσουν για τη δημόσια διοίκηση ή τις εξουσίες που κατέχουν, ώστε να ασκήσουν βέτο για την προώθηση ή την υπονόμευση της εφαρμογής των αποφάσεων κάθε πολιτικής (Hoffmann-Lange, 2018:79-92)

Αντίθετα, οι μελέτες μεμονωμένων ομάδων που διαθέτουν τα «τρία σ», δύνανται να βασίζονται σε ολοκληρωμένα στοιχεία και να καταστούν τη δειγματοληψία πρόσφορη, για την μελέτη ολόκληρων σχηματισμών των ελίτ - μελέτες κοινοτικών ή εθνικών ελίτ και δομών εξουσίας. Συνήθως δε χρησιμοποιούν σκόπιμη δειγματοληψία. Αυτό, καθιστά τον προσδιορισμό των ελίτ αναπόσπαστο μέρος της ερευνητικής διαδικασίας. Τρεις βασικές μέθοδοι έχουν αναπτυχθεί για τη σκόπιμη δειγματοληψία: η θέση, η απόφαση και η φήμη. Η μέθοδος που θα ακολουθηθεί στην παρούσα εργασία είναι η Position Method (Μέθοδος Έρευνας των ελίτ).

Σύμφωνα με την Hoffman-Lange (2018:79-92), η μέθοδος με την οποία υλοποιείται η έρευνα για τις ελίτ και για την ταυτοποίησή τους, βασίζεται στην υπόθεση ότι η πολιτική επίδρασή τους σε σύνθετες κοινωνίες, έχει αποκτηθεί εξ αιτίας των επίσημων ηγετικών θέσεων που κατέχουν, σε ένα ευρύ φάσμα πολιτικών, επιχειρηματικών, στρατιωτικών, κοινωνικών θεσμών και οργανισμών

Αρκετές έρευνες για τις ελίτ, ακολουθούν αυτή τη στρατηγική δειγματοληψίας, προκειμένου να επιτευχθεί ένα σημαντικό μέγεθος δείγματος. Οι μελετητές οι οποίοι την χρησιμοποιούν, θεωρούν ότι η δομή των ελίτ είναι πλουραλιστική. Μελετητές όπως οι Mills και Scott, οι οποίοι υποθέτουν την ύπαρξη μιας ολοκληρωμένης «εξουσίας» ή «άρχουσας τάξης, αναγνωρίζουν ότι οι σύγχρονες δημοκρατίες είναι οργανωτικά ποικιλόμορφες και υποθέτουν ότι η εξουσία είναι συγκεντρωμένη σε μια μικρή ομάδα των ελίτ, με κοινό κοινωνικό υπόβαθρο και συμφέροντα, που κατέχουν την εξουσία και λαμβάνουν κρίσιμες αποφάσεις, κυρίως πολιτικές.

Η positional method, χρησιμοποιείται ευρύτερα για τον προσδιορισμό των ελίτ σε εθνικό επίπεδο και έχει εφαρμοστεί σε χώρες όπως η Αυστραλία, η Φινλανδία, η Νότια Αφρική, οι ΗΠΑ, η Ρωσία και η Γερμανία.

Η μέθοδος περιλαμβάνει διάφορα ερευνητικά στάδια (Hoffmann-Lange, 2007:910–928):

Το πρώτο στάδιο, αφορά την απόφαση που θα πάρει ο ερευνητής για τον κατά προσέγγιση αριθμό των ελίτ που θα συμπεριληφθούν σε μια μελέτη. Η απόφαση αυτή, εξαρτάται συνήθως από την έκταση των διαθέσιμων ερευνητικών πόρων και προσωπικού.

Το δεύτερο ερευνητικό βήμα περιλαμβάνει μια απόφαση σχετικά με τους κοινωνικούς τομείς, στους οποίους πρέπει να επικεντρωθεί η έρευνα. Ενώ ο πολιτικός τομέας περιλαμβάνεται σχεδόν τα πάντα, η ένταξη άλλων τομέων εξαρτάται από τις υποθέσεις σχετικά με την πολιτική σημασία τους. Για παράδειγμα, ο Mills (1956), θεωρεί ότι στις Ηνωμένες Πολιτείες στη δεκαετία του 1950 υφίστατο από ένα τρίγωνο εξουσίας, που αποτελείται από την ελίτ στην πολιτική, στις επιχειρήσεις, και στον στρατιωτικό τομέα (Hoffmann-Lange, 2007:919).

Συγκρίνοντας τις βρετανικές και γαλλικές ελίτ τα επόμενα χρόνια μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, η Hoffmann-Lange, διακρίνει πέντε βασικούς τομείς ελίτ:

«πολιτικούς ηγέτες, κυβερνητικούς, οικονομικούς διευθυντές, ηγέτες και στρατιωτικούς αρχηγούς». Αποτελεί μια ευρεία κοινότητα, που περιλαμβάνει τους μεγάλους τομείς και τις βάσεις της εξουσίας στις σύγχρονες δημοκρατικές κοινωνίες, όπως την πολιτική ελίτ που λαμβάνει τις αποφάσεις, την ελίτ της δημόσιας διοίκησης που εφαρμόζει τις αποφάσεις, την ελίτ των ενόπλων δυνάμεων που προστατεύει τη χώρα από τους ξένους (και εγχώριους) εχθρούς, την ελίτ των επιχειρήσεων, των Μέσων Μαζικής ενημέρωσης που ενημερώνει το κοινό και ελέγχει την κατάχρηση εξουσίας από άλλες ελίτ, την ακαδημαϊκή και εκπαιδευτική ελίτ που παράγει και διαδίδει τη γνώση. Την ελίτ εθελοντικών ενώσεων, ιδίως επιχειρηματικών ενώσεων και εργατικών σωματείων:

Επιπλέον και άλλες κατηγορίες εντάχθηκαν μερικές φορές σε αυτούς τους μεγάλους τομείς ή έχουν μελετηθεί χωριστά: όπως η δικαστική ελίτ, η εκκλησιαστική και εκείνης των πολιτιστικών ιδρυμάτων.

Το τρίτο ερευνητικό βήμα, περιλαμβάνει τον καθορισμό των σημαντικότερων οργανισμών σε κάθε τομέα που μελετήθηκε. Ορισμένοι τομείς, συνίστανται σε διαφορετικούς υπό-τομείς οργανισμών που αποκλείουν την εφαρμογή ενός μόνο κριτηρίου οργανωτικής σημασίας. Στην πολιτική, για παράδειγμα, πρέπει να γίνει διάκριση μεταξύ εκτελεστικών και νομοθετικών ηγετικών θέσεων, καθώς και μεταξύ ηγετικών θέσεων στα μεγαλύτερα ή τα πλέον κεντρικά κόμματα. Επειδή οι σύγχρονοι πολιτικοί οργανισμοί, οι επιχειρηματικές εταιρείες και οι οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών, έχουν συνήθως καλά τεκμηριωμένες ιεραρχικές δομές, τα τελικά δύο στάδια της μεθόδου, περιλαμβάνουν τον εντοπισμό των ανωτάτων θέσεων στις δομές αυτές και τον εντοπισμό των σημαντικότερων φορέων τους.

Η συγκεκριμένη μέθοδος (Positional Method), αποτελεί έναν ορθό και ολοκληρωμένο τρόπο για να μελετηθούν τα χαρακτηριστικά των ελίτ - το υπόβαθρο, η σταδιοδρομία τους καθώς και οι γραμμές διάσπασης μέσα και μεταξύ των διαφόρων τομέων. Επιτρέπει, επίσης, τη σύγκριση των χαρακτηριστικών των ελίτ μιας χώρας, με εκείνα του πληθυσμού της. Εάν τα κριτήρια επιλογής τεκμηριώνονται καλά από τους ερευνητές, η μέθοδος θέσης εξασφαλίζει υψηλό βαθμό αξιοπιστίας. Τέλος, η μέθοδος εφαρμόζεται επίσης στις μελέτες που αναφέρονται σε διαχρονικές αναλύσεις των εξελίξεων στις οργανωτικές δομές, των λόγου χάρη πολιτικών ελίτ και στα προσωπικά και επαγγελματικά χαρακτηριστικά των ελίτ, για σημαντικές χρονικές περιόδους. Για

παράδειγμα, η μελέτη του Zapf σχετικά με τις γερμανικές ελίτ μεταξύ 1901 και 1961, τεκμηρίωσε τη συνέχεια, καθώς και τις αλλαγές στη σύνθεση των ελίτ, με τρεις πολιτικές αλλαγές καθεστώτος: το 1919, το 1933 και της περιόδου 1945-1949. Μια άλλη μελέτη των ελίτ των ευρωπαϊκών κοινοβουλίων από το 1848, εντοπίζει τις συνέχειες και τις αλλαγές στα κοινωνικά χαρακτηριστικά των κοινοβουλευτικών «κομματικών οικογενειών», για μια περίοδο 150 ετών (Hoffman-Lange, 2018:79-92).

7.5 Θεματική ανάλυση

Σύμφωνα με την Ίσαρη και τον Πούρκο (2015), η θεματική ανάλυση είναι ένα χρηστικό σύστημα που έχει μεγάλη χρήση στην ποιοτική έρευνα. Η συμβολή του είναι ιδιαίτερα σημαίνουσα, καθώς διοχετεύει στοιχειώδεις ικανότητες, που είναι ωφέλιμες για την ποιοτική ανάλυση.

Υπάρχουν έξι αναλυτικά πεδία για τη ολοκλήρωση της θεματικής ανάλυσης, τα οποία επίσης δεν απαιτούν μια συγκεκριμένη πορεία.

Πρώτον, κατανόηση και οικειότητα με το υλικό της έρευνας. Έτσι προτείνεται η επαναλαμβανόμενη μελέτη του συνόλου των ερευνητικών δεδομένων και η ενεργή διερεύνηση των ζητημάτων, που φέρουν βαρύτητα για το προς εξέταση θέμα. Στην συνέχεια και εφόσον έχει αποκτηθεί η γνώση ως προς τα στοιχεία, ως προς τα λεγόμενα ή τις πράξεις των συμμετεχόντων, ο μελετητής γράφει τις αρχικές του παρατηρήσεις, πριν οδηγηθεί στο δεύτερο στάδιο της εξέτασης που εμπεριέχει την κωδικοποίηση.

I. Δεύτερον, κωδικοποίηση. Εξετάζονται τα κείμενα και δίνεται στο καθένα ένας τίτλος – ένας κωδικός. Ο κωδικός αυτός, αποδίδει το νόημα που δίνει ο μελετητής στο ορατό κομμάτι των δεδομένων (π. χ. αίσθημα φόβου ή έκφραση ανησυχίας κ.ά.). Είναι σύνηθες να υπάρχουν παραπάνω από ένα νοήματα, άρα και παραπάνω κωδικοί.

II. Τρίτον, αναζήτηση των θεμάτων- Στο πεδίο αυτό, αναζητούνται τα ενδεχόμενα θέματα ή υποθέματα. Εδώ, αν υπάρξει συνδυασμός των κωδικών, ο μελετητής εναρμονίζει μη όμοιους κωδικούς, ψάχνοντας ενδεχόμενα περιεχόμενα ή μοτίβα που ανακύπτουν εσωτερικά από τα δεδομένα. Ορισμένοι πρωτεύοντες κωδικοί, ενδέχεται να διαπλάσουν τα βασικά ζητήματα, ενώ άλλοι, υποθέματα ή υποκατηγορίες. Οι μελετητές έχουν ουσιαστικό ρόλο στην αναζήτηση των θεμάτων ή μοτίβων, καθώς

προβάλλουν θέματα τα οποία δεν προϋπάρχουν. Ο ερευνητής καλείται να ενώσει, να προσφέρει στοχασμό, να αντιληφθεί, να ξεχωρίσει, να απεικονίσει, να διαγνώσει ή να διασαφηνίσει το ερευνητικό υλικό με αφετηρία αντιληπτές τοποθετήσεις, επιστημολογικές αναγνωρίσεις και τον ευρύτερο ερευνητικό σχεδιασμό.

III. Τέταρτον, επανέλεγχος των θεατών- Σε αυτό το στάδιο, η αρχή γίνεται όταν έχει ξεκινήσει να ζυμώνεται ένα άθροισμα ενδεχομένων ή υποψήφια θεμάτων και εμπιέχει την επανεξέτασή τους, καθώς κάποια από αυτά ενδέχεται να μην ανταποκρίνονται στα κριτήρια που έχουν τεθεί. Κάποια θέματα είναι σχεδόν όμοια, οπότε πρέπει να ενοποιηθούν σε ένα και άλλα ίσως πρέπει να διαχωριστούν σε μεμονωμένα θέματα.

IV. Πέμπτο, ονοματολογία του θέματος- Έχει πλέον διαμορφωθεί ο θεματικός χάρτης των δεδομένων. Σε αυτό το στάδιο, ορίζεται η υπόσταση του κάθε θέματος και ο μελετητής επιβάλλεται να διενεργήσει και να γράψει μία διεξοδική ανάλυση, ορίζοντας το κάθε θέμα και τον τρόπο με τον οποίο εισέρχεται στην εξιστόρηση που ζυμώνεται από τα δεδομένα της μελέτης, σε σχέση με τα ερευνητικά ερωτήματα. Επιπροσθέτως, είναι σημαντικό να κατοχυρώσει ότι δεν υφίσταται εξεζητημένη αλληλοεπικάλυψη ανάμεσα στα θέματα, καθώς και να αποδεχτεί την ύπαρξη υποθεμάτων. Τα υποθέματα αποτελούν στην ουσία θέματα-εντός-ενός-θέματος και χαρακτηρίζονται απαραίτητα για την συστηματοποίηση ενός ιδιαίτερου σημαντικού και πολύπλοκου θέματος. Στη λήξη αυτού του σταδίου, καλό είναι ο μελετητής να διαθέτει την ικανότητα να απεικονίσει τον στόχο και την ουσία κάθε θέματος, σε δύο φράσεις. Σε περίπτωση που κατορθώσει να το επιτελέσει αυτό, ενδεχομένως οφείλει να προβεί σε επιπλέον κατεργασία των θεμάτων. Οι ονομασίες επιβάλλεται να είναι ουσιώδεις και να οδηγούν τον αναγνώστη στην άμεση κατανόηση του θέματος.

V. Έκτο, παρουσίαση των δεδομένων-συγγραφή των ευρημάτων. Αφού έχουν συγκεντρωθεί όλα τα δεδομένα και το υλικό της έρευνας, πραγματοποιείται η συγγραφή. Η αξίωση σε αυτό το στάδιο, είναι ο αναγνώστης να αντιλαμβάνεται την σπουδαιότητα και την ισχύ της έρευνας (Ισαρη και Πούρκος, 2015:115-117).

7.6 Ποιοτικά αποτελέσματα της μελέτης

Τα στοιχεία ποιοτικής αναζήτησης, συναρτώνται σε σημασίες που εξωτερικεύονται μέσα από τα λήμματα. Πιο συγκεκριμένα, φέρνουν συγκεντρωμένα

μη τυποποιημένα συστατικά, τα οποία προϋποθέτουν κατάταξη και ερμηνεία. Η διαδικασία της ερμηνείας δεδομένων, συνιστά μια διαλογική διαδικασία. Ο μελετητής, αρχικά χρειάζεται, αφού συλλέξει τα στοιχεία του, να τα καταγράψει όλα. Σε περιπτώσεις που έχει χρησιμοποιήσει μαγνητόφωνο σε μη δομημένες ερευνητικές συνεντεύξεις, τότε είναι υποχρεωμένος να τις καταγράψει αναλυτικά, όπως επιπλέον τις διακοπές του διαλόγου ή ίσως και διαφορετικούς σχολιασμούς.

Εφόσον οι συνεντεύξεις καταγραφούν, τότε ο μελετητής επιβάλλεται να μελετήσει και να επαναλάβει όλα τα καταγεγραμμένα στοιχεία του, αφενός για να ενθυμηθεί τη συνομιλία και αφετέρου για να τα εννοήσει, δηλαδή να επιτύχει μία ακέραια αντίληψη του τι έχει διατυπωθεί. Μέσα από τη διαδικασία των συνεντεύξεων, η οποία και επιλέχθηκε στην παρούσα έρευνα, επιδίωξή μας αποτέλεσε ο εντοπισμός των πεποιθήσεων των ελίτ για την μετανάστευση και των τρόπων που επηρεάζουν την μεταναστευτική πολιτική στα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου.

Στην επόμενη ενότητα, επιδιώκουμε μια περιγραφή των ποιοτικών ευρημάτων, με κάποια υποδείγματα από τις θεματικές κατηγορίες που ανέκυσαν κατά την ερμηνεία των ποιοτικών στοιχείων της έρευνας, ενώ ακολουθεί και ερμηνευτική εξήγηση. Τα ονόματα των ερωτώμενων έχουν αποσιωπηθεί, προκειμένου να διασφαλιστεί η ανωνυμία των συμμετεχόντων.

Ως ακολούθως, στην παρούσα διδακτορική διατριβή, ο αριθμός των συνεντεύξεων κυμάνθηκε στα εκατό είκοσι τέσσερα άτομα στην περιοχή Ανατολικού Αιγαίου. Οι συμμετέχοντες στις συνεντεύξεις, συνίστανται από ανώτερους υπαλλήλους της τοπικής αυτοδιοίκησης, αλλά και της δημόσιας διοίκησης, πολιτικά πρόσωπα (τοπικούς παράγοντες, βουλευτές, υποψήφιους όλων των πολιτικών κομμάτων), στρατιωτικούς, αστυνομικούς, λιμενικούς σε υψηλές ιεραρχικά θέσεις, πανεπιστημιακούς, γιατρούς, δικηγόρους, οικονομικούς παράγοντες των νησιών του Ανατολικού Αιγαίου, επιχειρηματίες, εργαζόμενους σε ΜΚΟ, αλλά και σε δημόσιους και ιδιωτικούς οργανισμούς οι οποίοι σχετίζονται με τη μετανάστευση, δασκάλους και καθηγητές της πρωτοβάθμιας και της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, καθώς και δημοσιογράφους.

Επιπροσθέτως, κρίνεται αναγκαίο να τονιστεί ότι η παρούσα έρευνα, εστίασε επιπλέον και στην περίπτωση των εθελοντικών οργανώσεων, ιδιαίτερα στο νησί της Λέρου, όπου πρόσφατα δημιουργήθηκε το “Hot Spot”, αλλά και στο νησί της

Ρόδου, όπου υπάρχουν κάποιες εγκαταστάσεις για την βοήθεια των μεταναστών. Πρόκειται για μη-εργασιακές συλλογικές οργανώσεις, με εξαιρετικά ενδιαφέρουσες ιδιαιτερότητες, ενώ το κύριο χαρακτηριστικό τους, σχετίζεται με το ότι απασχολούνται και προσφέρουν βοήθεια σε καθημερινή βάση. Οι εθελοντικές οργανώσεις, επιλέχθηκαν λόγω του ότι η εργασία και η απασχόληση των μελών ή των μη-μελών, εντοπίζονται στις υπηρεσίες π.χ. νοσηλευτική φροντίδα, φαρμακευτική παροχή, φαγητό, ρουχισμός, διαμονή, επιμόρφωση κ.λπ. Οι άνθρωποι που συμμετέχουν, αποτελούν άτομα υψηλής μόρφωσης και εκπαίδευσης, με στόχο να κατορθώσουν να παρέχουν τα σωστά εφόδια.

Προκύπτουν επομένως κάποιοι θεματικοί άξονες, που είτε επαναλαμβάνονται από το σύνολο των ερωτηθέντων, είτε ακόμα αναφέρονται από έναν μόνο ερωτώμενο. Η ανάλυση των στοιχείων που λάβαμε από τις συνεντεύξεις, θα μας οδηγήσει και στην εξαγωγή ενισχυτικών ή απορριπτικών συμπερασμάτων, ως προς την υπόθεση εργασίας.

Οι άξονες του εργαλείου της έρευνας οργανώθηκαν γύρω από τις παρακάτω θεματικές ενότητες:

7.6.1 1^{ος} Θεματικός άξονας: προφίλ του δείγματος

Αναζητώντας την ελίτ των νησιών του Ανατολικού Αιγαίου, οι οποίοι βρίσκονται αυτή τη στιγμή σε υψηλές θέσεις, καταφέραμε να πάρουμε συνέντευξη από εκατό είκοσι τέσσερα άτομα. Οι ηλικίες των ατόμων εκτείνονται σ' ένα εύρος από 40 μέχρι και 65 ετών, η πλειονότητα ήταν άτομα μέσης ηλικίας.

Η ηλικιακή ομάδα, αποτελεί μια σημαντική διάσταση του δημογραφικού προφίλ των τοπικών ελίτ, όπως η ανανέωση, αλλά και η αναπαραγωγή τους στις ιεραρχικά υψηλές θέσεις. Ο ηλικιακός μέσος όρος, αναφέρεται στη μέση ηλικία και πάνω. Από τις συνεντεύξεις αυτές, το μικρότερο ποσοστό σε υψηλές ιεραρχικές θέσεις είναι γυναίκες.

Σχετικά με τους άνδρες, η συντριπτική πλειοψηφία κατέχει υψηλές θέσεις στην ιεραρχία της δημόσιας διοίκησης, του στρατού της αστυνομίας, της πολιτικής, και των επιχειρήσεων. Λαμβάνοντας υπόψη ότι στον συγκεκριμένο τομέα δεν δύναται να είναι τυχαία η τόσο μεγάλη αναντιστοιχία και για τον λόγο αυτό εικάζουμε, ότι οι άντρες αποτελούν την κυρίαρχη ελίτ των νήσων του Ανατολικού Αιγαίου, σε αντίθεση με τις γυναίκες. Σύμφωνα με έρευνες στην οικονομική, πολιτική

και επιχειρηματική ελίτ (Κάρουλας, 2022:57-90), μικρό ποσοστό γυναικών κατέχει υψηλές θέσεις. Η αντιστοιχία ανδρών και γυναικών, πάντα συγκροτούσε μια από τις πιο ιδιαίτερες πλευρές της δημογραφικής κατατομής των ελίτ, αφού δημιουργούσε μια παράμετρο, η οποία σχετιζόταν με την βάση στις ίσες ευκαιρίες, την δημοκρατία και τον μοντερνισμό της κοινωνίας, αλλά και την αναβαθμισμένη εκπροσώπηση της ολότητας συνόλων μιας κοινωνίας.

Αντιλαμβανόμαστε, ότι οι άνδρες-μέλη των ελίτ, επιτυγχάνουν σε πολύ μεγαλύτερο ποσοστό να έχουν αδιάλειπτη εμφάνιση ως μέλη των ελίτ, απέναντι στον γυναικείο πληθυσμό, επιδεικνύοντας έτσι μια ακόμα δυσκολία των γυναικών να κερδίσουν μια ανώτερη θέση. Το ποσοστό των γυναικών πλησιάζει την αναλογία ένα προς πέντε. Ιδιαίτερα, στο ανώτερο επίπεδο της πολιτικής και ένστολης ελίτ, ο ρόλος τους είναι πολύ πιο περιορισμένος. Το εκπαιδευτικό επίπεδο στις τοπικές ελίτ, ορίζει μια αξιόλογη παράμετρο των δημογραφικών τους δεδομένων.

Όπως διαπιστώσαμε, οι τοπικές ελίτ διακρίνονται από ένα ιδιαίτερα υψηλό εκπαιδευτικό προφίλ. Ενδιαφέρον εμφανίζουν τα στοιχεία, ότι στην τριτοβάθμια εκπαίδευση υφίσταται στοιχειώδης παρέκκλιση. Ενδεικτικό, του ανώτερου εκπαιδευτικού επιπέδου των τοπικών ελίτ, συγκροτεί το γεγονός ότι το ποσοστό των στελεχών έχει αποπερατώσει μεταπτυχιακές ή διδακτορικές σπουδές, ενώ μικρότερο είναι το ποσοστό των αποφοίτων Τεχνολογικών ιδρυμάτων και αποφοίτων δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

Τελικά, δυνάμεθα να αναφέρουμε ότι οι τοπικές ελίτ των νήσων του Ανατολικού Αιγαίου, διαθέτουν ανώτερο εκπαιδευτικό επίπεδο, φανερά πολύ υψηλότερο, από το αντίστοιχο του συνόλου των τοπικών κοινωνιών. Επιπλέον, αξιόλογο μέρος των τοπικών ελίτ, έχει αποπερατώσει σπουδές του εκτός χώρας και συγκροτεί ένα αξιόλογο τεκμήριο, ότι η ελίτ πηγάει από υψηλές κοινωνικές και οικονομικές τάξεις, αν λάβουμε υπόψη και το εξαιρετικά μεγάλο κόστος για την πραγματοποίηση των σπουδών αυτών.

Επιπροσθέτως, ένα σημαντικό στοιχείο που προκύπτει, αφορά το επάγγελμα των ερωτώμενων. Η βαρύτητα της καθορισμένης μεταβλητής ανακύπτει από το γεγονός, με την ανάλυση της επαγγελματικής ιδιότητας, εξακριβώνεται η εκπροσώπηση σε συγκεκριμένους κλάδους επαγγελματιών σε μια κοινωνία. Εστιάζοντας λίγο παραπάνω στα επαγγέλματα της συγκεκριμένης κατηγορίας των

τοπικών ελίτ στα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου, οι επιχειρηματίες αποτελούν μακράν την πολυπληθέστερη επαγγελματική ομάδα. Στη συνέχεια, διερευνώντας τα επί μέρους, παρατηρούμε ότι είναι πολύ μεγάλη η παρουσία των ιδιοκτητών ξενοδοχείων, αλλά εξίσου σημαντική χαρακτηρίζεται και η ομάδα των ελεύθερων επαγγελματιών και πιο συγκεκριμένα οι δικηγόροι, οι γιατροί, οι μηχανικοί και οι ιδιοκτήτες τουριστικών επιχειρήσεων στα νησιά.

Το δεύτερο σε πληθυσμό επαγγελματικό σύνολο, είναι εκείνο των δημοσίων υπαλλήλων, με κύριες κατηγορίες που αφορούν τον χώρο της δημόσιας διοίκησης, του ευρύτερου δημόσιου τομέα, της εκπαίδευσης και των στρατιωτικών, αστυνομικών, λιμενικών αλλά και των πολιτικών στελεχών. Επίσης, οι δημοσιογράφοι και οι τραπεζικοί, συνιστούν μια συγκεκριμένη κατηγορία που κατέχει κυρίαρχο κομμάτι, ενώ πολύ περιορισμένη διαπιστώθηκε η εμφάνιση των άλλων επαγγελμάτων, καθώς σημαντικό είναι και το γεγονός ότι απουσιάζουν επαγγελματικές ομάδες, όπως εργάτες, αγρότες και συνταξιούχοι. Σε ότι αφορά τον τόπο διαμονής, η συντριπτική πλειοψηφία κατοικεί σε νησιωτικές περιοχές και ταυτόχρονα κατάγεται από αυτές.

Ολοκληρώνοντας λοιπόν την ανάλυσή μας, αναφορικά με το προφίλ των ερωτώμενων, αξίζει να παρατηρήσουμε ότι παράγοντες όπως το φύλο, η ηλικία ή η άσκηση κάποιου επαγγέλματος, αποτελούν σημαντικές μεταβλητές των τοπικών ελίτ των νησιών του Ανατολικού Αιγαίου.

7.6.2 2^{ος} θεματικός άξονας: μεταναστευτική πολιτική

Σύμφωνα με τις συνεντεύξεις, στον τομέα της μεταναστευτικής πολιτικής ένα αρχικό, αλλά αξιόλογο εύρημα, αφορά τις επιπτώσεις που υφίσταται η άσκηση της μεταναστευτικής πολιτικής, από την σταδιακή αποδυνάμωση της εκάστοτε κυβέρνησης. Η αποδυνάμωση αυτή, συμπορεύεται με την εκχώρηση πολλών αρμοδιοτήτων στο τοπικό επίπεδο, δίχως κάτι τέτοιο να συνοδεύεται από ανάλογη μεταφορά οικονομικών πόρων.

Επιπροσθέτως, χαρακτηρίζεται ιδιαίτερα δύσκολο να υπάρξει απόσταση από την εθνική ταυτότητα, καθώς υπάρχει άμεση σχέση ακόμη και σήμερα με την αγάπη προς την αρχαία Ελλάδα, την ορθόδοξη θρησκεία και εκκλησία. Συγχρόνως, επικρατεί η πεποίθηση ότι η «ελληνικότητα» δεν δύναται να αποκτηθεί, καθώς αποτελεί ένα στοιχείο που το αποκτάς μέσω της κληρονομιάς.

Συνέντευξη ιδιοκτήτη ξενοδοχείου Νότιας Ρόδου

ΟΝΟΜΑ- ΕΠΙΘΕΤΟ: Π.Ι

ΦΥΛΛΟ: ARPEN

ΕΡΩΤΗΜΑ 1^ο : *«Κατά την διάρκεια της τελευταίας εικοσαετίας, η Ελλάδα έχει σταδιακά μεταβληθεί από χώρα προέλευσης, σε χώρα υποδοχής σημαντικού αριθμού μεταναστών και προσφύγων. Ποιες νομίζετε ότι είναι οι μεγαλύτερες αδυναμίες των πολιτικών που έχουν ακολουθηθεί στο μεταναστευτικό ζήτημα και ποια τα σημαντικότερα επιτεύγματα»;*

Απάντηση στο 1^ο ερώτημα: *[Δεν υπήρξε ποτέ πολιτική ενσωμάτωσης και αφομοίωσης στην κοινωνία. Δεν ελέγχθηκαν (ταυτοποίηση, δεξιότητες, υγεία) οι πληθυσμοί των μεταναστών, ώστε να μετέχουν από μιας αρχής στο κοινωνικό κράτος, πράγμα το οποίο ενισχύει την αίσθηση του ανήκειν στους μετανάστες και επιταχύνει την αποδοχή από κατά τόπους κοινωνίες. Το σημαντικότερο επίτευγμα - το οποίο δεν ήταν αποτέλεσμα σχεδιασμού - ήταν η συμβολή των μεταναστών τη δεκαετία του '90 (ίσως μέχρι 2007) στην οικονομία.*

Οι καθυστερήσεις της ελληνικής διοίκησης είναι απαράδεκτες, ως αντικοινωνικές και απάνθρωπες. Οι πολιτικές της ΕΕ, όπου εφαρμόζονται με την επιθυμία επίλυσης προβλημάτων, δουλεύουν μια χαρά].

Συνέντευξη υψηλόβαθμο στέλεχος δημοσίου

ΟΝΟΜΑ- ΕΠΙΘΕΤΟ: Σ.Κ

ΦΥΛΛΟ: ARPEN

Απάντηση στο 1^ο ερώτημα: *[Οι πολιτικές δεν ασκούνται σε βάθος χρόνου. Ταυτόχρονα έχει αυξηθεί ο πολιτισμικός ρατσισμός στη χώρα μας. Το σημαντικότερο επίτευγμα, είναι πως ως ένα βαθμό έχουν ενταχθεί αρμονικά στην ελληνική κοινωνία μετανάστες πρώτης γενιάς που ακολούθησαν το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα μέσα από μια διαπολιτισμική προσέγγιση. Η πολιτική Ασύλου είναι αναχρονιστική και*

αναποτελεσματική]

Συνέντευξη Υψηλόβαθμο στέλεχος Λιμενικού Σώματος

ΟΝΟΜΑ- ΕΠΙΘΕΤΟ: Ν.Α

ΦΥΛΛΟ: ΑΡΡΕΝ

Απάντηση στο 1^ο ερώτημα:*[Ευτυχώς η χώρα μας αποτελεί ενδιάμεσο (τράνζιτ) σταθμό και όχι τελικό προορισμό για τους μετανάστες. Θεωρώ ότι η πολιτική της Ελλάδας και κατ' επέκταση της ΕΕ, πρέπει να εναρμονίζεται στους διεθνείς κανονισμούς - νομοθεσία αλλά και να προασπίζει την ακεραιότητα των κρατών- μελών εξίσου, ενισχύοντας κατά περίπτωση τις ανάγκες – ιδιαιτερότητες κάθε κράτους μέλους, αλλά και έκτακτες καταστάσεις, όπως το τεράστιο φαινόμενο της μετανάστευσης που παρουσιάζεται εντονότατα τα τελευταία χρόνια.*

Η πολιτική της ΕΕ και η διαδικασία ασύλου στην Ελλάδα είναι πολύ χρονοβόρα διαδικασία, ενώ πολλά κράτη της ΕΕ έχουν κλείσει τα σύνορα τους κάνοντας "επιλεκτικές" υποδοχές μεταναστών - προσφύγων. Κατά συνέπεια, τα περιοριστικά μετρά και οι γεωγραφικοί περιορισμοί των αιτούντων άσυλο μεταναστών - προσφύγων έχουν αυξήσει την εγκληματικότητα, σε ό,τι αφορά την εγχώρια διακίνηση ατόμων και τη χρήση πλαστών εγγράφων, καθώς και την διευκόλυνσή τους από τρίτα πρόσωπα. Επίσης, η μεγάλη παραμονή εντός καταυλισμών, κέντρων κράτησης, hot spots κτλ. οδηγεί σε παραβατικές συμπεριφορές και συμπλοκές].

Συνέντευξη Υψηλόβαθμο στέλεχος Δημοσίου- Διεύθυνση Υπουργείου
Μεταναστευτικής Πολιτικής

ΟΝΟΜΑ- ΕΠΙΘΕΤΟ: Ε.Α

ΦΥΛΛΟ: Θήλυ

ΕΡΩΤΗΜΑ 2^ο : *Πώς σχολιάζετε την πολιτική ασύλου που εφαρμόζει η Ελλάδα και συγχρόνως η ΕΕ, για να επιλύσει τα προβλήματα των ανθρώπων, οι οποίοι αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν τις χώρες τους και οδηγούν στο τεράστιο μεταναστευτικό πρόβλημα;*

Απάντηση στο 2^ο ερώτημα: *[Μεγαλύτερη αδυναμία είναι η απουσία μεταναστευτικής πολιτικής που να αφορά την νόμιμη είσοδο μεταναστών στην ΕΕ. Ως θετικό αναγνωρίζω το κοινό ευρωπαϊκό σύστημα ασύλου, το οποίο βέβαια πρέπει να αναπτυχθεί περαιτέρω].*

Συνέντευξη Υψηλόβαθμο στέλεχος Δημοσίου- Διευθυντής

ΟΝΟΜΑ- ΕΠΙΘΕΤΟ: Σ.Μ

ΦΥΛΛΟ: Άρρεν

Απάντηση στο 2^ο ερώτημα: *[Η διαχείριση των μεταναστών θεωρείται αδυναμία και οι ενέργειες όσον αφορά την διαβίωση και την ένταξή τους. Η πολιτική του ασύλου έχει βοηθήσει.*

Επιπλέον, όσον αφορά την μεταναστευτική πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπου τα τελευταία δέκα χρόνια οι ελεύσεις των ΠτΧ οφείλονται στις συγκρούσεις και στην αστάθεια στις χώρες τους ιδιαίτερος στην Συρία, το Ιράκ, το Αφγανιστάν, την Ερυθραία και πολλές ακόμη, ολόκληρες οικογένειες αναζητούν ένα μόνιμο τόπο για να μπορέσουν να εξασφαλίσουν μια ζωή ασφαλή και να αρχίσουν από την αρχή.

Είναι αναγκαίο, να υπάρξει πολιτική βούληση σε κοινό επίπεδο από όλα τα κράτη- μέλη, έτσι ώστε να περιοριστεί η μη νόμιμη μετανάστευση και κατά συνέπεια να υπάρξει ασφάλεια και σε επίπεδο τρομοκρατίας. Άρα, αρχικά πρέπει να βρεθεί μια ισορροπία μεταξύ της Ευρώπης, για τις συνθήκες πρώτης υποδοχής και διαμονής των ΠτΧ.. Το μεταναστευτικό, είναι ίσως ένα από τα ουσιαστικότερα ζητήματα με τα οποία ήρθε αντιμέτωπη η ΕΕ και η προσέγγιση των πολιτικών διαστάσεων γίνεται κυρίως από τις προθέσεις των Ευρωπαϊκών συμβουλίων που καθορίζουν τις προόδους στο θέμα αυτό.

Ο καταμερισμός των αιτήσεων ασύλου μεταξύ των κρατών μελών παραμένει άνισος. Το 2018, μέχρι στιγμής, και για έκτο συναπτό έτος, η Γερμανία έλαβε τον μεγαλύτερο αριθμό αιτήσεων σε απόλυτα μεγέθη: περισσότερες από 130.000, ακολουθούμενη από τη Γαλλία με 116.000 και πλέον αιτήσεις. Από κοινού, οι δύο χώρες δέχτηκαν το 44% του συνόλου των αιτήσεων. Η Ελλάδα, η Ισπανία και η Ιταλία αντιπροσωπεύουν από κοινού το 30% σχεδόν του συνόλου των αιτήσεων].

Συνέντευξη (Συνέντευξη 8: Διευθύντρια Δημοσίου τομέα)

ΟΝΟΜΑ- ΕΠΙΘΕΤΟ: Κ.Β

ΦΥΛΛΟ: Θήλυ

ΕΡΩΤΗΜΑ 3^ο: *Το μεταναστευτικό και προσφυγικό ζήτημα, αποτελούν μια άνευ προηγουμένου ανθρωπιστική κρίση και ταυτόχρονα μια από τις μεγαλύτερες προκλήσεις στην ιστορία της Ενωμένης Ευρώπης. Ποιες συγκεκριμένες ενέργειες εκτιμάτε ότι πρέπει να κάνουν οι Βρυξέλλες;*

Απάντηση στο 3^ο ερώτημα: *[Κατανομή των προσφύγων σε όλη την ΕΕ στο πλαίσιο της αλληλεγγύης μεταξύ των κρατών- μελών. Δεν είναι εφικτό να επιβαρύνονται μόνο κάποιες χώρες εντός της ΕΕ. Θα πρέπει να υπάρξει αναλογία με γνώμονα τα δεδομένα της κάθε χώρας].*

ΕΡΩΤΗΜΑ 4^ο: *Ποια είναι η άποψή σας για τις παρακάτω πολιτικές:*

- *Την αντιμετώπιση του προβλήματος των ασυνόδευτων παιδιών,*
- *την κατασκευή προαναχωρησιακών κέντρων σε νησιά*
- *την αναγκαιότητα αναθεώρησης στο σύστημα ασύλου και*
- *την ενεργοποίηση του κανονισμού του Δουβλίνου που σημαίνει, την επιστροφή παράτυπων μεταναστών από τις άλλες χώρες της ΕΕ στην Ελλάδα.*

Απάντηση στο 4^ο ερώτημα: *[Ασυνόδευτα: ελλείψεις πολιτικές καθώς δεν επαρκούν οι διαθέσιμοι πόροι, ΠΡΟΚΕΚΑ: τήρηση της νομιμότητας, έλεγχος των διαδικασιών.*

Σύστημα ασύλου: διασφάλιση των δικαιωμάτων, όχι οπισθοχώρησή τους.

Δουβλίνο: η Ελλάδα δεν μπορεί να σηκώσει όλο το βάρος μόνη της, ούτε να γίνει 'αποθήκη' των ανθρώπων αυτό. Η κατάσταση αυτή θα οδηγήσει στη δημιουργία γκέτο, συγκρούσεων] .

Συνέντευξη (Κοινωνικός Επιστήμονας)

ΟΝΟΜΑ- ΕΠΙΘΕΤΟ: Κ.Τ

ΦΥΛΛΟ: Άρρεν

ΕΡΩΤΗΜΑ 5^ο: Σύμφωνα με την τελευταία έκθεση του ΟΟΣΑ στο Παρίσι στις 29/9/2016, η μετανάστευση προς την ΕΕ δεν είναι κάτι καινούργιο και οι περισσότεροι μετανάστες έρχονται στην ΕΕ και κατά συνέπεια στην Ελλάδα, για λόγους οικογενειακούς, για σπουδές ή εργασία. Ποια είναι η γνώμη σας για την οικογενειακή επανένωση και την ενσωμάτωση των μεταναστών;

Απάντηση στο 5^ο ερώτημα: [Η ενότητα της οικογένειας είναι βασική αρχή και πρέπει να διασφαλίζεται. Η ενσωμάτωση των μεταναστών απαιτεί μακροπρόθεσμο σχεδιασμό, συνέπεια και συντονισμό δράσεων για να φέρει γόνιμα αποτελέσματα. Δυστυχώς δεν είναι εύκολη υπόθεση και φαίνεται να έχει αποτύχει σε άλλα κράτη της ΕΕ, τα οποία επένδυσαν σε αυτήν επί δεκαετίες (Γαλλία, Αγγλία)].

ΕΡΩΤΗΜΑ 6^ο: Τα νησιά έχουν δεχθεί ένα μεγάλο βάρος. Ποια τα πλεονεκτήματα και ποια τα μειονεκτήματα από την ύπαρξη στα νησιά των κέντρων υποδοχής;

Απάντηση στο 6^ο ερώτημα: [Μεγάλο διάστημα παραμονής στα νησιά, με αποτέλεσμα να δημιουργούνται συγκρούσεις μεταξύ μεταναστών, συγκρούσεις με τις Αρχές και αντιδράσεις των κατοίκων. Ως προς τα θετικά, αφού η παρουσία τους κρίθηκε απαραίτητη, τα κέντρα υποδοχής επιχειρούν να ρυθμίσουν μια κατάσταση ανεξέλεγκτη, ωστόσο όχι επιτυχώς].

Συνέντευξη με Επιτελικό Στέλεχος- Διευθυντής Μονάδας Νοσοκομείου

ΟΝΟΜΑ- ΕΠΙΘΕΤΟ: Α.Π.

ΦΥΛΛΟ: Άρρεν

ΕΡΩΤΗΜΑ 2^ο: Πως σχολιάζετε την πολιτική ασύλου που εφαρμόζει η Ελλάδα και συγχρόνως η ΕΕ, για να επιλύσει τα προβλήματα των ανθρώπων οι οποίοι αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν τις χώρες τους και οδηγούν στο τεράστιο μεταναστευτικό πρόβλημα;

Απάντηση στο 2^ο ερώτημα: [Είναι παθητική δεν υπάρχει ουσιαστικό αποτέλεσμα].

ΕΡΩΤΗΜΑ 3^ο: Το μεταναστευτικό και προσφυγικό ζήτημα, αποτελούν μια άνευ προηγουμένου ανθρωπιστική κρίση και ταυτόχρονα μια από τις μεγαλύτερες προκλήσεις στην ιστορία της Ενωμένης Ευρώπης. Ποιες συγκεκριμένες ενέργειες εκτιμάτε ότι πρέπει να κάνουν οι Βρυξέλλες;

Απάντηση στο 3^ο ερώτημα: *[Να διοργανώσουν σωστά ένα σχέδιο που θα έχει ως αποτέλεσμα να μην υπάρχει διέλευση μεταναστών, δηλαδή θα πρέπει ουσιαστικά να σταματήσει ο πόλεμος. Η πηγή είναι το πρόβλημα. Αν θέλανε θα είχαν δώσει λύση. Είναι κατασκευασμένα για το κέρδος. Η ΕΕ φαίνεται ότι αυτή κάνει τα πάντα].*

ΕΡΩΤΗΜΑ 4^ο: *Ποια είναι η άποψή σας για τις παρακάτω πολιτικές:*

- *Την αντιμετώπιση του προβλήματος των ασυνόδευτων παιδιών,*
- *την κατασκευή προαναχωρησιακών κέντρων σε νησιά*
- *την αναγκαιότητα αναθεώρησης στο σύστημα ασύλου και*
- *την ενεργοποίηση του κανονισμού του Δουβλίνου που σημαίνει, την επιστροφή παράτυπων μεταναστών από τις άλλες χώρες της ΕΕ στην Ελλάδα.*

Απάντηση στο 4^ο ερώτημα: *[Είναι αρνητική η άποψή μου για το Δουβλίνο, διότι η Ελλάδα δεν θα αντέξει οικονομικά και κοινωνικά. Τα ασυνόδευτα είναι μεγάλο πρόβλημα και θέλει ιδιαίτερη μέριμνα. Όσο αφορά τα κέντρα δεν χρειάζονται άλλα πχ. στην Ρόδο θα ήταν αρνητική η δημιουργία ενός κέντρου λόγω τουρισμού].*

Συνέντευξη Αντιδήμαρχος Ρόδου

ΟΝΟΜΑ- ΕΠΙΘΕΤΟ: Σ.Δ.

ΦΥΛΛΟ: Άρρεν

ΕΡΩΤΗΜΑ 2^ο: *Πώς σχολιάζετε την πολιτική ασύλου που εφαρμόζει η Ελλάδα και συγχρόνως η ΕΕ, για να επιλύσει τα προβλήματα των ανθρώπων, οι οποίοι αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν τις χώρες τους και οδηγούν στο τεράστιο μεταναστευτικό πρόβλημα;*

Απάντηση στο 2^ο ερώτημα: *[Οι καθυστερήσεις της ελληνικής διοίκησης είναι απαράδεκτες ως αντικοινωνικές και απάνθρωπες. Οι πολιτικές της ΕΕ, όπου εφαρμόζονται με την επιθυμία επίλυσης προβλημάτων, δουλεύουν μια χαρά].*

ΕΡΩΤΗΜΑ 3^ο: Το μεταναστευτικό και προσφυγικό ζήτημα, αποτελούν μια άνευ προηγουμένου ανθρωπιστική κρίση και ταυτόχρονα μια από τις μεγαλύτερες προκλήσεις στην ιστορία της Ενωμένης Ευρώπης. Ποιες συγκεκριμένες ενέργειες εκτιμάτε ότι πρέπει να κάνουν οι Βρυξέλλες;

Απάντηση στο 3^ο ερώτημα: [Η λύση είναι η μείωση των ροών. Το οποίο σημαίνει (α) έλεγχο και φύλαξη συνόρων, (β) πιστοποίηση προσφύγων πριν περάσουν ευρώ-σύνορα, (γ) πολιτικές ενίσχυσης της οικονομίας ή ειρήνευσης στις χώρες προέλευσης].

ΕΡΩΤΗΜΑ 4^ο: Ποια είναι η άποψή σας για τις παρακάτω πολιτικές:

- Την αντιμετώπιση του προβλήματος των ασυνόδευτων παιδιών,
- την κατασκευή προαναχωρησιακών κέντρων σε νησιά
- την αναγκαιότητα αναθεώρησης στο σύστημα ασύλου και
- την ενεργοποίηση του κανονισμού του Δουβλίνου που σημαίνει, την επιστροφή παράτυπων μεταναστών από τις άλλες χώρες της ΕΕ στην Ελλάδα.

Απάντηση στο 4^ο ερώτημα : [Ασυνόδευτα: Ανάπτυξη δικτύου foster families, με κίνητρα οικονομικά αν χρειάζεται, για την άμεση παροχή οικογενειακής φροντίδας.

Προαναχωρησιακά: Ναι στα νησιά. Εκτός των άλλων, η ύπαρξη και αποτελεσματική λειτουργία τους, θα είναι αποτρεπτική για τις ροές των μεταναστών.

Ασυλο: Οι καθυστερήσεις είναι απάνθρωπες. Θεωρώ ότι είναι λιγότερο ζήτημα θεσμικού πλαισίου και περισσότερο παρελκυστική πολιτική των αρχών, ώστε να μη προωθούνται ούτε ως "νομιμοποιημένοι" στην Ελλάδα ή την ΕΕ, ούτε να επαναπροωθούνται.

Κανονισμός: Χωρίς αυστηρά προσδιορισμένο κανονιστικό πλαίσιο, στην επόμενη έξαρση θα υπάρξει τεράστιο πρόβλημα. Εάν η μακροπρόθεσμη λύση απαιτεί επιστροφή των παράτυπων στη χώρα πρώτης εισόδου, να εφαρμοσθεί. Θα βάλει πίεση και για τη λύση των προβλημάτων ασύλου και επαναπροώθησης].

Συνέντευξη Δημοτικού Συμβούλου Λέρου

ΟΝΟΜΑ- ΕΠΙΘΕΤΟ: Γ.Π.

ΦΥΛΛΟ: Άρρεν

ΕΡΩΤΗΜΑ 2^ο: *Πως σχολιάζετε την πολιτική ασύλου που εφαρμόζει η Ελλάδα και συγχρόνως η ΕΕ, για να επιλύσει τα προβλήματα των ανθρώπων, οι οποίοι αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν τις χώρες τους και οδηγούν στο τεράστιο μεταναστευτικό πρόβλημα;*

Απάντηση στο 2^ο ερώτημα: *[Δεν υπάρχει ενιαία μεταναστευτική πολιτική στις χώρες της Ε.Ε. η κάθε χώρα δρα κατά το δοκούν, πιεζόμενη από τις συνθήκες της στιγμής. Οι συνθήκες που υπογράφηκαν μέχρι σήμερα, δεν έχουν ξεκάθαρες δεσμεύσεις και ενιαίο πλαίσιο].*

ΕΡΩΤΗΜΑ 3^ο: *Το μεταναστευτικό και προσφυγικό ζήτημα, αποτελούν μια άνευ προηγουμένου ανθρωπιστική κρίση και ταυτόχρονα μια από τις μεγαλύτερες προκλήσεις στην ιστορία της Ενωμένης Ευρώπης. Ποιες συγκεκριμένες ενέργειες εκτιμάτε ότι πρέπει να κάνουν οι Βρυξέλλες;*

Απάντηση στο 3^ο ερώτημα: *[Να πάρουν αποφάσεις που θα ξεκαθαρίζουν το πλαίσιο, οι οποίες θα είναι δεσμευτικές για όλες τις χώρες της Ε.Ε. και δεν θα αφήνουν περιθώρια πολιτικών ελιγμών].*

ΕΡΩΤΗΜΑ 4^ο: *Ποια είναι η άποψή σας για τις παρακάτω πολιτικές:*

- *Την αντιμετώπιση του προβλήματος των ασυνόδευτων παιδιών,*
- *την κατασκευή προαναχωρησιακών κέντρων σε νησιά*
- *την αναγκαιότητα αναθεώρησης στο σύστημα ασύλου και*
- *την ενεργοποίηση του κανονισμού του Δουβλίνου που σημαίνει, την επιστροφή παράτυπων μεταναστών από τις άλλες χώρες της ΕΕ στην Ελλάδα.*

Απάντηση στο 4^ο ερώτημα: *[Τα δυο πρώτα σκέλη της ερώτησης ισχύουν. Αυτό σημαίνει, ότι όταν δεν μπορούμε τις περισσότερες φορές να δώσουμε λύσεις υπάρχει έλλειμμα θεσμικού πλαισίου. Σαφώς, πρέπει να γίνει αναθεώρηση στο σύστημα ασύλου. Αν γίνει ενεργοποίηση του κανονισμού του Δουβλίνου, οι παράτυποι μετανάστες θα*

επιστρέψουν στην Ελλάδα και τότε θα αποδειχθούν οι λάθος πολιτικές που ακολούθησε η χώρα μας στο όνομα του ανθρωπισμού και της αλληλεγγύης].

(Συνέντευξη 19 Διεθνολόγος)

Συνέντευξη Διεθνολόγου- Ερευνητή

ΟΝΟΜΑ- ΕΠΙΘΕΤΟ Τ.Κ.

ΦΥΛΛΟ: Άρρεν

ΕΡΩΤΗΜΑ 2^ο: Πως σχολιάζετε την πολιτική ασύλου που εφαρμόζει η Ελλάδα και συγχρόνως η ΕΕ, για να επιλύσει τα προβλήματα των ανθρώπων οι οποίοι αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν τις χώρες τους και οδηγούν στο τεράστιο μεταναστευτικό πρόβλημα;

Απάντηση στο 2^ο ερώτημα: [Η Ελλάδα είχε εξ' αρχής προβληματικό σύστημα ασύλου, κάτι που οδήγησε σε χιλιάδες ανθρώπους σε καθεστώς αναμονής. Η ΕΕ αρχικά προχώρησε θαρραλέα στο ζήτημα του ασύλου με τους Σύριους πρόσφυγες, αλλά στην πορεία, λόγω και των τρομοκρατικών επιθέσεων, υπήρξε καθυστέρηση. Χρειάζεται μεταρρύθμιση της πολιτικής ασύλου].

ΕΡΩΤΗΜΑ 3^ο: Το μεταναστευτικό και προσφυγικό ζήτημα, αποτελούν μια άνευ προηγουμένου ανθρωπιστική κρίση και ταυτόχρονα μια από τις μεγαλύτερες προκλήσεις στην ιστορία της Ενωμένης Ευρώπης. Ποιες συγκεκριμένες ενέργειες εκτιμάτε ότι πρέπει να κάνουν οι Βρυξέλλες;

Απάντηση στο 3^ο ερώτημα: [Έμφαση στην εξωτερική διάσταση της μεταναστευτικής πολιτικής και στον τομέα της ασφάλειας και της ανάκτησης. Πρέπει να υπάρξουν στοχευμένες και μετρήσιμες παρεμβάσεις, για την αντιμετώπιση των αιτιών της μετανάστευσης, καλύτερη αξιοποίηση της ανθρωπιστικής βοήθειας, αναπτυξιακές πρωτοβουλίες με παρεμβάσεις και όχι με χρηματοδότηση, καθώς και έλεγχος των συνόρων με μεταφορά του βάρους στις τρίτες χώρες. Στο εσωτερικό, πολιτικές ένταξης των προσφύγων και στήριξη ευάλωτων ομάδων, όπως τα ανήλικα. Τέλος, στήριξη των κρατών υποδοχής όπως η Ιταλία και η Ελλάδα].

ΕΡΩΤΗΜΑ 4^ο: Ποια είναι η άποψή σας για τις παρακάτω πολιτικές:

- Την αντιμετώπιση του προβλήματος των ασυνόδευτων παιδιών,
- την κατασκευή προαναχωρησιακών κέντρων σε νησιά
- την αναγκαιότητα αναθεώρησης στο σύστημα ασύλου και
- την ενεργοποίηση του κανονισμού του Δουβλίνου που σημαίνει, την επιστροφή παράτυπων μεταναστών από τις άλλες χώρες της ΕΕ στην Ελλάδα.

Απάντηση στο 4^ο ερώτημα: [Το ζήτημα των ασυνόδευτων ανηλίκων είναι προτεραιότητα. Πρέπει να γίνουν παρεμβάσεις από τη στιγμή που φτάνουν σε ευρωπαϊκό έδαφος για την έγκαιρη αναγνώριση και στήριξή τους. Τα κέντρα δημιουργούνται εκ των πραγμάτων στα σημεία εισόδου, ωστόσο πρέπει να λειτουργήσουν ως κέντρα προ αναχώρησης και όχι ως μόνιμες δομές φιλοξενίας. Χρειάζεται μεταρρύθμιση τόσο του συστήματος ασύλου, όσο και του καθεστώτος του Δουβλίνου].

(Συνέντευξη Υψηλόβαθμο στέλεχος στρατού-4^η Μεραρχία-Κω)

ΟΝΟΜΑ- ΕΠΙΘΕΤΟ Ε.Κ.

ΦΥΛΛΟ: Άρρεν

ΕΡΩΤΗΜΑ 2^ο: Πως σχολιάζετε την πολιτική ασύλου που εφαρμόζει η Ελλάδα και συγχρόνως η ΕΕ, για να επιλύσει τα προβλήματα των ανθρώπων, οι οποίοι αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν τις χώρες τους και οδηγούν στο τεράστιο μεταναστευτικό πρόβλημα;

Απάντηση στο 2^ο ερώτημα: [Η διαδικασία ασύλου στην Ελλάδα είναι μια πολύ χρονοβόρα διαδικασία, ενώ πολλά κράτη της ΕΕ έχουν κλείσει τα σύνορα τους κάνοντας "επιλεκτικές" υποδοχές μεταναστών – προσφύγων. Τα περιοριστικά μέτρα και οι γεωγραφικοί περιορισμοί των αιτούντων άσυλο μεταναστών - προσφύγων έχουν αυξήσει την εγκληματικότητα σε ότι αφορά την εγχώρια διακίνηση ατόμων και τη χρήση πλαστών έγγραφων καθώς και τη διευκόλυνσή τους από τρίτα πρόσωπα. Επίσης η μεγάλη παραμονή εντός καταυλισμών, κέντρων κράτησης, hot spots κτλ επίσης οδηγεί σε παραβατικές συμπεριφορές και συμπλοκές].

ΕΡΩΤΗΜΑ 3^ο: Το μεταναστευτικό και προσφυγικό ζήτημα, αποτελούν μια άνευ προηγουμένου ανθρωπιστική κρίση και ταυτόχρονα μια από τις μεγαλύτερες προκλήσεις στην ιστορία της Ενωμένης Ευρώπης. Ποιες συγκεκριμένες ενέργειες εκτιμάτε ότι πρέπει να κάνουν οι Βρυξέλλες;

Απάντηση στο 3^ο ερώτημα: [Η πρωτοφανής αθρόα μετακίνηση ατόμων, φρονώ ότι ξεπερνά κάθε καταγεγραμμένο προηγούμενο, οπότε πρέπει να ληφθούν μέτρα αντιμετώπισης αυτής της κρίσης, καθώς και μέτρα ώστε να προστατευτεί η ανθρώπινη ζωή, το Ευρωπαϊκό κεκτημένο και κάθε κράτος μέλος μεμονωμένα . Επίσης, να εξεταστούν τα αίτια αυτής της κατάστασης, διότι πολλοί είναι αυτοί που εκμεταλλεύονται την όλη μεταναστευτική κρίση, χωρίς να είναι πρόσφυγες - μετανάστες. Επίσης, πολλοί κερδοσκοπούν εις βάρος των ατόμων που ψάχνουν για ένα καλύτερο μέλλον. Προσπάθειες πολιτικής και οικονομικής σταθεροποίησης της περιοχής, όπου προέρχονται οι μετανάστες ώστε να περιοριστεί - σταματήσει το φαινόμενο. Επίσης, η ΕΕ πολιτική δεν πρέπει να αποτελεί κίνητρο εγκατάλειψης της πατρίδας των μεταναστών].

ΕΡΩΤΗΜΑ 4^ο: Ποια είναι η άποψή σας για τις παρακάτω πολιτικές:

- Την αντιμετώπιση του προβλήματος των ασυνόδευτων παιδιών,
- την κατασκευή προαναχωρησιακών κέντρων σε νησιά
- την αναγκαιότητα αναθεώρησης στο σύστημα ασύλου και
- την ενεργοποίηση του κανονισμού του Δουβλίνου που σημαίνει, την επιστροφή παράτυπων μεταναστών από τις άλλες χώρες της ΕΕ στην Ελλάδα.

Απάντηση στο 4^ο ερώτημα

[1] Σε ότι αφορά τα ασυνόδευτα ανήλικα πρέπει να ληφθεί ιδιαίτερη μέριμνα διότι πολλά παιδιά εξαφανίζονται και πέφτουν θύματα εμπορίας ανθρώπων, οργάνων και σεξουαλικής εκμετάλλευσης.

2) η κατασκευή προαναχωρησιακών κέντρων πρέπει να λειτουργήσει κατά την προβλεπόμενη διαδικασία σε αυστηρότατο πλαίσιο, αλλά θεωρώ ότι τα νησιά είναι μικρές κλειστές κοινωνίες που πρέπει να αποσυμφορηθούν ώστε να παραμείνουν πόλος

έλξης της τουριστικής βιομηχανίας, που είναι και ο πολύ σημαντικός παράγοντας εσόδων της χώρας μας 3) οι διαδικασίες ασύλου φρονώ ότι πρέπει να ολοκληρώνονται σε πολύ σύντομο χρονικό διάστημα, ήτοι εντός μιας εβδομάδας, ώστε οι υπό κράτηση αιτούντες να μπορούν, είτε να έχουν στα χέρια τους το άσυλο, είτε να απελαύνονται.

4) ο κανονισμός του Δουβλίνο θεωρώ ότι είναι απαρχαιωμένος και χρήζει αναθεώρησης διότι λόγω του μεγάλου αριθμού προσφύγων - μεταναστών πρέπει να επανεξεταστεί το πρόβλημα ως ένα φαινόμενο για όλη την ΕΕ και να δοθεί λύση – να γίνει κατανομή των μεταναστών – προσφύγων σε κάθε κράτος της ΕΕ ανάλογα με τις αντικειμενικές δυνατότητες του (πληθυσμός. Οικονομική κατάσταση, ΑΕΠ κτλ.) και όχι να περιορίζονται σε κράτη μέλη ή νησιά].

(Συνέντευξη Υποψήφιος Ελληνικής Αυγής)

ΟΝΟΜΑ- ΕΠΙΘΕΤΟ Σ.Κ

ΦΥΛΛΟ: Άρρεν

Ο υποψήφιος της Ελληνικής αυγής, έδωσε τις δικές του απαντήσεις σε όλα τα παρακάτω, χωρίς να διαχωρίσει και να σταματήσει στο κάθε ερώτημα. Δεν δέχθηκε να τον διακόψω και έτσι η απάντηση του σε όλες τις παραπάνω ερωτήσεις είναι:

[Προφανώς οι πρόσφυγες και μετανάστες από την ανατολή, κυρίως από την γνωστή και ως μέση σίγουρα δεν είναι αξιόλογο τουριστικό αξιοθέατο. Σίγουρα μόνο πρόβλημα προκαλούν στην αισθητική του δυτικού τουρίστα που διάλεξε μια ευρωπαϊκή χώρα για διακοπές και όχι μια από την καταγωγή των μεταναστών. Δε βάζω των προσφύγων γιατί προφανώς έχουν πόλεμο.

Ας το δούμε για αρχή ως προς τους μετανάστες. Τους έχει ανάγκη ο τόπος ;

Δηλαδή μπορεί να τους θρέψει καλύπτοντας εργασιακά κενά της κοινωνίας μας; αν όχι, άσχετο με το ανθρωπιστικό ζήτημα θα πρέπει να τους επαναπατρισθεί. Αλλιώς δημιουργεί προβλήματα στην τοπική κοινωνία και κατ' επέκταση στον τουρισμό. Διότι αν ο άλλος πεινάει, θα οδηγηθεί με μαθηματική ακρίβεια στο έγκλημα. Πράγμα που ζούμε καθημερινά. Το οποίο έγκλημα θα περάσει και στα χεριά των ιθαγενών και ίσως τουριστών στην ανάγκη άμυνας.

Στην Ερώτησή του αν φταίει η ΕΕ τώρα.

Προφανώς και φταίει. Θέλω να πιστεύω ότι λειτουργεί με τον τρόπο του Θεοδοσίου Α'. Αυτοκράτορα της Ανατολικής Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας. Τι θέλω να πω με αυτό; Ως γνωστό η εθνική θρησκεία των αρχαίων στην Ευρώπη είχε τον άνθρωπο ανοιχτόμυαλο. Με δράση στις επιστήμες και βάση τον άνθρωπο. Τότε έθεσε θεοκρατικό καθεστώς. Αυτό είχε σαν συνέπεια τον σκοταδισμό στην Ευρώπη για πάνω από 1200 χρόνια. Σταματούν οι επιστήμες και κατ' επέκταση η ελεύθερη σκέψη θα μπει στη σφαίρα της μαγείας. Την Κυριακή της Ορθοδοξίας ζούμε την τρεις φορές κατάρα στη φιλοσοφία. Με αυτόν τον τρόπο τι κάνουν; κυβερνούν χωρίς αντίσταση άβουλα όντα. Την αρχή αυτής της επιβολής την κάνει ο Μέγας Κωνσταντίνος, γιος της Αγίας Ελένης με την επιβολή δια νόμου της θρησκείας.

*Με λίγα λόγια, ο κόσμος της ευρωπαϊκής αναγέννησης πρέπει να μπει πάλι σε έλεγχο. Ο τρόπος απλός, τυφλή υπακοή στο νομό της Σαριά, με την μετατροπή μας σε ισλαμική Ευρώπη. Άρα πάλι θα κυβερνούν άνετα χωρίς πολλά προβλήματα. Βλέπε Ιράν. Στο ίδιο έργο θεατές πάλι. Όχι για πολλά χρόνια βέβαια, γιατί το είδος ανθρώπου που κατοικεί την Ευρώπη έχει πάνω από 10% DNA από τον ιθαγενή *homo neaterdalis*. Αυτό σημαίνει, τον μεγαλύτερο χώρο εγκεφάλου από τον κοινό *homo sapiens*. Ο πρώτος είχε χώρο από 1.4 λίτρα ως 2, σε αντίθεση με τον δεύτερο που είναι από 1.2 ως 1.8 λίτρα. Στην Ευρώπη, βλέπουμε τον μεγαλύτερο χώρο από τον μέγιστο, με δεύτερη την Ασία όπου έχει ως βάση του τον *homo erectus*, σαν κύριο πρόγονο. Και όπου εγκέφαλος, σκέψη. Άρα, κακό για την πολιτική ηγεσία.*

Ένας άλλος τρόπος κατάργησης της σκέψης, είναι η θεωρία vegan. Ένας άνθρωπος καταναλώνει την μέρα περίπου 3.500Kcal . Τις 2.500 Kcal τις έχει ανάγκη ο εγκέφαλος, που μόνο το ζωικό λίπος και πρωτεΐνες μπορούν να καλύψουν. Το δεύτερο αν και μοιάζει άσχετο έχει άμεση σχέση με το πώς βλέπει τη σκέψη μας η Ευρώπη της πολιτικής ελίτ του νεοφιλελευθερισμού. Γιατί, αν η Ευρώπη ήταν με βάση τον ανθρωπισμό, θα μπορούσε να τους κρατήσει στον τόπο τους με μια υπέροχη και αξιοπρεπή ζωή.

Ούτε έχει ανάγκη φθηνά εργατικά χέρια, όπου κάλυψε με την τεχνολογία και αύξησε κατακόρυφα την παραγωγή.

Ως αναφορά τα παιδιά. Πρώτα από όλα θα πρέπει να μάθουμε αν είναι δικά τους ή μέσο εκβιασμού για την είσοδό τους στη χώρα μας. Το να μάθουν γράμματα, κακό δεν είναι. Το να πάρουν ιθαγένεια ούτε λόγος. Και μόνο η λέξη δείχνει την συνέχεια εζ' αίματος. Μπορούν μετά από εύλογο και κατόπιν ελέγχων, μάλιστα αυστηρών να πάρουν υπηκοότητα. Δηλαδή ότι υπακούουν τους νόμους και το Σύνταγμα του Ελ. Κράτους. Αν τα παιδιά από την άλλη, δεν είναι δικά τους και είναι παιδιά εκβιασμού, θα πρέπει να συνδεθούν με τις οικογένειές τους και αν δε ζουν, να υιοθετηθούν από ιθαγενείς γονείς για να ζήσουν ισάξια με τα άλλα και ως Έλληνες.

Στο θέμα ξενοφοβία. Προφανώς και δεν υπάρχει. Ποιος να φοβηθεί κάποιον τέτοιο. Αυτό που ονόμασαν κάποιοι ξενοφοβία, είναι η άμυνα των ιθαγενών στην στοχοποίησή τους ως πολίτες πλέον Β κατηγορίας. Βλέπουν να χάνουν μισθούς και συντάξεις καθώς και ασφαλιστικά ταμεία για να σωθούν άνθρωποι μέσω εισβολής. Αυτό είναι κατά την δική μου γνώμη ρατσισμός στην ίδια σου τη ράτσα. Ακόμα χειρότερο. Καταπατούν δικαιώματα των ιθαγενών στο όνομα τις δημοκρατίας και του δήθεν ανθρωπισμού για να πέτυχουν τα σχέδια τους, πολλά λεφτά στις τσέπες λίγων μέσω των ΜΚΟ (ΜΠΙΖΝΕΣ ΚΑΛΑ ΟΡΓΑΝΩΜΕΝΕΣ). Συν της άλλης, κυρίως στα νησιά έχουμε αλλοίωση του τοπικού πληθυσμού. Άρα, εύλογη η ανησυχία των ιθαγενών που καμία σχέση με ρατσισμό και ξενοφοβία δεν έχουν. Είμαι σίγουρος ότι όλα αυτά τα χρήματα αν είχαν πέσει στην Αφρική για αρδευτικά έργα, θα είχε γίνει παράδεισος για τους ντόπιους. Σίγουρα δεν θα είχαν λόγο να φύγουν από τις πατρίδες τους και οι Έλληνες θα ήταν από τους πρώτους εθελοντές στα κατασκευαστικά έργα, άρα το ξενοφοβία το βλέπω άστοχο. Όσο για τους Αλβανούς λογικό να τους βλέπουν περίεργα. Δεν έχουν αφομοιωθεί στην κοινωνία μας. Μας βλέπουν εχθρικά στο μεγαλύτερο ποσοστό τους και η πατρίδα τους διεκδικεί ελληνικά εδάφη συνέχεια. Πέρασαν 30 χρόνια για να δούμε ότι θα χούμε την τύχη της Γιουγκοσλαβίας σε λίγα χρόνια. Δυστυχώς δε θα αλλάξει αυτό και τα παιδιά μας θα τα βρουν πολύ άσχημα τα πράγματα].

Με βάση τις παραπάνω συνεντεύξεις που αφορούν την μεταναστευτική πολιτική, τόσο της Ελλάδας όσο και της ΕΕ, καταλαβαίνουμε ότι η μετανάστευση, είναι αρχικά ένα ζήτημα που θα έπρεπε να διαχειριστεί πρωτίστως η ΕΕ και στη συνέχεια η Ελλάδα. Είναι ζήτημα πολιτικών επιλογών διαχείρισης και εφαρμογής σχεδίων, τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο. Γίνεται κατανοητό ότι τα εθνικά

κράτη, στην συγκεκριμένη περίπτωση η Ελλάδα, αδυνατεί να ελέγξει απόλυτα τις μεταναστευτικές ροές, δίχως να υπάρχει μια συντονισμένη κοινή ευρωπαϊκή πολιτική.

Γίνεται αντιληπτό, ότι η πραγματικότητα αποδείχθηκε σκληρότερη από τη θεωρία, όσον αφορά τη διαχείριση των μεταναστευτικών ροών, καθώς τόσο ο αριθμός των μεταναστών, όσο και οι ιδιαίτερες καταστάσεις που υπάρχουν στην Ελλάδα, απέδειξαν σοβαρά ελλείμματα στην μεταναστευτική πολιτική της χώρας και δυσκολία στο να μπορέσει να υπάρξει μια διαχείριση στην μετανάστευση, σε ενιαίο επίπεδο με την ΕΕ.

Στο σύνολό τους, οι συνεντεύξεις αναδεικνύουν ότι οι ελίτ, γενικώς διατηρούν μια δύσπιστη τοποθέτηση έναντι στους Πολίτες Τρίτων Χωρών, τους οποίους αρκετές φορές κατηγορούν ότι ευθύνονται για την δύσκολη οικονομική κατάσταση της χώρας και όχι μόνο. Υπάρχει και το ζήτημα της εργασίας, που πολλοί απασχολούνται σε «κατώτερες» εργασίες τις οποίες τις αποφεύγουν και επιπλέον πολλές φορές έρχονται αντιμέτωποι με τον ρατσισμό.

Τα προηγούμενα χρόνια, δεν υπήρξε καθόλου η μέριμνα ώστε η χώρα να είναι έτοιμη να αντιμετωπίσει το ζήτημα της μετανάστευσης. Βασιζόμενη στην Ευρωπαϊκή αδράνεια, ετοίμαζε την πολιτική της φαινομενικά.

7.6.2. 3^{ος} θεματικός άξονας: κοινωνική ένταξη

Διερευνώντας σε βάθος τις διαδικασίες κοινωνικής ένταξης των μεταναστών από την πλευρά των ελίτ, κυρίως μέσω των συνεντεύξεων που υλοποιήθηκαν, διαπιστώθηκε η συμβολή της πληθώρας παραγόντων, που θεωρείται ότι επηρέασαν την πορεία της ενσωμάτωσής τους στην χώρα προορισμού όπως: οι συνθήκες και οι λόγοι μετανάστευσης, η αντιμετώπιση από τις τοπικές κοινωνίες και από την πολιτεία, αλλά και η νοοτροπία των ίδιων των μεταναστών.

Επιπλέον, οι ελίτ στις μικρότερες κοινωνίες, θεωρούν ότι Πολίτες Τρίτων Χωρών αποτελούν εντελώς διαφορετικούς ανθρώπους σε σχέση με τους ντόπιους και ότι για τον λόγο αυτό δεν δύνανται να ενσωματωθούν. Επίσης, θεωρούν ότι η αδυναμία ενσωμάτωσής τους οφείλεται τόσο, στη μη ύπαρξη θέλησης από τους ίδιους, όσο και στις σημαντικές ιδιαιτερότητές τους. Σε μεγάλο ποσοστό οι Πολίτες Τρίτων Χωρών δεν είναι σε θέση να ανταποκριθούν οικονομικά, απασχολούνται παράνομα και γενικότερα η διαμονή τους θεωρείται επισφαλής.

(Συνέντευξη στρατιωτικός Ιατρός)

ΟΝΟΜΑ- ΕΠΙΘΕΤΟ Β.Μ.

ΦΥΛΛΟ: Άρρεν

ΕΡΩΤΗΜΑ 1^ο: Πως θα εκτιμούσατε ένα σχέδιο δράσης, του οποίου τα κυριότερα σημεία είναι η εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας, πλήρης ενσωμάτωση των μεταναστών, τα ίδια δικαιώματα στην εργασία, στην υγεία και στην παιδεία;

Απάντηση στο 1^ο ερώτημα: [Η μεταναστευτική κρίση είναι πλέον ένα φαινόμενο, μια πραγματικότητα που χρήζει ρεαλιστικής λύσης και σχεδιασμού, οπότε φρονώ ότι ένα τέτοιο σχέδιο θα βοηθούσε κατά πολύ την κοινωνία και την αντιμετώπιση του προβλήματος, με την πλήρη ενσωμάτωση των μεταναστών].

(Συνέντευξη Υψηλόβαθμο στέλεχος εκπαίδευσης)

ΟΝΟΜΑ- ΕΠΙΘΕΤΟ Β.Μ.

ΦΥΛΛΟ: Άρρεν

Απάντηση στο 1^ο ερώτημα: [Για αυτούς που θα επιλέξουν να μείνουν εδώ, θα πρέπει να υπάρξουν οι ελάχιστες υποχρεώσεις. Αυτό σημαίνει πιστοποίηση της εκμάθησης της ελληνικής γλώσσας και ιστορίας, λευκό ποινικό μητρώο και υποχρέωση στράτευσης σε βοηθητικές υπηρεσίες. Ίσα δικαιώματα ναι, αλλά και ίσες υποχρεώσεις].

(Συνέντευξη Προϊστάμενος Δημοσίου)

ΟΝΟΜΑ- ΕΠΙΘΕΤΟ Ν.Β

ΦΥΛΛΟ: Άρρεν

Απάντηση στο 1^ο ερώτημα: Θα ήταν ό,τι καλύτερο. Αν και στους τομείς της υγείας και της παιδείας έχουν αναληφθεί ήδη πρωτοβουλίες από την κυβέρνηση. Τα προσφυγόπουλα πάνε σχολείο, ενώ έχουν δωρεάν περίθαλψη.

(Συνέντευξη επιχειρηματίας)

ΟΝΟΜΑ- ΕΠΙΘΕΤΟ Σ.Κ.

ΦΥΛΛΟ: Άρρεν

Απάντηση στο 1^ο ερώτημα: *Η μεταναστευτική κρίση είναι πλέον ένα φαινόμενο, μια πραγματικότητα που χρήζει ρεαλιστικής λύσης και σχεδιασμού, οπότε φρονώ ότι ένα τέτοιο σχέδιο θα βοηθούσε κατά πολύ την κοινωνία και την αντιμετώπιση του προβλήματος με την πλήρη ενσωμάτωση των μεταναστών.*

(Συνέντευξη Δικηγόρος)

ΟΝΟΜΑ- ΕΠΙΘΕΤΟ Χ.Κ.

ΦΥΛΛΟ: Θήλυ

Απάντηση στο 1^ο ερώτημα: *Η μόνη λύση βεβαίως σε μέγεθος τέτοιο που να μπορεί η Ελλάδα να το αντέξει και σε συνεργασία με αντίστοιχες χώρες της Ευρώπης που θα έκαναν το ίδιο.*

(Συνέντευξη Επιστήμονας -Χημικός)

ΟΝΟΜΑ- ΕΠΙΘΕΤΟ Ε.Σ.

ΦΥΛΛΟ: Θήλυ

Απάντηση στο 1^ο ερώτημα: *Θα ήταν ό,τι καλύτερο. Αν και στους τομείς της υγείας και της παιδείας έχουν αναληφθεί ήδη πρωτοβουλίες από την κυβέρνηση. Τα προσφυγόπουλα πάνε σχολείο, ενώ έχουν δωρεάν περίθαλψη.*

(Συνέντευξη Δημοσιογράφος)

ΟΝΟΜΑ- ΕΠΙΘΕΤΟ Ν.Ι.

ΦΥΛΛΟ: Θήλυ

Απάντηση στο 1^ο ερώτημα: *Σε κάθε περίπτωση μετανάστες - πρόσφυγες κ.λπ. είναι άνθρωποι και έτσι οφείλουμε να τους διαχειριστούμε. Πλήρη ανθρώπινα δικαιώματα οφείλουμε να παρέχουμε σε όλους τους ανθρώπους. Με σεβασμό όμως τόσο στους ανθρώπους μετανάστες κ.λπ. όσο και στους ανθρώπους Έλληνες κ.λπ., οι οποίοι πρώτοι δέχονται και οι δεύτεροι παρέχουν φιλοξενία.*

Όπως, προκύπτει από τα ανωτέρω τμήματα, αλλά και από το σύνολο των συνεντεύξεων, η διαδικασία της ένταξης έχει πολλές δυσκολίες, όσον αφορά την

προσαρμογή στην κοινωνία που φιλοξενεί τους ΠτΧ. Αρχικά και για τους ίδιους είναι δύσκολο να προσαρμοστούν αλλά και να υπακούσουν σε νόμους και κανόνες, καθώς η νοοτροπία και η κουλτούρα τους είναι εντελώς διαφορετική με αυτή του δυτικού κόσμου.

Σύμφωνα με τους ερωτώμενους, η Ελλάδα ως χώρα υποδοχής μεταναστών και η μεταναστευτική πολιτική που ακολουθεί, καταδεικνύεται ελλιπής, αναφορικά με την πολιτική που ακολουθείται για κοινωνική ένταξη και εφαρμόζει μόνο διοικητικές διαδικασίες, όπως η νομιμοποίηση της παραμονής τους. Η έλευση, επίσης, των ΠτΧ στις μικρές κοινωνίες, προξένησε στους πολίτες ανασφάλεια και δυσαρέσκεια, σύμφωνα με τους συνεντευξιαζόμενους και επιπροσθέτως εμφανίστηκαν αισθήματα κινδύνου και τρόμου. Οι ελίτ, υποστηρίζουν πως πολλοί από τους ΠτΧ έχουν «διεισδύσει» στις τοπικές κοινωνίες και ότι η ένταξή τους θα συγκροτούσε μια λύση, ιδιαίτερος για τους μετανάστες της δεύτερης γενιάς. Παρόλα αυτά όμως, οι σχέσεις μεταξύ ντόπιων και μεταναστών χαρακτηρίζονται αρκετές φορές από αντιπαλότητα.

Ένα μεγάλο κομμάτι που διαφαίνεται μέσα από τις συνεντεύξεις, όσον αφορά την κοινωνική ένταξη των μεταναστών, είναι εκείνο που συνδέεται με την νοοτροπία, τον τρόπο σκέψης τους, τα ήθη και έθιμα τους.

7.6.3. 4^{ος} θεματικός άξονας: στάσεις απέναντι στους μετανάστες

Σύμφωνα με τις συνεντεύξεις, οι ερωτώμενοι θεωρούν ότι οι ΠτΧ που καταφθάνουν στη χώρα, αντιμετωπίζουν μια αλληλουχία προβλημάτων προπαντός διοικητικά, εξαιτίας του χειρισμού της κρατικής ηγεσίας της πολιτείας, ο οποίος σε κάποιες περιπτώσεις δεν δύναται να χαρακτηριστεί ως σύμμαχος, για την ένταξή τους και την αποδοχή τους από το ευρύτερο κοινωνικό σύνολο.

Επιπροσθέτως, παραδέχονται ότι στην Ελλάδα η συμμόρφωση στην νομοθεσία και η εκτέλεση των κανόνων, χαρακτηρίζονται μη επαρκείς, με επακόλουθο οι αξιολογες πολιτικές που σχετίζονται με την μετανάστευση να έχουν πρόβλημα και η μετανάστευση να έχει διαρκώς έναν ημί-παράνομο χαρακτήρα. Επιπλέον, θεωρούν, ότι στο πλαίσιο του εθνικού κράτους, με εθνική ταυτότητα που καθορίζεται από την αρχαιότητα και την ορθόδοξη θρησκεία, μια άλλη, αποκλίνουσα ταυτότητα δεν γίνεται εύκολα αποδεκτή στην ελληνική κοινότητα ενώ ταυτόχρονα υφίσταται η κοινή πεποίθηση ότι «Έλληνας γεννιέσαι, δεν γίνεσαι».

(Συνέντευξη Υψηλόβαθμο στέλεχος τεχνικών υπηρεσιών Υγείας)

ΟΝΟΜΑ- ΕΠΙΘΕΤΟ Α.Π.

ΦΥΛΛΟ: Άρρεν

ΕΡΩΤΗΜΑ 1^ο: *Η ξενοφοβία, ο λαϊκισμός και ο εθνικισμός, είναι κίνδυνος, αποτέλεσμα της μετανάστευσης ή δεν έχει σχέση με τα παραπάνω; Πώς θα πρέπει να ανασχεθούν τα φαινόμενα αυτά;*

Απάντηση στο 1^ο ερώτημα: *[Κάθε κρίση και κάθε μεγάλη αλλαγή, έχει κοινωνικοπολιτικές επιπτώσεις, οπότε θεωρώ ότι όλα τα παραπάνω είναι συμπεριφορές που ενισχύθηκαν με την μεταναστευτική κρίση και τον μεγάλο αριθμό μεταναστών αναλογικά με τον πληθυσμό, ιδιαίτερα στα μικρές και κλειστές κοινωνίες της Ελλάδας, που έχουν πιθανότητα επέλθει αλλαγές στις καθημερινές συνήθειες των κατοίκων. Όλα τα προβλήματα χρήζουν εξεύρεσης λύσεων, αποτελεσματικού σχεδιασμού, συντονισμού και ανάληψης ενεργειών, που να αντιλαμβάνεται με απτό τρόπο η κοινωνία].*

ΕΡΩΤΗΜΑ 2^ο: *Οι μετανάστες αποτελούν μέρος της ελληνικής κοινωνίας. Θεωρείται ότι εφόσον ζουν μόνιμα στην Ελλάδα: α) Θα πρέπει να έχουν δικαίωμα ψήφου; β) να αποκτήσουν ελληνική Ιθαγένεια; γ) να αποκτήσουν πολυεθνικά σχολεία και δ) χώρους θρησκευτικής λατρείας. Ποια θεωρείτε ότι είναι τα μειονεκτήματα και ποια τα πλεονεκτήματα για τα παραπάνω;*

Απάντηση στο 2^ο ερώτημα: *[Θα μπορούσαν να αποκτήσουν όλα τα παραπάνω δικαιώματα, αλλά με τη σωστή μεταναστευτική πολιτική, σε συνεργασία με την ΕΕ και να αφορά ανθρώπους, οι οποίοι έχουν ζήσει στη Ελλάδα για πολλά χρόνια ή είναι παιδιά μεταναστών που έχουν γεννηθεί και έχουν μεγαλώσει στην Ελλάδα].*

(Συνέντευξη ΑΡΧΙΤΕΚΤΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΟΣ)

ΟΝΟΜΑ- ΕΠΙΘΕΤΟ Γ.Κ.

ΦΥΛΛΟ: Άρρεν

ΕΡΩΤΗΜΑ 1^ο: *Η ξενοφοβία, ο λαϊκισμός και ο εθνικισμός είναι κίνδυνος, αποτέλεσμα της μετανάστευσης ή δεν έχει σχέση με τα παραπάνω; Πώς θα πρέπει να*

ανασχεθούν τα φαινόμενα αυτά;

Απάντηση στο 1^ο ερώτημα: [Σαφώς είναι κίνδυνος αλλά δεν είναι αποτέλεσμα της μετανάστευσης, απλά η μετανάστευση επιδεινώνει τις νοοτροπίες αυτές. Τα φαινόμενα αυτά μπορούν να ανασχεθούν εφαρμόζοντας ενιαίες ευρωπαϊκές πολιτικές μέσα σε πνεύμα ανθρωπισμού και δικαίου].

ΕΡΩΤΗΜΑ 2^ο: Οι μετανάστες αποτελούν μέρος της ελληνικής κοινωνίας, θεωρείται ότι εφόσον ζουν μόνιμα στην Ελλάδα: α) Θα πρέπει να έχουν δικαίωμα ψήφου; β) να αποκτήσουν ελληνική Ιθαγένεια; γ) να αποκτήσουν πολυεθνικά σχολεία και δ) χώρους θρησκευτικής λατρείας. Ποια θεωρείτε ότι είναι τα μειονεκτήματα και ποια τα πλεονεκτήματα για τα παραπάνω;

Απάντηση στο 2^ο ερώτημα: [Οι μετανάστες δεν αποτελούν μέρος της ελληνικής κοινωνίας, θα αποτελέσουν μέρος της όταν θα εξασφαλίσουν νόμιμη παραμονή στην Ελλάδα, με τα όσα ο νόμος ορίζει. Η ελληνική ιθαγένεια πρέπει να δίδεται με αυστηρές προϋποθέσεις και κυρίως με την προϋπόθεση να γνωρίζουν την γλώσσα και την ιστορία. Όχι στα δημόσια πολυεθνικά σχολεία. Θέλουμε να ενσωματώσουμε τους μετανάστες! όποιος θέλει να μάθει την γλώσσα των πρόγονών του είναι δική του υπόθεση. Το να κάνουμε πολυεθνικά σχολεία είναι άδικο και ντροπή και για τους κατοίκους των μικρών νησιών και των απομακρυσμένων χωριών (οι λόγοι σαφείς και δεν τους αναλύω). Δεν είναι ώριμες οι συνθήκες για δημιουργία λατρευτικών χώρων].

(Συνέντευξη Υψηλόβαθμο στέλεχος εταιρείας)

ΟΝΟΜΑ- ΕΠΙΘΕΤΟ Ε.Σ

ΦΥΛΛΟ: Άρρεν

ΕΡΩΤΗΜΑ 1^ο: Η ξενοφοβία, ο λαϊκισμός και ο εθνικισμός, είναι κίνδυνος, αποτέλεσμα της μετανάστευσης ή δεν έχει σχέση με τα παραπάνω; Πώς θα πρέπει να ανασχεθούν τα φαινόμενα αυτά;

Απάντηση στο 1^ο ερώτημα: Κάθε περίπτωση χρήζει διαχείρισης. Τίποτε δεν πρέπει να αφήνεται στην τύχη. Συνεπώς, η σωστή διαχείριση των μεταναστευτικών ροών και γενικότερα του φαινομένου αυτού δεν αφήνει περιθώρια για στρεβλώσεις.

ΕΡΩΤΗΜΑ 2^ο: Οι μετανάστες αποτελούν μέρος της ελληνικής κοινωνίας.

Θεωρείται ότι εφόσον ζουν μόνιμα στην Ελλάδα: α) Θα πρέπει να έχουν δικαίωμα ψήφου; β) να αποκτήσουν ελληνική Ιθαγένεια; γ) να αποκτήσουν πολυεθνικά σχολεία και δ) χώρους θρησκευτικής λατρείας. Ποια θεωρείτε ότι είναι τα μειονεκτήματα και ποια τα πλεονεκτήματα για τα παραπάνω;

Απάντηση στο 2^ο ερώτημα: [Δεν υπάρχουν πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα. Είναι καθαρά θέμα διαχείρισης με σεβασμό στις παραδόσεις, αξίες, πολιτισμό κ.λπ. των λαών που υποδέχονται τους μετανάστες - πρόσφυγες κ.λπ. και τον σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των φιλοξενούμενων. Η προσέγγιση γενικά των ερωτήσεων, είναι κατά την άποψη μου πολλαπλά εσφαλμένη. Αν υπάρχει πραγματικό ενδιαφέρον για την εμβάθυνση στο μεταναστευτικό ζήτημα, καλό θα ήταν να αναδιαρθρώνατε την όλη προσέγγιση, με σκοπό να βγουν συμπεράσματα από την έρευνά σας, τα οποία να συμβάλλουν όχι μόνο στην "επίλυση του μεταστατικού", αλλά στην σωστή προσέγγιση - διαχείριση προς όφελος των Ελλήνων. Ας μην ξεχνάμε, ότι η Γερμανία στήριξε την αναδόμησή της μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο πόλεμο, στους μετανάστες, που τους εκμεταλλεύτηκε με τον καλύτερο τρόπο, προς όφελος κυρίως των Γερμανών, αλλά και προς όφελος των ιδίων (μεταναστών)].

(Συνέντευξη Υψηλόβαθμο στέλεχος Περιφέρειας Νότιου Αιγαίου)

ΟΝΟΜΑ- ΕΠΙΘΕΤΟ: Α.Κ

ΦΥΛΛΟ: Θήλυ

ΕΡΩΤΗΜΑ 1^ο: Η ξενοφοβία, ο λαϊκισμός και ο εθνικισμός, είναι κίνδυνος, αποτέλεσμα της μετανάστευσης ή δεν έχει σχέση με τα παραπάνω; Πώς θα πρέπει να ανασχεθούν τα φαινόμενα αυτά;

Απάντηση στο 1^ο ερώτημα: [Σαφώς και έχει αιτιώδη σχέση, αφού δημιουργούνται συνθήκες εκκόλαψης του φαινομένου. Χρειάζεται διαρκής ευαισθητοποίηση της κοινωνίας και διαπολιτισμικές δράσεις για να μην φοβάται ο γηγενής το "διαφορετικό, το ξένο"].

ΕΡΩΤΗΜΑ 2^ο: Οι μετανάστες αποτελούν μέρος της ελληνικής κοινωνίας, θεωρείται ότι εφόσον ζουν μόνιμα στην Ελλάδα: α) Θα πρέπει να έχουν δικαίωμα ψήφου; β) να αποκτήσουν ελληνική Ιθαγένεια; γ) να αποκτήσουν πολυεθνικά σχολεία και δ) χώρους θρησκευτικής λατρείας. Ποια θεωρείτε ότι είναι τα μειονεκτήματα και ποια τα

πλεονεκτήματα για τα παραπάνω;

Απάντηση στο 2^ο ερώτημα: [Διαφωνώ ως προς το γιατί υπάρχει κίνδυνος δημιουργίας γκέτο. Είμαι θετικός ως προς τα υπόλοιπα, γιατί έτσι διευκολύνεται η αρμονική ένταξη τους στην ελληνική κοινωνία].

(Συνέντευξη Δημοσιογράφος)

ΟΝΟΜΑ- ΕΠΙΘΕΤΟ Π.Β

ΦΥΛΛΟ: Θήλυ

ΕΡΩΤΗΜΑ 1^ο: Η ξενοφοβία, ο λαϊκισμός και ο εθνικισμός, είναι κίνδυνος, αποτέλεσμα της μετανάστευσης ή δεν έχει σχέση με τα παραπάνω; Πώς θα πρέπει να ανασχεθούν τα φαινόμενα αυτά;

Απάντηση στο 1^ο ερώτημα: [Η σωστή πληροφόρηση είναι το αντίδοτο στον εθνικισμό. Δυστυχώς χωλαίνουμε στον τομέα αυτό. Αν υπήρχε η κατάλληλη παιδεία και η κατάλληλη ενημέρωση στην χώρα, φαινόμενα σαν αυτά του ρατσισμού θα είχαν εξαφανιστεί. Ωστόσο, στην Ελλάδα είναι έντονη η Γράφημα του μετανάστη ως «αποδιοπομπαίου τράγου»].

ΕΡΩΤΗΜΑ 2^ο : Οι μετανάστες αποτελούν μέρος της ελληνικής κοινωνίας, θεωρείται ότι εφόσον ζουν μόνιμα στην Ελλάδα: α) Θα πρέπει να έχουν δικαίωμα ψήφου; β) να αποκτήσουν ελληνική Ιθαγένεια; γ) να αποκτήσουν πολυεθνικά σχολεία και δ) χώρους θρησκευτικής λατρείας. Ποια θεωρείτε ότι είναι τα μειονεκτήματα και ποια τα πλεονεκτήματα για τα παραπάνω;

Απάντηση στο 2^ο ερώτημα: Ασφαλώς και πρέπει να έχουν δικαίωμα ψήφου, ν' αποκτήσουν ελληνική ιθαγένεια, χώρους θρησκευτικής λατρείας και πολυεθνικά σχολεία (εφ' όσον το επιθυμούν).

Από τις παραπάνω απαντήσεις, είμαστε σε θέση να αντιληφθούμε ότι ανάλογα με τις προκαταλήψεις που ενδέχεται να διαθέτει ένας άνθρωπος, δύναται να εκφράσει βίαιες συμπεριφορές απέναντι σε άλλους ανθρώπους, έχοντας σαν δικαιολογία για την πράξη του την προστασία της ζωής του, της περιουσίας του και της οικογένειάς του. Με αυτόν τον τρόπο, ωστόσο, δημιουργείται ο ρατσισμός, ο οποίος δεν επιτρέπει σε όσους τον υποστηρίζουν να κατανοήσουν την πραγματικότητα,

κατευθύνοντάς τους σε μονοπάτια από τα οποία να μην είναι σε θέση να ξεφύγουν.

7.6.4. 5^{ος} θεματικός άξονας : τουρισμός

Σύμφωνα με τις συνεντεύξεις, παρατηρήθηκε ότι ο τουρισμός θεωρείται βασικός τομέας ανάπτυξης των τοπικών κοινωνιών των νησιών του Ανατολικού Αιγαίου, από το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτώμενων. Επίσης, οι συνεντευξιαζόμενοι, θεωρούν και υποστηρίζουν, ότι η μετανάστευση έχει προκαλέσει αξιοσημείωτες μεταβολές στο πεδίο του τουρισμού και έχει επηρεάσει τα τελευταία χρόνια τους ρυθμούς άφιξης των τουριστών, με αποτέλεσμα να επηρεάζεται σε μεγάλο βαθμό η οικονομική ζωή του τόπου τους.

Με βάση τις παραπάνω αντιλήψεις, αντιλαμβανόμαστε ότι οι κάτοικοι των νησιών του Αιγαίου, θεωρούν πως ο βαθμός εξάρτησής τους όσον ζουν και εργάζονται στα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου από τον τουρισμό, επηρεάζει τις αντιλήψεις τους, ενώ είναι άμεσα συνδεδεμένος με τις υλικές προσδοκίες τους. Υπάρχει η πεποίθηση ότι οι δραστηριότητες που σχετίζονται με τον τουρισμό, βελτιώνουν τις συνθήκες της ζωής τους, έχουν οικονομικό όφελος και όλες οι δράσεις τους επηρεάζονται από την διάσταση της εμπορικής συναλλαγής.

Επιπλέον, έχουν την πεποίθηση, ότι υπάρχουν γεωγραφικά και οικονομικά χαρακτηριστικά των νησιών που ευνοούν τη μετανάστευση και ταυτόχρονα υπάρχει αύξηση της εγκληματικότητας (αύξηση κλοπών, διακίνηση ναρκωτικών και συμπλοκές), λόγω των μεταναστών και κατά συνέπεια η καθημερινότητα της τοπικής κοινωνίας να χειροτερεύει. Επιπροσθέτως, αναφέρθηκαν αρκετές φορές στις δυσμενείς συνέπειες της μετανάστευσης, όσον αφορά το περιβάλλον, εξ αιτίας της ανάγκης οι μετανάστες διαβίωναν μέσα σε πάρκα και δημόσιους χώρους, προξενώντας με αυτόν τον τρόπο ένα μεγάλο πλήγμα στον τουρισμό.

Όλα τα παραπάνω, οδηγούν τους ανθρώπους που θα επέλεγαν τα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου για τις διακοπές τους, σε διαφορετικούς προορισμούς, που θα τους προσέφεραν ένα ήρεμο περιβάλλον, καθαρό, χωρίς φόβο και αρνητικές εικόνες. Έτσι, η μείωση του ποιοτικού επιπέδου είναι αναπόφευκτη.

Ένα μικρότερο ποσοστό των ερωτώμενων, θεωρεί ότι η μετανάστευση επιφέρει πλεονεκτήματα όσον αφορά τον τουρισμό, όπως για παράδειγμα η αύξηση εσόδων των νησιών και το γεγονός ότι γίνονται επενδύσεις για να καλυφθούν οι

ανάγκες των μεταναστών.

Επιπλέον, υπάρχει η αντίληψη από ένα ποσοστό των ελίτ, κυρίως τους επιχειρηματίες, πως όταν ομαλοποιηθεί η κατάσταση, οι μετανάστες θα μπορέσουν να αποτελέσουν ισχυρό εργατικό δυναμικό των νησιών και επιπλέον θα μπορούσε να αναπτυχθεί ένα είδος τουρισμού «κοινωνικής προσφοράς» με νέους ανθρώπους, που θα επιθυμούν να το ενισχύσουν.

(Συνέντευξη Διεύθυνση Υπηρεσίας Ασύλου- Διαχείριση Υποθέσεων Διεθνούς προστασίας- Εθνική Εκπαιδευτρια (ΕΚΚΕ)

ΟΝΟΜΑ- ΕΠΙΘΕΤΟ Α.Χ

ΦΥΛΛΟ: Θήλυ

ΕΡΩΤΗΜΑ 1^ο: *Τα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου, αποτελούν πόλο έλξης τουριστών αλλά και ανάπτυξης τουριστικών δραστηριοτήτων. Ποια εκτιμάτε ότι είναι τα κυριότερα κατά σπουδαιότητα προβλήματα που δημιουργούνται στον τουρισμό από τη μετανάστευση και ποια τα πλεονεκτήματα;*

Απάντηση στο 1^ο ερώτημα: *[Δεν υπάρχουν πλεονεκτήματα όσον αφορά τον τουρισμό με την έλευση των μεταναστών. Στα μειονεκτήματα ανήκουν η κακή ποιότητα υπηρεσιών σε συνδυασμό με υψηλές τιμές].*

(Συνέντευξη στέλεχος Ελληνικής Αυγής)

ΟΝΟΜΑ- ΕΠΙΘΕΤΟ Α.Χ

ΦΥΛΛΟ: Άρρεν

Απάντηση στο 1^ο ερώτημα : *[Μεταναστευτική πολιτική και νησιά του Ανατολικού Αιγαίου. Δυο πράγματα που δύσκολα τα συνδυάζεις χωρίς ψυχρή πολιτική λογική. Στο ενδιάμεσο υπάρχουν και προσφυγικές ροές. Νησιά τουριστικού ενδιαφέροντος από την μια και εχθρικού ενδιαφέροντος από την άλλη. Η Τουρκία λόγω της θρησκείας των μεταναστών και προσφύγων, φτιάχνει μια ωρολογιακή βόμβα στο μαλακό υπογάστριο της χώρας.*

Οι μετανάστες παράνομοι ή όχι, όπως και οι πρόσφυγες, κατά 99% είναι από χώρες της μέσης Ανατολής. Αν και η Τουρκία παράνομα τους μοιράζει σαν σκουπίδια στην Ευρώπη με βάση πάντα τους κανόνες του ΟΗΕ, ως πρώτη χώρα υποδοχής δε μπορεί

και δε πρέπει να τους διώξει. Ο κανόνας αφορά βέβαια μόνο πρόσφυγες και όχι μετανάστες.

Βέβαια αφού το κάνει θα πρέπει να δούμε τελικά τι θα κάνουμε εμείς.

Προφανώς οι πρόσφυγες και μετανάστες από την Ανατολή δεν είναι αξιόλογο τουριστικό αξιοθέατο. Σίγουρα μόνο πρόβλημα προκαλούν στην αισθητική του δυτικού τουρίστα, που διάλεξε μια Ευρωπαϊκή χώρα για διακοπές και όχι μια από την καταγωγή των μεταναστών . Δε βάζω των προσφύγων γιατί προφανώς έχουν πόλεμο].

(Συνέντευξη Ηλεκτρονικός -Μηχανικός Νοσοκομείο Ρόδου)

ΟΝΟΜΑ- ΕΠΙΘΕΤΟ Δ.Κ

ΦΥΛΛΟ: Άρρεν

Απάντηση στο 1^ο ερώτημα: Τα μειονεκτήματα είναι ότι δεν υπάρχουν θέσεις εργασίας και αυξάνεται η ανεργία, η εγκληματικότητα και το ποιοτικό επίπεδο μειώνεται. Δηλαδή η Γράφημα του νησιού. Πλεονέκτημα είναι ότι αυξάνονται τα έσοδα των νησιών, γίνονται επενδύσεις για να καλυφθούν οι ανάγκες των μεταναστών.

(Συνέντευξη Υψηλόβαθμο στέλεχος Ελληνικής Αστυνομίας)

ΟΝΟΜΑ- ΕΠΙΘΕΤΟ Γ.Β

ΦΥΛΛΟ: Άρρεν

Απάντηση στο 1^ο ερώτημα: Τα προβλήματα που δημιουργούνται σχετίζονται κυρίως με την ασφάλεια, αλλά και με την Γράφημα-brand του προορισμού. Τα πλεονεκτήματα, είναι κυρίως βραχυπρόθεσμα και θα μπορούσαν να εντοπιστούν στην οικονομική δραστηριότητα, λόγω της παρουσίας των ανθρώπων αυτών.

(Συνέντευξη Επιχειρηματίας)

ΟΝΟΜΑ- ΕΠΙΘΕΤΟ Μ.Γ

ΦΥΛΛΟ: Άρρεν

Απάντηση στο 1^ο ερώτημα: Στα μειονεκτήματα ανήκει η Γράφημα υποβάθμισης, το αίσθημα ανασφάλειας που προκύπτει από την διέλευση των μεταναστών, με συνέπεια να αποτρέπονται αρκετές κατηγορίες τουριστών, ιδίως μέσης και άνω ηλικίας που έχουν υψηλές οικονομικές δυνατότητες.

Στα πλεονεκτήματα, όταν ομαλοποιηθούν οι καταστάσεις, οι μετανάστες μπορούν να αποτελέσουν ισχυρό εργατικό δυναμικό. Οι κοινοτικές και κρατικές επιδοτήσεις είναι εισροές στην οικονομία του κάθε νησιού. Αναπτύσσεται ένα είδος "τουρισμού κοινωνικής προσφοράς" ή "τουρισμού περιέργειας", με νέους κυρίως που επιθυμούν να τον ενισχύσουν. Η ειρωνεία είναι ότι με αυτό τον τρόπο επιμηκώνεται η τουριστική περίοδος.

(Συνέντευξη Σύμβουλος επιχειρήσεων και συντονιστής της Ευρώ-Επιχειρείν)

ΟΝΟΜΑ- ΕΠΙΘΕΤΟ Α.Κ

ΦΥΛΛΟ: Άρρεν

Απάντηση στο 1^ο ερώτημα: Σε κάθε περίπτωση τα προβλήματα - μειονεκτήματα και πλεονεκτήματα που δημιουργούνται, διαφέρουν από νησί σε νησί. Π.χ. Πριν δύο χρόνια στην Κω, η κατάσταση ήταν αφόρητη, διότι η πληθώρα των μεταναστών διέμεναν στο κέντρο του νησιού (παραλία δίπλα από το κεντρικό λιμάνι), χωρίς να έχουν εξασφαλίσει βασικές ανάγκες και δεν υπήρχαν συνθήκες υγιεινής, με αποτέλεσμα να βρωμάει όλο το κέντρο της Κω. Αυτό ήταν πολύ σοβαρό πρόβλημα με άμεσο αντίκτυπο στον τουρισμό του νησιού (ακυρώσεις κρατήσεων κλπ.). Αντίθετα, την ίδια περίοδο την Κάλυμνο (νησί που δεν έχει αναπτυχτεί τουριστικά), οι μετανάστες διέμεναν στα καταλύματα του νησιού με αποτέλεσμα να έχουν απασχόληση οι ξενοδόχοι. Αποτέλεσμα, η οικονομία του νησιού να τονωθεί από την διέλευση των μεταναστών. Αύξηση εγκληματικότητας, ανασφάλεια, βία, Εκμετάλλευση, μαύρη εργασία παραεμπόριο κ.λπ., είναι κάτι που υπάρχει γενικά. Συνεπώς κάθε περίπτωση (νησί) είναι ξεχωριστή και έτσι πρέπει να μελετηθεί κατά την άποψή μου.

(Συνέντευξη ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ ΙΕΠ/ΥΠΠΕΘ, ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ
ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΕΑΠ)

ΟΝΟΜΑ- ΕΠΙΘΕΤΟ Α.Κ

ΦΥΛΛΟ: Άρρεν

Απάντηση στο 1^ο ερώτημα: *Εξαιτίας του μεγάλου αριθμού μεταναστών και του μη οργανωμένου τρόπου μετανάστευσης (δεν γίνεται με πρόσκληση, δεν είναι στοχευμένη, δεν υπάρχουν υποδομές), δημιουργούνται τεράστια προβλήματα και κανένα πλεονέκτημα. Ο τουρισμός (στη Λέσβο από την οποία κατάγομαι) φέτος είναι σχεδόν ανύπαρκτος, λόγω της πολύ άσχημης Γράφημας που βγήκε προς τα έξω.*

(Συνέντευξη 42: ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ ΙΕΠ/ΥΠΠΕΘ, ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ
ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΕΑΠ)

Από τα παραπάνω αποσπάσματα των συνεντεύξεων, αναδεικνύεται ότι στο πεδίο του τουρισμού η έλευση μεταναστών, ιδιαίτερα στα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου, επιφέρει σημαντικές επιπτώσεις όσον αφορά το αίσθημα ασφάλειας, της αυξημένης εγκληματικότητας, με αποτέλεσμα την υποβάθμιση και την κακή ποιότητα στις περιοχές αυτές.

Στην επιρροή του πεδίου του τουρισμού, διαφαίνεται ότι επιδρούν διάφοροι παράγοντες, που διαμορφώνουν τον τρόπο εξέλιξής του. Ένας παράγοντας επιρροής, αποτελεί η έλευση των μεταναστών. Τα νησιά δέχονται πολλούς μετανάστες. Στη Λέρο και στην Κω υπήρξαν αρνητικές συνέπειες στον τουρισμό, καθώς πολλοί τουρίστες απέφυγαν τα συγκεκριμένα νησιά στις καλοκαιρινές τους διακοπές. Για τον λόγο αυτό, δύναται να ισχυριστούμε ότι η έλευση των μεταναστών άσκησε σημαντική επιρροή στον τουρισμό, λαμβάνοντας υπόψη ότι η Ελλάδα σαν χώρα και ιδιαίτερα τα νησιά του νότιου και ανατολικού Αιγαίου, επιβιώνουν από την τουριστική δραστηριότητα.

7.6.5. 6^{ος} θεματικός άξονας: οικονομία

Ο έκτος θεματικός άξονας, στον οποίο δομήθηκε η συνέντευξη και συνιστά έναν σημαντικό τομέα για τη ζωή των ανθρώπων και της τοπικής κοινότητας,

είναι η οικονομία. Στον τομέα αυτό, από τις απαντήσεις των ερωτώμενων αναδείχθηκε ότι ένα ποσοστό των ελίτ, όσον αφορά τον τομέα της οικονομίας στα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου, θεωρεί ότι οι μετανάστες συμβάλλουν θετικά στην ενίσχυση της τοπικής οικονομίας. Επιπλέον, θεωρεί ότι η οικονομική κρίση προηγήθηκε του μεταναστευτικού και λόγω αυτού έχουν δημιουργηθεί πολλές θέσεις εργασίας, που αφορούν τη διαχείρισή του, όπως επίσης, ότι λόγω των μεταναστών έχει δημιουργηθεί μια διαφορετική αγορά κατανάλωσης.

Επιπλέον, υπάρχει η αντίληψη, ότι αν η Ελλάδα βρισκόταν σε ρυθμούς ανάπτυξης, τότε το πλεόνασμα προσωπικού θα βοηθούσε επιπλέον την οικονομία, διότι οι μετανάστες εργάζονται σε θέσεις που δεν προτιμούν οι Έλληνες.

Ταυτόχρονα, ένα μέρος των ερωτώμενων υποστηρίζει ότι οι μετανάστες ευθύνονται σε σημαντικό βαθμό για τη μη εύρεση εργασίας των Ελλήνων, διότι συμφωνούν να εργαστούν με πολύ χαμηλούς μισθούς, συμβάλλοντας ταυτόχρονα και στην παραοικονομία, καθώς πολλοί από αυτούς εργάζονται χωρίς να διεκδικούν την απαραίτητη ασφαλιστική κάλυψη. Θεωρούν, επίσης, ότι εάν οι Πολίτες Τρίτων Χωρών αποχωρήσουν από τη χώρα, η Ελλάδα θα αναπτυχθεί, ενώ οι Έλληνες θα είναι σε θέση πλέον να εργάζονται, αφού θα υπάρχουν θέσεις εργασίας και οι μισθοί θα κυμανθούν σε υψηλότερα κλιμάκια.

Επιπρόσθετα, διαπιστώνεται με βάση τις συνεντεύξεις, ότι λόγω της εκμετάλλευσης (φθηνή παροχή εργασίας, μη τήρηση ωραρίων, συνθήκες αβεβαιότητας, μη παροχή ιατρικής περίθαλψης, αδήλωτη απασχόληση), που υπάρχει από τους εργοδότες προς τους μετανάστες, επιβαρύνεται το ασφαλιστικό σύστημα και το κράτος είναι υποχρεωμένο να ξοδεύει υπέρογκα ποσά για την σίτιση και την περίθαλψή τους. χωρίς αντίθετα να λαμβάνει τους αντίστοιχους πόρους.

(Συνέντευξη Επιχειρηματίας)

ΟΝΟΜΑ- ΕΠΙΘΕΤΟ Φ.Κ.

ΦΥΛΛΟ: Άρρεν

ΕΡΩΤΗΜΑ 1^ο: *Τα τελευταία χρόνια η οικονομική κρίση μαστίζει την ελληνική κοινωνία και έχει εξαντλήσει οικονομικά τους Έλληνες. Πιστεύετε ότι η*

μετανάστευση έχει συμβάλει στο οικονομικό πρόβλημα των Ελλήνων;

Απάντηση στο 1^ο ερώτημα: [Όχι. Η μετανάστευση έχει βοηθήσει τους Έλληνες. Έχουν δημιουργηθεί πολλές θέσεις εργασίας που αφορούν τη διαχείριση του προσφυγικού/μεταναστευτικού και η εισροή μεταναστών στα νησιά έχει δημιουργήσει μία νέα αγορά κατανάλωσης].

(Συνέντευξη Διευθυντής Δημοτικού Σχολείου)

ΟΝΟΜΑ- ΕΠΙΘΕΤΟ Σ.Κ.

ΦΥΛΛΟ: Άρρεν

Απάντηση στο 1^ο ερώτημα: Δεν νομίζω ότι οι μετανάστες - πρόσφυγες έχουν επηρεάσει την οικονομική κρίση στην Ελλάδα, είτε αρνητικά, είτε θετικά. Έχουν επηρεάσει μόνο στο κομμάτι της αύξησης της εγκληματικότητας.

(Συνέντευξη περιφερειακός σύμβουλος Νοτίου Αιγαίου)

ΟΝΟΜΑ- ΕΠΙΘΕΤΟ Σ.Γ.

ΦΥΛΛΟ: Άρρεν

Απάντηση στο 1^ο ερώτημα: αν η Ελλάδα ήταν σε ανάπτυξη, τότε το πλεόνασμα προσωπικού θα βοηθούσε στην προκείμενη περίπτωση το μεγαλύτερο ποσοστό των προσφύγων εργαζομένων, ασχολούνται με δουλειές που δεν θέλουν οι Έλληνες. Βέβαια, υπάρχει εκμετάλλευση από τους εργοδότες, μαύρη εργασία κλπ. που επιβαρύνει το ασφαλιστικό σύστημα, σίγουρα συμβάλει στο οικονομικό πρόβλημα της Ελλάδας.

(Συνέντευξη Δημοσιογράφος)

ΟΝΟΜΑ- ΕΠΙΘΕΤΟ Γ.Π.

ΦΥΛΛΟ: Άρρεν

Απάντηση στο 1^ο ερώτημα : *Ασφαλώς και όχι. Άλλωστε η οικονομική κρίση προηγήθηκε του μεταναστευτικού.*

(Συνέντευξη Ανώτερο στέλεχος Στρατού Ξηράς)

ΟΝΟΜΑ- ΕΠΙΘΕΤΟ Ν.Α.

ΦΥΛΛΟ: Άρρεν

Απάντηση στο 1^ο ερώτημα: *Πιστεύω ότι έχει συμβάλει, καθώς το κράτος είναι υποχρεωμένο να ξοδεύει υπέρογκα ποσά για την σίτιση καθώς επίσης και την περίθαλψη αυτών των ανθρώπων, χωρίς να δέχεται κοινοτικούς πόρους.*

(Συνέντευξη ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΟΥ)

ΟΝΟΜΑ- ΕΠΙΘΕΤΟ Γ.Κ.

ΦΥΛΛΟ: Άρρεν

Απάντηση στο 1^ο ερώτημα: *Σύμφωνα με τα οικονομικά στοιχεία, συνήθως οι μετανάστες συμβάλλουν θετικά στην αύξηση του ΑΕΠ. Σε επιμέρους τομείς όμως, δημιουργούνται προβλήματα, όπως για παράδειγμα στην μαύρη εργασία και την παραοικονομία.*

Από τις απαντήσεις που λάβαμε από τους ερωτώμενους, ως προς τον συγκεκριμένο θεματικό άξονα, είμαστε σε θέση να ισχυριστούμε ότι, οι επιπτώσεις της μετανάστευσης στην οικονομία αποτελούν αντικείμενο πολλών διαφωνιών. Πιο συγκεκριμένα, αναδεικνύεται ότι δεν υπάρχει συμφωνία απόψεων στις τοπικές κοινωνίες υποδοχής, ενώ στο μεγαλύτερο ποσοστό τους, οι ελίτ πιστεύουν ότι οι μετανάστες αποτελούν μια φθηνή εργατική δύναμη, που ίσως συμβάλλει θετικά στην οικονομία της χώρας αλλά και της τοπικής αγοράς.

7.6.6. 7^{ος} θεματικός άξονας: τοπική αυτοδιοίκηση

Σημαντικός αριθμός των ελίτ, που βρίσκονται ιεραρχικά ψηλά σε θέσεις της τοπικής αυτοδιοίκησης στα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου, υποστηρίζουν ότι η τοπική αυτοδιοίκηση, κρίνεται απαραίτητο να κατέχει έναν ηγετικό ρόλο, όσον αφορά

την διαχείριση του μεταναστευτικού ζητήματος. Αρχικά, θεωρούν ότι επιβάλλεται να ρυθμίζουν θέματα που αφορούν την παιδεία των μεταναστών, την κάλυψη των βασικών τους αναγκών και της διαβίωσης τους και έπειτα να υπάρχει η δυνατότητα να διευθετούν ζητήματα, όπως την δωρεάν υγειονομική περίθαλψη. Είναι βασικό, για τον λόγο αυτό να υπάρχει ένα σχέδιο μεταναστευτικής πολιτικής, το οποίο να εφαρμόζεται από τους ΟΤΑ.

Επιπλέον, στελέχη της τοπικής αυτοδιοίκησης υποστηρίζουν ότι χρειάζεται μεγαλύτερη υποστήριξη στον τομέα των υποδομών και στην εύρεση του τρόπου μείωσης, της συσσώρευσης μεγάλου αριθμού μεταναστών στα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου. Πιο συγκεκριμένα, τονίζουν ότι με τον ήδη υπάρχον τρόπο συγκέντρωσης σε «στρατόπεδα», όπως τα αποκαλούν, η τοπική αυτοδιοίκηση δεν δύναται να ασκήσει πολιτική, ως προς την κοινωνική ένταξη των μεταναστών.

Μάλιστα, υποστηρίζουν ότι οι μετανάστες δεν θα πρέπει να αντιμετωπίζονται ως ένα προσωρινό φαινόμενο και με την λογική πως η τοπική κοινωνία δεν αποτελεί κοινωνία υποδοχής, αλλά ως μια νέα πραγματικότητα, την οποία καλείται η κοινωνία να διαχειριστεί αναδιαμορφώνοντας τη σύστασή της και τους τρόπους λειτουργίας της.

Ωστόσο, στο σύνολό τους υποστηρίζουν, ότι η επαναφορά μειωμένων συντελεστών φορολόγησης, η επάνδρωση κέντρων υγείας και η οικονομική βοήθεια σε δήμους για τη σίτιση και την φιλοξενία, από το κεντρικό κράτος και από την Ευρώπη, είναι απαραίτητα. Επιπροσθέτως, υπάρχει η γνώμη ότι κρίνεται αναγκαία η πολιτική της αλληλεγγύης, της συνεργασίας με την Ευρώπη και την Τουρκία, ώστε οι ροές των μεταναστών να είναι ελεγχόμενες και να υπάρξει παραδειγματική τιμωρία των διακινητών. Θεωρούν, ότι υπάρχει πενιχρή οικονομική βοήθεια από το κράτος, ότι δεν υποστηρίζονται οι δημοτικές αρχές και κατά συνέπεια δεν διευκολύνεται η ένταξη των μεταναστών στις τοπικές κοινωνίες. Οι δήμαρχοι, μάλιστα, υποστηρίζουν ότι προσπαθούν μόνοι τους να ανταπεξέλθουν στην δύσκολη αυτή κατάσταση και πολλές φορές εξαντλούν κάθε δυνατή προσπάθεια για εξεύρεση πόρων, ώστε να μπορέσουν να παρέχουν στους μετανάστες κάποιες στοιχειώδεις συνθήκες διαβίωσης.

(Συνέντευξη Βουλευτής Ν.Δ)

ΟΝΟΜΑ- ΕΠΙΘΕΤΟ Μ.Κ.

ΦΥΛΛΟ: Άρρεν

ΕΡΩΤΗΜΑ 1^ο: *Η Ελλάδα και ιδιαίτερα τα νησιά, έχουν στείλει μήνυμα αξιοπρέπειας και ανθρωπισμού σε ολόκληρο τον κόσμο. Ποια μέτρα και ποια πολιτική συγκεκριμένα θεωρείτε ότι χρειάζονται για τη στήριξη των τοπικών κοινωνιών;*

Απάντηση στο 1^ο ερώτημα: *[Μια πολιτική με έμφαση στην "ανταπόδοση", θα ενίσχυε τις τοπικές κοινωνίες και θα προσείλκυε και πιο συντηρητικά κομμάτια τους. Μπορεί να είναι και πονηρά, win-win. Όπως, ανάπτυξη γεωθερμίας και δωρεάν ή με μεγάλη έκπτωση παροχή της σχετικής ενέργειας, ή/και αιολικής ενέργειας. Το ζήτημα του νερού επίσης, ενδεχομένως με αφαλατώσεις. Με την ανταπόδοση, το σύνολο της κοινωνίας συμμετέχει στην προσπάθεια των τοπικών κοινωνιών.*

Θεωρώ πως φορολογικές μειώσεις δεν είναι εφικτές για αρκετά χρόνια].

(Συνέντευξη Ιατρός)

ΟΝΟΜΑ- ΕΠΙΘΕΤΟ Β.Μ.

ΦΥΛΛΟ: Άρρεν

Απάντηση στο 1^ο ερώτημα: *[Δεν μπορεί τα νησιά του ανατολικού Αιγαίου, ενώ έχουν σηκώσει το βάρος του μεταναστευτικού ρεύματος, να μην υποστηρίζονται από τις κυβερνητικές πολιτικές για την αντιμετώπιση του φαινομένου. Παράδειγμα οι (λαθρο)μετανάστες, σιτίζονται από τις δωρεές πολιτών των ξενοδοχείων και των καταστημάτων υγειονομικού ενδιαφέροντος. Μέριμνα του κράτους ανύπαρκτη. Οι μετανάστες κυκλοφορούν ελεύθεροι προτού καν υποβάλουν τα χαρτιά τους για άσυλο, ή οτιδήποτε άλλο. Έχουμε πολλά παραδείγματα βιασμών, κλοπών, εμπρησμών και συμπλοκών. Το κράτος απουσιάζει, χρειάζεται να υπάρξουν οργανωμένες δομές, υποδοχής και διαχείρισης. Θεωρώ ότι το θέμα αντιμετωπίζεται ερασιτεχνικά].*

(Συνέντευξη Οικονομολόγος στην Τοπική Αυτοδιοίκηση)

ΟΝΟΜΑ- ΕΠΙΘΕΤΟ Σ.Μ.

ΦΥΛΛΟ: Άρρεν

Απάντηση στο 1^ο ερώτημα: *Τα νησιά και γενικότερα η νησιωτικότητα είναι μια έννοια κατά την άποψη μου παρεξηγημένη, κυρίως από τους Έλληνες της υπόλοιπης Ελλάδας που δεν γνωρίζουν τι σημαίνει να ζει κανείς σε νησί. Κάθε νησί είναι διαφορετικό από θέμα κουλτούρας - νοοτροπίας των πολιτών, ιστορίας, παραδόσεων, κ.λπ.) αλλά όλα τα νησιά έχουν παρόμοια προβλήματα σε θέματα επιβίωσης. Η οικονομική στήριξη (θέσεις εργασίας - φορολογικές ελαφρύνσεις κ.λπ.) των νησιωτικών κοινωνιών, θεωρείται επιβεβλημένη. Συγκοινωνία, περίθαλψη - υγεία, εκπαίδευση κ.α.*

(Συνέντευξη - Εκπαιδευτικός - Τοπική Αυτοδιοίκηση)

ΟΝΟΜΑ- ΕΠΙΘΕΤΟ Ι.Μ.

ΦΥΛΛΟ: Θήλυ

ΕΡΩΤΗΜΑ 2^ο: *Η τοπική αυτοδιοίκηση, έχει ευθύνη στην διαχείριση ζητημάτων που άπτονται της καθημερινής ζωής των μεταναστών, αφού ο κάθε μετανάστης διαμορφώνει την ζωή του, δημιουργεί την οικογένειά του, εργάζεται, δραστηριοποιείται και κοινωνικοποιείται αλληλοεπιδρώντας, με άτομα και συλλογικότητες. Σε ποια πεδία κρίνετε θετική την έκβαση της τοπικής αυτοδιοίκησης στην κοινωνική ένταξη και κατά συνέπεια στο σύνολο του μεταναστευτικού φαινομένου;*

Απάντηση στο 2^ο ερώτημα: *Η τοπική αυτοδιοίκηση σε κάθε περιοχή που δέχεται μετανάστες έκανε ό,τι μπορεί, στα πλαίσια των δυνατοτήτων που της έχουν δοθεί από το νόμο και τις οικονομικές συγκυρίες για να βοηθήσει. Ίσως αυτό να μην έλυσε το πρόβλημα, αλλά δεν είναι βέβαιο ότι η τοπική αυτοδιοίκηση μπορούσε να κάνει κάτι παραπάνω.*

(Συνέντευξη - Στέλεχος - Τοπικής Αυτοδιοίκησης)

ΟΝΟΜΑ- ΕΠΙΘΕΤΟ Ε.Μ.

ΦΥΛΛΟ: Θήλυ

Απάντηση στο 2^ο ερώτημα: *Η τοπική αυτοδιοίκηση ηγείται και πρέπει να*

ηγείται κατά την άποψη μου την διαχείριση ζητημάτων που άπτονται τη καθημερινή ζωή των μεταναστών, στον γεωγραφικό χώρο που κοινωνικοποιούνται. Σε παιδεία, κάλυψης βασικών αναγκών επιβίωσης αρχικά και μετά στην πρόσβαση στην υγεία, στην εργασία, εκπαίδευση κλπ. Γενικά πρέπει να υπάρχει σχέδιο μεταναστευτικής πολιτικής που να εφαρμόζεται από τους ΟΤΑ τοπικά.

(Συνέντευξη - Στέλεχος -Τοπικής Αυτοδιοίκησης)

ΟΝΟΜΑ- ΕΠΙΘΕΤΟ Α.Κ.

ΦΥΛΛΟ: Άρρεν

Απάντηση στο 2^ο ερώτημα: Χρειάζονται μεγάλη υποστήριξη στον τομέα των υποδομών και στη μείωση της συσσώρευσης μεγάλου αριθμού μεταναστών. Με τον τρόπο αντιμετώπισης των μεταναστών, συγκέντρωση σε στρατόπεδα στην ουσία, η τοπική αυτοδιοίκηση δεν μπορεί να ασκήσει πολιτική ως προς την κοινωνική ένταξή τους. Αντιμετωπίζονται οι μετανάστες ως ένα προσωρινό φαινόμενο και με τη λογική πως η τοπική κοινωνία δεν είναι κοινωνία υποδοχής.

(Συνέντευξη - Στέλεχος - δημοσιογράφος)

ΟΝΟΜΑ- ΕΠΙΘΕΤΟ Ν.Ι.

ΦΥΛΛΟ: Άρρεν

Απάντηση στο 2^ο ερώτημα: Ίσως κάποια νησιά, που σηκώνουν το βάρος της μετανάστευσης, θα πρέπει ν' αποσυμφορηθούν. Βέβαια, το γεγονός ότι αρκετές χώρες έχουν κλειστά τα σύνορά τους, δεν το καθιστά δυνατό αυτή τη στιγμή. Η στήριξη των τοπικών κοινωνιών, μόνο μέσα από νησιωτικές πολιτικές μπορεί να επιτευχθεί. Δεν νομίζω ότι η Τοπική Αυτοδιοίκηση συνεισέφερε στην κοινωνική ένταξη των μεταναστών. Πλην της Τήλου, όπου η Τοπική Αυτοδιοίκηση σε συνεργασία με τους κατοίκους το κατάφεραν, με εκπληκτικά μάλιστα αποτελέσματα, σε Λέρο και Κω (αναφέρομαι σ' αυτά γιατί έχουν Κέντρα Υποδοχής), ουδόλως ενδιαφέρονται.

(Συνέντευξη - Στέλεχος -Τοπικής Αυτοδιοίκησης)

ΟΝΟΜΑ- ΕΠΙΘΕΤΟ Μ.Κ.

ΦΥΛΛΟ: Άρρεν

Απάντηση στο 2^ο ερώτημα: *Η επαναφορά των μειωμένων συντελεστών ΦΠΑ, η επάνδρωση των κέντρων υγείας και η οικονομική βοήθεια σε δήμους για την σίτιση και φιλοξενία των προσφύγων από το κεντρικό κράτος και την Ευρώπη. Η πολιτική της αλληλεγγύης, της συνεργασίας με Ευρώπη και Τουρκία, ώστε οι ροές να είναι ελεγχόμενες και η παραδειγματική τιμωρία των διακινητών. Η πενιχρή βοήθεια από το κεντρικό κράτος, δεν βοηθάει τις δημοτικές αρχές σε καμία περίπτωση να διευκολύνουν την ένταξη των προσφύγων στις τοπικές κοινωνίες. Τις περισσότερες φορές, οι δήμαρχοι είναι μόνοι τους και εξαντλούν κάθε δυνατή προσπάθεια για εξεύρεση πόρων ώστε να παρέχουν σωστές συνθήκες διαβίωσης. Δυστυχώς, το πρώτο μέλημα είναι αυτό και δεν πιστεύω πως υπάρχει δεύτερο στάδιο ένταξης, πάρα μόνο μεμονωμένες περιπτώσεις, που βοηθούνται από πολίτες..*

Η πρώτη επαφή με την ελίτ των νησιών του Ανατολικού Αιγαίου, οδηγεί στο συμπέρασμα ότι, η προσπάθεια και η βούληση που έχει επιδειξεί η τοπική αυτοδιοίκηση για την καλύτερη προσαρμογή των μεταναστών στο νέο τους περιβάλλον, με σκοπό την ουσιαστική τους ένταξη, δεν τελεσφόρησε.

Από το 2010 και μετά, η ίδρυση των Συμβουλίων Ένταξης Μεταναστών σε όλους τους δήμους της χώρας, δεν κατόρθωσε να επιφέρει τα επιθυμητά αποτελέσματα. Βασική αιτία της αποτυχίας αυτής, συνιστά η μη ύπαρξη ενός οργανωμένου σχεδίου ένταξης των μεταναστών στο ευρύτερο κοινωνικό πλαίσιο, με αποτέλεσμα οι μειονοτικές αυτές ομάδες να κατηγορούνται για πληθώρα προβλημάτων που έχουν ανακύψει στην κοινωνική καθημερινότητα και στους τομείς λειτουργίας της.

Η απουσία οργανωμένου σχεδίου ένταξης των μεταναστών που φθάνουν στα νησιά, συνιστά ένα από τα πιο βασικά συμπεράσματα, με τους εκπροσώπους της τοπικής ελίτ και κυρίως στελέχη της τοπικής αυτοδιοίκησης. Επίσης, οι οργανώσεις της τοπικής κοινωνίας τονίζουν, επίσης, τις αδυναμίες του συστήματος.

Ομοίως και εδώ όπου γίνεται αναφορά για την αδυναμία παροχής ουσιαστικών υπηρεσιών στους μετανάστες, κυρίως λόγω της απουσίας συγκεκριμένου πλάνου ένταξης και εμμέσως λόγω μη επαρκούς αριθμού προσωπικού. Από την πλευρά του δήμου βέβαια, γίνεται λόγος για μια πιο συντονισμένη προσπάθεια, όπως προαναφέρθηκε, αρχικά με την πρόταση για μαθήματα της ελληνικής γλώσσας για την βελτίωση της καθημερινότητάς τους. Η προσπάθεια αυτή, στηρίχθηκε στην άποψη ότι

η γλωσσική κατάρτιση αποτελεί έναν από τους βασικότερους παράγοντες ενσωμάτωσης, όταν γίνεται αναφορά για πλήρη ένταξη μεταναστών σε οποιαδήποτε κοινωνία. Κλείνοντας το κεφάλαιο αυτό, θα θέλαμε να τονίσουμε ότι τα αποσπάσματα από τις συνεντεύξεις, τα οποία παραθέσαμε, επιλέχθηκαν ως αντιπροσωπευτικά των θεματικών αξόνων που αναφέραμε και δεν παρουσιάστηκε το σύνολο αυτών.

Κεφάλαιο 8° Συμπεράσματα

Σκοπός της παρούσας ερευνητικής προσπάθειας, είναι η ανάλυση της ελληνικής μεταναστευτικής πολιτικής, όπως αυτή διαμορφώθηκε από την ελίτ, στο πλαίσιο μιας κονστρουκτιβιστικής προσέγγισης.

Η διατριβή, παρουσιάζει αρχικά την υφιστάμενη κατάσταση στο πεδίο των μεταναστευτικών ροών προς την Ελλάδα, με έμφαση στον καίριο ρόλο που έπαιξε η μεταναστευτική πολιτική, αλλά και στον τρόπο με τον οποίο αυτή εφαρμόζεται στα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου. Το θεωρητικό εργαλείο που χρησιμοποιήθηκε, είναι ο κοινωνικός κονστρουκτιβισμός. Επίσης, η διατριβή αποσκοπεί στο να αναδείξει τον ρόλο των τοπικών ελίτ, στη διαμόρφωση της μεταναστευτικής πολιτικής. Ως στόχος τέθηκε η διερεύνηση του επιπέδου διαχείρισης της μετανάστευσης, μέσω της χρήσης της θεωρητικής προσέγγισης του κοινωνικού κονστρουκτιβισμού. Επιπροσθέτως, η διερεύνηση του επιπέδου διαχείρισης του μεταναστευτικού ζητήματος, υλοποιήθηκε και μέσα από τις διαφορετικές πρακτικές που ακολούθησε η ΕΕ, καθώς και της εθνικής πολιτικής.

Η μελέτη αυτή, σε ευρύτερο πλαίσιο, θέτει τις επιδιώξεις της, μέσα από τρεις αλληλένδετους άξονες. Αρχικά, αποσκοπεί να ερμηνεύσει τη θεωρία του κονστρουκτιβισμού, ως αναδυόμενη σύγχρονη θεωρητική προσέγγιση, για τη μεταναστευτική πολιτική. Έπειτα, προσπαθεί να διαμορφώσει ένα συνεκτικό πλαίσιο για την ανάλυση της πολιτικής, η οποία αφορά στην μετανάστευση, βασιζόμενη στις θεωρητικές πτυχές της κονστρουκτιβιστικής προσέγγισης. Συν τοις άλλοις, δίνει έμφαση, μέσω της κατάλληλης χρήσης των θεωρητικών παραδοχών αλλά και των ερμηνευτικών εργαλείων του κονστρουκτιβισμού, στις διάφορες διαδικασίες διαμόρφωσης, που αφορούν στη μεταναστευτική πολιτική από την ελίτ, σχετικά με τις πρακτικές, τις πεποιθήσεις και κοινωνικές ταυτότητες, οι οποίες ασκούν επιρροή κατά τη λήψη των αποφάσεων.

Η σπουδαιότητα της παρούσας εργασίας, έγκειται στο γεγονός πως ο κονστρουκτιβισμός είναι θεωρητική προσέγγιση, που χρησιμοποιείται για την κάλυψη του χάσματος ανάμεσα στις ορθολογικές και τις αναστοχαστικές προσεγγίσεις. Πιο

συγκεκριμένα, εντοπίζεται ένα έκδηλο κενό στην ελληνική βιβλιογραφία, σχετικά με την εξέταση ή την ανάλυση αυτής της θεωρητικής προσέγγισης, όχι μόνο σε επίπεδο θεωρητικό αλλά και σε εμπειρικές έρευνες.

Ακόμα, δίνει τη δυνατότητα για ένα νέο ερευνητικό προσανατολισμό, όσον αφορά στην εξέταση της μεταναστευτικής πολιτικής, ενώ, παράλληλα, εισηγείται ένα κονστрукτιβιστικό πρότυπο για την ανάλυσή της. Αυτή η προσέγγιση, θεωρούμε ότι διευκολύνει τη διερεύνηση του τρόπου δράσης των θεσμικών ή μη φορέων, αλλά και τη τοπικής ελίτ των νησιών του Ανατολικού Αιγαίου, όσον αφορά τη διαχείριση της μεταναστευτικής πολιτικής επί του πεδίου, της αλληλεγγύης και τηςμέριμνας που επιδείχθηκε, καθώς επίσης και του τρόπου διαχείρισης των ανισοτήτων, σε επίπεδο κοινωνικό, πολιτικό και οικονομικό, αλλά και τις επιπτώσεις της μετανάστευσης, στους τομείς αυτούς.

Ελέγχεται επίσης, κατά πόσο μέσω της πολιτικής δινόταν ή όχι, η δυνατότητα στις διαφορετικές κοινωνικές μεταναστευτικές ομάδες, για αξιοπρεπή διαβίωση στα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου, στα οποία έφτασαν με μη νόμιμους/ άτυπους τρόπους. Η αλληλεπίδραση αυτή, εστιάζεται, κυρίως, όπως αναφέραμε, στην περιοχή του Ανατολικού Αιγαίου, όπου συντελέστηκαν οι μεγαλύτερες κοινωνικές διεργασίες, λόγω της μεταναστευτικής ροής, ενώ παρατηρείται σαφώς πιο προβληματική αντιμετώπιση, στη διαχειριστική δυνατότητα, λόγω της κλιμάκωσης της μετανάστευσης και του μεγάλου αριθμού των μεταναστευτικών ροών, ιδιαίτερα κατά την περίοδο 2015 -2016.

Το πρώτο κεφάλαιο της διατριβής, αποτελεί το εισαγωγικό κομμάτι της εργασίας, όπου αναφέρονται το πλαίσιο και ο στόχος της. Επίσης, προσδιορίζεται η έννοια της μεταναστευτικής πολιτικής.

Στο δεύτερο κεφάλαιο, γίνεται σαφής και ολοκληρωμένη ανάλυση των προσεγγίσεων, των αιτιών και των επιπτώσεων του μεταναστευτικού φαινομένου, από θεωρητικής κυρίως πλευράς.

Στο τρίτο κεφάλαιο, παρουσιάζεται και αναλύεται η ελληνική μεταναστευτική πολιτική από το 1991 έως και σήμερα (2022). Εξετάζονται και κυριότερα διατάγματα, που αφορούν στην αντιμετώπιση του μεταναστευτικού φαινομένου, με χρονολογική σειρά. Το τέταρτο κεφάλαιο, επικεντρώνεται στην παρουσίαση του θεωρητικού προτύπου που χρησιμοποιείται στον κοινωνικό

κονστρουκτιβισμό, αφού με την αύξηση των μεταναστευτικών ροών το τελευταίο χρονικό διάστημα, η σύνδεσή τους ήταν ουσιώδης, καθώς διαφωτίζει το εναλλασσόμενο εθνικό περιβάλλον της χώρας, στοχεύοντας στην διαδικασία μετασχηματισμού της ταυτότητας. Οι ελίτ, διαπλάθουν πολιτικές για τους πολίτες τρίτων χωρών που εισέρχονται παράτυπα στην χώρα, ενώ πιέζονται να τροποποιήσουν αυτές τις πολιτικές, σε ολοένα μεταβαλλόμενα περιβάλλοντα

Το πέμπτο κεφάλαιο αναλύει τον ρόλο της ελίτ και πώς αυτή διαχειρίστηκε το μεταναστευτικό φαινόμενο. Τρεις από τους σημαντικότερους παράγοντες διαμόρφωσης της γνώμης της ελίτ επιλέχτηκε προς ανάλυση: ο εθνικισμός, οι κοινωνικές διεργασίες των τοπικών κοινωνιών και η πολιτισμική επίδραση.

Τα κεφάλαια έξι και επτά, επικεντρώθηκαν στη διερεύνηση του μεταναστευτικού φαινομένου στα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου και στην εξαγωγή συμπερασμάτων με την χρήση εμπειρικής/ ποσοτικής έρευνας (κεφάλαιο έξι), αλλά και ποιοτικής (κεφάλαιο επτά). Μελετήθηκαν οι πεποιθήσεις της ελίτ, σχετικά με τη μετανάστευση, οι παράγοντες που δημιουργήσαν αυτές τις πεποιθήσεις, η σχέση αυτών με την κοινωνική και εθνική ταυτότητά τους, καθώς και ο βαθμός κι ο τρόπος με τον οποίο επιδρούν στη μεταναστευτική πολιτική. Τα πιο σημαντικά από τα ευρήματα της έρευνας, τα οποία έχουν αναλυθεί και παρουσιαστεί, με τη χρήση εμπειρικού υλικού παρουσιάζονται στο κεφάλαιο έξι. Η διεθνής αύξηση του φαινομένου της μετακίνησης πληθυσμών, οδήγησε σε καθοριστικές μεταβολές τις κοινωνίες, οι οποίες λειτουργούσαν με βάση το έθνος. Χώρες όπως η Ελλάδα, ήρθαν αντιμέτωπες ξαφνικά με την εισροή μεταναστευτικών ροών. Εξαιτίας των πολλαπλών αλλαγών σε γεωπολιτικό επίπεδο, λόγω της οικονομικής κρίσης μετά το 2010 και της αύξησης των μετακινήσεων των Πολιτών Τρίτων Χωρών, η πολιτική για την μετανάστευση, αποτέλεσε κύριο κομμάτι των κυβερνήσεων τα τελευταία χρόνια. Μέσα στην κατάσταση αυτή που επικρατεί σε κοινωνικό επίπεδο, οι ελίτ κερδίζουν με το δικαίωμα συμμετοχής στην λήψη πολιτικών αποφάσεων, ενώ προκύπτει ότι κατανοούν και διαχειρίζονται το μεταναστευτικό ζήτημα σαν μια μορφή επιρροής στην πολιτική εξουσία.

Έτσι, στα όρια της μεταναστευτικής πολιτικής, οι ελίτ υποστηρίζουν τις αποφάσεις που έχουν ληφθεί μέσα από θεσμικές διαδικασίες, καθώς και τις διάφορες μη τυπικές πρακτικές, οι οποίες έχουν ως επιδίωξη την σύνθετη μεταχείριση τυχόν

θεμάτων τα οποία προβάλλουν, αλλά και δυσκολιών, οι οποίες ζυμώνονται λόγω του μεταναστευτικού ζητήματος, όσον αφορά το πεδίο επαφής, δηλαδή την σχέση ανάμεσα στο κράτος και τους μετανάστες, αλλά και όσον αφορά τον τομέα της ένταξή τους στην ελληνική κοινωνία.

Στην έρευνα συμμετείχαν συνολικά 124 άτομα, τα οποία απασχολούνται σε υψηλές θέσεις, σε διάφορα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου, στον τομέα της πολιτικής, της οικονομικής, της στρατιωτικής και της εκπαιδευτικής διαβάθμισης. Το 81% από αυτούς απασχολείται στον δημόσιο τομέα. Επομένως, το μεγαλύτερο ποσοστό των ελίτ, φαίνεται να υιοθετεί αρνητική στάση όσον αφορά την παρουσία μεταναστών στα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου, ενώ ένα σημαντικό ποσοστό τηρεί ουδέτερη στάση, με ένα μικρό μόλις ποσοστό να φαίνεται θετικό, απέναντι στη γενικότερη παρουσία των μεταναστών.

Από την ποσοτική, αλλά κι από την ποιοτική έρευνα, με τη χρησιμοποίηση της ομαδοποίησης κατά συστάδες, έγινε ιδιαίτερη προσπάθεια, προκειμένου να ομαδοποιηθούν οι συμμετέχοντες, διαχωρισμένοι με βάση τις απαντήσεις στις ερωτήσεις οι οποίες σχετίζονταν με τις απόψεις των ίδιων, για τους μετανάστες, και, γενικότερα, για την μεταναστευτική πολιτική, αλλά και την ένταξη ή τα δικαιώματα των μεταναστών, τυχόν στάσεις, πεποιθήσεις, ή τομείς όπως, η οικονομία, ο τουρισμός, η τοπική αυτοδιοίκηση και διάφορα προβλήματα, τα οποία προκύπτουν από το μεταναστευτικό ζήτημα.

Από την παραπάνω ομαδοποίηση προέκυψαν οι εξής ομάδες:

1^η ομάδα: Ένστολοι (αστυνομικοί, στρατιωτικοί, λιμενικοί, πυροσβέστες)

2^η ομάδα: Επιχειρηματίες (ιδιοκτήτες ξενοδοχείων, εταιριών, τουριστικών επιχειρήσεων, ελεύθεροι επαγγελματίες, δικηγόροι, δημοσιογράφοι)

3^η ομάδα: Εκπαιδευτικοί (καθηγητές πανεπιστημίου, καθηγητές δευτεροβάθμιας ή τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, δάσκαλοι, νηπιαγωγοί, ερευνητές, συγγραφείς, καλλιτέχνες, εργαζόμενοι σε ΜΚΟ)

4^η ομάδα: Ανώτερα στελέχη δημοσίου τομέα (Διευθυντές, προϊστάμενοι σε περιφέρειες, Δήμους, Υπουργεία, Υπηρεσίες, Σχολεία ή Κληρικοί)

5^η ομάδα: Πολιτικοί (Τοπικής Αυτοδιοίκησης- Δήμαρχοι -Αντιδήμαρχοι –

Βουλευτές ή πρώην βουλευτές).

Στη συνέχεια, διερευνήθηκαν τα γνωρίσματα της κάθε ομάδας, σχετικά με τις απόψεις των ιδίων, τις πεποιθήσεις τους, τα επικρατέστερα στερεότυπα για τους μετανάστες, καθώς και τον τρόπο λήψης αποφάσεων, προκειμένου να αναδειχτούν οι παράγοντες, στους οποίους οφείλονται όλα αυτά. Έτσι, η παρούσα έρευνα εστιάζει λεπτομερώς στη στάση που διατηρούν οι ελίτ, απέναντι στο μεταναστευτικό. Παράλληλα, προσφέρει την ευκαιρία για μια εις βάθος κατανόηση των σχέσεων, ανάμεσα στις αντιλήψεις των ελίτ και στη διαμόρφωση μεταναστευτικής πολιτικής.

Στην παρούσα ποσοτική και ποιοτική έρευνα, διασαφηνίζεται πως η Ελλάδα, σε μεγαλύτερο, ίσως, βαθμό από κάθε άλλη ευρωπαϊκή χώρα, επηρεάζεται περισσότερο από τις επιπτώσεις της χρηματοοικονομικής κρίσης, η οποία άρχισε το 2008, όπως και από το μεταναστευτικό ζήτημα, κατά τη λειτουργία της, ως χώρα υποδοχής.

Ακόμα, γίνεται κατανοητό πως οι ελίτ, παρότι στην παγκόσμια βιβλιογραφία εμφανίζονται σαν ένα σύστημα ατόμων, το οποίο κατά τα τελευταία χρόνια ενισχύει τη δημοκρατία, και έννοιες όπως ο αλτρουισμός, η αλληλεγγύη και τα ανθρώπινα δικαιώματα, στην Ελλάδα, και ιδιαίτερα στα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου διαχωρίζονται σε ομάδες, οι οποίες στο μεγαλύτερο μέρος, φαίνεται να δείχνουν δυσαρέσκεια προς το μεταναστευτικό ζήτημα. Τηρούν περισσότερο αρνητική ή ασαφή στάση, ενώ η πλειοψηφία συντηρεί ανάμεικτες στάσεις.

Πιο αναλυτικά, η πρώτη ομάδα περιλαμβάνει τους ένστολους, αστυνομικούς, στρατιωτικούς, λιμενικούς ή πυροσβέστες, η δεύτερη, τους επιχειρηματίες ή ιδιοκτήτες ξενοδοχείων, ή εταιριών, ή τουριστικών επιχειρήσεων, αλλά και ελεύθερους επαγγελματίες, δικηγόρους, δημοσιογράφους, ενώ στην τρίτη κατατάσσονται οι εκπαιδευτικοί όλων των βαθμίδων, οι ερευνητές, οι συγγραφείς, οι καλλιτέχνες και οι εργαζόμενοι σε ΜΚΟ. Στην τέταρτη, περιλαμβάνονται τα ανώτερα στελέχη που απασχολούνται στο δημόσιο τομέα, όπως οι Διευθυντές, οι προϊστάμενοι κάποιας περιφέρειας, Δήμων, Υπουργείων, Υπηρεσιών, Σχολείων, ακόμα και κληρικοί. Τέλος, στην πέμπτη, ανήκουν οι πολιτικοί της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, όπως είναι οι Δήμαρχοι, οι Αντιδήμαρχοι, οι Βουλευτές ή οι πρώην βουλευτές. Η ποσοτική αλλά και η ποιοτική έρευνα, τεκμηριώνουν την ύπαρξη ενός έντονου προβληματισμού, όσον αφορά τις επιπτώσεις του μεταναστευτικού ζητήματος, σε τοπικό επίπεδο.

Επίσης, φαίνεται να υπάρχει έντονη αναταραχή για τα χρήματα που προέρχονται από το δημόσιο, καθώς και τη προάσπιση της ελληνικής παράδοσης ή την προστασία της εθνικής ταυτότητας, και του ελληνικού πολιτισμού. Βέβαια, παρότι οι ερωτώμενοι εμφανίζονται απαισιόδοξοι για τις επικρατούσες συνθήκες στην Ελλάδα, η υπερηφάνεια που νιώθουν για τον ελληνικό πολιτισμό και ιστορία, θεωρείται ως αναπόσπαστο τμήμα της ταυτότητας τους.

Από τις απαντήσεις των ερωτώμενων, διακρίνεται φόβος για απώλεια της εθνικής ταυτότητας, εξαιτίας των μεταναστών, μια πεποιθήση που συγκροτεί τον πρωταρχικό πυλώνα των πεποιθήσεων αυτών. Πιο συγκεκριμένα, θεωρούν ως εύλογη την πιθανότητα να χαθεί η ελληνική ταυτότητα, αναφέροντας πως συχνά βιώνουν εντός της χώρας τους, το συναίσθημα να είναι «ξένου», καθώς οι μετανάστες έχουν κατακλύσει τις περιοχές που ζουν, ενώ οι πολιτικές που ακολουθούνται για να παρασχεθεί βοήθεια στους μετανάστες, επιφέρουν αρνητικά αποτελέσματα στους ίδιους. Επιπλέον, από τις απαντήσεις διακρίνεται έντονη ανησυχία σχετικά με το Ισλάμ και τους μουσουλμάνους, αφού φρονούν πως υπάρχουν αρκετά μεγάλες πολιτισμικές ή θρησκευτικές διαφορές, καθώς και κίνδυνος τρομοκρατικών επιθέσεων, ή αύξηση της εγκληματικότητας, παράλληλα με την απειλή ή τη χρήση βίας, η οποία πάντα είναι αποτέλεσμα αντίδρασης, ή άσκησης πίεσης, από οργανωμένες ομάδες που κατέχουν πολιτικά, θρησκευτικά ή λοιπά ιδεολογικά κίνητρα.

Από τα παραπάνω, καθίσταται σαφές πως οι συγκεκριμένες ομάδες/ελίτ, χαρακτηρίζονται από αισθήματα ξενοφοβίας και από ένα είδος πολιτισμικού ρατσισμού, ο οποίος προκύπτει από τη αξίωση της υπεροχής ή των διαφορετικών ιδεών και αξιών, αλλά και του πολιτισμού, του τρόπου ζωής των ΠτΧ. Πολλοί ερωτώμενοι θεωρούν τον πολιτισμό τους, την καταγωγή τους και την εθνική τους ταυτότητα, ως ανώτερη των άλλων, με αποτέλεσμα να αυξάνονται και να παγιώνονται σε μεγάλο βαθμό οι αρνητικές και ρατσιστικές πεποιθήσεις τους. Παρεμφερές φαινόμενο αποστροφής ή εχθρότητας προς τους ΠτΧ, διακρίνεται έντονα στις τοπικές κοινωνίες, όπως στα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου, οι οποίες δεν δύνανται να παρέχουν σταθερές εργασίες με διάρκεια και κυρίως για τα νεαρά άτομα, τουλάχιστον όσον αφορά την εύρεση μιας θέσης εργασίας, με αξιοπρεπή αμοιβή.

Επιπλέον, επικρατεί έντονη ανησυχία για την αυξημένη εγκληματικότητα, το εμπόριο ναρκωτικών, επιθέσεις με σεξουαλικό υπόβαθρο,

μετάδοση ασθενειών, τα οποία οι ερωτώμενοι τα συνδέουν άμεσα με την παρουσία των ΠτΧ στα νησιά. Επομένως, ευδοκιμεί στην κοινή γνώμη, μια πεποιθήση που θεωρεί τους μετανάστες ως υπόλογους για την αύξηση της εγκληματικότητας. Εδώ μπορούμε να αναφέρουμε, ότι καίριο ρόλο έχουν διαδραματίσει τα μέσα πληροφόρησης, τα οποία δίνουν βαρύτητα και μεγαλοποιούν τον ρόλο των μεταναστών στην εγκληματικότητα.

Στην παρούσα έρευνα, καταλήγουμε πως οι προαναφερόμενες ομάδες των ελίτ, εκφράζονται μέσα από παρόμοιες συμπεριφορές. Οι θρησκευτικές ή κοινωνικές πεποιθήσεις τους, τους καθιστούν περισσότερο προστατευτικούς και συντηρητικούς αναφορικά με την ελληνική παρακαταθήκη. Επίσης, φαίνεται να αγωνίζονται μέσω της ισχύος τους, να σχηματίζουν «πολιτικές», ακραία αυστηρές, που αγγίζουν τον συντηρητισμό, διότι θεωρούν πως είναι χρέος τους να περιφρουρήσουν την θρησκευτική ή εθνική κληρονομιά, από τον κίνδυνο που απαρτίζουν οι πεποιθήσεις, οι ιδεολογίες και οι ιδέες των ΠτΧ.

Επιπροσθέτως, δεν αποδέχονται την άποψη πως οι μουσουλμάνοι ή οι λοιπές θρησκευτικές ομάδες δύνανται να διαθέτουν παρεμφερείς αξίες, όπως αυτές της ορθόδοξης θρησκείας, της ελληνικής γλώσσας, του ελληνικού πολιτισμού ή της εθνικής ταυτότητας.

Σε μερικές από τις συνεντεύξεις, ιδίως σε αυτές των αστυνομικών, στρατιωτικών, κληρικών ή πολιτικών, οι οποίοι φαίνεται να ανήκουν στα δεξιά ή τα ακραία δεξιά πολιτικά κόμματα, εντοπίζονται απόψεις, πεποιθήσεις και μια γενικότερη τοποθέτηση που μας οδηγεί σε δείγματα, ότι θα μπορούσαν να μην εφαρμόζουν την ελληνική και ευρωπαϊκή νομοθεσία.

Συμπερασματικά, διαφαίνεται η εναντίωση των ομάδων, ιδίως αυτών της ακραίας δεξιάς ή παρόμοιας ιδεολογίας, κατά της Ε.Ε και της πολιτικής της. Πρωταρχικός τους ισχυρισμός, είναι η θέση πως η Ευρώπη απομακρύνθηκε από την Ελλάδα, την εγκατέλειψε με εκατομμύρια «λαθρομετανάστες», ιδίως στα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου, σε αντίθεση με τις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες, που κλείνουν τα σύνορά τους. Η ΕΕ, θεάται ως «εχθρός», αποτελούμενος από τη διεφθαρμένη ελίτ (την γραφειοκρατία των Βρυξελλών), απαρτιζόμενη από αδρά αμειβόμενους υπαλλήλους ή αξιωματούχους, με σκοπό την «τιμωρία» της Ελλάδας.

Γενικά, γίνεται σαφές πως στις συγκεκριμένες ομάδες, υπερισχύει ο θεμελιώδης προβληματισμός για την «εθνική ταυτότητα» και ταυτόχρονα μια

αβεβαιότητα σε σχέση με το μέλλον και μακροημέρευση του ελληνικού πολιτισμού. Η πρόταση των ερωτώμενων για την επίλυση των ζητημάτων που έχουν προκύψει, σχετίζεται με την απομάκρυνση των «λαθρομεταναστών», εκτός από εκείνους που θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν σύμφωνα με τις ελληνικές ανάγκες ή τις δεξιότητες τους. Όσον αφορά την ελάττωση της παράνομης διακίνησης και της παράνομης μετανάστευσης, προτείνουν πιο δραστική φύλαξη των θαλάσσιων και χερσαίων συνόρων, τόσο από το Λιμενικό σώμα, αλλά και από τον ελληνικό στρατό, καθώς και την δημιουργία φυλασσόμενων δομών, για σύντομη διαμονή «λαθρομεταναστών», ως την επαναπροώθηση τους σε χώρες καταγωγής και την δημιουργία μιας πιο αυστηρής νομοθεσίας στις διαδικασίες ασύλου.

Στη δεύτερη κατηγορία, εντάσσονται οι ερωτώμενοι της 2^{ης} ομάδας, που αφορά τους επιχειρηματίες-ιδιοκτήτες ξενοδοχείων, εταιριών, τουριστικών επιχειρήσεων, ελεύθερους επαγγελματίες, δικηγόρους, δημοσιογράφους, τους ερωτώμενους της 4^{ης} ομάδας, (ανώτερα στελέχη δημόσιου τομέα, Διευθυντές, προϊστάμενους σε περιφέρειες, Δήμους, Υπουργεία, Υπηρεσίες, Σχολεία, Κληρικούς) και τους ερωτώμενους της 5^{ης} ομάδας (Πολιτικούς σε ευρύτερο επίπεδο, πολιτικούς της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, Δημάρχους, Αντιδημάρχους, Βουλευτές, πρώην βουλευτές), με το 75% να αντιπροσωπεύει την δεύτερη και πέμπτη ομάδα. Σε αυτές, ανήκουν εκείνοι οι οποίοι θεωρούν πως μπορούν να αντιληφθούν την αλήθεια, ακριβώς όπως είναι, δίχως συναισθηματισμούς ή εξιδανικεύσεις, δρώντας αναλόγως.

Οι συγκεκριμένες ομάδες θεωρούν ότι η μετανάστευση έχει και θετικές οικονομικές συνέπειες. Υποστηρίζουν, επίσης, την παγκοσμιοποίηση, αναδεικνύοντας και προβάλλοντας τα θετικά στοιχεία της, όπως είναι οι επενδύσεις, οι νέες θέσεις εργασίας ή η συλλογική συνεργασία. Συνδέουν με τον τρόπο αυτό, τη μετανάστευση με τη παγκοσμιοποίηση, εκτιμώντας πως έναυσμα της κατεύθυνσης των μεταναστευτικών ρευμάτων, διαχρονικά, αποτελούν οι φτωχές χώρες, με κατάληξη τις πλουσιότερες. Στις πλουσιότερες χώρες, οι μετανάστες αναμένουν και ελπίζουν ότι θα βιώσουν μια καλύτερη πραγματικότητα και ελπίζουν για ένα καλύτερο μέλλον, καλύτερες αμοιβές από τις πατρίδες τους και εγκατάλειψη της φτώχειας και της εξαθλίωσης.

Η μετανάστευση για αυτές τις ομάδες, συνδέεται με τη δομή και λειτουργία του οικονομικού συστήματος. Η απελευθέρωση του εμπορίου και το

άνοιγμα των αγορών, καθίσταται ωφέλιμο για τις ισχυρές οικονομίες. Ωστόσο, η μετανάστευση βλάπτει τις ανίσχυρες οικονομικά αγορές, οι οποίες δεν είναι σε θέση να συντηρηθούν από τον ανταγωνισμό των πολυεθνικών.

Ως αποτέλεσμα, παραλύουν τα φτωχότερα κράτη, αδυνατούν να εξελιχθούν και να προοδεύσουν, εξαρτώνται οικονομικά από τα ισχυρά οικονομικά κράτη και βυθίζονται στη φτώχεια και την υπανάπτυξη. Οι λαοί, λόγω του χαμηλού επιπέδου διαβίωσης, της έλλειψης προοπτικών και της στέρησης, οδηγούνται σε αναζήτηση καλύτερης τύχης, με έννομη ή άνομη μετανάστευση, στις ανεπτυγμένες χώρες. Στους λόγους αυτούς, προστίθενται οι φυσικές καταστροφές, διώξεις, απολυταρχικά καθεστώτα, πόλεμοι, εμφύλιες συγκρούσεις κ.λπ.

Στις συγκεκριμένες ομάδες ερωτώμενων, δεν υφίσταται κανένας συναισθηματισμός, εκφράζονται ως «παγεροί» και «ουδέτεροι», ενώ, πρωταρχικό τους στόχο συνιστά η οικονομία, η ανεργία και οι οικονομικές σχέσεις. Ακόμα, εμπιστεύονται την ΕΕ, τους θεσμούς και τα θεσμικά όργανα. Παρόλα αυτά, ακόμη και σε αυτές τις ομάδες των ερωτώμενων, διαφαίνεται η αγωνία για την εθνική ασφάλεια, ιδίως στα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου, καταδεικνύοντας διάθεση ακόμη και για εγκατάλειψη των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, προκειμένου να σταματήσει την τρομοκρατία. Πιστεύουν πως τα ευρωπαϊκά κράτη, ιδίως αυτά με εκτενή ακτογραμμή, ή αυτά της Μεσογείου (Ελλάδα, Ιταλία Μάλτα- Ισπανία), ιδιαίτερα τα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου, εκτίθενται σε μαζικές μεταναστευτικές ή προσφυγικές ροές, αποτελούμενες, στην πλειοψηφία τους από Ισλαμιστές Μουσουλμάνους, χαρακτηριζόμενους από έντονα αντί-δυτικά συναισθήματα και τάσεις αποστασιοποίησης, τόσο από την κοινωνική, όσο και την πολιτισμική σφαίρα της Ευρώπης.

Επίσης, θεωρούν πως οι μουσουλμάνοι δεν επιζητούν να ενσωματωθούν, ενώ στρέφονται συχνά εναντίον των εγχώριων πληθυσμών. Γενικότερα, η άποψη που επικρατεί είναι ότι, υπάρχει μια εναντίωση προς οτιδήποτε δυτικό, λόγω της Ισλαμικής θρησκείας, που αποτελείται από εκατομμύρια πιστούς, και λογίζεται ως υπόλογη για τις τρομοκρατικές επιθέσεις. Αυτή τη θέση ενισχύουν οι τρομοκρατικές επιθέσεις, που συνέβησαν σε Γαλλία, Βέλγιο, Γερμανία, Ηνωμένο Βασίλειο, ενώ υπάρχει φόβος πως σύντομα θα συμβεί κάτι ανάλογο στην Ελλάδα.

Η λύση που συνιστούν, είναι η αυστηρότερη χορήγηση του ασύλου.

Συγκεκριμένα, η μη παροχή ασύλου σε ανθρώπους που μπορούν να ζήσουν σε άλλο μέρος της χώρας τους. Ακόμα, προτείνεται η ύπαρξη καταλόγου με τα ασφαλή κράτη που προσφέρονται για μετακίνηση. Η παραμονή τους εντός της Ελλάδας πρέπει να είναι σύντομη, και να δοθεί η δυνατότητα από την ΕΕ, μέσω χρηματικών βοηθημάτων στα περιφερειακά κράτη, όπως είναι η Ιορδανία, η Σαουδική Αραβία, το Κατάρ, ο Λίβανος, τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα, να εντάξουν σημαντικό αριθμό ΠτΧ, ή να δημιουργήσουν κέντρα προσφύγων ή μεταναστών, όπου να πραγματοποιείται η επεξεργασία του αιτήματος για χορήγηση ασύλου. Προτείνεται, πιο ασφαλής επίβλεψη των συνόρων, υπό την αρωγή της Frontex, καθώς και γενικότερη επιτήρηση των συνόρων της Ευρώπης. Απαιτούνται περισσότερα επιθετικά μέσα.

Ακολουθεί η 3^η και 4^η ομάδα. Σε αυτές διακρίνεται υψηλότερο επίπεδο εκπαίδευσης, μιας και το μεγαλύτερο ποσοστό αποτελείται από καθηγητές, πανεπιστημιακούς και κατόχους διδακτορικού διπλώματος. Χαρακτηριστικό κοινό των ομάδων αυτών, αποτελεί η ανθρωπιστική υποχρέωση να θέσουν σαν πρώτο ζήτημα στο θέμα του μεταναστευτικού, την παροχή βοήθειας ή την ένταξη των μεταναστών, εντός της ελληνικής κοινωνίας. Για τον λόγο αυτό, παρουσιάζονται πιο θετικοί απέναντι στην μετανάστευση, δύσπιστοι προς την ΕΕ, θεωρώντας πως δεν υπάρχει η έννοια «αλληλεγγύη» για τα κοινά σύνορα, καθώς κι ότι η μόνη διαφορά από τις Βρυξέλλες, είναι η πρόληψη να μη συμβεί στις χώρες της Βόρειας Ευρώπης, ό, τι συνέβη με τα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου, τα οποία έγιναν «αποθήκες ανθρώπινων ψυχών». Επιπλέον, εναντιώνονται στην παγκοσμιοποίηση, φρονώντας πως οι ΗΠΑ ευθύνονται για τους αιματηρούς πολέμους που έγιναν σε Ιράκ και Αφγανιστάν, και, συνολικά, για το κακό που εδράζει στη Μέση Ανατολή.

Εν συνεχεία, στο πεδίο της οικονομίας, εκτιμούν πως η μετανάστευση υποβοηθά την ελληνική οικονομία, χωρίς να επηρεάζονται οι θέσεις εργασίας των γηγενών, μιας και οι μετανάστες απασχολούνται, πρωτίστως, σε θέσεις ανειδίκευτης ή χειρωνακτικής εργασίας, οι οποίες δεν είναι δημοφιλείς και ούτε αναζητούν οι ντόπιοι. Επιπρόσθετα, αναγνωρίζουν και καταδεικνύουν ότι η πλειοψηφία των μεταναστών και των προσφύγων, αν όχι όλοι, εργάζονται ανασφάλιστοι, πληρώνονται ελάχιστα, με πλήθος αυτών να βρίσκονται στον πρωτογενή τομέα, ενώ ο εγχώριος πληθυσμός, εργάζεται σε τομείς διαφορετικούς, πρωτίστως σε υπηρεσίες.

Οι συγκεκριμένοι ερωτώμενοι, ισχυρίζονται πως Έλληνες και μετανάστες

στην Ελλάδα, επηρεάστηκαν εξίσου από την κρίση, αν όχι και περισσότερο οι τελευταίοι.

Ένα ακόμα σημαντικό εύρημα, στο σημείο αυτό, αποτελεί η έλλειψη σύνδεσης ανάμεσα σε μετανάστευση και εγκληματικότητα, όπως συνέβη με τις προηγούμενες ομάδες. Πιο συγκεκριμένα, υποστηρίζουν πως υπάρχει συμμετοχή κάποιων ΠτΧ σε συγκεκριμένα παραπτώματα, αλλά κυρίως αφορούν αδικήματα πλημμεληματικού χαρακτήρα όπως (επαιτεία, παραεμπόριο, παραβιάσεις του Νόμου περί Πνευματικής Ιδιοκτησίας κ.α.), ενώ το θεωρούν ως δεδομένο ότι οι ΠτΧ για να μπορέσουν να επιβιώσουν υπό τις συνθήκες που αντιμετωπίζουν σε μια χώρα υποδοχής θα χρειαστεί να προβούν σε αυτά τα «μικρά» αδικήματα.

Οι συγκεκριμένες ομάδες των ερωτώμενων, διαθέτουν μια πιο έντονη ανθρωπιστική πλευρά, ενώ εμφανίζονται ιδιαίτερα προσανατολισμένοι και αφοσιωμένοι στις οικουμενικές αξίες που αφορούν την ειρήνη, την κοινωνική δικαιοσύνη, την ισότητα και την αλληλεγγύη. Θεωρούν ως υποχρέωση της κάθε κυβέρνησης, την απόδοση της ελληνικής ιθαγένειας και τη συμμετοχή των ΠτΧ στην πολιτική, έστω και σε επίπεδο τοπικής αυτοδιοίκησης. Επιπλέον, αντιμετωπίζουν το φαινόμενο της μετανάστευσης ως παγκόσμιο φαινόμενο πολυσύνθετο και πολυδιάστατο, ενώ τονίζουν ότι με τον τρόπο αυτό χρειάζεται να προσεγγιστεί και να διαχειριστεί από τους αρμόδιους.

Στις ομάδες αυτές, διακρίνεται έντονα το συναίσθημα, θεωρώντας πως οι άνθρωποι φτιάχνουν την ιστορία ή τον πολιτισμό τους, μέσω των προσωπικών τους ιστοριών, των αναγκών και φιλοδοξιών τους, κινητοποιώντας ολόκληρους πληθυσμούς. Όπως η ελληνική ιστορία, από την αρχαιότητα ως και τη σύγχρονη Ελλάδα, από την προσφυγιά, ύστερα με τη Μικρασιατική καταστροφή και τη σύγχρονη ελληνική διασπορά, συνυφαίνεται με το φαινόμενο της μετανάστευσης.

Θεωρούν πως το φαινόμενο αυτό καθορίζει τη χώρα, την εθνική ταυτότητα και την ταυτότητα των ίδιων των πολιτών. Επομένως, θα ήταν απρέπεια έναντι της ιστορίας, μια εξέταση της μετανάστευσης, με συναισθήματα αρνητικότητας. Οι ερωτώμενοι πιστεύουν, πως εκατομμύρια άνθρωποι φτάνουν στην μετανάστευση, εξαιτίας εχθροπραξιών, ανέχειας, άδικου τρόπου κατανομής του πλούτου, σε διεθνές επίπεδο, κλιματικών αλλαγών, οικονομικής κρίσης, απουσίας δημοκρατίας σε πολλά κράτη, ανασφάλειας σχετικής με το νερό, έλλειψης τροφής και ενεργειακών πηγών.

Καθίσταται σαφές, λοιπόν, πως οι ερωτώμενοι εξομοιώνουν τη μετανάστευση και τον Έλληνα πρόσφυγα ή μετανάστη με ένα από τα χαρακτηριστικά της ελληνικής ταυτότητας, όπως αυτή διαμορφώθηκε κατά τη πρόσφατη ιστορία της χώρας. Πιστεύουν, πως οι μετανάστες δεύτερης γενιάς δεν ξέρουν άλλη πατρίδα, δεν λογίζονται ως δεύτερης κατηγορίας, χρήζουν προσοχής και στήριξης μέσω πολιτικών αποφάσεων, προκειμένου να καταστούν καλύτεροι πολίτες, ενταγμένοι και δυναμικά «ελληνοποιημένοι».

Επιπροσθέτως, τονίζουν πως η ΕΕ παραμένει αδρανής και ανεπαρκής, κατά την αντιμετώπιση του μεταναστευτικού. Ειδικότερα, υποστηρίζουν ότι δεν ασκείται πολιτική επιρροή, επί της ουσίας δεν δίνονται λύσεις, αδυνατεί να αντιμετωπίσει τις αιτίες δημιουργίας μεταναστευτικών ή προσφυγικών ρευμάτων, συνδυαστικά με το πρόβλημα συντονισμού για ίση κατανομή βάρους, για τις χώρες- μέλη, επιβαρύνοντας το Νότο. Θεωρούν πως το μεταναστευτικό είναι διεθνές, όχι εθνικό ζήτημα.

Σχετικά με τις λειτουργίες των χώρων φιλοξενίας, υποστηρίζουν πως πρέπει να μεριμνούν για τις ανθρώπινες ανάγκες, την προστασία και ασφάλεια των μεταναστών, παρέχοντας συνθήκες ικανές για αξιοπρεπή διαβίωση. Τέλος, δεν διαβλέπουν σύνδεση των μεταναστών με τρομοκρατία, φρονώντας πως πρόκειται για απλούς ανθρώπους, που βίωσαν τον πόλεμο, τη δίωξη και την οικονομική ανέχεια.

Μέσα από τις απαντήσεις των ερωτώμενων, διαφαίνεται ότι οι αποφάσεις των ελίτ μέσα από πολιτικό πλαίσιο, βασίζονται σε δημοκρατικές διαδικασίες. Εντούτοις, ακόμα και σε αυτήν την κατηγορία, γίνεται ορατό πως υπάρχει ανησυχία ότι θα χαθεί η εθνική ταυτότητα εξ αιτίας των μεταναστευτικών ροών. Η μετανάστευση, παρουσιάζεται πως σχετίζεται απευθείας με κοινωνικές ή εθνικές ταυτότητες, συγκροτώντας καίριο συντελεστή και για γεωγραφικές μεταβολές λόγω του υπερβολικά μεγάλου αριθμού μεταναστών. Αποδέχονται, επιπροσθέτως, ότι η μετανάστευση επιδρά στον τρόπο που οι άνθρωποι ψηφίζουν, σε μια δημοκρατική χώρα, καθώς κι ότι οι προτιμήσεις των ψηφοφόρων σχετίζονται με τον τρόπο διαχείρισης των μεταναστευτικών ροών.

Από τα παραπάνω, αντιλαμβανόμαστε ότι υφίσταται διττή δυναμική, μεταξύ της μετανάστευσης και της αποδοχής των τοπικών κοινωνιών. Έστω κι αν υπάρχει ένας αριθμός ανθρώπων που εγκρίνει την ύπαρξη των μεταναστών, ακόμη και εάν αυτοί θεωρούν ότι οι ΠτΧ χρειάζεται να ενσωματωθούν στον ελληνικό τρόπο ζωής,

την κουλτούρα, την γλώσσα και να ενταχθούν κοινωνικά. Αν δεν συμβεί αυτό, μέσα σε κοινωνίες που πλέον ζουν άνθρωποι από διαφορετικούς πολιτισμούς, η ελληνική ταυτότητα ενδέχεται να χαθεί και οι Πολίτες τρίτων Χωρών, να αποτελέσουν το μεγαλύτερο ποσοστό μέσα στις τοπικές κοινωνίες.

Οι ερευνητικοί στόχοι της διατριβής, κατά την κρίση μας, έχουν επιτευχθεί, αφού συγκεντρώθηκαν συγκροτημένες πληροφορίες σχετικά με απόψεις, πεποιθήσεις, αντιλήψεις, στάσεις και αξίες της ελίτ νησιών του Ανατολικού Αιγαίου, πύλης εισόδου μεταναστευτικών ή προσφυγικών ροών.

Η ανάδειξη των προαναφερόμενων χαρακτηριστικών του ζητήματος, υποβοηθά την τοπική και κρατική ηγεσία, για τη διαχείριση του προσφυγικού ζητήματος, μιας κη ελίτ ασκεί επιρροή, διαμορφώνοντας τη μεταναστευτική πολιτική. Μέσω της αξιολόγησης των ομάδων ερωτώμενων, οι οποίοι ανήκουν σε διάφορους εμπλεκόμενους φορείς, δημόσιους και ιδιωτικούς, σχετικούς με το μεταναστευτικό, διαφαίνεται ότι, ενδεχομένως καθίσταται δυνατή η βελτίωση της πολιτικής, η οποία εφαρμόζεται τα τελευταία χρόνια, για τη μετανάστευση. Βέβαια, η παρούσα έρευνα τονίζει σε βάθος τα σχετικώς αδύναμα σημεία, με σκοπό την εύρεση λύσεων, βελτιώσεων, ίσως και περαιτέρω έρευνας, από την ελίτ, ή το κράτος, ή από ερευνητικούς οργανισμούς.

Παράλληλα, ο πρωταρχικός στόχος, αποσκοπούσε την ανάδειξη του ρόλου των ελίτ, για τη μεταναστευτική πολιτική μέσω του θεωρητικού υποδείγματος του κοινωνικού κονστρουκτιβισμού.

Στο σύνολό της, η έρευνα αποκαλύπτει πως οι πεποιθήσεις των ελίτ σχετίζονται άμεσα με την εθνική ταυτότητα. Η έννοια της «ταυτότητας» αποτελεί το κέντρο της συζήτησης και των πέντε ομάδων των ερωτώμενων, κατά το πρότυπο της ομαδοποίησης, με γνώμονα απόψεις, στάσεις, συμπεριφορές, στερεότυπα και αντιλήψεις. Οι όροι «γηγενείς» και οι «αλλοδαποί», «κατασκευάζουν» μια πεποίθηση προσωπικής ταυτότητας, ενώ η διαφορετικότητα κρίνεται ως πρωταρχικό συστατικό για την κοινωνία και το πώς αυτή κατανοεί την μετανάστευση.

Σύμφωνα με την Σιγανού, η ταυτότητα που ορίζει την κάθε ομάδα, έρχεται σε αντιπαράθεση με την ταυτότητα, η οποία ορίζει μια άλλη ομάδα,. Στην παρούσα έρευνα, η άποψη αυτή σχετίζεται άμεσα με τον τρόπο αντιπαράθεσης της ομάδας των

ελίτ, με αυτή των μεταναστών. Οι σχέσεις των ομάδων μέσα στην κοινωνία, εξελίσσονται σε εθνοτικές, μόνο όταν οι ανομοιότητες σε πολιτισμικό επίπεδο γίνονται εμφανείς. «Η συμβολική πλευρά, επίσης, είναι σημαντική, μιας κι η ένταξη σε εθνοτική ομάδα ταυτίζεται με την συγκρότηση ταυτότητας και αίσθηση του ανήκειν» (Σιγανού, 2016:31).

Σύμφωνα με την έρευνα των Dixon, Hawkins κ.ά. (2019), κομμάτι της ψυχολογίας των ανθρώπων, αποτελεί η επίγνωση του να υπάγονται σε κάποια ομάδα. Οι συλλογικές ταυτότητες, διαδραματίζουν σημαίνοντα παράγοντα στη διαμόρφωση των στάσεων, των συμπεριφορών και της «αίσθησης του ανήκειν». Πανεπιστημιακοί εξακριβώνουν πως οι πεποιθήσεις που αφορούν τον κίνδυνο, την αβεβαιότητα και τις φοβίες, οδηγούν τους ανθρώπους στον μετριασμό των ομαδικών ταυτοτήτων και σε ορατή διαφορά μεταξύ των γηγενών και των ΠτΧ.

Οι δυσκολίες που έφερε η κρίση στην οικονομία και η εισροή χιλιάδων μεταναστών, δημιούργησε στους Έλληνες και ιδιαίτερα στις τοπικές κοινωνίες, την εντύπωση του ενδεχόμενου ότι θα «εξαφανισθεί» το ελληνικό έθνος, από τις εκτός χώρας επιρροές, τις οποίες δε δύνανται να διαχειριστούν. Στις περιπτώσεις αυτές, τα συγκεκριμένα θέματα περιστρέφονται, κατά κανόνα στον άξονα «Ελλάδα εναντίον άλλων ευρωπαϊκών χωρών», αντί του συντονισμού των ενεργειών ανάμεσα στην ΕΕ και την Ελλάδα. Με τα δεδομένα αυτά, επίκειται η εμφάνιση του εθνικισμού, ενεργώντας ώστε να καπηλευτεί την δυσαρέσκεια των πολιτών απέναντι στην Ευρώπη (Dixon κ.ά., 2019:65).

Η Σιγανού (2016), αναφερόμενη στο έργο, *Ethnic Groups and Boundaries: The social Organization of Culture Difference*, οριοθετεί τις εθνοτικές ομάδες, ως «κατηγορίες που αποδίδουν την καταγωγή και προσδιορίζουν την ταυτότητα» (Categories of ascription and identification), διατεινόμενη πως, η κατάταξη ενός ανθρώπου ως μέρος μιας εθνοτικής ομάδας, συντελείται με την συσχέτιση στη «βασική γενική του ταυτότητα, η οποία καθορίζεται από την καταγωγή και το παρελθόν του».

Υποστηρίζει επιπλέον, πως ομάδες αυτές καθίστανται κοινωνικά κατασκευασμένες και η υπόσταση της ομάδας σε σχέση με την κουλτούρα και το την ανθρώπινη πλευρά δεν διαθέτει «*a priori* υπόσταση» και συνέπεια. Συνεπάγεται, λοιπόν, από τα παραπάνω ότι εκείνο που παραμένει, δεν σχετίζεται με την ομάδα αυτού

καθαυτού, αλλά με την ιδέα της. Εστιάζει επίσης στο γεγονός, ότι για να κατανοήσει κάποιος μια ομάδα θα πρέπει να παρατηρήσει την γλώσσα, το θρήσκευμα κ.τ.λ. Επιπροσθέτως, κάνει αναφορά στα σύνορα (είτε είναι εδαφικά, είτε κοινωνικά), και στο γεγονός ότι μπορούν να διατηρούνται ανεξάρτητα από την ύπαρξη ανθρώπων, ενώ αντίθετα οι ομάδες αδυνατούν να ενδημήσουν χωρίς την παρουσία και άλλων ομάδων. Ήτοι, το σύνορο δεν καθορίζει την «οντότητα» από το μηδέν, αντιθέτως γίνεται αντιληπτό ανάμεσα σε δύο ή επιπλέον «οντότητες» (Σιγανού, 2016:32).

Στην παρούσα έρευνα, γίνεται αντιληπτό, πως οι εθνοτικές ταυτότητες των ελίτ, θεωρούνται ως κομβικής σημασίας προκειμένου να ερμηνευτούν και να εξηγηθούν οι πεποιθήσεις τους. Οι θέσεις τους για τα έθνη και τις εθνοτικές ομάδες, συνεχίζουν να κατέχουν σημαντική ισχύ, συνιστώντας ουσιαστικά μια κοινή λογική μεταξύ των ομάδων. Αφού η διαχείριση της μεταναστευτικής πολιτικής, όπως και η διαμόρφωσή της από τους ελίτ, είναι κομμάτι της κοινωνικής έρευνας, το οποίο συνδέεται άρρηκτα με τις κατασκευές ταυτοτήτων, άρα ταυτόχρονα σχετίζεται με την θεωρία του κοινωνικού κονστρουκτιβισμού, όπως ήδη έχουμε προαναφέρει.

Σύμφωνα με τον Γούμενο (2017), η ουσιαστική τοποθέτηση του κονστρουκτιβισμού, αφορά τις ταυτότητες, που σύμφωνα με την θεωρία του απαρτίζουν κοινωνικές κατασκευές, οι οποίες όπως είδαμε σχετίζονται με την μεταναστευτική πολιτική που διαμορφώνεται από τους ελίτ, η οποία, επίσης έχει συνδεθεί με τον εθνικισμό. Η θεωρία του κονστρουκτιβισμού, υπογραμμίζει την «καταστασιακή» ιδιοσυγκρασία (Situational) της εθνοτικής ταυτότητας, τονίζει, δηλαδή, πως είναι αναγκαία η αφομοίωση του εθνοτικού δεσμού, σε συνδυασμό με τα δεδομένα της κοινωνίας, αλλά και την ιστορία και την πολιτική. Ο βαθμός μοναδικότητας των ταυτοτήτων, πολλές φορές ορίζεται μέσα από την θεωρία του, με αναφορά σε ορισμένες κοινωνικές αλληλεπιδράσεις, συγκεκριμένου κοινωνικού περιβάλλοντος (Γούμενος, 2017:33-50).

Επιπλέον ο ερευνητής, μας καθοδηγεί στο να κατανοήσουμε ότι με βάση τη θεωρία του κονστρουκτιβισμού, εξάγονται τρία βασικά ζητήματα:

1. Με ποιον τρόπο πραγματοποιείται η κατασκευή των ταυτοτήτων, και από ποιους
2. Πόσο έχει γίνει κατανοητή και πόσο εύκολα μεταβάλλεται εθνική ταυτότητα και τι φανερώνει αυτό για τη ομαδική δραστηριότητα και

3. Με βάση τα δυο προηγούμενα ζητήματα, πως δύνανται να αξιολογηθούν οι εθνικές όψεις της ταυτότητας

Έτσι καταλήγει στην έρευνά της Moore, περί τριών Κονστρουκτιβιστικών θεωριών :

I. Τον «ιδεαστικό» κονστρουκτιβισμό [discursive subjectivist], ο οποίος αντιλαμβάνεται τις εθνικές ταυτότητες, ως «ρητορικές κατασκευές», σαν δημιουργήματα του εθνικιστικού λόγου

II. Τον «εργαλειακό» κονστρουκτιβισμό, ο οποίος προκρίνει το ρόλο της ελίτ σαν καίριο για τον σχηματισμό των εθνοτικών ταυτοτήτων.

III. Στις ιστορικές διαδικασίες.
(Γούμενος, 2011:33-50).

Βάσει της έρευνας που πραγματοποιήθηκε, ο «εργαλειακός» κονστρουκτιβισμός ως θεωρία, επαληθεύεται, διότι προκύπτει ότι οι ελίτ είναι άρρηκτα συνδεδεμένες με την έννοια του κονστρουκτιβισμού, εφόσον παράγοντες όπως αυτοί των πεποιθήσεων, των στάσεων και των αξιών που έχουν, είναι συνδεδεμένοι με αυτούς της εθνοτικής και κοινωνικής ταυτότητας. Η κοινωνική τους ταυτότητα, δύναται να αξιοποιηθεί με τρόπο στρατηγικό για την επίτευξη της προώθησης των αιτημάτων τους, μέσω της διαδικασίας της εθνικής και της κοινωνικής επιρροής.

Οι ελίτ επηρεάζονται και δύνανται να επηρεάσουν τις κοινωνικές κατασκευές, στα πλαίσια της επιλογής των σχεδίων πολιτικής, καθώς οι αποφάσεις οι οποίες εντοπίζονται εντός της πολιτικής ατζέντας και των σχεδίων τους, επιδρούν στον πολιτικό προσανατολισμό ο οποίος θα υιοθετηθεί. Η εν λόγω δυνατότητα στρατηγικής δράσης, μέσα από τις ταυτότητες, προσδίδει στην ελίτ τον ρόλο ενεργών φορέων δράσης, οι οποίοι, εξαιτίας του ότι της η ταυτότητά τους συνδέεται με τη θέση τους εντός της κοινωνικής δομής, δύνανται να ασκήσουν είτε θετική, είτε αρνητική επιρροή στις πολιτικές εξελίξεις. Συνεπώς, με δεδομένο ότι δύνανται να ασκούν επιρροή στις πολιτικές αποφάσεις, λόγω της θέσης την οποία κατέχουν και εξουσία, επιτυγχάνουν την επιβολή των δικών τους αντιλήψεων στο ευρύ σύνολο.

Ο Reicher (2004), υποστηρίζει πως οι ταυτότητες που έχουν οι άνθρωποι δεν διαθέτουν στατική φύση, ούτε παραμένουν αμετάβλητες στο χρόνο. Αντιθέτως,

υποστηρίζει πως έχουν σχεδιαστεί προγραμματισμένες για το μέλλον. Οι προτάσεις των ατόμων, τα οποία έχουν διαμορφώσει διαφορετικά προγραμματισμένα σχέδια, αφορούν διαφορετικές εκδοχές της δικής τους ταυτότητας, αλλά και των υπολοίπων προσώπων. Αυτό σημαίνει πως, άτομα τα οποία διέπονται από φιλοδοξίες, όπως είτε η άσκηση επιρροής στους γύρω τους, είτε η καθοδήγηση των μαζών, προτού καταφέρουν να καταστούν ηγέτες, είναι απαραίτητο να καταστούν «επιτηδευματίες ταυτότητας»/ «entrepreneurs of identity».

Η έννοια του επιτηδευματία, αναφέρεται σε άτομα, όπως είναι λόγου χάριν ένας πολιτικός ηγέτης, το οποίο προσφέρει δικού τους ορισμούς αναφορικά με το περιεχόμενο της έννοιας μιας κοινωνικής κατηγορίας (λ.χ. η σημασία της ελληνικής ταυτότητας), παρουσιάζοντας παράλληλα την πρόταση που αφορά την πολιτική πορεία αυτού, με την μορφή της λύσης ενός ζητήματος, σαν αυτό του μεταναστευτικού (Reicher, 2004:935).

Συνεπώς, τόσο οι ηγέτες, όσο και οι άλλες κατηγορίες που εμπερικλείονται στην ελίτ, διαδραματίζουν βαρύνοντα ρόλο στις διαδικασίες της επιλογής και της διαμόρφωσης των ταυτοτήτων, δηλαδή στη λεγόμενη «διαμόρφωση συνειδήσεων»/ «consciousness raising» (Taylor και Mc kirnan, 1984: 291–300).

Εκ των προαναφερθέντων, καθίσταται σαφής, η ύπαρξη άρρηκτης σύνδεσης ανάμεσα στις ταυτότητες και τη συλλογική δράση που έχουν οι ελίτ. Οι ταυτότητες, μέσω των αιτημάτων τα οποία είναι συνεπαγόμενα για την ίδια την ελίτ, συμβάλουν στη διαμόρφωση προσταγμάτων για δράση, ενώ παράλληλα υπόκεινται στην κοινωνική επιρροή, ως διαδικασία.

Επί της ουσίας, όλες οι μορφές συλλογικής δράσης, συνδέονται με την ανάκυψη ταυτοτήτων, οι οποίες συμβάλουν στον ορισμό των αιτημάτων για την εν λόγω δράση, μέσω της ίδιας της κατασκευής των κοινωνικών κατηγοριών, οι οποίες εμπλέκονται στα πλαίσια της κοινωνικής σύγκρουσης (Drury & Reicher, 2000: 579–604).

Στα πλαίσια του μεταναστευτικού ζητήματος, η συλλογική ταυτότητα που έχουν οι ελίτ, χρησιμοποιείται για την απάντηση σε ορισμένα ερωτήματα, που αφορούν το ποιος είμαι εγώ και το ποιος είναι ο άλλος, την υπάρχουσα σχέση μεταξύ τους και το τι δικαιούται το κάθε άτομο εντός των πλαισίων της κοινωνίας ευρύτερα. Μέσω της συλλογικής ταυτότητας, συντελείται η ενίσχυση των στερεοτύπων, ενώ παρατηρείται

τόσο ταύτιση μεταξύ των μελών σε μεγάλο βαθμό, όσο και πίστη στην ύπαρξη κοινής μοίρας. Αυτό, διαμορφώνει μία τάση συλλογικής συμμετοχής στη επίλυση του υφιστάμενου προβλήματος. Οι ελίτ δείχνουν να αποσκοπούν, στο να παρουσιάζουν τις πολιτικές τους προτάσεις, με την μορφή της ενσάρκωσης του ευρύτερου συμφέροντος (Simon και Klandermans, 2001:319–331)..

Η έννοια των κοινωνικών κατασκευών, συνδέεται με αυτή των στερεοτύπων. Στα πλαίσια της παρούσας έρευνας, οι κοινωνικές κατασκευές αφορούν τους μετανάστες, ενώ η διαμόρφωσή τους, έχει συντελεστεί μέσω της πολιτικής, της ιστορίας, των ΜΜΕ, της θρησκείας και του εθνικού φρονήματος. Από μέρους των ελίτ, είναι απολύτως ευνόητο, πως το μεταναστευτικό ζήτημα δύναται να αναλυθεί με τρόπο τέτοιο ώστε ναχρησιμοποιήσει την ισχύ του στην κοινωνία.

Επομένως, οι πολιτικές διαφοροποιήσεις στο πλάνο της μεταναστευτικής πολιτικής, έχουν άμεση σχέση με την εικόνα που έχει διαμορφωθεί για τους ΠτΧ. Είναι πολύ εύκολο μια κοινωνική κατασκευή να διαδοθεί παντού και άμεσα και με αυτόν τον τρόπο δεν μπορεί να αμφισβητηθεί από όσους διαφωνούν.

Εντός της παρούσας μελέτης, καταδεικνύεται πως οι ελίτ διαμορφώνουν και επηρεάζουν άμεσα την μεταναστευτική πολιτική και πως αυτή καθίσταται πιο κατανοητή, εάν εξεταστεί υπό το πρίσμα της θεωρίας του «Κοινωνικού Κονστρουκτιβισμού».

Όπως έχει αναφερθεί ήδη, τα αποτελέσματα παρουσιάζουν εξαιρετικό ενδιαφέρον, λόγω του ότι η περιπλοκότητα που χαρακτηρίζει τις απαντήσεις, κατέδειξε την ύπαρξη μίας σαφούς τάσης. Ακόμη, πρέπει να υπογραμμιστεί η απουσία αντίστοιχης έρευνας στην Ελλάδα, που θα εστιάζει στους παράγοντες της χάραξης της μεταναστευτικής πολιτικής, από μέρους των ελίτ και των στάσεων, των πεποιθήσεων και των αντιλήψεών τους, από την οπτική γωνία της Θεωρίας του Κονστρουκτιβισμού.

Εάν ληφθεί υπόψη, πως στην παρούσα έρευνα πραγματοποιήθηκε η εξέταση μόνο των ελίτ στα Νησιά του Ανατολικού Αιγαίου, μελλοντικά θα μπορούσε να αποβεί εξαιρετικά ωφέλιμη η πραγματοποίηση μίας αντίστοιχης έρευνας σε ένα πιο μεγάλο δείγμα. Επιπροσθέτως, ιδιαίτερα ενδιαφέρονσα θα μπορούσε να αποβεί η πραγματοποίηση μίας αντίστοιχης ερευνητικής διαδικασίας στο επίπεδο των ελίτ της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Μέσω μίας ανάλογης έρευνας, θα καθίστατο εφικτή η εξαγωγή

συμπερασμάτων αναφορικά με μία σειρά θεμάτων, όπως αυτό της διαμόρφωσης της μεταναστευτικής πολιτικής στο επίπεδο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, των στάσεων, των αντιλήψεων και των στερεοτύπων που διέπουν την Ένωση, της ύπαρξης συλλογικών ταυτοτήτων και τέλος, των οικονομικών, κοινωνικών και πολιτικών συνθηκών, οι οποίες ενδέχεται να επιδρούν στη διαμόρφωση των απόψεων των ελίτ, κάτι το οποίο παραλείφθηκε στην προκειμένη έρευνα.

Το μεταναστευτικό ζήτημα στην παρούσα εποχή, αποτελεί κυρίαρχη πρόκληση και στις χώρες που υποδέχονται τους ΠτΧ, αλλά και σε παγκόσμιο επίπεδο. Οι χώρες αυτές καλούνται να αντιμετωπίσουν το φαινόμενο και θεσμικά και οικονομικά αλλά και πολιτικά. Στον χάρτη των χωρών που υπάγονται στον ΟΟΣΑ (Οικονομικό Οργανισμό Συνεργασίας και Ανάπτυξης), οι μεταναστευτικές ομάδες ήδη ισοδυναμούν με το 10% του καθολικού πληθυσμού, ακουμπώντας τα 115 εκατομμύρια.

Ταυτόχρονα το 5% του συνόλου, από τα μωρά τα οποία έρχονται στον κόσμο, φέρουν έναν κηδεμόνα που είναι ΠτΧ, ενώ μεταναστευτικές ροές φθάνουν τα τέσσερα εκατομμύρια ανά έτος. Συνάμα, τα οικονομικά, κοινωνικά και πολιτικά όρια, εντός των οποίων σημειώνεται το φαινόμενο της μετανάστευσης, διατελούν σε συνεχή μετατροπή. Εξαιτίας των διακυμάνσεων που επίστανται οι μεταναστευτικές ροές και της χρόνιας εξέλιξης του ζητήματος, χρειάζεται συνεχής προσαρμογή στα νέα δεδομένα (Europa, 2019:1-15).

Η περίπτωση της Ελλάδας είναι αντιπροσωπευτικό υπόδειγμα μεταβολής, από χώρα αποστολής μεταναστευτικών ροών σε χώρα φιλοξενίας μεταναστευτικών ροών. Μετά το ξέσπασμα των πολεμικών συρράξεων στην ευρύτερη περιοχή της Μέσης Ανατολής, έπρεπε να δεχθεί μεγάλο αριθμό μεταναστών και προσφύγων, που επιδίωκαν την μετεγκατάσταση στην Ευρώπη για λόγους ασφάλειας.

Ο χρονικός άξονας, μέσα στον οποίο πραγματοποιήθηκε η έρευνα έχει ιδιαίτερη σπουδαιότητα, καθώς η χώρα έχει βρεθεί να αντιμετωπίζει ταυτόχρονα με την κρίση στην οικονομία, το μεταναστευτικό αλλά και την πανδημία με τον covid-19. Η πολιτική, οικονομική αλλά και η κοινωνική πραγματικότητα στην Ελλάδα διαταράχθηκε και αποσταθεροποιήθηκε.

Συγχρόνως, επιβάλλεται να αντιπαλέψει και την Τουρκία η οποία προσπαθούσε και προσπαθεί, μέσα από ακραίες αντιλήψεις και πρακτικές να εκφοβίζει με το μεταναστευτικό ζήτημα, το οποίο το χρησιμοποιεί ως «εργαλείο» εναντίον της

Ελλάδας, αλλά και της ΕΕ, ώστε να ασκεί συνεχώς πιέσεις. Είναι σαφές, ότι για τα προβλήματα που δημιουργούνται με την γείτονα χώρα, η ελληνική κυβέρνηση διενέργησε ενέργειες κατά το 2020 και φάνηκαν να έχουν αποτέλεσμα.

Ανάμεσα σε άλλες κινήσεις η ελληνική κυβέρνηση αποφάσισε την δημιουργία δυο κλειστών ελεγχόμενων δομών για την φιλοξενία των προσφύγων και των μεταναστών, επιπροσθέτως, με τον Νόμο 4992/2020, ορίστηκε η ταχεία διαδικασία χορήγησης άδειας διαμονής για λόγους σπουδών.

Αναχώρησαν πολλοί δικαιούχοι διεθνούς προστασίας για χώρες της ΕΕ. Τέλος στις 10/12/2020 καταργήθηκε η κράτηση ασυνόδευτων ανηλίκων στα αστυνομικά τμήματα.

Με την καινούργια νομοθεσία 4666/19-02-2020, οι διαδικασίες που αφορούν το μεταναστευτικό επιταχύνθηκαν και οι πρωτοβάθμιες αποφάσεις ασύλου εκδίδονται άμεσα πλέον. Οι δικαιούχοι επικουρικής προστασίας, έχουν διάρκεια παραμονής ενός έτους και όλες οι εκκρεμότητες στην εξέταση αιτημάτων για παροχή ασύλου, έχουν μειωθεί σε μεγάλο βαθμό. Επίσης, έχουν δημιουργηθεί πίνακες ασφαλών τρίτων χωρών, αλληλένδετες με την συνοχή των ΠτΧ και την Τρίτη χώρα. Οι επιτροπές προσφύγων, πλέον συντίθενται από τρεις διοικητικούς δικαστές και η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ, δεν συναποτελεί μέλος. Επιπλέον, υπάρχει πρόοδος στην δημιουργία ψηφιακού μετασχηματισμού σε όλη την διαδικασία για την παροχή ασύλου.

Με την ενίσχυση των συνόρων στην περιοχή του Έβρου, αλλά και στα θαλάσσια σύνορα, το 2020 υπήρξε μείωση των μεταναστευτικών ροών κατά 73% όπως δήλωσε ο Υπουργός Μετανάστευσης και Ασύλου³⁶. Στα νησιά, οι ροές μειώθηκαν κατά 94% ενώ είχαμε 3.000 αφίξεις, αντί 49.000 το 2019. Λιγότεροι από 70.000 χιλιάδες είναι πλέον οι επωφελούμενοι στα ΚΥΤ, αλλά και στις δομές της ενδοχώρας.

Άρα, η παρούσα πολιτική που ακολουθείται με τον έλεγχο των συνόρων, θα μπορούσε να εφαρμοστεί σε διάρκεια χρόνου, ώστε η χώρα και ιδιαίτερα τα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου να μην αποτελούν πλέον χώρους «απόθεσης ψυχών».

Ένα αξιόλογο πρόβλημα αποτελεί η συμφωνία της κοινής δήλωσης ΕΕ-Τουρκίας του 2016, ως προς το γεγονός να αποδέχεται τους ΠτΧ που πρέπει να επιστραφούν. Η Τουρκία με πρόφαση το ζήτημα της πανδημίας με τον covid-19, δεν εφάρμοσε πλήρως την συμφωνία.

Ένα σημαντικό βήμα στο να επιτευχθεί αλλαγή στην διαχείριση του μεταναστευτικού ζητήματος, αποτελεί ο καθορισμός λειτουργίας του Μητρώου Ελληνικών και ξένων Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων(ΜΚΟ) που δραστηριοποιούνται σε θέματα προστασίας μετανάστευσης και κοινωνικής ένταξης εντός της Ελληνικής επικράτειας σύμφωνα ,με το ΦΕΚ 3820/9/9/2020.

Σκοπός τήρησης του ανωτέρω Μητρώου είναι η αναγκαιότητα καταγραφής, για λόγους δημοσίου συμφέροντος, όλων των φορέων, προκειμένου να καθίσταται δυνατή η διασφάλιση της διαφάνειας στον τρόπο λειτουργίας τους και, μέσω αυτής, η βελτιστοποίηση των παρεχόμενων από αυτές υπηρεσιών, καθώς επίσης, να καθίσταται δυνατή η διασφάλιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των προσφύγων, αιτούντων άσυλο και διεθνούς προστασίας και μεταναστών που βρίσκονται στην Ελληνική Επικράτεια

Τα προηγούμενα χρόνια, υπήρξαν παροχές προς τους ΠτΧ, οι οποίες είχαν διάρκειαμήνες ή και χρόνια και με αυτό τον τρόπο υπήρχαν κίνητρα για τους ίδιους, να φαίνεται δηλαδή η χώρα ως πόλος έλξης παράτυπων μεταναστών. Το συγκεκριμένο ζήτημα, εκτός από τα παραπάνω οδηγούσε πολλούς επωφελούμενους σε ένα στάδιο ιδρυματοποίησης, δηλαδή αποφυγή της ενσωμάτωσής τους στην ελληνική κοινωνία, την απόκτηση εργασίας, την εκμάθηση της γλώσσας και την εισαγωγή των ανήλικων τέκνων στην εκπαίδευση, την εκμάθηση τέχνης κ.λπ. Θεωρώντας δεδομένο ότι θα διαμείνουν στα κέντρα υποδοχής και ταυτοποίησης ή και τις δομές, για παραπάνω από ένα έτος, σταδιακά οδηγούνταν σε αδράνεια, στερώντας τους την δυνατότητα να μπορέσουν κάποια στιγμή να ενταχθούν και να γίνουν ανεξάρτητοι.

Μια ουσιαστική εξέλιξη στην διαχείριση του μεταναστευτικού, θα αποτελέσει η δημιουργία Κλειστών Ελεγχόμενων Δομών Νήσων(ΚΕΔΝ), οι οποίες θα έχουν την δυνατότητα να συγκεντρώνουν εσωτερικά όλες τις υπάρχουσες δομές που λειτουργούν στα νησιά του Αιγαίου. Με αυτόν τον τρόπο θα προστατευτούν, τόσο οι επωφελούμενοι όσο και οι τοπικές κοινωνίες, οι οποίες έχουν επωμιστεί όλο το βάρος του μεταναστευτικού. Δεν θα υπάρχουν πλέον αντίσκηνα, καταλήψεις στα κτίρια πέριξ των ΚΥΤ, με ανθρώπους να ζουν σε άθλιες συνθήκες, να διαμένουν στους δρόμους χωρίς ασφάλεια, περιστάσεις που να προστατεύουν την υγεία τους, την ευαλωτότητα που ενδεχομένως πολλοί να έχουν και τους οδηγεί σε άσχημη κατάληξη πολλές φορές. Επιπροσθέτως, θα υπάρχει στις παραπάνω δομές, έλεγχος κατά την είσοδο και την

έξοδο των επωφελούμενων, με διπλή περιφραξη τύπου NATO, συστήματα ασφάλειας για πυρκαγιές, βιολογικός καθαρισμός, χώροι για άθληση, σχολεία, πολιτιστικές δραστηριότητες, ιατρεία, εστιατόρια και συγκεκριμένες ώρες στις οποίες θα μπορούν να εξέρχονται από αυτές.

Αρωγή ως προς τους πρόσφυγες, θεωρείται το πρόγραμμα HELIOS, στο οποίο ηγείται ο ΔΟΜ από το 2019 και ενισχύει τόσο την στέγαση, την εκμάθηση ελληνικής γλώσσας, αλλά και την προσπάθεια πρόσβασης στην αγορά εργασίας. Επίσης, προκειμένου να μην ενδημούν φαινόμενα από ΠτΧ να ζουν σε πλατείες, δρόμους κ.λπ., πάλι σε συνεργασία με τον ΔΟΜ, παρέχεται φιλοξενία σε ξενοδοχεία, για διάστημα δυο μηνών. Ακόμη το Υπουργείο Μετανάστευσης συνεργάζεται με τον ΟΑΕΔ, προκειμένου να παρέχει συμβουλές για επαγγελματική αποκατάσταση στους έχοντες προσφυγικό, ώστε να ενταχθούν στην ελληνική κοινωνία.

Αντιλαμβανόμαστε, βέβαια ότι το τελευταίο διάστημα, και ειδικότερα το τελευταίο έτος, έχουν πραγματοποιηθεί τεράστια βήματα ως προς την σωστή διαχείριση του μεταναστευτικού ζητήματος στην χώρα και τα αποτελέσματα είναι εμφανή. Όμως το ζήτημα της μετανάστευσης, δεν είναι κάτι που θα λήξει άμεσα, είναι πάντα σε εξέλιξη και για αυτό τον λόγο θα πρέπει να υπάρξει συνεχής προσπάθεια σωστής αντιμετώπισης.

Η συνεχής έρευνα και ανάλυση, αλλά και η ενδυνάμωση των ήδη υπάρχοντων εργαλείων, θα βοηθήσει στην ορθότερη διαχείρισή του. Πολλές φορές, γνωρίζουμε ότισαν φαινόμενο είναι δυνατόν να ενταθεί, να γίνει πολύπλοκο και να έχει απρόσμενες επιπτώσεις στην χώρα, τόσο σε οικονομικό αλλά και σε κοινωνικό επίπεδο. Είναι οπότεσημαντικό, να είμαστε σε θέση να εντοπίζουμε αυτούς τους παράγοντες, να μπορούμε να προβλέψουμε τις επιπτώσεις και να τις αντιμετωπίζουμε άμεσα. Η συνεργασία με χώρες οι οποίες έχουν εμπειρία στην υποδοχή και διαχείριση του μεταναστευτικού θα αποτελούσε λύση.

Ο τομέας της μεταναστευτικής διαχείρισης, έχει φανεί υπερβολικά επισφαλής και δυσεπίλυτος, τόσο για τα κράτη μεμονωμένα, όσο και για την ΕΕ. Ο χαρακτήρας του μεταναστευτικού, όπως διαπιστώθηκε, εκλαμβάνεται και ως ένα διεθνές ζήτημα και θα μπορούσε να χαρακτηριστεί μια «κατασκευή πολιτικής δραστηριότητας», έτσι ώστε οι πληθυσμοί να διαμοιράζονται σε όλη την υφήλιο.

Πολλά γεγονότα πολιτικής φύσης, οδηγούν στο να παρθούν αποφάσεις που

καθορίζουν το μέλλον σε παγκόσμιο επίπεδο. Θα αναφέρουμε εδώ το γεγονός τρομοκρατικής ενέργειας της 11ης Σεπτεμβρίου του 2001, το οποίο οδήγησε σε ένα νέο στάδιο τις αποφάσεις που αφορούσαν την ασφάλεια, την μετανάστευση και την διαχείριση-αντιμετώπιση χωρών, όπως σαφώς υποδηλώνει το παράδειγμα του Αφγανιστάν.

Οι αποφάσεις που αφορούσαν την ασφάλεια σε παγκόσμιο επίπεδο, είναι πλέον άμεσα συνδεδεμένες με το μεταναστευτικό ζήτημα και τα αποτελέσματα γίνονται ορατά, όσον αφορά την ένταξή τους σε δυτικές χώρες. Στο εσωτερικό των χωρών που λειτουργούν στις χώρες υποδοχής, επιβάλλεται πλέον να υπάρχουν οι δυνατότητες ένταξης και ενσωμάτωσης, μέσα από την δημιουργία αρμοζόντων πολιτικών και θεσμών.

Όσον αφορά την Ελλάδα, η οποία είναι κράτος μέλος της ΕΕ, είναι επιβεβλημένο να υπάρξει μια κοινή διαχείριση με τα άλλα κράτη μέλη από μέρους της, να μην είναι αμέτοχη. Θα πρέπει οι ελληνικές αρχές να κατανοήσουν, ότι δεν μπορούν να τηρούν μια στάση παρατηρητή, αλλά να ενεργούν ουσιαστικά, να δρουν και να επιδιώκουν να ρυθμίζουν τα προβλήματα που δημιουργούνται από τις προσφυγικές και μεταναστευτικές εισροές στη χώρα.. Σίγουρα σε εθνικό επίπεδο υπάρχουν κάποιες ιδιαιτερότητες, αλλά πρέπει να γίνει πλέον κατανοητό ότι σε ζητήματα, όπως το μεταναστευτικό, δεν υπάρχει η δυνατότητα σωστής διαχείρισης αποσπασματικά, αλλά μόνο κάτω από την «ομπρέλα» της Ευρώπης.

Για τους ανθρώπους οι οποίοι ενδέχεται να παραμείνουν στην Ελλάδα, ο τομέας της υγείας, της εκπαίδευσης, της στέγασης, της εργασίας θεωρείται ιδιαίτερης σπουδαιότητας. Η ΕΕ πρέπει να καταστεί σημαντικός αρωγός στην δημιουργία των προϋποθέσεων και των συνθηκών.

Το γεγονός πως δεν υφίστατο, όπως διαπιστώθηκε, ένα οργανωμένο σχέδιο ένταξης των μεταναστευτικών ροών που καταφεύγουν στα νησιά, αποτελεί ένα από τα βασικά συμπεράσματα της διατριβής. Στην έλλειψη ενός τέτοιου σχεδιασμού, αναφέρονται τακτικά οι εκπρόσωποι των τοπικών ελίτ και ιδίως αυτοί, όπως διαπιστώσαμε που στελεχώνουν την τοπική αυτοδιοίκηση, αλλά και οι εκάστοτε τοπικές οργανώσεις

Οι ΠτΧ απαρτίζουν ένα ευαίσθητο πληθυσμιακό σύνολο. Χρειάζονται πολιτικές χειρισμού, μέσα στα όρια της Δημοκρατίας.

Υψίστης σημασίας ζήτημα, θεωρείται η επανένωση των οικογενειών των μεταναστών, διότι έχει αποδειχθεί ότι αποτελεί έναν από τους βασικότερους λόγους μετακίνησης προς την Ευρώπη, από τους μετανάστες και τους πρόσφυγες. Η οικογενειακή επανένωση, μπορεί να προφυλάξει και να προστατεύσει γυναίκες και παιδιά, από τα δίκτυα διακινητών από τις περιοχές τις οποίες προέρχονται και στις πρώτες χώρες που ζητούν παροχή ασύλου. Η έννοια της οικογενειακής ενότητας, αναφέρεται σε ένα θεμελιώδες δικαίωμα³⁷, ενώ αποδεδειγμένα η οικογενειακή επανένωση είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με παράγοντες, όπως η ψυχική υγεία και η επιτυχημένη ένταξη.

Θέλουμε να αναφέρουμε σε αυτό το σημείο, ότι κατά την διάρκεια του 2020 και παρόλο το πρόβλημα της πανδημίας, έγιναν τεράστιες προσπάθειες και μετακινήσεις ΠτΧ, αλλά και ασυνόδευτων ανηλίκων, με σκοπό την επανένωσή τους σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Για παράδειγμα, στο ΚΥΤ Λέρου δεν υπάρχουν πλέον ασυνόδευτα ανήλικα και έχουν μεταφερθεί πάνω από 150 ΠτΧ με σκοπό την επανένωση.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ), στηρίζεται σε πρωταρχικές αξίες όπως είναι η αλληλεγγύη και η ισότητα. Οι συγκεκριμένες αξίες, είναι σημαίνουσες για την ύπαρξη μιας κοινωνίας χωρίς κοινωνικές απομονώσεις. Η αλληλεγγύη, σχετίζεται με την έννοια της αρωγής και της υποστήριξης των δυνατών στα πιο ανίσχυρα μέλη της κοινωνίας. Η ισότητα, σχετίζεται με το γεγονός ότι στο κάθε άτομο δίνονται ίσες ευκαιρίες με τους υπόλοιπους, ενώ απουσιάζουν οι διακρίσεις.

Η μετανάστευση είναι ένα φλέγον ζήτημα, που αρχικώς πρέπει να αντιμετωπίσει η ΕΕ και φυσικά η Ελλάδα. Είναι θέμα που πρέπει να λυθεί σε πολιτικό επίπεδο, ενώ αναγκαία κρίνεται η υλοποίηση σχεδίων σε εθνικό και διεθνές επίπεδο. Με βάση τα παραπάνω, γίνεται κατανοητό ότι η Ελλάδα δεν μπορεί να διαχειριστεί τις μεταναστευτικές ροές μόνη της, αν δεν υπάρχει μια συντονισμένη ευρωπαϊκή προσπάθεια.

Απαιτείται, συνεπώς δημιουργία ενός ικανού θεσμικού και νομοθετικού πλαισίου από την ΕΕ. Οικονομική ενίσχυση και άμεση λήψη αποφάσεων, ώστε οι χώρες που αποτελούν κέντρα υποδοχής μεταναστών να μπορέσουν να ανταποκριθούν σε πολιτικό, οικονομικό και κοινωνικό επίπεδο. Επιπλέον, μέσα από την οριοθέτηση των παραπάνω πλαισίων, θα μπορέσουν να αντιμετωπιστούν φαινόμενα κοινωνικών

διακρίσεων και ρατσισμού. Με επιπλέον οικονομική αλλά και θεσμική ενίσχυση, θα υπάρξουν οι προϋποθέσεις να ενισχυθεί ο τρόπος εκπαίδευσης και επιμόρφωσης των ΠτΧ, θα υπάρχουν οι κατάλληλες προϋποθέσεις, για να ενισχυθούν οι συνθήκες διαβίωσης και η διαμονή τους με αξιοπρεπή τρόπο.

Ο τέως Επίτροπος Μετανάστευσης, Εσωτερικών Υποθέσεων και Ιθαγένειας, κ. Δημήτρης Αβραμόπουλος είχε επισημάνει ότι «μετά την κορύφωση των αφίξεων προσφύγων στην Ευρώπη και τις πετυχημένες προσπάθειές μας για τη μείωση των παράνομων αφίξεων, έχει έρθει η ώρα να στρέψουμε συλλογικά την προσοχή μας στηναποτελεσματική ένταξη των ατόμων που έχουν βρει προστασία στις κοινωνίες μας. Ηένταξη όσων έχουν το δικαίωμα να παραμείνουν είναι προς το συμφέρον όλων. Αυτό θα ωφελήσει τόσο την κοινωνική συνοχή όσο και την οικονομική ανταγωνιστικότητα³⁸».

Η αναπληρώτρια Γενική Γραμματέας του ΟΟΣΑ, κα. Κιβινιέμι, υποστήριξε τα εξής: «Οι προσπάθειες για την ένταξη των μεταναστών πρέπει να ξεκινούν αμέσως μετά την άφιξή τους και να συνεχίζονται με την πάροδο του χρόνου. Οι τοπικοί ηγέτες γνωρίζουν τις καλύτερες ευκαιρίες για τους νεοεισερχόμενους και γνωρίζουν τον τρόπο με τον οποίο οι μετανάστες μπορούν να συμβάλουν, από την κάλυψη ελλείψεων στην αγορά εργασίας μέχρι τη δημιουργία μιας πιο διαφοροποιημένης κουλτούρας που ωφελεί όλους τους κατοίκους. Οι εθνικές κυβερνήσεις πρέπει να συνεργαστούν με τους τοπικούς ηγέτες από την πρώτη ημέρα ώστε να εξασφαλιστεί η επιτυχής ένταξη των μεταναστών³⁹».

Αν και υπάρχουν αρνητές απέναντι στους μετανάστες και από μερίδα της ελληνικήςκοινωνίας, καθώς και από ένα μέρος της ελληνικής ελίτ όπως είδαμε στην έρευνά μας,ωστόσο υφίσταται και η θετική πλευρά.. Καταβάλλονται προσπάθειες, τόσο από την πολιτεία όσο και από διάφορες οργανώσεις εντός της Ελλάδας να επιλυθούν ζητήματαπου αφορούν τις διακρίσεις, τον ρατσισμό και τη ξеноφοβία, αναδεικνύοντας την ανάγκη διαμόρφωσης πολιτικών που θα έχουν διαπολιτισμικό χαρακτήρα. .

Κατά τη διάρκεια της ερευνητικής διαδρομής, στην πορεία σύνταξης αυτής της διδακτορικής διατριβής στα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου, οι μεταναστευτικές ροές αυξάνονταν διαρκώς και γινόταν ορατή η ανάγκη για την ισχυροποίηση οργανωμένων σχεδίων και έρευνας της μετανάστευσης, ιδιαίτερα μέσω της

εκπαιδευτικής διαδικασίας με θεματικές που θα αφορούν την μετανάστευση, την πολιτική, τις διεθνείς σχέσεις, τα ανθρώπινα δικαιώματα, την κατασκευή ταυτοτήτων, τον ρατσισμό και την ξενοφοβία.

Η γνώση, αποτελεί έναν βασικό άξονα που θα είναι σε θέση να εμπλουτίσει τους νεότερους ανθρώπους, που ίσως κάποια στιγμή αποτελέσουν τη μελλοντική ελίτ της χώρας, με αξίες και αρχές όπως η δικαιοσύνη, η ισότητα, η ελευθερία, η αξιοκρατία, ο σεβασμός και να τους οδηγήσει μελλοντικά σε διαμόρφωση πολιτικών αποφάσεων με σωφροσύνη, διανεμητική και διορθωτική δικαιοσύνη, ισοκρατία και ισονομία, δημιουργώντας κοινωνικές αξίες, οι οποίες θα εκφράζουν τις πραγματικές και βαθύτερες ανάγκες της κοινωνίας και θα αποτελέσουν το θεμελιώδες συστατικό για την συνοχή και την πρόοδο των κοινωνιών, ενώ ταυτόχρονα θα δημιουργήσουν πεποιθήσεις απαλλαγμένες από εθνικιστικά κατάλοιπα. Θα τολμούσαμε να πούμε αειφορική εκπαίδευση αξιών.

Επιπλέον, κρίνεται απαραίτητο να υπάρξει πλέον μια ουσιαστική μεταναστευτική πολιτική, απομακρυσμένη από την ξενοφοβία και τον ρατσισμό, στοχευμένη στην διαχείριση του μεταναστευτικού ζητήματος, διότι η λύση είναι ένα ουτοπικό σενάριο. Η επίλυση του ζητήματος, είναι θέμα που θα πρέπει να εξεταστεί από κοινού με την ΕΕ και την παγκόσμια κοινότητα και για βρεθεί η χρυσή τομή, θα ήταν σοφό να υπάρξει έστω και η πρόθεση από τις μεγάλες δυνάμεις. Σε αυτή τη προσπάθεια, στοχεύει να συμβάλλει και η παρούσα διδακτορική διατριβή, τόσο σε θεωρητικό και μεθοδολογικό, όσο σε εμπειρικό επίπεδο.

Πρέπει αρχικά να γίνει κατανοητό ότι, η κατασκευή της εικόνας του μετανάστη διαμορφώνεται από παράγοντες που εξυπηρετούν κάθε φορά συγκεκριμένες επιδιώξεις, είτε οικονομικές, είτε πολιτικές, είτε συμφέροντα τα οποία οδηγούν σε ρατσιστικές συμπεριφορές. Ο ρατσισμός επιπροσθέτως, δεν είναι ένα φαινόμενο αυτοφυές και αυθύπαρκτο, αλλά μια κατασκευή που εξυπηρετεί διάφορους σκοπούς.

Στη γένεση και συντήρησή του, συμμετέχουν μια σειρά παραγόντων θεσμικών και εξωθεσμικών, που συμπράττουν με τέτοιο τρόπο και σε τέτοιο βαθμό, με αποτέλεσμα αθροιστικά να προβάλλουν μια συγκεκριμένη εικόνα του άλλου. Σε περιόδους οικονομικής ύφεσης ή εσωτερικών κρίσεων, χρησιμοποιείται και ενισχύεται συχνά η ξενοφοβία, η οποία θα μπορούσε να θεωρηθεί προθάλαμος του ρατσισμού,

αλλά και μια ειδικότερη μορφή του, αφού ο ρατσισμός αφορά γενικά την ετερότητα και όχι συγκεκριμένα τον ξένο. Το μεγαλύτερο ποσοστό των ελίτ που ερωτήθηκαν στην συγκεκριμένη έρευνα, κατασκευάζει εικόνες που αφορούν το μεταναστευτικό ζήτημα και συνδέεται με αξιώματα του τύπου «*οι ξένοι παίρνουν τις δουλειές των Ελλήνων*», που υπερ-προβάλλονται σε τέτοιες περιπτώσεις, προκειμένου να αποπροσανατολιστεί η κοινή γνώμη και να μεταφερθεί η ευθύνη σε άλλους, πέραν του κρατικού μηχανισμού. Για παράδειγμα, στην Ελλάδα, η αύξηση της ανεργίας και «*της εργασιακής ανασφάλειας των Ελλήνων*» δεν αποδίδεται στις πολιτικές λιτότητας, που ακολουθούνται για χρόνια από τις ελληνικές κυβερνήσεις.

Αντίθετα, ενοχοποιείται η αύξηση της εισόδου μεταναστών στη χώρα, παραβλέποντας το γεγονός ότι κατά κανόνα οι μετανάστες απασχολούνται σε τομείς εργασίας, τους οποίους οι Έλληνες αποφεύγουν ή ότι εργάζονται με πολύ χειρότερους όρους από τους γηγενείς. Κρίνεται απαραίτητο στο σημείο αυτό, να διασαφηνιστεί ο αντιπροσωπευτικός ρόλος που διαδραματίζει η συμβολή του ακροδεξιού πολιτικού λόγου που επανεμφανίστηκε με ανησυχητική ένταση τα τελευταία χρόνια στην Ευρώπη και έχει το αντι-μεταναστευτικό ζήτημα στην εμπροσθοφυλακή των αιτημάτων του. Οι θέσεις αυτές, προέρχονται από πολιτικές ελίτ που επιδίδονται στο παιχνίδι της προπαγάνδας, επικαλούμενοι τους «*αγανακτισμένους πολίτες*» - τους οποίους συνήθως αποτελούν οι ίδιοι - και επιδίδονται σε ρατσιστικές επιθέσεις, στις περιοχές με μείζονα άθροιση μεταναστευτικών πληθυσμών. Στη διαδικασία αυτή δαιμονοποίησης του μεταναστευτικού ζητήματος, βρίσκουμε τακτικά συμπαράστατες στα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης, τα οποία συνήθως λόγω εντυπωσιασμού και εξυπηρέτησης συμφερόντων, αποπερατώνουν το προπαγανδιστικό έργο, κατασκευάζοντας μια απεχθή αφήγηση των μεταναστών από τη μία και παρουσιάζουν ιδανικά την ομοιόμορφη πολιτισμική και εθνική ιδιοσυγκρασία της ελληνικής κοινωνίας από την άλλη.

Μέσα από τις πολλαπλές συνεντεύξεις που πραγματοποιήθηκαν για τις ανάγκες της διατριβής, καταλήγουμε σε παρόμοιο συμπέρασμα με την κυρία Αναστασίου Χρήστου (2007), η οποία διαπίστωσε ότι «*η χαρτογράφηση της διαδρομής των ελίτ χαρακτηρίζεται εξελισσόμενη, ενώ σχετίζεται και με την κινητικότητα των κοινωνικών υποκειμένων*». Η ρητορική που διατρέχει τις απόψεις τους, θέτει την εμπλοκή τους στο μεταναστευτικό ζήτημα, ως κώδικα ερμηνείας και νοηματοδότησης

μιας τόσο βαθιά κοινωνικής κατασκευής και βιωματικής εμπειρίας όπως είναι η μετανάστευση» . (Χρήστου, 2007: 215).

Ωστόσο η διαδρομή, κοινωνικά, ερευνητικά και σε βάθος πολιτικά, αδιαμφισβήτητα θα έχει εξέλξει, ως ένα φαινόμενο πολυδιάστατο και πολυεπίπεδο, βασισμένο στην ανθρώπινη εξέλιξη και σε συνάρτηση με τις ευρύτερες πολιτικές, κοινωνικές και οικονομικές αλλαγές που θα προκύψουν μελλοντικά.

Αυτό, προϋποθέτει έναν οραματισμό για το μέλλον, για το τι μορφή κοινωνίας επιζητούμε να διαπλάσουμε από κοινού με τους πολίτες τρίτων χωρών, καθώς και ένα σύστημα φραγμών, προθέσεων και νομοθεσιών, κοινών με την υπόλοιπη Ευρώπη, βασισμένο στις αξίες της αλληλεγγύης, της δημοκρατίας, της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, του κράτους και του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, να αποτελεί την λύση. Με τον τρόπο αυτό, ουσιαστικά δύναται να επιτευχθεί η ουσιαστική ένταξη των μεταναστών στο σύνολο της κοινωνίας και εν συνεχεία η συγκατασκευή μιας κοινής κοινωνικής πραγματικότητας.

Βιβλιογραφία

Αλεξίου, Δ. (2018). *Ταυτότητες και διαχείριση του εθνικισμού μέσω της οπτικής των μυθιστορηματογράφων της «Αιολικής Σχολής»: «Γαλήνη» του Ηλία Βενέζη (1939) «Η Παναγιά η Γοργόνα» του Στρατή Μυριβήλη (1949)*. Διδακτορική διατριβή. Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.

Βαρουξή, Χ. (2008). «Μεταναστευτική πολιτική και Δημόσια Διοίκηση. Μια άνθρωπο - δικαιωματική προσέγγιση κοινωνικών φορέων και οργανώσεων της κοινωνίας πολιτών». *Συμπεράσματα Έρευνας Πεδίου*. Αθήνα: Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών.

Βαρουξή, Χ. & Στρατουδάκη, Χ. (2015). «Δημόσια Διοίκηση και ένταξη των Μεταναστών στην Ελλάδα». Στο Ν. Γ. Γεωργαράκης & Ν. Δεμερτζής (επιμ.), *Το πολιτικό πορτραίτο της Ελλάδας: κρίση και αποδόμηση του πολιτικού*, Αθήνα: Gutenberg&ΕΚΚΕ.

Δεμερτζής, Ν. & Γεωργαράκης, Ν. (2015) *Το Πολιτικό Πορτραίτο της Ελλάδας. Κρίση και αποδόμηση του Πολιτικού*. Αθήνα: εκδ. Gutenberg/ΕΚΚΕ.

Βενιέρης, Δ. 2006, «Πρόλογος» στο Μπάκαβα Χρ. & Παπαδοπούλου Δ., (επιμ), *Μετανάστευση και ένταξη μεταναστών στην ελληνική κοινωνία*, Gutenberg, Αθήνα, 2006.

Βεντούρα, Λ. (1994). *Μετανάστευση και έθνος. Μετασχηματισμοί στις συλλογικές και τις κοινωνικές θέσεις*. Αθήνα: Εταιρία Μελέτης Νέου Ελληνισμού.

Βουρνάς, Τ. (2000). *Ιστορία της νεώτερης και σύγχρονης Ελλάδας, τόμος Α': Η ιστορία της νεότερης Ελλάδας από την επανάσταση του 1821 έως το κίνημα στο Γουδί(1909)*. Αθήνα: Πατάκης.

Βρέλλης, Σ. (2003). *Δίκαιο αλλοδαπών. Τα αλλοδαπά φυσικά πρόσωπα*. Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη.

Γαλαριώτης, Ι. (2010). Κοινωνικές διαστάσεις της διεθνούς πολιτικής: Η θεωρητική προσέγγιση του κονστρουκτιβισμού. 287-324.

Γαλαριώτης, Ι. (2017). «Κονστρουκτιβισμός, διεθνείς σχέσεις και ευρωπαϊκές σπουδές», *Ελληνική Επιθεώρηση Πολιτικής Επιστήμης*, 33, 49-70.

<http://dx.doi.org/10.12681/hpsa.14473>

Γεωργούλας, Σ. (2003) « Το νομικό πλαίσιο της μεταναστευτικής πολιτικής στη Ελλάδα στον Εικοστό αιώνα- μια ιστορική, κριτική οπτική», στο Κασιμάτη Κ. (Επιμ), *Πολιτικές μετανάστευσης κι στρατηγικές ένταξης. Η περίπτωση των Αλβανών και Πολωνών μεταναστών*, Αθήνα: Gutenberg .

Γκόγκος, Π. (2018). *Η Αναπαράσταση Των Ελίτ Στη Δημοφιλή Κουλτούρα: μια μελέτη για το "House of Cards"*. (Διπλωματική εργασία). Ανακτήθηκε από Εθνικό Και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών <https://pergamos.lib.uoa.gr/uoa/dl/object/2768101/file.pdf>

Γούμενος, Θ. (2011). «Εθνοτικές και εθνικές ταυτότητες: Κονστρουκτιβισμός, σχεσιακή θέαση και αναλυτικά ζητήματα». *Ελληνική Επιθεώρηση Πολιτικής Επιστήμης*, 38, 33-50. doi: <https://doi.org/10.12681/hpsa.14525>.

Γρανάς, Δ. (2009). Το πρόβλημα της πολιτικής ισότητας στις θεωρίες της άρχουσας τάξης και των ελίτ. (Διπλωματική εργασία). Ανακτήθηκε από Αριστοτέλειο

Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης <http://ikee.lib.auth.gr/record/113998/files/ergasia.pdf>

Δαμανάκης, Μ. & Κωνσταντινίδης, Σ. & Τάμης, Α. (2014). *Νέα μετανάστευση από και προς την Ελλάδα*. Ρέθυμνο: Πανεπιστήμιο Κρήτης/ΚΕΜΕ.

Δασκαλάκης, Ι. Δ.(2014). *Εισαγωγή στην Σύγχρονη Κοινωνιολογία*. Αθήνα: Παπαζήσης.

Δέδε, Γ. (2018). Απόψεις περί την Εθνική Ταυτότητα και την Διαπολιτισμική Επάρκεια των εκπαιδευτικών: διερεύνηση των αντιλήψεων των εκπαιδευτικών Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης του Ν. Αργολίδας. (Διπλωματική Εργασία). Ανακτήθηκε από Πανεπιστήμιο Πατρών https://apothesis.eap.gr/bitstream/repo/48256/1/122410_%CE%A6%CE%9B%CE%A9%CE%A1%CE%97%CE%A3_%CE%99%CE%A9%CE%91%CE%9D%CE%9D%CE%97%CE%A3.pdf

Δετσαρίδης, Χ. (2015). *Ο Κώδικας Μετανάστευσης & ο Κώδικας Ιθαγένειας. Ενημέρωση με τον Ν 4332/2015* (ΦΕΚ Α'76/9.7.2015). Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

Δημητριάδη, Α. (2012). *Διέλευση και μετανάστευση στην Ελλάδα*. (Διδακτορική διατριβή) Ανακτήθηκε από Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης <https://thesis.ekt.gr/thesisBookReader/id/27152?lang=el#page/1/mode/2up>

Δημητριάδη, Α. (2013). *Διέλευση και Μετανάστευση στην Ελλάδα. Η περίπτωση των Αφγανών, Πακιστανών και Μπανγκλαντεσιανών*. Αθήνα: Εκδόσεις Νήσος. Ανακτήθηκε από: <https://jmce.gr/portal/wp-content/uploads/2018/05/B.-Zygoura--H-eyropaiki-diaxeirisi-tis-prosfygikis-krisis-tou-2015-1.pdf>

Επίσημος ιστότοπος της Ευρωπαϊκής Ένωσης- Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2020). Τομείς πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ανακτήθηκε από: https://europa.eu/european-union/topics_el

Επίσημος ιστότοπος της Ευρωπαϊκής Ένωσης- Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2019). Στατιστικές για τη μετανάστευση και τον μεταναστευτικό πληθυσμό.

Επίσημος Ιστότοπος του Εθνικού Τυπογραφείου-Εφημερίδα της Κυβερνήσεως(ΦΕΚ). Ανακτήθηκε από: <https://www.et.gr/SearchFek>

Ζαφειρόπουλος, Κ. (2015). *Πώς Γίνεται Μια Επιστημονική Εργασία; Επιστημονική Έρευνα Και Συγγραφή Εργασιών*. Αθήνα: Κριτική

Ζύγουρα, Α. Β. (2018). Η ευρωπαϊκή διαχείριση της προσφυγικής κρίσης του 2015: μεταξύ «θεσμικών αποφάσεων» και «εθνικών πολιτικών», Ευρωπαϊκό Κέντρο Αριστείας Jean Monnet. Ανακτήθηκε από: <https://jmce.gr/portal/wp-content/uploads/2018/05/B.-Zygoura--H-eyropaiki-diaxeirisi-tis-prosfygikis-krisis-tou-2015-1.pdf>

Ισάρη, Φ. & Πούρκος, Μ. (2015), *Ποιοτική Μεθοδολογία Έρευνας Εφαρμογές στην Ψυχολογία και στην Εκπαίδευση*. Αθήνα: Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών. Ανακτήθηκε από: <https://www.kallipos.gr/el/>

Καλογερόπουλος, Ε. Θ. (2008). *Η γκραμισιανή ηγεμονία και η θεωρία του κονστρουκτιβισμού* (Μεταπτυχιακή διατριβή). Ανακτήθηκε από Πανεπιστήμιο Πειραιώς <https://dione.lib.unipi.gr/xmlui/handle/unipi/2299?show=full>

Κανελλόπουλος, Κ. Ν. (2006). *Παράνομοι μετανάστες στην Ελλάδα: Κρατικές πολιτικές, τα χαρακτηριστικά και η κοινωνική τους θέση*. Στο Κ.Ν. Κανελλόπουλος & Μ. Γρέγου, & Α. Πετραλιάς. - Αθήνα : Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών (ΚΕΠΕ).

Κάρουλας, Γ.(2018). *Πολιτικά Κόμματα και ανάδειξη των πολιτικών ελίτ στο ελληνικό κομματικό σύστημα 1989-2011. Παράγοντες συνδιαμόρφωσης των ηγετικών κομματικών ομάδων*. (Διδακτορική Διατριβή). Ανακτήθηκε από Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης & Ηλεκτρονικού Περιεχομένου

Κάρουλας Γ., & Κακεπάκη Μ. (2022). «Οι υπουργικές ελίτ στην Ελλάδα (2000-2019): μεταξύ κόμματος, εξειδίκευσης και τεχνοκρατίας;» *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών*, 159, 57–90 <https://doi.org/10.12681/grsr.30824>

Καρπαθιωτάκη, Μ. (2007). *Η μεταναστευτική πολιτική στην Ελλάδα από το 2001 και εξής: εξελίξεις και προοπτικές*. (Διπλωματική εργασία). Ανακτήθηκε από Εθνικό Κέντρο Δημόσιας Διοίκησης & Αυτοδιοίκησης https://www.ekdd.gr/ekdda/files/ergasies_esdd/18/2/1145.pdf

Καρύδης, Β. (1994) Το θεσμικό πλαίσιο για τους αλλοδαπούς στην Ευρωπαϊκή Ένωση και στην Ελλάδα. Στο: Κόντης Α. κ.ά., *Ανάλυση και καταγραφή των υπαρχόντων στοιχείων για τη μετανάστευση και την παραμονή στην Ελλάδα αλλοδαπού εργατικού δυναμικού* (σσ. 148 – 177). Αθήνα (αδημοσίευτη μελέτη).

Κασιμάτη, Κ. (2004). *Η ταυτότητα των μεταναστών, παράγοντας ξενοφοβίας και ρατσισμού. Η περίπτωση των Αλβανών και Πολωνών μεταναστών, στο Εθνική και Ευρωπαϊκή ταυτότητα. Συγκλίσεις και αποκλίσεις*. Αθήνα: Gutenberg.

Καυάλης, Α. (2004, Μάρτιος). «Ο νόμος 3386/2005: Το νέο θεσμικό πλαίσιο για τη μετανάστευση», *Ενημέρωση*, 104, Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ. Ανακτήθηκε από: <https://www.synigoros.gr/resources/docs/02-n3386.pdf>

Κουσκουβέλης, Η. (2012). *Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις*. Αθήνα: Ποιότητα.
Λαμπριανίδης, Λ. & Λυμπεράκη, Α. (2005). *Αλβανοί μετανάστες στη Θεσσαλονίκη Διαδρομές ευημερίας και παραδρομές δημόσιας εικόνας*. Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη.

Λαφαζάνη, Δ. (2004). «Νέα μετανάστευση προς την Ελλάδα κατά την τελευταία εικοσαετία: Προσπάθεια για έναν πρώτο απολογισμό», *Πρακτικά του συνεδρίου, Η Κοινωνική Αλλαγή στην Ελλάδα, από το 1980 ως το 2001*, (Σεπτέμβριος 2004). Αθήνα: Ίδρυμα Σάκη Καράγιωργα.

Λέκκας, Π. (1996). *Η εθνικιστική ιδεολογία: Πέντε υποθέσεις εργασίας στην ιστορική κοινωνιολογία*. Αθήνα: Κατάρτι.

Λέκκας, Π. (2001). *Το παιχνίδι με το χρόνο - εθνικισμός και νεοτερικότητα*. Αθήνα :Ελληνικά Γράμματα.

Λέκκας, Π.(2011). *Η εθνικιστική Ιδεολογία. Πέντε υποθέσεις εργασίας στην ιστορική κοινωνιολογία*. Αθήνα: Παπαζήσης.

Μακρής, Σ. (2002). *Η θεωρία των διεθνών σχέσεων στην εποχή της παγκοσμιοποίησης. Κονστρουκτιβισμός vs Ρασιοναλισμός*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήσης.

Μαυρίδης, Η. (2005). «Για την "κατασκευή" της κοινωνικής πραγματικότητας: μετά-φαινομενολογικές προοπτικές του κοινωνικού κονστρουξιονισμού», *Επιστήμη και Κοινωνία: «Επιθεώρηση Πολιτικής και Ηθικής Θεωρίας»*, 15, 197-228

Μαυροδή, Γ. (2008). «Θέμα εμπειρίας; Πηγές φορείς και διαδικασίες διαμόρφωσης μεταναστευτικής πολιτικής στην Ελλάδα 1990-2005». Στο Τ. Α. Καβουνοΐδη, Α. Κόντης, Θ. Λιανός & Ρ. Φακιολάς (επιμ.), *Μετανάστευση στην Ελλάδα: Εμπειρίες, πολιτικές, προοπτικές* (σσ. 264-281). Αθήνα: ΙΜΕΠΟ.

Μπάκαβος, Χ. & Παπαδοπούλου, Δ. (χ.χ). Μεταναστευτικές τάσεις και Ευρωπαϊκή Μεταναστευτική πολιτική, ΙΝΕ ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ, Μελέτες, 15. Ανακτήθηκε

https://www.inegsee.gr/wp-content/uploads/2014/02/files/MELETH_15.pdf

Μπάκαβος, Χ. & Παπαδοπούλου, Δ. (2006), *Μετανάστευση και ένταξη των μεταναστών στην ελληνική κοινωνία*. Αθήνα: Gutenberg.

Μπουρίκος, Δ. & Σωτηρόπουλος, Δ.Α. (2003). «Ποιος Κυβερνά;». Η εξέλιξη της κοινωνικής σύνθεσης μελών των κυβερνήσεων της ΝΔ και του ΠΑΣΟΚ, 1974-2001». *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών*, 111-112.

Μαρούκης, Θ. (2010). *Οικονομική μετανάστευση στην Ελλάδα : Αγορά εργασίας και κοινωνική ένταξη*. Αθήνα : Παπαζήσης.

Μπαλαμπανίδης, Δ. (2016). *Γεωγραφίες της εγκατάστασης των μεταναστών στην Αθήνα, 2000-2010: στεγαστικές διαδρομές, πρόσβαση στην ιδιοκτησία και εθνοφυλετικοί χωροκοινωνικοί διαχωρισμοί*. (Διδακτορική διατριβή). Ανακτήθηκε από Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο <https://thesis.ekt.gr/thesisBookReader/id/38035?lang=el#page/1/mode/2up>

Μαυροδή, Γ. (2008). «Θέμα εμπειρίας; Πηγές φορείς και διαδικασίες διαμόρφωσης μεταναστευτικής πολιτικής στην Ελλάδα 1990-2005». Στο Τ. Α. Καβουνοΐδη, Α. Κόντης, Θ. Λιανός, & Ρ. Φακιολάς. Ρ. (επιμ.), *Μετανάστευση στην Ελλάδα: Εμπειρίες, πολιτικές, προοπτικές*, Αθήνα: ΙΜΕΠΟ,σελ. 264-281.

Μπρόζου, Μ-Χ. (2018). *Ευρωπαϊκές πολιτικές για τη διαχείριση των υψηλών μεταναστευτικών ροών, υπό το πλαίσιο εκσυγχρονισμού του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Μοντέλου*. (Διπλωματική εργασία). Ανακτήθηκε από την Ψηφιακή Βιβλιοθήκη του Πανεπιστημίου Μακεδονίας. https://dspace.lib.uom.gr/bitstream/2159/21988/4/BrozouMariaMsc2018.pdf?fbclid=IwAR2vwJD9XoN7gGIJBm2mzLyw516xQNa9IGnt_HUcvaNIZUcHpeBD8HrHIIQ

Ναγόπουλος, Ν. (2015). *Γνώση Μέθοδος Και Κοινωνική Πράξη. Από τη Γνωσιοθεωρία στην Κοινωνιολογία της Γνώσης*. Αθήνα: Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών.

Νάσκου-Περράκη, Π. (1991). *Το νομικό καθεστώς των προσφύγων στη διεθνή και ελληνική έννομη τάξη*. Αθήνα: Σάκκουλας.

Παλούκης, Κ. (2007, Οκτωβρίου 17). Μια πιο συνολική άποψη: Ο κονστρουκτιβισμός. Από τον διάλογο στον ΟΜΙΚ, Όμιλος Μελέτης Ιστορίας και Κοινωνίας. Ανακτήθηκε από: http://historiagr.blogspot.com/2009/03/blog-post_1895.html

Παπαδόπουλος, Α. (2010). «Η διαχείριση των μεταναστευτικών ροών προς την Ευρώπη απέναντι στην απασχόληση και την ένταξη των μεταναστών στις τοπικές κοινωνίες». Στο *Μετανάστευση, Ετερότητα και Θεσμοί υποδοχής στην Ελλάδα. Το στοίχημα της κοινωνικής Ένταξης*. Συλλογικό, Αθήνα: Σάκκουλας.

Παπαθεοδώρου, Θ. (2015). *Νομικό Καθεστώς Αλλοδαπών. Ελληνική και Ευρωπαϊκή Νομοθεσία*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

Παππάς, Κ. (2014). *Διερεύνηση της ενσωμάτωσης των οικονομικών μεταναστών στον αγροτικό χώρο*. (Διδακτορική Διατριβή). Ανακτήθηκε από Πανεπιστήμιο Πατρών Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων Αγροτικών Προϊόντων και Τροφίμων <https://nemertes.library.upatras.gr/items/4f15f0be-5c1b-4f13-9255-5c7dea215d06/full>

Παππάς, Κ. (2014). *Διερεύνηση της ενσωμάτωσης των οικονομικών μεταναστών στον αγροτικό χώρο*. (Διδακτορική Διατριβή). Ανακτήθηκε από Πανεπιστήμιο Πατρών Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων Αγροτικών Προϊόντων και Τροφίμων <https://nemertes.library.upatras.gr/items/4f15f0be-5c1b-4f13-9255-5c7dea215d06/full>

Παπασιώπη - Πασιά, Ζ. (2004). *Το νομικό καθεστώς των αλλοδαπών εργαζόμενων τρίτων χωρών*. Επιθεώρησης Εργατικού Δικαίου.

Πετράκου, Β. Η. (2001). *Η διαμόρφωση της μετανάστευσης προς την Ελλάδα*.

Πετρινιώτη, Ξ. (1993). *Η Μετανάστευση προς την Ελλάδα, Μια πρώτη καταγραφή, ταξινόμηση και ανάλυση*. Αθήνα: Οδυσσέας.

Πουλαράκης, Ε. (2014). « Η προσωρινή δικαστική προστασία του αλλοδαπού από την πράξη της διοικητικής απέλασης. Ενημερωμένο με τον Ν 42518/2014 κώδικα μετανάστευσης και κοινωνικής Ένταξης». Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

Πουλοπούλου, Ε. Η. (2007). *Η Μεταναστευτική πρόσκληση*. Αθήνα: Παπαζήσης.

Ροπόκη, Π. Ν. (2014). Ο Schumpeter και η δημοκρατία ως μέθοδος : μια κριτική αποτίμηση (Μεταπτυχιακή εργασία). Ανακτήθηκε από Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών

<http://pandemos.panteion.gr/index.php?op=record&lang=el&pid=iid:8184>

Σεραφετινίδου, Μ. (2002). *Εισαγωγή στην Πολιτική Κοινωνιολογία*. Αθήνα: Gutenberg.

Σιγανού, Α. (2011). *Η κοινωνική κατασκευή της ταυτότητας του αλλοδαπού μαθητή στο κοινωνικό πλαίσιο του σχολείου της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης στην Ελλάδα*. (Διδακτορική Διατριβή). Ανακτήθηκε από Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης και Ηλεκτρονικού Περιεχομένου.

Σταυρινούδη, Α. (2007). *Πολιτικές Κοινωνικής Ένταξης Των Οικονομικών Μεταναστών ην Ελλάδα Και Στην Ευρώπη*. (Διδακτορική Διατριβή). Ανακτήθηκε από Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών Και Πολιτικών Επιστημών

<https://thesis.ekt.gr/thesisBookReader/id/18678?lang=el#page/1/mode/2up>

Σύκας, Θ. (2008). *Αλλοδαποί μετανάστες της Ευρωπαϊκής Υπαίθρου. Η περίπτωση της Ελλάδας*. (Διδακτορική Διατριβή). Ανακτήθηκε από Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης και Ηλεκτρονικού Περιεχομένου.

Τζιφάκης Ν. & Φακιολάς Ε. (2012) « Πολιτειακή ασφάλεια: Μια διαφορετική εννοιολογική θεώρηση της εθνικής και της ανθρώπινης ασφάλειας με εισαγωγικές αναφορές στη διάσταση της οικονομίας». Στο Α. Κόντης & Χ.Τσαρδανίδης (επιμ.), *Διεθνής Πολιτική Οικονομία. Θεωρία, δομή και προκλήσεις της παγκόσμιας οικονομίας*. Αθήνα: Παπαζήσης.

Τοπαρλάκη, Μ. Χ. (2016). «Κοινωνικά Κινήματα και Σχέσεις Πολιτικής Αντιπροσώπευσης: Το Παράδειγμα Μελέτης του ΣΥΝ/ΣΥΡΙΖΑ 2000-2012». *Social Movements in regard to Political Representation: The case study of SYN/SYRIZA 2000-2012*. Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.

Τριανταφυλλίδου, Α. (2005). *Ελληνική Μεταναστευτική Πολιτική: Προβλήματα και Κατευθύνσεις (Greek Migration Politics: Problems and Directions)*. Αθήνα: ΕΛΙΑΜΕΠ.

Τριανταφυλλίδου, Α. & Μαρούκης, Θ. (2010). *Η μετανάστευση στην Ελλάδα του 21ου αιώνα*, Αθήνα: Κριτική.

Τσακίρης, Θ. (2013). *Θεωρίες των Ελίτ για το Κράτος*. Πρόγραμμα workshops στο πλαίσιο των μαθημάτων του κύκλου «Ακαδημία Πλάτωνος».

Τσάντας, Ν., & Μουσιάδης, Χ., & Μπαγιάτης, Ν., & Χατζηπαντελής, Θ. (1999). *Ανάλυση δεδομένων με τη βοήθεια στατιστικών πακέτων*. Θεσσαλονίκη: Ζήτη.

Τσαρδανίδης, Χ. (2018) Οι επιπτώσεις της μετανάστευσης στην οικονομία. Ανακτήθηκε από: <http://marketpost.gr/opinions/epiptoseis-metanasteysis-oikonomia/39179/>

Τσιγκάνου, Ι. (2010). *Οι όψεις μετανάστευσης και μεταναστευτικής πολιτικής στην Ελλάδα σήμερα*, Αθήνα:ΕΚΚΕ.

Τσιώλης, Γ., & Σερντεδάκης, Ν. & Κάλλας, Γ. (2011). *Ερευνητικές υποδομές και δεδομένα στην εμπειρική κοινωνική έρευνα. Ζητήματα καταγραφής, τεκμηρίωσης και ανάλυσης κοινωνικών δεδομένων*. Αθήνα:Νήσος.

Τσουκαλάς, Κ.(1998). *Μπροστά στον ρατσισμό του σήμερα», στο Κίνηση Πολιτών κατά του Ρατσισμού, Έξι κείμενα για τον ρατσισμό*. Αθήνα: Παρασκήνιο.

Φίλιας, Β.(1999). *Εισαγωγή στη Μεθοδολογία και τις Τεχνικές των Κοινωνικών Ερευνών*. Αθήνα: Gutenberg.

Φίλιας, Β. (2005). *Εισαγωγή στη Μεθοδολογία και τις Τεχνικές των Κοινωνικών Ερευνών*. Αθήνα: Gutenberg.

Φούσκας, Θ. (2009). *Κοινωνιολογία, μετανάστευση και εργασία: “Κοινότητες” μεταναστών και εργασιακή αντιπροσώπευση: Οι επιπτώσεις της εργασίας και της απασχόλησης των μεταναστών στη συμμετοχή τους σε πέντε εργασιακούς συλλόγους μεταναστών στην Αθήνα*. (Διδακτορική Διατριβή). Ανακτήθηκε από Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης και Ηλεκτρονικού Περιεχομένου.

Φραγκονικολόπουλος, Χ. Α. & Προέδρου, Φ. (2015). *Παγκόσμια Πολιτική Δρώντες, Δομές & Διαδικασίες*. Αθήνα: Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών. Ανακτήθηκε από:

<https://repository.kallipos.gr/bitstream/11419/4044/1/9840Fragkonikolopoulos%28pdf%29.pdf>

Χαλιάπα, Α. (2009). *Η Ενσωμάτωση των μεταναστών στην Ελλάδα. Η προβληματική της Δεύτερης Γενιάς* (Διδακτορική Διατριβή). Ανακτήθηκε από Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης και Ηλεκτρονικού Περιεχομένου.

Χλέπας, Ν. Κ. & Σπυράκος, Δ.(1999). *Ο νόμος 1975/1991 περί αλλοδαπών και το Σύνταγμα*. Αθήνα: Σάκκουλας.

Χρήστου, Αναστασία. (2007). *Από την χώρα υποδοχής και πάλι πίσω: Η κληρονομιά της μετανάστευσης και το σχέδιο της παλινόστησης* (Διδακτορική Διατριβή). Ανακτήθηκε από Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης και Ηλεκτρονικού Περιεχομένου.

Aderson, Β.(1997). *Φαντασιακές κοινότητες, Στοχασμοί για τις απαρχές και τη διάδοση του εθνικισμού*, Αθήνα: Νεφέλη.

Bottomore, Τ. Β.(1970). *Ελίτ και κοινωνία*. Αθήνα: Πλανήτης.

Dixon et al,(2019). Αντιλήψεις περί εθνικής ταυτότητας, μετανάστευσης προσφύγων στην Ελλάδα.

Green, Ν. L. (2004). *Οι δρόμοι της μετανάστευσης: σύγχρονες θεωρητικές προσεγγίσεις*. Αθήνα: Σαββάλας.

Heywood, Α. (2013). *Διεθνείς σχέσεις και πολιτική στην παγκόσμια εποχή*. Αθήνα: Κριτική.

Holle, S. (2003). «Το ζήτημα της πολιτισμικής ταυτότητας». Στο S Η. Mc Grow, *Η νεωτερικότητα σήμερα: Οικονομία, κοινωνία, πολιτισμός*. Αθήνα: Σαββάλας.

Mandel, Ε. (1994). *Εξουσία και χρήμα. Μαρξιστική θεωρία της γραφειοκρατίας*. Αθήνα: Πρωτοποριακή Βιβλιοθήκη.

Mil, Α. (1997). *Φαντασιακές κοινότητες, Στοχασμοί για τις απαρχές και τη διάδοση του εθνικισμού*. Αθήνα: Νεφέλη

Pareto, V. (2017). Άνοδος και πτώση των Ελίτ. Κόρινθος: Κουκκίδα

Ξενόγλωσση

- Adler, E. (1997). "Seizing the Middle Ground: Constructivism in World Politics". *European Journal of International Relations*, 3, 3, 332.
- Baldwin, E. M. & Fakiolas, R. (1998). "Greece: The Contours of a Fragment Policy Response", *South European Society and Politics*, 3,3, 186-204.
- Bartels, L. (2008). *Unequal Democracy: The Political Economy of the Gilded Age*. Princeton, NJ: Princeton Univ. Press.
- Bigo, D. (2002). "Security and Immigration: Towards a Critique of the Governmentality of Unease", *Alternatives*, 27, 63-92.
- Blumer, H. (1985), "Race Prejudice as a Sense of Group Position", *The Pacific Sociological Review*,1(1):3-7.
- Bourdieu, P. (1984). *Distinction*. London: Routledge.
- Bourdieu, P.,& R. Castel, L. B. & Chamboredon, J. C. (1965). *Un art moyen:essai sur les usages sociaux de la photographie*. Paris De: Ed. Minuit.
- Blumer, H. (1985). "Race Prejudice as a Sense of Group Position". <https://journals.sagepub.com/doi/10.2307/1388607>
- Castells, M. (1975a). "Advanced Capitalism, Collective Consumption and Urban Contradictions: New Sources of Inequality and New Models for Change".
- N. Lindberg (ed.), *Stress and Contradiction in Modern Capitalism* Lexington: D. C. Heath, pp. 175-197.
- Castells, M. (1975b). "Immigrant Workers and Class Strugglers in Advanced Capitalism. The Western European Experience". *Politics and Society*, 5, 1, 33-66.

Castles, S. & Miller, M.J. (2009). *The Age of Migration: International Population Movements in the Modern World*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Country Report: *Greece Asylum Information Database (AIDA)*.

Chrysochoou, N. D.. (2009), *Theorizing European Integration*. 2η έκδοση, London: Routledge.

Dahl, R.A. (1961). *Who Governs? Democracy and Power in an American City*. New Haven: Yale University Press.

De Haas, H. (2012). “The Migration and Development Pendulum: A Critical View on Research and Policy”, *International Migration*, 50, 3, 8–25.

De Haas, H. (2010). “The Internal Dynamics of Migration Processes: a Theoretical Inquiry”, *Journal of Ethnic and Migration Studies*», 36, 10, 1587-1617. Ανακτήθηκε από:

<https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/1369183X.2010.489361>

Delanry, G. (1997). *Social Science: Beyond Constructivism and Realism*. University of Minnesota.

Department for International Development (2010). *The Politics of Poverty: Elites, Citizens and States Findings from ten years of DFID-funded research on Governance and Fragile States 2001–2010*. A Synthesis Paper.

Ανακτήθηκε από: <https://www.oecd.org/derec/unitedkingdom/48688822.pdf>

Drury, J., & Reicher, S. D. (2000). «Collective Action and Psychological Change: The Emergence of New Social Identities», *British Journal of Social Psychology*, 39, 579–604.

Fukuyama, F. (1989). “The End of History”, *The National Interest*, 16, 4.

Gaxie, D. (1983). *Les facteurs sociaux de la carrière gouvernementale sous la Cinquième*

République de 1959 à 1981, *Revue Française de Sociologie*, 24, 3, 441-465.

Ανακτήθηκε από: https://www.persee.fr/doc/rfsoc_0035-2969_1983_num_24_3_3674

Gaxie, D. (2017). “Democracy and Elites”, *Corvinus Journal of Sociology and Social Policy*, 8, 17-37. Ανακτήθηκε από: http://unipub.lib.uni-corvinus.hu/3263/1/Gaxie_Daniel.pdf

Gellner, E. (1992). *Έθνη και εθνικισμός*. Εκδόσεις: Αλεξάνδρεια.

Gorz, A. (1997). *Reclaiming Work Beyond the Wage-Based Society*. Cambridge: Polity Press.. Ανακτήθηκε από: <http://socialnaekonomija.si/wp-content/uploads/Reclaiming-work-Andre-Gorz.pdf>

Gunnar, M. (1956). *An International Economy : Problems and Prospects*. New York: Harper and Brothers.

Gunter, C. R. (1987). Oral History as an Instrument of Research into Scottish Educational Policymaking. In G. Moyser & M. Wagstaffe (eds.), *Research Methods for Elite Studies*, London: Allen & Unwin, pp.109-125.

Guzzini, S. (2000). “A Reconstruction of Constructivism in International Relations, *European Journal of International Relations*, 6, 2, 147-182.

Hagen-Zanker, J. (2008). Why do people migrate? A Review of the Theoretical Literature, MPRA Paper No. 28197

Higham, J. (1955). *Strangers in the Land: Patterns of American Nativism, 1860-1925*. New Brunswick: Rutgers University Press.

Higley, J. & Burton, M. (2006). *Elite Foundations of Liberal Democracy*. New York: Rowman and Littlefield.

Hoffmann-Lange, U. (2007). “Methods of Elite Research”. In: R.R. Goodin (ed.), *The Oxford*

Handbook of Political Behaviour,. Oxford: Oxford University Press, pp.910-927.

Hoffmann-Lange, U. (2018). Theory-Based Typologies of Political Elites

Hughes, T. (1993). *Networks of Power. Electrification in Western Society, 1880-1930*.

Baltimore/London: The Johns Hopkins University Press.

Jackson, R. & Sørensen, G. (2003). *Introduction to International Relations: Theories and Approaches*. Oxford: Oxford University Press. Ανακτήθηκε από:

https://www.academia.edu/8327406/Introduction_to_International_Relations

Joignant, A. (2009). El Estudio de las Élités: Un Estado del Arte, Serie de Políticas Públicas UDP Documentos de Trabajo UDP Public Policy Series Working Papers. Ανακτήθηκε από:

https://www.researchgate.net/publication/228915711_El_Estudio_de_las_Elites_Un_Estado_del_Arte

Kadushin, C. (1995). “Friendship Among the French Financial Elite’ . *American Sociological Review*, 60, 2, 202-221. Doi: <https://doi.org/10.2307/2096384>

Kasimis, C. & Papadopoulos, A.G. (2001). “The De-agriculturalisation of the Greek Countryside: The Changing Characteristics of an Ongoing Socio-economic Transformation. In L. Granberg & I. Kovacs, & H. Tovey (eds.), *Europe’s “Green Ring”* . Ashgate: Aldershot, pp.197-218

Katzenstein, P. (ed.). (1996). *The Culture of National Security*. New York: Columbia University Press.

Keller, S. (1991). *Beyond the Ruling Class. Strategic Elites in Modern Society*. New Brunswick: Transaction Publications.

Khan Rahman, S. (2012). “*The Sociology of Elites*”. *Annual Review of Sociology* 38,

3Kratochwil, F. & Ruggie, J. G. (1986). “International Organization: A State of the Art on

an Art of the State” *International Organization*, 40,pp.753-775. Ανακτήθηκε από:
http://www.jstor.org/stable/2706828?seq=1#page_scan_tab_contents

Korom, P. (2015). *Elites: History of the Concept*. Max Planck Institute for the Study of Societies. Cologne: Elsevier Ltd.

Kothari, C.R. (2004). *Research Methodology Methods and Techniques*. New Delhi:

New Age International

https://www.academia.edu/33779875/C_R_Kothari_Research_Methodology_Methods_and_Techniques.

Lebow, N.R. (1994). “The Long Peace, the End of the Cold War, and the Failure of Realism”. *International Organization*, 48, 2, 249-277.

Lebedeva, A. & Lopez Mercedes, M. (2014). *The Construction of Immigrants' Identity in the EU. A Foucauldian discourse analysis of EU common migration policy*. Umeå Universitet Statsvetenskapliga Institutionen. Ανακτήθηκε από: <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:929621/FULLTEXT01.pdf>

Layne, C. (1994). “Kant or Cant: The Myth of the Democratic Peace”. *International Security*, 19, 2, 5-49.

Makaryan, S.(2015). “Construction of Migration Policies in the Eastern Neighbourhood of the European Union”. *Journal of Contemporary European Studies*, 23, 2, 222–237. Doi: <http://dx.doi.org/10.1080/14782804.2015.1029241>

Mannheim, K. (1935-40). *Man, and Society in the Age of Reconstruction*. , New York: Harcourt.

Martinelli, C. (2009). “Gaetano Mosca's Political Theories: a Key to Interpret the Dynamics

of the Power”, *Italian Journal of Public Law*, 1.

Massey, D.S. (1988). “Economic Development and International Migration in Comparative Perspective”. *Population and Development Review*, 14, 3, 383-413. Ανακτήθηκε από: <https://www.jstor.org/stable/1972195>

Massey, D.S. & Arango, J. & Hugo, G. Kouaouci, A., Pellegrino, A. & Taylor, J.E. (1993). “Theories of International Migration, 19, 431-466. Doi: <https://doi.org/10.2307/2938462>

Massey, D. S. (1990). “Social Structure, Household Strategies, and the Cumulative Causation of Migration. *Population Index*», 56, 1, 3. Doi: <https://doi.org/10.2307/3644186>

Matheson- Minenor, G. (2016). *Migration Transition Theory An Investigation into Mobility Transition Theory and the Effects on the United Kingdom*. The Academic Anditote. Working Papers.

Marx, K. & Engels, F. (1962). *On Britain Moscow: Foreign Languages*. Publishing House.

Mavrodi, G. (2005). *Europeanizing National Immigration Policy: The Case of Greece*. Working Paper No. 8/2005, Centre on Migration, Citizenship and Development, University of Bielefeld.

McLaren, G. P. (2011). “James Burnham, The Managerial Revolution, and the Development of Management Theory in Post-war America. *Management & Organizational History* 6, 4, 411-423. Doi: <https://doi.org/10.1177/1744935911425824>

Migration and Development: a Human Rights Approach. UN. Ανακτήθηκε από: <https://www2.ohchr.org/english/bodies/cmw/docs/HLMigration/MigrationDevelopmentHC%27paper.pdf>.

Mills. W., C. (1961). *The Power Elite*, Oxford University Press.

Morawska, E. (1990). “The Sociology and Historiography of Immigration”. In E.D. V. Yans

Mac Loughlin(ed.), *Immigration Reconsidered History Sociology and Politics.*, New York: Oxford University Press, pp. 187-240.

Morawska, E. (2009). *A Sociology of Immigration. Remaking Multifaceted America.* Basingstoke: Palgrave Macmillan. Ανακτήθηκε από: <http://ndl.ethernet.edu.et/bitstream/123456789/10204/1/123.pdf.pdf>.

Mosca, G. (1939/1896). *The Ruling Class, McGraw-Hill Book Company.* New York and London: (συμπλήρωση εκδόσεων).

Olejarova, E. (2007). *Labor Migration as a Socio-Economic Phenomenon Slovakia and the Czech Republic in a Comparative Perspective.* Central European University, Department of International Relations and European Studies. Hungary.

Onyekachi, D. (2012). The Relationship between the Elite Theory of Politics and the Concept of Liberal Democracy. Ανακτήθηκε από: <https://ssrn.com/abstract=2147363>

Onuf, N. (1989). *World of our making.* Columbia, SC: University of South Carolina Press. Ανακτήθηκε από: <https://archive.org/details/worldofourmaking00onuf/page/n11>

Pappi, F. U. (1984). “Boundary Specification and Structural Models of Elite Systems: Social Circles Revisited”. *Social Networks*, 6, 79-95.

Parry, G. (2005). *Political Elites.* Colchester: ECPR Press.

Parsons, T (1979) “Religious and Economic Symbolism in the Western World”. In H.M. Johnson, (ed.), *Religious Change and Continuity.* Washington: JosseyBuss Publishing Co.

Petras McLean, E. (1981) “The Global Labour Market in the Modern World Economy”. In M.M. Kritz & C.B. Keely & S.M. Tomasi (eds), *Global Trends in Migration: Theory and Research on International Population Movements*, New York: Center of Migration Studies. pp.44-63.

Pierce, J. et. al.& (2014),. “Social Construction and Policy Design: A Review of Past Applications”. The Policy Studies Journal, 42, Ανακτήθηκε από: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/psj.12040>

Piore, M.J. (1979). *Birds of Passage: Migrant Labor and Industrial Societies*. Cambridge: Cambridge University Press.

Potres, A. (1981). “Modes of Structural Incorporation and Present Theories of Labor Immigration”. In MM. Kritz & C.B. Keely & S.M. Tormasi (eds), *Global Trends in Migration*. New York: The Center for Migration Studies of New York, pp. 279-297.

Ravenstein, E. G. (1885). “The Laws of Migration” .Journal of the Statistical Society of London, 48, 2, 167-235.

Ανακτήθηκε από: https://cla.umn.edu/sites/cla.umn.edu/files/the_laws_of_migration.pdf

Reich, M., & Gordon, M. D. & Richard, E. C. (1979). “Dual Labor Markets: A Theory of Labor Market Segmentation”. *American Economic Review*, 63, 2, 359-365.

Reicher, S. D. (2004). “The Context of Social Identity: Domination, Resistance and Change. *Political Psychology*, 25, 921-946.

Reis, E. & Moore, M. (eds) (2005). *Elite Perceptions of Poverty and Inequality*. London: Zed Books.

Sandelind, C. (2015). Constructions of National Identity and Attitudes to Immigration. The University of Sheffield Paper to be presented at the ECPR Joint Sessions, Warsaw Mars.

Schneider, A. & Ingram, H. (1993). “Social Construction of Target Populations: Implications for Politics and Policy”. The American Political Science Review, 87, 2, 334-347. Ανακτήθηκε από: <https://www.jstor.org/stable/2939044?origin=JSTOR-pdf&seq=1>

Scholten, A. P. (2007). Constructing Immigrant Policies Research-policy Relations and
380

Immigrant Integration in the Netherlands (1970-2004), Print partners Ipskamp, Enschede. Ανακτήθηκε από: <https://www.utwente.nl/en/bms/csd/phd-students/thesis%20Scholten.pdf>

Simon, B., & Klandermans, B. (2001). "Politicized Collective Identity: A Social-psychological Analysis. *American Psychologist*, 56, 319–331.

Skeldon, R. (1997). Migration and development: A global perspective. Essex: Longman.

Stark, O. (1991). The Migration of Labor. USA: Basil Blackwell Ltd. Ανακτήθηκε από: <https://pdfs.semanticscholar.org/1de7/9a473058443c130a8e80418b203db002f566.pdf>

Tannenwald, N. (2005). "Ideas and Explanation: Advancing the Theoretical Agenda". *Journal of the Cold War Studies*, 7, 2, 13-42. Ανακτήθηκε από: https://www.researchgate.net/publication/265870633_Ideas_and_Explanation_Advancing_the_Theoretical_Agenda

Taylor, D. M., & McKirnan, D. J. (1984). "A Five-stage Model of Intergroup relations. *British Journal of Social Psychology*, 23, 291–300.

Triandafyllidou, A. (2001). *Immigrants and National Identity in Europe*. Rutledge London

Triandafyllidou, A., & Mikrakis, A. & Calloni, M. (1997). New Greek Nationalism, Sociological Research Online. Ανακτήθηκε από: <https://www.socresonline.org.u/2/1/7.html>.

Triandafyllidou, A. (2009). "Greek Immigration Policy at the Turn of the 21st Century. Lack of Political or Purposeful Mismanagement?." *European Journal of Migration and Law* 11 159–177.

Triandafyllidou, A. (2000). "Racists? Us? Are you Joking? The Discourse of SExclusion of Immigrants in Greece and Italy". In R. King & E. Lazarides & C. Tsardanidis (eds), *Eldorado or Fortress. Migration in Southern Europe*.

Triandafyllidou, A. & Mikrakis, A. (1995). "Greece A Ghost wanders through the Capital". In B. Baumgartl & Favell, A. (eds.), *The New Xenophobia in Europe*. London: Kluwer

International Law, pp.165-179.

Triandafyllidou, A. & Dimitriadi, A. (2013). "Migration Management at the Outposts of the EU: The Case of Italy and Greece's Borders. *Griffith Law Review Review*», 22, 3. Doi: <https://doi.org/10.1080/10383441.2013.10877014> Unger R. M. (1975). *Knowledge and Politics*. New York: Free Press.

Vergara G., L. (2013). "Elites, Political Elites and Social Change in Modern Societies. *Revista De Sociología*, 28.

Wallerstein, J. (1974). *The Modern World System: Capitalist Agriculture and the Origins of The European World- Economy in the Sixteenth Century*. New York: Academic Press

Waltz, K. (2000). "Structural Realism after the Cold War." *International Security*, 25, 1, 5-41.

Anarchy is What States Make of it: The Social Construction of Power Politics. *International Organization*, 46, 2, 391-425.

Wendt, A. (1997). "Ringman: a Social Scientist Struggling with History". Στο B. N. Iver & O. Weaver (eds), *The Future of International Relations*. London: Routledge.

Wendt, A. (1999). *Social Theory of International Politics*. Cambridge.

Yamokoski, A. & Dubrow, J.K. (2008). "How Do Elites Define Influence? Personality and Respect as Sources of Social Power. *Sociological Focus*, 41, 4 319–360. Doi: <https://doi.org/10.1080/00380237.2008.10571337>

Παράρτημα

Ελίτ και μεταναστευτική πολιτική

Το ερωτηματολόγιο που έχετε στα χέρια σας, έχει συνταχθεί στο πλαίσιο Διδακτορικής Έρευνας, με επιβλέποντα καθηγητή τον Κύριο Χαράλαμπο Τσαρδανίδη. Αφορά την Μεταναστευτική πολιτική και έχει τίτλο: Ο τρόπος διαχείρισης των μεταναστευτικών ροών, προς τα νησιά του ανατολικού Αιγαίου και οι επιπτώσεις στην χώρα υποδοχής. Στις συγκεκριμένες ερωτήσεις, καλούνται να απαντήσουν άνθρωποι οι οποίοι αποτελούν την " ελίτ" των νησιών, είτε λόγω της επαγγελματικής τους ταυτότητας, είτε λόγω των υψηλών προσόντων που διαθέτουν, είτε λόγω της προσφοράς τους και των δυνατοτήτων τους. Στόχος είναι να αναδειχθεί η μεταναστευτική πολιτική, ιδιαίτερα στα νησιά του ανατολικού Αιγαίου, που τα τελευταία χρόνια αποτελούν κεντρικό δρόμο για το φαινόμενο της διέλευσης μεταναστών και προσφύγων, μέσω των θαλάσσιων συνόρων και η σχέση των ελίτ στην διαμόρφωση της μεταναστευτικής πολιτικής.

Ευχαριστώ εκ των προτέρων

.....

.....

* Απαιτείται

1. Διεύθυνση ηλεκτρονικού ταχυδρομείου *

.....

.....

2. ΟΝΟΜΑ /ΕΠΙΘΕΤΟ

.....
.....
.....
.....
.....

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ

3. Να επισημαίνεται μόνο μία έλλειψη

Ηλικία: *

20-30

30-40

40-50

50 ΚΑΙ ΑΝΩ

4. Φύλο: *

Να επισημαίνεται μόνο μία έλλειψη.

ΑΝΔΡΑΣ

ΓΥΝΑΙΚΑ

5. Η περιοχή που μεγάλωσα ήταν *

Να επισημαίνεται μόνο μία έλλειψη

Χωριό

Κωμόπολη

Πόλη

Νησί

6. Οι γονείς μου κατάγονται από: *

Να επισημαίνεται μόνο μία έλλειψη.

Την Βόρεια Ελλάδα

Την Στερεά Ελλάδα

Την Νότια Ελλάδα

Την Νησιωτική Ελλάδα

7. Το επίπεδο εκπαίδευσής μου είναι: *

Δημοτικό

Γυμνάσιο

Λύκειο

Ανώτερη Σχολή ΑΕΙ/ΤΕΙ

Κάτοχος μεταπτυχιακού τίτλου

Κάτοχος διδακτορικού τίτλου

8. ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ/ΘΕΣΗ *

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Ερωτήματα

1) Τα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου, αποτελούν πόλο έλξης τουριστών, αλλά και ανάπτυξης τουριστικών δραστηριοτήτων. Ποια εκτιμάτε ότι είναι τα κυριότερα κατά σπουδαιότητα προβλήματα που δημιουργούνται στον τουρισμό από την μετανάστευση και ποια τα πλεονεκτήματα;

.....
.....
.....
.....
.....
.....

2) Τα τελευταία χρόνια η οικονομική κρίση μαστίζει την ελληνική κοινωνία και έχει εξαντλήσει οικονομικά τους Έλληνες. Πιστεύετε ότι η μετανάστευση έχει συμβάλει στο οικονομικό πρόβλημα των Ελλήνων;

.....
.....
.....

.....
.....
.....

3) Η Ελλάδα και ιδιαίτερα τα νησιά, έχουν στείλει μήνυμα αξιοπρέπειας και ανθρωπισμού σε ολόκληρο τον κόσμο. Ποια μέτρα και ποια πολιτική συγκεκριμένα θεωρείτε ότι χρειάζονται για τη στήριξη των τοπικών κοινωνιών;

.....
.....
.....
.....
.....
.....

4) Η τοπική αυτοδιοίκηση, έχει ευθύνη στην διαχείριση ζητημάτων που άπτονται της καθημερινής ζωής των μεταναστών, αφού ο κάθε μετανάστης διαμορφώνει την ζωή του, δημιουργεί την οικογένειά του, εργάζεται, δραστηριοποιείται και κοινωνικοποιείται, αλληλοεπιδρώντας με άτομα και συλλογικότητες. Σε ποια πεδία κρίνετε θετική την έκβαση της τοπικής αυτοδιοίκησης στην κοινωνική ένταξη και κατά συνέπεια στο σύνολο του μεταναστευτικού φαινομένου;

.....
.....
.....

.....
.....
.....

5) Κατά την διάρκεια της τελευταίας εικοσαετίας, η Ελλάδα έχει σταδιακά μεταβληθεί από χώρα προέλευσης σε χώρα υποδοχής σημαντικού αριθμού μεταναστών και προσφύγων. Ποιες νομίζετε ότι είναι οι μεγαλύτερες αδυναμίες των πολιτικών που έχουν ακολουθηθεί στο μεταναστευτικό ζήτημα και ποια τα σημαντικότερα επιτεύγματα;

.....
.....
.....
.....
.....
.....

6) Πως σχολιάζετε την πολιτική ασύλου που εφαρμόζει η Ελλάδα και συγχρόνως η ΕΕ, για να επιλύσει τα προβλήματα των ανθρώπων οι οποίοι αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν τις χώρες τους και οδηγούν στο τεράστιο μεταναστευτικό πρόβλημα;

.....
.....
.....
.....
.....

7) Το μεταναστευτικό και προσφυγικό ζήτημα, αποτελούν μια άνευ προηγουμένου ανθρωπιστική κρίση και ταυτόχρονα μια από τις μεγαλύτερες προκλήσεις στην ιστορία της Ενωμένης Ευρώπης. Ποιες συγκεκριμένες ενέργειες εκτιμάτε ότι πρέπει να κάνουν οι Βρυξέλλες;

.....
.....
.....
.....
.....
.....

8) Ποια είναι η άποψή σας για τις παρακάτω πολιτικές:
Την αντιμετώπιση του προβλήματος των ασυνόδευτων παιδιών,

την κατασκευή προαναχωρησιακών κέντρων(ΠΡΟΚΕΚΑ) σε νησιά

την αναγκαιότητα αναθεώρησης στο σύστημα ασύλου και την ενεργοποίηση του κανονισμού του Δουβλίνου που σημαίνει, την επιστροφή παράτυπων μεταναστών από τις άλλες χώρες της ΕΕ στην Ελλάδα.

.....
.....
.....
.....
.....

9) Σύμφωνα με την τελευταία έκθεση του ΟΟΣΑ στο Παρίσι στις 29/9/2016, η μετανάστευση προς την ΕΕ δεν είναι κάτι καινούργιο και οι περισσότεροι

μετανάστες έρχονται στην ΕΕ και κατά συνέπεια στην Ελλάδα για λόγους οικογενειακούς, για σπουδές ή εργασία. Ποια είναι η γνώμη σας για την οικογενειακή επανένωση και την ενσωμάτωση των μεταναστών;

.....
.....
.....
.....
.....
.....

10) Πως θα εκτιμούσατε ένα σχέδιο δράσης, του οποίου τα κυριότερα σημεία είναι η εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας, πλήρης ενσωμάτωση των μεταναστών, τα ίδια δικαιώματα στην εργασία, στην υγεία και στην παιδεία;

.....
.....
.....
.....
.....
.....

11) Τα νησιά έχουν δεχθεί ένα μεγάλο βάρος. Ποια τα πλεονεκτήματα και ποια τα μειονεκτήματα από την ύπαρξη στα νησιά των κέντρων υποδοχής;

.....
.....
.....

.....
.....
.....

12) Η ξενοφοβία, ο λαϊκισμός και ο εθνικισμός, είναι κίνδυνος, αποτέλεσμα της μετανάστευσης ή δεν έχει σχέση με τα παραπάνω; Πως θα πρέπει να ανασχεθούν τα φαινόμενα αυτά;

ΕΛΙΤ ΚΑΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Το ερωτηματολόγιο που έχετε στα χέρια σας, έχει συνταχθεί στο πλαίσιο Διδακτορικής Έρευνας, με επιβλέποντα καθηγητή τον Κύριο Χαράλαμπο Τσαρδανίδη. Αφορά την Μεταναστευτική πολιτική και έχει τίτλο: Ο τρόπος διαχείρισης των μεταναστευτικών ροών προς τα νησιά του ανατολικού Αιγαίου και οι επιπτώσεις στην χώρα υποδοχής. Στις συγκεκριμένες ερωτήσεις, καλούνται να απαντήσουν άνθρωποι οι οποίοι αποτελούν την "ελίτ" των νησιών είτε λόγω της επαγγελματικής τους ταυτότητας, είτε λόγω των υψηλών προσόντων που διαθέτουν, είτε λόγω της προσφοράς τους και των δυνατοτήτων τους.

Στόχος είναι να αναδειχθεί η μεταναστευτική πολιτική, ιδιαίτερα στα νησιά του ανατολικού Αιγαίου, που τα τελευταία χρόνια αποτελούν κεντρικό δρόμο για το φαινόμενο της διέλευσης μεταναστών και προσφύγων μέσω των θαλασσίων συνόρων και η σχέση των ελίτ στην διαμόρφωση της μεταναστευτικής πολιτικής.

Ευχαριστώ εκ των προτέρων

[Εναλλαγή λογαριασμού](#)

 Έγινε επαναφορά του προχείρου

* Απαιτείται

Διεύθυνση ηλεκτρονικού ταχυδρομείου *

ΟΝΟΜΑ /ΕΠΙΘΕΤΟ

ΟΝΟΜΑ /ΕΠΙΘΕΤΟ

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ

Ηλικία: *

- 30-40
- 40-50
- 20-30
- 50ΚΑΙ ΑΝΩ

Φύλο: *

- ΑΝΔΡΑΣ
- ΓΥΝΑΙΚΑ

Η περιοχή που μεγάλωσα ήταν *

- Χωρίο
- κωμόπολη
- πόλη
- Νησί

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ/ΘΕΣΗ *

Η απάντησή σας

Το επίπεδο εκπαίδευσής μου είναι: *

- Δημοτικό
- Γυμνάσιο
- Λύκειο
- Ανώτερη Σχολή ΑΕΙ/ΤΕΙ
- Κάτοχος μεταπτυχιακού τίτλου
- Κάτοχος διδακτορικού τίτλου

Οι γονείς μου κατάγονται από: *

- Την Βόρεια Ελλάδα
- Την Στερεά Ελλάδα
- Την Νότια Ελλάδα
- Την Νησιωτική Ελλάδα

ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ

1) Τα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου, αποτελούν πόλο έλξης τουριστών, αλλά και ανάπτυξης τουριστικών δραστηριοτήτων. Ποια εκτιμάτε ότι είναι τα κυριότερα κατά σπουδαιότητα προβλήματα που δημιουργούνται στον τουρισμό από την μετανάστευση και ποια τα πλεονεκτήματα; *

Η απάντησή σας

2) Τα τελευταία χρόνια η οικονομική κρίση μαστίζει την ελληνική κοινωνία και έχει εξαντλήσει οικονομικά τους Έλληνες. Πιστεύετε ότι η μετανάστευση έχει συμβάλει στο οικονομικό πρόβλημα των Ελλήνων; *

Η απάντησή σας

3) Η Ελλάδα και ιδιαίτερα τα νησιά, έχουν στείλει μήνυμα αξιοπρέπειας και ανθρωπισμού σε ολόκληρο τον κόσμο. Ποια μετρά και ποια πολιτική συγκεκριμένα θεωρείτε ότι χρειάζονται για τη στήριξη των τοπικών κοινωνιών; *

Η απάντησή σας

4) Η τοπική αυτοδιοίκηση, έχει ευθύνη στην διαχείριση ζητημάτων που άπτονται της καθημερινής ζωής των μεταναστών, αφού ο κάθε μετανάστης διαμορφώνει την ζωή του, δημιουργεί την οικογένεια του, εργάζεται, δραστηριοποιείται και κοινωνικοποιείται αλληλεπιδρώντας με άτομα και συλλογικότητες. Σε ποια πεδία κρίνετε θετική την έκβαση της τοπικής αυτοδιοίκησης στην κοινωνική ένταξη και κατά συνέπεια στο σύνολο του μεταναστευτικού φαινομένου; *

Η απάντησή σας

5) Κατά την διάρκεια της τελευταίας εικοσαετίας, η Ελλάδα έχει σταδιακά μεταβληθεί από χώρα προέλευσης σε χώρα υποδοχής σημαντικού αριθμού μεταναστών και προσφύγων. Ποιες νομίζετε ότι είναι οι μεγαλύτερες αδυναμίες των πολιτικών που έχουν ακολουθηθεί στο μεταναστευτικό ζήτημα και ποια τα σημαντικότερα επιτεύγματα; *

Η απάντησή σας

6) Πως σχολιάζετε την πολιτική ασύλου που εφαρμόζει η Ελλάδα και συγχρόνως η ΕΕ, για να επιλύσει τα προβλήματα των ανθρώπων οι οποίοι αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν τις χώρες τους και οδηγούν στο τεράστιο μεταναστευτικό πρόβλημα; *

Η απάντησή σας

7) Το μεταναστευτικό και προσφυγικό ζήτημα, αποτελούν μια άνευ προηγουμένου ανθρωπιστική κρίση και ταυτόχρονα μια από τις μεγαλύτερες προκλήσεις στην ιστορία της Ενωμένης Ευρώπης. Ποιες συγκεκριμένες ενέργειες εκτιμάτε ότι πρέπει να κάνουν οι Βρυξέλλες; *

Η απάντησή σας

8) Ποια είναι η άποψή σας για τις παρακάτω πολιτικές: • Την αντιμετώπιση του προβλήματος των ασυνόδευτων παιδιών, • την κατασκευή προαναχωρησιακών κέντρων σε νησιά • την αναγκαιότητα αναθεώρησης στο σύστημα ασύλου και • την ενεργοποίηση του κανονισμού του Δουβλίνου που σημαίνει, την επιστροφή παράτυπων μεταναστών από τις άλλες χώρες της ΕΕ στην Ελλάδα. *

Η απάντησή σας

9) Σύμφωνα με την τελευταία έκθεση του ΟΟΣΑ στο Παρίσι στις 29/9/2016, η μετανάστευση προς την ΕΕ δεν είναι κάτι καινούργιο και οι περισσότεροι μετανάστες έρχονται στην ΕΕ και κατά συνέπεια στην Ελλάδα για λόγους οικογενειακούς, για σπουδές ή εργασία. Ποια είναι η γνώμη σας για την οικογενειακή επανένωση και την ενσωμάτωση των μεταναστών; *

Η απάντησή σας

10) Πως θα εκτιμούσατε ένα σχέδιο δράσης, του οποίου τα κυριότερα σημεία είναι η εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας, πλήρη ενσωμάτωση των μεταναστών, τα ίδια δικαιώματα στην εργασία, στην υγεία και στην παιδεία; *

Η απάντησή σας

11) Τα νησιά έχουν δεχθεί ένα μεγάλο βάρος. Ποια τα πλεονεκτήματα και ποια τα μειονεκτήματα από την ύπαρξη στα νησιά των κέντρων υποδοχής; *

Η απάντησή σας

12) Η ξενοφοβία, ο λαϊκισμός και ο εθνικισμός, είναι κίνδυνος, αποτέλεσμα της μετανάστευσης ή δεν έχει σχέση με τα παραπάνω; Πως θα πρέπει να ανασχεθούν τα φαινόμενα αυτά; *

Η απάντησή σας

13) Οι μετανάστες αποτελούν μέρος της ελληνικής κοινωνίας, θεωρείται ότι εφόσον ζουν μόνιμα στην Ελλάδα: α) Θα πρέπει να έχουν δικαίωμα ψήφου; β) να αποκτήσουν ελληνική Ιθαγένεια; γ) να αποκτήσουν πολυεθνικά σχολεία και δ) χώρους θρησκευτικής λατρείας. Ποια θεωρείτε ότι είναι τα μειονεκτήματα και ποια τα πλεονεκτήματα για τα παραπάνω; *

Η απάντησή σας

ΕΥΧΑΡΙΣΤΟΥΜΕ ΓΙΑ ΤΗΝ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΣΑΣ.